ວັຈນານຸກຣົມ
ຄຳສັພທ໌ເຄົ້າລາວ

Etymological Lexicon
from Pāli, Sanskrit, Khmer, ...

2025

Chanthanom DEUANHAKSA

ເພື່ອການສຶກສາ ແລະ ການຄົ້ນຄວ້າ ເທົ່ານັ້ນ
Pour l'étude et la recherche seulememt
For the study and research only

ວັຈນານຸກຣົມຄຳສັພທ໌ເຄົ້າລາວ

ທີ່ມາຈາກພາສາ
ປາລິ, ສັນສກຽຕ, ຂເມຣ, ...

ຮິບໂຣມ ແລະ ເຮັຽບເຮັຽງ ໂດຍ: ຈັນທຣ໌ຖນອມ ເດືອນຮັກษา

Collecté et compilé par/Collected and compiled by:
Chanthanom DEUANHAKSA

Lexique Étymologique
de Pāli, Sanskrit, Khmer, …

Etymological Lexicon
from Pāli, Sanskrit, Khmer, …

ສນັບສນຸນທຶນໃນການຈັດພິມພ໌ ໂດຍ: ມູລນິธิ ลาอ-ออนลายน์
Financement pour la publication par/Support funding for publishing by: Lao-online Foundation

ນຄຣຫຼວງວຽງຈັນ, ๘๐๘๕
Capitale de Vientiane/Vientiane Capital, 2025

ຮູບການຂຽນແບບທີ່ຈະເຫັນໃນໜ້າຕໍ່ໆໄປນີ້ ບໍ່ແມ່ນວ່າຊັກຊວນ ໃຫ້ບັນດາທ່ານຜູ້ອ່ານທັງຫຼາຍຫັນປ່ຽນມາຂຽນຕາມຂ້າພະເຈົ້າ, ຂ້າພະເຈົ້າເຮັດຂຶ້ນມາ ສຳຫຼັບຜູ້ທີ່ມີຄວາມເຂົ້າໃຈ ແລະ ສົນໃຈກ່ຽວກັບອັກສອນສາດພາສາລາວເທົ່ານັ້ນ ຂ້າພະເຈົ້າບໍ່ໄດ້ມີເຈຕະນາທີ່ຈະຕໍ່ຕ້ານ ແລະ ຍົກຍ້ອງຕໍ່ຮູບການຂຽນທີ່ໃຊ້ເປັນ "ທາງລັດຖະການ" ຂອງ ສປປ ລາວ ໃນປັດຈຸບັນນີ້ ແມ້ແຕ່ປະການໃດເລີຍ.

ຂ້າພະເຈົ້າເຄີຍເຫັນ ແລະ ກຳລັງເຫັນຫຼາຍໆທ່ານເອົາປຶ້ມເກົ່າ ທີ່ມີພະຍັນຊະນະເພີ່ມ ๑๔ ໂຕ ອອກມາເຜີຍແຜ່ໃນ "ເວບໄຊຕ໌" (ແຕ່ ເຫັນວ່າ ພາກັນຂຽນໄປທົ່ວທີບ ບໍ່ຄ່ອຍຖືກຕາມຍຸກສະໄໝໝໍ່ປານໃດ), ກໍຢາກຂໍມີສ່ວນຮ່ວມນຳ ເທົ່ານັ້ນເອງ ເພື່ອບອກໃຫ້ຮູ້ວ່າ: ຄັ້ງໜຶ່ງໃນອະດີດ ຕັ້ງແຕ່ປີ ๒๐๐๕-๒๐๔๐ ລາວເຮົາເຄີຍໃຊ້ພະຍັນຊະນະຫຼາຍກວ່າ ๔๑ ໂຕມາແລ້ວ ແຕ່ກໍໃຊ້ກັນໃນວົງແຄບເທົ່ານັ້ນ. ໃນເມື່ອ ມີຝ່າຍບໍ່ເຫັນດີນຳ ແລະ ເປັນຜູ້ຢູ່ໃກ້ຊິດ ກັບ ຜູ້ກຳອຳນາດສູງສຸດໃນເວລານັ້ນ ສະເໜີໃຫ້ມີ "ພະລາຊະໂອງການ ເລກທີ ๑๐" ອອກມາ ເພື່ອໃຫ້ຍົກເລີກໃຊ້ "ພະຍັນຊະນະເພີ່ມ ๑๔ ໂຕ" ດັ່ງກ່າວນັ້ນເສຍ.

ການຂຽນແບບໃຊ້ພຍັນຊະນະເພີ່ມ ๑๔ ໂຕ ເພື່ອຊອກຫາເຄົ້າຄຳສັບທີ່ມີຕົ້ນກຳເນີດມາຈາກພາສາ: ບາລີ, ສັນສະກິດ ແລະ ຂະເໝນ, ... ພ້ອມທັງຢາກຮູ້ກ່ຽວກັບ ການຂຽນເບື້ອງຕົ້ນຂອງເຄົ້າຄຳສັບເຫຼົ່ານັ້ນ ວ່າມັນມີຮູບຮ່າງ ແລະ ໜ້າຕາເປັນແນວໃດ ກ່ອນທີ່ມັນຈະໄດ້ກາຍມາເປັນພາສາຂຽນທີ່ເຮົາໃຊ້ "ເປັນທາງລັດຖະການ" ໃນທຸກໆມື້ນີ້.

ເຂົ້າຫາເນື້ອໃນ ເລີ່ມຕັ້ງແຕ່ໜ້າຕໍ່ໄປເລີຍ, ຖ້າຫາກຫຼັງຈາກນັ້ນໄປ ກໍຈະແມ່ນບັນຊີລາຍຊື່ເອກະສານອ້າງອີງຕ່າງໆ ໃນເບື້ອງຕົ້ນ ແລະ ຊີວະປະຫວັດຫຍໍ້ ຂອງຂ້າພະເຈົ້າ ເທົ່ານັ້ນ.

ເນື້ອໃນຢູ່ລຸ່ມນີ້ ຕີພິມພ໌ຕາມຕົ້ນສະບັບ ຈາກ "ສຳນັກງານນາຍົກຣັຖມົນຕຣີ ແຫ່ງ ສປປ ລາວ", ສະບັບ ເລຂທີ ๑๐/ນຍ, ລົງວັນທີ ๐๔/๐ผ/๑๙๙๔.

ຄຳສັ່ງແນະນຳ ຂອງນາຍົກລັດຖະມົນຕີ
ວ່າດ້ວຍການຈັດຕັ້ງຄົ້ນຄວ້າ ຫຼັກພາສາລາວ

Recommendation du Premier Ministre pour l'organisation
de la recherche sur la règle linguistique Lao.
Recommendation from Prime Minister for the organization
about research on the Lao linguistic rule.

ເຖິງ: ທ່ານ ລັດຖະມົນຕີ ກະຊວງຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດທະນະທຳ ແລະ
ທ່ານ ລັດຖະມົນຕີ ກະຊວງສຶກສາທິການ,

ພວກເຮົາຮັບຮູ້ແລ້ວວ່າ: ວິວັດທະນາການຂອງພາສາລາວເຮົາ ແມ່ນຕິດພັນກັບປະຫວັດສາດຂອງຄວາມເປັນຊາດທີ່ມີອະລິຍະທຳມາແຕ່ບູຮານນະການ ໃນແຕ່ລະຍຸກແຕ່ລະສະໄໝ ບັນດານັກປາດອາຈານຜູ້ດີເດັ່ນ ທີ່ມີຄວາມຮັກໃນພາສາຊາດຂອງຕົນ ກໍໄດ້ຂຽນໄວ້ໃນສິລາຈາລຶກ, ບັນທຶກໄວ້ໃນຄຳພີໃບລານຈຳນວນຫຼາຍໝື່ນຫຼາຍແສນຜູກ. ມາຮອດມື້ນີ້ ສິ່ງເຫຼົ່ານັ້ນບໍ່ພຽງແຕ່ເປັນຊັບສົມບັດອັນລ້ຳຄ່າ ທາງດ້ານ: ວັດທະນະທຳ, ພາສາ ແລະ ວັນນະຄະດີຂອງຊາດ ເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງເປັນແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທາງດ້ານວິຊາການ ໃຫ້ແກ່ການຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ເສີມຂະຫຍາຍໃຫ້ອຸດົມຮັ່ງມີສືບຕໍ່ໄປ.

ໃນຫຼາຍປີມານີ້ ກະຊວງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ ພ້ອມດ້ວຍບັນດາ ນັກຄົ້ນຄວ້າ ຄູອາຈານ ພະສົງອົງຄະເຈົ້າ ແລະ ຜູ້ສະໜອງອຸປະກອນຮັກໜາງດ້ານພາສາວັນນະຄະດີລາວ ກໍໄດ້ມີການຄົ້ນຄວ້າປະດິດຄິດແຕ່ງ ແລະ ຈັດພິມໃຫ້ເປັນປຶ້ມອ່ານຕຳລາ ແລະ ເອກະສານຕ່າງໆ ອັນໄດ້ກາຍເປັນຫຼັກສູດສິດສອນຢູ່ຕາມໂຮງຮຽນ ເປັນຄູ່ມືທາງດ້ານວິຊາການເພື່ອການຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ທັງເປັນການສືບຕໍ່ພັດທະນາພາສາລາວເຮົາ ໃຫ້ໄປຄຽງຄູ່ກັບການຂະຫຍາຍຕົວທາງດ້ານ: ການເມືອງ, ເສດຖະກິດສັງຄົມ ແລະ ວິທະຍາສາດເຕັກນິກ ຢູ່ໃນປະເທດເຮົາ. ດັ່ງນັ້ນ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ການນຳໃຊ້ຫຼັກການ ທາງດ້ານພາສາສາດຂອງລາວເຮົາ ມີບ່ອນອີງອັນຖືກຕ້ອງ ແລະ ເປັນເອກະພາບກັນໃນທົ່ວປະເທດ.

ນາຍົກລັດຖະມົນຕີ ມີຄຳສັ່ງແນະນຳ ດັ່ງນີ້:

๑. ໃຫ້ກະຊວງຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດທະນະທຳ ເປັນເຈົ້າການສົມທົບກັບ ກະຊວງສຶກສາທິການ ຈັດຕັ້ງຄະນະກຳມະການໜຶ່ງຂຶ້ນ ເພື່ອຄົ້ນຄວ້າຫຼັກພາສາລາວ.

ຄະນະກຳມະການດັ່ງກ່າວ ປະກອບດ້ວຍພະນັກງານວິຊາການ ຈາກກະຊວງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ ແລະ ຈາກພາກສ່ວນອື່ນ ທີ່ເຫັນວ່າມີຄວາມຮອບຮູ້ທາງດ້ານພາສາລາວ. ພ້ອມກັນນັ້ນ ກໍໃຫ້ເຊື້ອເຊີນຜູ້ຊ່ຽວຊານ

ນະວຸດທິ, ພະສົງອົງຄະເຈົ້າ ຜູ້ມີຄວາມຮູ້ທາງດ້ານພາສາສາດ ເພື່ອຍາດແຍ່ງຄວາມຄິດເຫັນ ແລະ ໃຫ້ຄຳປຶກສາຫາລືຕ່າງໆ.

ຄະນະກຳມະການດັ່ງກ່າວ ມີໜ້າທີ່ຈັດຫາ ຮວບຮວມ ຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ວາງເອກະສານກ່ຽວ ຂ້ອງກັບ ຫຼັກພາສາລາວ ອອກໃນເບື້ອງຕົ້ນ, ເພື່ອເປັນບ່ອນອີງໃຫ້ແກ່ການປຶກສາຫາລື ແລະ ຍາດແຍ່ງຄວາມຄິດ ເຫັນ ນຳພັນດາຜູ້ຊີ້ງຄຸນນະວຸດທິ ແລະ ພັນດາຜູ້ຮອບຮູ້ອື່ນໆ. ຈາກນັ້ນ ຈຶ່ງນຳສະເໜີໃຫ້ລັດຖະບານ ຮັບຮອງ ເອົາຄະນະກຳມະການຄົ້ນຄວ້າຫຼັກພາສາລາວ. ຄະນະກຳມະການຄົ້ນຄວ້າຫຼັກພາສາລາວ ຕ້ອງມີໂຄງ ການອອກງານ ມີລະບອບວິທີເຮັດວຽກ ແລະ ມີການແບ່ງງານກັນຢ່າງຈະແຈ້ງ ໂດຍແມ່ນ: 1). ກະຊວງ ຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດທະນະທຳ ແລະ 2). ກະຊວງສຶກສາທິການ ເປັນຜູ້ຕິດຕາມຊຸກຍູ້ ແລະ ສ້າງເງື່ອນໄຂ ສະດວກທາງດ້ານງົບປະມານ ແລະ ພາຫະນະວັດຖຸອຸປະກອນທີ່ຈຳເປັນຕ່າງໆ. ຄະນະກຳມະການຄົ້ນຄວ້າ ຫຼັກພາສາລາວ ຕ້ອງມີຫ້ອງການປະຈຳ ຢູ່ ກະຊວງ ຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດທະນະທຳ.

໔. ການຄົ້ນຄວ້າເພື່ອກຳນົດຫຼັກການພາສາລາວຂັ້ນພື້ນຖານ ແມ່ນໃຫ້ອີງໃສ່ ໝາກຜົນຂອງການ ຄົ້ນຄວ້າຂອງນັກປາດອາຈານ ແລະ ຜູ້ຮອບຮູ້ດ້ານອັກສອນສາດພາສາລາວ ແຕ່ຮຸ່ນກ່ອນໆ ເຊັ່ນ: "ເຈົ້າ ເພັຊຣາຊ ຣັຕນະວົງສາ", "ມະຫາແກ້ວ ແກ້ວຣາຊວົງສ໌ໄຊຍ໌", "ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌", "ທ່ານ ສົມຈີນ ປ. ງົບ", "ທ່ານ ພູມີ ວົງວິຈິດ", ...

ມ. ການກຳນົດເຄົ້າມູນພາສາລາວ ໂດຍຫຼັກການແມ່ນໃຫ້ຖືເອົາພາສາລາວເປັນພື້ນຖານ ແລະ ອີງໃສ່ພາສາບາລີ-ສັນສະກິດ. ພ້ອມກັນນັ້ນ ກໍໃຫ້ສົມທົບກັນເປັນຢ່າງດີ ລະຫວ່າງ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ ເດີມ ກັບ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວສະໄໝໃໝ່ ແລະ ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາທາງດ້ານ: ການເມືອງ, ເສດຖະກິດສັງຄົມ, ວັດທະນະທຳ ແລະ ວິທະຍາສາດເຕັກນິກ.

໕. ກະຊວງ ຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດທະນະທຳ ແລະ ກະຊວງ ສຶກສາທິການ ມີໜ້າທີ່ຊີ້ນຳ ແລະ ຈັດ ຕັ້ງປະຕິບັດຄຳສັ່ງສະບັບນີ້ໂດຍກົງ, ບັນດາກະຊວງ ແລະ ອະແໜງການທີ່ກ່ຽວຂ້ອງອື່ນໆ ເປັນຜູ້ປະສານ ສົມທົບ ແລະ ສ້າງເງື່ອນໄຂສະດວກ ໃຫ້ແກ່ສອງກະຊວງທີ່ກ່ຽວຖ້ວນກ່າວມານັ້ນ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ສຳເລັດໜ້າທີ່ ຂອງຕົນເປັນຢ່າງດີ.

ກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ, ວັນທີ ০৫/০৯/১৯৯৫.
ນາຍົກລັດຖະມົນຕີ ແຫ່ງ ສປປ ລາວ
(ຄຳໄຕ ສີພັນດອນ)

ເວລາຜ່ານມາໄດ້ ມ໑ ປີແລ້ວ ນັບແຕ່ມື້ລົງລາຍເຊັນ, ກໍບໍ່ຮູ້ວ່າ "ຄຳສັ່ງແນະນຳ ກ່ຽວກັບການຈັດຕັ້ງຄົ້ນ ຄວ້າຫຼັກภาสาลาว" ฉบับนี้ ยังใช้การได้ หรือว่า ถูกลบล้างไปแล้ว. แต่ก็ยังบໍ່ທັນເຫັນຄຳສັ່ງແນະ ນຳฉบับใดออกมาเลย ว่าให้ลบล้างคำสั่งฉบับนี้.

ນັບຕັ້ງແຕ່ໜ້ານີ້ເປັນຄົ້ນໄປ ເນື້ອໃນເອກสาร ได้ตีพิมพ์ตามต้นฉะบับเดิมทุกถ้อยคำ ด้วย Font Xatlao-Pra42, ส่วนโต(ຕົວ)ອັກขรโรแมัง (โรมัน) นั้น ตีพิมพ์ ด้วย Font Calibri.

ຈົດໝາຍສະແດງຄວາມຍິນດີ

(Lettre de félicitation/Congratulation letter)

ປາຣີส ০৭/০৯/৫০১৫

ສບາຍດີ ທ່ານ ຈັນທຣ໌ຖນອມ,

ก่อนอื่น ขพจ ต้องขอบใจนำท่าน ที่ท่านได้สิ่งบิทเอ๊ธนอันสำคัญเกี่ยวกับโตพังสือธัมม์ ไปให้ ขพจ, ขพจ ได้อ่านย่างถธิบถ้วน และ เอ๊ำใจดี แล้วก็รู้ดีว่า มันเป็นผิลงานการถ้นคว้าอันเลิกเชื่ง. ท่านได้สืมเหัธบโตพังสือธัมม์ ใส่กับ โตอักขรต่างๆ ที่สืบเชื้อสายมาจากอักขร: พธาห์มิ, ไทย์, ขเมธ, ... หังได้ถึกษาอิจาธก์ เธื่องการช้อมโตอักขรธัมม์ นับว่าเป็นเวัธกงานอันสำคัล และ มิธาคาอันล้ำค่า คิงจะเป็นปโยชุม์ให้แก่ผู้ที่มิความสืบใจนำโตธัมม์ พ้อมหังนักค้นคว้าอีกด้วย. นอกนั้น โตพังสือธัมม์ และ โตลาว ก่งาม, ขพจ บ่มิแบบแผ่มพ์ ที่ท่านนำเอ๊ามาใช้. ขพจ อ้ยองยิ่สัธเสิลที่ท่านได้มิความพากเพัธธทำให้เช่นนี้, ท่านเป็นผู้โชคดีที่ได้เป็นลูกหงาน สืบสายมาจาก มหาแก้ว* นักปธาชุม์ที่มิชื่เสัธงเธื่องภาสาลาว และ นักแต่งภาพย์กอน. ขพจ บ่มิโอกาสได้พิบเผิ่น เผธาะ ขพจ ได้ย้ายมาเธัธนหนังสือที่ อู่ เวัธงจันหน์ช้าไป ในปี ๑๙๔๙, ได้พิบ แต่ มหาสีลา วีธะวิงส์. เวลานั้น มหาสีลา วีธะวิงส์ เผิ่นได้สอนภาสาปาลิ อู่ Lycée Pavie de Vientiane. นอกนั้น ก่ยังธู้จักชื่เผิ่นมาก่อนแล้ว, เผธาะว่า ขพจ เลียได้ใช้คู่มือปาลิไวยาก่ธก์ ของเผิ่น เมื่อได้ขอชุเป้นจิว เธัธนปธิยัติธัมม์อู่อัด อู่ทางภาคใต้, เวลานั้น ก่ยังได้เธัธนอ่าน, เอ๊ธน และ จาธใต พังสือธัมม์ใส่ใบลาน.

ต่มา อู่ ปะเทสฝธั่ง ขพจ ได้อ่านปื้มสองหิวของ พธะยาหงวง มหาเสมา (ผุย ปัลมา) ซึ่ง ลูกหงานเผิ่นเอ๊าให้, ถิดว่าเผิ่นแต่ง และ เอ๊ธนโตธัมม์ได้ดี. อู่มั่งนี้ มิฝธั่งถินหนึ่ง ได้ถ้นคว้าพังสือธัมม์อย่างเลิกเชื่ง. ผู้ที่ก่ยวได้เห็ธบโตอักขรต่างๆในภาคพื้นอาชีที่ลิงมา จากโตอักขรพธาห์มิ, ขพจ เห็นว่า ปื้มของเผิ่นหิวนี้สำคัลหงาย. ส่วนหงายเผิ่นได้เนื้นสึกษาการเอ๊ธน โตธัมม์ด้วยธะบิบ Unicode. ถ้าท่านมิโอกาส ได้อ่านปื้มของเผิ่น ก่คิงจะมิถวามเห็นอีกแบอหนึ่ง, Références ของเผิ่นก่มิ: Grégory KOURILSKY. L'Écriture Tham du Laos. Rencontre du Sacré et de la Technologie. Cahiers de Pénilsule. ส่วน ท่าน Marc REINHORN นั้น ขพจ ก่ได้พิบเห็นเผิ่น ใน

เวลาที่เผิ่นได้เป็นอาจาธย์สอนอิซา Histoire de France อู่ 6ème ที่ Lycée Pavie de Vientiane. ในเวลานั้น ขพจ ยังบ่ได้ธู้ซ้ำว่า เผิ่นปากภาสาลาวได้ และ บ่ได้ธู้ว่า เผิ่นเป็นนักอักขรสาสตธ์ (-สาตถ์) หางภาสาลาวอู้ำ! ขพจ ได้มีโอกาสอ่าน "อัจบาบุกธิมของเผิ่น" ได้สิบกว่าพ้า ก่ธู้สึก ทันทีว่า มันเป็นผิลงานผิสดาธ และ เลิกเชื่งที่สุด.

ขพจ ได้ทิดลองเอ๊ธนปื้ม Lexique Étymologique Pāli-Sanskrit ออกมา ก่พ้แต่มิถวามปะ สิงค์ยากชี้ให้เห็นว่า ในภาสาลาวเธิามิคำสัพท์ปาลิ-สันสกฆต ปินอู่ย่างหงวงหงาย และ ถ้า เอ๊ธนตามเค้ำ จะเป็นธูปย่างใด. ในอนาคิตต่ไป ขพจ ถิดว่า ถ้ามีนักค้นคว้าทางภาสาลาว ถ้า เธิาสามาถก์เอ๊ธนตามเค้ำได้ เวลานั้นเธิาจะธู้สึกว่าภาสาลาวเธิา มิธะเบ๊ธบ มิธาภเหว้ำ มี พื้นกาน มิตธะภูลสูง และ มิธาคาสูง, เผาะว่า ธู้จักที่มาของติน ธู้จักว่าตินได้ธับม่ธดิกอันแพ้น หาล้ำค่า มิมาแต่ดึกดำบัธพ์ และ เธิาจะเอ๊ธนเป็นเอกภาพกับได้ย่างแบ่บอน ย่างที่เอ๊าถือว่า เป็น Écriture Fixée แล้ว ก่คิงจะบ่มิบัญหาในการเอ๊ธน, การอ่าน และ การตีถวามหายของคำ สัพท์ อิกต่ไป.

ปื้มที่ ขพจ ได้เอ๊ธนออกไปนั้น ก่ยังมิการอาถตกบกพ่องหงายบ่อน ส่วนหงายแม่นถวาม ผิดพลาดในการตีพิมพ์, เผธาะฉะนั้น ยากจัดพิมพ์เป็นถธั้งทีสาม ทังนี้ก่ยากถัดแปงหงายบ่อน: เอ๊าคำสัพท์เค้ำเลิธนออกพ้าก่อน แทนคำสัพท์สะกิดตามเสียง และ ต็มคำสัพท์เค้ำหงายสัพท์ ที่ขอกเห็นใหม่. อิกย่างหนึ่ง ปื้มที่ได้พิมพ์ออกไปนั้น ก่เกือบหมิดไปแล้ว ยังเหลืออู่ ๑๐ กว่าหิว อู่ ธ้านขายปื้ม Monument Books หิ้นถ่ธหงวงเอ๊ธงจันหน์. แต่พ้าเสียดาย ถวามถิดอันนี้ จะเป็น ไปบ่ได้ เผธาะว่า อายุแก่หงายแล้ว ได้ ๗๘ ปีแล้ว (ปี ๘০১๔), สายตาก่อ่อนเพ้ธลิง ลำบากใน การอ่าน และ การตีพิมพ์. เผธาะฉะนั้น อ้ายขอฝากถวามหวังนี้นำบ้องบุ่งผู้เกิดใหม่ไทอู่ลุน ผู้ที่ สามาถก์ พยายามให้ภาสาลาวเธิา พั้นคิงเป็นมาตธฐาน และ เป็นเอกภาพกับในการเอ๊ธน.

เพื่อจะเอ๊ธนให้ถืกต้องตามเค้ำปาลิ-สันสกฆตได้ จะต้องใช้พยัญชุนะใหม่ ๑๔ โต ของ มหาสีลา วีธะวิงส์ ก่ได้ (ขพจ เอ็นว่า พยัญชุนะเผิ่ม). เดื่อนนี้ มิแบบแม่พิมพ์ของ มหาคำพา สิดาวิงส์ ที่ได้แต่งออกมา อู่ สหะธักอเมธิกา, แต่อ้ายบ่มีโอกาสได้ใช้ของเผิ่น เผธาะว่า เผิ่น เธัดออกมาภายหลังที่อ้ายได้เธัดปื้มแล้ว. ถ้าหากบ้องต้องการ อ้ายจะสิ่งให้ แต่ก่ยังขาดสธะ ธี (R̥). มหาสีลา วีธะวิงส์ เผิ่นก่บ่ได้เอ๊ธนขึ้นมา, เผธาะว่าเวลานั้น จุดหมายของเผิ่นก่มีแต่ อยากแต่งปื้มปาลิไวยาก่ธก์ ให้พธะสิงฆ์ใช้เท่านั้น. อู่อักขรเหอะนาถธิ, อักขรถธิลังกา, อักขร ไทย์, อักขรขเมธ, ... พอกเอ๊าเจ้ามิหมิดแล้ว แต่พอกเธิาบ่มี พอกเธิาถอธเอ๊ธนขึ้น. ข่ให้เป็นกา

ธะของพอกน้อง อ้ายถิดว่าจะยืมเอ๊าโต ธ ธัมม์มาใช้ก่คิงจะเพาะสืม โดยอิดหางโต ธ แฝนลุ่ม เก้ืธอขาย แล้วมาม้อนสิ้นอู่ก้องโต ธ. จิ่งเบิ่งโต ธ ธัมม์โตนี้ "ฐ" (Glyphe syllabique RI, contraction de ธิ, Unicode = [F056]). จะเอ๊ธนต็มใส่ Police de caractères de Maha LAO KHAMPHA ก่ได้ ซิ จะเอ๊ธนใหม่หมิด แล้วถือเอ๊าเป็นกัมมะสิทธิ์ของตินเองก่แธ่งถี. เวลานั้น โต อักขรลาวเธิา จะถธิบถ้วนสืมบูธก์ทุกย่าง จะเธัด Transcription ซิ Translittération จากภาสา สันสกฆต-ปาลิ มาเป็นภาสาลาวได้ย่างถือกต้อง และ สืมบูธก์.

ถ้าหากบ้องอยากถามอ้ายแบอใด จิ่งสิ่งอ่าอสาธไปให้อ้ายโลดย่าเกงใจ, จะเอ๊ธนเป็น ภาสาลาอ, ฝธั่ง และ อังกลิส ก่ได้. ถ้าหากบ้องมี นัมเบ้ธ์โทธลัพท์ติ้งโตะ จิ่งสิ่งให้อ้ายแด่ จะ สะดวกในการติดต่.

ด้วยถวามนับถือ และ ธักแพง,

ดธ. บุญถับ สืมะวิงส์

ຄຳສະແດງຄວາມຮູ້ບຸນຄຸນ

(Remerciements/Acknowledgements)

ຂ້າພະເຈົ້າເອງ ໃນຖານະທີ່ເປັນຜູ້ເຮັຽບເຮັຽງປຶ້ມຫົວນີ້ຂຶ້ນມາ ຂໍສະແດງຄວາມຂອບໃຈໜາຍໆ ມາຍັງ ມື້ລາງພຣະອາຈານ ອ້ອນ ດາຣາທິພຍ໌ ທີ ວັດບ້ານສ້າງຄອມ, ເມືອງໄຊ໌ຣາບີ ທີ່ເຜີ່ນໄດ້ອນຸຍາຕ ໃຫ້ຂ້າພະເຈົ້າ "à copier/to copy" ຫຼື ອັດສຳເນົາເອກສານສ່ວນໂຕ(ຕົວ)ຂອງເຜີ່ນ, ຊຶ່ງມີ: "ວິທີເຮັຽນ ອ່ານ ແລະ ເຂັຽນໂຕໜັງສືธัมม์ลาวล้านช้าง แบบไอ ເຫຼັ້ມ ๔", ไวยาก๋รต์ลาว (ໃນນັ້ນມີ: ອັກຂຣະວິธี, ວจีวิภาค, อาภยะสัมพันธ์, ยังบ่ทันมีแต่ ฉันทลักขณะ), ... ເອກສານເຫຼ່ານີ້ ບ່ໄດ້ມີວາງຂາຍຕາມ ທ້ອງຕລາດທົ່ວໄປ, ເປັນເອກສານທີ່ທ່ານເກັບຮັກษาไว้เป็นเวลาถืนนาน. ນອກຈາກ ເອກສານດັ່ງກລ່າວ ແລ້ວ ກໍຍັງມີເອກສານຕ່າງໆ ທີ່ເກັ່ຽວກັบคำไทอ้พระสูตมิมต์ (ຊຶ້ມາຈາກຮ້ານຂາຍໜັງສື) ເປັນภาสา ปาลิเຂັຽนเหัຽบด้วยโต(ตัว)หนังสือธัมม์ ຫຼື ອັกบ๋รโรแมัว (ໂรมัน) ນຳອີก.

ย้อนเอกสารต่างๆที่กล่าวมาข้างเหิงเหญ่าน้ี จึงเธัดให้ข้าพะเจ้าสามาตถ์อ่านโต(ตัว) หนังสือธัมม์ได้ ซึ่งในเมื่อก่อน เคียเห็นแต่ ครูบา-อาจารย์ใช้เทศน์, เห็นผ่จารโตหนังสือธัมม์ใส่ใบ ลาน ແລະ ก๋บ่รู้ว่าเผีนอ่านกับแนวใด. หญังจากที่ข้าพะเจ้าใช้เวลาถึกษาบ่ถืนผ่ปานใด ก๋สา มาตถ์อ่านได้ ແລະ ก๋รู้ได้ว่าหนังสือใบลาน ແລະ ปั๊มพิมพ์ต่างๆ ที่เผีนใช้โต(ตัว)หนังสือธัมม์ลาวล้าน ช้างเธัຽนล้อมๆ ยังบ่ทันมีความเป็นเอกภาพกับ ในภารเธัຽน ถืกับกับภารเธัຽนภาสาลาวใน ปัจจุบัน, ส่วนหญวงหญายจะเป็นลักขณะเธัຽนใช้ส่วนโต(ตัว)หญายกว่า โดยจะเผาะ คำที่เป็นภา สาปาลิ-สันสกฺต ก๋เห็นว่ามีความผิดพลาด ย่างหญวงหญายในภารใช้โต(ตัว)หนังสือ ที่บ่เป็นไป ตามเค้ำคำสัพท์.

ขໍสะแดงความขอบใจมายัง ท่าน พธะยาหญวง มหาเสนา (ผุย ปัณณา) ผู้เป็นเจ้าของ ปั๊ม "วิธีเรัຽนอ่าน ແລะ เธัຽนโตหนังสือธัมม์ลาวล้านช้าง แบบไอ เหัຼ้ม ๔",

ขໍสะแดงความขอบใจมายัง ท่าน มหาสีลา วิธะวิวส์ ซึ่งเป็นผู้แต่งในธะดับต้นๆ ปั๊มไอ ยาก๋รต์ลาว, บาลีไอยาก๋รต์ พิมพ์เหื่อที มิ ปี ๑๙๙๒, อัจบานุกิมภาสาลาว ฉะบับพิมพ์ปี ๑๙๒๐ ແລะ ปั๊มอื่นๆ ให้แก่ "พุทธบัตทิตย์สภา จันท(บ)บูธิ", พ้อมทัง ขໍสะแดงความขอบใจ มายังบัธ ดาลูภๆ-หญานๆ ของเผีน ที่เป็นผู้สืบทอด ແລะ รักษาสิ่งที่เผีนคิด(ค๊ด)ค้ันขึ้นมา ไว้เป็นย่างดี,

ขໍสะแดงความขอบใจมายัง ท่าน ดธ. บุญถัน สีมะวิวส์, ผู้ที่แต่งปั๊ม "ลำสัพท์เค้าลาว" ที่ มาจากปาลิ-สันสกฺต (Lexique Étymologique Lao-Pālī-Sanskrit. Nouvelle Édition, 2011), ผู้ที่ ได้ให้ภารสนับสูน ແລะ สะแดงความยินดีนำข้าพะเจ้า พ้อมทัง ได้สิ่งแบบพิมพ์โต(ตัว)หนังสือ Font Phrasonglao ที่มีถึ่มก๋ำเนิดยู่ใน สหะธัภอะเมธิกา (USA) ที่มีพยัญชนะครบ ๔๑ โต(ตัว) ให้ แก่ข้าพะเจ้า จิงได้เธัดให้ความฝันของข้าพะเจ้า กายมาเป็นความจธิง ยู่ในธะดับใดหนึ่ง.

ขໍสะแดงความขอบใจ ท่าน อาจารย์ สุภาพ์ธ ธัตบะธาสี, ผู้ที่สอนปะจำ ที่ คณะภเบตธ ศาสตร์(-สาตฺร์) มหาวิทยาลัยแห่งชาต ซึ่งเป็นบ่อนที่ข้าพะเจ้าเคียเธัดเอัຽภยู่ที่นั้น ในชุ่วงปี ๘๐๐๐ ทา ๘๐๐๒. อาจารย์ สุภาพ์ธ เป็นผู้แนะบ๋ำให้ข้าพะเจ้ารู้จักกับ ท่าน สิมจิต พันธ์ลักขณ์ นักอักบ๋รศาสตร์(-สาตฺร์)ลาว อีกผู้หนึ่ง ผู้ที่เธัຽนปั๊ม "ภาสาลาวล้านช้าง" (ไวยาก๋รต์ลาวเถิม). อาจารย์ สุภาพ์ธ ให้ความสะดวกทุกปะการ แก่ข้าพะเจ้าในภารติดต่ ແລะ ภารพิวพันธ์ กับ ท่าน สิมจิต พ้อมทังเป็นธิวต่ จิงเธัดให้ข้าพะเจ้าได้แบบโต(ตัว)หนังสือ "ลาวอักษรวัณณ๊ ๕" (Font Lao Vannasack-5) อีกแบบหนึ่ง ที่มีโตอักบ๋รลาว ลิบ ๔๑ โต เพื่อใช้เธัຽนเค้าคำสัพท์ ที่มีต้น ก๋ำเนิดมาจากภาสา: ปาลิ, สันสกฺต ແລะ ขแมธ.

สุดท้ายนี้, อีกเหื่อหนึ่ง ขพจ ตางหน้าหีมงาน "มัธะดิภลาวล้านช้าง" (Patrimoine de Lao Lanexang/Lao Lanexang Heritage) ขໍสะแดงความขอบใจ มายังท่าน "ก๊อท" ("Got" บ่รู้จักชื่ เต็มของเผีน) ที่ อิสตธาลี (Australia) ผู้เป็นเจ้าของ "Free Lao Font online", ผู้สร้างแป้นพิมพ์ (Fr. Clavier/En. Keyboard) ทังโต(ตัว)ลาว ແລะ โต(ตัว)ธัมม์ ให้แก่หีมงาน "มัธะดิภลาวล้าน ช้าง" จิงเธัดให้ความมุ่งหวัง ของหีมงานของพวกเธาสำเธ็จไปด้วยดี.

Fonts ต่างๆที่เผีนได้สร้าง ແລะ ปธับปธุงให้ดีขึ้นมาจาก: Lao Vannasack-5, Phrasonglao ແລะ Chanthaboun ให้ได้ตามความต้องภาธ ของหีมงานของพวกเธา คือให้ได้พยัญชุนะเผิ่ม อีก Font ละ ม๊ โต(ตัว) ให้กายมาเป็นชื่ใหม่ ดั่ง: Xatlao-Van42, Xatlao-Phra42, Lanexang-Pali, Xatlao-Tham10, Xatlao-Mahasena, ...

ด้วยความเค๋ารพ ແນะ นับถืทุกๆท่าน เป็นย่างสูง,

ວันที ๑๗ ภุมภา (๐๘) ล.ศ. ๘๐๘๕

ຈັນທຣ໋ຖນອມ ເດືອນຣັกษา

ຄຳผาธิภา "Pārobha/Prārobha "

(Avant-propos /Foreword)

ผู้เธัຽนเธัຽงปั๊มที่ท่านก๋ำลังอ่านยู่นี้ บ่ทันแม่นนักอักบ๋รศาสตร์(-สาตฺร์) มือาชีพที่แท้ จธิง, ผู้เกั่ຽวบ่ได้มีความช๋ำนาญด้านภาสาปาลิ-สันสกฺต เผัຽงพ๋. อิงตามวิชาฉะเผาะ ที่ ผู้เกั่ຽวได้ธ่ำเธัຽนมา แม่น: 1. ภารปูกฝังทั่วไป (MSc = Master des Sciences Agronomiques) ແລะ 2. เสยภกิจชุ๊มบิท (DEC = Diplôme d'Étude Complémentaire en Économie Rurale), แต่ ว่า ผู้เกั่ຽวเป็นลิบสิบใจเรื่องอักบ๋รศาสตร์(-สาตฺร์) ด้านภาสาลาวมาแต่สมัยเยียว์อัย, เมื่อ สอบเสังเอ้า "วิทยาลัย เวัຽงจันท์" (Lycée de Vientiane) ได้แล้ว ผู้เกั่ຽวก๋ได้มีโอกาสไปถึก ขาวิชาต่างๆ เป็นภาสาฝรั่งส่วนใหญ่ แต่ก๋ยังมีชื่อโมงเธัຽนภาสาลาว, อัตถะคดี ແລะ คีล ปะภัมม์ ตื่มอีก. ภารเธัຽนภาสาฝรั่ง บ่ธอดเลื่งเสั้นหาง ปะเทศชาติก๋มีภารเปี่ยนแปงธะบอบ ภารปกคธองไปเสัຽก่อน.

เมื่อผู้เกั่ຽวได้ไปถึกขาวิชาฉะเผาะ ที่ อดิตสหะกาพโขเวัຽต, ผู้เกั่ຽวก๋ได้ไปถึกขาภาสา ที่มีความเป็นธะเบียบเธัຽบร้อยยิงกว่าภาสาฝรั่ง-อังกลิส อีกช้ำ ແລะ รู้ว่าคำสัพท์จ๋านวนหนึ่ง ยู่ใน "ภาสาธุสชิ ชุ ธัสเขัธ" มีกึกเค้ามาจากภาสาปาลิ-สันสกฺต เช่นเดียวกับกับ ภาสาลาว ในปัจจุบัน. ผู้ที่เธัดในสิ่งที่ตินเองบ่ได้ถึกขาธ่ำเธัຽนมา เท่าที่รู้จักก๋มีหญายลิบสิบลวย แต่ก๋เธัด ได้ดี ແລะ ใกล้เคัຽงกับผู้ที่เธัຽนมาทางด้านนี้โดยฉะเผาะ ก๋ยังมี.

อิงตามข้มูลจากผิงสาวดาธลาว, ในธัชุกาล ของ เจ้าสุธิยะวิวสา ธัมมิกธาชุ ปีกถวาย บ้านเมือง เป็นยุคที่อาณาจักธ์ลาวล้านช้าง มีความจเธิญธุ่งเธืองเหื่องเหื่อมสูงสุด เคียได้ เป็นศูนย์กางในภารถึกขา ແລะ ภารค้นคว้าภาสาปาลิ-สันสกฺต ในภูมิภาค. ถ้าเทียบเมื่อก่อน ใส่กับปัจจุบัน มันห่างไกกับปานฟ้ากับดิน, ดั่งปัจจุบันนี้ ลินลาวส่วนหญวงหญาย บ่ค่อยจะรู้ถึงความ หมายของชื่ ແລะ นามสกุลของตินเองเลีย เช่น: ภารตั้งชื่ ແລะ นามสกุลต่างๆ ฟังเบิ่งคิดว่า ม่วนหูก่ธ้อง ແລะ เอ็นกันไปตามมิตามเกิด ถ้าหากมีใผผู้หนึ่ง ถามเถิงความหมายของชื่ ແລะ นามสกุลของตินเอง ก๋อธิบายไปแบบบ่มีตำธา ແລะ ให้ความหมายแก่ชื่ ແລะ นามสกุลตินเอง ไปในหางที่ดี. ถ้าติอะมหาชินที่อไปอาจจะได้, แต่ถ้าจะมาติอะนักอักบ๋รศาสตร์(-สาตฺร์) ลิงจะ บ่ได้เสัຽแล้อ.

ถ้าหากว่าท่านผู้ใด ได้อ่านปั๊มเธัຽบเธัຽงหีอนี้, ท่านสามาตถ์ตำหนิติชิม ไปหาผู้เกั่ຽวได้ ตามที่ยู่ทางเอเล็กโตธนิกได้ "Courrier électronique, E-Mail, Messenger, WhatsApp" คำตำ หนิ, คำชิมเชิย ແລะ คำคิด(ค๊ด)เห็นของท่าน จะเป็นปโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แก่ผู้เกั่ຽว เพื่อจะได้สืบ ต่ภารกิจอันนี้อีกต่ไปในอนาคิตข้างหน้า.

ถ้าอ่าอนุชินธุ่นหญัง บ่มีผู้ใดสิบใจในภารขุดค้นหาต้นก๋ำเนิดของคำสัพท์ (Fr. Étymologie/ En. Etymology) ว่ามันมาจากใส ແລะ ถ้าไปสิบใจแต่เธื่องภารเธัຽนตามเสัຽงจินเกินไป ที่บอก ว่าคำสัพท์นั้นมันออกเสัຽงว่าแนวใดเท่านั้น มูลม่ธดิกอันล้ำค่าอันนี้ อาจจะหายสาบสูญไป จาก ปอัติสาตฺร์(-สาสตร์) ของลินเธื้อสาย "อ้ายลาว" ตามกาลเวลา (อิงตามข้มูลเกั่ຽวกับภา สาลาว ที่ออกอากาสทาง "วิทยุเธดิโอเสัธิ" (RFA = Radio Free Asia) ทุภๆอันผุธ ช่วงภาๆปี ๘๐๑๔, ลินจินสมัยบูธาภ เคียเอ็น ลินเธื้อสายลาวของพวกเธาว่า: "ลิวเยี้ย/Luo Yue" ต่มาปั๊น เป็น "เยี้ยลิว/Yue Luo" จากนั้น ก๋ได้กายมาเป็น "อ้ายดาว/Ai Dao", "อ้ายลาว ชุ "อายหญาว/Ai Lao", ... มาธอดปัจจุบันนี้ เหื่อเผัຽงแต่ คำว่า "ลาว/Lao" เท่านั้น.

ก่อนปี ๑๙ๅ๕, อิงตามข่าวที่ออกอากาส "หาวิทยุกะจายเสัຽงแห่งชาติลาว" (Radio Diffusion Nationale Lao) ภาคภาสาเวัຽตนาม, เวัຽตนามเคียเอ็นชื่เต็มของปะเทศลาวเป็นภา สาเอิาเจ้า ว่า "ภิงก๊อก อ้ายลาว = Cộng Quốc Ai Lào".

"ภาสา บอกชาติ, มาธยาห บอกตธะกูล"

ວันที ๘๓ ภุมภา (๐๘) ล.ศ. ๘๐๘๕

ธัมมะนูญ ภันบุเดช วิธะวิวส์

Avant-Propos

Le rédigeant de cet ouvrage n'est pas vraiment un littérateur professionnel mais volontaire seulement, il n'a pas encore d'expériences suffisantes en Pālī-Sanskrit. Sa profession réelle est: 1ère: Agronome (Le Master des Sciences en Agriculture tropicale) et 2ème: Econome (Diplôme d'Étude Complémentaire en Économie Rurale), mais il interesse toujours sur les lettres Lao depuis son adolescence. Après qu'il avait passé l'examen d'entrée au Lycée de Vientiane, il avait de la chance à étudier les matières diverses en Français et il y avait aussi des heures à apprendre autres matières en Langue maternelle comme les littératures Lao, les beaux-arts. Son deuxième enseignement élémentaire n'etait pas encore au milieu de la route, le système administraif du pays était changé.

Quand il avait de la chance à continuer son étude supérieure à l'Union Soviétique, il rencontrait la langue la plus meilleure disciplinaire que le Français et sachant qu'il y a beaucoup de "termes Russes" qui sont venues de l'origine de Pāli-Sanskrit. Il y a beaucoup de monde qui ont fait des choses que l'on n'avait pas gradué/specialisé, mais parfois ils avaient bien fait par rapport aux ceux qui sont professionnels.

Basé sur l'hisoire Lao, au reigne du Roi Souriyavongsa Dhammikaraja qui administratait le pays, c'était le période de la civilisation du Royaume de Lao Lane Xang (Royaume d'un million éléphant) qui était devenu le centre régional à apprendre la langue Pālī-Sanskrit. À comparer avec le passé et le présent, il y a de grandes différences, comme maintenant, la plupart des people Lao ne savent guerre le sens ou l'interprétation de leur prénom et de leur noms. S'il y avait quelques-uns qui demandent le sens de leur prénoms et de leur noms, ils ne peuvent pas donner des réponses correctes mais ils donnaient la bonté sur lesquels. Ils pouvaient mentir les publicains, mais ils ne pouvaient pas mentir les littérateurs, les linguistes et les bouddhistes typiques.

Si vous aviez lu cet ouvrage vous pourriez lui critiquer par son adresse sur le Courrier électronique ou E-Mail en Anglais (Electronic Mail), vos suggestions, vos félicitations et/ou vos commentaires seront très utile pour lui et ceux-ci seront la clarté pour lui à continuer ce travil au futur.

Si la nouvelle génération Laotienne n'intéressaient pas sur l'étymologie où leur origine était venue, au contraire seulement sur le phonétique, ce patrimoine précieux sera disparu bien sûr de l'histoire des hommes de la famille "Ai Lao" par le temps passé (Les Chinois antiques nous avaient appelés d'abord "Luo Yue", ensuite "Yue Luo", en fin "Ai Dao" ou "Ai Lao", et maintenant il reste seulement un syllable unique comme "Lao".

Avant l'année 1975, basé sur la propagande des nouvelles à la Radio diffusion nationale Lao en Viétnamien, notre pays était appelé en Vienamien "Cộng Quốc Ai Lào", qui a le sens "le Royaume des Frères aînés Lao".

Proverbe antique: "La langue reflète sa nationationalité, la manière reflète sa famille".

Le 25 Février (02) 2025

Thamanoune Phannudej Viravong

Foreword

The one who wrote this book is not really a professional litterateur but volunteer only, he doesn't have enough experiences in Pālī-Sanskrit. His real profession/job is: 1st one: Agronomist (Master of Sciences in tropical agriculture) and 2nd One: A Rural Economist ("Diplôme d'étude complémentaire" in rural economy), but he always interests on the Lao letters since his teenage. After he passed the entrance exam to "Lycée de Vientiane", he had chance to study diverse subjects in French and there were hours to take some subjects in the mother tongue like literatures, fine arts. His study in the high school was not in the midway yet, the administrative system of the country had been changed.

When he had chance to continue his higher study in the Soviet Union, he met the more disciplinary language than French and he found that there are many words in Russian which were derived from the origin of Pāli-Sanskrit. There are many people who did the things that were not concerned to their specialty, sometimes they did them better than the ones who are professional.

Based on the Lao history, in the reign of King Souriyavongsa Dhammikaraja who administrated the country, it was the period of the civilization of the Kingdom of Lao Lane Xang (Kingdom of a million elephants) which became the regional center in learning Pālī-Sanskrit languages. In comparison with the past and present times, there are the great differences, the major portion of Lao people don't recently know the meaning of their family name and their given name at all, If someone asks them to explain the meaning of his/her surname and given name they might tell a lie or they might give the goodness on his/her surname and given name. They could tell a lie to publicans but they couldn't tell a lie to litterateurs, linguists and typical Buddhists.

If you read this work you can criticize him by his E-Mail as mentioned in the beginning, your suggestions, your congratulations and your comments will be useful for him and these things will be the light for him to continue this work in the future.

If new Lao generation don't interest on etymology where its origin was derived from, in contrast only on phonetic writing, this precious heritage will be disappeared from the Lao history from "Ai Lao" family forever (Antique Chinese used to call us firstly "Luo Yue", then "Yue Luo", finally "Ai Dao" or "Ai Lao", and recently it remained one unique syllable only like "Lao".

Before the year 1975, based on the propaganda of news in Vietnamese on the "Radio Diffusion Nationale Lao" in Vietnamese, our country was called "Cộng Quốc Ai Lào" which means that "Kingdom of the Lao elder brothers".

Antique proverb: "Mother tongue reflects the nationality, manner reflects the family".

February (02) 25, 2025

Thamanoune Phannudej Viravong

ພຍັນຊນະຫຣ້ທີ່ໃຊ້

(Abréviation/Abbreviation)

ກ. ໂຕຫຣ້ ເປັນພຍັນຊນະລາວ ແລະ ໂຣແມ້ງ (ໂຣມັນ) ຢູ່ຫຼັງຄຳທີ່ໄດ້ແປແລ້ວ (ໃນວົງເລັບ)

(ອາຣ./Ar.) ภาสาอาหฺรับ (Arabe/Arabic)

(ເບັງ./Ben.) ภาสาบังกลาเทศ (Bengali)

(ພະມ້າ./Bur.) ภาสาพะม้า (Birmane/Burmese)

(ຈີນ./Ch.) ภาสาจีน (Chinois/Chinese)

(ຝ./Fr.) ภาสาฝรั่ง (Français/French)

(ອ./En.) ภาสาอังกฤส (Anglais/English)

(ຈັຣກຸຣ./Jahkur.) ภาสาจัรกุร (Jahkur)

(ຍີ່./Jan.) ภาสายี่ปุ่น (Japonais/Japanese)

(ຊວາ./Jav.) ภาสาชวา (Javanais/Javanese)

(ຮິນດີ./Hin.) ภาสาฮินดี (Hindi)

(ຮິນດູ./Hindu.) ภาสาฮินดูสถาน (Hindusthani)

(ຂ./Kh.) ภาสาขเมร (Khmer)

(ຂມຸ./Km.) ภาสาขมุ, ภึมฒุ (Khmu, Kmmu)

(ລ./Lao.) ภาสาลาว (Lao)

(ລາຕ./Lat.) ภาสาลาติน (Latin)

(ມາລ./Mal.) ภาสามาเลเซ๊อ (Malaisien/Malaysian)

(ມອນ./Moñ.) ภาสามอญ (Moñ)

(ເນປາລ./Nep.) ภาสาเนปาล (Nepali)

(ປ./ສ.; P./S.) ภาสาสันปาลิ-สันสกฤต (Pāli-Sanskṛit)

(ແປຣ์ຊ./Pers.) ภาสาแปร์ซี (Persane/Persian)

(ປ๎ຣ์ต./Port.) ภาสาปร์ตุยภาล (Portugais/Portuguese)

(ຣัส./Rus.) ภาสารุสซี หรือ รัสเซ๊อ (Russe/Russian)

(ท./Th.) ภาสาไทย์ (Thaï/Thai)

(ว./Viet.) ภาสาเว๊ฮตนาม (Viétnamien/Vietnamese)

(จ้วง./Zhuang.) ภาสาจ้วง (Zhuang), ...

ຂ. ຄຳຫຣ້ ເປັນພຍັນຊນະລາວ (ໃນວົງເລັບ) ຢ่ູໜ้าคำที่กำลังแปอยู่

(ภิย) คำลัพท์เกี่ยวกับภิยพาย

(ภอม) คำลัพท์ในบิทร้อยแก้ว-ร้อยกอง

(ตกิต) คำลัพท์ตกิตตาสตร์(-สาตฺร์)

(ดาธา) คำลัพท์ดาธาสาตฺร์(-สาตฺร์)

(แบบ) คำลัพท์ที่เป็นแบบแผน อยู่ในอัฒกถาถีกา หรือ หนังสือบูธาถ

(บู) คำลัพท์บูธาถ

(ธาชฺา) คำลัพท์เกี่ยวกับพธะธาชฺา หรือ ธาชุลัพท์

(ไอ) คำลัพท์ที่ใช้ในตำธาไวยาภ์ธต์

(โท) คำลัพท์ที่ใช้หางโทธาสาตฺร์(-สาตฺร์)

(เว๊า) คำลัพท์ที่เป็นภาสาปาภ หรือ ภาสาเว๊า, ...

ค. ຄຳຫຣ้ ເປັນพยัญชนะลาว (นอกวงเล็บ) อยู่หน้าคำลัพท์ที่เอามาแปล

ก. กิริยา (Verbe/Verb)

ส. สัพนาม (Pronom personnel/Personal pronoun)

สั. สันธาน (Conjonctions/Conjunctions)

น. คำนาม (Nom/Noun)

บุ. คำบุพบิท (Préposition/Preposition)

ว. คุณนาม (Adjectif/Adjective) และ กิริยาวิเสส (Adverbe/Adverb)

อุ. คำอุทาน (Interjection), ...

๑. ภาธเอ๊ธบตามฒ๊ภ และ ภาธเอ๊ธบตามเถ้ำ

1) ภาธเอ๊ธบตามฒ๊ภ: เอ๊ธบตามฒ๊ภไอยาภ์ธต์ ขอๆ "ธาซุบัตทิตย์สภาลาอ" บับต้ำแต่ ปี ๑ฉ๔ฉ-๗๕ (Fr. Conseil Académique Royal du Laos = En. Royal Academic Council of Laos).

2) ภาธเอ๊ธบตามเถ้ำ: เอ๊ธบตามฒ๊ภไอยาภ์ธต์ ขอๆ "พุทธบัตทิตย์สภา จันท(น)บูธิ" บับต้ำแต่ ปี ๑ฉม๘-ม๕ ถืนฒ๊ำ และ ๑ฉม๕-๔ฉ (Fr. Conseil Académique Bouddhique de Vientiane = En. Buddhist Academic Council of Vientiane).

"ถ้ำที่บำมาแป" เอ๊ธบตามฒ๊ภไอยาภ์ธต์ ขอๆ "ธาซุบัตทิตย์สภาลาอ" ต้ำแต่ปี ๑ฉ๔ฉ-๗๕, ด้อยภาธใช้พยัฉซุนะเผ๊อๆแต่ ๘๗ โต(ติอ).

"ส่อบถ้ำที่ได้แปออกมาแล้อ" พ้อมทัๆถ้ำอธิบาย แม่นเอ๊ธบตามฒ๊ภไอยาภ์ธต์ ขอๆ "พุทธบัตทิตย์สภา จันท(น)บูธิ" ต้ำแต่ปี ๑ฉม๕-๔ฉ และ ก่อนปี ๑ฉม๕ ตามธูปภาธเอ๊ธบ ขอๆ ภะซอๆถึภซาธิภาธ ในเอลาบั้บ, ด้อยภาธใช้พยัฉซุนะทัๆเพ็ด(ฒ็ด) ๔๑-๔๔ โต(ติอ) ดั่ๆอู่ลุ่มบี้:

ภะเภม (ใต้เบิ่ๆ เภม ติ้มอีกอู่ลุ่ม) ก. "ภเภตฅ์", บ้ๆลับ (ข. ปฺๅลาป่), ข้ธ้อๆแภมบ้ๆลับ (ป. ภณฺฑ/ส. ภาณฺฑ => ข. ปาณฺฑ) (P. kaṇḍa/S. kāṇḍa => Kh. keṇḍa).

สับพันยู (ถอามฒายเถ้ธอกับกับ สับเผ็ด อู่เหิๆ) น. "สัพพัญญู", สัธเผ๊ซุฉ์, เป๋นบาม ขอๆผธะพุทธะเจ้ำ, ผู้ธู้ทุภสิ่ๆทุภอ่ำๆ, ผู้ธู้ที่อ่ไป (ป. สพฺพญฺญู/ส. สรฺวชฺญ) (P. sabbaññū/S. sarvajña).

ถอภเภถ น. "ถอภเภถภ์"=> ถอภเภถ หื "ธาซุายตนะ" (Rājayatana) เป๋นพันธุ์ไม้มุๆถุล: ถ้ำ สัพท์บี้ ได้มาจาภ อ้จบานุภธิม ลาอ-ฝ๎ๆ่ๆ (Dictionnaire Laotien-Français) ขอๆ Marc REINHORN ห้ำ (Page) 140 (ส. เภตภา) (S. ketaka).

"ถอภเภถ"; *bot. Padanus odoratissimus*.อิๆส์ (Fam.) Pandanaceae.

ดำ 1. ก. ปูภ, ดำบๆ, ปูภเอ้ำ (ข./มอญ. ฒำ) (Kh./Moñ. ṭaṁ).

2. อ. สีมืถ, สีแฒ้ (ป. สาม/ส. ศฺยาม) (P. sāma/S. śyāma).

เผ๊ซุถาถ [เผ๊ถซะ-] น. "เผ๊ซุซุพาต", ผู้ปะหาธชีวิตนักโหส, ถิบที่ฮ้ำผู้อื่น, มีสิๆหาธ [(ป. อชฺช/ส. อรฺย)+ฆาต] [(P. vajjha/S. vadhya)+ghāta]..

เผ็ด น. "เผ๊ซุธ์", แก้วอ่ำๆถิ เภิถจาภหิน มีธัถมีส่อๆใสภว่ำแก้วชุบิถอื่นๆ, สายฟ้ำ ภ๋อ่ำๆ (ป. อสนิ/ส. อศนฺ) (P. vajira/S. vajra).

ອธิบายเพิ่มเติม บางคำศัพท์ และ บางโต(ติอ)หรู้

(Explication supplémentaire/Additional explanation)

ADN	"อา-เด-แอ๊น" (Acide désoxyribonucléique)
AIDS	"เอดส์" (Acquired immunodeficiency syndrome)
DNA	"ดิ-เอ๊น-เอ" (Desoxyribonucleic acid)
SIDA	"ซิดา" (Syndrome d'immunodéficience acquise)
SARS	"ซาร์ส" (Severe acute respiratory syndrome)
Dhammique	คุตบามของๆ "ธัมมะ" ตามภาสาปาลิ (Adjectif de Dhamma de Pāli) เพ๊ธียบภาสาบาลิ ใส่ภับ ภาสาฝ๎ๆ่ๆ
Dharmic	คุตบามของๆ "ธัธมะ" ตามภาสาสันสภฤต (Adjective of Dharma from Sanskrit) เพ๊ธียบภาสาสันสภฤต ใส่ภับ ภาสาอ๊ฤภลิส
Totham	โตธัมม์ (Caractères Dhammiques/Dharmic characters)
"Gambhīra"	ชื่จำเผาะ หื คำที่เอ๊ธบเปธี่ยบเพ๊ธียบภับ: ขเมธ, ปาลิ, สันสภฤต, ... ดั่ๆลุ่มบี้:

เอ๊ธบตามฒ๊ภ	เอ๊ธบตามเถ้ำ	เอ๊ธบตามฒ๊ภ	เอ๊ธบตามเถ้ำ
คำผิ	ถัมภิธ์ (ป./ส.)	ตำธอด	ตำธอจ (ข. ฤธอจ)
โถสะบๆ	โฆสบา (ป.), โฆษณา (ส.)	มะถอบคำ	บถ์ธ (ป./ส.)+คำ
สังถะธาด	สังฆธาซุ (ป.)	ขอด, ผมอด	บอซุ (ข. ฝบอซุ)
สับเผ็ด	สัธเพ๊ซุฉ์ (ส. สรฺวชฺญ)	เผ๊ซุถาด	เพ๊ซุฉฆาต (ป.)
สีธิบทอบ	สีธิบส์ธ (ป.)	เผ๊ซุธิบ	เพ๊ซุธิบหธ์ (ส.)
มะบิโถด	มะ+บิโถธธ (ป.)	เผ็ด	เพ๊ซุธ์ (ป./ส.)
ไซยะมัๆ	ไซยมังคล์ (ป./ส.)	อุดพิสะพา	อุฆาฒิสฆา, อุฒิ-
ไซยะมุๆถุน	ไซยมุๆถุล (ป./ส.)	อิๆจัน	อิๆจันหก์, -จันหธ์
เถซาบุพาย	เถซาบุภาพ (ป./ส.)	อันเซิน	อันเซิล (ข.)
คำธัด	คำธัส (ข. ฤธาส์)	อันยิๆ	อันญ์ๆ (ป. อญฺ)

ອักข่ธธัมม์, เทอะบาถธิ, ลาอ, ขเมธ, ไทย์ และ โธแม๎ๆ (โธมับ)

ที่ใช้เอ๊ธบตามเถ้ำคำศัพท์ ที่มาจาภภาสา: ปาลิ, สันสภฤต, ขเมธ, ...

ภ. ส่อมที่เป๋นพยัฉซุนะ: [จาภปาลิ ม๎ม๎ โต(ติอ) และ อีภ ๘ โต(ติอ) จาภสันสภฤต)]

อัถถ์ ๓ (ภ)						
ธัมม์	๓	๖	๑	๓	๗	๕
เทอะบาถธิ	क	ख	ग		घ	ङ
ลาอ	ภ	ข	ถ	ภ	ฒ	ๅ
ขเมธ	ក	ខ	គ		ឃ	ង
ไทย์	ก	ข	ค	งฺก	ฆ	ง
โธแม๎ๆ/โธมับ	K	Kh	G	Ġ	Gh	Ṅ=Ng

อัถถ์ ๐ (จ)						
ธัมม์	๐	๖	๎	๘	๗	๔
เทอะบาถธิ	च	छ	ज		झ	ञ
ลาอ	จ	ฉ	ฺช	ช	ฆ	ญ
ขเมธ	ច	ឆ	ជ		ឈ	ញ
ไทย์	จ	ฉ	ช	ซ	ฌ	ญ
โธแม๎ๆ/โธมับ	C	Ch	J	X	Jh	Ñ=Nh

อัถถ์ ฆ (ย)						
ธัมม์	ฆ	๖	ฐ	ฺฆ	๖	๓
เทอะบาถธิ		ट	ठ	ढ	ढ	ण
ลาอ	ฆ	ฆ	ฦ	ฆ	ฒ	๓
ขเมธ		ដ	ឋ	ឍ	ណ	ណ
ไทย์	ฎ	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
โธแม๎ๆ/โธมับ	Ḍ	Ṭ	Ṭh	Ḍ	Ḍh	Ṇ

อัถถ์ ๓ (๓)						
ธัมม์	๒	๓	๑	๑	๓	๕
เทอะบาถธิ		त	थ	द	ध	न
ลาอ	ถ	ถ	ฤ	ห	ธ	ม
ขเมธ		ត	ថ	ទ	ធ	ន
ไทย์	ด	ต	ถ	ท	ธ	น
โธแม๎ๆ/โธมับ	Ð	T	Th	D	Dh	N

อัถถ์ บ (ป)								
ธัมม์	บ	ป	ผ	ฝ	๓	๓	ภ	ม
เทอะบาถธิ		प	फ		ब		भ	म
ลาอ	บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
ขเมธ		ប	ផ		ព		ភ	ម
ไทย์	บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
โธแม๎ๆ/โธมับ	Ḃ	P	Ph	Ḟ	B	F	Bh	M

อัถถ์เสส (เสสอัถถ์)												
ธมม์	ย	ย	ร	ล	๐	ม	๓	ษ	ห	ฬ	ๆ	◌ं
เทอะบาถธิ		य	र	ल	व	स	श	ष	ह	ळ		◌ँ
ลาอ	ย	ย	ร	ล	ว	ส	ฬ	ษ	ห	ฬ	ร	◌ं
ขเมธ		យ	រ	ល	វ	ស	ឝ	ឞ	ហ	ឡ		◌ំ
ไทย์	อฺย	ย	ร	ล	ว	ส	ศ	ษ	ห	ฬ	ฮ	◌ิ◌
โธแม๎ๆ/โธมับ	Ẏ	Y	R	L	V	S	Ṡ	Ṣ	H	Ḷ	Ḥ	aṁ aṃ

ข. ส่วนที่เป็นสระ: [จากปาลิ = ฦ โต(ติอ), สันสกฦต โดยที่ ตึ๋มอิก ฝ ต่ำจากปาลิ รวมกับเป็น ๑๔, ฉะเพาะ สระขเมธ แม่นเลือกเอิาโต(ติอ)ที่มีในภาสา: ปาลิ และ สันสกฦต ที่(เที่ำ)นั้น]

ธัมม์		เทวะนาคธี		ลาว	ขเมธ		ไทย์	โธแม้ๆ/โธมัน	
ก	◌ะ	अ	◌ः	xะ	អ	◌ះ	อ	A	a
กา	◌า	आ	◌ा	xา	អា	◌ា	อา	Ā	ā
กิ	◌ิ	इ	◌ि	xิ	ឥ	◌ិ	อิ	I	i
กี	◌ี	ई	◌ी	xี	ឦ	◌ី	อี	Ī	ī
กุ	◌ุ	उ	◌ु	xุ	ឧ	◌ុ	อุ	U	u
กู	◌ู	ऊ	◌ू	xู	ឩ	◌ូ	อู	Ū	ū
เก	เ◌	ए	े	เx	ឯ	◌េ	เอ	E	e
โก	เ◌า	ओ	ो	โx	ឱ	◌ោ	โอ	O	o
เกา	เ◌ำ	औ	ौ	เx็า	ឪ	◌ៅ	เอา	AU	au
กฺ	◌ฺ	ऋ	ृ	ฮฺ	ឫ		ฤ	Ṛ	ṛ
กฺา	◌ฺา	ॠ	ॄ	ฮฺา	ឬ		ฤา	Ṝ	ṝ
กฺ		ऌ	ॢ	ลฺ	ឭ		ฦ	Ḷ	ḷ
กฺา		ॡ	ॣ	ลฺา	ឮ		ฦา	Ḹ	ḹ
ไก	ไ◌	ऐ	ै	ไx	ឰ	◌ៃ	ไอ	AI	-ai

 # ໝายเหตุ:

พยัลชุนะลาวเพิ่ม 14 (+3) โต(ติอ): ภ ฬ ฉ ฌ ฐ ฒ ผ ย ฦ ท ฒ ฅ ธ ภ บ ฆ ธ เป็นพยัลชุนะ ที่ "มหาสีลา วิธะวิวฆ์" ได้เธ้ธบเธ้ธงอั๊บมา ในปี ๑๙๓๖ ตาม "พุทธบัดทิตย์สภา จับท(บ)บูธิ" เพื่อใช้เธ้ธบคำลัพท์ที่มิเค้ามาจากภาสา: ปาลิ, สันสกฦต, ขเมธ, ... ส่วน ภ เพิ่มเธ้ำโดย "มัธะถิก (ส. มฦฒภ) ลาวล้านฌ้าง" ใช้เธ้ธบกับคำที่มาจากภาสาฝรั่ง-อังกลิส.

พยัลชุนะภาสาปาลิ, สันสกฦต และ ขเมธ บางโต(ติอ) มิภาธเปี่ธนธูป และ เสัธง เมื่อได้ถิกมาๆ เป็นภาสาลาวแล้อ เชุ่น: ย => ผ (ผ ≠ ฝ), ต => ถ, ท => ถ และ ห, ป => บ, บางโต(ติอ) ก็ปั๋นไปปั๋นมา: อ => พ และ พ => อ ก็มิ.

ส่วนภาสาขเมธ เพิ่นเอิาโต(ติอ) พ มาเป็นเสัธงโต(ติอ) ป และ เอิาโต(ติอ) ป มาเป็นเสัธงโต(ติอ) บ, เสัธงที่ออกเป็นโต(ติอ) พ นั้น แม่นเอิาโต(ติอ) ภ (ภธียา) มาใช้แทนทุกบ่อน: ถ้าเห็นธูปเธ้ธูน "ภ์นำเผฌ" (ข. ภฺนំเพฌ = Kh. Bnaṁ beñ) ต้องเธ้ธูน และ ให้อ่านเป็น "พนิมเปฌ" (ข. ឃុនមពេញ = Kh. Phnôm penh) ดั่งนี้ เป็นต้น.

"นิคหิต" ◌ं (ป. นฤคฺคหีต/ส. นฐฦคฺรหีต = P. niggahita/S. nṛgaḥīta), ในภาสาปาลิ ถ้าเธ้ธูน ด้อยพยัลชุนะโธแม้ๆ(โธมัน) แม่นใช้ "-aṁ" (จั๋ำเหิา m), ส่วนที่เป็นภาสาสันสกฦตนั้น แม่นใช้ "พินทุ" (ป./ส. พินฺทุ = P./S. bindu) "-aṃ" (จั๋ำลุ่ม m).

ค. ส่วนที่เป็นพยัลชุะปะสิม: ใช้เธ้ธูนสำหฺับคำลัพท์ที่เป็นภาสาลาวล้อมๆ

ปะสิมเบื้องต้น	พุทธบัดทิตย์ๆ	ธาตุบัดทิตย์ๆ	แบอลาวอิสธะ	สปป ลาว
ห+ง	หง	หง	หง	หง
ห+ย	หย	หย	หย	หย
ห+ม	หม	หม	หม	หม
ห+ม	หม	หม	หม	หม
ห+ธ	หฺ	หธ	x	x
ห+ล	หฬ	หฺ	หฺ	หฺ
ห+อ	หอ	หอ	หอ	หอ
ฦ	ฦ	ฦ	ฝ	ฝ

ง. สธะที่มิภาธเปี่ธนแปง ไปตามแบอหาง ของ ผู้นิอิทธิพิล:

ธูปเดิมของสธะ	พุทธบัดทิตย์ๆ	ธาตุบัดทิตย์ๆ	แบอลาวอิสธะ	สปป ลาว
◌ัย	◌ัย	◌ัย	◌ั	◌ัย
◌ั	◌ั	◌ั	◌อ	◌ย

◌ัย และ ◌ย, ฝ่าย สปป ลาว ไปถึงมาจากห้องสธะ ◌ะ และ ◌ โต(ติอ) ย สะภิด

จ. สธะลาวเดิมทั๋งเพ็ด(พิด) ก่อนใส่ และ หลังใส่โต(ติอ)สะภิดเอ้ำไป:

เสัธงสั้น	เสัธงยาว	ก ง ด น บ ม สะภิด		ย* สะภิด		อ* สะภิด	
xะ	xา	xัก	xาก	xัย	xาย	◌ัำ	xาอ
xิ	xี	xิก	xีก	xิย	xีย	xิอ	xีอ
xึ	xื	xึก	xืก	xึย	xืย	xึอ	xือ
xุ	xู	xุก	xูก	xุย	xูย	xุอ	xูอ
◌xะ	◌x	◌ัก	◌xก	◌ัย	◌xย	◌ัอ	◌xอ
แ◌xะ	แ◌x	แ◌ัก	แ◌xก	แ◌ัย	แ◌xย	แ◌ัอ	แ◌xอ
โ◌xะ	โ◌x	โ◌ก	โ◌xก	โ◌ัย	โ◌xย	โ◌ัอ	โ◌xอ
เ◌xาะ	เ◌x	เ◌ัอก	เ◌xอก	เ◌ัอย	เ◌xอย	เ◌ัออ	เ◌xออ
เ◌ิ	เ◌ี	เ◌ิก	เ◌ีก	เ◌ิย	เ◌ีย	เ◌ิอ	เ◌ีอ
เ◌ัxะ	เ◌ัx	เ◌ัxก	เ◌xxก	เ◌ัxย	เ◌xxย	เ◌ัxอ	เ◌xxอ
เ◌อะ	เ◌อ	เ◌อก	เ◌xอก	เ◌อย	เ◌xอย	เ◌ออ	เ◌xออ
เ◌ิx	เ◌ิx	เ◌ิxก	เ◌ิxก	เ◌ิxย	เ◌ิxย	เ◌ิxอ	เ◌ิxอ

สธะ "เ◌อะ" (เสัธงสั้น) กับหุภๆโต(ติอ) สะภิด แทบอ่า "บั่ได้ถืกบ์ำใช้เลิย" ก็มิผู้ลึดอ่าต้องเป็น "ก้อก"x, "ย้อบ"x, "ล้อบ"x, ... แต่ที่ใช้กันที่อๆไป หุภๆฝ่ายก็มิแต่เธ้ธูน "กอ้ก"v, "ยอ้บ"v, "ลอ้บ"v, ... กับทั๋งนั้น, ได้ภายมาเป็น "พยัลชุนะถอบ" ภฺอ, ยฺอ, ลฺอ, ... ไปเลิย.

สธะ "เ◌ัxะ", "เ◌ัx" (ทั๋งเสัธงสั้น และ เสัธงยาว), หางภาธหุภๆฝ่าย ตัดสธะ "◌x" ออก เมื่อมิโต(ติอ)สะภิด เป็น "◌ัxก", "◌xก". ฝ่าย "มัธะถิกลาวล้านฌ้าง" ยังยำภธิภาษาสธะ "◌x" และ ไม้ "◌ั" ไอ้ เนื่องจากอ่าเป็น "ฝ่ายเธ้ธูนตามเค้ำ" และ ใช้ธูปโต(ติอ)สะภิดเถ้ธอ ย้อนอ่า ฝังเบิ่งลักๆแล้อ เมื่อมิโต(ติอ)สะภิด แทบอ่า บ่มิเสัธงสั้น, อ้ยิกโต(ติอ)ย่างให้เบิ่ง ดั่งต่ำไปนี้:

* "อxงจับ" => เอ้ัxงจันทน์, "ยxงยอางๆ" => เย้ัxงยอางๆ, "สxงเสธิ" => เส้ัxงเสธิ, ...

ส่วนที่บ่ใส่ไม้ "◌ั" เอิาไอ้เธ้ธูนภาสาขเมธ เผธาะอ่า ขเมธเธ้ธูนเป็นธูป เ◌ ย่างเถ้ธอ เชุ่น: "เส้ธูมธาบ" แต่เวลาอ่าน จะเป็น "เส้ธูมเธ้ธบ" = សៀមរាប (Siem-réap), "เฬ้ฐณ" = រៀល (Riéñ => Riél), ...

ฉะเพาะสธะ "◌ั" กับโต(ติอ) ธ สะภิด สำหฺับคำลัพท์มาจากปาลิ-สันสกฦต เธ้ธูนเป็น ◌ัธ (≈ xอบ), นอกจาก ธ แล้อ ก็จะเป็น: xอก, xอง, xอด, xอบ, xอย, xอม, xอย และ xอว.

ชีวะปวัติของผู้เกับกำ และ เธ้ธบเธ้ธง

(Biographie du Collecteur et du Compilateur/

Collector and Compiler's Biography)

ข้าพะเจ้า จันทธ์ถนอม เดือนธักษา, อับ-ถือน-ปีเกิด ที่แท้จธิง อับที่ ๑๐ มิถุนา (ซูอง) ปี ออก ค.ส. ๑๙๕๗, ที่ บ้านสร้างถอม (ตาแสงหือเซ้ธง) เมืองไซย์ธานิ แขอวงเวี้ธงจันทน์ ก่อนปี ๑๙๗๕ (โดยอิงตามธะบอบภาธปักถองเก่ำ: ปัจจุบับนี้, ส่วนใต้ แบ่งเป็น "นถ์ธฆฺองเวี้ธงจันทน์" และ ส่วนเหื๋อ แบ่งเป็น "แขอวงเวี้ธงจันทน์" อ์ให้เอ้ำใจตามนี้).

พ่จื่จำถอามได้อ่า, เติบใหธ่ ที่ บ้านพันพั้น เมืองถธิสัตนาค (๑๙๒๐-๒๓), จากนั้น พ่แม่ ได้ย้ายไปยู่ บ้านฆองด้อง เมืองจันทบูธิ (๑๙๒๓-๒๒), ต่ำๆได้ย้ายมาย่ บ้านป่าม่อง-ธาตุฆ์ฆอง เมืองไซย์เชนกา (๑๙๒๒-๗๕), ข้าเจ้าถึมเด้ธอ อาสัยย่บ้านโพนเค้ง ภับถอบถธิวธักแผงภับพ่แม่ (๑๙๗๕-๘๐) และ ในที่สุด ได้ย้ายมาอาสัยย่ อัดฆองบอน เมืองไซย์เชนกา นถ์ธฆฺองเวี้ธง จันทน์ (๑๙๘๐-๘๑). ได้ย้ายมาย่ "ลูบย์ผลิตเม็ดพันธุ์แห่งชาติ" ภธิมปูกฝัง และ สิ่งเสิมภสิกัมม์, ภธะชุองภสิกัมม์ ชิลปะหาบ และ สหะก์ธก์กเขตธ์ ตั้งแต่ ปี ๑๙๘๑.

นับตั๋งแต่ เดือนก์ธภผา (๐ภ) ปี ๑๙๘๒ เป็นต้นมาๆ จินเถิงปัจจุบับนี้, ตั๋งถิ่นกาน ย่ บ้านโพน ๑าม-๑, เขต(กุ่มบ้าน) ดิงบัง, เมืองไซย์ธานิ, นถ์ธฆฺองเวี้ธงจันทน์.

ภาธถึกษาอั๊นสามัฌ:

โธงเธ้ธนปะกุ๊มถึกษาโพนลัง (๑๙๒๒-๗๘), โธงเธ้ธนปะกุ๊มเอกชุน ล้านฌ้าง โพนสะอาด (๑๙๗๘-๗๒), "อิทยาลัย เวี้ธงจันทน์" (ตอนเข้ำเบื้องต้น ๑๙๗๒) แต่ตอนจิบแม่น "โธงเธ้ธน อุดุมถึกษา เวี้ธงจันทน์" (๑๙๗๙-๘๐). ปัจจุบับนี้ ได้เปั่ธนชื่มาเป็น "โธงเธ้ธน มัธยิมสิมบูธณ์ เวี้ธงจันทน์" ส่วนภาสาฝรั่ง ยังแม่น "Lycée de Vientiane" ยู่ถือเก่ำ, บางถิน ก็นิยิมเธ้ธูนเป็นภา สาอังกลิส เป็น "Vientiane High School" หื๋ บางถินก็เธ้ธูนเป็น "Vientiane Secondary School".

ภาธถึกษาด้านอิชูาฉะเพาะ:

1. MSc (Master des Sciences) en Agriculture Tropicale (ภสิกัมม์เขตธ้อน หื๋ ปูกฝังที่อไป) จิบจาก Ташкентский Государственный Аграрный Университет (ТашГАУ), Узбекистан, СССР (1987-92) และ

2. DEC (Diplôme d'Étude Complémentaire) en Économie Rurale (เสบกะภิจชิมบิท) จิบจาก Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAg), Walonnie, Belgique (2001-02). ปัจจุบับ ถถะอิชูานี้ "FUSAg" ได้เปั่ธนชื่มาเป็น "Gembloux Agro-Biotech" ด้อยภาธธวมเข้ำกับภับ "Université de Liège".

ภาธเคื่อนไหอเอ๊ธกาาน:

ເຣີ່ມຕົ້ນເຂົ້າເຮັດເວັ໊ธกที่ "ศูนย์ผลิตเมัดพันธุ์แข่าๆชาติ", ภิม(ภธิม-)ลุ้มธธอๆดินบา ແລะ ปูกฝัา (๑๙๗๑-๗๒) ก่อนไปลึกษาต่ที่ต่าๆปะเทส. หัๆจาภจิบภาธลึกษาแล้อ, ภ์ได้ภับคืนมาเรัด เวัธกา ที่ "ศูนย์ลิ้นลอ้า ภสิภัมม์แข่าๆชาติ", ภิม(ภธิม-)ปูกฝัา ແລะ สิ่าเสิมภสิภัมม์, ภระชุอๆภสิ ภัมม์ ແລะ ป่าไม้ (๑๙๙๘-๙๙). ถืภย้ายไปเรัดเวัธกา ที่ ขแบๆปูกฝัา ແລะ สิ่าเสิมภสิภัมม์, ผแบภ ภสิภัมม์ ແລะ ป่าไม้ ภำแผาบล๋ธเวัธๆจันหน์ (๑๙๙๙-๐๐). ต่มๆ ได้ย๋โยภย้าย โดยผ่าน ภระชุอๆ ภสิภัมม์ ແລะ ป่าไม้ ไปเรัดเวัธกา ที่ "อิหยาเอต บาบิๆ" ลตะภเขตธะลาสตร์(-สาตฺ), มหาอิหยา ลัยแข่าๆชาติ, ภระชุอๆลึกษาธิภาธ (๘๐๐๐-๐๒) ແລะ สุดห้าย ภ์ได้ภับคืนมาเรัดเวัธกา ยู่ ศูนย์ ลิ้นลอ้าภสิภัมม์ ลือเก่า. เอลาภับคืนมา ศูนย์แข่าๆนี้ ได้แบ่าภับออภเป้น ๘ ศูนย์: "ศูนย์ลิ้นลอ้าเอ๊ำ" ແລะ "ศูนย์ลิ้นลอ้าสาลิ ແລะ ผืชุเสยภะภิจ", ห้าๆสอๆ อ๊นภับ "สถาบัน ลิ้นลอ้าภสิภัมม์, ป่าไม้ ແລะ พัฒบาชุมบิห" (๘๐๒-๘๐). หัๆจาภ ปี ๘๐๘๐ เป้นต้นมา จินเถิๆปัจจุบัน พักผ่อนแล้อ.

ภาธฝึภอิบธมเกี่ธอภับอิชาฉะเพาะ ที่บอภปะเทส:

ยี่ปุ่น:

1993-94: Training Course on “Effective Utilization of Tropical Agriculture and Forestry Resources” during 14/07/1993 to 21/03/1994.
Urasoe, Okinawa, Japan.

2007: 1st time in visiting the National Institute of Agrobiological Sciences (NIAS) in Tsukuba, Research Institute for Nature and Humanity (RIHN) in Kyoto and National Institute of Vegetable and Tea Sciences (NIVTS) in Mie, during 30/09/2007 to 17/10/2007 before starting the Collaborative Exploration of Vegetable Genetic Resources in Laos
Tsukuba, Ibaraki, Japan.

2011: 2nd time in visiting the National Institute of Agrobiological Sciences (NIAS) in Tsukuba, during 02-10/02/2011 after the field survey in Laos, based on “the Collaborative exploration of Sorghum, Zea and Saccharum Genetic Resources in Laos”
Tsukuba, Ibaraki, Japan.

เอ๊ธตบาม:

1994: Training Course on “Grain Warehouse Management”, was held at the Nông Lâm University during 08-21/12/1994.
Ho Chi Minh City, Vietnam.

2003: Training Course on “Wetland Ecology and Management in the Lower Mekong Basin” at the University of Natural Sciences during 01-26/06/2003.
Ho Chi Minh City, Vietnam.

2004: International Workshop on “Teaching Method in Agribusiness” at the Hanoi University of Agriculture during 26/01/2004 to 06/02/2004.
Hanoi, Vietnam.

จีน:

2001: Training Course on “Molecular Biological Techniques in Plant Protection and Developing Sustainable Agriculture”, was held at the Yunnan Agricultural University during 17/06/2001 to 01/07/2001.
Kunming, Yunnan, China.

2011: International Workshop on “Hybrid Rice Technology Training Course”, was held at the Hunan Rice Research Institute during 08-30/06/2011
Changsha, Hunan, China.

เภิาหลี่ใต้:

2008: International Workshop on “Post-harvest Technology for Small and Medium Enterprises” was supported by KOICA during 23-30/11/2008, was held at the Korea Food Research Institute (KFRI).
Seoul, Republic of Korea.

ไทย์:

2003: Trip to Study Tour and Exchange Experiences with “Chiang Mai University” and was courtesy called at “the Maejo University” during 07-12/09/2003.
Chiang Mai, Thailand.

2004: Trip to Study Tour and Exchange experiences in teaching and upgrading teachers’ qualification on behalf of Faculty of Agriculture, the National University of Laos to visit: “Chulalongkorn University” and “King’s Mongkut Institute of Technology Ladkrabang” during 20-23/04/2004.
Bangkok, Thailand.

2004: International Workshop on “Chain Supply Management Developing Agribusiness in the Mekong Region”, was held at the Chiang Mai University during 02-11/08/2004.
Chiang Mai, Thailand.

2005: Special Training Course on “Seed Technology and Seed Quantity Control” during 13-23/02/2005, held at the Khon Kaen University.
Khon Kaen, Thailand.

2005: Visiting Teachers from Nabong Campus for those who went upgrading into Master Degree at the Khon Kaen University during 14-23/04/2005.
Khon Kaen, Thailand.

2009: Trip to Study Tour with the Teamwork of “Rice Seed Multiplication and Distribution System Improvement Project (RISEP)”, was supported by JICA” to observe the System of Seed Technology in Thailand during 21-24/09/2009.
Chainat, Thailand.

2010: Training Course on “Establishing Interpretative Signs on Invertebrates in Nature Trails for Eco-Tourism”, was supported by ASEAN Centre for Biodiversity during 18-20/05/2010.
Khao Yai National Park, Thailand.

2014: International Workshop on “White Leaf Diseases of Sugarcane”, was supported by JIRCAS (JICA) and was held at Pullman Hotel during 26/02/2014 to 01/03/2014.
Khon Kaen, Thailand.

อิบเดีย:

2015: International Workshop on “Genebank Operations and Advanced Learning (GOAL)”, was held at National Bureau of Plant Genetic Resources (NBPGR) of the Indian Council of Agricultural Research (ICAR). This Workshop was organised by Bioversity International and the Indian Council of Agricultural Research, Department of Agricultural Research and Education (DARE), Ministry of Agriculture, Government of India during 14-22/11/2015.
New Delhi, India.

มาเลเซ๊ธ:

2017: International Workshop on “Genebank Operations and Advanced Learning (GOAL) Master Class 2017”, was held at the Malaysian Agricultural Research and Development Institute (MARDI) during 31/07/2017 to 04/08/2017.
Serdang, MARDI Selangor, Malaysia.

2018: International Workshop on “Genebank Operations and Advanced Learning (GOAL)”, was held at the Malaysian Agricultural Research and Development Institute (MARDI) during 03-07/09/2018.
Serdang, MARDI Selangor, Malaysia.

อ้าพะเจ้๋า บ่ได้มิลอามธู้ด้านภาสา: อเมธ, ปาลิ, สันสภฐต, ... มาก่อบ, เผธาะอ่า บ่เลีย ได้เป้นบักขอซุ ແລะ บ่เลียได้ผ่าบ "โธๆเธ๊ธมปธิยัติธัมม์" แห่ๆใดมาเลีย, แต่ย้อบอ่า มิลอามสิบ ใจด้าบอักข์ธลาสตร์(-สาตฺ)ตั้ๆแต่สมัยเย๊าอ์อัย จึๆได้ซอภหาเธ๊ธมธู้ด้อยติบเอๆ โดยอาสัยตำ ธาที่บักปธาชุฒ-อาจาธย์ผู้อาวุโสแต่ๆไอ้มาลึภษาลิ้บลอ้า จิบอ่า ผ้ธู้ที่ไป-ที่มาของเค๊้าลำสัพท์ เฒี่าบั้บ แต่ภ์ได้เผ๊ธๆส่อบใด-ส่อบหึ่งห่(เที่า)บั้บ.

ถ่าย ๐๗/๐๔/๘๐๘๕

อับที่ ๘๗ มิบา (๐๗) ล.ส. ๘๐๘๕

จันทร์ถนอม เดือนรักษา

เอกสาธอ้าๆอิๆ:

(Références/References):

1. สำเม็าแบบสอบอ่าบ สำหั๊บ "ชั้บออะสาบมูลลึกษาภาสาลาอ", พิมพ์เหื่อที่ 1 จาภ โธๆพิมพ์ เอ๊กซุแตธม โอธิอิๆต์ (à l’Imprimerie "Extrême-Orient").
ธ่าโน้ย, เอ๊ธตบาม, 1932.

2. มหาสีลา อิธะอิๆส์, "อัจบาบุภิม(-ภธิม-)ลาอ", ได้มาจาภภาธติพิมพ์ โดยภาธก่ายจาภต้บฉะ บับ (ส่อบธูปภาธติพิมพ์ที่ได้มๆ บ่ค่อยถืภตาๆต้บฉะบับผ่ปาบใด ถ้าอิๆใส่หั๊ภสูต ของ ภระชุอๆ ลึภ ษาธิภาธ ในยุคก่อบปี1975), เอ๊ธๆจันหน์, 1960.

3. พระยาหั๊วๆ มหาเสบๆ (ผุย ป้ัลฉๆ), "แบบเธ๊ธมไอ ขัดอ่าบโต(ติอ)หั๊งสือธัมม์ฮั้บพื้บภาบ" (Méthode d’Enseignement Élémentaire Laotien de l’Académie Bouddhique) ของ พุทธสาส บะบัตาทิตย์ ภาค 4. พิมพ์เหื่อที่ 2, หั๊วๆพระบาๆ, 1969.

4. มหาสีลา อิธะอิๆส์, "ไอยาภ์ธต์ลาอ" อักขธอิธิ ภาคที่ 1, จัดพิมพ์โดย ภิม(-ภธิม-)สาสบะลึภ ษา ภระชุอๆธัมมะภาธ, พิมพ์เหื่อที่ 1, เอ๊ธๆจันหน์, 1970.

5. พลตรี นราทิป พงศ์ประพันธ์, พจนานุกรมภาษาไทย ของ ราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 11, ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน (พ.ศ. 2513), กรุงเทพมหานคร, 1970.

6. Prof. Marc REINHORN, Centre Universitaire des Langues Orientales Vivantes de Paris, "Dictionnaire Laotien-Français" อัจบาบุภิม(-ภธิม-) ลาอ-ฝรั่ๆ. Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 15 Quai Anatole-France, Paris VIIe, 1970.

7. พจนานุกรมภาษาไทย-เขมร ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, (พ.ศ. 2526), 1983.

8. Чибисова О. И, Потоцкая В.А, Синягин И, И. "Французско-Русский Биологический Словарь". Tchibissova O. I. Pototskaya V. A, Siniaguine I. I. "Dictionnaire de la Biologie Français-Russe", Moscou, 1985.

9. มหาลำผุบ พิลาอิๆส์, "คู่มือพ่าเผ๊ๆบุลบภุสิล ของพุทธบ่ธิสัท" พิมพ์เหื่อที่ 4, ที่ โธๆพิมพ์ "เอ๊ธๆ ดาอับ ภาธพิมพ์", ถุมิบหั๊วๆพระบาๆ (ถุมิบสุภาบุอิๆส์ ปัจจุบับ), ภ์าแผาบล๋ธเอ๊ธๆจันหน์, 1992.

10. รศ. นอ. พระเรี่ยม วิรัชพากย์ รน. พจนานุกรมภาษาฝรั่งเศส-ไทย, พิมพ์จำหน่าย ที่นครเกษมบุคสโตร์ 572/40 ถนนเจริญนคร อ. คลองสาน, กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2536), 1993.

11. ມຫາສິລາ ວົຣະວົງສ໌, "ປະຫວັດສົງຄົມລາວ", ພິມພ໌ຄັ້ງໃໝ່ ເພື່ອເປັນຂໍ້ມູນ ໃຫ້ແກ່ນັກຄົ້ນຄວ້າດ້ານອັກສອນສາສຕຣ໌(-ສາຕຖ໌) ຮຸ່ນໃໝ່ ພິມພ໌ເທື່ອທີ 2 ໂດຍສຳນັກພິມພ໌ ໄຜ່ໜາມ, ກຳແພງນຄຣວຽງຈັນໜ, 1996.

12. Non-timber forest products in the Lao PDR. Imprimé par L'Université Nationale du Laos, L'Institut National de la Recherche Agronomique et Forestière et SNV the Netherlands Development Organization. Boïte Postale 7170, Vientiane, 2007.
Tél: (856-21) 770 089, Fax: (856-21) 770 047, E-Mail: infro@nafri.org.la,
Website: www.nafri.org.la.

13. พระมหานิยม อุตฺตโม (ป.ธ. 7) อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดธาตุ เมืองเก่า อ. เมือง จ. ขอนแก่น, หลักสูตรย่อ บาลีไวยากรณ์ ฉบับสมบูรณ์ พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) เป็นมาตรฐาน, พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ เลี่ยงเชียง, กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2549), 2006.

14. พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับทันสมัย และ สมบูรณ์ โดย ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พิมพ์ และ จัดจำหน่ายโดย บริษัท ซี-อีดิวเคชั่น จำกัด มหาชน (SE-EDUCATION PUBLIC COMPANY LIMITED), กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2553), 2010.

15. ดร. บุญถัน สินะวົงส์ (Dr. Bounthanh SINAVONG), Lexique Étymologique Lao-Pāli-Sanskrit, "ຄຳສັພທ໌ເຄົ້າລາວ ທີ່ມາຈາກภาสา: ปาลิ-สันสกฤต" Les Nouvelles Éditions (Revues et Augmentées), Paris, 2011.

16. รศ.ดร. สุจิตรา อ่อนค้อม, คู่มือพุทธบริษัท บทสวดมนต์ทำวัดเช้า-เย็น บาลี-ไทย-อิงกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 3 ที่ หจก. หอรัตนชัยการพิมพ์ 33/28, ซอยเพชรบุรี 5 แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี, โทร: 0-22159681 โทรสาร: 02-2169465, กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2554), 2011.

17. พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) เป็นมาตรฐาน, ประกาศ ณ วันที่ 27 พฤษภาคม (พ.ศ. 2556), กรุงเทพมหานคร, 2013.

18. ເວບໄຊຕ໌ຕ່າງໆ: dhammatara.com, Wordy Guru, Wiktionary, etc ... ที่เกี่ยวข้องกับโต(ติอ) พังสึกาสา: ปาลิ-สันสกฤต "เทอะบาลธิ" หรือ "ธีนดี", "พธาห์มี", ...

Various Websites: dhammatara.com, Wordy Guru, Wiktionary, etc ... concerning to the languages: Pāli-Sanskrit, Devanāgarī or Hindi, Brāhmī Characters, ...

ก

ພຍັນຊນະໂຕ(ຕິອ)ທີ 1 ເປັນພວກອັກສອນກາງ ໃຊ້ເປັນໂຕ(ຕິອ)ສະກົດໃນ "ແມ່ກັກ", ເປັນໂຕ(ຕິອ)ນຳພາ "ก" ເອງ ພ້ອມທັງ ข, ฃ, ค, ฅ, ฆ, ง ... ສຳຫຼັບທີ່ມາຈາກภาสา: ขเมร, ปาลิ, สันสกฤต, ... ເຊັ່ນ: จักกะ, จักธิ, อักขระ, อักคะ, อักขระ, อักขะ ฯลฯ ເປັນຕົ້ນ.

กนิก [กะนิก] ນ. ຄຳ, ໃຊ້ປະกอบໃສ່ສ່ວນທ້າຍของคำ ເຊັ່ນ: "มาลากนิก" = มาลัยคำ; บางเທື່ອ ก็เห็นอยู่หางหน้าคำที่เอົาสินธิ ເຊັ่ນ: "กนิกมัลธา" = มลัธคำ, ເມືองคำ (ป./ส. -กนก, กนก-) (P./S. -kanaka, kanaka-).

กรวย [กฺรวย] ก. จวย, ธูปจวย, หมั่, กะทิง (ข. ฎฺรวย) (Kh. truai).

กรวด [กฺรวด] 1. ก. "จรวจ" => กรวด, ขยุ้งบ้า, บ้าพระ (ข. จฺรวจ) (Kh. cruac).
2. น. "ครวส" => กรวด, ก้อนหินขนาดบ้อย: ไหย่เอิ้ม และ เอ๊ยมเป้น ลูกกรวด (ข. ฎฺรวส) (Kh. gruas).

กรวิก [กะระ-, กัระ-] 1. น. (แบบ) ชื่นก และ ชื่พืช: "กัรเวก" ซึ่ ๆ "การเวก" ก็อ่า (ป./ส. กรวิก) (P./S. karavīka).
① "นกกัรเวก"; *orn. Paradisaea apoda*. อีวงส์ (Fam.) Paradisaeidae.
② "พืชกัรเวก"; *bot. Artabotrys siamensis* Mig. อีวงส์ (Fam.) Annonaceae.
2. น. ชื่ภูเอ๊าอั้นที 3 ในหมู่ภู "สัตบ์ธีภัตาห์" [(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+ปธีภาตฺขา].

กริด [กฺริด] 1. น. "กริช", อาวุธชนิดหนึ่งเป้นของ ชาวชวา และ ชาวมะลายู ลีมีดสองคม (ชว./มาล. กฺนิธิส, เกธิส => ท. กริช) (Javā./Mal. gniris, keris => Th. krij).
2. น. (บู; กลม) "กฎย์", การใช้เวหมิมต์, สเมห์, อาถัรพณ์ (=> อ่านว่า "อา-ถับ") (ส. กฺฤตฺยา) (S. kṛtyā).

กริดานชะลิ [กฺริ-] ก. "กฎผาลชลิ", ยิกมือใหว้, ยิกมือนิบ. น. การยิกมือใหว้, การยิกมือนิบ. ไหย่เอ๊ยม ตามหางธาชุการเป้น กฤตาญชลี ง หน้าจะเป้น กฤฎาญชลี ถ้าเอ๊าตามเค้าแท้ (ป. กตญฺชลิ, กตญฺชุลิ/ส. กฺฤษฺยาญฺชลิ) (P. katañjalī, katañjulī/S. kṛṣṭāñjalī).

กริดาทิการ [กฺริ-] น. "กฎผาธิการ", ขาธมิอันยิ่งใหร่ที่สั่างไว้. ไหย่เอ๊ยม กฤฎาธิการ ง หน้าจะเป้น กฤษฎาธิการ ถ้าเอ๊าตามเค้าแท้ (ป. กตาธิการ/ส. กฺฤษฺยาธิการ) (P. katādhikāra/S. kṛṣṭādhikāra).

กริ [กฺริ] น. ช้าง, สัต(สัตว์)มิงวง (ป./ส. กรี) (P./S. karī).

"ช้าง"; *bot. Elephas maximus*. อีวงส์ (Fam.) Elephantidae.

กริด [กฺริด] 1. น. "กฎย์", กิจ, การะเรัด, เหตุ, ผิล, การะ, หน้าที่ (ป. กิจฺจ/ส. กฺฤตฺย) (P. kicca/S. kṛtya).
2. อ. "กฎ", อันที่เอ๊าเรัดแล้ว. คำนี้ใช้ต่อหลังคำอื่น เช่น: ยุคกฎ, มูลกฎ, พระกฎบต์ (ป. กต/ส. กฺฤตฺ) (P. kata/S. kṛt).
3. น. "กฎบต์" => พระกฎบต์, พระกฎบตะ หรือ พระบาธายต์ (ส. กฺฤษฺต) (S. kṛṣṇa).

กริม [กฺริม] น. "กริม", กิม, ลำดับ (ข. ลฺมาป่), กอง, หอด, หมู่ (ป. กม/ส. กฺรม => ข. กฺรุม) (P. kama/S. krama => Kh. krum).

กริมบา [กฺริมมะ-] น. "กริมบา", กิมบา, กิมใหร่กิมหนึ่ง มีหน้าที่เบี่ยงเกี่ยวกับเบื้อที่บา [(ป. กม/ส. กฺรม)+ลาว. บา] [(S. krama/P. kama)+Lao. nā].

กล่าว [กฺล่าว] ก. "กล่าว", ธายงาน, บอกให้ธู, บอกให้ฮู้าบ (ข. ฆฺราป), แจ้งให้ธู เป้นภาสาของคิมเช้ือสาย: ไทลาว, ไทลื้, ไทยาว, ... คิมจิมยุคกางก็ใช้ลือกัน; จะได้ยิน จากบทเทสบา ธัมม์ต่างๆ; ไหย่เผิ่ม "ล" เอ้าไป => กล่าว: ลาวก็เลียใช้ "กล่าว", เดัยวนี้ ก็พ่ได้ยินยู่ (จก.) (MC. *kau^{H}, *kuok).

กเลวระ, กเลวราก [กะเลวะ-] ก. "กเลวราก", ร่างกาย, ชากศิพ, ร่างกายที่บ่มิวิญญาณ (ป./ส. กเลวร, กเลวราก) (P./S. kalevara, kalevarāka).

กวด 1. ก. "กวด", เบี่ยงให้ถี่ถ้วน, พิจารณา (ข. ฎฺรวจ, ฎฺรฺวาจ) (Kh. truac, trvāc "truach, trvāch").
2. อ. "กรวด" <= จรวจ , หิดน้ำ, รวย(รวาย)น้ำ, "รวด(รวาด)น้ำ: เมื่อเปลี่ยน "จร" เป้น "ร": (ข. จรวจ) (Kh. cruac "cruach").

กวาด [กฺวาด] ก. ทำความสะอาด, เรัดให้พื้นที่ใดหนึ่งสะอาด: เป้นภาสาของคิมเช้ือสาย ไทลาว, ไทลื้, ไทยาว, ... *kwa:t^{D}. จากภาสาจิมเก่า (จก่.) [OC (≈ Old Cathay) *kro:d].

กวิน [กะ-] อ. ดิ, งาม (ทมิฬ. กวิน) (Tamil. kavina).

กวี [กะ-] น. ผู้ธู, ผู้เชี่ยวชาญในการะพันธ์บิหกอน อาจเป้นร้อยแก้ว หรือ ร้อยกองก็ได้. จำแนกเป้น 4 ประเภท คือ: ① "จินตกวี" แต่งตามความนึกคิด ② "สุตกวี" แต่งตามที่ได้ฟังมา ③ "อัตถุปกวี" แต่งตามความเป้นจริง (ป. จิรัง > จิรี => จิรี) และ ④ "ปะยิการตกวี" แต่งตามเหตุกะทันทัน (ป./ส. กวิ) (P./S. kavi).

กวินิพัน [กะ-] น. คำประพันธ์ที่นับกลวิแต่งขึ้น อาจเป้นร้อยแก้ว หรือ ร้อยกองก็ได้ (ป./ส. กวิ+นิพนฺธ) (P./S. kavi+nibandha).

กวรุน [กฺวรุน] น. "เกวียรุน(กเวียรุน)", ยานพาหนะชนิดหนึ่ง ใช้วิ่งลากเอาลายกแก่ (ป./ส. รถ => ข. โรถเณะ) (P./S. ratha => Kh. rôthé).

ไกว [กฺไว] ก. "ไกว(กไว)", เรัดให้สิ่งที่ห้อย หรือ แขวน(ขแวน) ยู่ แกว่ง(กแว่ง) ไปมา เช่น: ไกว(กไว)อู่. เป้นภาสาของคิมเช้ือสาย: ไทลาว, ไทลื้, ไทยาว, ... แม้แต่เหวียรุนาม ก็ใช้ลือกัน แต่ออกเสียงต่างกัน ค้ายลือเป้นเสียงสระ ใx ไม้ม้วน (อ. กฺเวียย, แกฺวียย ≈ กฺไว, ไกฺว) (Viet. quậy ≈ kveui).

กอน 1. น. "กร" => กร, มือ, แขน, งวงช้าง (ป./ส. กร) (P./S. kara).
2. น. ไลปะตู. ส่วนไหย่เอ๊ยม และ เอ้าออกเสียงเป้น กลอน: มิเค้ามาจากภาสาจิมเก่า (จก่.) (OC *kro:n), ภาสาจ้วงแขบจิ่วเจ๊ยง และ จ้วง "gyon".
3. ก. จิก, ลอัด เช่น: กอนข้ีถ้ง หรือ ลอัดข้ีถ้ง เป้นต้น.

กะกันตกะ [-ตะ-] น. "กกัตยกะ", กะปอม: จี่ปอม ก็อ่า (ป. กกาฏกฺขก) (P. kakaṇṭaka). "กะปอม"; *zoo. Calotes versicolor* (Daudin, 1802). อีวงส์ (Fam.) Gekkonidae.

กะกัก (บ่แม่น กะกัง ตามที่ได้อ้มูลผ่านมา) น. อ้าย (อินโด. กกก) (Indo. kakak).

กะกุสันทะ, กะกุสิน น. "กกุสันธะ", กกุสินธ์, ชื่อของพระพุทธะเจ้า องค์ที 1 ในจำนอน 5 พระองค์ คือ: ① "กกุสันโธ", ② "โกนาคมโน", ③ "กัสสโป", ④ "โคตโม" และ ⑤ "อธียเมตเตโย". ส่วนที่เป้นสันสกฤต ได้มาจาก Lexique étymologique ของ Dr. Bounthanh Sinavong (ป. กกุสนฺธ/ส. กฺรกุจฺฉนฺท) (P. kakusandha/S. krakucchaṃda).

กะกุด 1. น. "กกุธ", เอ๊าสัต(สัตว์), ยอด, หอก, ปะธาน, หัวหน้า, ผู้หธิง (ข. ฮฺรง) ไอ้ชื่ง แผ่นฟ้า และ แผ่นดิน (ป. กกุธ/ส. กกุห) (P. kakudha/S. kakuda).
2. น. "กกุย", นิกเอ๊า, นิกกางแขก (ป. กกุฆ, กฺไฆ) (P. kakuṭa, kuṭo). "นิกเอ๊า"; *orn. Geopelia striata* (Linnaeus, 1766). อีวงส์ (Fam.) Columbidae. "นิกกางแขก"; *orn. Columba livia*. อีวงส์ (Fam.) Columbidae.

กะกุทพัน [-กุดทะ-] น. "กกุธภัตาห์", เลื่องปะดับยิสของเจ้าแผ่นดิน ตามอัตียธาชุปะเพณี ชื่งปะกอบมี 5 ย่าง: ① "มหาพิชัยมิงกุฆ", ② "พระแสงอัธด์ชัยลธี", ③ "ธาธพระก็ธ" ④ "อาล อิชนี" (อาล = แส้, อิชนี = อี) และ ⑤ "อัตตปาทุกา" = เกิบลำ; โธมเอ้าก้ัน = "เบัลจธาชุ

ภุธภัตาห์". ໜັງສືບູຮາຕ ເອີ້ນວ່າ "ภุภภุห้า" ດັ່ງຄຳກອນວ່າ: "ภุภภุๆห้าຂອງพระยาตั้งแต่เภ้า ผี ก์มอบให้บ้อๆ พระอิงค์อ้อนคู่อับ"

[(ป. ภกุส/ส. ภกุห)+ภณฺฑา] [(P. kakudha/S. kakuda)+bhaṇḍa].

ภะกุทธุภ [-ภุดทะ-] 1. บ. "ภกุธธุภ์", ผีพุชุนิดໜຶ່ງ ເອີ້ນຊື່ເປັນภาสาลาวอว่า "ผีพุป้องกันโรคหัวใจ"

(ป. ภกุธธุภ์/ส. ภกุหวฤกฺษ) (P. kakudharukkha/S. kakudavṛkṣa).

"ภกุธธุภ์"; *bot. Terminaia arjuna* (Roxb). ວິງส์ (Fam.) Plantae.

ภะกุทมาน [-ภุดทะ-] บ. "ภกุธมาธ", ງົວຄວາຍ ຫຼື ສັຕ(สัตว์)ที่มีหนอก: "ภูเอิา" ก็ว่า

[(ป. ภกุห/ส. ภกุห)+มาธ] [(P. kakudha/S. kakuda)+māra].

ภะภูบ บ. "ภกูล" <= ตธะภูล, เชื้อสาย, โคตวิงส์. ที่ใช้กับทั่วไป ເພີ່ນມັກເອົາຄຳว่า ภะ-, สะ-, ตะ-, ตธะ- ตื่มหาງໜ้າคำว่า -กุล ເຊັ່ນ: "สัตถาไท้ ทิงส์ภกูลเขาว์ໜ ส่องอ่อนบ้อย หานให้แก่พธาหมก์" (จากเธื่องท้าวธรุ่ง). ลาวเปี่ยน "ตธ" เป็น "ก" => "กกูล" แต่บ่ค่อยได้ยินผู้คิน เอ้ำกัน นอกจาก ในบิหกวิ ที่(เที่ๆ)นั้น

(ส. โคตฺธ+ป./ส. กุล => ข. ตฺธกูล) (S. gotra+P./S. kula => Kh. trakūl).

ภะเภบ (ให้เบิ่ง เภบ ตื่มอีกยู่ลุ่ม) ก. "ภเภตาห์", บังลับ (ข. ปาฺดาป่), ข้อธ้องแภมบังลับ

(ป. ภฑฺฑา/ส. ภาฑฺฑา => ข. เภาฑฺฑา) (P. kaṇḍa/S. kāṇḍa => Kh. keṇḍa).

ภะจะ อ. "ภจะ", ดาอ, ๆาม, แจ้ๆ, สะอาด, เสาะใส (ป./ส. ภญฺจ) (P./S. kañca).

ภะจัดภะจาย อ. แตกอะไปที่อหีปที่อแถบ: ไทย์เอิ้า ແລະ ເຂ້ຍນเป็น กระจัดกระจาย

(ข. ขฺจาต่ขฺจาย) (Kh. khcatkhcāy).

ภะจับ บ. ชื่พืชุชนิดหนึ่ง เภิดใบบ้ำ ห้อภินได้, ลิบลาอส่อนหุ่ยอๆหุ่ายอ่า ໜาภจับ;

"ໜาภจับ"; *bot. Trapa bisphinosa* Roxb. ວິງส์ (Fam.) Trapaceae.

ภะจาย ก. แผ่, แตกแยยภับไปใบบ่อน ຫຼື ส่อนต่าๆๆ (ข. ขฺจาย) (Kh. khcāy).

ภะจายสธุๆ อ. "ภะจายเสัธๆ", สิ่งเสัธๆแผ่ไภออกไป, บ. ภาธสิ่งเสัธๆแผ่ไภออกไป

(ข. ขฺสายสำเรๆ) (Kh. phsāisaṁleṅ "phsāisamleng").

ภะจาด บ. ผาถาด, ภะต่า, ภะบุๆ: ภาสาไทย์เอ้ธูนเป็น กระจาด (ข. ภฺธจาส) (Kh. kracās).

ภะจาบ บ. ชื่นิภชุนิดหนึ่ๆ, เอ็นอ่า นิภจาบ ຫຼື นิภภะจาบ ก็อ่า;

"นิภภะจาบ"; *orn. Ploceus philippinus*. ວິງส์ (Fam.) Ploceidae.

ภะจิบ บ. ชื่นิภชุนิดหนึ่ๆ, นิภภะจิบ ก็เอ็น;

"นิภภะจิบ"; *orn. Orthotomus sutorius*. ວິງส์ (Fam.) Cisticolidae.

ภะจั๊บ บ. ชื่สัต(สัตว์)สี่ตีนชุนิดหนึ่ๆ จำพอกใต่ไม้ โต(ตือ)น้อยอบาดภะแตะ ໜ้าแหงม;

"โตภะจั๊บ"; *zoo. Sciurus vulgaris*. ວິງส์ (Fam.) Sciuridae.

ภะจิ อ. "ภจิ", เอ้ธูอ, ลักขตะของสิเอ้ธูออ่า "เอ้ธูอภจิ": ส่อนหุ่ายอ่า "เอ้ธูออจิ"

(ข./ม่อญ. ขฺจิ) (Kh./Moñ. khcī).

ภะแจจ, ภุมแจจ บ. "ภุลแจจ", เถื่องใส่ปะตู, ต้, หีบ เป็นต้น ที่เธ็ดด้อยโลหะ ຫຼື ไม้มีไลเภาะหาๆใบ เพื่อเธ็ดให้ผู้ยู่หาๆบอกไอยาภ และ มีลูภสำหุ้บไอ-อัด (ป./ส. ภุญฺจิภ) (P./S. kuñcika).

ภะจิภ บ. "ภัญจิภ" => ภะจิภ, แก้วเป็นแผ่น, แอ่นแยๆ. ถ้าเดิมแต่ๆมาจาภ "ภจะ": ไทย์เปี่ยนเสัธๆ และ เอ้ธูนเป็น กระจก

(ป. ภญฺจก/ส. ภาจก => ข. ภญฺจก่) (P. kañcaka/S. kācaka => Kh. kañcak "kañchôk").

ภะจิบ บ. ชื่ปาม็เภัดชุนิดหนึ่ๆ โต(ตือ)ภิมลีปาล่ เภัดสิมุม ห้อน้อย;

"ปาภะจิบ"; *icht. Channa lucius*. ວິງส์ (Fam.) Channidae.

ภะจอภ 1.บ. ชื่นิภชุนิดหนึ่ๆ, นิภภะจอภ ก็เอ็น;

"นิภภะจอภบ้าน"; *orn. Passer montanus*. ວິງส์ (Fam.) Passeridae.

"นิภภะจอภลิ่ปุ่น"; *orn. Passer m. saturatus*. ວິງส์ (Fam.) Passeridae.

2.อ. ย่อนเป็นจอภหุ่อภ, ผ้มะเหิบ.

ภะจอภเขด บ. ชื่นิภแบอหนึ่ๆ, โต(ตือ)ใหจ่ ยิบบ่ได้ แต่แล่นไอ;

"นิภภะจอภเขส"; *orn. Struthio camelus*. ວິງส์ (Fam.) Struthionidae.

ภะจอบ 1. บ. ชื่ดอภไม้แบอหนึ่ๆดอภ และ ก้านลีภะจอบใส่หู, เลียเอ็นอ่า ดอภภะจอบ;

"ดอภภะจอบ"; *bot. Telosma cordata* Burn.f.Merr. ວິງ (Fam.) Apocynaceae.

2. บ. เถื่องปะดับหูย่ำๆหนึ่ๆ ยายาอ และ งู้ เธ็ดด้อยเงิน ຫຼື ลำ,

ภะจ้อบ บ. ชื่สัต(สัตว์)สี่ตีนชุนิดหนึ่ๆ จำพอกใต่ไม้ โต(ตือ)อบาดภะแต อินสิธุย;

"โตภะจ้อบ"; *zoo. Sciurus calorinensis*. ວິງส์ (Fam.) Sciuridae.

ภะจธอ บ. "ภะเจ้ธอแดๆ", ชื่พืชุชนิดหนึ่ๆ จำพอกหว้าบ เภิดตามโลภ ดอภใช้เป็นพืชุผักได้, ภะเจ้ธอมีย่ 2 ชุนิด ลื:

"ดอภภะเจ้ธอยาอ"; *bot. Curcuma parviflora*. ວິງส์ (Fam.) Zingeberaceae.

"ดอภภะเจ้ธอแดๆ"; *bot. Curcuma angustifolia* Roxb. ວິງส์ (Fam.) Zingeberaceae.

ภะสะ บ. "ฝุ่นภสะ", ข้ฝุ่นของแธ่ธาตุ (ป. ภส) (P. kasa).

ภะสะภะ ภ. "ภสภะ", ໜาภสิบไถ ຫຼື ໜาภสิภไถ (= Fr. soc) ก็เลียได้ยิน: ผิด ຫຼື ใบมิดของไถ

(ป. ภสภ) (P. kasaka).

ภะสะบะ บ. "ภขตะ", ขตะ, ถธั้ง, ถธาอ (ข. ฤธา), เหื่อ (ป. ขต/ส. ภฺษต) (P. khaṇa/S. kṣaṇa).

ภะสะมา 1. บ. "ภขมา", ขมา, ถอามอิดภั้บ, ถอามอิดโขส. ภ. ภล่าวถ้ำข้โขส

(ป. ขมา/ส. ภฺษมา) (P. khamā/S. kṣamā).

2. บ. "ภขมา", จมา, แผ่นดิน (ป. จมา/ส. ภฺษมา) (P. chamā/ S. kṣamā).

ภะสัง 1. บ. ชื่ต้นไม้ชุนิดหนึ่ๆ ค้ายลื ต้นໜาภตูม ใบน้อยมิน มีกีบข้อ ໜาภสุภแล้วกินได้, ໜาภภะสัง ຫຼື ໜาภขอิด ก็ว่า;

"ต้นໜาภภะสัง"; *bot. Feronia lucida*. ວິງส์ (Fam.) Rutaceae.

2. บ. ชื่พืชุลั้มลุภชุนิดหนึ่ๆ ใบมินกีบข้อ, เอ็นอ่า ผักภะสัง:

"ผักภะสัง"; *bot. Peperomia pellucida* (L.) Kunth. ວິງส์ (Fam.) Peperomiaceae.

3. บ. ชื่นิภชุนิดหนึ่ๆ ในสมัยบูธาตถ แต่ปัจจุบันบ่ปาภ็ยอ่ายังมีย่ตื่บ่, เอ็นอ่า นิภภะสัง.

ภะสัย [-ไส] ภ. "ภชัย", เพ็ด(พิด)เสื้ธๆ, สูญไป, สิ้นไป (ป. ขย/ส. ภฺษย) (P. khaya/S. kṣaya).

ภะสัยภาม [-ไสยะ-] บ. "ภชัยภาล", เอลาเสื้ธๆโลภ, เอลาสิ้นสุดของสิ่งทั้งปอๆ

[(ป. ขย/ส. ภฺษย)+ภาล] [(P. khaya/S. kṣaya)+kāla].

ภะสัยโธภ [-ไสยะ-] บ. "ภชัยโธค", ผีในท้อๆ [(ป. ขย/ส. ภฺษย)+โธค] (P. khaya/S. kṣaya)+roga].

ภะสัด 1. บ. "ภชัตธิย์", พระเจ้าแผ่นดิน, เจ้าบาย, ผู้ป้กป้องภัย, ผู้ป้กถธๆ (ข. ฤธๆ) เขต แถอ้บ(ถแอ้บ) (ป. ขตฺติย/ส. ภฺษตฺริย) (P. khattiya/S. kṣatriya).

2. บ. "ภชัตธิย์", ลิบอัตตะที 2 ในประเทสอินเดิธซึ่งมีทั้งเพ็ด(พิด) 4 อัตตะ ลื: พธาหมก์, ภชัตธิย์, แพสย์ และ สูท(สูทธ์) (ป. ขตฺติย/ส. ภฺษตฺริย) (P. khattiya/S. kṣatriya).

ภะสัตธา [-ตธา] (เบิ่ง ภะสัด-1, 2 ยู่เหิๆนี้) บ. (ภอบ) "ภชัตธา", เซ่น: มิอิๆค์ "อิสธาธิปไตย์" ทธิๆ (ข. ฮฺธๆ่) บาม "ภูอนัย" ลื "พธิห์มทัตต์ ภชัตธา" (ภฐูขตา)

(ป. ขตฺตา/ส. ภฺษตฺธา) (P. khattā/S. kṣatrā).

ภะสัตธาทิธาด บ. (ธาๆา) "ภชัตธาธิธาๆ", พระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหจ่ ที่ใหจ่ภว่าภชัตธิย์ทั้งๆๆาย. ลิบอัตตะที 2 ของสังคิมธิมดู ในประเทสอินเดิธ

[(ป. ขตฺตา/ส. ภฺษตฺธา)+อธิธาๆ] [(P. khattā/S. kṣatrā)+adhirāja].

ภะสัตธิ [-ตธิ] บ. (ภอบ) "ภชัตธิย์", บาๆภชัตธิย์, เจ้าผู้ลิๆ เซ่น: "ผีตาพุภชัตต์ภชัตธิย์"

[(ป. ขตฺต/ส. ภฺษตฺธ)+อิย] [(P. khatta/S. kṣatra)+iya].

ภะสัตธิสูบ บ. (ภอบ) "ภชัตธิสูตธย์", ภชัตธิย์ผู้เป็นใหจ่ เซ่น: "เจ้าไตธ(ตไธ)ภิพโลภเมิาลิ"

(ป. ขตฺต+อิสฺสริย/ส. ภฺษตฺธ+อิศฺวริย) (P. khatta+issariya/S. kṣatra+īśvariya).

ภะสับ ภ. ละบิๆ, ถืด(ถืด), ถืด(ถืด)ยาภได้, มักในหาๆภามธิมต์ (ท. กระสัน) (Th. krasan).

ภะสา 1. บ. ชื่นิภชุนิดหนึ่ๆ จำพอกกินปา โต(ตือ)ใหจ่ล่ยาออินสิพิ่น, นิภล่ก้าภ ก็ว่า;

"นิภภะสา"; *onn. Ardea cinerea*. ວິງส์ (Fam.) Aardeidae.

2. บ. ชื่ต้นไม้ชุนิดหนึ่ๆ, เอ็นอ่า ต้นภะสา;

"ต้นภะสา"; *bot. Broussonetia papyrifera*. ວິງส์ (Fam.) Moraceae.

ภะสาย อ. "ภชาย", ที่ละลายได้. ภ. เถื่องปะสิม(ผสิม)ยาจำพอกเป็นน้ำ เซ่น เหงี้ๆ: ไทย์ เอ้ธูนเป็น กระสาย (ส. ภชาย/ทมิส. ภชายม) (S. kaṣāya/Tamil. kaṣāyam).

ภะสาบ 1. บ. "ภขาปต์", น้ำหนักของเงินภา(ตธา) = 4 บาห: "ธ้อยภขาปต์ได้ ย่ให้แก่พธาหมก์" (เวสสันตธะ) (ป. ภขาปต์/ส. ภฺษาปต์) (P. kahāpaṇa/S. kṣāpaṇa).

2. บ. "แมงสาบ", แมงชุนิดหนึ่งโต(ตือ)แผบ ຫຼື แป มีสีแดงจุ้ๆ มักยู่ตามเธือนคิน.

"แมงสาบ"; *ento. Periplaneta americana*. ວິງส์ (Fam.) Blaberidae.

3. บ. "ผักสาบแธ้ๆ", ชื่พืชผักชุนิดหนึ่ๆ ใบซาๆ เป็นเถือล้ายลีผักตำนิล.

"ผักสาบแธ้ๆ"; *bot. a) Ageratum conizoides* (L.) L., ชื่อื่นๆ *A. obtusifolium* Lam., *Cacalia mentrasto* Vell. (Con.). ວິງส์ (Fam.) Asrearceae.

ภะสิ ภ. "ภสิ", เธ็ดนา, ปูภฝัๆ, เลี้ยๆสัต(สัตว์) (ป. ภสิ/ส. ภกฺษิ) (P. kasi/S. kṛṣi).

ภะสิภัม [-กำ] บ. "ภสิภัมม์", ภาธเธ็ดนา, ภาธปูภฝัๆ และ ภาธเลี้ยๆสัต(สัตว์)

(ป. ภสิภมฺม/ส. ภกฺษิภกรฺม) (P. kasikamma/S. kṛṣikarma).

ภะสิภาม (ถอามพายให้เบิ่งยู่ ภะสิภัม ยู่เหิๆนี้)

[(ป. ภสิ/ส. ภกฺษิ)+ภาธ] [(P. kasi/S. kṛṣi)+kāra].

ภะสิภิด (ถอามพายให้เบิ่งยู่ ภะสิภัม ยู่ด้านเหิๆ)

(ป. ภสิภิจฺจ/ส. ภกฺษิภกฺริย) (P. kasikicca/S. kṛṣikṛtya).

ภะสิภอบ บ. "ภสิภ์ธ", ผู้เธ็ดภาธปูภฝัๆ และ ภาธเลี้ยๆสัต(สัตว์)

[(ป. ภสิ/ส. ภกฺษิ)+ภธ] [(P. kasi/S. kṛṣi)+kara].

ກะสิน 1. ນ. "ภสีต", ชื่ภัมมัยภุาบฆอดหนึ่ง ที่ภำหนิด (ข. ภ์ตว่) เอิาอาธิมต์ (ส. อาลมฺฆน) ในภาธฝึกแอบด้อยภาธเล้งแลเพื่อเธัดจิตใจให้ตั้งพั้น มิ 10 ปะภาธ ดั่งนี้: "ปฤอิ-" = ดิน, "อาโป-" = น้ำ, "เตโช-" = ไฟ, "วาโย-" = ลิม, "นีล-" = สีถาม, "ปีต-" = สีเหลืองๆ, "โลหิต-" = สีแดงๆ, "โอทา-" = สีขาอ, "อากาส-" = บ่อนอ่างเปล่า และ "โอโลก-" = แสงสอ่างๆ (ป. ภสีต) (P. kasiṇa).

2. ນ. "ภขีธ", น้ำนิม; "ภขีธ+สุทธ+มฆธู" = น้ำเผึ้งสิด: ภาสาไทย์เอ๊ธมเป้น กระษิร (ป. ขีธ/ส. ภฺษีธ) (P. khira/S. kṣira).

ກะสิธะทาธา ນ. "ภขีธธาธา", สายน้ำนิม, อาภาธไหฆ่ออภอองน้ำนิม [(ป. ขีธ/ส. ภฺษีธ)+ธาธา] [(P. khira/S. kṣira)+dhārā].

ກะสิธะนิบ ນ. "ภขีธณ์พ", ทะเลน้ำนิม (ป. ขีธ+อณฺณว/ส. ภฺษีธ+อธณฺว) (P. khira+aṇṇava/S. kṣira+arṇava).

ກะสิธะธิด ນ. "ภขีธธิส", น้ำนิม ถือน้ำนิมสิด และ ขาอสะอาด [(ป. ขีธ/ส. ภฺษีธ)+ธส] [(P. khira/S. kṣira)+rasa].

ກะสิน อ. "ภขีต", เสี้ธูงไป, เฒิด(ฒิด)ไป: ถืภดัดแปฺงมาเป้น "ภเขัธูต(เภขัธูต)" ภำมิ (ป. ขีต/ส. ภฺษีต) (P. khīṇa/S. kṣīṇa).

ກะสิบาสิบ ນ. "ภขีตาสธิพ", ขีตาฉิพ, พธะผู้สิ้นอาสธิพ, พธะอ์ธหันต์ (ป. ขีต+อาสว/ส. ภฺษีต+อาศฺธว) (P. khīṇa+āsava/S. kṣīṇa+āśrava).

ກะสิบาลัย [-ไล] ນ. "ภขีตาลัย", ขีตาลัย, ภาธสิ้นไป, ภาธเฒิด(ฒิด)ไป [(ป. ขีต/ส. ภฺษีต)+อาลย] [(P. khīṇa/S. kṣīṇa)+ālaya].

ກะสุบ 1. อ. "ภขุลล์" => ภขุล; "จุลล์" => จุล, น้อย: มักใช้ต่ำน้ำ หื สิบธิภับคำอื่น (ป. จุลฺล-/ส. ภฺษุลฺล-) (P. culla-/ S. kṣulla-)

"(ภขุล-) จุลสัภธาฐ", "(ภขุล-)จุลพิบ", "(ภขุล-)จุลฐีพ", "(ภขุล-)จุลมถิ", ...

2. ນ. ปืน, อาอุธใช้ยิงภับ: ภาสาไทย์เอ๊ธมเป้น กระสุน (มาล. เมิฐุล) (Mal. kesul).

ກะเสด 1. ນ. "ภเขตธ์", ที่งนๆ, ที่ดิน, เขต, เขตแดบ (ป. เขตฺต/ส. ภฺเษตฺธ, เมฺษตฺธ) (P. khetta/S. kṣetra).

2. ນ. ฐื่พืชผักบ้ำแบอหนึ่ง ย็บลอยยู่ในบ้ำ ลำต้บอ่อบ อ้มบ้ำได้ดิ: ถืภดัดแปฺงมาจาภ ผักเฉด ภายมาเป้น กเฉด => กระเฉด (ข. ภญฺแจต) (kh. kañchæt).

"ผักภะเฉด"; *bot. Neptunia alracea* Lour. อิาส์ (Fam.) Leguminoceae.

ກะเสตกัม [-เสดตะกำ] ນ."ภเขตธกัมม์", ภาธปูภฝัา และ ภาธเล้ธูาสัต(สัตอ์), ภาธเธัดให้เภิด (ข. เมิต, ภ์เตีต) ผิล จาภพื้บที่ธองดิบ (ป. เขตฺตภมฺม/ส. ภฺเษตฺธ-, เมฺษตฺธภธฺม) (P. khettakamma/S. kṣetrakarma).

ກะเสตสาด [-เสดตะ-] ນ. "ภเขตธสาตถ์(-ลาสตธ์)", อิชาเภี่ธอภับภาธปูภฝัา และ เล้ธูาสัต (-สัตอ์); "เขตสาตถ์(-ลาสตธ์)" บ่ถ่อยได้ยิบผู้ลิบเอ้ๆ, ส่อบ "เขตภัมม์" ภ์ผ่ได้ยิบยู่ (ป. เขตฺตสตฺถ/ส. ภฺเษตฺธ-, เมฺษตฺธศาสฺตธ) (P. khettasattha/S. kṣetraśāstra).

ກะเสบ ນ. ฐื่พาภม่อางชบิดหนึ่ง ฆ่อยใหธ่อบาด 4.25 ภิโลภธาม; "พาภม่อางกะเสบ"; *bot. Mangifera caloreuna* Kurz. อิาส์ (Fam.) Anacardiaceae.

ກะเสม, ກะเสิม ภ. "ภเขม", "ภเขิม", สำธาณ (ข. สุธาล), สบุภ (ข. สุธตุภ), สุขสบาย, จเธิณ. บ. ถอามสบุภ (ข. สุธตูภ = สบาย; สุบฺภ = ง่าย) สุขสบาย, ถอามจเธิณ (ป. เขม/ส. ภฺเษม, เมฺษม) (P. khema/S. kṣema).

ກะเสธา ນ. "ภเขธา", น้ำพืพย์, น้ำลัภดิ์สิทธิ์: "ภูมิฝายภเขธา ธอาถลิงมาล้าๆ". ภขีธะ หื ภเขธา = น้ำนิม, แต่เดิมพายเถิงน้ำนิมสมุท: น้ำนิมสมุทบี้ ผู้ใดได้ดื่มแล้อจะบ่ตาย เทตุบั้บ จึ่งเอ้บอ่า "น้ำอมตะ", เทอดาอิงค์ใดได้ดื่มน้ำบี้แล้อ เอ้บอ่า "อมัธ" = "ผู้ที่บ่มีมี้ตาย" (ป. ขีธ/ส. ภฺษีธ) (P. khira/S. kṣira).

ກะสฆบ (เบิ่งถืบ กะสิบ ยู่เทิง) อ. "ภเขัธูต", "เภขัธูต", เสี้ธูงไป, เฒิด(ฒิด) ไป, สิ้บไป (ป. ขีต/ส. ภฺษีต) (P. khīṇa/S. kṣīṇa).

ກะสฆบอายุ ນ. "ภเขัธูต(เภขัธูต-) อายุ", ผู้มีอายุเถิงอิด หื เอตแล้อ ในภาธธับใช้เอ้ธูภาาบ ให้ธัภบาล: ถำบี้ บูธาตพายเถิง ถิบผู้มีอายุพื้บภำหนิด (ข. ภ์ตว่) เภตาห์ = "ผู้ถึ๊าแภ่ชุธา แล้อ" เอ้บอ่า "อายุภเขัธูต(เภขัธูต)" แต่ทุภอับบี้ = "ผู้มีอายุเถิง 18 ปี ข็บไปแล้อ" [(ป. ขีต/ส. ภฺษีต)+อายุ] [(P. khīṇa/S. kṣiṇa)+āyu].

ກะอุะ ນ. ฐื่ไม้ไผ่ป่าชบิดหนึ่ง มักเภิดตามแถบห้อยธ่องน้ำ; "ไม้ภะอุะ"; *bot. Bambusa flexuosa*. อิาส์ (Fam.) Poaceae.

ກะอู้ว ภ. "ภธะอู้ว", ตาพ่างอ้ับปาเล้ธูาในสายน้ำไพ (ข. ภฺธอู๋) (Kh. krajaṁ "krachéang").

ກะอูาย ภ. "ทิอภะอูาย", ฐื่พืชให้ทิอชบิดหนึ่ง (ข. อฺชาย) (Kh. khjāy "khchéay"). "ทิอภะอูาย"; *bot. Kaempferia pendurata*. อิาส์ (Fam.) Zingiberaceae.

ກะอุม ນ. นิภชบิดหนึ่ง โต(ติอ)ใหธ่สูง ถ่ยาอ อินสีดำ ทิอบ่อนภาาบี่มีอิบ เธัธภว่า นิภกะอุม ทิอล้าน หื นิภอุมแอฃ ภ์อ่า; "ไก้ทิอล้าน ย่าถ่ำนิภอุม" (ปู่สอนหฺาน), นิภอุมแอฃทิอแดง เก้าๆ ขิบไปเอ้ำโพธิ์ตธิสามว่ำ" (เลภบูธาต); "นิภกะอุม"; *orn. Leptoptilos crumeniferus*. อิาส์ (Fam.) Ciconiidae.

ກะอฃาๆ ນ. "ภธะอฃาๆ", บ่อนเธัดเอ้ธูภธองธัภบาล อับเป้นบ่อนโธมภิจภาธธองปะเทสส่วน หนึ่งๆ ซึ่งมิทิอพ้ำใหธ่ เอ้บอ่า "ธัภมินติ(-ตธิ)" (ข. ภฺธสอๆ => ท. กระทรวง) (Kh. krasuong => Th. krasuang).

ກะเอิ 1. ນ. "ภะเอิ", ภาชุบะที่สาบด้อยไม้ไผ่ ถ้ายถือพาถุาด แต่สูงภว่า และ ปากภว้างๆ; อัตตา(อัตธา)ตอว ในสมัยบูธาต มิพิภัต = 5 ทะบาบ (ส. หิบาธ = ฉิว), 1 ภะเอิ = 5 สัด. ไทย์อ่าบ และ เอ๊ธมเป้น กระเชอ ถือมิเสัธูงทับลิ้บ, แต่ภาสาขเมธบ่ได้ทับลิ้บ (ข. ภญเจี๋) (Kh. krañjeu "kañcheu").

2. ถ้าเอิ้าแต่ "เอิ" ลำเดัธอ = บ. ติ้บไม้, ไทย์ภ็เอ๊ธมเป้น เฌอ (ข. เอิ) (Kh. Jhə: "chheu").

ກะโอ้ 1. ນ. เถื่องใช้สาบด้อยไม้ไผ่มิ 2 ย่าๆ ถือ: ① "ภะโอ้สธะน้ำ" ธูปยาอ มิถับจับ. ② "ภะโอ้เภอ๊ธม(ภเอ๊ธม)" สำหู้บปูพื้บเภอ๊ธม(ภเอ๊ธม) เพื่อธองสิ่งของ.

2. ນ. ฐื่แมงชบิดหนึ่ง โต(ติอ)บ้อย ยู่ในบ้ำ ธูปถือภะโอ้สธะน้ำ, เลียเอ้บอ่า แมงภะโอ้; "แมงภะโอ้"; *entom. Dytiscus marginalis*. อิาส์ (Fam.) Dytiscidae.

ກะอุอบ 1. ນ. แมงชบิดหนึ่ง พั้บยู่ตามดิบ โต(ติอ)บ้อยๆ ที่ธาพ้ามิก้ามใหธ่ สำหู้บใช้เบิภ ทาๆ, แมงจี่อุอบ ภ์เอ้บ; "แมงภะอุอบ"; *entom. Gryllotalpa gryllotalpa* (Linnaeus, 1758). อิาส์ (Fam.) Gryllotalpidae.

2. ນ. เถื่องสำหู้บตักอาหาธสาบด้อยลอด หื ไม้ไผ่ภ์มิ มิถับสำหู้บจับตัภ, ต่องอุอบ หื ภะต่องอุอบ ภ์เอ้บ.

ກะยา ນ. "ภธะยา", อเมธ = "อาหาธ", ไทย์ = "สิ่งของ", "เถื่องภิบ". สับสภฺต = "ของขี้" (ส. ภฺธยฑา/ข. ภฺธยา) (S. krayaṇaka/Kh. krayā).

ກะย่ำ ນ. ผักชบิดหนึ่ง มิภิ่บอิอ ใบเป้บสัอย ตามก้าบ และ ติ้บมิฒาม; "ผักภะย่ำ"; *bot. Caesalpinia mimosoides*. อิาส์ (Fam.) Caesalpinicae.

ກะยูว ນ. ไม้ชบิดหนึ่ง แก่บสิดำแดง เป้บไม้ย่างดิฒิ 1;

"ไม้ภะยูว"; *bot. Dalbergia cochinchinensis*]. อิาส์ (Fam.) Fabaceae.

ກะแยว 1. ນ. ปาภะแยว ฐื่ปาชบิดหนึ่ง โต(ติอ)บ้อย มิเวั้ธูาอยู่แถบหู และ สับฒัาว; "ปาภะแยว"; *icht.Monotetra leiurus*. อิาว (Fam.) Tetraodontidae.

2. ນ. ผักภะแยว ฐื่ผักชบิดหนึ่ว มิภิ่บอิอ เภิดตามไธ่บาในธะดู (ส. ฐดฺ) ฝิบ; "ผักภะแยว"; *bot. Limnophila geoffrayi* Bonati. อิาส์ (Fam.) Scropphulariaceae.

ກะแยวโถ ນ. ปาภะแยวโถ ปาชบิดโต(ติอ)ขบาดใหธ่; "ปาภะแยวโถ"; *icht. Amelurus melas*. อิาส์ (Fam.) Ictaluridae.

ກะยอม ນ. ไม้ชบิดหนึ่ว แก่บแอวถือไม้แถบ ดอภเป้บผื้อสีอาอ ภิ่บหอม เป้บดอภเดือบ 3-4; "ติ้บภะยอม"; *bot. Shorea harmandii, Shorea roxburghii*. อิาส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

ກะดับ 1. ນ. ติ้บไม้ชบิดหนึ่ว ใบบ้อยยาอ มิธิสสิ้ม มักเภิด (ข. เมิต, ภ์เตีต) ตามแถบน้ำ; "ติ้บภะดับ"; *bot. Cissampelos pareira*. อิาส์ (Fam.) Menispermaceae.

2. ນ. ฐิ้บ หื บอลพาภไม้ที่เป้บภ้อบแอว. อ. เป้บภ้อบแอว.

ກะยาหาบ ນ. "ภธะยาหาธ", เถื่องภิบ, ของภิบ, อาหาธ [ข. ภฺธยา+(ป./ส. อาหาธ)] (Kh. krayā+(P./S. āhāra)].

ກะดาด ນ. "ภะดาส", เจ้ธ, สิ่งที่ใช้เอ๊ธมเป้น พิมพ์พังสื และ ห่สิ่งของ; ไทย์เอ๊ธมเป้น กระดาษ (มาล. เมิธ์ตาส/ป๊อต์. ภาธ์ตาส => ข. ภฺธผาส) (Mal. kertas/Port. cartas => Kh. kraṭās).

ກะดิ ນ. "ภุบิ", เธือบ หื ที่พักของภิภขุ(-ขุ) (ป./ส. ภุฒิ) (P./S. kuṭi).

ກะดุมพิ ນ. "ภผุมพิ", ถิบมิเวิบ, ถิบธั่วมิ, พ่เธือบ. ปาลิ = "ภผุมพิภ", ถิบมิเวิบ, สับสภฺต = เจ้าเธือบ, ผู้ถธอง (ข. ฦธ) เธือบ, ถิบใช้อยู่ในเธือบ (ป. ภผุมฺพิภา/ส. ภฺผุมฺพิน) (P. kaṭumbika/S. kaṭumbin).

ກะดุมพีด ນ. "ภผุมพีส", เสยภิ; "เสยภิพ้อม พธาห์มถีภผุมพีส" (สิบชัย) (ป. ภผุมฺพีส) (P. kaṭumbīsa).

ກะตะ อ. "ภตะ", อับที่เอิาเธัดแล้อ (ป. ภต/ส. ภฬฺต) (P. kata/S. kṛt).

ກะตะเอหิ ນ. "ภตเอหิ", ภาธธู้จักบุถลุตถิบอื่บที่มิต่ถิบ, ภาธตอบแทบบุถลุตถิบอื่บ [(ป. ภต/ส. ภฬฺต)+เอหิ] [(P. kata/S. kṛta)+vedī].

ກะตับอะลิ ภ. "ภตัลอฺลิ", ยิภมือไหอ้, ย่มือไหอ้, ย่มือบิบ [(ป. ภต/ส. ภฬฺต)+อลฺชลิ] [(P. kata/S. kṛta)+añjalī].

ກະຕັນຍຸຕາ ນ. ຄວາມເປັນຜູ້ກະຕັນຍູ, ຄົນຜູ້ທີ່ຮູ້ອຸປການຄຸນ

(ປ. ກຕญ̌ญู+ตา => กตญ̌ญุตา) (P. kataññū+tā => kataññutā).

ກະຕັນຍູ ก. "ກະຕັນຍູ", ຮູ້ຈັກບຸນຄຸນ, ຕອບແທນບຸນຄຸນ. "ກະຕັນຍູ" ໃຊ້ຄູ່ກັນກັບ "ກະເວທີ"

(ป. กต+ญู => กตญ̌ญู/ส. กฺฤตชฺญา) (P. kata+ñū => kataññū/S. kṛtajñā).

ກະຕາ (ມາຈາກ ກະຕະ ຢູ່ເທິງ) ນ. "ກະຕາ", ບຸນອັນຍິ່ງໃຫຍ່ທີ່ສ້າງໄວ້ແລ້ວ

(ป. กตา/ส. กฺฤตา) (P. katā/S. kṛtā).

ກະຕາທິການ ນ. "ກະຕາธิการ", ການງານ (ຂ. ๆาธ) ຫຼື ເວັຮກງານອັນຍິ່ງໃຫຍ່ທີ່ເຮັດໄວ້ແລ້ວ

[(ป. กต/ส. กฺฤต)+อธิการ] [(P. kata/S. kṛta)+adhikāra].

ກະຕາພິນິຫານ ນ. (ແບບ) "ກะตาภินีหาธ", ການກະທຳອັນຍິ່ງໃຫຍ່ທີ່ເອົາເຮັດໄວ້ແລ້ວ

(ป. กต+อภินีหาร/ส. กฺฤตฺ+อภิ+นิสฺ+หาร) (P. kata+abhinīhāra/S. kṛt+abhi+nis+hāra).

ກະຕິ 1. ນ. "ກะบิ", ບ່ອນຢູ່ຂອງນັກຂอฮ์ทัง๓ายๆ ອັบมิ ถธบา ແລะ จิว (ป./ส. กุฏี) (P./S. kuṭi).

2. ນ. "ກะบิ", ธิงนิกบอบ, บ่อบบัธจุ๐ธิพที่ก่ด้อยดินจี่เป้บฑิงๆ (ทมิฬ. กูฬุ) (Tamil. kūṭu).

ກະຕິກາ ນ. "ກะติกา", ข้ำกำพิด (ข. ก๋๓ต่), ข้ำสัญญาที่สองฝ่ายติกลิงกับไว้

(ป. กติกา) (P. katikā ≈ En. covenant).

ກະຕຸກ 1. อ. "กะบุก", เผ็ด, เผ็ดธ้อบ (ป. กฏุก) (P. kaṭuka).

2. ນ. ผบอบัธจุของผฑุอต่าๆของบาณบ้อย ปะมา๓ 4-5 ลิตธ์.

ກະຕຸກຜົນ [-ตุกะ-] ນ. "กะบุกผิล", ผิลอันเผ็ดธ้อบ [ป. กะบุก+(ป./ส. ผล)] [P. kaṭuka+(P./S. phala)].

ກະຖາ ນ. "กะถา", ถำเว้า, ถำอธิบาย, เธื่องอันท่านกล่าวไว้ (ป. กถา) (P. kathā).

ກະຖາສິງເຄາະ ນ. "กะถาสิงเคาะห์", พังสือโธมเธื่องธาวต่างๆ

[ป. กถา+(ป. สงฺคห/ส. สංคฺรห)] [kathā+(P. saṅgaha/S. saṃgraha)].

ກະຖາສຣິຕສາຄອນ [-สะหฺริตะ-] ນ. "กะถาสฬิบะสาถ๊ธ", ทะเลบิหาบ: "สฬิบะ" = ที่สั่างไว้, "สฬิบบิ" = ภาธสั่างไว้ [ป. กถา+(ส. สฺฤษฺฏ+สาคร)] [P. kathā+(S. sṛṣṭa+sāgara)].

ກະຖາພັນ 1. ນ. "กะถาพัน", กะถาจำบอบพึ่งพันบิห (ป. กถา+๑.๐๐๐) (P. kathā+1.000).

2. ນ. "กะถาพันธ์", ถำธ้อยภอง, เธื่องที่แต่งขึ้บ, ถำปะพันธ์ (อิงตามข้มูลที่ได้มาในเบื้องต้บ)

[ป. กถา+(ป. ป/ส. ปฺร)+ฆนฺธ] [P. kathā+(P. pa/S. pra)+bandha)].

ກະຖາມັກ ນ. "กะถามัคค์" => กะถามัค, ลาดเลิาของกะถา ได้แก่เธื่องที่แต่งตามอัตโบมัติ ของ ผู้แต่ง อ่าด้อยธัมม์บั้บๆ [ป. กถา+(ป. มคฺค/ส. มารฺค)] [P. kathā+(P. magga/S. mārga)].

ກະຖາມຸກ ນ. "กะถามุข", ถำแบะบำ, ข้ ้อความเบื้องต้บของเธื่องๆ. สับสกฤต: "มุข" = ໜ้า, ปาก, ปะธาบ, ส่วบของเธือบ ห็ ถึกที่ยื่บออกมาหาๆบอก

[ป. กถา+(ป./ส. มุข)] [P. kathā+(P./S. mukha)].

ກະຖາຣາມ, ກະຖາຣົມ ນ. "กะถาธามก์", กะถาธิมก์, การเธิ่มเธื่องๆ, ถำผาธิก(ปาธิก)

[ป. กถา+(ป./ส. อารมฺภ)] [P. kathā+(P./S. ārambha)].

ກະຖິນ 1. ນ. "กะถิบ", ผ้าที่ได้เอิาเถบกิกขุ(-ขุ) ไว้จำอัสสา; ไม้กัง ถือไม้แบบ สำหับถึงตัดจี อ๋ธ, การเธัดขุบด้วยอิธิเอิาผ้าไปเถบผธะสิงฆ์ ตั้งแต่เดือบ 11 แธม 1 ถ่ำ เฦิงเดือบ 12 เพ็ง (ข. เฃถ) (ป./ส. กฐิน) (P./S. kaṭhina).

2. ນ. "กะถิบ", ชื่พืชฆักชบิดหบึ่ง บ่มีหามเกิดตามแถบธิ้อ ແລะ แถบป่าธัมมชาติที่อื่บไป; "ผักกะถิบ"; *bot. Leucaena leucacephata* (Lam) de Wit. อิงส์ (Fam.) Leguminosae.

ກະຖຶກ ນ. ผู้เว้า, ผู้สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง); ถำบี้ เมื่อยู่่ต่ห้ายถำอื่บ เช่บ: "ธัมมะกถึก" ถือ ผู้สะแดงธัมม์ (ป. กถิก) (P. kathika).

ກະໂຖນ ນ. เว้ิธ (ข. กนฺโถร => ท. กระโถน) (Kh. kanthôr => Th. krathôn).

ກະທະລີ ນ. "กะทลี", ก้อย; บางเหื่อก๋เห็บเอ้ธูบเป้บ "ภัทลี" (ป./ส. กทลี) (P./S. kadalī). "ต้ิบก้อย"; *bot. a) Musa acuminata, b) M. balbisiana*. อิงส์ (Fam.) Musaceae.

ກະທັມພะ [กะทำ-] ນ. "กะทัมพะ" => กิกหิ่บ, ชื่ไม้ชบิดหบึ่ง ต้ิบใหย่ป่าบภาๆ ดอกมิบๆแธง, มัก เกิด (ข. เวิด, ก๋เวิด) ยู่่ตามแถบหยอๆ-แถบบึๆ. ชิๆผิมแบบหบึ่ง ติดสั้บๆ เอ้ิบอ่า "หธิๆผิม ดอกหิ่บ": ขเมธอ่า "กตุม", ส่วบภาสาไทย์อาจบำมาใช้โดยผ่าบขเมธ แล้วดัดแปๆเสัธๆ เป้บ กระทุ่ม, ดอกกระทุ่ม (ป./ส. กทมฺพ) (P./S. kadamba). "กิกหิ่บ"; *bot. Anthocephatus chinensis* (Lamk.). อิงส์ (Fam.) Rubiaceae.

ກะແທะ ນ. ภเอ๊ธูบ(เภอ๊ธูบ) บ้อย, ภเอ๊ธูบภธะแทะ

(ป./ส. ธถ => ข. ไธะเถะ) (P./S. ratha => Kh. rathé "rôté").

ກะເທີย ນ. ลิบสองเพสยู่ใบธ่าๆภายเถ๊ธูอ (ข. ขฺเทีย, เขฺทีย) (Kh. khdeuy "khteuy").

ກะທฺธม ນ. "กะเท๊ธูม", ผักเท๊ธูม, ชื่พืชฆักชบิดหบึ่ง (ข. ขฺทึม) (Kh. khtoem). "ผักเท๊ธูม"; *bot. Allium sativum* L. อิงส์ (Fam.) Alliaceae.

ກะທิๆ, ກะໂທๆ ນ. ภาชุบะพิธีภัมม์ หรื โถมไฟ (ถ้ามาจากภาสาจิบเก่า OC *tɯːŋ, *tɯːŋs)

(ข. ภนฺโทๆ => ท. กระทง) (Kh. kandoṅ "kontông" => Th. krathông).

ກะท่อม ນ. ชื่ไม้แบอหบึ่ง ต้ิบสู่าภาๆใบหา ธิดอิม พอกติดฝื่บภิบใบกะท่อม แก้แง้บได้ "ต้ิบกะท่อม"; *bot. Knema corticosa* Lour. อิง (Fam.) Myristicaceae.

ກะบะกาภอบ ນ. "กบกาก๊ธ", บ่ถำ (ป./ส. กบกาวาธ) (P./S. kanakākara).

ກะบิดถะ, ກะบิดถา ນ. "กบิยกุะ" = บ้องชาย, "กบิยกา" = บ้องผิๆ, บ๊ือก้อย ก๋ว่า

(ป. กนิฏฺก/ส. กนิษฺก) (P. kaniṭṭha/S. kaniṣṭha).

ກะบิดถะพะถิบิ ນ. "กบิยกุะกถิบิ" = บ้องสาอ, ธาชาถัพท์เต็ม "พธะ-" เอ้ำหาๆด้าบหน้าของถำ

[(ป. กนิฏฺก/ส. กนิษฺก)+ภคินี] [(P. kaniṭṭha/S. kaniṣṭha)+bhaginī].

ກะบิดถะพาตา ນ. "กบิยกุะกาตา" = บ้องชาย: ธาชาถัพท์ใช้ว่า "พธะกบิยกุะกาตา"

(ป. กนิฏฺกภาดา/ส. กนิษฺกภาธดา) (P. kaniṭṭhabhātā/S. kaniṣṭhabhārtā).

ກะบาบ ນ. "กบาล", กะดูกหิอ, เผื้องพั้, ถ้อยชาม (ป./ส. กปาล) (P./S. kapāla).

ກะบิบ 1. ນ. "กบิล", แบบแผบ, ธะเบ๊ธูบ (ข. เธฺป, ธเปฺป), ปะเพณี

(ป./ส. กปิล) (P./S. kapila).

2. ນ. "กบิบหธ์", พลาลิง [กปิ+(ป. อนุห/ส. อินฺทฺธ)] [kapi+(P. inda/S. indra)].

"กบิบหธ์; *zoo. Pan troglodytes*. อิงส์ (Fam.) Hominidae.

ກะบิลพัด [-บินละ-] ນ. "กบิลพัตถุ์", กบิลพัสตุ์, ชื่เมืองหฺญวงของปะเทสสักกะ ในอินเถ๊ธูอ เป้บ เมืองของพธะพุทธะเจ้ๆ ในเวลาเพิ่บยฺ้งบ่ทันได้บอฮ

[กปิล+(ป. อตฺถุ/ส. อสฺตุ)] [kapila+(P. vatthu/S. vastu)].

ກะบี่ 1. ນ. "กบิ", ลิง (ป./ส. กปิ ≈ อาบธ) (P./S. kapi ≈ vānara).

2. ນ. มิดสั้บ มิลิมทั้งสองด้าบ มักใช้ฮัดแธอ ແລะ ใส่ปายปืบของทหาธ = "ยัธถ์", ไทย์เอ็บ ແລะ เอ๊ธูบเป้บ กระบี่.

ກะบื ນ. "กธะบือ", ถอาย, ชื่สัต(สัตว์)เถ้ธูอเอื้องขบาดใหย่ชบิดหบึ่ง; ถ้าฟังจากภาสา ขเมธ เสัธๆมันออกมาถ้ายถึกับ "กธะใบ" ≈ krabei บ่จะถ่อยถึ "กธะบือ" ≈ krabeu ผ่ปาบใด (ฟิล. ถาลาบาอ/มาล. เกิธ์บาอ => ข. ภฺธปี)

(Fil. kalabaw/Mal. kerbau => Kh. krapī "krabei").

"ถอาย"; *bot. Bubalus bubalis* Linn. อิงส์ (Fam.) Bovidae.

ກะบิด ນ. "กบิย", ถอามถิดโภๆ, ถอามบ่ชื่สัจ(สัตย์)ต่ำกับ. ก. ถิดโภๆ, บ่ชื่สัจ(สัตย์)ต่ำกับ

(ป./ส. กปฏ) (P./S. kapaṭa).

ກะปะบะ อ. "กปณะ", อบาถๆ, บ่มิลาติพี่บ้องๆ, หน้าสิงสาธ, บ่มิพ่แม่ (ป. กปณ) (P. kapaṇa).

ກะปะบิก ນ. "กปณิก", ผู้อบาถๆ, ผู้บ่มิลาติพี่บ้องๆ, ผู้หน้าสิงสาธ, ผู้บ่มิพ่แม่

(ป. กปณก) (P. kapaṇaka).

ກะปิ 1. ນ. ชื่เถื่องปฐุๆ (ข. ปฺจุๆ, ป๊จุๆ) แต่งชบิดหบึ่ง เธัดจากกุ้งบิดมุ่บละเอ๊ธูดดี

(ฆ. ๆาะปิ, ๆ่าปิ => ท. กะปิ) (Bur. ngarpi, ngāpi => Th. ka-pi).

2. ນ. ลิง (ป./ส. กปิ) (P./S. kapi).

"ลิงๆ"; *zoo. Macaca mulatta*. อิงส์ (Fam.) Hominidae.

ກะมะละ ນ. "กมิล", ดอกบิอ, หากหิวใจ, กะเผาะอาหาธ. อ. สีแดงอ่อบ, สีกุหฺลาบ

(ป./ส. กมล) (P./S. kamala).

① "บิอสีแดงๆ"; *bot. a) Nymphaea edulis* (Salisb.) DC.,

② "บิอสีอาอ"; *bot. b) N. ampla.*,

③ "บิอสีแดงอ่อบ"; *bot. c) N. carpentariae., d) N. immultabilis* S.W.L. Jacobs.,

④ "บิอสาย"; *bot. e) N. lotus auct.non* L., ... อิงส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ກะมะลาด 1. ນ. (ภอบ) "กมลาส(-ลาส)", บ่อบบั่งเป้บธูปดอกบิอ, หิวใจเป้บธูปดอกบิอ

[กมล+(ป. ส/ส. ศ)] [kamala+(P. sa/S. śa)].

2. ນ. ผู้มิดอกบิอเป้บที่บั่ง ถือ พธะพธิหัม (ป./ส. กมล+อาสน) (P./S. kamala+āsana).

ກะมะเลด ນ. "กมเลส(-เลส)", ผู้เป้บใหย่ของ "พธะลัภขมิ", "พธะบาธายก์"

① [กมล+(ป. อิส/ส. อีศ)] [kamala+(P. isa/S. īśa)].

② [กมล+(ป. อิสฺสธ/ส. อีศฺวธ)] [kamala+(P. issara/S. īśvara)].

ກะมับทะลุ ນ. "กมัณฑลุ", กะโหฬกบ้ำเต้ำ, เต้ำบิม, พั้บ้ำ (ป./ส. กมณฑลุ) (P./S. kamaṇḍalu).

ກะมุด ນ. "กมุท", ดอกบิอขาอ, ดอกบิอสาย: มิชื่อิหยาสาตถ์(-ลาสตธ์) ยู่ บิอสาย ข้างเหิๆ; "สิ่งถองกมุทให้ภัถหา" (ป./ส. กุมุท) (P./S. kumuda).

ກะมิลเมด, [-มินละ-] อ. "กมิลเมต", มิตาๆงามถึดั่งดอกบิอ. น. หน่อยตาๆงามถึดั่งดอกบิอ

[กมล+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [kamala+(P. netta/S. netra)].

ກะมิลบัย [-มินละไบ] อ. "กมิลบัยบ์", มิตาๆงามลึดอกบิอ ถอามพายอันเถ๊ธูอภัย "กมิลเมต"

[กมล+(ป./ส. นยน)] [kamala+(P./S. nayana)].

ກะมิลอับ [-มินละ-] ນ. "กมิลอับ", ป่าดอกบิอ, บิๆดอกบิอ, พองดอกบิอ

[ภมล+(ป./ส. อน)] [kamala+(P./S. vana)].

ກະໂມຍ ສ່ວນໝາຍກໍຄື ນ. "ຂະໂມຍ", ຄົນຂີ້ລັກ; ภาสาไทย์เอ๊ຮົນเป้น "ขโมย" ตามภาสาขเมธ (ຂ. ខ្មៅយ, ไขฺมย) (Kh. khmôi).

ກະຣະກະ ນ. "ภรกะ", ໝາกเห้ย (ป./ส. ภรก) (P./S. karaka).

ກະຣະກະດາ ນ. "ภรกผา", "ภ็รกผา", เดือนที่ 7 เห้ຮ็ยกับเดือนทางสาภิล, ส่วน ธาสี = "ภ็รกภิย" (ป. ภกฺกฏผา/ส. ภรฺกฏา) (P. kakkaṭā/S. karkaṭā).

ກະຣະກະວັດ ນ. "ภรกะวัสส์" => ภรกะวัส, ฝินໝากเห้ย [ภรก+(ป. วสฺส/ส. วรฺษ)] [karaka+(P. vassa/S. varṣa)].

ກະຣະນີ 1. ນ. "ภรณี", เหตุ, เธื่อๆ; ส่วนหฺวๆหฺวๆย่าแต่ "ภ็รณี" (ป./ส. ภรณี) (P./S. karaṇī).

2. อ. "ภรณีย์", น. ภิจ (ป. ภิจฺจ, ส. ภฺรฺตย), เอ๊ຮ็ยภอ็บถอธเธ็ด, ໜ้าที่ถอธปะบิบัติ. (ป./ส. ภรณีย) (P./S. karaṇīya).

ກະຣະບູນ ນ. "ภารบูธ", ต้นไม้ชุบิดหนึ่ง (ป. ภปฺปูร/ส. ภฺรปูร) (P. kappura/S. krapūra). "ต้นภารบูธ"; *bot. Cinnamomum camphora* (L.) J. Presl. อิงส์ (Fam.) Lauraceae.

ກະຣ໊ຊກາຍ [-รัดชะ-] ນ. (แบบ) "ภรัชกาย", ธ่างภาย, ภายที่เภิดจาภฝุ่นใบน้ำ: มาจาภ "ภ" = น้ำ, ธชุ = ธุลิ, ฝุ่น (ป. ภ+ธชุ+ภาย => ภรชฺชกาย) (P. ka+raja+kāya => karajjakāya).

ກະຣັນ 1. ນ. "ภรัณฑภ์" ภาชุนะที่มิฝาอ็ด, ภาชุนะใส่น้ำ, ໝ้ (ป./ส. ภรณฺฑภ) (P./S. karaṇḍaka).

2. น. (คณิต) "ภรัณย์" ภารภิจ, ໜ้าเอ๊ຮ็ยภ (ป./ส. ภรณีย) (P./S. karaṇīya).

3. น. (คณิต) เธื่องหายธาภ เช่น: √¯

ກະຣິຍາ อ. "ภิริยา", ท่าที, อาภาธ (ป. ภิริยา/ส. ภฺริยา) (P. kiriyā/S. kriyā).

ກະຣິນ, ກະຣິນທອນ น."ภรินท์", ภรินท์ ห็ธ "ภเรนท์", ภเรนท์ ช้าง, ช้างผู้, ช้างใหญ่, ผลาช้าง, ช้างเสิภ [ป. ภรี+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [P. karī+(P. inda/S. indra)]. "ช้างใหญ่"; *zoo. Elephas maximus*. อิงส์ (Fam.) Elaphantidae.

ກະຣິນີ น. "ภรินี", "ภรีณี", ช้างแม่ (ป. ภรินี/ส. ภรีณี) (P. karinī/S. kariṇī).

ກະຣິວອນ น. "ภรีว์ธ", ผธะภรี, ช้างโต(ตัว)ปะเสิภ (ป./ส. ภรีวร) (P./S. karivara).

ກະຣຸນາ น. "ภรุณา", ถอามอี๋ถู, ถอามปะสิงถ์ย่าภให้ผู้อื่นพั้นทุภข์. ภ. อี๋ถูตับ, สิงสาธ (ป./ส. ภรุณา) (P./S. karuṇā).

ກະຣ໊ຍ (ถ้ามเก้ธอกับภับ ภรย ตอบข้ำต้น) น. ผู้ถือ, ผู้แต่งพังสี, ฟ้ยับลำ, นักแต่งภาพย์ภอบ, นักปธาชุญ์ (ป./ส. ภรฺย) (P./S. kārya) ใบหางสาสบา แบ่งภรย เป้น 3 จำพอภ ถือ:

① "ชนกภรย" ผู้เลี้ยงดูเด็ภ (ป./ส. ชนกภรฺย) (P./S. janakakārya),

② "ปติภรย" ผู้ปภิบัติหน้าที่ภรรยา (ป./ส. ปติภรฺย) (P./S. patikārya),

③ "ภริยาภรย" ผู้ปภิบัติหน้าที่ภรรยา (ป./ส. ภริยาภรฺย) (P./S. bhāryākārya).

ກະຣ໊ຍາ (ถ้ามเก้ธอกับภับ ภรย ตอบข้ำต้น) น. ภาบที่ถือ, ภาบที่ปภิบัติ, ภาบที่ทำ, ภาบที่ถือปภิบัติ, ภาบที่ทำ, ภาบที่ปภิบัติ, ภาบที่ทำ, ภาบที่ปภิบัติ, ภาบที่ทำ, ภาบที่

(ป. กฏฺติกามาส/ส. กฐฺตฺติกามาส) (P. kattikamāsa/S. kṛttikamāsa).

ภัดติกา น. "ภัดติกา", เดือน 12; ดาวฆ่ากบ์หมู่หนึ่งที่เห็น ในระหว่างๆ เดือน 12 เธ็าเอิ้นว่า "ดาวไก่น้อย" ซึ่งมี 6 ฟ่อยบำกัน (ป. กฏฺติกา/ส. กฐฺตฺติกา) (P. kattikā/S. kṛttikā).

ภัดติเกยๆ น. "ภัดติเกยๆ", กาธบำไฟในพิธีพธาหมก์

[(ป. กฏฺติ/ส. กฐฺตฺติ)+ผายา] [(P. katti/S. kṛtti)+keyā].

ภัดตุ น. "ภัดตุ", ผู้เธ็ด, ผู้กะทำ; กาสาไทย์เอ็ธมเป็น 2 ธูป มีทั้ง กรรตุ และ กัดตุ

(ป. กฏฺตุ/ส. กฐฺตฺฤ) (P. kattu/S. kartṛ).

ภัดตุกาธิภ น. (ไอ) "ภัดตุกาธิภ", ผู้เธ็ด, ผู้ถูภใช้ให้เธ็ด

[(ป. กฏฺตุ/ส. กฐฺตฺฤ)+กาธก] [(P. kattu/S. kartṛ)+kāraka].

ภัดตุอาจิภ ก. (ไอ) "ภัดตุอาจิภ", ภิธียาที่บอกว่าปะธาน เป็นภัดตุกาธิภ คื ผู้เธ็ด หื ผู้ใช้ให้เธ็ด

[(ป. กฏฺตุก/ส. กฐฺตฺฤ)+อาจก] [(P. kattuka/S. kartṛ)+vācaka].

ภัดตุสัมยๆ น. "ภัดตุสัมยๆ", คำบำพ้ำบาม เป็นเถื่องพายสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ว่า คำบาม หื สัพบามนั้น เป็น "อาลปนะ"

(ป. กฏฺตุ+สญฺญา/ส. กฐฺตฺฤ+สมฺยา) (P. kattu+saññā/S. kartṛ+sanyā).

ภัฤภะ [ภัดฤทะ-] น. "ภัยภฤภะ" => ภัยภฤภะ, ไม้ไผ่ที่อไป: ฟาม ก็ว่า

(ป. กสฺภา/ส. กษฺภา) (P. kaṭṭhaka/S. kaṣṭhaka).

"ไม้ไผ่ที่อไป"; *bot. Bambusa vulgaris*. อิงส์ (Fam.) (Graminae) Poaceae.

① "ไม้ไผ่จิน"; *bot. Arundinaria suberecta.*, ② "ไม้ไผ่ป่า"; *bot. Bambusa arundinacea.*,

③ "ไม้ไผ่สีสุภ"; *bot. a) Bambusa flexuosa., b) Bambusa blumeana.*,

④ "ไม้ไผ่ไธ่"; *bot. Gigantochloa albociliata.*, ⑤ "ไม้ไผ่ดำ"; *bot. Phyllostachys nigra*.

ภัทลิ [ภัดทะ-] (เบิ่งถึน กะทะลิ ยู่เหิง) น. "ภัทลิ", ต้นก้อย (ป./ส. กทลี) (P./S. kadalī).

"ต้นก้อย"; *bot. a) Musa acuminata, b) M. balbisiana*. อิงส์ (Fam.) Musaceae.

ภับ 1. น. "ภัยจ์", กะแจ, ภุยแจ, ไลปะตู; "ภัยจ์ภิงกอบ ฟู่ลิงฌาต้อๆ" (สิบฮุ้ย)

(ป./ส. กุญฺจิกา => กญฺจ) (P./S. kuñcikā => kañca).

2. น. "ภัตก์", กาธกำหนิด (ข. กำตว่), ส่วน, ก้อบ, ต่อบ, ห่อบ, ลายเทสน์, หนังสือที่แบ่งเป็นส่วนหนึ่งสำห฼ับเทสน์ (ป. กณฺฑ) (P. kaṇḍa).

3. น. "ภัตก์", ลูกธนู, ก้าบธนู (ป. กณฺฑ/ส. กาณฺฑ) (P. kaṇḍha/S. kāṇḍha).

4. น. "ภัตก์", ล็ (ป. กณฺภ/ส. กณฺภ, กฏก/ข. กฏภ) (P. kaṇṭha/S. kaṇṭha, karṇa/Kh. karṭha).

5. น. (ธาฌๆ) "ผธะภัตก์"; หู, ใบหู (ป. กณฺณ/ส. กฏก) (P. kaṇṇa/S. karṇa).

6. อ. "ภัตห์", ดำ. มักใช้ติ๋มหางฟ้าคำอื่น (ป. กณฺห/ส. กฤษฺณ) (P. kaṇha/S. kṛṣṇa).

7. ก. "ภันต์"; ตัด, แถ เช่น: ตัดผิม, แถผิม (ป. กนฺต) (P. kanta).

8. ก. "ภันต์", ยินดี, ผ่ใจ. อ. ฟ้าธักใค่, ฟ้าผ่ใจ, วิถงาม

(ป. กนฺต/ส. กานฺต) (P. kanta/S. kānta).

9. ก. ถื, จับ, ขาย (ข. กาบ่) (Kh. kan).

10. บุ. อ้อย เป็นบุธุบสัพบามหิ 1 (ใช้แทนผู้เอ้าเองๆ ใช้ได้ทั้งฝิง และ ชาย).

11. ก. ตันหางไอ้, กิดอวางๆ, ยั่ให้ผ่านไปได้.

ภันจะบา (เบิ่งถึน กาบจะบา ติ่มอิก) น. "ภัญจบา" หื "กาญจบา", คำ

(ป. กญฺจน/ส. กาญฺจน) (P. kañcana/S. kāñcana).

ภันจุภ น. "ภัญจุภ", เสื้อ (ป./ส. กญฺจุภ) (P./S. kañcuka).

ภันแสง ก. (ธาฌๆ) ร้องไห้, ในเอกสาธเก่าๆของไทย์ เธ็ธมเป็น กรรแสง ปัจจุบัน ทับมา เธ็ธมเป็น กันแสง, ส่วนขแมธก็เธ็ธม "ภับแสง" ถือกับ, แต่ขแมธ แปว่า "ผ้าเช็ดมือ"

(ข. กนฺแสง/ท. กันแสง) (Kh./Th. kansæṅ "kansæng").

ภันฌา น. "ภัญฌๆ", ต้นไม้น้อยๆเป็นฝุ่น(ฝุ่น)ใบ และ ดอก มิธิสเม็ๆ; ใบแห้งสูบแทบยาได้;

(ป./ส. กญฺชา) (P./S. kañjā).

"ภัญฌๆ"; *bot. Cannabis sativa* L. อิงส์ (Fam.) Cannabaceae.

ภันยา 1. น. "ภัญญา", บางๆงาม, สาวน้อย. น. เดือน 10 ลาว ตามจันทธะคติ เหัธยกับหางสาภิล แม่น เดือน 9 หื ภันยา = Fr. Septembre/En. September

(ป. กญฺญา/ส. กนฺยา) (P. kaññā/S. kanyā).

2. อ. "ภัลยา", ดิ, งาม. น. ถอามดิ, ถอามงาม (ป./ส. กลฺยา, กลฺยาณี) (P./S. kalyā, kalyāṇī).

ภันยากาล น. "ภัลยากาล", เวลาเป็นสาว, ถธิ้ง (ข. ฤธา) ยังเป็นฝิงหนุ่มยู่

[(ป. กญฺญา/ส. กนฺยา)+กาล] [(P. kaññā/S. kanyā)+kāla].

ภันยาธัด น. "ภัญญาธัตน์", "ภันยาธัตน์", บางแก้ว ก็ว่า

(ป. กญฺญา+ธตน/ส. กนฺยา+ธตฺน) (P. kaññā+ratana/S. kanyā+ratna).

ภันดาน 1. อ. "ภันดาธ", อัตถัด, ผิดเถื่อง, ลำบาก. ส่วนสัพสภฐต = ป่าดิ่ง, หางลำบาก

(เวสสันตธะ) (ป. กณฺห/ส. กฐฺตฺฤษฺณ) (P. kaṇha/S. kṛṣṇa).

ภับ 1. น. "ภัป" (ภัลป์), เวลากำหนิด (ข. กำตว่), ผิลสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), อายุยืนยาว, ยุคทั้ง 4 ในลัมภิธ์ของสาสบาพธาหมก์ กล่าวอว่า "1 ภัป" (ภัลป์) นั้น มีกำหนิด ดั่งนี้:

① "กธีตยุค" มีกำหนิด 4.800 ปีทิพย์ = 1.728.000 ปี มนุส(มนุชย์).

② "ไตธดายุค" มีกำหนิด 3.600 ปีทิพย์ = 1.296.000 ปี มนุส(มนุชย์).

③ "ทวาปธยุค" มีกำหนิด 2.400 ปีทิพย์ = 864.000 ปี มนุส(มนุชย์).

④ "กลิยุค" มีกำหนิด 1.200 ปีทิพย์ = 432.000 ปีมนุส(มนุชย์). โธมยุคทั้ง 4 นี้เอ้ำกับ คื 12.000 ปี ทิพย์ หื 4.320.000 ปี มนุส(มนุชย์) เป็น 1 มหายุค, 2.000 มหายุคจึ่งเป็น "1 ภัป" (ภัลป์) = 1 มื้ ภัย 1 ถืน ของมหาพธิห์ม เมื่อถิบกำหนิด "1 ภัป" (ภัลป์) จากนั้น มหาพธิห์ม จึ่ง เผิาโลกนี้ถิ้มด้วย "ไฟปธะลัยภัลป์" หื "ไฟยัธลัยภัลป์" แล้วจึ่งจะสร้างโลกขึ้นใหม่อิก

(ป. กปฺป/ส. กลฺป) (P. kappa/S. kalpa).

2. น. แบอ หื กาฌนะใส่เถื่องของบางย่างๆ มิถวามหมายถือกันกับ "แอบ".

ภับปะพินทุ น. "ภัปปพินธุ" => ภัปพินธุ, ธอยจ้ำเมัดดำๆ ที่กิภขุ(-ขุ) เธ็ธมไว้ในเชิงผ้าจีวัธที่ได้มาใหม่ [(ป. กปฺป/ส. กลฺป)+พินฺทุ] [(P. kappbindhu/S. kalpa)+bindhu].

ภับปาสิภะ น. "ภัปปาสิภะ", กาธปาสิภ, ถินเธ็ดเวัธภเกี่ธอกับฝ้าย

(ป. กปฺปาสิก/ส. กาธฺปาสิก) (P. kappāsika/S. kārpāsika).

ภับปาสิ น. "ภัปปาสิ", ฝ้าย: "ภัปปาสิ" เหัธยใส่ภาสาธัสเช็ธ = "Хлопок" (Khlópok)

(ป. กปฺปาสิ/ส. กาธฺปาสี) (P. kappāsī/S. kārpāsī).

ภับปิยะกาธิก น. "ภัปปิยกาธิก", ผู้เธ็ดให้สิ่งที่สิมถวธให้แก่สมภะ คื ผู้ปะยิบัติพธะกิภขุ(-ขุ) สามเภธ ในเธื่องปัจจัย 4 คื: จิวัธ, อาหาธ, บ่อนยู่ และ ยาป็อพยาธิ

[(ป. กปฺปิย/ส. กลฺป)+กาธก] [(P. kappīya/S. kalpa)+karaka].

ภับปิยะจ้ำหัน น. "ภัปปิยะจ้ำหัน", อาหาธที่กิภขุ(-ขุ) หื ถธูบาถวธฉัน (ข. ฉาบ่) ในยามมื้เช้ำ

[(ป. กปฺปิย/ส. กลฺป)+ข. จฺหาบ่] [(P. kappiya/S. kalpa)+Kh. cahan].

ภับปิยะผัน น. "ภัปปิยะภัตห์", สิ่งของที่กิภขุ(-ขุ) หื ถธูบาถวธใช้

[(ป. กปฺปิย/ส. กลฺป)+ภณฺฑ] [(P. kappiya/S. kalpa)+bhaṇḍa].

ภัม, ภัมมะ [ภำ-] น. "ภัมม์" => ภัม, ภัมมะ, เวัธภาๆธ (ข. ๆวธ), ฟ้าที่, เจตบา, กาธเธ็ดด้วยเจตบา, กาธเธ็ดด้วยเจตบา อันจะต้องได้ธับผิล, ผู้ถูภทำ, กาธทำ, บาปบุญ

(ป. กมฺม/ส. กรฺมนฺ) (P. kamma/S. karman).

ກັມມະການ [กำ-] ນ. "ກັມมกาธ", ผู้เธ็ดเอ้ธกา, เจ้าพ้าที่, ผู้เธ็ดเอ้ธกาตามพ้าที่, ผู้ที่ได้ธับมอบพายให้เธ็ดเอ้ธกาแทบพู่; สันสกฤต ใช้ถอามพาย "กัมมกาธ" = ผู้เธ็ดเอ้ธกาโดยบ่เอาถ่าจ้างซึ่งกิงกันอ้ามกับปาลิ "กัมมกัธ" = ผู้เธ็ดเอ้ธกาหอ้งเอาถ่าจ้าง

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+กาธ] [(P. kamma/S. karma)+kāra].

ກັມມะกาธิ [กำ-] (เบิ่ง กัมมะกอบ-1 ยู่ลุ่ม) น. กัมมกาธ ซึ่ ก็มมกัธที่เป็นแม่ญิง

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+กาธิ] [(P. kamma/S. karma)+kārī].

ກັມມะกาธินิ [กำ-] ນ. "กัมมกาธญิง" [(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+กาธินี] [(P. kamma/S. karma)+kāriṇī].

ກັມມะกอบ [กำ-] 1. ນ. "กัมมกัธ", ลูกจ้าง, ผู้เธ็ดเอ้ธกาด้อยกาธธับจ้าง (แม่ญิงเอิ้น กัมมกาธิ)

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+กร] [(P. kamma/S. karma)+kara].

2. ນ. "กัมมกัธก์", เถื่องลิงโทส มีโส้เป็นต้น, โทส, บาป: "เผือนี้กัมมกัธอ้อง ถึงท้าวป่าอันนั้น กัท่(เที่ๆ) เอาพู่เบื้อเป็นพ้องเผื่อนฝูง" (สิบชัย)

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+กรณ] [(P. kamma/S. karma)+karaṇa].

ກັມມะคะติ [กำ-] ນ. "กัมมคติ", หางของกัมม์. ก. ไปตามกัมม์

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+คติ] [(P. kamma/S. karma)+gati].

ກັມມะสิด [กำ-] ນ. "กัมมสิทธิ์", ถอามเป็นผู้มีอำนาจ (ข. อำดาจ) เธ็ดได้ตามชอบใจ, ถอามเด็ดขาดในเอ้ธกาง (ข. ๆาธ) [(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+สิทฺธิ] [(P. kamma/S. karma)+siddhi].

ກັມມะชอาด [กำมัดชะ-] ນ. "กัมมชอาต", ลิมอันเกิดแต่กัมม์ คือลิมเบิ่ง ในเอลาออกลูก

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+ช+อาต] [(P. kamma/S. karma)+ja+vāta].

ກັມມะโยนิ [กำ-] ນ. ต้นเหตุของกัมม์, กัมม์เป็นเถื่องพาเกิด

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+โยนิ] [(P. kamma/S. karma)+yoni].

ກັມມะถาน, ກັมมัดถาน [กำ-] ນ. "กัมมัยกาน", ที่ตั้งของกาธงาน (ข. ๆาธ); อธิบายว่า: เมื่อเธ็ดตามอิธีกัมมัยกานแล้อ เอ้ธกางาน (ข. ๆาธ) ต่างๆ อันบ่เหมืออิสัยแล้อต้องสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) เพ็ด(พ็ด); ในหางสาสบา พายเอิา อิธีฝึกใจ มี 2 ย่าง คือ:

① "สมถะกัมมัยกาน" = อิทีฝึกใจให้สงิบ,

② "อิปัสสบากัมมัยกาน" = อิธีฝึกใจให้มีปัญญา.

(ป. กมฺม+ฐาน => กมฺมฆฺฐาน) (P. kamma+ṭhāna => kammaṭṭhāna).

ກັມມะโທด [กำ-] ນ. "กัมมโทส", สิ่งเป็นบาป, เอ้ธกางานที่ใช้บ่ได้

(ป. กมฺมโทส/ส. กรฺมโทษ) (P. kammadosa/S. karmadoṣa).

ກັມມะบิด [กำ-] ນ. "กัมมบิถ", หางของกัมม์, มี 2 ย่างคือ: "กุสีลกัมมบิถ" หางของกัมม์อันดี. "อกุสีลกัมมบิถ" หางของกัมม์อันชั่ว

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+ปถ] [(P. kamma/S. karma)+patha].

ກັມມะพัน [กำ-] ນ. "กัมมพันธุ์", ลักสถะบิสัยตลอดจิบพยาธิต่างๆ ที่ลูกพญาบสืบทอดมาจากบัธพบุธุบ [(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+พนฺธุ] [(P. kamma/S. karma)+bandhu].

ກັมปะบาด [กำ-] อ. "กัมมบาถ", หอั่นไหอ, สะท้าน, ลือชาผาภิย(ปาภิย). น. เสียงภึกภ้อง

(ป./ส. กมฺปนาท) (P./S. kampanāda).

ກັมมาชีบ [กำ-] ນ. "กัมมาชีพ", กาธหาภินด้อยกาธงาน, กาธค้าอาย, กาธหาภินหางพังสี

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+อาชีว] [(P. kamma/S. karma)+ājīva].

ກັมมาทิกาน [กำ-] ນ. "กัมมาธิกาธ", เจ้าพ้าที่ผู้เธ็ดเอ้ธกางานอันสำคัญ (ข. สำคาญ), ผู้เธ็ดเอ้ธกาอันยิ่งใหอ่ [(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+อธิการ] [(P. kamma/S. karm)+adhikāra].

ກັมมานุธูบ [กำ-] ນ. "กัมมานุธูป", สิมถอธแก่เอ้ธกางาน (ข. ๆาธ), เพาะสิมกับเอ้ธกางาน

[(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+อนุรูป] [(P. kamma/S. karma)+anurūpa].

ກັมโมปะกอบ [กำ-] ນ. "กัมโมปกัธก์", ผู้อุ่อย(ซ่อย)เหื่อเอ้ธกางาน (ข. ๆาธ), เถื่องอุ่อย(ซ่อย)เหื่อในกาธเธ็ดเอ้ธกา [(ป. กมฺม/ป. กรฺม)+อุปกรณ] [(P. kamma/S. kamma)+upakaraṇa].

ກັมพู [กำ-]ນ. หอย, พากหอย, หอยสังข์ เป็นหอยกาบเดียอ;

(ป./ส. กมฺพุ = ป. สงฺข/ส. ศงฺข) (P./S. kambu = P. saṅga/S. śaṅga).

"หอยสังข์"; *zoo. a) Turbinella pyrum, b) Syrinx aruanus*. อิงส์ (Fam.) Turbinellidae.

ກັมพูจา [กำ-] ນ. "กัมพูชา", ชื่ปะเทสขเมธ ในปัจจุบัน. คิมขเมธ อ่านชื่อของปะเทสตินเอง ว่า "กำ-ปู-เจ๊ย" (ส. กามฺโพชฺ => ข. กมฺพุชา) (S. Kāmboja => Kh. Kambujā "Kampuchéā").

ກັมพูจพากา [กำพูกจะ-] ນ. "กัมพูชะพากย์", กาสาขเมธ, กาสาของคิม ในปะเทสกัมพูชา

(ส. กามฺโพชฺ+วากฺย) (S. kāmboja+vākya).

ກັมพูด, ກັมโพด [กำ-] ນ. "กัมโพชฺ", แถอ้น(ถแอ้น)ขเมธ: ยังเป็นชื่อของแถอ้น(ถแอ้น)หนึ่ง ยู่หางๆ กาถเหื่อของปะเทสอีมเดีย (ส. กามฺโพชฺ) (S. kāmboja).

ກັมพิน [กำ-] ນ. "กัมพิล", ผ้าอีมสัต(สัตว์) (ป./ส. กมฺพล) (P./S. kambala).

ກັมมาธ [กำ-] ນ. "กัมมาธ", อ่างติลำ, อ่างติเหญ้า

(ป. กมฺมาร/ส. กรฺมาร) (P. kammāra/S. karmāra).

ກัลยา [กันละ-] ນ. บางๆงาม; ตัดมาจาก "กัลยาถี" (ป./ส. กลฺยาณี) (P./S. kalyāṇī).

ກัลยาบะถุน [กันละ-] ນ. "กัลยาถะถุถ", ถุถอันดีๆงาม (ป./ส. กลฺยาณถุถ) (P./S. kalyāṇaguṇa).

ກัลยาบะทัม [กันละยา-] ນ."กัลยาถะธัมม์", ธัมม์อันดี

[กลฺยาณ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [kalyāṇa+(P. dhamma/S. dharma)].

ກัลยาบะมิด [กันละ-] ນ. "กัลยาถะมิตต์" => กัลยาถะมิต, สพายที่ดี, พู่เผื่อนที่ดี

[กลฺยาณ+(ป. มิตฺต/ส. มิตฺร)] [kalyāṇa+(P. mitta/S. mitra)].

ກัลยาบะอัด [กันละ-] ນ. "กัลยาถะอัตต์", => กัลยาถะอัต, ถอามปะพีติที่ดี, กาธปะพีติที่ดี

[กลฺยาณ+(ป. อตฺต/ส. อตฺร)] [kalyāṇa+(P. vatta/S. vatra)].

ກัลยานิ [กันละ-] ນ. "กัลยาถี", บางผู้มีลักบถะดี (ป./ส. กลฺยาณี) (P./S. kalyāṇī).

ກัลบิก [กันละ-] ນ. "กัลบิก", ช่างตัดผิม (ป. กปฺปก/ส. กลฺปก) (P. kappaka/S. kalpaka).

ກัลบะ- [กันละ-] ນ. "กัลบะ", กัปบะ, อายุของโลกตั้งแต่เมื่อพระพุธ์ทัมสั่างแล้อ จินเถิง เอลาที่ "ไฟบะลัยกัลป์" ซึ่ "ไฟบธะลัยกัลป์" มาล้างโลก

(ป. กปฺป-/ส. กลฺป-) (P. kappa-/S. kalpa-).

ກัลบะพึก [กันละ-] 1. ນ. "กัลบะพฤกษ์", ต้นไม้ที่เชื่อกันอ่าให้ผิลสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ตาม ถอามปาถนา (ป. กปฺปรุกฺข/ส. กลฺปวฺฤกฺษ) (P. kapparukkha/S. kalpavṛkṣa).

2. ນ. ชื่ต้นไม้ดั่งที่ได้กล่าอมาอ้างเทิงนี้;

"ต้นกัลปพฤกษ์"; *bot. Cassia bakeriana* Craib. อิงส์ (Fam.) Leguminosae.

ກัลบะบา [กันละ-] ก. "กัลปนา", กัปบา, เจาะจิงให้, อุทิสให้. น. ถินบา ซึ่ ถินสอน ที่เจ้าของสละผิลปโยชน์อันเกิดจากถินนั้น ให้แก่อัด, ส่อนบุลที่ลาถีผีบ้องอุทิสหาผู้ตาย

(ป. กปฺปนา/ส. กลฺปนา) (S. kappanā/S. kalpanā).

ກัลบาอะสาบ [กันละ-] ນ. "กัลปาอสาน", กัลปอาถาน, ที่สุดของธะยะเอลา 1 "กัป" (กัลป์) คือ: ช่องเอลา 4.320.000.000 ปี มนุส(มนุชย์)

(ป. กปฺป+อวสาน/ส. กลฺป+อวสาน) (P. kappa+avasana/S. kalpa+avasāna).

ภา 1. ก. "ตธา", พายไอ้, เธ้อนเถื่องพายย่างใดย่างหนึ่งไอ้ (ข. ตฺธา) (Kh. trā).

2. ນ. สัต(สัตว์)ปีกจำพอกหนึ่ง อินสีดำ เสียงธ้อง ภาๆ;

"กาดำ"; *orn. Corvus corax* (Linnaes, 1758). อิงส์ (Fam.) Corvidae.

3. ນ. ชื่เถื่องพายธูป (+) ซึ่งตัดมาจากคำอ่า "ภากปากา" (ภา-กะ-บาถ = ติมภา).

4. ນ. พ้สำหุ้บต็มน้ำ ซึ่ ใส่ น้ำที่มีงอางสำหุ้บให้น้ำไหญ่อกหางนั้น, เอิ้นอ่า "พ้ภา".

ภากะบิก ນ. "ภากถึก", ชื่มาตตา(มาตธา)เงินย่างต่ำสุด

(ป. ภากฑิกา/ส. ภากิกิกา) (P. kākaṇikā/S. kākiṇikā).

ภากะบาด ນ. "ภากบาต", เถื่องพายเป็นธูปเลอถูถ ซึ่ ติมภา "X"

(ป./ส. ภาก+ปาท) (P./S. kāka+pada).

ภากิ 1. ນ. ญิงญายผิอ (ป./ส. ภากี) (P./S. kākī).

2. ນ. สีน้ำตาลปินสีเหญ้อง, สีเหญ้กเอ้ำอี้เพั้ธง

(ธินดี. ขากี/แปอร์ซ. ฆากี) (Hindi. khākī/Pers. ghākī).

ภาสา, ภาสาอะ ນ. "ผ้าภาสาอ์", ผ้าภาสาอะ, ผ้า, ผ้าไพ, แผสำหุ้บถื (ป. ภาสาว) (P. kasāva).

ภาสาอะพัด ນ. "ภาสาอะพัตถ์", ภาสาอะพัสตธ์, ผ้าสีเหญ้อง

[ภาสาว+(ป. อตฺถ/ส. อสฺตธ)] [kasāva+(P. vattha/S. vastra)].

ภาสิกะ, ภาสี อ. มาจากเมือองภาสี, ผ้าเธ็ดด้อยฝ้ายปินไพ. น. ตาเอ็น, สถานที่ธุ่งเธือง, ชื่เมือง หนึ่งในปะเทสอีมเดีย ในสมัยบูธาต (ป./ส. ภาสิก, ภาสี) (P./S. kāsika, kāsī).

ภาชาด ນ. "ภาชาด", เถื่องพายเป็นธูปเลอสิม ซึ่ เลอบอก "+" เป็นสีแดงในธุ่งพื้นสีอาอ (Fr. croix rouge/En. red cross).

ภาย, ภายะ ນ. ติมโต(ติอ), ธ่างถิง, ลำต้น, พู่พอก, พอด (ป./ส. ภาย) (P./S. kāya).

ภายกัม [ภายยะกำ] ນ. "ภายกัมม์", กาธเธ็ดด้อยภาย, กาธหัดแธง, กาธออกกำลังภาย

[ภาย+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [kaya+(P. kamma/S. karma)].

ภายบ์ธิหาบ [ภายยะ-] ນ. "ภายบ์ธิหาธ", กาธหัดแธง, กาธธักบาธ่างภายให้แอยงแธง

(ป./ส. ภายปริหาร) (P./S. kāyaparihāra).

ภายหะอาบ [ภายยะ-] ນ. "ภายหอาธ", หางภาย (ป./ส. ภายหฺวาร) (P./S. kāyadvāra).

ภายสิด [ภายยะ-] ນ. "ภายสิทธิ์", สิ่งที่มีฤทธิ์สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ในโต(ติอ)เอง

(ป./ส. ภายสิทฺธิ) (P./S. kāyasiddhi).

ภาด 1. อ. "ภาจ", ธ้าย, ก้า, เกั่ง (ข. ภาจ, สภธฺจ) (Kh. kāch, sakarch).

2. ນ. "ภายก์", "ภาบก์" => ภาๆ, ฟัน (ป. ภคฺๆ/ส. ภาษฺๆ) (P. kaṭṭha/S. kāṣṭha).

3. ນ. ຊື່ພືຊຜັກຕ່າງໆ = Fr. légumes/En. vegetables, veggies ເຊັ່ນ:

① "ຜັກກາດກວາງຕຸ້ງ"; *bot. Brassica chinensis* Jusl.

② "ຜັກກາດເອັຣ໊ອ"; *bot. B. junceae* Czem. et Coss.

③ "ຜັກກາດຂາວ"; *bot. B. chinensis L. var. Pekinensis* Rupr.

ວົງສ໌ (Fam.) Brassicaceae, Cruciferae.

4. ກ. ໃຊ້ສິ່ງກີດຂວາງ "ກາດໄວ້" ຫຼື "ຕັນໄວ້" ບໍ່ໃຫ້ຜ່ານໄປໄດ້ງ່າຍ.

ການ 1. ນ. "ກາຣ", ເວັຣກ, ໜ້າທີ່, ສິ່ງທີ່ເຮັດ; ຄຳນີ້ ເມື່ອຢູ່ທ້າຍສມາສ ແປວ່າ ຜູ້ເຮັດກໍ່ມີ ດັ່ງ: "ກຸມກະກາຣ" ແປວ່າ ຜູ້ເຮັດໝໍ້; ໃຊ້ເປັນຄຳນຳໜ້າກິຣິຍາ (ປ./ສ. -ภาร) (P./S. -kāra).

2. ນ. "ກາຣณ์", ເຫຕຸ, ເຄ້ົາ, ມູລ ດັ່ງຄຳທີ່ເຜິ່ນເວົ້າວ່າ; "ເກີດກາຣณ์ຫຍັງຂຶ້ນ ຫຼື ເກີດເຫຕຸແນວໃດ?" (ป./ส. กรณีย => ภารฺณย) (P./S. karaṇīya => kārṇya).

3. ນ. "ກาล", ເວລາ, ຄຣັ້ງ, ຄຣາວ (ข. ฤรา), ເທື່ອ (ป./ส. กาล) (P./S. kāla).

4. อ. "ກาฬ", ດຳ (ป./ส. กาฬ) (P./S. kāḷa).

5. อ. "ກานต์", ເປັນທີ່ຮັກ, ມັກໃຊ້ຕື່ມທ້າຍຂອງສມາສ ເຊັ່ນ: ຈັນทะกานต์, สุธียะกานต์ (ป. -กนฺต/ส. -กานฺต) (P. -kanta/S. -kānta).

6. ນ. "ກาณฑ์", บิท, ส่วน ຫຼື ตอน ของໜังสือ; ภาสาไทย์ເอัຮูมเป็น "กลกาณฑ์" (ป. -กณฺฑ/ส. -กาณฺฑ) (P. -kaṇḍa/S -kāṇḍa).

7. ก. ขยายพันธุ์พืชุแบบบ่ใช้ธาก, แบบใช้เบ้าดิน ຫຼື เปือกฒากผ้าอหาบว่าๆ.

ກาบจอบ ນ. "ภาธจำธ", ภาธเที่ธอ, ภาธห่อๆเที่ธอ (ป./ส. กาจจร) (P./S. māracara).

ກาบจะบา ນ. "ภาณจบา", ลำ, เงิบ, สิมบัติ (ป. กญฺจน/ส. กาญฺจน) (P. kañcana/S. kāñcana).

ກาบจะบะคีรี ນ. "ภาณจบคีรี", ภูลำ [(ป. กญฺจน/ส. กาญฺจน)+คีรี] (P. kañcana/S. kāñcana)+gīrī].

ກาบดา ນ. แม่ผึ้ง, ผึ้งๆาม (ป. กนฺตา/ส. กานฺตา) (P. kantā/S. kāntā).

ກาบิน ນ. (แบบ) ป่าๆ, ดิๆ (ป./ส. กานน) (P./S. kānana).

ກาม ນ. ภาธมักหาๆภาม (ป./ส. กาม) (P./S. kāma).

ກามกธิหา [กามมะกฺธิ-] ນ. "ภามกธีหา", ชั้นเชิๆหาๆภาม [กาม+(ป. กีสา/ส. กฺริหา)] [kāma+(P. kīḷā/S. krīḍā)].

ກามกิด [กามมะ-] ນ. "ภามกิจ", ภามกฺงตย์, ภาธธ่อมปะเอตีกับ, ภาธมีเผสสัมพันธ์กับ [กาม+(ป. กิจฺจ/ส. กฺฤตฺย)] [kāma+(P. kicca/S. kṛtya)].

ກามกุน [กามมะ-] ນ. "ภามคุณ", สิ่งที่ปาตถุนๆ มี 5 ปะภาธนำกัน คือ: รูป, เสัธง, กิ่น, อิสสัมผัส และ ธอามปาตถุนๆ (ป./ส. กามคุณ) (P./S. kāmaguṇa).

ກามสัน [กามมะ-] ນ. "ภามฉันท์", ธอามผ่ใจในภามคุณทั้ง 5 ปะภาธ ดั่งอ้างเที่ง (ป./ส. กามฉนฺท) (P./S. kāmachanda).

ກามตันหา [กามมะ-] ນ. "ภามตัณหา", ธอามยากในภามคุณทั้ง 5 ปะภาธ [กาม+(ป. ตณฺหา/ส. ตฤษฺณา)] [kāma+(P. taṇhā/S. tṛṣṇā)].

ກามทะ, ກามทิด [กามมะ-] ນ. "ภามทิท", ภาธให้ที่ปาตถุนๆ, ผู้ให้สิ่งที่ปาตถุนๆ (ป./ส. กามท, กามทท) (P./S. kāmada/S. kāmadada).

ກามเทบ [กามมะ-] ນ. "ภามเทพ", เทพเจ้าแห่งธอามธัก (ป./ส. กามเทว) (P./S. kāmadeva).

ກามพัน [กามมะ-] 1. ນ. "ภามพันธุ์", ธอามเกี่ยวข้องของกับจากภาธเกิดอีก. ນ. เชื้อสาย ຫຼື ธอามติดต่อของกับไปเถิงลูกหญาน (ป./ส. กามพนฺธุ) (P./S. kāmabandhu).

ກามพิบ [กามมะ-] ນ. "ภามภิพ", บ่อนเกิด (ข. เกิด, กำเนิด) ของผู้ที่ยังเกี่ยวข้องกับภาม, โลภ ของผู้เสพภาม (ป./ส. กามภว) (P./S. kāmabhava).

ກามามิด ນ. "ภามามิส", อามิสคือภาม. ภาสาไทย์ เอัຮูมเป็น "กามามิศ" [กาม+(ป. อามิส/ส. อามิษ)] [kāma+(P. āmisa/S. āmiṣa)].

ກามินี ນ. ผึงผู้มีธอามธัก, ผึงมาธยา (ป. กามินี) (P. kāminī).

ກาเมสุมิดสาจาบ ນ. "ภาเมสุมิจฉาจาธ", ภาธปะพืติผิดในหาๆภาม (ป. กาเมสุมิจฺฉาจาร) (P. kāmesumicchācāra).

ກามิบ อ. เต็มไปด้อยภาม: "ภามิบฮูๆโฉมพระธีสธี อกิลาสภามิบ" (ป./ส. กามน) (P./S. kāmana).

ກาโมด อ. "ภาโมทย์", หน้าธัก, เป็นที่เกิด (ข. เกิด, กำเนิด) ของธอามธัก (ป./ส. กาม+อุทย => ภาโมทย) (P./S. kāma+udaya => kāmodaya).

ກามธาภ [กามมะ-] ນ. "ภามธาค", ธอามยินดีในภาม (ป./ส. กามธาค) (P./S. kāmarāga).

ກามธิม [กามมะ-] ນ. "ภามธิมพ์", ภามลิมพน์, อาธิมพ์หาๆภาม, ภามคุณ [กาม+(ป. อารมฺมณ/ส. อาลมฺพน)] [kāma+(P. ārammaṇa/S. ālambana)].

ກามโธภ [กามมะ-] ນ. "ภามโธค", พยาธที่เกิด (ข. เกิด, กำเนิด) จากภาธเสพภาม (ป./ส. กามโรค) (P./S. kāmaroga).

ກามอิตัก, ກามอิติก [กามมะ-] ນ. ธอามร่ำเพิ่งเถิงภาม [กาม+(ป. อิตกฺก/ส. อิตฺถก)] [kāma+(P. vitakka/S. vitraka].

ກามาอะจอบ ນ. "ภามาอจำธ", โลภแห่งภาม ได้แก่เมืองสอัธย์ทั้ง 6 (ป. กามาวจร) (P. kāmāvacara).

ກาบ 1. ນ. "ภาพย์", คำปะพันธ์, คำร้อยกองปะเภทหนึ่งมิหญายชนิด เช่น: "ภาพย์จบัง", "ภาพย์สุธางคนางค์", "ภาพย์ยานิ", "ภาพย์อัปไม้", ... (ป. กพฺย, กาพฺย/ส. กาวฺย) (P. kabba, kābya/S. kāvya).

2. ນ. "กธาบ" => ขาบ, ขาบพระมุนิ โต(ติว)ย่างๆ: "อนิจจัง ลูกหญานเต็มบ้าน ย่าอ้ย้าน ปะธีตธรธอง (ข. ฤธง) ธัมม์ ให้จำนำกาอบาย่าขาด ให้เต็กบาตย่าขาดอับสิล" (ข. กฺธาป) (Kh. krāpa).

3. ນ. เปือกหุ้มชั้นบอกของพืชุบางชนิด เช่น: ภาบก้วย, ภาบหอ้านอิน, ภาบไม้, ...

ກาบุธุด ນ. "ภาบุธุบ ", ลิบอื่อ (ป. กาปุริส/ส. กาปุรุษ) (P. kāpurisa/S. kāpuruṣa).

ກาธะบูน ນ. "ภาธบูธ", ต้นไม้แบอหนึ่ง ยางของมันเมื่อกั่นแล้อ เป็นเมัดขาวๆ มีกิ่นหอม (ป. กปฺปูร/ส. กฺรปูร) (P. kappura/S. krapūra).

"ต้นกาธบูธ"; *bot. Cinnamomum camphora* (L.). J. Presl. อิงส์ (Fam.) Lauraceae.

ກาธะอิก, ກาธะเอก 1. ນ. (แบบ) เป็นชื่นิก และ พืชุ; "กำธเอก" ຫຼື "กาธเอก" ก่อ่าถือกับ (ป./ส. กาธวิก; ส. กลวิงฺก) (P./S. kāravīka; S. kāraviṅka).

"นิกกำธเอก"; *orn. a) Paradisaea decora, b) P. apoda*. อิงส์ (Fam.) Paradisaeidae.

"พืชุกำธเอก"; *bot. Artabotrys siamensis* Miq. อิงส์ (Fam.) Annonaceae.

2. ນ. ชื่ภูเอ๊าชั้นที่ 3 ในพู่ภู "สัตบ์ธิภัณฑ์" (ป./ส. กรวิก) (P./S. karavīka).

ກาธัน 1. ນ. "ภาธัณย์", กำธถี, กิจ (ภงตย์), ธอามภธูตๆ (ป./ส. กาธณีย) (P./S. karaṇīya).

2. ນ. "ภาธันต์" อักบ์ธโต (ติอ) สุดท้ายของคำ เมื่อคำใดใส่ไม้ภาธันต์แล้อ บ่ให้อ่านออก เสัธง เช่น: "ภาณจน์" => ภาน, "อิงส์" => อิง, "จันทร์" => จัน, ... (ป. กาธนฺต) (P. kāranta).

ກาธิก ນ. ผู้เธ็ด, ชื่คำในไอยากำธถ์บส่อนหนึ่งชื่งกล่าอด้อยคำเว้าที่เอ้ำกับ กิธียา มี 6 ย่างๆ: ① "กัตตุภาธิก" ผู้เธ็ดเอง, ② "กัมมภาธิก" ผู้ถูกเธ็ด, ③ "ภาธณะภาธิก" เถื่องเธ็ด, ④ "สัมปทานะภาธิก" ผู้ธับเธ็ด, ⑤ "อปาทานะภาธิก" บ่อนเธ็ดจาก และ ⑥ "อธิภาธณะภาธิก" สะถานที่เธ็ด (ป. -กาธก) (P. -kāraka).

ກาละ 1. ນ. "กาฬ", สีดำ, สีฟ้า, แก่นตาดำ, งูเห่าพ้ (ป./ส. กาฬ) (P./S. kāḷa).

2. ນ. (โบ) "กาล", คำปะพันธ์; มักใช้เป็นคำปัจจัย ຫຼື ต่ท้ายคำอื่น (ป./ส. -กาล) (P./S. -kāla).

3. ก. "กาล", เวลา, ครั้ง, คราว (ข. ฤรา), เที่อ, เวลากินเข้ำ (ป./ส. กาล) (P./S. kāla).

ກาละกับนิ ນ. "กาธภัตถกี", ธอามจังไธ (ข. จงไธ), สิ่งสเม้อูดจังไธ, เธาะห์ร้าย, ลักบะที่เป็นอัปมุงคุล [กาธ+(ป. กตฺถี/ส. กรฺตี)] [kāḷa+(P. kaṇṇī/S. karṇī)].

ກาละกิบี, ກาละอิบี ນ. "กาธภิถี", เธาะห์ร้าย, ธอามจังไธ (ข. จงไธ => ท. จัญไร) [กาธ+(ป. กตฺถี/ส. กรฺตี)] [kāḷa+(P. kaṇṇī/S. karṇī)].

ກาละกิธียา ນ. "กาลกิธียา", ธอามตาย เช่น: "เถิงซื่งกาลกิธียา" [กาล+(ป. กิธียา/ส. กฺริยา)] [kāla+(P. kiriyā/P. kriyā)].

ກาละเกด ນ. "กาธเกส", ผู้มีผิมดำ, ชื่หนังสือบิหานบูธาณเธื่องหนึ่ง เอ็นอ่า "หนังสือกาธเกส" [กาธ+(ป. เกส/ส. เกศ)] [kāḷa+(P. kesa/S. keṣa)].

ກาละจัก ນ. "กาลจักร์", ภาธหมุนเอัธูมขอยเอลา [กาล+(ป. จกฺก/ส. จกฺร)] [kāla+(P. cakka/S. cakra)].

ກาละสูด ນ. "กาธสูต", สายบันทัด (ข. ปนฺทาต่), ชื่พันธิภใหธ่หน่อยหนึ่ง ในจำนอน 12 หน่อย [กาธ+(ป. สุตฺต/ส. สูตฺร)] [kāḷa+(P. sutta/S. sūtra)].

ກาละโยก ນ. (โห) "กาลโยค", ภาธกำหนิด (ข. กำเตด่) อัน, ยาม, ฮูกษ์, ธาสี, ดิถี ของแต่ละปี เป็นธุๆชัย, อธิบ่ดี, อุบาหอ์, โลภาอิมาส (ป./ส. กาลโยค) (P./S. kālayōga).

ກาละไต ນ. "กาลไตธ(-ตไธ)", ภาลเอลาทั้ง 3 คือ: อดิต, ปัจจุบัน และ อนาคิต [กาล+(ป. ติ/ส. ตฺริ)] [kāla+(P. ti/S. tri)].

ກาละพูด ນ. "กาลพูต", พูตขอยๆธอามตาย, ลาๆบอกธอามตาย (ป. /ส. กาลทูต) (P./S. kāladūta).

ກาละเทสะ ນ. "กาลเทสะ", สถานที่ และ เวลา [กาล+(ป. เทส/ส. เทศ)] [kāla+(P. desa/S. deśa)].

ກาละเนด ນ. "กาธเนตต์" => กาธเนต, กาธเนตธ์, ผู้มีตาดำ [กาธ+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [kāḷa+(P. netta/S. netra)].

ກาละปัก ນ. "กาธปักข์(-ข์)", เถือบข้างแธม = Fr. lune décroissante/En. wane moon. [กาธ+(ป. ปกฺข/ส. ปกฺษ)] [kāḷa+(P. pakkha/S. pakṣa)].

ກາລະພຶກ 1. ນ. "ກາລພຸງກ", ຊື່ຕົ້ນໄມ້ຊນິດໜຶ່ງ ລຳຕົ້ນດຳ ໃບອ່ອນສີແດງ ດອກນ້ອຍສີແດງຄ້ຳ ແລ້ວ ເປ່ຶຽນເປັນສີຊົມພູ ຫຼື ສີແດງອ່ອນແກມເຫຼືອງ

(ປ. ກປ့ປຄຸກ्ख/ສ. ກลฺปวฺฤกฺษ) (P. kapparukkha/S. kalpavṛkṣa).

2. ນ. "ກາລພຸງກ", ຊື່ຕົ້ນໄມ້ທີ່ຈະເຕີບໂຕໃນໂລກຂອງອນາຄິຕ;

"ກາລພຸງກ"; *bot. Cassia grandis* L.f. ວົງສ໌ (Fam.) Leguminosae.

ກາລະຣາຕິ ນ. "ກາລຣາຕຣິ", ຄືນມີເດືອນມືດ [(ປ. ຣตฺติ/ส. ราตฺริ)+ภาล] [(P. ratti/S. rātri)+kāla].

ກາລະໂຣກ ນ. "ภาฬโรค", ໂຣຄຣະບາດ (ป. รตฺตปาต) ແນວໜຶ່ງ ເປັນໂຣຄຕິດແປດຢ່າງຮ້າຍແຮງ

[(ป. ภาฬ/ส. ภาล)+โรค] [(P. kāḷa/S. kāla)+roga].

ກາລະວິທຍາ ນ. "ภาลวิทยา", ວິຊາຄຳນວນປະມິທິນ

[ภาล+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา) [kāla+(P. avijjā/S. vidyā)].

ກາລະວິພາກ ນ. "ภาลวิภาค", ສ່ວນຂອງເວລາ (ป./ส. ภาลวิภาค) (P. kālavibhāga).

ກາລັນຍູ ນ. "ภาลัญญู", ຜູ້ຮູ້ຈັກເວລາອັນສົມຄວນ, ນົກເບ້ຶ່ງດາວໄກ່

(ป. ภาล+ญู => ภาลญฺญู) (P. kāla+ñū => kālaññū).

ກາລັນດອນ ນ. "ภาลันตร", ໂອກาส, เวลาติดต่ำกัน (ป./ส. ภาลนฺตร) (P./S. kālantara).

ກาลานุกาน ນ. (ບู) "ภาลานุภาล", เวลาตามเวลา ถึ เลียเธัดแบบใด ก็เธัดแบบนั้นอีก

(ป. ภาล+อนุภาล) (P. kāla+anukala).

ກาลามสูด [-ลามะ-] ນ. "ภาลามสูต", พระสูตที่ตธัส (ข. ตฺราส่) แก่ชาวอ ภาลามะ

[ภาลาม+(ป. สุตฺต/ส. สูตฺร)] [kālama+(P. sutta/S. sūtra)].

ກาลิก ນ. ของที่พระสิงพ์เก็บไว้ฉัน (ข. ฉาบ่) ได้ ตามเวลาที่กำหนิด (ข. กำตว่) ให้ ในอิมัย มี3 ย่าง ถึ: ① "ยาวกาลิก" ของกินได้ชั่วคธาอ (ข. ถฺธา) ถึแต่เช้ำหาเที่ธง ได้แก่เข้ำปา อาหาธที่ยิกขบาตมาได้ พ้อมทังอาหาธที่ฌาถิโยมถวาย. ② "ยามกาลิก" ของกินได้ชั่วยาม ถิอันหนึ่งกับถืนหนึ่ง ได้แก่น้ำ "อัยกุขาม". ③ "สัตตาหกาลิก" ของกินได้ชั่วธะยะ 7 อัน ได้แก่เภสัชทังห้ำ (ป./ส. -กาลิก) (P./S. -kālika).

ກาลี ນ. ลิงชั่ว, ยิงดำ, กาธเสัธชื่เสัธว, เวลาค่ำถืน

(ป./ส. กลิ) (P./S. kali).

ກาลุทายิ ນ. "กาฬุทายิ", ชื่สาอิกอิงถ์หนึ่งของพระเจ้ำโถถมะ ที่เกิด (ข. เกิต, กำเกิต) อันเถือน ปิเดัธอกับกับเผิ่น (ป./ส. กาล+อุหายิ => กาฬุหายิ) (P./S. kāḷa+udāyī => kāḷudāyī).

ກาเล ນ. แมงกะเล้น, แมงง้วอง; "ฟังยินกาเลธ้อง เสัธงออมอิอ่อม" (ป. กาเล) (P. kāle).

ກิธินิ ນ. "กิธินิ", "กิธินี", ธ้ำงผัง, ธ้ำงแม่ (ป. กธินิ/ส. กธินี) (P. karinī/ S. kariṇī).

ກิธิยา ນ. อาภาธ, ภาธเธัด, ภาธปะพึติ, ถำเอ้ำส่วนหนึ่งในไวยำก์ธณ์ เป็นถำสะแดง

(ข. สฺแยง, แสฺยง) อาภาธของงนาม เธัธกว่ำ ถำกิธิยา

(ป. กิธิยา/ส. กฺธิยา) (P. kiriyā/s. kriyā).

ກิเลด [-เห฼ด] ນ. "กิเลส", เถื่องเธัดจิตใจให้เสื้ำหมอง (ป./ส. กิเลส) (P./S. kilesa).

ກิมิชาด ນ. "กิมิชาติ", หมู่หมอน, หมอน, ชาติหมอน (ป. กิมิชาติ) (P. kimijāti).

ກิโส อ. จ่อย, ผอม, แห่ว, แห้ง: "กิโสเพ้ธง ตองตายเหื่องหญิ่น" (สิมชัย)

(ป. กิโส) (P. kīsō).

ກิจกัม [กิดจะกำ] ນ. "กิจกัมม์", เงัธกาง, ภาธงาน

(ป. กิจฺจกมฺม/ส. กฺฤตฺยกรฺม) (P. kiccakamma/S. kṛtyakarma).

ກิจภาบ [กิดจะ-] (ถอามหมายถึกับกับ กิจกัม ยู่เหื่งนี้). ນ. "กิจภาธ",

[(ป. กิจฺจ/ส. กฺฤตฺย)+ภาธ] [(P. kicca/S. kṛtya)+kāra].

ກิสดา [กิดสะ-] อ. "กฺฤษฎา", ที่เธัดแล้ว. ນ. ชื่บุคถิลที่เป็นผู้ชาย (ส. กฺฤษฺยา) (S. kṛṣṭā).

ກิสบา [กิดสะห฼า] 1. ນ. "กฺฤษฺณา", ดำ, ถอามชื่อ, ถอามขาป

(ป. กณฺหา/ส. กฺฤษฺณ) (P. kaṇha/S. kṛṣṇa).

2. ນ. "กฺฤษฺณา", ชื่ไม้ชนิดหนึ่ง แกนหาๆในมีกิ่นหอม; ลาวเอ้ิ้นว่ำ "ไม้เกสบา"

"ไม้เกสบา"; *bot. a) Aquilaria crassna* Pierre ex Lecomte, *b) A. Malaccensis* Lam.

อิงสั์ (Fam.) Thymelaeaceae.

ກิด 1. ນ. "กิจจ์" => กิจ, กฺฤตย์, เงัธกาง, หน้ำที่อันต้องเธัด

(ป. กิจฺจ/ย. กฺฤตฺย) (P. kicca/S. kṛtya).

2. ก. กุดเข้ำ, เตั้ธนเข้ำ, สั้นเข้ำ. อ. ขาดออก, สั้นไป.

ກิดติมะสัก อ. "กิตติมะสักถิ์", ยิกย้องเพื่อเป็นเกัธติยิส. ນ. กำลัง, อำนาจ (ข. อำหาจ), ถอามสา มาตถ์(-มาธ์ถ) [กิตฺติม+(ป. สตฺติ/ส. ศกฺติ)ล [kittima+(P. satti/S. śakti)].

ກิดติมะสับ ນ. "กิตติมะสัพท์", กิตติมะสัทท์, เสัธงยิกย้องๆ, ถำยิกย้องๆ

[กิตฺติม+(ป. สทฺท/ส. ศพฺท)] kittima+(P. sadda/S. śabda)].

ກินบอน ນ. "กินนร", อมนุส (อมนุษย์), เถื่องเหิงเป็นถิน เถื่องลุ่มเป็นนิภ. เมื่อแยกถำสัพท์

ออกมาๆ: "-นธ", "-นฐ" = "อี่ทธัง"; สะนั้น จึงว่ำ "กินนร" (กิน-นอน) = "ถินอี่ทธัง".

(ป. กึ+นธ => กินฺนธ/ส. กึนธ) (P. kiṁ+nara => Kinnara/S. kiṃnara).

ກินนธิ [-นะ-] ນ. ถิน, แม่ลิง, แม่ลิงอี่ทธัง (ป. กินฺนธี/ส. กึนธี) (P. kinnarī/S. kiṃnarī).

ກิธิยา ນ. ชนิดของถำสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ภาธกะทำ, อาภาธ

(ป. กิธิยา/ส. กฺธิยา) (P. kiriyā/S. Kriyā).

ກิตะ ນ. "กิยะ": สัมสกฤต = แมงไม้, ปาลิ = ตักแตน (ป./ส. กิย) (P./S. kīṭa).

ກิตอิทยา [กิตะอิดทะ-] ນ. "กิยอิทยา", อิชาเกั่ธอกับแมงไม้ = Fr. entomologie/En. entomology

(ป./ส. กิย+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา) (P. vijjā/S. kīṭa+S. vidyā).

ກิธติ [กิธะ-] ນ. "เกัธธติ", "เกัธติ", ชื่เสัธว (ป. กิตฺติ/ส. กีรฺติ) (P. kitti/S. kīrti).

ກิธติสัก [กิธะ-] ນ. "เกัธธติสักถิ์", "เกัธติสักถิ์", ผู้มิอำนาจ (ข. อำหาจ), ผู้มิเกัธติ, ผู้มิชื่เสัธว

(ป. กิตฺติสตฺติ/ส. กีรฺติศกฺติ) (P. kittisatti/S. kīrtiṣakti).

ກิลา ນ. ภาธหั้นเพื่อถอามม่วนชื่น, ภาธหั้นเพื่อออกกำลังภาย; "กธีหา" = ภาธแล่น

(ป. กีฬา/ส. กฺธีฑา) (P. kīḷā/S. krīḍā).

ภุภุทพัน [-ภุดทะ-] (ถำเถัธอกับกับ กะภุทะพัน ยู่เหิง) ນ. "กฺฤธภัทาห์", เถื่องปะถับยิสของเจ้ำ แผ่นถิน ตามอัติยธาฐุปะเผตี ชื่งปะ ภอบมี 5 ย่าง: ① "มหาพิชัยมิงภุบ", ② "พระแสง ชัธถ์ชัยถธิ", ③ "ธาธพระก์ธ" ④ "อาลวิฐุนี" = วิ แล ผสั ⑤ "อัตถปาพุภา" = เภิบถำ; โธม(ธอม)เอ้ำกับ = "เบัฌจธาฐุกฺธภัทาห์". พังสือบูธาภ เอ้ิ้นว่ำ "ภุกภุทำ" ถั่งถำภอบว่ำ; "ภุกภุๆท้ำของพระยำตั้งแต่เก่ำ พี่ก์มอบให้น้องๆ พระอิงถ์อ้อมถู่อัน"

[(ป. กกุธ/ส. กกุห)+ภณฺฑา] [(P. kakudha/S. kakuda)+bhaṇḍa].

ภุโภก ນ. นิกยูง; "... ฟังยินภุโภกธ้อง เธัธงแม่มัฌฉุทำ ..." (เจือง)

(ข. ภฺโภก => ภฺโภก) (Kh. kŏôk => "ku-ngôk").

"นิกยูง"; *orn. Pavo muticus* (Linnaeus, 1766). อิงสั์ (Fam.) Phasianidae.

ภุสละ, ภุสิน [ภุดสะ-] ນ. "กุสิล", "กุถิล", สิ่งที่ดี, บุญ. อ. ถูกต้อง, สะอาด, งาม

(ป. กุสล/ส. กุศล) (P. kusala/S. kuśala).

ภุสิลกัม [-สินละกำ] ນ. "กุสิลกัมม์", กัมม์อันดี, ภาธเธัดถอามดี

(ป. กุสลกมฺม/ส. กุศลกรฺมน) (P. kusalakamma/S. kuśalakarman).

ภุสิลกัมมะบิด [-สินละกำมะ-] ນ. "กุสิลกัมมะบิถ", หางที่เธัดดี, หางที่เป็นบุญ; ได้แก่ธัมม์ หมวดหนึ่ง

มิ 10 ย่าง ถึ: "กายสุจริต" 3 ย่าง, "อจิสุจริต" 4 ย่าง แล ะ "มโนสุจริต" 3 ย่าง => โธม(ธอม) เอ้ำกันหังเหมิด(หมิด) เป็น 10 ย่าง

[(ป. กุสลกมฺม/ส. กุศลกรฺม)+ปถ] [(P. kusalakamma/S. kuśalakarma)+patha].

ภุสโลบาย [ภุดสะ-] ນ. "กุสโลบาย", อุบายอันฉลาดธอฉลาด (ข. ฉฺเลงอ-, เฉฺลงอฉฺลาด)

[(ป. กุสล/ส. กุศล)+อุปาย] [(P. kusala/S. kuśala)+upāya].

ภุสินบาธา, ภุสินบาธาย ນ. "กุสินบาธายก์", ชื่เมืองหนึ่งในปะเทสอินเดัธ เป็นเมืองที่พระ พุทธะเจ้ำนิพพาน (ป./ส. กุสินฺนารายณ) (P./S. kusinnārāyaṇa).

ภุสุม, ภุสุมา ນ. ดอกหอมไก่ (ป./ส. กุสุมา) (P. kusumā).

"ดอกหอมไก่"; *bot. Celosia argentea* L. อิงสั์ (Fam.) Amaranthaceae.

ภุสุมาภอบ ນ. "กุสมากร", ภองดอกไม้, ชุ่ดอกไม้หอม (ส. กุสุมาภรณ) (S. kusumākara).

ภุดุมพิ (เบ่ึง กะดุมพิ ตื่ม) ນ. "กุมุมพิ", ถินมีเงิน, ถินธั่งมิ, พ่ เธือน; ปาลิว่ำ "กมุมพิภ" = ถินมิ เงิน, ส่วนสัมสกฤต "กมุมพิ, กมุมพิน" = เจ้ำเธือน, ผู้ถธอง (ข. ถฺธง) เธือน, ถินใช้ในเธือน

(ป. กุฏุมฺพิก/ส. กฏุมฺพิน) (P. kuṭumbika/S. kuṭumbin).

ภุถิ, ภุถี ນ. "กุฏิ", กถิ, กุยิ, บ่อนยู่ของนักขอชทังหญาย อันมิ ถธูบๆ แล ะ จิอ

(ป./ส. กุฏิ) (P./S. kuṭi).

ภุถัง ນ. "กุถัง"; โกถัง ก็ว่ำ, บ่อนเมั้ธนสิ่งของๆ, เธือนสำหับเก็บเมั้ธนสิ่งของต่ำงๆ

(มาล. โกดัง/อ. โกดาวน์, แวธ์เธ้าส์) (Mal. goudang/En. godown, warehouse).

ภุทัน ນ. "กุทัณฑ์", ธนู; เภิาทัณฑ์ หื โกทัณฑ์ ก็ว่ำ

(ป. โกทณฺฑ/ส. ผาทณฺฑ) (P. kodaṇḍa/S. kaudaṇḍa).

ภุมุทะ ນ. (แบบ) ดอกบิอขาว, เงิน, จำนอนนับ = 10.000.000 กำลัง 15 หื เลข 1 มิ สูน ตามหนึ่ง 105 โต(ตัว) (ป./ส. กุมุท) (P./S. kumuda).

"ดอกบิอขาว"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. อิงสั์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ภุมุทวัน [-มุดทะ-] ນ. ป่าดอกบิอขาว (ป./ส. กุมุท+อน) (P./S. kumuda+vana).

ภุธุ ນ. ชื่ปะชาชินชาวอินเดัธพวกหนึ่ง (ป./ส. กุรุ) (P./S. kuru).

ภุธุพิน ນ. "กุธุพินท์", ทับทิม, แก้วทับทิม; บางเพื่อ เพ้นเธ้ธนเป็น "แก้วก์ธพินท์" ก็มี

(ป./ส. กุรุวินฺท) (P./S. kuruvindu).

ภุธุด ນ. หน้ำจะแม่น "กรอสส์", มาตตา(มาตธา) นับจำนอน = 12 โหฌ หื 144 ชิ้นส่วน

(ฝ. ฑโธส์/อ. ฑฺธอสส์) (Fr. gros/En. gross).

ภุละ บ. ภุล, สภุล, ตธะภูล (ป./ส. ภุล) (P./S. kula).

ภุลี 1. บ. ลิบเธ๊ดเอ๊ธภธัยจ้าๆ, ลูกจ้าๆ, ภัมมกัธ (ฝ. ภุลี) (Fr. coolie).

2. เผ้ธินเสธ้ธงมาจาก "ภลี" แปว่า บ. สิ่งธ้าย, โทส, พยาธิที่เกิดแก่สัต(สัตอ์)เล้ธิอง เช่น: เกิดภาธภุลี (ป./ส. ภลี) (P./S. kali).

3. บ. ลำลักษตะบาม ยอกปะมาณ ถึ ผ้าห่ำหุ้งโธม(ธอม)กัน 20 ผืน = 1 ภุลี.

ภุเอน บ. "ภุเอธ", ชื่อธะยาธองพอกผีธ้าย เธ้ธภว่า "ผธะยาภุเอธ" ผู้เป็นเจ้าธองหธัพย์สิมบัติเอ้ำธอง และ เป็นห้าอ "โลกบาล" อิงถ์หุ้งปะจำยู่ทางทิสเหนือ (ป. ภุเวธ) (P. kuvera).

ภุกภุด, ภุกภุโต บ. "ภุกภุย", ภุกภุโย, ไก่ป่าโต(ตัว)ผู้ (ป./ส. ภุกภุย) (P./S. kukkuṭa).

"ไก่ป่า"; *orn. a) Lophura diardi (Bonaparte)., b) Gallus gallus.* อิงส์ (Fam.) Phasianidae.

ภุกภุตสังวัสธะ [-ภุตะสังวัดสะ-] บ. "ภุกภุยสังวัตสธะ", ภุกภุยสังวัจฉธะ, ปีธะกา, ปีไก่ [ภุกภุย+(ป. สังวจฺฉธ/ส. สังวตฺสธ)] [kukkuṭa+(P.saṁacchara/S. saṃvatsara)].

ภุกภุติ บ. "ภุกภุมิ", ไก่ป่าโต(ตัว)แม่ (ป./ส. ภุกภุฒิ) (P./S. kukkuṭi).

ภุกภุธะ บ. "ภุกภุธะ", ฆา, ลูกฆา (ป./ส. ภุกภุธ) (P./S. kukkura).

ภุกภุธะสังวัสธะ [-วัดสะ-] บ. ภุกภุธสังวัตสธะ", "ภุกภุธสังวัจฉธะ", ปีจ๋, ปีฆา [ภุกภุธ+(ป. สังวจฺฉธ/ส. สังวตฺสธ)] [kukkura+(P. saṁacchara/S. saṃvatsara)].

ภุว บ. "ภธุว", เมืองหุงวง, เมืองใหธ่ธองปะเทส (ข. ภฺธุว) (Kh. kruṅ "krung").

ภุสธาด [ภุดสะ-] 1. บ. "ภุสธาช", ผ้าบูธาตชนิดหุ้ง มีดอกล้ายผ้าลาย เบื้องหธ้าบฆา [(ป. ภุส/ส. ภุศ)+ธาช] [(P. kusa/S. kuśa)+rāja].

ภุสิน บ. "ภุสิล", "ภุลิล", สิ่งที่ดีที่ธุอบ, บุญ (ป. ภุสล/ส. ภุศล) (P. kusala/S. kuśala).

ภุด 1. บ. "ภุย", ภุบิ, บ่อนยู่ธองพธะสิงพ์ หุ้ บักขอช; ธาตุใส่ภะถูภ ภ้อ่า (ป./ส. ภุฒิ) (P./S. kuṭi).

2. ภ. "ภุย" (เปี่ธูน "ตธุย" จาก "ตธ" => "ภ"), ขาด, ขาดออก, เห้ัธูน, จิภ หุ้ สิภออภ. บ. ภาธ ตัดขาดจากปีเก่ำ แล้อก้าวสู่ปีใพ่. ภาสาไทย์เอ้ธูนเป็น "ตรุษ-", "ตรุษจีน", "ตรุษสงกรานต์" (ส. ฏฺธุฆ <= ฏฺธุฆฺติ, ฏฺธุฒิต, ฏฺธุฆฺยติ) (S. truṭa <= truṭṭi, truṭita, truṭyati).

3. บ. "ภุส", หธ้าชนิดหุ้ง เอ็นอ่า "หธ้าลา" (ป. ภุส/ส. ภุศ) (P. kusa/S. kuśa).

"หธ้าลา"; *bot. Imperata cylindrical*. อิงส์ (Fam.) Poaceae.

ภุน 1. บ. "ภุล", เชื้อสาย, โลตอิงส์, ตธะภุล, สภุล (ป./ส. ภุล) (P./S. kula).

2. บ. "ภุตาห์", ไพ, ภองไพ, พั้ไพ (ป./ส. ภุตฺฆา) (P./S. kuṇḍa).

3. บ. ลูก (ข. ภูน) (Kh. kŭn ≈ "kôn").

4. บ. ลิน; ไพลี้, ไพขาอ, ไพดำ, ไพอาหิม, ... ออภเสธ้ธงล้ายลึเป้น: ภุ๊น, ภิ๊น, โภ๊น, ...

ภุนเจ (เบ่ง ภะเจ ตื่น) บ. "ภุลเจ", เถื่องใส่ปะตู, ตู้, หีบ เป้นติ้น เพื่อให้ไธยู่ได้ง่าย เธัด ด้อยโลหะ หุ้ ไม้มีไลเภาะหางใบ และ มีลูภสำหู้บไธ (ป./ส. ภุญฺจิภ) (P./S. kuñcika).

ภุนชอน บ. "ภุลชุธ", ช้าๆ, เลข 8 (เผาะอ่า ช้างปะจำหิส มี 8 พอภ), ดาอช้าๆ (ป./ส. ภุญฺชุธ) (P./S. kuñjara).

"ภุลชุธ"; *zoo. Elephas maximus*. อิงส์ (Fam.) Elepantidae.

ภุนชะโธ (ลำเดัธอกันภับ ภุนชอน ยู่เหิงนี้) บ. ช้างโต(ตัว)ผู้.

ภุนหี บ. "ภุตาหี", พั้บ้ำ, พั้บ้ำมิหู, เต้ำนม (ป./ส. ภุตฺฆี) (P./S. kuṇḍī).

ภุนหิน บ. "ภุตาหิล", ตุ้มหู, ต้างหู, "ภิตาหิล" ภ่อ่า; "ใส่ภิตาหิลต้างแภ้อ" (ส. ภุตฺฆาล) (P./S. kuṇḍala).

ภุนโห บ. "ภุตาโห", พั้บ้ำธูปต่างๆมิล้ยาอ. บ. บ้ำเต้ำ (เต้ำบ้ำ), ลัตโหบ้ำ ภ่อ่า (ป./ส. ภุตฺโฆ) (P./S. kuṇḍō).

ภุม 1. บ. "ภุมภ์", ชื่อธาสีหิ 11 ในจักธาสี. บ. ภาธปั้นพั้ (ป./ส. ภุมฺภ) (P./S. kumbha).

2. ภ. อิ่มอืนบ้ำใจ หุ้ บังลับเผื่อยู่ภได้สิ่งติมเองต้องภาธจากลินหิ่ถูภอิ่มอืน.

ภุมาน [ภุมมาน] บ. "ภุมาธ", เด็ภน้อยผู้ชาย (ป./ส. ภุมาธ) (P./S. kumāra).

ภุมาธิ บ. เด็ภน้อยแม่ลิง (ป./ส. ภุมาธี) (P./S. kumārī).

ภุมพะภาม บ. "ภุมภภาธ", เอ๊ธภปั้นพั้, ช่างเธัดพั้ (ป./ส. ภุมฺภภาว) (P./S. kumbhakāra).

ภุมพัน บ. "ภุมภัตภ์", พาภโต่น, ยัภอ์(-ข์), ชื่ยัภอ์(-ข์) ติมหุ้ง ในเธื่องสิบชุ้ย (ป./ส. ภุมฺภาณฺฑา) (P./S. kumbhaṇḍa).

"พาภโต่น"; *bot. Benincasa hispida*. อิงส์ (Fam.) Cucurbitaceae.

ภุมพาพัน บ. "ภุมภาพัน", ชื่เดือนอันมิดาอธูปลินปั้นพั้, เป้นธาสีหิ 11: ภิงภับเดือนหิ 2 เหัธูบ ภับเดือนหางสาภิล = Fr. Février/En. February (ป./ส. ภุมฺภ+อาพน) (P./S. kumbha+ābana).

ภุมพี, ภุมพิน บ. "ภุมภิล", "ภุมภิธ", แอ้ (ป. ภุมฺภีล/ส. ภุมฺภีธ) (P. kumbhīla/S. kumbhīra).

"แอ้"; *zoo. Crocodylus siamensis*. อิงส์ (Fam.) Crocodylidae.

ภุลภัลยา [ภุนละภันละ-] บ. "ภุลภัลยา", นาง หุ้ ผิงผู้มีสภุลดี (ป./ส. ภุลภลฺยา) (P./S. kulakalyā).

ภุลชิน [ภุนละ-] บ. "ภุลชิน", ลิบผู้มีสภุลดี (ป./ส. ภุลชน) (P./S. kulajana).

ภุลดิลิภ [ภุนละ-] บ. มิ่งธอัฉยธองสภุล (ป./ส. ภุลติลภ) (P./S. kulatilaka).

ภุลสัดติ [ภุนละ-] บ. "ภุลสตธี", นางผู้มีสภุลดี: "สัตติ" แปงธูปจาภ สันสภฤต "สัตธี" [ภุล+(ป. ธิตฺถิ/ส. สฺตฺธี)] [kula+(P. itthī/S. strī)].

ภุลทูสิภ [ภุนละ-] บ. "ภุลโทสิภ", ผู้ทำร้ายต่สภุล; ถึ ภิภขุ(-ขุ) ผู้ปะจิบปะแจๆ ฤฦทัสถ์ [ภุล+(ป./ส. ทูสภ)] [kula+(P./S. dūsaka)].

ภุลเทพ [ภุนละ-] บ. "ภุลเทพ", เทอดาผู้ปะจำสภุล (ป./ส. ภุลเทว) (P./S. kuladeva).

ภุลทัม [ภุนละทำ] บ. "ภุลธัมม์", ธัมม์เม้ธูม (ป. ธมฺม+นิยม) อันดิงามธองสภุล [ภุล+(ป. ธมฺม/ส. ธธฺม)] [kula+(P. dhamma/S. dharma)].

ภุลนาธิ [ภุนละ-] บ. นางในสภุลที่ดี [ภุล+(ป./ส. นาธี) ([kula+(P./S. nārī)

ภุลบุด [ภุนละ-] บ. "ภุลบุตต์" => ภุลบุต, ภุลบุตธ์, ลูกผู้มีสภุลดี [ภุล+(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺธ)] [kula+(P. putta/S. putra)].

ภุลบุธุด [ภุนละ-] บ. "ภุลบุธุช", ชายผู้มีสภุลดี [ภุล+(ป. ปุริส/ส. ปุรุษ)] [P. kula+(P. purisa/S. puruṣa)].

ภุฬาบ บ. "ภุฬาบ", ดอภไม้ชนิดหุ้ง (แปอ่ธ. ภุลาบ) (Pers. kulāb).

ภูตาลาบ บ. "ภูยาลาธ", เธือนมิยอด (ป./ส. ภูฬาคาว) (P./S. kūṭāgāra).

ภูตุ บ. "ภูยุ", ธัญมิภ, ธาตุใส่ภะถูภ (ทมิส. ภูยุ) (Tamiḷ. kūṭu).

ภูบา บ. "ภธุตา", ลอามอี่ดู (ป./ส. ภธุตาว) (P./S. karuṇā).

ภูธะมะ บ. "ภูธมะ", เต่ำ (ส. ภูธม) (S. kūrama).

"เต่ำ"; *zoo. Manouria emys*. อิงส์ (Fam.) Testudinidae.

ภูธะมาอะตาบ บ. "ภูธมาอตาธ", ธธั้ง (ข. ฦธา) เกิดเป้นเต่ำ ปางหิ 2 ธองพธะอิขตุ (ส. ภูธมาวตาว) (S. kūramāvatāra).

เภ้ายา บ. สาอน้อย, นางงาม; ดัดแปงมาจาภ "ภัณฌา" (ป. ภญฺญา/ส. ภนฺยา => ข. เภาญฺญา) (P. kaññā/S. kanyā => Kh. keññā).

เภจิอาจาม บ. อาจาธย์บางพอภ, อาจาธย์ที่เชื่อภันว่า มิลอามเภ้งภ้าหางด้านอิชาอาลิม [เภจิ+(ป. อาจาลิย/ส. อาจาตุย)] [keci+(P. ācāriya/S. ācārya)].

เภสา บ. ผิม, หิอ; ไทย์เอ้ธูนเป้น เกศา (ป. เกสา/ส. เกศา) (P. kesā/S. keṣā).

เภสบา [เภดสะพา] 1. บ. "ภฬบตา", ดำ, ลอามอื่อ, บาปภัมม์: ลาอดัดแปงเป้น "เภสบา" (ป. ภตฺถ/ส. ภฬษฺต) (P. kaṇha/S. kṛṣṇa).

2. บ. "ภฬบตา", ชื่ไม้ชุบิดหุ้ง แภนหางในเป้นสิดำ แต่มิภิ่นหอม; "ไม้เภสบา"; *bot. a) Aquilaria Crassna* Pierre ex Lecomte, *b) A. Malaccensis* Lam. อิงส์ (Fam.) Thymelaeaceae.

เภสินี บ. "เภสีตี", ผู้มีผิมงามๆ, ลิบหี่มีผิมงามๆ (ป. เกสินี/ส. เกษินี) (P. kesiṇī/S. keṣiṇī).

เภสา บ. ผิม, หิอ (ป. เกส/ส. เกศ) (P. kesa/S. keṣa).

เภสี 1. (มาจาภ เภสา ยู่เหิงนี้) บ. ผิม.

2. บ. "เภสธี", สิงห์, ธาชุสีห์ (ป. เกสุธี) (P. kesrī).

"สิงห์"; *zoo. Panthera leo* (Linnaeus, 1758). อิงส์ (Fam.) Felidae.

เภสธิน [-สะธิน] บ. "เภสธินห์(-หธ์)", เทอดาผู้มีภิ่นหอม, เจ้าแห่งภิ่นหอม ถึดิงดอภไม้; ภาสาไทย์อธูนเป้น เกศรินทร์ [ป./ส. เกสธ+(ป. อินฺห/ส. อินฺหธ)] [P./S. kesara+(P. inda/S. indra)].

เภสอน บ. "เภสัธ", อิบถ้อ, แผงม้า, ส่อนของพาภไม้เป้นเม็ด: "ดอภไม้" ภ่อ่า (ป./ส. เกสธ) (P./S. kesara).

เภด 1. บ. "เภส" (ลอามพายเดัธอกันภับ เภสา ยู่เหิง), ผิม, หิอ, เภสา, เภสี, เภสธิ (ป. เกส/ส. เกศ) (P. Kesa/S. keṣa).

2. อ. "เภส", จ่อย, บ่ตุ้ย, ผอม (ป. เกส) (P. kesa).

3. บ. "เภตุ", แปอไฟ, ธุง, ดาอสเดัจ (ข. สฺเยจ, เสฺยจ), ดาอหาง; "ดาอพธะเภตุ" เป้นดาอ ห่อยหิ 9 (ป./ส. เกตุ) (P./S. ketu).

4. บ. "ดอภเภตภ์" => ดอภเภด หุ้ "ดอภธาชายตนะ" เป้นพันธุ์ไม้มุงลุล. ได้มาจาภป้ม อัจบา บุภธิมลาอ-ฝธั่ง ของ Marc REINHORN หน้า 140 (ส. เกตภ) (S. ketakaa).

"ต้นดอภเภด"; *bot. Pandanus odoratissimus*. อิงส์ (Fam.) Panadaceae.

เภตุมาลา บ. "เภตุมาลา", เภ้าผิม, อัลมิหี่เป้นแสงยู่เหือเสัธธะของพธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. ผาตุมาลา) (P./S. ketumālā).

ເກນ 1. ก. "ເກຕ", ขัງຄับ, กำหนิด (ข. ภ็ตต่), ยิดหมาย

(ป. กฑฺฒ/ส. ภาฑฺฒ => ข. ผาฑฺฒ) (P. kaṇḍha/S. kāṇḍha => Kh. keṇḍha).

2. น. นาๆ, แม่ลิๆ (อินโด. ผาน) (Indo. ken).

ภิๆสี น. หุ้นส่วน, บໍริษัท, สำนักๆาน (ข. สัตาภ่ๆาธ), ภิๆภาๆ: ภาสาไทย์ภ์เอ๊ธน หุ้นส่วน

(จ. ภ์ๆสี/อ. ภ์ๆตี) (Ch. gongsī/Viet. công ty).

ภิๆสุบ น. "ภิๆสูล", พนักๆาน (ข. ภฺตาภ่ๆาธ) ที่ธักษบาลต่าๆปะเทศ ตั้งให้เป็นผู้เบิ่งแยๆผิล ปโยชน์ และ ลิบในขัງคับ (ข. ปาฺถาป่) บัฌชาๆ (ข. ปณฺชา)

(ฝ./อ. ภ์ๆสูล) (Fr./En. consul).

ภิด 1. น. "ภิย", ย้ขัງคับ (ข. ปาฺถาป่), ย้ธะเบ๊ธบ (ข. เธๆป, ธเปๆป), ย้ห้ามที่ถืกแต่ๆตั้งข็น

(ฝ./อ. ภ์ด) (Fr./En. code).

2. ก. จิด, หมายไอ้, ยุด (ข. ภต่ => ภส) (Kh. kôt => kaṭa).

3. น. "ภิฌ" ดอกบัว (ป. ป+ภฌ => ปาฺภฌ) (P. pa+kaja => paṅkaja).

4. น. ชื่ปาแบอหนึๆ บ่มิเกัด โต (ติอ) ภิมแผภก;

"ปาภิด"; *icht. a) Tachysurus argyropleuron* (Varenciennes, 1840).,

b) Mystus micracanthus. อิๆส์ (Fam.) Bagridae.

5. น. ชื่นิภแบอหนึๆ โต(ติอ)ใหธ่ อินสิเหลืองฐ้ำ เสัธๆธ้องดังปืดๆ จึๆเอ๊นอ่า "นิภภิดปืด";

"นิภภิดปืด"; *orn. Centrapus sinensis intermedius*. อิๆส์ (Fam.) Cuculidae.

6. ก. ยั่นลิๆ, ขิบลิๆ, ขัງคับ (ข. ปาฺถาป่) ลิๆ.

ภิดเภม น. "ภิยเภตห์", ย้ขัງคับ (ข. ปาฺถาป่), ธะเบ๊ธบ (ข. เธๆป, ธเปๆป), หมั่ภาๆาน

[ภส+(ป. ภฑฺฒา/ส. ภาฑฺฒา)] [kaṭa+(P. kaṇḍa/S. kāṇḍa).

ภิดทัมมะดา [ภิดทำ-] น. "ภิยธัมมะดา", สภาพที่เป็นมาตามธัมมดา

[ภส+(ป. ธมฺมตา/ส. ธรฺมตา)] [kaṭa+(P. dhammatā/S. dharmatā)].

ภิดมินทธบบาน น. "ภิยมินเทัธธบาล ", ธะเบ๊ธบ (ข. เธๆป, ธเปๆป) เกั่ธอกับการสืบเช็อสาย และ การธสเอ๊ย (ข. สฺไอย, ไสฺอย) เมืๆยของพธะเจ้าแผ่นดิน

[ภส+(ป./ส. มณฺฑิธปาล)] [kaṭa+(P./S. mandirapāla)].

ภิดอัยภาน [-ไอยะ-] น. "ภิยอัยภาธ", ธะเบ๊ธบ (ข. เธๆป, ธเปๆป) ที่ปะภาสใช้ในเวลาปะเทศบ่สงิบ

โดยภาธงิดใช้ภิบพายธัมมดาไอ้ชื่อตธาอ (ข. ฤธา)

(ภส+ป. อยฺยกาธ) (kaṭa+P. ayyakāra).

ภิม 1. น. "ภิล", เถื่องจักธ์, เถื่องที่มีไลสำหุับลั่น, ภาธหุ้มที่เธัดให้ลืมเบิ่งแล้วๆืด.

ก. อุบาย, ซ่อๆหาๆ (ป. ภล, ลิหฺภล/ส. ภล, เลหฺภล) (P. kala, lihkala/S. kala, lehkala).

2. น. "ภธิตห์", แก้อ, โถ, ภาชนะมีฝาอัด (ป./ส. ภธฑฺฒา) (P./S. karaṇḍa).

ภิมหิภ (มาจาภ ภิม-2 ยู่เหิๆบ้) น. "ภธิตหิภ", แก้อ, โถ, ภาชนะมีฝาอัด

(ป./ส. ภธฑฺฒา+ภ) (P./S. karaṇḍa+ka).

ภิมหิม (เบิ่งลืม ภุมหิม ตื่มอิภ) น. "ภิตหิล", ตุ้มหู, ต่าๆ; "ใส่ภิตหิลต่าๆแก้อ"

(ป./ส. ภุฑฺฒาล) (P./S. kuṇḍala).

ภิมเตั้ม น. ชื่คำภอมย่าๆหนึๆในลัมภ์ภาพย์ "สาธอิลาสินี"

(ป. มณฺฑูภคติ) (P. maṇḍukagati).

ภิม 1. น. "ภิม", ภธิม, ลำดับ (ข. ลำผาป่), พอด, หมู่, ภๆ, ผแบภ (ข. ขฺแบภ, แขฺบภ) ใหธ่ ของหาๆธาชุภาธที่ธอๆจาภภธะชอๆ (ข. ภฺธสอๆ) ลิๆมา

(ป. ภม/ส. ภฺธม => ข. ภฺธุม) (P. kama/S. karma => Kh. krum).

2. ก. "ภธิม" => ตธิม, ธะหึม, เจับยู่ภายใน เชั่น: "ภธิมใจ" = ธะหึมใจ, ตธิมจิต

(ข. ภฺธุ่ => ท. ตฺรม) (Kh. kruṁ => Th. trôm).

ภิมทับ [ภิมมะ-] 1. น. "ภธิมทัตห์" => ภิมทัตห์, เอภสาธที่ยอมให้ภับมะภาธเมืๆงเธัดไอ้ให้แภ่เจ้าหมื่, ลำบี้ ชื่เต็มแบ่บ สาลภิมทัตห์, ตาลภธิมทัตห์, เอ็นสั้น = สาลภิมๆ, ตาลภธิมๆ.

2. น. "ภธิมทัตห์" => ภิมทัตห์, สัลยลาที่ภิยพายขัງคับ (ข. ปาฺถาป่) ให้เธัดเป็นหนังสื และ จิดทะเบ๊ธบต่เจ้าหน้าที่.

3. น. น. "ภธิมทัตห์" => ภิมทัตห์, เอภสาธในภาธปะภันภัย ที่ผู้ภำหนิด (ข. ภ็ตต่) ย้สัลยลา และ เงื่อบไขลิๆไอ้ในเอภสาธนั้น ดั่ๆ: ภิมทัตห์ปะภันชีวิต เป็นต้น.

[(ป. ภม/ส. ภฺธม)+ทณฺฑา] [(P. kama/S. krama)+daṇḍa].

ภิมภาบ [ภิมมะ-] น. "ภิมมะภาธ", เจ้าหน้าที่ลตะหนึๆ มีหน้าที่บໍริหาธธาชุภาธแผ่นดิน ยู่แขอๆ (ขแอๆ) เอ็นอ่า "ภิมมะภาธแขอๆ" มีเจ้าแขอๆเป็นปะธาน, ถ้ายู่เมืๆง เอ็นอ่า "ภิมมะภาธ เมืๆง" และ มีเจ้าเมืๆงเป็นปะธาน. เดัธอบ้ ได้ยินแต่เผิ่นอ่า "ภำ-มะ-ภาบ" ห่(เหิๆ)นั้น

(ป. ภมฺมภาธ/ส. ภธฺมภาธ) (P. kammakāra/S. karmakāra).

ภิมมะลธม น. "ภิมมะเล้ธม", ห้, โธๆที่ปุภล้อมธาตุ และ สิม ภิๆภับ 3 ภาสา ที่สำถัลบ ดั่ๆนี้:

① Fr. le péristyle, la colonnade; ② En. cloister, peristyle; ③ Lat. claustrum.

(ท. ระเบียงคด) (Th. rabiengkhôt).

ภิลยุด [ภินละ-] น. "ภิลยุทธ์", อิธิธิบ, อิธิภาธต่สู้ (ป./ส. ภลยุทฺธ) (P./S. kalayuddha).

โภภนุด [โภภะ-] น. "โภภนุท", ดอกบัวแดๆ (ป./ส. โภภนุท) (P./S. kokanuda).

"ดอกบัวแดๆ"; *bot. Nymphaea pubescens* Willd. อิๆส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

โภภิลา น. "นิภโภภิลา", นิภภาเอ๊า; ภาสาไทย์เอ็น และ เธัธนเป็น นกกาเหว่า

(ป./ส. โภภิลา) (P./S. kokīlā).

"นิภภาเอ๊า"; *orn. Eudynamys scolopaceus*. อิๆส์ (Fam.) Cuculidae.

โภสะ 1. น. โอ, ถ้วย, ชาม, หิน, ล็นชักตู้, ฝักดาบ, ซองพังสื, โธๆใส่เถื่องๆ, สาๆฝักพงอก

(ป. โกส/ส. โกศ) (P. kosa/S. kośa).

2. น. มาตตา(มาตธา)แหภตามหาๆอินัย คื:1 โภส = 500 ชื่อฮาธนู หื 500 แม็ตธ์.

โภสะภาน น. "โภสภาธ", ม้อน, ซ่าๆหิน [(ป. โกส/ส. โกศ)+ภาธ] [(P. kosa/S. kośa)+kara].

โภสาถาน น. "โภสาถาธ", สาๆ, เธือนถลัๆ (ข. ฆฺลาๆ): ลำบี้ลาอใช้อ่า โภส ภำมิ เบิ่งลืมตื่มอิภ

[(ป. โกส/ส. โกศ)+อาถาธ] [(P. kosa/S. kośa)+āgāra].

โภสิ น. "โภสิย์", พธะอินทธ์, ผ้าเธัดจาภไหม (ป. โกสิย/ส. โกษิย) (P. kosīya/S. koṣīya).

โภไส น. "โภไสย์", ผ้าไหม (ป. โกเสยฺย/ส. โกษย) (P. koseyya/S. koṣaya).

โภสัมพิ [-สำ-] น. ชื่เมืองหนึๆในปะเทศอินเดัธ ในสมัยบูธาๆ (ป. โกสมฺพี) (P. kosambī).

โภสุม น. ดอกไม้ ชื่งปะภอบมิ: ดอกชาติ, ดอกหอมไก่, ดอกถำแสด

(ป. ภุสุม/ส. เกาสุม) (P. kusuma/S. kausuma).

โภสิบ อ. "โภสิล" หื "เกาสัล" ภ็อ่า, ฉลาด (ข. ฉฺลาๆ), ชำนาญ (ข. ชาญ, ชฺนาญ)

(ป. ภุสล/ส. เกาศล) (P. kusala/S. kauśala).

โภด 1. ก. "โภธ", โภธธ, เถัธด, ใจธ้าย

(ป. โกส/ส. ภฺไธธ, โกฺธศ) (P. kodha/S. krodha).

2. น. "โภยก์" => โภภา, ตำธาย่าแผมบูธาๆ ได้มาจาภส่อมต่าๆๆของพืช

(ป. โกฏฺฐ) (P. koṭṭha).

3. น. "โภบิ", สิบล้าน, จำนอมนับ = 10.000.000 (ป. โกฏิ) (P. koṭi).

4. น. "โภส", สาๆ, หิบ, โลๆใส่ลิพลินตาย; ถ้าใช้สำหุับเจ้าแผ่นดิน เอ็นอ่า "พธะโภส"

(ป. โกส/ส. โกศ) (P. kosa/S. kośa).

5. น. "โกษ", โลภ; หธั้มาจาภ "โกษฑีภ" (ส. โกษฑีภ) (S. koṣaṇika).

โภถัๆ (ลำเดัธอภันภับ ภุถัๆ ยู่เหิๆ) น. "โภถัๆ", บ่อมเภับเม็ธมสีมล้าๆ, สาๆผัสดุ

(มาล. โกดัๆ/อ. โกดาวน์, แวธ์เธ้าส์) (Mal. goudang/En. godown, warehouse).

โภฤาด, โภดฤาด น. "โภยฤาส" => โภฤาส, ส่อม, พูด (ป. โกฬฺภาส) (P. koṭṭhāsa).

โภติ น. "โภยิ", ยอด, สิ้น, บ่อมสุด, จำนอมนับ = 10.000.000 (ป./ส. โกฏิ) (P./S. koṭi).

โภทับ น. "โภทัตห์", "เกาทัตห์", ธนู

(ป. โกทณฺฑ/ส. เกาทณฺฑ) (P. kodaṇḍa/S. kaudaṇḍa).

โภน 1. น. "โภน", ลูภ (ข. ภูน) (Kh. kūn "kôn").

2. น. "โภต", แจ, มุม, เหมื่ธม: เทัธบใส่ภาสาฝรั่ๆ-อังภลิต = Fr. coin/En. corner

(ป. โกณ, โกณก) (P. koṇa, koṇaka).

3. ก. อูด, แฤ, นอมสิ่ๆเสัธๆดัๆ (เธัดให้ลืมอื่นที่มอมยูไก้ลำถาบ) นอมโภน = นอนกรน

4. น. ผื้ๆ, ธูยู่ตามต้มไม้.

โภนจะบาด น. "โภณจนาท", เสัธๆภึภภ้องดั่งเสัธๆมิภธ้องๆ, เสัธๆช้าๆธ้องๆ

(ป. โกญฺจนาท) (P. koñcanāda).

โภนจา น. ชื่แมวดำชนิดหนึๆ (Kornja or Konja cat).

"แมวดำ"; *zoo. Felis catus* (Linnaeus, 1758). อิๆส์ (Fam.) Felidae.

โภนาลิม น. "โภนาลิมน์" ชื่อๆๆพธะพุทธะเจ้าอิๆถ์ที่ 2 ใน "พัทธภัป (ภัลป์)" นี้

(ป. โกนาคมน) (P. konāgamana).

โภนทัมยะ น. "โภตทัณณะ", นามพธะสาอิภอๆๆพธะพุทธะเจ้า ชื่ๆออภขอชาตามพธะพุทธะ เจ้าก่อนอิๆถ์อื่นๆ และ ได้เป็นพธะอ็ธทับต์ก่อนพู่ (ป. โกณฺฑญฺญ) (P. kōṇḍañña).

โภนาธะพัด น. "โภมาธภัจ", ผู้เล้ธๆเดักน้อย, แผพย์ผู้ลักด็สิทธิ์, ชื่นายแผพย์ๆๆพธะยาพิมพิ สาธ ในสมัยพุทธภาล

[กุมาธ>โกมาธ+(ป. ภจฺจ/ส. ภฏฺฏย)] [kumara>komāra+(P. bhacca/S. bhṛtya)].

โภมุด น. "โภมุท", ดอกบัวแดๆ, ดอกบัวสาย

(ป. โกมุท, โกมุทฺท) (P. komuda, komudda).

"ดอกบัวแดๆ"; *bot. Nymphaea lotus* L. อิๆส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ໂກເມດ 1. ນ. "ໂກເມທ", ດອກບົວໜຽວ (ປ. ໂกเมห) (P. komeda).

"ດອກບົວໜຽວ"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. ວົງສ໌ (Fam.) Nelumbonaceae.

2. ນ. ຫີນແດງ, ແກ້ວພິລາ, ດາວຫາງ (ຝ. ໂกแมต/ອ. ໂกเมห) (Fr. comète/ En. comet).

ໂกมิน (ຄືກັນກັບ ໂกมุด ຢູ່ເທິງ) ອ. "ໂกมิล", ອ່ອນ, ງາມ, ຫວານ. ນ. ດອກບົວ

(ປ./ส. กมล, โกมล) (P./S. kamala, komala).

ໂกลาหิน ນ. "ໂกลาหิล", ຄວາມວຸ່ນວາຍ, ເສັຽງຄຶກຄື້ນ. ອ. ວຸ່ນວາຍ, ຄຳນີ້ໃຊ້ຜິດ ແລະ ຖືกไปนำใช้กับอ่าเป็น "โกลหิล", "กิลหิล" ก็มี (ป./ส. โกลาหล) (P./S. kolāhala).

ໂกวิด 1. อ. "ໂกวิห", ฉลาด (ข. ฉฺลาต), ໜ້ากแหม็ม (ป. โกวิห) (P. kovida).

2. ນ. "ໂกวิด", ຊື່ຫຍໍ້ຂອງວິຣຸส(ไวรัส)ชนิดໜຶ່ງ ທີ່ຮ້າยแรง ຊຶ່ງเริ่มเกิดขึ้น ระหว่าง ปี ค.ศ. 2018-2019 (COVID-19 = Corona Virus Disease in 2019).

ໂกหิก ก. ເວົ້າบ่จริง (ป. จิรं > จฺริ => จฺริง), ຂີ້ตือะ (ป./ส. ภุชก) (P./S. kuhaka).

ก็ระกะดา ນ. "ก็ระกะดา" เป็นชื่อเดือนที่ 7 เมื่อเทียบใส่กับเดือนทางสากล = Fr. Juillet/En. July (ป. กกฺกฏ/ส. กรฺกฏ) (P. kakkaṭa/S. karkaṭa).

ก็ระกด (เบิ่งลืม ก็ระกะดา ยู่เทิงนี้) ນ. กะปู, รูปกะปู เอ็นอ่า "ธาสีก็ระกด" เป็นธาสีที่ 3 ใน จักรธาสี. แต่ปี 1976 เป็นต้นมา ธาสีนี้ (Fr./En. Cancer) ได้ภายมาเป็น เดือนที่ 7 เมื่อเทียบกับเดือนทางสากล ในปัจจุบัน ของ สปป ลาว.

ก็ระพิน (เพี้ยนมาจาก ภุรุวิน) ນ. "ก็ระพินพุ", ทับทิม, แก้วทับทิมชนิดหนึ่ง (ส. กุรุวินฺท) (S. kuruvindu).

ก็ระพุม ນ. "ก็ระภุม", แสงของดาวอังคาร, ธัลมิของดาวอังคาร (ป. กรภุมฺม/ส. กรโภม) (P. karabhumma/S. karabhauma).

ก็ด ก. เกิด, กำเนิด (ข. กำเติต) ນ. ภาธเกิด, ภาธกำเนิด (ข. เกิต, กำเติต) (Kh. keut, kaṁneut).

กฎด 1. ນ. "เกัฐติ", เกัฐธติ์ ก่อ่า, ภาธสัธเสิล (ข. สธเสิธ), ชื่อเสัฐงดี (ป. กิตฺติ/ส. กีรฺติ) (P. kitti/S. kīrti).

2. ก. ขัง, บางเที่อก็เว้าทั้งสองคำ "เกัฐดขัง" (ท. เกลียด, รังเกียจ) (Th. kliat, rangkiaj).

กฎดติสัก ນ. "เกัฐติสักดิ์", เกัฐติตามแต่ภาบะของแต่ละคิบ (ป. กิตฺติสตฺติ/ส. กีรฺติศกฺติ) (P. kittisatti/S. kīrtiśakti).

กฎดติยิด ນ. "เกัฐติยิส", ชื่อเสัฐงดัง, มิลอามลือชาผาภิบ(ปาภิบ) (ป. กิตฺติยส/ส. กีรฺติยศ) (P. kittiyasa/S. kīrtiyaśa).

กฎม 1. ນ. "เกัฐมติ์", ชื่อเสัฐง, ภาธสัธเสิล (ส. ศัสน => ข. สธเสิธ); "เกัฐมติ์(ผาภิบ)ปาภิบ ปาเกัฐมติ์นันห์ บอกเฮัฐงเฮัฐงอ้าๆ": ภาสาไทย์เฮัฐมเป็น สรรเสริญ (ป. กิตฺติ/ส. กีรฺติ) (P. kitti/S. kīrti).

2. ນ. "เกัฐม", อ่าอ, ทะเล (ข. เกฺงม) (Kh. kien).

3. ก. "เกัฐม", ตัดให้สั้นเอ้ๆ, เธัดให้สั้นเอ้ๆ เฮ่น: เกัฐมผม, เกัฐมติ้นไม้ เป็นต้น.

ไกสอบ, เกสอบ ນ. "ไกสัธ", ละอองดอกไม้ (ป. เกสธ/ส. เกศร) (P. kesara/S. keśara).

ไกสี (เบิ่ง เกสี ตื่ม) 1. ນ. หัอ, ผม (ป. เกสี/ส. เกศี) (P. kesī/S. keṣī).

2. ນ. "เกสธี", สิงห์, ธาฮุสีห์ (ป. เกสฺธี) (P. kesrī).

"สิงห์"; *zoo.Panthera leo* (Linnaeus, 1758). ວົງສ໌ (Fam.) Felidae.

ไกลาด ນ. "ไกลาส", ชื่ภูเอ้ายอดหนึ่ง ยู่แถอภูเอ้าหิมาลัย อ่ามีสีขาอถืเงินยอง เป็นยอดสูงสุดยู่ทางเหนือทะเลสาบ "มาบัส". ตามนิยายกล่าวอ่า เป็นบ่อนยู่ของท้าว "กุเวธ" ผู้เป็นเจ้าของยักย์(-ษ์); ภาสาไทย์เฮัฐมเป็น ไกรลาส เปี่ยนเสัฐงจากภาสาปาลิ-สันสกฤต (ป. เกลาส/ส. ไกลาส) (P. kélāsa/S. kailāśa).

เกาไส, โกไส ນ. "เกาไสย์", "โกไสย์", ผ้าไหม (ป. โกเสยฺย/ส. โกเศยฺย) (P. koseyya/S. kauśeyya).

เกาสับ อ. "เกาสัล", "โกสิล", ฉลาด (ข. ฉฺลาต), ชำนาญ (ข. ชำญ, ชำนาญ) (ป. กุสล/ส. เกาศล) (P. kusala/S. kauśala).

เกาหับ ນ. "เกาหัตถ์", หน้าธนู (ป./ส. โกหตฺถ) (P./S. kodaṇḍa).

เกาบิบ ນ. "โกบิบ" ก่อ่า, ผ้าปิดบังของลับ, ผ้าปิดบังอวัยอะเผส (ป. โกปีน) (P. kopina).

เกาหลี ນ. ชื่ปะเทสหนึ่งยู่ทางตาเฉันออกของจีน (ฝ. โกเร/อ. โคเรีย) (Fr. Corée/En. Korea).

กำจัด ก. ไล่, ยับไล่ให้หนีไป (ข. กมฺจาต่) (Kh. kamchat).

กำจอบ ก. "กำจัธ", ฟิ้งไปในอากาส. ນ. นิก, ตาเฉับ, ดาอ, เมพ, ลิม, อิทยาธัธ, ผี (ป./ส. ขจร => ข. ขฺจร) (P./S. khacara => Kh. khcor).

กำสอบ ก. (ธ้อยกอง) "กำสธอล", โสกเสี้ำ, ค่ำคธอล, ธ้องไห้; ลาวก็ เฮัฐมจามไทย์ เป็น กำสรวญ (ข. สฺธอล, กำสฺธอล) (Kh. srual, kaṁsrual).

กำยาบ 1. ນ. "ติ้นกำยาบ", ชื่ไม้อบาดภางหญายชนิด ย็บตามป่าภูเอ้าสูง ใบเต้ือธด้านเทิง

สีขาอ ดอกขาอ หอมอ่อนๆ;

"ติ้นกำยาบ", *bot. a) Styrax tonkinensis* Craib ex Hartwich., *b) S. benzoin* Dryland., *c) S. parallelloneurus* Perkins. ວົງສ໌ (Fam.) Styracaceae

2. ນ. "ก้อยกำยาบ", ชื่ก้อยพันธุ์ชนิดหนึ่ง มิกิ่นหอม.

กำเดิา ນ. เลือดที่ออกหางดัง เอ็นอ่า "เลือดกำเดิา"; แผพย์แผนบูธาต เอ็นไย้ชนิดหนึ่งที่เกิดจากหวัดอ่า "ไย้กำเดิา". ນ. ลอามร้อน, ลอามร้อนในใจ, ลอามคึดธอดเฒ็าที่สุด, ลอามธักอันร้อนแธง (ข. กฺเต็า, เนฺต็า, กำเต็า) (Kh. katau, kaṁtau).

กำเนิด [-เหนิด] 1. ก. เกิด. ນ. ภาธเกิด (ข. เกิต, กำเติต) (Kh. kəːt, kaṁnəːt).

2. ก. ชื่พยาธิแบอหนึ่ง มักเป็นกับเด็กน้อยเกิดใหม่.

กำนัน 1. ນ. ผู้ปักลัธอง (ข. ฤธา) เอตในปะเทสไทย์. ลาว ปัจจุบัน เอ็นอ่า "กุ่ม" หรื "เอต", ผู้เป็นหัอหน้าพู่ เอ็นอ่า "หัอหน้ากุ่ม" หรื "หัอหน้าเอต": ก่อนปี 1975 ลาวเอ็นอ่า "ตาแสง" (ข. กำตาบ่ => ท. กำนัน) (Kh. kaṁnan => Th. kamnan).

2. ນ. ผู้ธับใช้, บางผู้ธับใช้เจ้าบายฝ่ายใน.

3. ນ. "กำนัล", ของขอัลที่ให้แภ่ผู้ที่เป็นที่เพึงพ่ใจ เอ็นอ่า "ของกำนัล" (ท. กำนัล) (Th. kamnal).

กำบัง 1. ນ. ชุ่ดอกไม้ (ชวา. กำบัง) (Javā. kambang).

2. ນ. ชื่หว้านชนิดหนึ่งล้ายลืกะขาย หัอน้อยๆติดกับลืก้อยไอ่.

กำบิด ນ. "กำบิต", มิด, ภาสาสยามบูธาต เว้า และ เฮัฐมเป็น กรรบิด (ข. กำปิต) (Kh. kampit "kambit").

กำโบน ນ. "กโบล", ผิ้วแก้ม. ก. ลูบ, คำ (ป./ส. กโปล) (P./S. kapola "kambôl").

กำปิง ນ. หมู่บ้าน ในสิงคะโปธ์, บธูไน, มาเลเฮ๊ัธ, อินโดเนเฮ๊ัธ (มาล. กำปิง/อินโด. กำปุง) (Mal. kampong/Indo. kampung).

กำปั่น ນ. เธือเหั๊กลำใหธ่สำหั๊บเดิน (ข. เผิธ, ผំเต็ธ) ทะเล, หีบเหั๊กสำหั๊บใส่สิ่งของที่มิธาคาแพง (มาล. จเปล, กปลฺ/ทมิล. กปฺปล) (Mal. capel, kapal/Tamil. kappal).

กำมัฆพิน [-มัดชะ-] ນ. "กำมัฆพิล", ชื่เภตาห์เลอในลัมภีธ์สุธียยาต ที่คำบอบมาจากจุลสักธาฆ (ป./ส. กมฺมชฺชบล) (P. kaṁajabala/S. kaṃjabala).

กำพ้า 1. ນ. ลูกพี่แม่ตายปะ (ข. กำพฺธา => ท. กำพร้า) (Kh. kaṁbrā => Th. kamphrà).

2. ก. ถือผ้า หรื จับผ้าย่ในมื.

กำแพง ນ. เถื่องกั้น, เถื่องล้อม เธัดด้อยดิน, ดินจี่, หิน. ในยุคอังกัธ์เฮัฐมเป็น "กำเวง" ดัดแปงมาจาก "ขเวง", "เขวง" (ข. ขฺเวง, เขฺวง => กำแพง, กำแพง) (Kh. kkveṅ => kaṁbhaeṅ, kamphaeṅ "kamphæng").

กำพิง ນ. ท่าน้ำ, ตาแสง, ชื่แขวงหนึ่งของกัมพูชา "กัมปิงโสม" (Kâmpông Saôm) (ข. กำพง "กมฺปง") (Kh.kambôṅ "kampông").

กำธะ คำเดิมเฮัฐมเป็น อ. "กัมธะ", งาม, เป็นที่พ่ใจ (ส. กมฺธ) (S. kamra).

กำธาน ນ. "กำธาล", เถื่องลาด (ข. กำธาล) (Kh. kaṁrāl "kômréāl").

กำไธ ນ. ผิลที่ได้ธับจากภภาธลิงหืน (ข. กมฺไธ => ท. กำไร) (Kh. kamrai => Th. kaṁrai).

กำไล ນ. ก้องแขน, ปลักแขน (ป./ส. วลย => ท. กำไล) (P./S. valaya => Th. kamlai).

กำลัง 1. ນ. เหื่อแธง, ไพ่ผิล, ผิลธิบ. อ. แขงแธง, เพาะ (ป. กลं => ข. กำลาง์, กมฺลาง์, ฆฺลาง์) (P. kalaṁ => Kh. kaṁlaṅ, kamlaṁṅ, khlaṁṅ).

2. ນ. เธัฐภจำบอบเหื่อ ของเลอที่ถูกโต (ติอ) เองว่า กำลัง ดั่ง: 5 ถูกกับ 2 เหื่อ เธัฐภว่า 5 กำลัง 2 ($5x5 = 5^2 = 25$) (ป./ส. กล) (P./S. kala).

3. อ. มิลอามพายเดัฐอกับกับ "พอม"; ใช้เป็นภิธียาฆ่อย(ฆ่อย) เฮ่น: กำลังกิน, กำลังมา , กำลังย่าๆ, ...

กำลังทับ ນ. "กำลังทัพ", พิลธิบ, กองทัพ (ข. กมฺลาง์+ป. ทว) (Kh. kaṁlaṅ+P. dava).

กำลูบ อ. (บู; กอบ) หน้าธัก, หน้าเอับดู, หน้าสิงสาธ (ป. กรฺณ, กลูน) (P. karuṇa, kalūna).

กำเลิา อ. โง่, ธู้บ่ทัน, บ่มีไหวพิบ; ภาสาไทย์เว้า และ เฮัฐมเป็น "เขลา", "โง่เขลา" (ข. กำเล็า, ขฺเล็า, เขฺล็า) (Kh. kaṁlao, khlao).

กำเลาะ อ. หุ่ม, อ่อน (ข. กำโละ) (Kh. kaṁlo "kômlô").

กำหิด ก. จี้ไอ้, ย้างลับ (ข. ปาฺถาป่), หาย, ยิดไอ้: ลินลาอมิหั้งผู้เว้า และ เฮัฐมเป็น "กำมิด" (ข. กำต่) (Kh. kaṁnôt).

ຂ

ພຍັນຊນะໂຕ(ຕົວ)ທີ 2 ເປັນພວກອັກขะธสูง ในอัล ก, ใช้เป็นโต(ตัว)สะกิดเสียงข้างกับโต(ตัว) ก และ ง "ฑ์ง ก และ ง" ใน แม่กักได้ ดั่งคำว่า "อักโข, ปักขี, สังขาธ, สังขยา" เป็นต้น.

ขยะ [ขะหยะ] (มาจาก "ขัย") บ. ขี้เหร่อี้. ก. สิ้นไป, เสื่อมไป, เฒ่ิด(ฒ่ิด)ไป: ภาสาไทย์เอิา ตามภาสาปาลิเลีย จึ่งเป็น "ขยะ" (ป. ขย/ส. ก्षย) (P. khaya/S. kṣaya).

ขยิน [ขะหยิน] บ. "ขยิล", ลิม; ขแมธอ่านออกเสียงเป็น "ข-ยัน" (ข. ขฺยาล่) (Kh. khyal).

ขยิม [ขะยิม, ขะหยิม] สั. "ขฌิม", อ้อย, อ้าพะเจ้า เป็นสัพนามบุธุบที 1. บ. อ้า, ข่าอ (ข. ขฺญุ่) (Kh. Khñuṁ "khñôm").

ขเดิา บ. ลอามธ้อน, กำเดิา (ข. กฺเต๋า, ฝฺต๋า) (Kh. katau).

ขนะ [ขะหนะ] บ. "ขณะ", เวลา, ยาม, เมื่อ: ลิมลาวส่วนฑ์งฑ์งฑ์าย ย่ากว่า มิหัง้ผู้เว้า, เอ้ำใจ และ เอ้ธมเป็น "ขะนะ" กันหัง้นั้น (ป. ขณ/ส. ก्षณ) (P. khaṇa/S. kṣaṇa).

ขนาย [ขะหนาย] บ. ว่าช้างแม่: บาวลิมก่อว่าเผ้ธงแต่ "ฑาย" คำเดิอ (ข. ขฺนาย) (Kh. khnāi).

ขนิบ [ขะหนิบ] บ. แขบย่าว, แผน, ธะเบ้ธบ (ข. เขฺบ, ธเปฺบ), สิ่งที่เลียปะบิบัติมา (ข. ขฺนบ่) (Kh. khnôp "khnôb").

ขนิม [ขะหนิม] บ. เส้นแป้ว, เลื่องกินเธ็ดจากแป้ว: บาวเหื่อ ก่ได้ยินว่า "เอ้ำฑ์ม" (มอญ. ขนံ/มาล. ภนุม, ภฎฺนุม) (Moñ. khnôṁ/Mal. ganum, gadnum).

ขนิมจิน [ขะหนิม-] บ. เอ้ำปุ้น, เส้นสุภ, เส้นเอ้ำปุ้นสุภ; "ขนิม" = เส้น, ส่วน "จิน" = สุภ (มอญ. ขนံจิน) (Moñ. khnôṁcīn).

ขโนา [ขะโหนา] บ. ล้อ (ข. ขฺโนา, ไขฺนา) (Kh. khnoṅ "khnông").

ขเนีย [ขะเหนีย] บ. (ภอน) ฑอน, สิ่งที่ใช้ฑุนหิอเอลาบอน (ข. ขฺเนีย, เขฺนีย) (Kh. khneuy).

ขมัง [ขะหมัง] บ. บายผาบหัาธนู (ข. ขฺมาน่) (Kh. khman).

ขมังเวด [ขะหมัง-] บ. "ขมังเวทย์", ผู้มีอิฐาอาลิม, ผู้มีเวทมนิบต์ลาถา
① (ข. ขฺมาน่+ส. เวทฺย => ขฺมาฺเวทฺย) (Kh. khman+S. vedya => khmaṅvedya).
② (ข. เวทมนฺต) (Kh. vedamant "vetomônt").

ขมา [ขะมา] บ. ภาธอ่ให้ยิกโทส, ภาธเธ้ธภธ้องให้ยิกโทสให้ (ป. ขมา/ส. ก्षมา) (P. khamā/S. kṣamā).

ขมุ [ขะหฺมุ] บ. ฐื่อองเผ่าฑึ่ง ในตธะภูลมอญ-ขแมธ, ส่วนใหธ่อาสัยยู่ แขอว(ขแอว) ฑฺงอางผธะบาง และ อุดิมชัย, เอ็นติบเองว่า "ภึม-ฑุ". ส่วนที่อาสัยยู่ไหย์เอ็นติบเองว่า "ขมุ" (ข. ขฺมุ => ภึมฑุ) (Kh. khmu => km-hmu).

ขมุม [ขะหฺมุม] บ. (ธ้อยภอง) "ฒมุม" => ขมุม, เผ็ง (ข. ฒมุ่) (Kh. ghmuṁ "khmôm").

ขแมน [ขะแหฺมน] บ. "ขแมธ", ลินชาติฑึ่ง ยู่ทิสใต้ของลาว เป็นเจ้าของภาสา ขแมธ, ขแมธ์, ส่วนปะเทส เอ็นว่า "ภัมพูชา": เจ้าของภาสาเอ็นชื่อปะเทสของติบเองเป็น "ภำ-ปู-เจ้ธ" (ข. ขฺแมธ, เขฺมธ) (Kh. khmer).

ขเมา [ขะเหฺมา] บ. ดำ, อี้ฝุ่นดำ, ฒี้ (ข. ขฺเม๋า, เขฺม๋า) (Kh. khmau).

ขลวน [ขะหฺลวน] บ. โต, ติว, ติน (ป. ขลวน) (Kh. khluan).

ขลัง [ขะหฺลัง] ก. อุภอั่ง, แล้น, แฟ้นใจย้อนถอามธัภ. ใช้ต่ใส่คำอื่น เช่น: "มินต์ขลัง" (ข. ขฺลาำ) (Kh. khlaṁṅ "khléang").

ขลา [ขะหฺลา] บ. "ขาล", เสือ, ชื่ปีที่ 3 (ข. ขฺลา, ขาล/มอญ. ภฺล) (P. khlā, khāla/Moñ. kla) "เสือ"; *zoo. Panthera tigris*. อิวส์ (Fam.) Felidae.

ขโลน [ขะโหฺลน] บ. เจ้าหน้าที่ปะจำสาสนสถาน, ผู้คุมกำลังทหาธ (ป. ขฺโลณ, ไขฺลณ) (Kh. khloñ).

ขเลา [ขะเหฺลา] อ. โว่, ขาดไหอผิบ, ธู้บ่่เถิง, ธู้บ่่เท่าทัน (ข. ขฺเล๋า, เขฺล๋า) (Kh. khlau).

ขะจิด อ. "ขจิต", ว่าม, ปะถิบ, ติภแต่ง. บ. ลอามว่าม, ภาธปะถิบ, ภาธติภแต่ง (ป. ขจฺ+อิ+ต => ขจิต) (P. khac+i+ta => khacita).

ขะจี อ. "ขจี", เอ้ธอ, ลักสณะของสีเอ้ธอ อ่า เอ้ธอขจี (ข. ขฺจี) (Kh. khcī).

ขะจอน บ. "ขจร", ผู้ไปในอากาส, นิภ, ตาเอ็น, ดาอ, เมพ, ลิม, อิทยาธ์ธ, ฝี; "ภำจ้ธ" ก็ว่า ก. ไปในอากาส, ฟิ้งไป. สันสภฐต อ่า "ขะ" = อากาส, ส่วน "จ้ธ" = ไป (ป./ส. ขจธ => ข. ขฺจธ) (P./S. khacara => Kh. khcor).

ขะนิดถา (เบิ่ง กะนิดถา ยู่เหิง) มาจาก บ. "ภนิยภา", ภนิชภา, น้องสาอ, น้ออ้อย (ป. ภนิฏฺภา/ส. ภนิษฺภา) (P. kaniṭṭhā/S. kaniṣṭhā).

ขะโมย บ. ลิบอี้ลัภ, "กะโมย" ก็ว่า (ข. ขฺมอย) (Kh. khmuay).

ขัภ บ. "ขัคค์" => ขัค, มิดสองลิม ด้ายคิหอภ, กะบี่, แธด; ภาสาไทย์แปวจาก ธูปปาลิ มาเอ้ธบในธูปสันสภฐต = ท. ขรรค (ป. ขคฺค/ส. ขฑฺค) (P. khagga/S. khaḍga).

ขัย [ไขะ] ก. "ขัย", เสื้ธงไป, เฒ่ิด(ฒ่ิด)ไป: มักใช้ต่ท้ายกับคำอื่น เช่น: "อายุขัย" (ป. ขย/ส. ก्षย) (P. khaya/S. kṣaya).

ขัดตาทับ ก. "ขัตตาทัพ", แก้ไอไปผาๆๆ, ตั้งภองทัพไว้ลอยป้องกันอ้าเสิภ [(ป. ขตฺติย/ส. ก्षตฺริย) => (ป. ขตฺตา/ส. ก्षตฺรา+ป. ทว)]. [(P. khattiya/S. kṣatriya) => (P. khatta/S. kṣattra+P. dava)].

ขัตติยะ บ. "กษัตริย์", เจ้าแผ่นดิน, ผู้ปิภาลธอง (ข. ฤธา) เขตแดลอ้น(ลแอ้น) (ป. ขตฺติย-/ส. ก्षตฺริย-) (P. khattiya-/S. kṣatriya-). มักใช้ ต่ฑ์งคำอื่น ดั่ง 2 คำ ยู่ล่มนี้:

ขัตติยะชาด บ. "ขัตติยชาติ", ชาติภษัตริย์, ภาธเภิดเป็นภษัตริย์ [(ป. ขตฺติย/ส. ก्षตฺริย)+ชาติ] [(P. khattiya/S. kṣatriya)+jāti].

ขัตติยะธาด บ. "ขัตติยธาชุ", พธะธาชาผู้เป็นภษัตริย์ [(ป. ขตฺติย/ส. ก्षตฺริย)+ธาชุ] [(P. khattiya/S. kṣatriya)+raja].

ขัตติยานี บ. "ขัตติยานี" ฑี "กษัตริยาณี", ภษัตริย์แม่ลี่ง (ป. ขตฺติยานี/ส. ก्षตฺริยาณี) (P. khattiyānī/S. kṣatriyāṇī).

ขัตติโย บ. "ขัตติโย", ภษัตริย์ผู้ชาย (ป. ขตฺติโย) (P. khattiyo).

ขัตติยะ คำนี้ อาจเผ้ธมเสียงมาจาก คำว่า Khitan > Cataio => Cathay ฑายเถิง ภาสา ภอางตุ้ง Guangdong และ เจ๋ิเจ้ธง Chequan (Ch. qidān, khitan). เมื่อดัดแปวเสียงมา เป็น "คาเธ่ย์" คื ชื่เก่าของประเทสจิน ที่ธู้จักภันในเอิธิป(ยูโธป) สมัยภาๆ (Medievan Europe), ได้มาจาก Khitay, Khitan, ธัสเซ้ธยังใช้ชื่นี้ ซึ่งได้ดัดจาก "Катай" => "Китай" (ฝ./อ. คาเธ่ย์) (Fr./En. Cathay).

ขับ 1. บ. "ขัคค์", โต(ตัว), ฒู่, ภาค, ก้อบ, ตอบ, ส่วน, ชิ้น (ป./ส. ขณฺฑ) (P./S. khaṇḍa).
2. บ. "ขันธ์", ธ่างภาย (ป. ขนฺธ/ส. สฺกนฺท, สฺกนฺธ) (P. khandha/S. skanda, skandha).
3. บ. "ขัธค์", อาวุธชุบิดฑึ่ง มิสองลิมด้ายคิหอภแต่สั้นกว่า: บัตทิตไทย์ ดัดแปวจากส่วน ที่เป็นปาลิ มาเอ้ธบในธูปสันสภฐต, แต่บ่่เอิาจากสันสภฐตโดยภิว (ป. ขคฺค/ส. ขฑฺค) (P. khagga/S. khaḍga).
4. บ. โอ, โอตักบั้ๆ, ขับฑาก. ก. เสียงร้องของสัต(สัตว์)ปีภ เช่น: ไก่, นิภเอิา, ...

ขับชัย [-ไชะ] บ. "ขัธค์ชัย", อาวุธแห่งชัยชนะ [(ป. ขคฺค/ส. ขฑฺค)+ชย] [(P. khagga/S. khaḍga)+jaya].

ขันติ, ขันตี ก. อิดทิน, อิดทินต่ออาธิมต์ และ ทุภขเวทนาต่างๆ อันเป็นเทตุให้เสียผิลปโยชน์ (ป. ขนฺติ/ส. ก्षนฺติ) (P. khanti/S. kṣanti).

ขันทะสีมา บ. "ขัณฑสีมา", เขตแดนส่วนฑึ่งๆ, เขตแดนปะเทส ก็ว่า (ป./ส. ขณฺฑสีมา) (P./S. khaṇḍasīmā).

ขันทาวาธ บ. "ขันธาวาธ", ค่าย, ภองทัพ: ลิมลาวมักออกเสียงเป็น "ขัน-ทะ-อาน" ส่วนใหธ่ใช้ เป็นชื่อของลิม; ถ้า ขัน = โอ+"ป./ส. ภฺวาธ" มิลอามฑายไปในทาง บ่่ลักปานใด = "เว้ธงใส่ฮี้" [(ป./ส. ขนฺธ)+อาวาธ] [(P./S. khandha)+āvāra].

ขันที บ. "ขัณฑี", ชายที่ถืภตอนทำ, ผู้ลอบลุมฝ่ายในพธะธาชุสำนัก (ข. ธาชุสฺดาภ์) ของ บาวปะเทสในอาชี (เอเช้ธ) ในสมัยบูธาณ เช่น: ปะเทสจิน เป็นต้น (ส. ขณฺฑ+อี => ขณฺฑี) (S. khaṇḍa+ī => khaṇḍī).

ขันทิสกอบ [ขันทิดสะ-] บ. "ขัณฑสักขธา" => ขัณฑิสก์ธ, บิบ้ำตาล, น้ำตาลก้อบ: "สักขธา" เพ้ธบ ใส่ภาสาฝธั่ง-อังกลิต-ธัสเช้ธ = Fr. sucre/En. sugar/Rus. сахар "sakhar" [ขณฺฑ+(ป. สกฺขธา/ส. ศรฺกราธา)] [khaṇḍa+(P. sakkharā/S. śarkarā)].

ขาทนิยะ- [-ทะ-] บ. อาหาธที่ลอธหรั้ๆ มักใช้คู่ภับ "-โภชนิยะ" เช่น: "ขาทนิยโภชนิยะ" (ป. ขาทนีย-) (P. khādanīya-).

ขาน 1. บ. "ขาล", เสือ, ชื่ปีที่ 3 (ข. ขฺลา, ขาล/มอญ. ภฺล) (P. khlā, khāla/Moñ. kla).
2. อ. สิม, เพาะ (สิบ่่ขานภับ = สิบ่่เอ้ำภับ).
3. ก. เอ้ำตอบ, ธ้องตอบเมื่อมิผู้เอ็นชื่ติบเอง.

ขานุ บ. "ขาณุ", ต๋ (ป. ขาณุ) (P. khāṇu).

ขาบ 1. ก. ไหอ้, เอิามือบแล้วก้ำหิอลิงจุพื้น (ข. ภำธาป, ภฺธาป) (Kh. kaṁrap "kômréāb", krāp "krāb").
2. บ. "บิภขาบ", ชื่บิภแบอฑึ่ง ปิภสิแหฺง่อ่อน; "บิภภั่นจ้าอ" ก็ว่า; "บิภขาบ"; *orn. Coracias affinis*. อิวส์ (Fam.) Coraclidae.
3. อ. ลักขณะของสิย่าๆฑึ่ง ดั่งสีปิภบิภขาบ เอ็นว่า "สีขาบ" ฑี "สีแหฺง่อ่อน".

ขิ บ. ฒากของต้นไม้ป่อๆ เป็นเม็ดๆคือเม็ดเอ้ำ, ฒูชุบิดฑึ่งโต(ตัว)น้อยๆ มิฑฺายใน เอลาต้นไม้ป่อๆเป็นขี (บูธาณเอ้ธบเป็น ขอิ ตามสันสภฐต) (ป. ขี/ส. ขฺวี) (P. khī/S. khvī).

ขิง บ. ชื่พืชลิ้มลูภชุบิดฑึ่ง ใช้เป็นส่วนปะภอบ (ข. ขฺคอป/มอญ. ฃฺคป) ในภาธปธุง (ข. ปฺธุง, ป็ธุง) แต่งอาหาธ;

"ຂີງ"; *bot. Zingiber officinale* Roscoe. ວົງສ໌ (Fam.) Zingiberaceae.

ຂີນະ ອ. (ແບບ) "ຂີຕະ", ເສື່ອງໄປ, ເໝີດ(ໝົດ)ໄປ, ສິ້ນໄປ

(ປ. ຂີຕ/ສ. ក្ষីត) (P. khīṇa/S. kṣīṇa).

ຂີນາສີນ ນ. (ແບບ) "ຂີຕາສີພ", ພຣະຜູ້ສິ້ນອາສວະແລ້ວ ໝາຍເຖິງ "ພຣະອໍຣຫັນຕ໌" ນັ້ນເອງ

(ປ. ຂີຕ+ອາສວ/ສ. ក្ষីត+ආස්‍රව) (P. khīṇa+āsava/S. kṣīṇa+āśrava).

ຂີປະນາວຸດ ນ. "ຂີປນາວຸຣ", ອາວຸຣທີ່ມີຄວາມຮ້າຍແຮງສູງ, ອາວຸຣລ້າງຜລາຜລ (ຂ. ឍ្លាល) ທຸກສິ່ງທຸກຢ່າງທີ່ມີຊີວິຕ (Fr. missiles balastiques/En. ballistic missles)

[(ປ. ຂີປນ/ສ. ខ្វីបន)+ອາວຸธ] [(P. khīpana/S. khvīpana)+āvudha].

ຂີຣະ ນ. ນ້ຳນົມ, ນ້ຳໃບຕົ້ນໄມ້ (ປ. ຂີຣ/ສ. ក្ষីර) (P. khīra/S. kṣīra).

ຂຸດທກະ [-ທะ-] ອ. "ຂຸທທກะ" => ຂຸທກะ, ນ້ອຍ, ບໍ່ສຳຄັນ (ຂ. សំខាប់), ຕ່ຳຕ້ອຍ

(ປ. ខុហ្ទហ) (P. khuddaka).

ຂຸນ ນ. "ຂຸນ", ຜູ້ເປັນໃຫຍ່, ຫົວໜ້າ, ບັຣດາສັກດິ໌ຂ້າຣາຊການ ຊຶ່ງເປັນຣອງຈາກໝວງລົງມາ. ເປັນภาสาจีนยุคกลาง "MC = kjun" มีผู้คิดใช้ร่วม คือ: ไทลาว, ไทย์, ไทลื้, ไทใหญ่, ไทใต้คง, ไทอาหม, ... (จภ. ภฮุน ≈ ข. ฆุน => ขุน) (MC. kjun ≈ Kh. ghun => khun).

ຂຸນຄັງ ນ. "ฆุนฆลัง" => ขุนคลัง, เป็นเจ้าหน้าที่เก็บ และ รักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน

(ข. ฆุนฺฆลาง่ ≈ ลาต. ภฺวๅสตๅร์) (Kh. ghunghlaṅ "kunkléang" ≈ Lat. qvaestor).

ຂອນ ນ. "ເຂຂล", เครื่องป้องกันอาวุธเจาะด้วยโลหะ

(ข. แขล/อ. เอี๋ยน) (Kh. khæl/Viet. khiên).

ຂອຈອນ ນ. "ເຂจร", นิก, ฟ้า, ทูตเทวดา, วิทยาธร, ดาว, เมฆ, ลม, ตาเอับ

(ป./ส. ขจร, เขจร) (P./S. khacara, khecara).

ຂອດ ນ. "ເຂต", ดิน, เขตแดนที่กำหนด (ข. ភូមិ) ไอ้

(ป. เขตฺต/ส. ក្ឍេත්‍ර, ฆฺษේත්‍ර) (P. khetta/S. kṣetra).

ຂອມ, ຂອມາ ນ. "ภเขม", ความสุขสบาย, ความเจริญ, ความปลอดภัย (ลาวใช้เป็นชื่อคนชาติขอมร เพราะว่า คนขอมรเข้าเจ้าถือว่าเข้าเป็นคนเจริญ, ดั่งคำในหนังสือสินชัยว่า: "ໝู่ເຂມຂแมร์ห้ำ"

(ป. เขม/ส. ក්ෂේම, ฆฺษม) (P. khema/S. kṣema).

ແຂ ນ. พระจันทร์, ดวงเดือน, อี่เก๊ง (ข. แข) (Kh. khæ).

ໂຂນ ນ. "โขน", ยักษ์(-ข์), ภาธหุ้นย่างหนึ่งชุ่งผู้หุ้นใส่หน้าภาภ หัวปอมที่เอ็นว่า หัวโขน

ຫຼື ໜ້າໂขน: "โขนยี่งแอ้อ ตาภะโล้หุงอภสาอ" (สินชัย). ชวา-มะเลย์ หมายเถิง "ละคอน"

① (ชวา./มาล. ลาโกน, ลกุน => ข. โขล) (Javā./Mal. lakon, lakun => Kh. khôl).

② (ข. โขล, ลฺโคนฺโขล = ท. โขน, ละคร โขน) (Kh. khôl, lgônkhôl = Th. khôn, lakhonkhôn).

ໂຂມ ນ. ผ้าอาอ, ผ้าป่าน (ป. โขม/ส. ក්ෂෞම, กฺ๋ษม) (P. khoma/S. kṣauma, kṣoma).

ໂຂມະພັດ ນ. "โขมพัตถ์", "ภโขมพัสตร์", ผ้าไหม, ผ้าแลัง (ฝ. แลัง/อ. ลิบิน), ผ้าป่าน, ผ้าอาอ

(ป. โขมวตฺถ/ส. ក්ෂෞම-, ක්ෂෞමවස්ත්‍ර) (P. khoma/S. kṣauma-, kṣomavastra).

ຄ

ພยัญชนะโต(ติอ)ที่ 3 เป็นพวกอักษรต่ำ ในอัล ก และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกดใน แม่กัก ได้ ในพยางค์ภาษาคำ ดั่ง: นัคเรส, นาคราช, มิคราช, ...

ຄນະ [คะ-] 1. น. "คณะ", หมู่, พวก, กลุ่ม, ฝูง (ป./ส. ครณ) (P./S. gaṇa).

2. น. "พคะ" แห่ง, ก้อน. อ. แพ้น, หืย, หมา, แรง (ป./ส. ฆน) (P./S. ghana).

ຄນະກັມມະການ [คะนะกำมะ-] 1. น. "คณะกัมมะการ", หมู่, พวก, กลุ่ม, ฝูง, ผู้บังคับบัญชาคนใดหนึ่ง

[ครณ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)+การ] [gaṇa+(P. kamma/S. karma)+kāra].

ຄນາຈານ [คะ-] น. "คณาจารย์", หมู่, พวก หรือ กลุ่มของอาจารย์

[ครณ+(ป. อาจาริย/ส. อาจารฺย)] [S. gaṇa+(P. ācāriya/S. ācārya)].

ຄນາທິການ [คะ-] น. "คณาธิการ", ผู้มีอำนาจ (ข. อำนาจ) ในคณะ, ผู้ปกครองๆ (ข. ครู) คณะ

[ครณ+(ป./ส. อธิการ)] [gaṇa+(P./S. adhikāra)].

ຄນາທິປະໄຕ [คะ-] น. "คณาธิปไตย์", ระบอบ (ข. ธปป) การปกครองๆ (ข. ครู) แบบหนึ่งของกลุ่มคน ส่วนน้อยภายในสังคม ≈ Fr. oligarchie/En. oligarchy

(ป. ครณ+อธิปเตยฺย) (P. gaṇa+adhipateyya).

ຄນະນາ [คะ-] น. "คณนา", การนับ, การคิดไล่เลข. ก. นับ, คำนวณเลข

(ป./ส. ครณนา) (P./S. gaṇanā).

ຄນະນາວິທຍາ [คะนะวิทะ-] น. (คณิต) "คณนาวิทยา", วิชาเกี่ยวกับการคำนวณเลข

[ครณนา+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [gaṇanā+(P. vijjā/S. vidyā)].

ຄນະບໍດີ [คะ-] น. "คณะบดี", นายหมู่, หัวหน้าคณะวิชา ของมหาวิทยาลัย

(ป./ส. ครณปติ) (P./S. gaṇapati).

ຄນະໂພດ [คะ-] น. "คณะโภชน์", การกินเป็นหมู่ หมายเถิง ภิกขุ(-ขุ) ตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปฉันเช้า (ข. ฉาบ่) พาเดียวกัน เป็นการผิดต่อวินัยของสิงฆ์

(ป./ส. ครณโภชน) (P./S. gaṇabhojana).

ຄເນ [คะ-] ก. "คเณ" (ส่วนหมายเห็นแต่ "คะเน"), กะ, กำหนด (ข. กำหนด), ตอๆ, ประมาณ

(ป. คเณ) (P. gaṇe).

ຄເນສວນ [คะ-] น. "คเณศวร", หัวหน้าหมู่, ผู้เป็นใหญ่, พระคเณศ, พระศิวะ

[ครณ+(ป. อิสฺสร/ส. ईश्वर)] [gaṇa+(P. issara/S. īśvara)].

ຄເນດ [คะ-] น. "คเณศ", เป็นชื่อของเทวดาในสาสนาฮินดู; ภาสาไทย์เอ้อม "พระพิฆเนศ" ที่ต่างๆ จาก "คเณศ" ที่บ่มี "พระพิ-" ข้นต้น (ส. ครเณศ) (S. gaṇeśa).

ຄມິກະ [คะ-] น. ผู้เดิน (ข. เดิร, ដំណើរ) หางๆ, ผู้เกี่ยมจะก้าวไป

(ป. คมิก/ส. ครฺมิก) (P. gamika/S. gramika).

ຄມິກພັດ [คะมิกะ-] น. "คมิกภัต", อาหารที่เกี่ยมถวายพระภิกขุ(-ขุ) ก่อนเพื่นจะไปยู่บ่อนใหม่

(ป. คมิก+ภตฺต/ส. ครฺමික+භක්ත) (P. gamika+bhatta/S. gramika+bhakta).

ຄວາຍ น. สัต(สัตว์)เลี้ยงเอื้องชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่สีดำ ด่อนก้มี แต่บ่ขู่ยาย. อ. โง่, เซื่อช้า; ถ้า เอิาตามเสียงภาสาขเมร คนไทย์เอิาเจ้าว่า กระบือ, ส่วนคนลาวเธิาว่า ภะบือ คือ บ่ก้มลื้น

(ข. ក្របី "ក្របៃ") (Kh. krapi "krabei").

"ควาย"; *zoo. Bubalus bubalis.* วงศ์ (Fam.) Bovidae.

ຄວານ น. "ควาน", คนเลี้ยงสัต(สัตว์), ควานช้าง คือ คนเลี้ยงช้าง

(ข. ក្វាល => ฆฺวาล) (Kh. gval => ghval).

ຄຣະ [คะ-] น."พระ", เรือน (ป. ฆร/ส. ครฺห) (P. ghara/S. gṛha).

ຄຣະນี [คะ-, ค่-] น. "พรณี", แม่เรือน, เมีย (ป./ส. ฆรณี) (P./S. gharaṇī).

ຄຣາວาส [คะ-] น. "พราวาส", คนผู้อยู่ครอง (ข. ครอง) เรือน, คนที่วๆไปผู้ที่บ่แม่น "บัรพชิต"

[(ป. ฆร/ส. ครฺห)+อาวาส] [(P. ghara/S. gṛha)+āvāsa].

ຄຣິຫັດ [คะริ-] น. "คฺฤหัสถ์" => คฺฤหัก, ผู้ครองๆ (ข. ครู) เรือน, ชาวบ้าน

(ป. คหฏฺก/ส. ครฺහස්ථ) (P. gahaṭṭha/S. gṛhastha).

ຄຣິຫาด [คะริ-] น. "คฺฤหาสน์", คหาสน์, เรือนหลังใหญ่

[(ป. คห/ส. ครฺห)+อาสน] [(P. gaha/S. gṛha)+āsana].

ຄຣຸโทด [คะ-] น. "ครุโทส", โทสหนัก (ป. ครุโทส/ส. ගුරුදොෂ) (P. garudosa/S. gurudoṣa).

ຄຣຸพัน [คะ-] น. "ครุภัณฑ์", ของหนัก; หมายเถิง ของที่ใช้ได้เหิงนาน เช่น: ตู้, โต๊ะ, ตั่งอี้

[(ป. ครุ/ส. ගුරු)+ภณฺฑ] [(P. garu/S. guru)+bhaṇḍa].

ຄຣู [คะ-] น. ครู, ผู้มีใจหนัก, ผู้ควรโดยิพ (ป. ครุ/ส. ගුරු) (P. garu/S. guru).

ຄโร [คะโร] อ. "พโร", พิลึก, ร้ายกาจ, เป็นตาย้าน (ป. ฆโร) (P. gharo).

ຄโรวิด [คะโร-] น. พิสอันร้ายกาจ. อ. มีพิสร้าย (ป. ฆโร+วิส) (P. gharo+visa).

ຄลา [คะ-] ก. "คลา", เดิน (ข. เดิร, ដំណើរ), เลื่อนไป, เลื่อนไปจากภำหนด (ข. ភ្លាត់) ที่ หรือ

ບ່ອນວາງໄວ້ (ท. คลา) (Th. glā "khlā").

ຄອບຄົວ 1. ນ. "ຄຣອບຄຣົວ", ຄູ່ຄຣອງ (ຂ. ຄຸຣງ) ປະກອບດ້ວຍ: ພົ່ວ, ເມັຽ ແລະ ລູກ. ຕາມເຄົ້າຄຳ ສັພທ໌ ມີຄວາມໝາຍວ່າ: ① ເຄື່ອງຜູກພັນ, ② ສິ່ງທີ່ຜູກພັນກັນໄວ້, ③ ນັບໂຮມ(ຮວມ)ກັນໄວ້ [ภูล+(ป. ฆร/ส. คฺฤห)] [kula+(P. ghara/S. gṛha)].

2. ນ. "ຄຣອບຄຣົວ", ສຖາບັນພື້ນຖານຂອງສັງຄົມ (ຂ. ຄຸຣປຄຸຣົວ) (Kh. grôpgruo).

ຄະຕິ, ຄະຕີ ນ. "ຄຕິ", "ຄຕີ", ທາງ, ເຣື່ອງ, ເຫຕຸ (ป./ส. คติ) (P./S. gati).

ຄະຫາ ນ. "ຄຫາ", ຄ້ອນ; "ຄຫາຫອງລົງ ແມ່ນທາງທັຕ໗ທ໌ໜ້າ" (ເຈືອງ) (ป./ส. คหา) (P./S. gadā).

ຄະນິກາ ນ. "ຄຕິກາ", ຊ້າງພັງ, ນາງໂສເກຕີ, ແມ່ຄ້າຣາງ (ป./ส. คตีกา) (P./S. gaṇikā).

ຄະນິດ ນ. "ຄຕິຕ", ກາຣນັບ, ກາຣຄຳນວຕ, ກາຣຕວງ, ວິຊາເລຂ (ป./ส. คตีต) (P./S. gaṇita).

ຄະນິຕສາດ [-ນິດຕะ-] ນ. "ຄຕິຕสาตฺ(-ลาสตร์)", ຕຳຣາເລຂ, ຕຳຣາຄຳນວຕ [คตีต+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตร)] [gaṇita+(P. sattha/S. śāstra)].

ຄະນອງ ก. "ຄะนอง", ທ້າວ, ມ່ວນຊື່ນ; ຄຳນີ້ ບໍ່ໄດ້ເຂັ້ຽນເທັ່ຽບໂຕ(ຕົວ)ຕາມຂແມຣ "ฅนอง" (ข. ฆฺนงฺ) (Kh. ghnôṅ "ghnông").

ຄະຫັດ (ຄຳເດັ່ຽວກັນກັບ ຄຣິຫັດ ຢູ່ເທິງ) ນ. "ຄหัยกฺ" => ຄหัก, ຄฺงหัสถ์, ຜູ້ຄຣອງ (ຂ. ຄຸຣງ) ເຮືອນ, ຊາວບ້ານ (ป. คหฏฺฐ/ส. คฺฤหสฺถ) (P. gahaṭṭha/S. gṛhastha).

ຄັຄນະ [ຄັກຄะ-] ນ. (ແບບ) ຟ້າ; ສັພທ໌ນີ້ໃຊ້ໃນໜັງສືສູຕຊັຍນ້ອຍ ຫຼື ຈຸລຊັຍ ອອກເສັ່ຽງເປັນ "ຄะ-ຄົນ" (ป./ส. คณน) (P./S. gagana).

ຄັຄນັມພອບ [ຄັກคะนำ-] ນ. "ຄัคคนัมพ์ธ" => "ຄัคคนัมพ์ธ", ຂົ້ເຝື້ອ (ป./ส. คณน+อมฺพร) (P./S. gagana+ambara).

ຄັຄນາງ [ຄັກคะ-] ນ. "ຄัคคนางค์" => ຄัคนางค์, ສ່ວນຂອງຟ້າ (ป./ส. คณน+องฺค) (P./S. gagana+aṅga).

ຄັຄນານ [ຄັກคะ-] ນ. "ຄัคคนานต์" => ຄัคนานต์, ຂອບຟ້າ, ທີ່ສຸດຟ້າ (ป./ส. คณน+อนฺต) (P./S. gagana+anta).

ຄັງ ນ. "ฆลัง" => ຄลัง, ບ່ອນເກັບເມັ້ຽນສິ່ງຂອງ ແລະ ທຣັພຍ໌ສິນທີ່ມີຄ່າຕ່າງໆ (ข. ฆฺลาํง => ท. คลัง) (Kh. ghlaṁṅ "khléang" => Th. khlang).

ຄັຊສານ [ຄัดชะ-] ນ. "ຄัชสาธ", ກາຣຄົ້ນຫາຄຳສັພທ໌ (ป./ส. คฺเษสาธ) (P./S. gajasāra).

ຄັຊສິງ [ຄัดชะ-] ນ. "ຄัชสิงห์", ສັຕ(ສັຕວ໌)ປะສິມ(ผสม) ໃນ "เทพปกัธนัมธึนดู" ມີງວງເປັນຊ້າງ ແລะ ມີຫົວເປັນສິງห์ [คชฺ+(ป. สีห/ส. สึห)] [gaja+(P. sīha/S. siṃha)].

ຄັດสะ- ນ. "ຄัจฉะ", ໄມ້ກໍ; ໃຊ້ຕື່ມທາງໜ້າສັພທ໌ອື່ນ ດັ່ງ: "ຄัจฉลดาชาติ" ຈຳພວກໄມ້ກໍຫັ້ງໜາຍ (ป. คจฺฉ+ลตา+ชาติ) (P. gaccha+latā+jāti).

ຄัชนา [ຄัดชะ-] ນ. "ຄัชชนา" => ຄัชนา, ເສັ່ຽງກຳຣາບ, ເສັ່ຽງຄຶ່ນກ້ອງ: "ອัมลิมหากาฬฝาดผัด ຄัชนา ເລົ່າເປັ່ງออกยังเสัจงอับม่อบ" (ป. คชฺชนา/ส. ครฺชนา) (P. gajjanā/S. garjanā).

ຄัชนาม [ຄัดชะ-] ນ. "ຄัชนาม", ຜູ້ມີຊື່ເປັນຊ້າງ, ນາມກັຕຕິย์ອົງค์ໜຶ່ງ ໃນນິหานกล่าวอ่า ເຄີຍເປັນ ເຈົ້າ ໃນบ้ธจำปาสัก ໃນสมัยบูธาต (ป./ส. คชนาม) (P./S. gajanāma).

ຄัชธาด [ຄัดชะ-] ນ. "ຄัชธาช", ผลาช้าง, ເຈົ້າแผ่นดิน [(ป./ส. คช)+ธาช] [(P./S. gaja)+rāja].

ຄัดชาพอบ [ຄัดชะ-] ນ. "ຄชาภ์ธต์" ເຄື່ອງปะดับช้าง (ป./ส. คช+อาภรณ) (P./S. gaja+ābharaṇa).

ຄัทลิยา [ຄัดทะ-] ນ. "ຄัทลิยา", แຄัทลิยา = Cattleya, ชื่ดอกเอื้องหญ่ายชนิด, มีดอกวิดงาม หญ่าย จิ่งได้ใส่ชื่อ่า "ธาชินิของดอกเอื้อง"; "ຄัทลิยา"; *bot. Cattleya labiata.* ວົງส์ (Fam.) Orchidaceae.

ຄัน 1. ນ. "ຄันธ์", ภิ่น, ภิ่นหอม (ป./ส. คนฺธ) (P./S. gandha).

2. ก. "ຄัธภ์", ມີลูก ดั่ง: หธิง (ข. หฺธง์) ຄัธภ์. ນ. ภาธมีลูกในห้อง (ป. คพฺภ/ส. ครฺภ) (P. gabbha/S. garbha).

3. ก. "ຄัล", เฝ้า, เอ้ำเฝ้า ເຊ่ັ: "พระโธงคัล" = บ่อนเอ้ำเฝ้า (ข. ฅาล์) (Kh. gal "kal").

4. ນ. ดินที่ปั้นขอางน้ำไว้บ่ใหไหญ่ออก; ນ. ด้ามเครื่องใช้ต่างๆ, บ่อนเอามือจับ ดั่ง: ຄันเบัด, ຄันจอง, ຄันขอย เปับต้น.

5. สั. ยาม, เวลา: ຄันเมื่อ, ຄันอ่า = ถ้าอ่า, ...

6. อ. อาภาธที่ธู้สึกว่า ยากเภิา.

ຄันชิด อ. "ຄันธชิต", ภึกภ้อง, ขันลือเสัจง (ป. คชฺชิต/ส. ครฺชิต) (P. gajjita/S. garjita).

ຄันถะ ນ. "ຄันถะ", คธันถะ, ຄัมภีร์, พังสี, ขอด, บ่อนเป็นขอด (ป. คนฺถ/ส. ฤธนฺถ) (P. gantha/S. granta).

ຄันถะธุระ ນ. "ຄันถธุระ", หน้าที่เกี่ยวกับตำธา, ภาธสึกขาพระคัมภีร์ ในหาๆสาสบา [(ป. คนฺถ/ส. ฤธนฺถ)+ธุร] [(P. ganda/S. granda)+dhura].

ຄันถะธิจบาจาบ [-ธิดจะ-] ນ. "ຄันถธิจบาจาธย์", อาจาธย์ผู้แต่งพระคัมภีร์

(ป. คนฺถาจริย/ส. ฤธนฺถจนาจารฺย) (P. gantharacanācāriya/S. grantharacanācārya).

ຄันทะ 1. ນ. "ຄัดทะ", แก้ม, ส่วนทั้งเพ็ด(ผิด)ของหน้า (ป. คณฺฑ) (P. gaṇḍa).

2. (มาจาก ຄัน-1 ยู่เทิง) ก. "ຄันธ์", หอม. ນ. ภิ่น, ภิ่นหอม (ป./ส. คนฺธ) (P./S. gandha).

3. ก. "ຄัธธะ", ต้องภาธ, ยากได้: ได้มาจากอัจนานุภิม (-ภธิม) ลาอ-ฝรั่ง (Dictionnaire Laotien-Français) ของ Marc Reinhorn หน้า (Page) 037; ภาสาไทย์เอ้ัยนเป็น คนธ์ (ส. คนฺธ) (S. gardha).

ຄันทะกุดี ນ. "ຄันธะกุฏิ", ห้องอิบเครื่องหอม, ที่เป็นบ่อนยู่ของพระพุทธะเจ้า (ป./ส. คนฺธกุฏี) (P./S. gandhakuṭī).

ຄันทะพานิด ນ. "ຄันธพาณิช", พ่ค้าเครื่องหอม (ป./ส. คนฺธวาณิช) (P./S. gandhavāṇija).

ຄันทะบูธิ ນ. "ຄันธบูธิ", เมืองที่มีภิ่นหอม (ป./ส. คนฺธปุร) (P./S. gandhapūra).

ຄันทามาด ນ. "ຄันธามาทน์", ชื่ภูเอ้าพ่อยหนึ่งที่มีภิ่นหอม. อ. "ຄันธามาทน์", ที่มีภิ่นหอมเธัดให้ สัต (-สัตว์-) หญิงใหญ่ (ป./ส. คนฺธ+มาทน) (P./S. gandha+mādana).

ຄันทะธิด ນ. "ຄันธธิส", พากไม้แบอหนึ่ง ค้ายลีพากเอ้ัยน แต่บ่เป็นตา เป็อกบอกสุกแล้วเป็น สีเหญ้องแก่; ภาสาไทย์เอ้ิ้นอ่า น้อยโหน่ง (ป./ส. คนฺธธส) (P./S. gandharasa). "ຄันธธิส"; *bot. Annona reticulata* L. ວົງส์ (Fam.) Anonnaceae.

ຄันทะหัดถิ ນ. "ຄันธหัตถิ ", ช้างตธะภูลหนึ่ง ใน 10 ตธะภูล หรื 10 ວົງส์ ดั่งนี้: ① ภาสาอกหัตถิ. ② ลัງไลยหัตถิ. ③ ปัทมหธหัตถิ. ④ ตามผหัตถิ. ⑤ ปิงคลหัตถิ ⑥ ຄันธหัตถิ. ⑦ มังคลหัตถิ. ⑧ เหมหัตถิ. ⑨ อุโบสถฺหัตถิ ແລะ ⑩ ลัฬหัมตหัตถิ (ป. คนฺธหตฺถิ/ส. คนฺธหสฺติ) (P. gandhahatthi/S. gandhahasti).

ຄันทับ, ຄิมทับ ນ. "ຄันธัพ", ผู้บ่ธิโภคภิ่น, ชาอสอัธภ์พวกหนึ่ง เป็นบ่ธิอาธยของท้าอ "หตธัยภะ" มีความเกี่ยวในหาๆภาธหญิ้นดินตี(-ตธิ) ແລะ ภาธฟ้อนลำ [ฟ้อนลำ = ฟ้อน ແລะ ยับลำ, ฟ้อนธำ = ฟ้อน, เต้ันธะบำ, ย้อนว่า "ธะบำ" ดัดแปงมาจาก "ธำ" (ข. ธาํ, ธปาํ)] (ป. คนฺธ+อพฺพ) (P. gandha+abba).

ຄันทัพอิอา [-ทับพะ-] ก. "ຄันธัพอิอาห์", ภาธแต่งดองแบบ "ຄันธัพ" ถือูเอ้ากับเอง (ป. คนฺธพฺพ+อิวาห) (P. gandhabba+vivāha).

ຄันทัพสาด [-ทับพะ-] ນ. "ຄันธัพสาตฺ(-ลาสตร์)", อิชาดินตี(-ตธิ) ແລะ ธ้อง [ส่วน "ธำ" = ฟ้อน, เต้ันธะบำ (ข. ธาํ, ธปาํ)] ของชาอสอัธภ์พวกหนึ่ง (ป. คนฺธพฺพ+สตฺถ/ส. ศาสฺตร) (P. gandhabba+sattha/S. śāstra).

ຄันทะนะบา (มาจาก ຄนะบา ยู่เทิง) ນ. "ຄตนา", ภาธนับ, ภาธลึดไล่เลข. ก. นับ, คำนวตเลข (ป./ส. คณนา) (P./S. gaṇanā).

ຄับ 1. ນ. "ຄัพภ์", ห้อง, ลูกยู่ในห้อง; ธาชาศัพท์อ่า หธิง (ข. หฺธง์) ຄัพภ์, หธิงคัธภ์ (ป. คพฺภ/ส. ครฺภ) (P. gabbha/S. garbha).

2. อ. บ่ผ่ดิ ถื มันธัด ແລะ น้อยเกินไป.

ຄับโพหอบ ນ. "ຄัพโภหฺธ", ลูกยู่ในห้อง, สัต(สัตว์)ยู่ในห้อง, ธอายลูก [(ป. คพฺภ/ส. ครฺภ)+อุทร] [(P. gabbha/S. garbha)+udara].

ຄัพบาด [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภบาต", ภาธแห้งลูก, ภาธติกของลูก [(ป. คพฺภ/ส. ครฺภ)+ปาต] [(P. gabbhaa/S. gabbha)+pāta].

ຄัพมาด [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภมาส", เดือนมีห้อง, เดือนมีลูก, เดือนถือพา [(ป. คพฺภ/ส. ครฺภ)+มาส] [(P. gabbha/S. garbha)+māsa].

ຄัพธักสา [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภธักขบา", ภาธธักขาห้อง, ภาธเอ้าใจใส่ลูกยู่ในห้องแม่ (ป. คพฺภรกฺขา/ส. ครฺภรกฺษา) (P. gabbharakkhā/S. garbharakṣā).

ຄัพอิบัด [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภอิบัตติ" => ຄัพภอิบัติ, ภาธตายของเด็กน้อยยู่ในห้องของแม่ [(ป. คพฺภ/ส. ครฺภ)+อิปตฺติ] [(P. gabbha/S. garbha)+vipatti].

ຄัพอิภ [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภอิภ", ผู้เกิดจากห้อง; "ຄัพภอิภเอ็ั้น อาๆห้องแม่มา" (สิบชัย) [(ป. คพฺภ/ส. ครฺภ)+อิภ] [(P. gabbha/S. garbha)+vīka].

ຄัพไสยะกะ [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภไสยกะ", ผู้เกิดจากภธอายลูก [(ป. คพฺภเสยฺย/ส. ครฺภศยฺย)+ก] [(P. gabbhaseyya/S. garbhaśayya)+ka].

ຄัพไสยา [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภไสยา", อู่ลูก, ธอายลูก [(ป. คพฺภเสยฺย/ส. ครฺภศยฺย)+อ] [(P. gabbhaseyya/P. garbhaśayya)+a].

ຄัพไสยาด [ຄับพะ-] ນ. "ຄัพภไสยาสน์", ภาธนอนในห้อง. ก. อาสัยยู่ในห้อง [(ป. คพฺภเสยฺย/ส. ครฺภไศย)+อาสน] [(P. gabbhaseyya/S. garbhaśaiya)+āsana].

ຄัมพี [คำ-] ນ. "ຄัมภีร์", หนังสือที่มีข้้อความเลิกแลบ, หนังสือที่เธ้ัยนธู้ได้ยาก, หนังสือพระไตธ (ตไธ)ปิผิก [(ป. ตึ/ส. ตฺริ)+ปิฎก => ข. ตฺไธ-, ไตฺรปิฎก], ธอามเลิกแลบของสายขื, กะแส

ເສັຽງ ແລະ ອັຊຊາສັຍ. ວ. ເລິກເຊິ່ງ (ป./ส. ฌมฺภีร) (P./S. gambbhīra).

ຄັມພີຣະພາບ [คำ-] น. "คัมภีรภาพ", ຄວາມເລິກແລບ, ຄວາມເລິກເຊິ່ງ

(ป./ส. ฌมฺภีรภาว) (P./S. gambhīrabhāva).

ຄາຍະນະ, ຄາຍັນ น. "คายนะ", ภารธ้องธำ (ข. ธำ, ธปำ), ภารธัยลำ, ภารธ้องเพลง

(ข. ฦเลง, เฦลง) (ป./ส. คายน) (P./S. gāyana).

ສັງຄາຍະນາ น. ภารธูดมิมต์ธ่อมกัน และ เป็นแบบเดียวกัน, ภารปะชุม (ข. ปฺธชุ้) ภวด (ข. ฦธวจ, ฦธวาจ) ซำระ และ จัดพวดพู่พระไตร(๓ไธ)ปิผิภ ให้เป็นแบบเดียวกัน

(ป. สํ+คายนา => สงฺคายนา) (P. saṁ+gāyanā => saṅgāyanā).

ຄາດ 1. ก. "ฆาต", ชาตๆ, เฉาะห์กัมม์ (ป./ส. ฆาต) (P./S. ghāta).

2. น. ชื่ผักแบอหึ่งเกิดตามป่า ใบคือใบผักภาด มีกั่นยิว, ไทย์เอ้ยนเป็น ผักคราด; "ผักคาด"; *bot. Acmella oleracea.* อิงส์ (Fam.) Asteraceae.

3. น. เลื่องเภาะเอิาหอ้ๆ หรื ดิน มีแอ้อยาอๆลืหวิ แต่มิลันสำหรับดึง หรื อื่นลิง.

4. ก. แต่ง, ติภแต่ง, ตาดเธือบ, ตาดห้าๆ.

ຄາຕກັມ [คาดตะกำ] น. "ฆาตกัมม์", ภารอ้าลิบ

[ฆาต+(ป. กมฺม/ส. กรฺมนฺ)] [ghāta+(P. kamma/S. karman)].

ຄາຖາ 1. น. คำปะพันธ์ ปะเภหร้อยภองในภาสาปาลิ, อัตตา(อัตธา)ของ "ฉันห์" คื: 4 บาท = 1 คาถา; ชื่ลัมภีร์ในพุทธสาสบา เป็น 1/ 9 ส่อบของลัมภีร์: "บอังคะสัตถุสาตถุ์(-สาสตร์)" (ป./ส. คาถา) (P./S. gāthā).

2. น. คำเสภที่ถือว่าสักดิ์สิทธิ์, ธายละเอียดเพิ่มเติม ให้อ่าน "คาถาภัทห์" หรื "คาถาอาลิม" ซึ่งอยู่ลุ่มนี้:

ຄາຖາພັນ 1. น. บิทปะพันธ์เธื่องเวสสันตระชาดิภ เป็นคาถาภาสาปาลิล้อนๆ มีอยู่ 1.000 บิท, ถ้านับเป็นพยางค์ มี 32.000 พยางค์

① (ป./ส. คาถา ๑.๐๐๐) (P./S. gāthā 1.000).

② [คาถา+(ป. สหสฺส/ส. สหสฺร)] [P. gāthā+(P. sahassa/S. sahasra)].

2. น. คำร้อยภอง, เธื่องที่แต่งขึ้น, คำปะพันธ์ (อิงตามข้มูลที่ได้มาๆ ในเบื้องต้น) [ป. กถา+(ป. ป/ส. ปฺร)+พนฺธ] [P. kathā+(P. pa/S. pra)+bandha)].

ຄາເຫ่ น. "คาเธ่ย์", ชื่เก่าของประเทสจีน, มาจากคำว่า Khitan, Cataio พายเถิง ภอางตุ้ง ="Guangdong" และ เจ๋เจ๋ยิง = "Chequan". ชาอธัสเช๊ธ ยังเอ็นชื่นี้อยู่ Катай => Китай

(ฝ./อ. คาเธ่ย์) (Ch. guótà = Fr./En. Cathay).

ຄาน 1. น. "ฆาน", พธาต, ดัง, ปะสาทที่ธับธู้กิ่น

(ป. ฆาน/ส. ฆฺราณ) (P. ghāna/S. ghrāṇa).

2. น. จักธพัติมิงโภล ลิบที่อไปอ่าแต่ "คาน" (ส. เภ้งซิส ขาน) (S. Genghis Khān).

3. ก. ล้ำ, หาบ; อาภาธที่ย่างๆ หรื เลื่อนที่บ่ทันเป็นสำหรับเดักน้อย.

ຄานภะ [คานนะ-] น. "ฆานภะ", พธาตภะ, ดัง ซึ่งเป็นใหธ่ในภาธณิมกิ่น

[(ป. ฆาน/ส. ฆฺราณ)+ก] [(P. ghāna/S. ghraṇa)+ka].

ຄานปะสาท [คานปะ-] น. "ฆานปะสาท", พธาตปธะสาท, เส้นปะสาทดัง, ปะสาทที่ธับธู้กิ่น

(ป. ฆานปสาท/ส. ฆฺราณปฺรสาท) (P. ghānapasāda/S. ghrāṇaprasāda).

ຄานินทฺริ น. "ฆานินทฺริย์", พธาตินทธิย์, ดังซึ่งเป็นใหธ่ในภาธณิมกิ่น

([ป. ฆาน/ส. ฆฺราณ)+อินฺทฺริย] [(P. ghāna/S. ghrāṇa)+indriya].

ຄาม 1. น. บ้าน, พู่บ้าน. ภาสาจินเก่า ก่อว่า "OC *g·ra:m" ผ่ดิภิงภับ ภาสาสันสภฤต เลิย

(ป. ฆาม/ส. กฺราม) (P. gāma/S. grāma).

① น. ชื่ไม้ฝุ่ม(-พุ่ม) ชุบิดใช้ใบ และ ลำต้นใช้เธ้ดสิย้อมผ้า;

"ติ้นคาม"; *bot. Indegofera tinctoria* L. อิงส์ (Fam.) Leguminosae และ

② น. ชื่ไม้ลื้มลุภชุบิด ใช้ใบ และ ลำต้นใช้เธ้ดสิย้อมผ้าถือกับ เอ็นอ่า "ข้อม"; "ติ้นข้อม"; *bot. Strobilanthes cusia* (Nees) Kuntze. อิงส์ (Fam.) Acanthaceae.

ຄามกะ [คามมะ-] น. บ้านน้อย [(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+ก] [(P. gāma/S. grāma)+ka].

ຄามจัน, ຄามจันยา [คามมะ-] น. "คามจัธย์", "คธามจัธย์", ถุกถอามดีของบ้าน

(ป. ฆามจริยา/ส. กฺรามจรฺยา) (P. gāmacariyā/S. grāmacaryā).

ຄามสิมา [คามมะ-] น. เขตแดนบ้าน, ที่วล้อมบ้าน

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+สีมา] [(P. gāma/S. grāma)+sīmā].

ຄามธัถยา [คามมะธัดถะ-] น. ทางธ่อม, ธ่อมเข้าบ้าน

(ป. ฆามธจฺฉา/ส. กฺรามธฤยา) (P. gāmaracchayā/S. grāmarathyā).

ຄามทัม [[คามมะ-] น. "คามธัมม์", "คธามธัธม์", อบิบธัมม์เมิ้อมของบ้าน

(ป. ฆามธมฺม/ส. กฺรามธรฺม) (P. gāmadhamma/S grāmadharma).

ຄามนิภ [คามมะ-] น. "คามนิภ", บายบ้าน, หิอพ้าบ้าน; "ภอามบ้าน" (ภาสาเก่าที่เลิยใช้)

"คามนิภข้าอุนอุ้างๆ มอดม้อยชีวิ้ง" (ป. ฆามนิภ/ส. กฺรามนิภ) (P. gāmanika/S. grāmanika).

ຄามนี [คามมะ-] 1. น. (แบบ) "คามณี", บายบ้าน, หิอพ้าบ้าน; ภอามบ้าน (ภาสาเก่า)

(ป. ฆามณี) (P. gāmaṇī).

2. น. "คามณีย์", ลิบฝึภหัดม้า, ลิบฝึภข้างๆ, พ่อ้างๆ, บายสาธถี (ป. ฆามณีย) (P. gāmaṇīya).

ຄามพี [คามมะ-] อ. "คามภีร์" (ยืดเสียงให้ยาอจาภ ลัมภีร์), เลิภเชิ่ง

(ป./ส. ฌมฺภีร) (P./S. gambhīra).

ຄามโพชิภ [คามมะโพ-] น. "คามโภชิภ", ผู้เป็นตาแสง, ผู้เป็นหิอพ้าเขตแดถล้อม หรื หิอพ้าเขต

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+โภชก] [(P. gāma/S. grāma)+bhojaka].

ຄามอาสี [คามมะ-] น. ผู้อู่ในบ้าน, ชาอบ้าน, ลตะสิงพ์ฝ่ายหึ่งที่อู่ใภ้บ้าน หรื ยืนพู่บ้าน เป็นคู่ภับ "อธัฆลอาสี" ฝ่ายอู่ป่า ลื "ฝ่ายภันมันยกาบ" นั้นเอง

[(ป. ฆาม/ส. ฆาม)+อาสี] [(P. gāma/S. gāma)+vāsī].

ຄามลูภ [คามมะ-] น. "คามลูภ", นิภเถ้า: "ถิแต่คามลูภร้อง ลอบๆย้อบธุ่ง" (เจ๊อง)

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+อุลูก] [(P. gāma/S. grāma)+ulūka].

"นิภเถ้า"; *orn. Bubo coromandus*. อิงส์ (Fam.) Strigidae.

ຄามะ, ຄาโม, ຄาเม (เบื่อ คาม-1 อู่เหิง)

ຄามินท น. ผู้เป็นใหธ่ในบ้าน (ป. ฆามินฺท/ส. กฺรามินฺทฺร) (P. gāminda/S. gāmindra).

ຄามี น. ผู้ไป, ผู้เถิง เช่ิน: "นิพพานคามี" ผู้ไปเถิงนิพพาน, "อัยยคามี" ผู้ไปในอัยยะ

(ป. ฆามี/ส. กฺรามี) (P. gāmī/S. grāmī).

ຄามูปะจาบ น. "คามูปะจาธ" หรื "คธามูปะจาธ", เขตแดนบ้าน, บ่ธิเวถบ้าน, เถิ่นบ้าน

[(ป. ฆามู/ส. กฺรามู)+ปจาธ] [(P. gāmū/S. grāmū)+pacāra].

ຄามันตะ น. "คามันต์" หรื "คธามันต์", ละแวกบ้าน, ธ่อมบ้าน, ธะหว่างบ้าน

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+อนฺต] [(P. gāma/S. grāma)+anta].

ຄาธะอะ น. "ภาธเคิาธิพ", ภาธโถธิพ, ภาธนับถื. ก. สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ถอามเมตตา

(ป. ฆาธว/ส. โกรว) (P. gārava/S. gaurava).

ຄาธิม น. คำเว้า, โอหาธ, สิปาภ

(ข. ฤแลง-, แฤลงภาธฺต => ถาธม) (Kh. thlæṅkārṃ => gârôm).

ຄาว 1. น. "คธาว", ถธิ้ง, ธะยะ, เวลา, หิน, เหื่อ (คธาวหาๆ, คธาวหึ่ง)

"คามนิภข้าอุนอุ้างๆ มอดม้อยชีวิ้ง" (ป. ฆามนิภ/ส. กฺรามนิภ) (P. gāmanika/S. grāmanika).

ຄามนี [คามมะ-] 1. น. (แบบ) "คามณี", บายบ้าน, หิอพ้าบ้าน; ภอามบ้าน (ภาสาเก่า)

(ป. ฆามณี) (P. gāmaṇī).

2. น. "คามณีย์", ลิบฝึภหัดม้า, ลิบฝึภข้างๆ, พ่อ้างๆ, บายสาธถี (ป. ฆามณีย) (P. gāmaṇīya).

ຄามพี [คามมะ-] อ. "คามภีร์" (ยืดเสียงให้ยาอจาภ ลัมภีร์), เลิภเชิ่ง

(ป./ส. ฌมฺภีร) (P./S. gambhīra).

ຄามโพชิภ [คามมะโพ-] น. "คามโภชิภ", ผู้เป็นตาแสง, ผู้เป็นหิอพ้าเขตแดถล้อม หรื หิอพ้าเขต

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+โภชก] [(P. gāma/S. grāma)+bhojaka].

ຄามอาสี [คามมะ-] น. ผู้อู่ในบ้าน, ชาอบ้าน, ลตะสิงพ์ฝ่ายหึ่งที่อู่ใภ้บ้าน หรื ยืนพู่บ้าน เป็นคู่ภับ "อธัฆลอาสี" ฝ่ายอู่ป่า ลื "ฝ่ายภันมันยกาบ" นั้นเอง

[(ป. ฆาม/ส. ฆาม)+อาสี] [(P. gāma/S. gāma)+vāsī].

ຄามลูภ [คามมะ-] น. "คามลูภ", นิภเถ้า: "ถิแต่คามลูภร้อง ลอบๆย้อบธุ่ง" (เจ๊อง)

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+อุลูก] [(P. gāma/S. grāma)+ulūka].

"นิภเถ้า"; *orn. Bubo coromandus*. อิงส์ (Fam.) Strigidae.

ຄามะ, ຄาโม, ຄาเม (เบื่อ คาม-1 อู่เหิง)

ຄามินท น. ผู้เป็นใหธ่ในบ้าน (ป. ฆามินฺท/ส. กฺรามินฺทฺร) (P. gāminda/S. gāmindra).

ຄามี น. ผู้ไป, ผู้เถิง เช่ิน: "นิพพานคามี" ผู้ไปเถิงนิพพาน, "อัยยคามี" ผู้ไปในอัยยะ

(ป. ฆามี/ส. กฺรามี) (P. gāmī/S. grāmī).

ຄามูปะจาบ น. "คามูปะจาธ" หรื "คธามูปะจาธ", เขตแดนบ้าน, บ่ธิเวถบ้าน, เถิ่นบ้าน

[(ป. ฆามู/ส. กฺรามู)+ปจาธ] [(P. gāmū/S. grāmū)+pacāra].

ຄามันตะ น. "คามันต์" หรื "คธามันต์", ละแวกบ้าน, ธ่อมบ้าน, ธะหว่างบ้าน

[(ป. ฆาม/ส. กฺราม)+อนฺต] [(P. gāma/S. grāma)+anta].

ຄาธะอะ น. "ภาธเคิาธิพ", ภาธโถธิพ, ภาธนับถื. ก. สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ถอามเมตตา

(ป. ฆาธว/ส. โกรว) (P. gārava/S. gaurava).

ຄาธิม น. คำเว้า, โอหาธ, สิปาภ

(ข. ฤแลง-, แฤลงภาธฺต => ถาธม) (Kh. thlæṅkārṃ => gârôm).

ຄาว 1. น. "คธาว", ถธิ้ง, ธะยะ, เวลา, หิน, เหื่อ (คธาวหาๆ, คธาวหึ่ง)

(ข. ฤธา) (Kh. grā).

2. น. กั่นของปาสิด หรื กั่นของปาตาย.

ຄาวิ น. งิวแม่, โคแม่: "สัพสิ่งพ้อม พันคู่คาวิ" (= งิว 1.000 คู่) (สิบชัย)

(ป. ฆาวี) (P. gāvī).

ຄาวุด น. "คาวุต", มาตตา(มาตธา) แทภบูธาต ตามแบบปาลิ กำหิด (ข. กำต่) ธะยะไภ ชื่อเสียงงิวร้อง คื = 4.000 ทัตภะ หรื โภสะ หรื = เสส ¼ ของโยชน์ (ป. คาวุต) (P. gāvuta).

ຄาโอ น. งิวผู้, งิวเถิก (ป. ฆาโอ ≈ อ. คาว) (P. gāvō ≈ En. cow).

"งิว"; *zoo. Bos Taurus* (Linnaeus, 1758). อิงส์ (Fam.) Bovidae.

ຄิชุภูด [คิดชะ-] น. "คิชุฌภูธ", ภูเอิาบิยอดเพื่อบแร้ง อู่ในเมิอง "ธาชุถีห์" หรื "ธาชุถลูห์"

[(ป. คิชฺฌ/ส. กฺฤชฺรธ)+ภูธ] [(P. gijjha/S. grdhra)+kūṭa].

ຄิมภะ น. "คิมภะ", ธะดู (ส. ฐฤ) ร้อน, ยามร้อน

(ป. คิมฺหา, คิมฺหาภาน/ส. กฺรีษฺม) (P. gimha, gimhāna/S. grīṣma).

ຄิมพัน [คิมมะ-] น. "คิมพันต์", ปายธะดู (ส. ฐฤ) ร้อน

[(ป. คิมฺหา/ส. กฺรีษฺม)+อนฺต] [(P. gimaha/S. grīṣma)+anta].

ຄิมพันตะธะดู [คิมมะ-] น. "คิมพันตธะดู (ส. ฐฤ)", ธะดูร้อน

(ป. คิมฺหานฺต+อุตุ/ส. กฺรีษฺมนฺต+ฐฤตุ) (P. gimhanta+utu/S. grīṣmanta+ṛtu).

ຄิธิ น. ภูเอิา, โลภ, โบน, จอมเมพ (ป./ส. คิริ) (P./S. giri).

ຄิธิภานิน น. ป่าเหิงภู (ป./ส. คิริ+ภานน) (P./S. giri+kānana).

ຄิธิคูหา น. ถ้ำเหิงภู (ป./ส. คิริ+คูหา) (P./S. giri+guhā).

ຄิธินะคอน น. "คิธินคร", เมิองอู่เหิงภู (ป./ส. คิริ+นคร) (P./S. giri+nagara).

ຄิธิเมขลา [-เมภะขะ-] น. ชื่ชำางของพธะยามาธ (ป./ส. คิริ+เมขลา) (P./S. giri+mekhalā).

ຄิลาน น. ผู้เจ็บไอ้, ผู้โรุ, ผู้บ่สบาย (ป. คิลาน/ส. กฺลาน) (P. gilāna/S. glāna).

ຄิลานะปัดจัย น. "คิลานปัจจัย", ยาแก้พยาธิ, ยาป้อพยาธิ, พาภพู (ท. พลู) ยาสูบ

(ป. คิลานปจฺจย/ส. กฺลานปฺรตฺยย) (P. gilānapaccaya/S. glānapratyaya).

ຄิ 1. น. "คลิ", เถื่องหั้นย่างหึ่ง เป็นห่อยมินๆ เธ้ดด้อยไม้ หรื สิ่งอื่น และ ใช้ติด้อย ล้อมเสิงภับ. อิงตาม "อัจบานุภัม(-ภธิม) ลาอ-ฝธั่ง" (Dictionnaire Laotien-Français) ของ Marc REINHORN หน้า (Page) 325 อ่า "คลิ" มาจาภภาสาขเมธ เมื่อเห็ธบใส่ภาสาปาลิ-

ສັນสกฤต ขึ้มีธูปในภาธเธ้ธูนที่ใก้เคียธูงกันเลีย ธะหว่าๆ 1 และ 2 ดั่งลุ่มนี้:

① (ข. ฤลี) (Kh. glī "khlī").

② (ป. ฤฬ/ส. ฤฒา, ฤฬ, โกฬ) (P. guḷa/S. guḍa, gula, gola).

2. น. ธีปา ที่ แผงฑัฏงของปา.

ธีตะ น. เพลง (ข. ภฺเลง), กอนลำ, กอนธ้อง, กอนยับ (ป./ส. ธีต) (P./S. gīta).

ธีตสาด [ธีตะ-] น. "ธีตสาตถ์(-ศาสตธ์)", แบบกอนลำ [ลำ = ธ้อง, ธ้องเพลง (ข. ภฺเลง, เภฺลง)], อิชาธ้องธำ (ข. ธวำ, ธปวำ => ฟ้อน) ทำเพลง

[ป./ส. ธีต+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตธ)] [P./S. gīta+(P. sattha/S. śāstra)].

ธีตาจาบ น. "ธีตาจาธย์", ธธูฒ์ลำ [ลำ = ธ้อง, ธ้องเพลง (ข. ภฺเลง, เภฺลง)], อาจาธย์ผู้สอนวิ ชาธ้องธำ (ข. ธวำ, ธปวำ => ฟ้อน) ทำเพลง

[ป./ส. ธีต+(ป. อาจาริย/ส. อาจารฺย)] [P./S. gīta+(P. ācāriya/S. ācārya)].

ธีไฟ น. "ธีไฟ", บ่อนถังไฟที่เธัดไม้ถันไว้ทั้ง 4 ถ้าน

[(ป. อคฺคี/ส. อคฺนิ)+ลาว. ไฟ => ธีไฟ] [(P. aggi/S. agni)+Lao. fai => khīfai].

ธีไฟนิกอุ้ม น. ชื่พืชแมอหนึ่ง จำพวกหอ้าใช้เธัดยา;

"ธีไฟนิกอุ้ม"; *bot. Elephantopus scaber*. อิงส์ (Fam.) Asteraceae.

ธีธิ น. ภูเธิา, ป่า, โถก, ถิง (ป./ส. ธีธี) (P./S. giri).

ธีวา น. ค่, ค่หอย: ได้มาจาก "อัจนานุภิม(-ภธิม) ลาว-ฝธั่ง" (Dictionnaire Laotien-Français) ของ Marc REINHORN หน้า (Page) 327

(ป. ธีวา/ส. ฤธีวา ≈ ป./ส. ถล) (P. gīvā/S. grīvā ≈ P./S. gala).

ธุชาต [ธุดชะ-] 1. น. "ธุชาต", ภาสาหนึ่งในฝ่ายตาเวันติมของอินเดีย มิธีนใช้เวิ้าทัน ทั้งใน และ นอกอินเดีย, เมื่อธวมแล้ว ในที่อโลกมิหลายกว่า 60 ล้านธีน

(ส. ฤชราตี, ฤเชราธี, ...) (S. gujarātī, gujerāthī, ...).

2. น. "ธุชาต" ผ้าขูธาตชุนิดหนึ่ง มิถอกถ้ายผ้าลายเม็อหลาบหนา. มาจากภาสา "ธุชาต" อันเป็นชื่เมืองของสินค้าชุนิดนี้ (ส. ฤชราต) (S. gujarāta).

ธุยหะ น. "อิงธชาต", อวัยวะที่ลับของผู้ชาย และ สัต(สัตว์) โต(ติว)ผู้. สมัยก่อน เคีย เห็นเธียนเป็น "ธอัย", แต่สมัยนี้ มิผู้ธีนนิยิมเธียนเป็น "โธย" ตามเสียงเวิ้าไปแล้ว

(ป. ฤยฺหา/ส. ฤหฺย) (P. guyha/S. guhya).

ธุยหะธะหัด น. "ธุยหธะหัส", ธวามลับที่ลวธปิดบังไว้

(ป. ฤยฺหาธหัสส/ส. ฤหฺยธหัสฺย) (P. guyharahassa/S. guhyarahasya).

ธุยหะหาด น. "ธุยหธาตุ", กะดูกบ่อนลับ คือกะดูกโมมของพระพุทธะเจ้า

[(ป. ฤยฺหา/ส. ฤหฺย)+ธาตุ] ((P. guyha/S. guhya)+dhātu].

ธุด 1. น. "ธธุห", ชื่นิกจำพวกหนึ่ง ในนิยายเป็นนายของพวกสัต(สัตว์)มีปีก และ เป็นสัต ตู(สัตธู)ของบาล มิอิมานยู่สธะสิมพลิ คือ ติ้นว้อ. น. สัต(สัตว์) ที่ แธ่ต่างๆ, แอ้อ ที่ เอ่าสัต (สัตว์)ที่ที่ดเอ้ๆ ถือว่าเป็นเถื่องค้ำของพูด. มักใช้ปะกอบท้ายคำสัพท์อื่น เช่น: "ธัมมะธธุห" (ส. ธธุฑา/ป. ธธุห) (S. garuḍa/P. garuḷha).

2. ก. "ธุต", ธักขา, ถุ้มธธอง (ข. ฤธง), ปิกป้อง (ป. ฤฺตฺต/ส. ฤปฺต) (P. gutta/S. gupta).

ธุถะ น. อี้ (ป./ส. ฤถ) (P./S. gutha).

ธุหธาด [ธุดหะ-] 1. น. "ธธุหธาชุ", พลาธธุห

[(ป. ธธุห/ส. ธธุฑา)+ธาชุ] [(P. garuḷha/S. garuḍa)+rāja].

2. น. คำนี้ถอธจะเป็น "ธุยภุธาชุ" หมายกว่า, ชื่พยาธีติดต่ชุนิดหนึ่ง เป็นขาดเธื้อธัง มิภึ่น เพัน. "ธุยภุธาชุ" อาจเภี่ยวข้องกับภาสาปาลิ พยาธีอี้เธื้อน "ธุยภัง" (ภุด-ถัง ภ่อๆ)

(ป. ฤฬฺหา+ธาชุ) (P. guṭṭha+rāja).

ธุน น. "ธุต", ถอามดีที่มีปะจำยู่ในถีน หรือ สิ่งของนั้นๆ (ป./ส. ฤฺต) (P./S. guṇa).

ธุนสับ น. "ธุตสัพท์", คำที่บอกลักษถะของนาม, คำธุตนาม, คำอิเสส, เสียงดีดของธนู

[ฤฺต+(สหฺท/ส. ศพฺท)] [guṇa+(P. sadda/S. śabda ≈ Fr. adjectif/En. adjective).

ธุนสิมบัด [ธุนนะ-] น. "ธุตสิมบัตติ" => ธุตสิมบัติ, ถอามดียิ่ง, บ่ธิบูธก์ด้วยถอามดี

(ป./ส. ฤฺตสมฺปตฺติ) (P./S. guṇasampatti).

ธุนทัม [ธุนนะทำ] น. "ธุตธัมม์", ถอามดี, ธุตถอามดี

[ฤฺต+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [guṇa+(P. dhamma/S. dharma)].

ธุนนาม น. (ไอ) "ธุตนาม", คำเวิ้าในไอยาภ์ธก์ เป็นคำขอกลักษถะของคำนาม

(ป./ส. ฤฺตนาม) (P./S. guṇanāma).

ธุนพาบ [ธุนนะ-] น. "ธุตภาพ", ลักษถะถอามดี, ลักษถะปะจำโต(ติว) ของถีน หรือ ของสิ่งของ

(ป./ส. ฤฺตภาว) (P./S. guṇabhāva).

ธุนธาสี [ธุนนะ-] น. "ธุตธาสี", ผู้มีถอามดีเป็นอัมมาก

[ฤฺต+(ป. ธาสี/ส. ธาศี)] [guṇa+(P. rāsī/S. āśī)].

ธุนลัก, ธุนลักสนะ [ธุนนะลักสะหนะ] น. "ธุตลักษถ์", ธุตลักษถะ, เถื่องบอกให้เห็นถอามดีใน สับดาน [ฤฺต+(ป. ลกฺขถ/ป. ลกฺขฌ)] [guṇa+(P. lakkhaṇa/S.lakṣaṇa)].

ธุนอิเสด [ธุนนะ-] น. "ธุตอิเสส", ถอามดีต่างๆ

[ฤฺต+(ป. อิเสส/ส. อิเศษ)] [guṇa+(P. visesa/S. viśeṣa)].

ธุนอุทิ [ธุนนะอุด, -อุดทิ] น. "ธุตอุหฒิ" => ธุตอุฒิ, ผู้จเธิญด้อยธุต, ผู้เต็มเปี่ยมไปด้อยถอามดี

[ฤฺต+(ป. อุฑฺฒิ/ส. อภฺยุหฺธิ)] [guṇa+(P. vuḍḍhi/S. vṛḍḍhi)].

ธุนาภอบ น. "ธุตาภ์ธ", บ่เภิด (ข. เภิต, ภ์เติต) ของธุตถอามดี

(ป./ส. ฤฺตาภาธ) (P./S. guṇākara).

ธุนาลัย [-ไล] น. "ธุตาลัย", บ่อนยู่ของถอามดีทั้งหมาย (ป./ส. ฤฺตาลย) (P./S. guṇālaya).

ธุนูปะภาบ น. "ธุตูปภาธ", ภาธอุดหนุนทำถอามดี

[(ฤฺต+อุป)+(ป. ปภาธ/ส. ปฺรภาธ)] [(guṇa+upa)+(P. pakāra/S. prakāra)].

ธุนูปะสิด น. "ธุตูปสิหธ์", สำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสฺธจ) ด้อยถอามดี, ผู้มีถอามดีสำเธ็จ

[(ฤฺต+อุป)+(ป. ปสิหฺธิ/ส. ปฺรสิหฺธิ)] [(guṇu+upa)+(P. pasiddhi/S. prasiddhi)].

ธุธุ น. ผู้สั่งสอน, ผู้เป้นธูธู, นายธูธู (ป. ถรุ/ส. ฤรุ) (P. garu/S. guru).

ธุธุภัม [-กำ] น. "ธุธุภัมม์", หน้าเวิ้ธภาขอของธูธู

(ป. ฤรุภมฺม/ส. ถรุภรฺม) (P. gurukamma/S. garukarma).

ธุธุวาม น. "อันธูธู" คือ "อันพฬหัสฯ" [(ป. ถรุ/ส. ฤรุ)+วาธ] [(P. garu/S. guru)+vāra].

ธูบ ภ. "ธูต", ห่, เที่ๆ [หอิธูต = สองเหื่อ, ตธิธูต (ข. ตฺไธ-, ไตฺรถูต) = สามเหื่อ]

(ป./ส. ฤฺต) (P./S. guṇa).

ธธู (เบิ่งคืน ธุธุ ยู่ข้างเหิง).

ธธูบา น. ผู้สอน, ผู้อิบธิมหั้งถอามธู้ให้แก่ธีนอื่น ให้มิ "อาจาธยมาธยาห" ที่ถีงาม

(ป. ถรุปี+อาจริย => ถรูปา) (P. garupi+ācariya => grūpā).

ธูหา น. ถ้ำ, โภมหิน, เห็อม (ป./ส. ฤหา) (P./S. guhā).

เธหะ, เธหา, เธหั น. (ภอม) เธือน, บ่อนยู่ (ป. เถห/ส. ถฬห) (P. geha/S. gṛha).

เธหาด น. "เธหาสน์", ถฬหาสน์, เธือน, บ่อนยู่

[(ป. เถห/ส. ถฬห)+อาสน] [(P. geha/S. gṛha)+āsana].

ถิงถา 1. น. "ถิงถา" = Fr. fleuve Gange/En. Ganges river, ชื่แม่น้ำสายหนึ่ง ที่ชาวอธินดูถื

อ่าเป็นแม่น้ำลักดิ์สิทธิ์ ในปะเทสอินเดีย. ก. ไปไอ, ไหลแธง (ป./ส. ถงฺคา) (P./S. gaṅgā).

2. น. ชื่หวายชุนิดหนึ่ง ธาภ และ ใบ ถือ้นพฬาภหุ่วสา ใบเป็นแว่ม มิยางขาวถือน้ำนม (เอิา ชื่นี้มาจาภภาสาไทย์ ที่เอ็นอ่า "หวายคงคา").

"หวายถิงถา"; *bot. Arfeuillae arborescens*. อิงส์ (Fam.) Sapindaceae.

ถิด 1. น. "ถิช", ช้าง, ช้างพาย, ช้างธ้าย (ป./ส. ถช) (P./S. gaja).

"ช้าง"; *zoo. Elephas maximus*. อิงส์ (Fam.) Elephantidae.

2. ก. "ถิต", เถิงแล้ว, ไปแล้ว, มักใช้ต่ใส่ส่อนท้ายของสมาส เช่น: "ตฤาถิต" ผู้ไปแล้วอย่างๆ นั้น, "สุถิต" = ไปดีแล้ว, "สอัธถถิต" = ไปสอัธถ์แล้ว, "หิอิงถิต" = ไปสู่สอัธถ์ หรือ ตายแล้ว

(ป. ถต) (P. gata).

3. อ. บ่ชื่, โงเง, หักมุม, เป้นหิบสอก.

ถิชสาบ [ถิถชะ-] น. "ถิชสาธ", ช้างใหธ่ (ป./ส. ถชสาถ) (S./P. gajasāra).

ถิชสิง [ถิถชะ-] น. "ถิชสิงห์", สัต(สัตว์) ในนิยาย มิธูปล้ายถือสิงห์ แต่มิงวงถือดั่งช้าง

[ถช+(ป. สีห/ส. สึห)] [gaja+(P. sīha/S. siṃha)].

ถิชาด [ถิถชะ-] (คำเดียธอกับกับ ถัชชาด ยู่เหิง).

ถิน 1. น. เป้นภาสาลาอ-ไทย์ดั่งเดิม **ɣwun*ᴬ ธ่วมเชื้อสายกัน แต่จะออกเสียงแตก ต่างกันตามแต่ละเผ่าพันธุ์ เช่น: ไทลื้-ไทอาอ = คุน, คำเมิง = พึ่น, ไทดำ-ไทใต้คิง = โกน, โก๊น, ไทใหธ่ = ภู้น, ไทอาหิม = ภุน, ปู้อี้ = wenz, จ้วง = vunz, จ้วงจิ่วเจียง = koenz

(≈ ป./ส. ชน ≠ ป./ส. ถล) (≈ P./S. jana ≠ P./S. gala).

"ถิน"; *zoo. Homo sapiens*. อิงส์ "ลิงใหธ่" (Fam.) Mominidae.

2. น. "ถิล"; ค่, ค่หอย, ลำค่ ตามภาสาสับภฬต: ส่อนภาสาปาลิ ให้ถอามพายว่า น. ผู้ภึน

(ป./ส. ถล ≈ ป. ถีวา/ส. ฤธีวา) (P./S. gala ≈ P. gīvā/S. grīvā).

3. ภ. เธัดให้เอ้ำกัน, เธัดให้เป็นเม็อเดียธอกัน.

ถินพาล น. "ถินพาล", พาลชิน, ถินชื่อ, ถินบ้ดี (ป./ส. พาลชน) (P./S. bālajana).

ถิม 1. ภ. ไหอ้: (ธาชุๆ) "หธิง (ข. ฮฺธง่) ถิม" = หธิงไหอ้, "อ้บังถิม" = อ้ไหอ้

(ข. ปาฺค้ม) (Kh. paṅgaṁ "bangkôm").

2. น. "ถิมน์", ภาธไป-มาเถิง, ภาธไป-มาธอด (ป. ถมน) (P. gamana).

3. อ. ส่อนที่บางหลาย จินสามาตถ์ (ส. สามารฺถ) ปาด หรือ บาดได้ เช่น: มิดถิม, ง้าอถิม, ผ้า

ຄົມ, ຄົມມິດແຖ, ...

ຄົມນາການ [ຄົມມະ-] ນ. "ຄົມນາການ", ການຍ້າຍໄປ-ຍ້າຍມາ (ປ. ຄมน+อาภาอ) (P. gamana+ākāra).

ຄົມນາຄົມ [ຄົມມະ-] ນ. ການໄປ-ມາ, ການສື່ສາຄົນທາງໄກ (ປ. ຄมน+อาคม) (P. gamana+āgama).

ຄົມນີຍະ [ຄົມມະ-] ອ. "ຄົມນີย์", ຄວນໄປ (ປ. ຄมนีย) (P. gamanīya).

ໂຄ 1. ນ. ງົວ, ດາວ, ອັຄມີ, ພຣะอาทิตย์, ฟ้า, ພຣะจันทร์, ม้า, น้ำ, ອາຣົມ, ຈຳນວນล้าน, สายฟ้า, ແຜ่นดิน (ປ. ไค/ส. เคา ≈ อ. คาว) (P. go/S. gau ≈ En. cow).

2. ອ. ເສັຽงย่างໜຶ່ງ ดั่งเสัຽงแคนโค ຫຼື ເสัຽงเว้าของคົน ซຶ่งธรุคໍเป็นหวัด ເອ็ນอ่า ເสัຽงโค.

ໂคณา [โคคะ-] ก. "โคคตา", ເดินไป: "อาทิตย์โคคตา ถึงเที่ยงวันเวัຽนย็้น" (ສິนชัย) (ป. ไคคตา) (P. gogaṇā).

ໂคตาด ນ. "โคพาต", ผู้ข้าງົว, คົนข้าງົว [(ป. ไค/ส. เคา)+ฆาต] [(P. go/S. gau)+ghāta].

ໂคจระ, ໂคจรา, ໂคจอบ ນ. "โคจร", ทางเดิน, ทางไปของງົว, การเดินทาง, ที่ງ่อบเธ็ดเวัຽงวาน, บ่อบอาสัย, อาธรົมก์ (ส. อาลมฺพน) ที่มาถึกต้องทางใจ, การเดินของดาวนิพเคราะห์ (ป./ส. ไคจร) (P./S. gocara).

ໂคจระคาม ນ. "โคจรคาม", บ้านที่คธูบามักพากันไป "ขึกหบาต" เป็นปะจำ [ไคจร+(ป. คาม/ส. กฺราม)] [(gocara+(P. gāma/S. grāma)].

ໂคจระพูม ນ. "โคจรภูมิ", เดิ่นหญ้าบ่อนเลี้ยงสัต(สัตว์) [(ป. ไค/ส. เคา)+จรภูมิ] [(P. go/S. gau)+carabhūmi].

ໂคสภะ, ໂคสิภ ນ. "โพสิภ", โพษิภ, ผู้เธ็ดให้เสัຽงดัง, ผู้เว้าดัง, ผู้โพสบา (ส. โฆษก), ผู้ธ้องป่าว (ป. โฆสภ/ส. โฆษก) (P. ghosaka/S. ghoṣaka).

ໂคสบา [โคสะ-] ก. "โพสบา", ธ้องป่าว (ป. โฆสบา/ส. โฆษณา) (P. ghosanā/S. ghoṣaṇā).

ໂคสบาการ [โคสะ-] ນ. "โพสบาการ", การที่เธ็ดให้ถังสนั่น ถือป่าวให้ธู้, ชื่กิม(กธิม)หนึ่ง ในกระชวงฤแลง(แถลง)ข่าว ตามหางธาชุการ มีหน้าที่ป่าวเธื่องที่ธัภบาลเธ็ดให้ปะชาชินธู้ [(ป. โฆสน/ส. โฆษณ)+อาภาธ] [(P. ghosana/S. ghoṣaṇa)+ākāra].

ໂคสะ ນ. "โพสะ", โพษะ, เสัຽงก้องๆ, เสัຽงดัง, เสัຽงสนั่น (ป. โฆส/ส. โฆษ) (P. ghosa/S. ghoṣa).

ໂคสาบ ນ. "โคสาล", โคสาล, ลอภงົว, ผู้เกิดในลอภงົว, ชื่สาอิกผู้เป็นกำลังใหธ่ ของพระมหาอิธะ ผู้ตั้งลัทธิ "อาชีวิก" (ป. โคสาล/ส. โคศาล) (P. gosāla/S. gauśāla).

ໂคสิด ก. "โพสิต", โพษิต, ภึกภ้องๆ, ข่าวธ้องๆ (ป. โฆสิต/ส. โฆษิต) (P. ghosita/S. ghoṣita).

ໂคด 1. ນ. "โคตต์" => โคต, โคตธ์, เชื้อสาย, อิงส์สกุล, นามสกุล. ภาสาปาลิ ยังมิถอาม ฬายตื่มอีก อ่า "โคต" = โธงงົว, ลอภงົว (ป. โคตฺต/ส. โคตฺร) (P. gotta/S. gautra).

2. ນ. "โพส", โพษ (คำเดัຽวกับภัย โคสะ ยู่เหึง) ນ. เสัຽงก้องๆ, เสัຽงดัง, เสัຽงสนั่น.

ໂคดิม, ໂคตมะ 1. ນ. ชื่พระพุทธะเจ้าอิงค์ที่ 4 ใน "ภัทธภัป" (ภัลป์) นี้ ที่เป็นเจ้าของพุทธสาสบา เธัຽกตามโคตอิงส์ อ่า "พระโคดิม" มีภิภเถ้ามาจาภ 4 ภาสา ถึ: สันสภฬต, ปาลิ (มถิธ) และ โภชปุธี (ป. โคตม/ส. เคาตม) (P. gotama/S. gautama).

2. ນ. ผระอาทิตย์, ตาเอ็นห่วยปะเสิภที่สุด.

ໂคตระพู [โคตฺระ-] ນ. "โคตรภู", คົนผู้ตั้งยู่ในลาต อันเป็นลำดับ (ข. ลำบาป์) ของพระอธิยมัถ; ภิภขุ(-ขุ) ผู้มีธัมม์เป็นมหางจาภธัมมอิบัยแล้ว แต่ยังถือถืนว่าเป็นสิงพ์ยู่ (ป./ส. โคตฺรภู) (P./S. gotrabhū).

ໂคตระพูสิง [โคตตะระ-] ນ. "โคตรภูสิงพ์", ภิภขุ(-ขุ) ผู้บ่เถ่งถัดในสาสบา แต่ยังถือถืนว่าเป็นสิงพ์ยู่ [โคตฺรภู+(ป. สงฺฆ/ส. สංฆ)] (P. gotrabhū+(P. saṅgha/S. saṃgha)].

ໂคตระพูยาน [โคตตะ-] ນ. (แบบ) "โคตรภูลาต", ปัญลาที่ยู่ในลำดับ (ข. ลำบาป์) "อธิยมัถ" [โคตฺรภู+(ป. ญาต/ส. ชฺญาน)] [gautrabhū+(P. ñāṇa/S. jñāna)].

ໂคบ ก. "โคปต์", ถุปต์, เลี้ยง, เบิ่งแยง, ถูแล, ธักษา (ป. ถุตฺต/ส. ถุปฺต, โคปฺต) (P. gutta/S. gupta, gopta).

ໂคบาบ ນ. "โคบาล", การเลี้ยงงົว, การถูแลงົว, การธักษางົว, ผระธาชุ [(ป. ไค/ส. เคา)+ปาล] [(P. go/S. gau)+pāla].

ໂคบผภะ [-ผะ-] ນ. (แบบ) "โคปผภะ", อี้ติบ: ธาชุาสัพท์เอ็นอ่า "ผระโคปผภะ" (ป. โคปฺผก) (P. gopphaka).

ໂคปภะ [-ปะ-] ນ. คົนเลี้ยงงົว, คົนเบิ่งแยงงົว, คົนธักษางົว (ป. โคปก/ส. เคาปก) (P. gopaka/S. gaupaka).

ໂคบุด ນ. "โคบุตต์" => โคบุต, โคบุตธ์, ลูภงົว, ลูภผระอาทิตย์ (ป. โคปุตฺต/ส. เคาปุตฺร) (P. goputta/S. gauputra).

ໂคไม ນ. "โคมัย", ถิมปะสิม(ผสิม)กับอี้งົว, สิ่งของที่เธัดจากอี้งົว (ป./ส. โคมย) (P. gomaya/S. gaumaya).

ໂคมูด ນ. "โคมูตต์ => โคมูต, โคมูตธ์, น้ำเยี่ยงงົว, เถื่องพายเวลาเธ้ยนพังสีสูต (ป. โคมูตฺต/ส. เคามูตฺร) (P. gomūtta/S. gaumūtra).

ໂคเมด 1. ນ. "โคเมท", น้ำไธย้งົว, เพัชธ์ที่ได้จากภูเธาหิมาลัย ຫຼື แม่น้ำสินธุ มี 4 สีนำกัน: สีขาว, สีเหืองอ่อน, สีแดง และ สีดอกผักติบ (ป. โคเมท/ส. เคาเมท) (P. gomeda/S. gaumeda).

2. ນ. "โคเมต", ดาวหาง (ป. โภเมฆัต/อ. โคเมต) (Fr. comète/En. comet).

ໂคธิด ນ. "โคธิส", น้ำนมงົว, ธิสอันเกิดจากงົวมี 5 ย่าง เอ็นอ่า "ปัญจโคธิส" ถือ: ① นมสิด, ② นมข้น, ③ เนียใส, ④ เนียข้น และ ⑤ เปื่ยงน้ำมัน ຫຼື น้ำมันใส [(ป. ไค/ส. เคา)+รส] [(P. go/S. gau)+rasa].

ໂคธิบ (ลวามพายเกัยงกับภัย ลาธะอะ ยู่เหึง) อ. "โคธิพ", "เคาธิพ", นับถือ. ก. สะแดง (ข. สุแยง, แสุยง) ลวามเมตตา (ป. คารว/ส. โครว) (P. gārava/S. gaurava).

ໂคอตา [คูโอ-] ก. ธับมีจำนวนจำกัด (ข. จำกาด่), ธับมือยบเยต (อ. โกฺวตา/ฝ. โกตา) (Fr./En. quota).

ໂคอิสาบ ນ. "โคอิสาภ", เอ๋าງົว (ป. โคอิสาภ/ส. เคาวิษาณ) (P. govisaṇa/S. gauviṣāṇa).

ໂคอิด ນ. ชื่พยาธิธ้ายแธงชุมิดหนึ่ง เธิ่มเกิดขึ้นย่างธ้ายแธง ในระหว่างปี 2018-2019 (ฝ. โกวิด/อ. โควิด) (Fr./En. COVID-19).

ໂคอิบ ນ. "โคอินท์", โคอินทธ์, หัวหน้าคົนเลี้ยงงົว, ผระกษัตะ (ป. โควินฺท/ส. เคาวินฺทร) (P. govinda/S. gauvindra).

ถิว ນ. ถรอบถธิว, เธือนถธิว, ถธิวเธือน (ข. ถฺรู, ถฺรูว, ถฺธ์ว) (Kh. grū, grūva, grua).

เถาะ 1. ນ. "เถาะท์", ลวามจังไธ (ข. จตฺไธ => ท. จัญไร), ลวามชื่อร้ายที่มาเถิงตินเอง (ป. ถห/ส. ถฺรห) (P. gaha/S. graha).

2. ก. เถาะปะตู เพื่อยาภธู้ว่ามีคົนยู่หางในหื้อบ่.

ถำนับ ນ. การนับถือซึ่งกันและกัน; ภาสาของชาวพอบ อ่า และ เธ้ยนเป็น "อ่ำนับ" (ข. ถำนาป่) (Kh. gamnap "kamnéab").

ถำนอบ ก. "ถำนอต", ถึดเลข, นับโดยอิธีเลข (ป./ส. ถุต) (P./S. guṇa).

ง

พยัญชนะโต(ติอ)ที่ 4 เป็นพอกอักบ์ธต่ำ จัดยู่ในอัถ ก และ ใช้เป็นโต(ติอ) สะกิดใน แม่กัง. บ่ถ่อยพิบเห็น ลำที่ขึ้นติ้นด้วยโต(ติอ) "ง" ในภาสาปาลิ-สันสภฬต, ภาสาปาลิ-สันสภฬต ส่วนพายใช้ "ง" ถึกใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดนำหน้าในภาธร้อนพยัญชนะ เชั่น: -งภ, -งข, -งถ, -งพ, -งส, ...

จ

เป็นพยัญชนะโต(ติอ)ที่ 5 จัดยู่ในพอกอักบ์ธภางในอัถ จ และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดพิเสส ในแม่กัด ได้ ในพยางถ์ภางลำ ดั่ง: สุจริต, ธิจบา, อัจบา, ...

จมูก [จะพูก] ນ. ถัง (ข. จฺธมุะ, จฺธมุชา => ท. จมูก) (Kh. cramuh => Th. ja-mūk).

จระ, จรา [จะ-] ก. เดิน (ข. เผิธ, ผ้เดิธ), ย่างๆ (ป./ส. จร) (P./S. cara).

จราจอม [จะ-] ก. "จราจ้ธ", ไปๆมาๆ, เพ้ธ้อไปเพ้ธ้อมา (ป./ส. จราจร) (P./S. carācara).

จริด [จะกฺริด] อ. "จริส", แจ้งๆ, ใส (ข. จฺรส) (Kh. cras).

จริต [จะกฺริด] 1. ນ. "จริต", การเพ่งธ้อไปของจิต เชั่น: พุทธจิต, เสัຽจิต, อภิภิลจิต. บางเพื่อภ้ให้ลวามพายไปในทางบ่ดี เชั่น: ถัดจริต, มิจริต, ... (ป. จริต) (P. carita).

2. ນ. "จริต", ลวามประพือติ, นิสัย, ภิธิยา, ท่าที (ป. จริตฺต/ส. จริตฺร) (P. caritta/S. caritra).

จริยา [จะ-] ນ. ลวามประพือติ, ภิธิยาที่ลอบประพือติประบิบัติ (ป. จริยา/ส. จรฺยา) (P. cariyā/S. caryā).

จริม- [จะริมะ] อ. สุดท้าย, ท้ายสุด เชั่น: "จริมจิต" = จิตสุดท้าย, หัวใจพ่วยสุดท้าย (ป. จริม-) (P. carima-).

จรูบ [จะรุบ] อ. "จรูญ", รุ่งเธืองๆ, สวยงาม (ข. จฺเธิญ. จ้เธิญ, จมฺเธิญ) (Kh. creuñ, camreuñ, camreuñ).

จเร [จะเร] ນ. "จเร", ผู้ภอถภา (ข. ฑฺรอจฑฺธา), ผู้เบิ่งแยง ≈ Fr. soineurs/En. caretakers (ป. จเร) (P. care).

ຈรอด [จะหฺรอด] น. "จรอจ" => จรอด, ลูกสัรไฟชุนิดหนึ่ง. ภาสาลาวอแท้ๆ ก็คือ "ขั้งไฟ" นั้นเอง, เทียบใส่ภาสาฝรั่ง-อังกฤสิต = Fr. fusée/En. rocket

(ข. กาฺมฺรุอจ) (Kh. kamjruach "kamchruat").

ຈรอภ [จะหฺรอภ] 1. น. "จรอภ", หางน้อย, หางแลบ, หางร่อม: "ตรอภ" ก็ว่าดีกัน

2. น. "จอภ" หรือ โอน้อยๆ ใช้สำหรับตักน้ำจากโอใหญ่ (ข. จฺรภ) (Kh. crôk "chrôk").

ຈรฐา [จะรถา] ก. (แบบ) "จธิา" ตามภาธอ่านแบบภาสาขะเมธ => จเธิฐา(เจธิฐา); แต่ลิ้นไทย์เชื้อสายขะเมธ ในจังหวัดสุรินทร์ ยังอ่านเป็น จธิา, จำธิา; ยับลำ, ยับก่อม, ธ้องเพลา (ข. จฺธิา, จำธิา) (Kh. crĭn, camrĭn "chréang, chamréang").

ຈลาจิล [จะลาจิล] อ. "จลาจิล", อุ่นอายใหญ่, หอั่นไหอไปมาๆ (ป./ส. จลาจล) (P./S. calācala).

ຈะตุ-, ຈะตุธะ- อ. สี่: คำลัพท์นี้ใช้ตื่มใส่หางหน้าของคำลัพท์ที่มาจากภาสาปาลิ-สันสกฤต (ป. จตุ-/ส. จตุธ-) (P. catu-/S. catura-) บางโต(ตัว)ย่างๆ ดั่งลุ่มนี้:

ຈะตุสะดิม น. "จตุสดิมก์", เสิาหัง 4 คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปิกลธอง (ข. ญฺธง) ปะเทส ตามแบบบูธาณ คือ: ① "ขุบเมือง" เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปิกลธอง, ② "ขุบอัง" เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพระธาชุสำนัก (ข. ธาชุสัตาภ์, ธาชุอาำ์) และ ตัดสินถอามต่างๆ, ③ "ขุบถลัง" (ข. ฆุบฺฆุลาำ์ ≈ Lat. qvaestor) เป็นเจ้าหน้า ผู้ที่เกับ และ รักขาผิลปโยชน์ของแผ่นดินไว้ และ ④ "ขุบบา" เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายเธัดไธ่-ไถบา และ รักขาสะเบียงอาหารของทุงไว้ เอิ้นหรั้งโธม(ธอม)กับอ่า "เอัธง-อัง-ถลัง-บา"

① (ป. จตุ+ป. ถมฺภ) (P. catu+P. thambha).

② [ส. จตุธ+(ส. สฒมฺย, สฺฒมฺภ)] [S. catura+(S. stamba, stambha)].

ຈะตุหิผลันหา [-หิบผะ-] น. "จตุหิผลันธา", กิ่นหิพย์, เถื่องหอม 4 ย่างๆ คือ: ดอกพิกุล, อิ้มเทส, ฒากล่ำเถือ, ยิงแถง เป็นต้น

① (ป. จตุ+ทิฺฌย+คนฺธา => จตุทฺทิฺฌยคนฺธา) (P. catu+ddibba+gandhā).

② (ส. จตุธ+ทิวฺย+คนฺธา => จตุธฺทิวฺยคนฺธา) (S. catur+divya+gandhā).

ຈะตุบาด น. "จตุบาท", สัต(สัตว์)สี่ตีน [(ป. จตุ/ส. จตุธ)+ปาท] [(P. catu/S. catur)+pāda].

ຈะตุบ์ธิสัด น. "จตุบ์ธิบัท", บ์ธิบัท 4: ถ้าเป็น พุทธบ์ธิบัท แม่น ภิกขุ(-ขุ), ภิกขุนี, อุบาสิก, อุบาสิกา; ถ้าเป็น ธาชุบ์ธิบัท หรือ ภาธชุมนุม (ข. ชุมฺนุ) ชิ้นที่อไป แม่น ภบัตธิย์, ผธาหมต์, ลหบ์ดี (ส. คฺฤหปติ), สมณะ (ส. ศฺรมณ)

(ป. จตุปฺปริส/ส. จตุรฺปริษท) (P. catupparisa/S. caturpariṣada).

ຈะตุปัดจัย [-ปัดไจ] น. "จตุปัจจัย", ปัจจัย 4, เถื่องอาสัยเลี้ยงชีวิตปะจำอัน 4 ย่างด้อยกัน คือ:

① เถื่องนุ่งหิ่ม, ② อาหาธ, ③ บ่อนอยู่ และ ④ ยาป้อผยาธิ

(ป. จตุปฺปจฺจย/ส. จตุรฺปฺรตฺยย) (P. catuppaccaya/S. caturpratyaya).

ຈะตุปธิสุดทิสิน [-ปะธิ-] น. "จตุปธิสุทธิสีล", คือถามเป็นผู้บ์ธิสุทธิ์ 4 ปะการ ดั่งลุ่มนี้:

① ธะอังใน "พระปาบิโมกอ์" เอ้นอ้ที่พระพุทธะเจ้าห้าม และ เธัดตามอ้ที่พระพุทธะเจ้าทธิาง (ข. ฮฺทอง์) อนุลาต.

② ธะอัง (ข. ธอาำง์) ใน "อินทธิย์ หัง 6" คือ: ตา, หู, ถัง, ลิ้น, กาย และ ใจ บ่ให้ยึนดียินร้ายใน เอลาเห็นธูป, ฟังเสียง, ถิมกิ่น, ชิมธิส, ถูก-ต้องสัมผัสทางกาย และ ธู้ธัมมาธิมต์ด้อยใจ.

③ เลี้ยงชุอิตในทางที่ชอบ บ่ฒอกลองเอาเลี้ยงชีวิต.

④ พิจาธณาเสียก่อนจึ่งบ์ธิโภถ, "ปัจจัย 4" บ่บ์ธิโภถด้อยตัตหา

(ป. จตุปฺปริสุทฺธิสีล/ส. จตุรฺปริศุทฺธิศีล) (P. catupparisuddhisīla/S. caturpariśuddhiśīla).

ຈะตุพูม, ຈะตุธะพูม น. "จตุภูมิ", จตุธภูมิ, ภูมิหัง 4, ชั้นหัง 4 ดั่งลุ่มนี้:

① "กามาอจรภูมิ" ชั้นของสัต(สัตว์) ผู้ท่องเที่ยวอยู่ใน กามภิพ.

② "รูปาอจรภูมิ" ชั้นของสัต(สัตว์) ผู้ท่องเที่ยวอยู่ใน รูปภิพ.

③ "อรูปาอจรภูมิ" ชั้นของสัต(สัตว์) ผู้ท่องเที่ยวอยู่ใน อรูปภิพ.

④ "โลกุตรภูมิ" ชั้นของสัต(สัตว์) ผู้พ้นจากโลก

(ป. จตุพฺภูมี/ส. จตุรฺภูมี) (P. catubbhūmi/S. caturbhūmi).

ຈะตุธะคูบ อ. "จตุธคูถ", สี่ห่ำ, สี่เที่ำ, สี่เหื่อ

(ป. จตุคฺคุณฺห/ส. จตุรฺคุหฺย) (P. catugguṇa/S. carturguṇa).

ຈะตุธิง อ. "จตุธิงค์", มีอิงค์ 4 คือ: กองช้าง, กองม้า, กองธิถ และ กองทหาธย่างๆ: ลัพท์นี้เข้าสมาสกับ "พิล" เป็น "จตุธิงคพิล"; เข้าสมาสกับ "เสบา" เป็น "จตุธิงคเสบา" คือ กองทัพที่พ้อมด้อยกำลัง 4 (ป./ส. จตุรงฺค) (P./S. caturaṅga).

ຈะตุธิงคะภาสิทา น. "จตุธิงคภาสิทา", ภาธหุ้มพาภรุก

[จตุรงฺค)+(ป. ภิสา/ส. ภาสิยา)] [caturaṅga+(P. kīḷā/S. krīḍā)].

ຈะตุธิงคะทัน น. "จตุธิงคทันต์", มีงาสองคู่ คือช้างเอธาวัต

(ป./ส. จตุรงฺคหนฺต) (P./S. caturaṅgadanta).

ຈะตุธัน, ຈะตุธิน น. "จตุธันต์", จตุธินต์, มีบ่อนสุดหัง 4 ด้าน คือโลก

(ป./ส. จตุรนฺต) (P./S. caturanta).

ຈะตุธะพอน น. "จตุธพัธ", ถอามดี 4 ย่างๆ คือ: อายุ, วัตถะ, สุขะ, พละ หรือ อายุ, วิหยะ, ยิส, กำลัง หรือ ธัมมะ, ภาธ, อัตถะ, กำลัง หรือ ธัมมะ, ภาธ, อัตถะ, โมกขะ หรือ เภัสัชย์, อายุ, ยิส, กำลัง

[(ป./ส. จตุธ)+วธ] [(P./S. catur)+vara].

ຈะตุธะพัภ น. "จตุธภัภต์", มี 4 หน้า คือพระพธิพ์ม

[จตุธ+(วตฺต/ส. วกฺตฺร)] [catur+(P. vatta/S. vaktra)].

ຈะตุธะพาภ น. "จตุธภาค", ส่วนที่ 4 หรือ 4 ส่วน

(ป./ส. จตุรฺภาค) (P./S. caturbhāga).

ຈะตุธะยุภ น. "จตุธยุค", ยุคหัง 4 ด้อยกัน คือ: ① "ภธิตยุค" มีกำหนิด (ข. กำเต่) 4.800 ปีทิพย์ = 1.728.000 ปีมนุส(มนุชย์) เป็นยุคต้นของโลก. ② "โตธ(ตโธ-)ตายุค" มีกำหนิด 3.600 ปีทิพย์ = 1.296.000 ปีมนุส(มนุชย์) เป็นยุคต่อภธิตยุค. ③ "ทวาปธยุค" มีกำหนิด 2.400 ปีทิพย์ = 864.000 ปีมนุส(มนุชย์) เป็นยุคต่อกันมาๆ. ④ "ภสิยุค" มีกำหนิด 1.200 ปีทิพย์ = 232.000 ปีมนุส(มนุชย์) เป็นยุคปัจจุบัน (ยุคนี้ ตั้งต้นแต่อันที่ 18 กุมภา ก่อนพุทธสักธาช 2.626 ปีมนุส(มนุชย์) โธม 4 ยุคนี้ = 12.000 ปีทิพย์ หรือ 4.320.000 ปีมนุส(มนุชย์) เป็นหนึ่งมหายุค

(ป./ส. จตุรฺยุค) (P./S. caturyuga).

ຈะตุธะอันนะ น. "จตุธอัตถะ", 4 อัตถะ หรือ 4 สกุล ได้แก่ภาธแบ่งบุคคิล ในอินเดียสมัยบูธาณ คือ:

①. "อัตถะขาอ" ได้แก่พธาหมต์ เป็นจำพอกปะกอบพิธีหางสาสนาพธาหมต์ ถือว่าพอกตินเกิดจากปาภของพระพธิพ์มผู้สร้างโลก พอกพธาหมต์จึ่งเป็นเจ้าของสัมภิธ์.

② "อัตถะแถง" ได้แก่ ภบัตธิย์ เป็นพอกเจ้า มีหน้าที่หางธักขาบ้านเมือง; ภบัตธิย์ถือว่าพอกตินเกิดจากแขนของพระพธิพ์ม ฉะนั้น พธาหมต์ และ ภบัตธิย์ จึ่งเป็นพอกสูง.

③ "อัตถะเผื่อง" ได้แก่อัยสุย หรือ แผลย์ เป็นพอกผิลเมือง มีหน้าที่เธัดบาค้าขาย: พอกอัยสุย ถือว่าเกิดจากภัภพระพธิพ์ม.

④ "อัตถะดำ" ได้แก่พอกสูท เป็นพอกลูกจ้างๆ มีหน้าที่หางธับจ้างเธัดเอัธกางาน: พอกสูท ถือว่าเกิดจากปายตินของพระพธิพ์ม จึ่งถือว่า เป็นถิ่นชั้นต่ำที่สุดในลัมภิธ์พระเวท ฉะนั้น จึ่งห้ามบ่ให้พอกสูทเธัธูบธู้พระเวทได้

[จตุธ+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)] [catur+(P. vaṇṇa/S. varṇa)].

ຈะตุธัด น. "จตุธัส", ธูป 4 เหมี่ยมมิตหิล, ธูปจตุธัส; "มันก็ไปบ่ยั้ง ตายต่เท้า ธอดฝั่งสธะผัง อัง โขภอธติ อันมี 4 จตุธัส ผาภิย(ปาภิย) ชื่อา "มุจลินท์" = "ติ้นจิภ" (เวสสันตธะ)

(ป. จตุรสฺส/ส. จตุรสฺธ) (P. caturassa/S. caturaśra).

"ติ้นมุจลินท์" หรือ "ติ้นจิภ"; *bot. Barringtonia pendula* King. อิงส์ (Fam.) Lecythidaceae.

ຈะตุโลกบาบ [-โลกะ-] น. "จตุโลกบาล", ผู้ธักขาโลก ใน 4 ทิส คือ:

① ท้าวธตธิภ บายของผี หรือ บายลันธัพ อยู่ทิสตาเอ้นออก (บูธพา)

② ท้าวอิธุสทิภ บายของเทอดา หรือ หิอหน้าของพอกภุมภัตาท์ อยู่ทิสใต้ [ทิภบิต (ทิภอิต)]

③ ท้าวอิธูปักขะ บายของนาค อยู่ทิสตาเอ้นติภ [ปักจิม (ปัคจิม)]

④ ท้าวภุเวธ บายของยักอ์(-บ์) อยู่ทิดเหนือ (อุดัธ)

(ป. จตุโลกปาล) (P. catulōkapāla).

ຈะมอบ น. "จมัธ", หธาย (ข. ฮฺธาย) หรือ หอย เป็นสัต(สัตว์)ที่มีอินอ่อนละเอียด หางยาวเป็นพั้อ เป็นสัต(สัตว์) 4 ตีน จำพอกเถื้อกอเอื้อๆ. โต(ตัว) แม่ เอิ้นอ่า "จมธิ" หรือ "จามธิ" ก็อ่า

(ป. จมธ) (P. camara).

"จมัธ" หรือ "หธาย"; *zoo. Bos grunniens* Linn. อิงส์ (Fam.) Bovidae.

ຈะมู น. เสบา, กองทัพ (ป. จมู) (P. camū).

ຈะธะมะ น. "จธมะ", ตีน, เถื่องธอง, ธาก, ภาธไป, ภาธปะพึติ, หางปะพึติ. ในหางพระพุทธสาสนา หายเอิา ย้ำปะนิบัติอันให้เถิงอิชา มีอยู่ 15 ปะการ คือ: "สีลสัญวอธะ" ถอามธะอังบ่ให้ล่วงย้บัญญัติหนึ่ง และ "อปัณณกปะนิปทา" คือย้ำปะนิบัติบ่ผิด 3 ย่างๆ ได้แก่ "อินทธิยสังวอธะ" ธะอังอินทธิย์หัง 6 คือ: หู, ตา, ลิ้น, ถัง, กาย, ใจ. "โภชุนมัตตัญญุตา" ธู้จักปะมาณ ในภาธกินอาหาธแต่พ่ดี "ชาถธิยาถุโยค" ปะกอบถอามเพียธ บ่เห็นแก่นอนหลาย และ ธัมม์อิก 7 ย่างๆ คือ: "สัทธา" ถอามเชื่อในสิ่งที่ถอธเชื่อ, "หิธิ" ถอามลัภอายต่บาป, "โอตตัปปะ" ถอามย้านกิอบาป, "พาหุสัจจะ" ภาธได้ยึนได้ฟังหลาย, "วิธิยะ" ถอามเพียธ, "สติ" มีสติพั้นเที่ยง ปัญญา ถอามธู้ทับชาน 4 อิก โธม(ธอม) เป็น "จธณะ" 15 ปะการ (ป. จธณ) (P. caraṇa).

ຈะเธิน [จะเธิน] อ. "จเธิน", มากหลาย, วองการาม, ธุ่งเธือง

(ข. จฺเธิน, จำเธิน, จมฺเธิน) (Kh. creuñ, camreuñ, camreuñ).

ຈะละบี 1. น. "หะนี", ส่วนภาสาไทย์เอิ้นว่า "ขะนี" = หะนี (ป. จลนี) (P. caranī).

แม่นสัต(สัตว์)เลี้ยงลูกด้อยน้ำนิม มี 3 ชุนิดนำกัน ดั่งลุ่มนี้:

① "ทะนิมือขาว" อิบลำโต(ตัว)สีดำ ຫຼື ນ้ำตาล;

zoo. Hylobates lar (Linn.). อิวส์ (Fam.) Hylobatidae

② "ทะนิหิอมุวกุย" ทะนิที่มีอิบลำโต(ตัว)สีดำ โต(ตัว)แม่ สีอี๋เที่ำ;

zoo. a) H. pileatus (Gray.), *b) Hylobates lar* (Linn.). อิวส์ (Fam.) Hylobatidae.

③ "ทะนิมือดำ" ทะนิล้อขาว อิบลำโต(ตัว) สีดำ ນ้ำตาล ຫຼື ฮี๋เที่ำ;

zoo. H. agilis (F. Cuvier.). อิวส์ (Fam.) Hylobatidae.

2. ນ. สัต(สัตว์)เล้ียงอเอ็องชุนิดหนึ่ว ນ้อยกว่ากวางป่ำ ลำโต(ตัว) สีบ้ำตาลแดว, "ฟาบ" ก่ำ ว่ำ; เห้ียบใส่ฝรั่ว-อังกลิส = Fr. chevreuil/En. barking deer;

"จลนิ" ຫຼື "ฟาบ"; *zoo. Cervus schomburgki*. อิวส์ (Fam.) Cervidae.

จะละเม้ด 1. ນ. "ปาจาละเม้ด", ชื่ปาทะเลจำพวกหนึ่ว;

① "ปาจาละเม้ดขาว"; *icht. Pampus argenteus.* อิวส์ (Fam.) Stromateidae.

② "ปาจาละเม้ดดำ"; *icht. Parastromateus niger*. อิวส์ (Fam.) Carangidae.

2. ນ. "เต่ำจาละเม้ด" ชื่เต่ำทะเลชุนิดหนึ่ว;

"เต่ำจาละเม้ด"; *zoo. Caretta caretta* Linn. อิวส์ (Fam.) Cheloniidae.

จัก, จักกะ ນ. "จักร์", ตินเกอ้อย(ภเอ้อย), ตินธิฤ, แถอทางนิกยูว, ธอบปี, หมู่, พวก, จำนอน ทังเพ็ด(หมิด), หมู่บ้าน, ตินธาชุธิฤอ้นทันไปล้อม, ธาชุอางๆเขต ที่เอ็นว่ำ ธาชุอางๆจักร์, เขตแดน, แถล้น(ลแล้น). ນ. อาอุธเป้นธูปอิวมิน และ มิแอ้อ ดั่วแอ้อเล็อย, เล็องยินต์

(ป. จกฺก/ส. จกฺร) (P. cakka/S. cakra).

จักกะผัด ນ. "จักกพัตติ" => จักธพัติ, เจ้ำโลก, พระธาชาธิธาชุ, ผู้ใช้จักร์ธิฤไปได้ทุภสถานที่, ผู้ไปได้ทุกบ่อน โดยบ่มีสิ่วใดอัดขอวๆ

(ป. จกฺกวตฺติ/ส. จกฺรวรฺตินฺ) (P. cakravatti/S. cakravartin).

จักกะพาก ນ. "จักกพาก", จักธพาก, นิกชุายกอาก, นิกจักธพาก. นิกจำพวกปี้ต้องพธาก (ข. ឃុธาว) และ ร้องหากับในยามกาวลืน; "จักธพากพ้อม พืหาวเห็น (ข. เชิง) หิอ กาว ตากปีก" [(ป. จกฺก/ส. จกฺร)+วาก] [(P. cakkavāka/S. cakra)+vāka].

จักกะยาน ນ. "จักกยาน", จักธยาน, ธิฤถิบ, ธิฤที่ไปด้อยภาธใช้แธวตินปั่น

[(ป. จกฺก/ส. จกฺร)+ยาน] [(P. cakka/S. cakra)+yāna].

จักกะธาสี ນ. "จักกธาสี", จักธธาสี, เขตธอบดอวงอาทิตย์ ที่เป้นบ่อนดาวพระเคาะห์เดิน

(ข. เผิธ, ผ่ำเติธ) (ป. จกฺกาสี/ส. จกฺธราสี) (P. cakkarāsī/S. cakrarāśī).

จักกะอาน ນ. "จักกอาล", จักธอาล ก่อว่ำ, ปธิมิตพิล, โลก, ห่อยดาวทังหมาย, โลกทังหมาย, สายภูอ้อมโลก ตามบูธาตว่ำ เป้นกำแผวงอ้อมโลก

[(ป. จกฺก/ส. จกฺธ)+อาล] [(P. cakka/S. cakra)+vāla].

จักกี ນ. "จักกี", จักธี , ผู้มีจักร์, พระอิษตุ, ผู้นั่วยู่ในธิฤ, ผู้ปีกธธอว (ข. ญ๎ธว) โลก

(ป. จกฺกี/ส. จกฺธินฺ, จกฺธี) (P. cakkī/S. cakrin, cakrī).

จักขุ ນ. ตา (ป. จกฺขุ-/ส. จกฺษุ-) (P. cakkhu-/S. cakṣu-).

จักขุโลจอน ນ. "จักขุโลจ๋ธ", จักขุโลจ๋ธ, สิ่วเอ้ำมาภายในตาถือรูป

[(ป. จกฺขุ/ส. จกฺษุ)+โลจธ] [(P. cakkhu/S. cakṣu)+gocara].

จักขุสัมผัด [-สำ-] ນ. "จักขุสัมผัส", อาภาธที่ตาภับธูป และ จักขุวิญญาณปะสิบภัน

(ป. จกฺขุสมฺผสฺส/ส. จกฺษุสํปฺรธฅ) (P. cakkhusamphassa/S. cakṣusaṃpraśa).

จักขุปะสาด ນ. "จักขุปะสาท", "จักขุปธะสาท", แก้วตา ถือภาธสำหรับเห็น

(ป. จกฺขุปสาท/ส. จกฺษุปฺรสาท) (P. cakkhupasāda/S. cakṣuprasāda).

จักขุทะอาน ນ. "จักขุทอาธ", ทางตา [(ป. จกฺขุ/ส. จกฺษุ)+ทฺวาธ] [(P. cakkhu/S. cakṣu)+dvāra].

จักขุมันตุ ນ. ลิบมิตา, ลิบมีจักขุ(-ขุ) [(ป. จกฺขุ/ส. จกฺษุ)+มนฺตุ] [(P. cakkhu/S. cakṣu)+mantu].

จักขุวิสัย [-ไส] ນ. อำนาจ (ข. อ๎ดาจ) แห่วตา, สายตา, สิ่วเห็นได้ด้อยตา

[(ป. จกฺขุ/ส. จกฺษุ)+วิสย] [(P. cakkhu/S. cakṣu)+visaya].

จักขุวิญยาน ນ. "จักขุวิลยาต", ถอามธู้อาสัยหางตาเกิดข็บ

(ป. จกฺขุวิญฺญาต/ส. จกฺษุวิชฺญาน) (P. cakkhuviññāṇa/S. cakṣuvijñāna).

จักสุ- (ถอามพายเด้ธอกับกับ จักขุ ยู่เหิว).

จังหัน ນ. เอ้ำเช้ำ, อาหาธเช้ำ; ใช้สำหู้บกิกขุ(-ขุ) สามเตด (ถธามเตด)

(ข. จฺหาน่) (Kh. cañhan "changhéan").

จังหอะ ນ. ตอน, ส่วน, ธะยะ (ข. จฺวาก่) (Kh. cañvak "chongvéak").

จังหวัด ນ. เขตปีกถธอว (ข. ญ๎ธว) ที่ปะเทศไทย เอ็นว่ำ จังหวัด: ที่ปะเทศกัมพูชา เอ็นว่ำ "เขต", ส่วน ที่ปะเทศลาว เอ็นว่ำ "แขวว(ขแวว)"

(ข. จฺวาตฺต, จ๋วตฺ, จ๋วตฺต) (Kh. cañvātt, cañvat, cañvéatt "chongvéat").

จังไธ อ. อัปปิย์, ชื่อ, ขี่ดี (ข. จฺไธ => ท. จัญไร) (Kh. cañrai => Th. cañrai "jañrai").

จัตวา [จัดตะ-] อ. สี่. ນ. ไม้ติบภาธูป x̣ นี้ เป้นอัตถะยุตที่ 4

(ป. จตุ/ส. จตฺวา) (P. catu/S. catvā).

จัตวาสิก [จัดตะ-] ນ. "จัตวาสิก", ปีที่ 4 ถือเลข 4 ที่ยู่ท้าย จุลสักธาชุ (ภบุลสักธาชุ)

(ป. จตุสก/ส. จตฺวาศก) (P. catusaka/S. catvāśaka).

จัน 1. ນ. "พระจันทร์", ชื่อันที่ 2 ของอันทัว 7 (ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร) (P. canda/S. candra).

2. อ. "จัณฑ์", ดุร้าย, หธาบชั่ำ, เภ้ธอภาจ, ปุก (ป./ส. จณฺฑ) (P./S. caṇḍa).

3. ນ. "จันทน์", ชื่พันธุ์ไม้บางชุนิดที่มิเบื็อไม้ ดอก ຫຼື ผาภหอม ใช้เธ้ดยำ และ เล็องหอม และ มิผาภหมายชุนิด (ป./ส. จนฺทน) (P./S. candana) ดั่วลุ่มนี้:

① *bot. Aglaia silvestris* (M. Roem.) Merr. อิวส์ (Fam.) Malvaceae.

② *bot. Vatica diospyroides* Symington. อิวส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

③ *bot. Tarenna hoaensis* Pit. อิวส์ (Fam.) Rubiaceae.

จันทะคะติ [-ทะ-] ນ. "จันทะคติ", จันทธะคติ, ภาธเดิน (ข. เผิธ, ผ่ำเติธ) ของพระจันทร์, ทางพระจันทร์, อิธีนับอัน ตามทางพระจันทร์ ถือ นับข็น-แธม ตามอิธีนี้ ปีหนึ่วมี 354 อัน ดั่วนั้น ใน ธอบลิบ 2-3 ปีใดจึ่วเต็มอีกเดือนหนึ่ว เอ็นว่ำ "อธิกมาส" เพื่อให้จำนอนอันที่(เที่ำ)กับทางสุธิยคติ ซึ่วปีหนึ่วมี 365 อัน กับ 6 ชั่วโมว

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+คติ] [(P. canda/S. candra)+gati].

จันทะคาด [-ทะ-] ນ. "จันทะคธาส", จันทธะคธาส (ธะยะผ่ำนมาเลียเห็นเผิ่นเอ้ธอนตามเล้ำเป้น "จันทผาต" ≈ ภาธอ้ำพระจันทร์), ภาธอิมพระจันทร์; บูธาตว่ำ "ภิบภินเดือน" ได้แก่ภาธที่ เว่ำของโลก เอ้ำไปบังห่อยดวงจันทร์ ในเวลาดวงจันทร์กับดวงอาทิตย์มายู่ในเส้นชื่กัน

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+ส. ฤธาส] [(P. canda/S. candra)+S. grāsa].

จันทน [-ทะ-] (อันเด้ธอกับกับ จัน-3 ยู่เหิว) ນ. ไม้จันทน์ (ป./ส. จนฺทน) (P./S. candana).

จันทนะคิริ [-ทะ-] ນ. "จันทนะคิริ", ภูเอ้ำไม้จันทน์ ถือ ภูเอ้ำหิมาลัย

(ป./ส. จนฺทนคิริ) (P./S. candanagiri).

จันทะ [-ทะ-] ນ. ดวงจันทร์, ดวงเดือน, ดวงแข (ข. แข), ยี่เก๋ว

(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร) (P. canda/S. candra).

จันทะคุบ [-ทะ-] ນ. "จันทธะคุปต์", ผู้มีดวงจันทร์คุ้มคธอว (ข. ญ๎ธว)), ชื่กษัตธิย์อิวค์ลีชุาของ บค์ธ "ปาบลิบุต" เมื่อปะมาต พ.ส. 228 เถิว พ.ส. 252

(ป. จนฺทคุตฺต/ส. จนฺทฺรคุปฺต) (P. candagutta/S. candragupta).

จันทะโคสิกา [-ทะ-] ນ. "จันทะโฆสิกา", จันทธะโฆษิกา, แสวงเดือน, แสวงจันทร์

(ป. จนฺทโฆสิกา/ส. จนฺทฺรโฆษิกา) (P. candaghosika/S. candraghoṣikā).

จันทะพิม [-ทะ-] ນ. "จันทะพิมพ์", จันทธะพิมพ์, ดวงเดือน, ดวงจันทร์

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+พิมฺพ] [(P. canda/S. candra)+bimba].

จันทะพา [-ทะ-] ນ. "จันทธาภา", จันทาภา, แสวงเดือน, ธัตมิของดวงจันทร์

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+อาภา] [(P. canda/S. candra)+ābhā].

จันทะพาด [-ทะ-] ນ. "จันทธาภาส", จันทาภาส, แสวงแอบอาบของเดือน ถือว่วดาบ

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+อาภาส] [(P. canda/S. candra)+ābhāsa].

จันทะพูติ [-ทะ-] ນ. "จันทธะภูติ", จันทภูติ, เว็บ

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+ภูติ] [(P. canda/S. candra)+bhūti].

จันทะมิบพิบ [-ทะ-] ນ. "จันทธะมิตพิล", จันทมิตพิล, ดวงเดือน, ห่อยเดือน

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+มณฺฑล] [(P. canda/S. candra)+maṇḍala].

จันทะมาด [-ทะ-] ນ. "จันทธะมาส", จันทมาส, เดือนแห่วจันทธถติ

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+มาส] [(P. canda/S. candra)+māsa].

จันทะโยถะ [-ทะ-] ນ. "จันทธะโยถะ", จันทโยถะ, ดวงจันทร์สเอ๋ย (ข. สฺไอย, ไสฺอย) นักษัตฤภช์

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+โยค] [(P. canda/S. candra)+yoga].

จันทะรัตนะ [-ทะ-] ນ. "จันทธะรัตน์", จันทะรัตน์, ไข่มุก ຫຼື "จันทร์ขาว" ก่อว่ำ

(ป. จนฺท+รตน/ส. จนฺทฺร+รตฺน) (P. canda+ratana/S. candra+ratna).

จันทะวิว [-ทะ-] ນ. "จันทธะวิวส์", "จันทะวิวส์", อิวส์แห่วภษัตธิย์ผู้มาจากดวงจันทร์: เป้น อิวส์ ภษัตธิย์ที่ใหว่ที่สุดอิวส์หนึ่ว ธอวจากสุธิยอิวส์ ต้นตธะภูลภษัตธิย์อิวส์นี้ ชื่ "พระโสม" ชื่ว เป้นโอธิสของพระฤาชิอิวค์หนึ่ว ชื่วมินามว่ำ "อัตธิ"

(ป. จนฺทวํส/ส. จนฺทฺรวํศ) (P. candavaṁsa/S. candravaṃśa).

จันทาโลก [-ทะ-] ນ. "จันทธาโลก", จันทาโลก, แสวสว่ำางของดวงเดือน

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+โลก] [(P. canda/S. candra)+loka].

จันทุปธาคา [-ทะธุบปะ-] ນ. ภิบภินเดือน, ดวามเส้ำหมองของพระจันทร์ ถือเว่ำาโลกเข้ำไปผาภิบ (ปาภิบ) ในดวงจันทร์ เวลาดวงจันทร์ กับ ดวงอาทิตย์มายู่ชื่กัน

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+อุปราคา] [(P. canda/S. candra)+uparāgā].

จันทโธทัย [-ทะโธไท] น. (สันสกฤตถูกเลือก, ถ้าปาลีสิถูกๆ ก็แม่น "จันโททัย") เดือนขึ้น, การขึ้นไปของดวงเดือน [(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+อุทย] [(P. canda/S. candra)+udaya].

จันทาน อ. "จัณฑาล", ต่ำช้า. น. ลิมชาติต่ำ, ลิมลูกชอด ถื ผ่เป็นสูท แม่เป็นพราหมณ์ ตามลัทธิของชาวอินเดีย ในสมัยบูราณ (ป./ส. จณฺฑาล) (P./S. caṇḍāla).

จันโท 1. น. ดวงจันทร์, ดวงเดือน, ดวงแข (ข. แข), อี่เก๊ง

(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร) (P. canda/S. candra).

2. อ. "จัณโท", ดุร้าย, หยาบช้า, เกี้ยวกาจ, ปุก (ป./ส. จณฺฑ) (P. caṇḍa).

จันบิก, จันปกะ [จัน-, จันปะ-] น. (แบบ) ต้นจำปา เช่น: "จันบิกตระกาลภัต ตึกาแก้วอยู่แถม". ปักติแล้ว "ภัตตึกา" เข้ากันติดกับ เมื่อถัดตามการอ่านกลอน เลยได้แยกออกจากกัน

(ป./ส. จมฺปก) (P./S. campaka).

"จำปาขาว" หื "ภัตตึกา"; *bot. Plumeria rubra.* อิงส์ (Fam.) Apocynaceae.

จันปา (เบิ่ง จำปา ลืมอีก) น. ชื่อเก่าของแคว้น(รัฐ)หนึ่ง ในประเทสอินเดีย, ปัจจุบันนี้ เอ็นว่า "ภคัลปูร" = Bhagalpūr ยู่ในธัฦ "พิหาร" = Bihār

(ป./ส. จมฺปา) (P./S. campā "champa").

จันมะ [จำ-] น. หนังสัต(สัตว์) (ป. จมฺม/ส. จรฺม) (P. camma/S. carma).

จันมะกาบ [จำ-] น. "จัมมการ", ช่างหนัง, ลิมเย็ดเอ้กลกเกี่ยวกับหนัง

[(ป. จมฺม/ส. จรฺม)+การ] [(P. camma/S. carma)+kāra].

จันมะขัน [จำ-] น. "จัมมขัณฑ์" แผ่นหนาสำหรับปูนั่ง

[(ป. จมฺม/ส. จรฺม)+ขณฺฑ] [(P. camma/S. carma)+khaṇḍa].

จัธยา [จัน-] น. ลวามปะพึติ, กิธียาที่ลวรปะพึติ

(ป. จธิยา/ส. จรฺยา) (P. cariyā/S. caryā).

จาคะ น. การสละ, การแบ่งปัน (ป. จาค/ส. ตฺยาค) (P. cāga/S. tyāga).

จาคิ น. ผู้เสัยสละ, ผู้มักเย็ดบุญ (ป. จาคิ/ส. ตฺยาคินฺ) (P. cāgī/S. tyāgin).

จาตุ- (แปงมาจาก จะตุ) อ. สี่, คำนี้ ใช้ประกอบหาง้หน้าของคำลัพท์ที่มาจากภาสาปาลิ

(ป. จตุ-/ส. จตุร-) (P. catu-/S. catur-).

จาตุภะธะนิ น. "จาตุภรถีย์", เอ้ยกที่ลวรเย็ด 4 ย่าง ของพระราชา ถื: ① ตัดสินลวามเมือง.

② สิ่งเสิมธาสผ้นให้ยู่เย็น. ③ หาผิลปโยชุนบ์ให้แก่บ้านเมือง. ④ ป้องกันปะเทสชาติ

[จาตุ+(ป./ส. ภรณีย)] [cātu+(P./S. karaṇīya)].

จาตุทสิ [-ทะสิ] น. ดิถีที่ 14 (ถื อับ 14 ค่ำ)

(ป. จาตุทฺทสี/ส. จตุรฺทศี) (P. cātuddasī/S. caturdaśī).

จาตุทิด น. "จตุทิส", จตุิธทิส, ทิสทั้ง 4 [บูธพา, ทักษิด(ทักขิด), ปัดจิม(ปัจฉิม), อุด้ธ]

(ป. จตุทฺทิส/ส. จตุรฺทิศ) (P. catuddisa/S. caturdiśa).

จาตุมะหาธาด (เบิ่ง จะตุโลกบาน ตื่ม) น. "จาตุมหาธาชุ", ท้าวโลกบาล ทั้ง 4 ยู่สอัธค์ชั้นจาตุม

(ป. จตุ+มหาธาชุ => จาตุมฺมหาธาชุ) (P. catu+mahārāja => cātummahārāja).

จาตุธ- (อันเย็ดอกันกับ จาตุ- ยู่เหนือ).

จาตุธิง อ. (เบิ่ง จะตุโลกบาน ตื่ม) น. "จาตุธิงค์", มิอิงค์ 4, มิส่วน 4

(ป./ส. จตุธ+องฺค) (P./S. cātur+aṇga).

จาตุธิงคะสันนิบาด น. "จาตุธิงคสันนิบาต", การปะชุมพ้อมด้วยอิงค์ 4 หายเถิงการปะชุม สิงพ์ในครั้ง (ข. ครา) พุทธกาล แล้วพระพุทธะเจ้าหธิง (ข. ทฺรง่) ได้สะแดง "โอวาทปาฬิโมกข์" นับเป็นการปะชุมครั้งสำคัล:

[จตุรงฺค+(ป. สนฺนิปาต/ส. สંนิปาต)] [caturaṅga+(P. sannipāta/S. saṃnipāta)].

① อันนั้น เป็นอันดวงจันทร์สเอียย (ข. สุไอย, ไสฺวย) ลงบ่มาพะ.

② พระสิงพ์ 1.250 ติน มาโธม(ธอม)กัน โดยยั่ได้นัดหมาย.

③ พระสิงพ์จำนอนนั้น เป็น "เอหิภิกขุอุปสัมปทา" ที่บอชนำพระพุทธเจ้าทั้งเพ็ด(หมด).

④ พระสิงพ์เหญ่านั้น เป็นพระอ์ธขันต์ทั้ง(เพ็ด)หมด.

จาตุธินธัสมิ น. "จาตุธินตธัสมิ", ผู้มิธัสมิ แผ่ไปใน 4 ทิส ถื ดวงอาทิตย์ นั้นเอง

[จตุรนฺต+(ป. ธંสิ/ส. ธรฺมิ)] [caturanta+(P. raṁsi/S. raśmi)].

จาน 1. ก. "จาธ", เอ้ยนหนังสือใส่ใบลาน ด้วยเหญ็กแหญม เธ้ยกว่า "จาธหนังสือ", ส่วนเหญ็กที่ใช้เอ้ยนนั้น เอ็นว่า "เหญ็กจาธ" (ข. จาธ) (Kh. cār "chār").

2. น. "จาธ", ผู้สอดแนม, ผู้เที่ยวไป. (ป./ส. จาธ) (P./S. cāra).

3. น. "จาธย์", เป็นคำนำหน้าชายผู้ได้บอชฌ์ และ ได้รับเถธาภิเสก แล้วสึกออกมา

* ถ้าได้เถธาภิเสกเป็นสิมเด็จ (ข. สเดจ) เอ็นว่า "จาธย์",

* ถ้าได้เป็น เจ้าหิอชา เอ็นว่า "จาธย์ชา",

* ถ้าได้เป็น เจ้าหิอถธู เอ็นว่า "จาธย์ถธู"

(ป. อาจริย/ส. อาจารฺย) (P. ācariya/S. ācārya).

4. น. ภาชนะ สำหรับใส่อาหาร. ก. ปินกับน้ำ เช่น: เอ้าจานน้ำ เป็นต้น.

จานะธิ, จานอน 1. น. "จามธี", "จามร", แส้ยีนหางโต(ตีอ)จามธี, เค็องปะดับเกียรติยิสของพระเจ้าแผ่นดิน ในสมัยบูราณ ถื ตาลยัตยอดแกอก(กแอก) เป็นสามแง่ ลันยาวสำหรับถือแกว่ง(กแอ่ว) (ป./ส. จามร) (P./S. cāmara).

2. น. สัต(สัตว์-)เค้ยวเอื้องชนิดหนึ่ง ในจำพอกงัว ยีนยาว สีน้ำตาลเข้มเถิงดำ;

"โตจามร" หื "งัว"; *zoo. Bos grunniens.* อิงส์ (Fam.) Bovidae.

จาธะจา ก. "จาธจา", เอ้ากันไป-มา, สีนทนา (ส. จรฺจา) (S. carcā).

จาธะไน ก. เอ้า หื อธิบายย่างละเอ้ยด; ฝันให้ลิม. มิลินมักเอ้า และ เอ้ยนเป็น "เจ้ยธนัย" และ "จาธไต" ที่หมายลินเอ้าใจว่ามาจาก "จาธ+นัย" (ทมิส. จาไต) (Tamil. cāṇai).

จาธะบิ ก. "จาธบิ", น้ำมันเค็องๆ, น้ำมันหมู่ลื่น (แปร์ชฺ. จารฺบิ) (Pers. cārbi "charbi").

จาธะบุรุด น. "จาธบุรุช", ลินสอดแนม [จาธ+(ป. ปุริส/ส. ปุรุษ)] [cāra+(P. purisa/S. puruṣa)].

จาธิก, จาธึก ก. เอ้ยน, เอ้ยนใส่แผ่นหิน, เอ้ยนให้ชอด. น. ผู้เที่ยวไป, ผู้เดินไป

(ข. จาธ, จาธิก) (Kh. céār, céārik).

จาธิ น. การเที่ยวไป, การปะพึติ (ป. จาริ) (P. cārī).

จาธุ น. คำ. อ. งาม, หน้าธัก, สิมลวย (ป./ส. จารุ) (P./S. cāru).

จาธุจินดา น. คำอันงิดงาม (ป. จารุจินฺตา) (P. cārucintā).

จาธุสิลา น. หินงาม, แก้ว [จารุ+(ป. สิลา/ส. ศิลา)] [cāru+(P. silā/S. śilā)].

จาธุเนด น. "จาธุเนตร์" => จาธุเนต, จาธุเนตร์, ตางาม

[จารุ+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [cāru+(P. netta/S. netra)].

จาธุพัก น. "จาธุพักตร์", หน้างาม [จารุ+(ป. ฆตฺต/ส. อภฺยฺร)] [cāru+(P. batta/S. vaktra)].

จาธุเพด น. "จาธุเพส", จาธุเพส, ผู้แต่งโต(ตีอ)จิบงาม

[จารุ+(ป. เฆส/ส. เวศ)] [cāru+(P. besa/S. beśa)].

จาธิด น. "จาธิตร์" => จาธิต, ปะเพณี, ธัมม์เนียม, ลวามปะพึติดี. อ. สิมลวย, ถือกต้อง

(ป. จาริตฺต/ส. จาริตฺร, ฺต) (P. cāritta/S. cāritra, ṛta).

จิก น. จิก ถือชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นไม้เบื็อแอง;

"ต้นไม้จิก"; *bot. Barringtonia pendula* King. อิงส์ (Fam.) Lecythidaceae.

ก. อัด หื ปิดให้แจบ และ แพ้นดี.

จิง 1. อ. "จธิง", แน่นอน, บ่ปอม, ชื่อกาล. น. ลวามจธิง, ลวามพั้นยืน, ลวามยืนยิง

(ป. จิรं > จฺธี => จฺธิงฺ) (P. ciraṁ > criṁ => criṅ "cring").

2. คำนี้ (จิง-1) ได้มาจากภาสาจีนยุคกาง ที่ใช้ร่อมกับลินเชื้อสายลาว-ไทย์ มิการสะกิดบินแบบเปื้อบจาก "จธ" ที่มาจากภาสาอเมธ ซึ่งไทย์ก็เอ้ยน "จธิง" แต่เอ้าว่า "จิง"

(จก.) (MC. tɕiŋ).

จิด 1. น. "จิตต์" => จิต, จิบต์, ใจ, สิ่งที่มิหน้าที่: ธู้, ลึด(ลึด) และ บึก

(ป./ส. จิตฺต, จินฺต) (P./S. citta, cinta).

2. น. "จิตต์" => จิต, จิตธ์, การแต้มลาย, การหาสี, ลายต่างๆ. อ. เอ้ยนงามเสาะใส

(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร) (P. citta/S. citra).

จินดา, จินตา (ลืกับกับ จิด-1 ยู่เหนือบี้) น. ลวามลึด(ลึด), ลวามเอาใจใส่

(ป./ส. จิตฺต => จินฺต) (P./S. citta => cinta).

จินดามะนิ น. "จินดามณี", แก้วสาธผัด (ส. สธฺวตฺธ) บึก, แก้วอับให้เกิดผิลตามใจลึด(ลึด)

(ป./ส. จินฺตามณี) (P./S. cintāmaṇi).

จินดามัย อ. "จินดามัย", สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ด้วยลวามลึด(ลึด) ถื สิมบัติบ้า

(ป./ส. จินฺตามย) (P./S. cintāmaya).

จินตะกะวิ น. "จินตกวี", นักแต่งหนังสือตามลวามลึด(ลึด) (ป./ส. จินฺตกวิ) (P./S. cintakavi).

จินตะนาการ น. "จินตนาการ", อาการลึด(ลึด), ลวามลึด(ลึด)

(ป./ส. จินฺตนาการ) (P./S. cintanākāra).

จินตามะยะปันยา น. "จินดามยะปัญญา", ลวามธู้ที่สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ด้วยลวามลึด(ลึด)

[จินฺตามย+(ป. ปญฺญา/ส. ปฺรชฺญา)] [cintāmaya+(P. paññā//S. prajñā)].

จิตเจด [จิดตะ-] น. "จิตเจตน์", ลวามตั้งใจ, ลวามปะสิงค์

(ป./ส. จิตฺตเจตน) (P./S. cittacetana).

จิตโจน [จิดตะ-] น. "จิตต์โจธ" => จิตโจธ, ผู้ลักหิอใจ ถื ผู้เป็นชู้

(ป./ส. จิตฺตโจธ) (P./S. cittacōra).

จิตสาด [จิดตะ-] น. "จิตตสาตฺร์(-ลาสตธ์)" => จิตสาตฺร์(-ลาสตธ์), ตำธาภล่าวด้วยจิตใจ

[ຈິດ+(ປ. ສတ्ถ/ส. ศาสฺตฺร)] [citta+(P. sattha/S. śāstra].

ຈິตนาด [จิดตะ-] ນ. "จิตตนาถ" => จิตนาถ, เจ้าแห่งหัวใจ

(ป./ส. จิตฺตนาถ) (P./S. cittanātha).

ຈິตอิสุดทิ [จิดตะ-] ນ. "จิตตอิสุทธิ" => จิตอิสุทธิ, ความบริสุทธิ์ของจิตใจ

(ป./ส. จิตฺตวิสุทฺธิ) (P./S. cittavisuddhi).

ຈິตอิทยา [จิดตะอิดทะ-] ນ. อิฐาถความรู้ที่เกี่ยวกับจิตใจ

[จิตฺต+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [citta+(P. vijjā/S. vidyā)].

ຈິตอิพาก [จิดตะ-] ນ. "จิตตอิภาค" => จิตอิภาค, ภาคจำแนกดวงจิต

(ป./ส. จิตฺตวิภาค) (P./S. cittavibhāga).

ຈິตเอทนา [จิดตะเอดทะ-] ນ. ความทุกข์ใจ (ป./ส. จิตฺตเวทนา) (P./S. cittavedanā).

ຈິตธะ [จิดตุธะ-] 1. ນ. "จิตธ" ชื่อเดือนอันมีพระจันทร์เพ็ญ (ข. เฒส) สเวีย (ข. สฺเวย, ไสฺวย) ฆภช์, ดาวฆภช์ที่ 15 มี 1 ข่อย, ดาวตาแย้ หรือ ดาวตาเสือ กำเอ็น

(ส. จิตฺร, จิตฺรา) (S. citra, citrā).

ຈິตธะภาม, ຈິตธะกอม [จิดตุธะ-] ນ. "จิตธภาธ", จิตธก์ธ, เอ้ธกแต้ม, เอ้ธกเธ้ธมลาย ນ. ช่างแต้ม, ช่างเธ้ธมลาย [(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+อาภาธ] [(P. citta/S. citra)+ākāra].

ຈິตธะกัม [จิดตุธะกำ] ນ. "จิตตกัมม์" => จิตกัมม์, จิตธกัมม์, ภาคแต้มลาย, รูปเธ้ธม, รูปภาพ

(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+กรฺม) (P. cittakamma/S. citrakarma).

ຈິตธะกัมพิม [จิดตุธะกำ-] ນ. "จิตธกัมพิล" => จิตกัมพิล, ผ้าลายต่างๆ

[(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+กมฺพล] [(P. citta/S. citra)+kaṃbala].

ຈິตธะลดา [จิดตุธะละ-] ນ. "จิตธลดา", ชื่อสอนของพระอธิบดี

[(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+ลตา] [(P. citta/S. citra)+latā].

ຈິตธะเลขา [จิดตุธะ-] ນ. "จิตธเลขา", รูปเธ้ธม, รูปแต้ม

[(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+เลขา] [(P. citta/S. citra)+lekhā].

ຈິตธะอัน [จิดตุธะ-] ນ. "จิตธอัน", ป่าๆงาม [(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+อน] [(P. citta/S. citra)+vana].

ຈິตธะอิจิด [จิดตุธะ-] อ. "จิตตอิจิตธ์" => จิตอิจิตธ์, สลับสีต่างๆ

(ป. จิตฺตวิจิตฺต/ส. จิตฺรวิจิตฺร) (P. cittavicitta/S. citravicitra).

ຈິตธะอิทยา [จิดตุธะอิดทะ-] ນ. "จิตธอิทยา", อิฐาฉ่างแต้ม: บ่แม่นอิฐา "จิตสาตถ์(-ลาสตธ์)"

[จิตฺร+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [citra+(P. vijjā/P. vidyā).

ຈິตธาคาม [จิดตะ-] ນ. "จิตธาคาธ", โธงละคอน (มาล. ลโนง, ลกูน), เธือนงาม

[(ป./ส. จิตฺร)+อคาร] [(P./S. citra)+agāra].

ຈິตธาด [จิดตะ-] ນ. "จิตตธาฐ" => จิตธาฐ, พระยาใจ, พระธาฐาลีใจ หรือ ใจเป็นพระยา

[(ป. จิตฺต/ส. จิตฺร)+ราช] [(P. citta//S. citta)+raja].

ຈິธะ- (เบิ่งถืน จิง-1 ยู่เหิง) อ. ถิม, มาน, ช้า (ป. จิร-) (P. cira-).

ຈິธะภาม 1. ນ. "จิธภาธ", ภาธเธ็ดช้า: เจ้ธธะ, เจ้ธธภาธ ก่อ่า (ป. จิรภาร) (P. cirakāra).

2. ນ. เอลาเหิงมาน (ป. จิรกาล) (P. cirakāla).

ຈິธะมิด ນ. "จิธมิตต์" => จิธมิต, เผื่อนเก่ๆ, เสื่อธอเก่ๆ, เผื่อนแท้, ผู่แท้

[จิร+(ป. มิตฺต/ส. มิตฺร)] [cira+(P. mitta/S. mitra)].

ຈິธัง (เบิ่งถืน จิง-1 ยู่เหิง) อ. พั้นยืน, แม่นอน, บ่ปอม, พั้นยืน, ซื่อกาล. ນ. ความจธิง, ความพั้นยืน (ป. จิรं > จฺรี => จฺริ) (P. ciraṁ > criṁ => criṅ).

ຈິธัดถิภา ນ. "จิธัยภิภา", ผู้ตั้งพั้น, ผู้ยั่งยืน

[จิร+(ป. อตฺถิกา/ส. อสฺถิกา)] [cira+(P. aṭṭhikā/S. asthikā)].

ຈິธัดถิติกาม ນ. "จิธัยภิติกาล", เวลาอันยืนมาน, เวลาที่ตั้งยู่ถืนมาน

[จิร+(ป. ภิติ/ส. สฺถิติ)+กาล] [cira+(P. ṭhiti/S. sthiti)+kāla].

ຈິธันดอน ນ. "จิธันดร", จิธันตธ์, เวลาที่ติดต่ำๆกันมาเหิงมาน

(ป./ส. จิร+อนฺตร) (P./S. cira+antara).

ຈິธัปอาสิ [-ธับปะ-] ນ. "จิธัปอาสี", ผู้จากไปบาน, ผู้จากไปถืนแล้อ

[จิร+(ป. ปวาส/ส. ปฺรวาส)] [cira+(P. pavāsa/S. pravāsa)].

ຈິธัปอาด [-ธับปะ-] อ. "จิธัปอาส", จากไปเหิง, จากไปถืนแล้อ

[จิร+(ป. ปวาส/ส. ปฺรวาส)] [cira+(P. pavāsa/S. pravāsa)].

ຈิอธะ, ຈิออม [-อะธะ-] 1. ນ. "จิอ์ธ", ผ้าบุ่งหิ่มของนักบวชในลัทธิพุทธสาสมา แต่ จิอธะ หรือ จิอ์ธ นี้ หมายเถิง ผ้าผืนหิ่ม หรือ ผ้าผืนลุม, ส่วนผืนบุ่ง เธ้ธกว่า "ผ้าสบิง" (ข. สบ์), ผืนผาถบ่า เธ้ธก ว่า "ผ้าสังฆาบ์" (ป./ส. จีวร) (P./S. cīvara).

2. ນ. ภาภเหฏ้ภาที่เอิาตะไบฎูออภ.

ຈิอธะกัม [-อะธะกำ] ນ. "จิอ์ธกัมม์", ภาธเธ็ดจิอ์ธ, ภาธห้างจิอ์ธ เผื่อเดิน (ข. เผิธ, ฒ์เถิธ) หางๆ

เป็นต้น, ภาธสุ และ ย้อมจิอ์ธ [จิวธ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [cīvara+(P. kamma/S. karma)].

ຈิอธะภาธสมัย [-อะธะภาธสะไหฒ] ນ. "จิอ์ธภาธสมัย", ดธาว (ข. ฤธา) ที่ภิภขุ(-ขุ) เธ็ดจิอ์ธ ถือ ตัด และ หยิบยู่ (ป./ส. จิวธภาธสมย) (P./S. cīvarakarasamaya).

ຈิอธะภาลสมัย [-อะธะภาลละสะไหฒ] ນ. "จิอ์ธภาลสมัย", ดธาว (ข. ฤธา) ที่เป็นธะดู (ส. ฐตฺ) ถอายจิอ์ธ มี 2 เหื่อ: เหื่อที่ 1 ตั้งแต่ อับออกอัสสา ถือ เดือน 11 แธมค่ำ 1 ไปเถิงเดือน 12 เผ้ง (ข. เฒส), เหื่อที่ 2 ตั้งแต่ อับออกอัสสา ไปเถิงเดือน 4 เผ้ง; เหื่อที่ 1 เป็นของภิภขุ(-ขุ) ผู้บ่ ภาธภกิน เหื่อที่ 2 เป็นของภิภขุ(-ขุ) ผู้ได้ "ภาธภกิน" แล้อ

(ป./ส. จิวธภาลสมย) (P./S. cīvarakalasamaya).

ຈิอธะพาฉุภะ [-อ์ธะพาฉุระ-] ນ. "จิอ์ธภาฉุนะ", ผู้แจกผ้า, ผู้แจกจิอ์ธ, ภิภขุ(-ขุ) ที่สิงพ์สิมมุติให้เป็นผู้แจกผ้าที่สิงพ์ได้มาให้แก่ภิภขุ(-ขุ)ทั้งหญาย (ป./ส. จิวธภาชน) (P./S. cīvarabhājana).

ຈิธายุด ນ. "จิธายุส", ผู้มีอายุยืนยาวนาน [จิร+(ป. อายุ/ส. อายุสฺ)] [cira+(P. āyu/S. āyus)].

ฉุติ ນ. ความตาย. ก. ตาย (ส่วนหญาย คำสัพท์นี้ ใช้กับเทอดา)

(ป. จุติ/ส. จฺยุติ) (P. cuti/S. cyuti).

ฉุตูปะปาตยาน [-ตะ-] ນ. "จุตูปปาตญาต", ความธู้ในภาธเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย ของสัต(สัตอ์) ทั้งหญาย, "ทิพยจักขุ(-ขุ)ญาต" ก่อ่า

(ป. จุตูปปาตญาต/ส. จฺยุตฺยุตฺปาตชฺญาน) (P. cutūppapātañāṇa/S. cyutyutpātajñāna).

ฉุทสะ [จุดทะ-] ນ. (แบบ) สิบสี่ (ป. จุทฺทส/ส. จตุรฺทศ) (P. cuddasa/S. caturdaśa).

ฉุทสมสุธทิบ [จุดทะสะมะสุธะ-] ນ. (แบบ) อับที่ 14 หางสุธียลติ; "สุธ" = ตาเอ้ับ, "ทิบ" = อับ

[(ป. จุทฺทสม/ส. จุรฺทศม)+สุธทิน] [(P. cuddasama/S. curdasama)+suradina].

ฉุทา ນ. "จุทา", เก้าผิม, หอ่อมผิม, หอมไก่, หิอ, ยอด, เภส

(ป. จูฬา/ส. จูลา) (S. cūḍā/P. cūḷā).

ฉุทามะนิ ນ. "จุทามณิ", เผัชธ์ที่ปะดับเหิงขม่อม, ไม้ปั่นเก้า, ผู้ปะเสิภ, ชื่อพระธาตุบ่อนใส่ผิม ของพระพุทธะเจ้า ยู่ชั้นดาวดิงส์

(ป. จูฬามณี/ส. จูฑามณี) (P. cūḷāmaṇi/S. cūḍāmaṇī).

ฉุทามาด ນ. "จุทามาส", จุธามาส, จุทามาส, ปั่นเก้าคำ

(ป. จุฬามาส/ส. จุฑามาส) (P. cūḷāmāsa/S. cūḍāmāsa).

ฉุบทะภาบ ນ. (แบบ) "จุบทะภาธ" = เอ้ธภกิง: "จุบทะก์ธ" = ช่างกิง

(ป. จุนฺทการ/ส. ภฺรุนฺทกร) (P. cundakāra/S. cundakara).

ฉุละ อ. น้อย มักใช้ต่ำหน้าคำอื่น เฉิ่น: จุลสักธาฐ (ภปุลสักธาฐ), จุลชีพ (ภปุลชีพ), จุลพิน (ป่าน้อย) (ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล) (P. culla/S. kṣulla).

ฉุลมะนิ ນ. "จุลมณี", แก้วห่อยน้อย. มีผู้เธ้ธมบามสกุลของตินเธง เป็น "จุบธะมะนิ"? ก็มี

[(ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล)+มณี] [(P. culla/S. kṣulla)+maṇi].

ฉุลินชิ ນ. "จุลินทริย์", สิ่งที่มีชิอิตที่น้อยที่สุด เบิ่งด้อยตาเป่าบ่เห็น

[(ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล)+อินฺทฺริย] [(P. culla/S. kṣulla)+indriya].

ฉุมพิด ภ. "จุมพิต", จูบ, หอม, ถิมด้วยความรัก (ป./ส. จุมฺพิต) (P./S. cumbita).

ฉุมพิด ນ. "จุมพิย", สายธัดผิม, สายคำเธ้ธมเก้า, ของเป็นอิวธัดเก้า

(ป. จุมฺพฏ) (P. cumbaṭa).

ฉุลสักธาด [จุบละสักกะพุธาด] ນ. "จุลสักธาฐ", สักธาฐน้อย ถือ สักธาฐที่ตั้งลุนพุทธสักธาฐ 1181 ปี, จุลสักธาฐนี้ ตัดออกจากจำนอนอายุปีของภลิยุด ในเมื่ออายุของภลิยุดล่วงได้ 3.739 ปี โดยที่พระสังฆธาฐปะเทสพุกาม (พะม้า => เม้ธมมาธ์ ในปัจจุบันนี้) เป็นผู้ตั้ง ใช้สำหลับคำนอกเลอ หางโทธาสาตถ์(-ลาสตธ์)

[(ป. จุลฺลสก/ส. ภฺษุลฺลศก)+ราช] [(P. cullasaka/S. kṣullaśaka)+rāja].

ฉุลทัด [จุบละ-] ນ. "จุลทัสน์", จุลทัดน์, ก้องอยายเบิ่งของน้อยๆ ให้เห็นเป็นของใหอ่

(ป. จุลฺลหาสฺสน/ส. ภฺษุลฺลหรฺษณ) (P. culladassana/S. kṣulladarśana).

ฉุลบิดา, ฉุลปิตา [จุบละ-] ນ. อาว, น้องชายของพ่

(ป. จุลฺลปิตา/ส. ภฺษุลฺลปิตฺฤ) (P. cullapitā/S. kṣullapītṛ).

ฉุลพาก [จุบละ-] ນ."จุลภาค", เถื่องหมายธูปโต(ติอ) ลูกน้ำ หรือ ลูกยูงในน้ำ ชื่งในไอยาก์ธต์ลาอ เธ้ธกว่า "จุดธูป" สำหลับอั้นอัดพังสือ [(ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล)+ภาค] [(P. culla/S. kṣulla)+bhāga].

ฉุลพิน 1. ນ. "จุลพิน", ป่าน้อย, ชื่ภัทท์ที่ 6 ใน เธื่องเวสสันตธะชาดิภ

[(ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล)+อน] [(P. culla/S. kṣulla)+vana].

2. ນ. "จุลพิล", กองพิลน้อย [(ป. จุลฺล/ส. ภฺษุลฺล)+พล] [(P. culla/S. kṣulla)+bala].

ฉุลอัก [จุบละ-] ນ. "จุลลอัคค์" => จุลอัค, อัคน้อย, พวกน้อย เป็นลัมภิธ์ที่ 4 ในพระอิมัย

(ป. จุลฺล+อคฺค/ส. ภฺษุลฺล+อรฺค) (P. cullva+gga/S. kṣulla+varga).

เจสดา ນ. "เจขผา", ภาธเถื่อนไหวของอวัยวะ, ภาธเถื่อนไหวของมิ และ ตีน, ท่าฝ้อน;

ภาธถั้งใจเธ๊ถ, ภาธปะพึติ (ส. เจษฺฏา) (S. ceṣṭā).

เจถ, เจตะ บ. "เจต", เจตัส, ถอามถึถ(ถึถ), ใจ (ป. เจต/ส. เจตสฺ) (P. ceta/S. cetas).

เจถิ บ. "เจถิย์", สิ่งที่ก่ถ้อยดินจี่ ทู ทิน ยอดแหฺมสำหู้บใส่ขอๆที่นับถื มีกะดูภขอๆพะธะพุทธะเจ้า (ลาวเอ็นอ่า ธาตุ) บ่อนโถธิพ ทู เถิาธิพ, บ่อนนับถื (ป./ส. เจติย) (P./S. cetīya).

เจตสิถ [เจถตะ-] บ. "เจตสิถ", ท่าที ทู ถอามธู้สึภขอๆบุถลิลต่สิ่งใถสิ่งหนึ่ๆ ≈ En. attitude [(ป. เจต/ส. เจตสฺ)+ถติ] [(P. ceta/S. cetas)+gati].

เจตสิภ [เจถตะ-] บ. อาธิมถ์ที่เภิดภับใจ. อ. เป้นไปในจิต ถึ สุข และ ทุภข์ ที่เภิดภับใจ (ป. เจตสิภ/ส. ไจตสิภ) (P. cetasika/S. caitasika).

เจตนา บ. ถอามถึถ(ถึถ), ถอามถั้งใจ, ถอามมาถหฆาย (ป./ส. จิต, จินฺต) (P./S. cita, cinta).

เจตพูถ บ. "เจตภูต", สภาพที่เป้นผู้ถึถ(ถึถ) ถึ ใจ: สันสภฬต = "อาตมัน", ปาลิ = "อัตตา", "ชีโอ" ภ์มิ; ตามลัทธิพธาหมฑ์ ถือว่า ในโลภนี้บ่มีแบอสูล ถิบ และ สัต(สัตอ์) ตายแล้อ ธ่าๆ ภายที่(เที่า)นั้นเปื่อยพังไป ส่อน "เจตภูต" บ่สูลต้องเอ๊าปะบิสิบธิ ในภำเนิด (ข. เวิต, ภ์เต๊ิต) อื่นต่ไป (ป./ส. เจตภูต) (P./S. cetabhūta).

เจติยะสะถาน บ. "เจติยสถาน", บ่อนโถธิพ, บ่อนเถิาธิพ ถั่ๆ, โบสถ์, สิม เป้นต้น [ป. เจติย+(ป. ภาน/ส. สฺถาน)] [P. cetīya+(P. ṭhāna/S. sthāna)].

เจธะจา (เบิ่ๆ จาธะจา ติ่มอิภยู่่เหิๆ) ภ. "เจธจา", เอ้ำ, ภล่าอ (ส. จธฺจา) (S. carcā).

เจิม บ. (ธ้อยภอๆ) ถ้อ (ข. จิญฺเจิม) (Kh. ciñcəːm "chiñchəːm").

จิงภิม, จิงภิลมิ [-ละมิ] บ. "จิงภิล", จิงภิลมิ, บิอแดๆ, บิอที่มีเภสัธฐ์อบกันหฆายชั้น: "เจิง" = แดๆ "ภาธมิธ" = บิอ (ทมิส. เจง่+ภาธมิธ => จฎภลมิ) (Tamil. ceṅ+kāḷanīra => caṅkalanī). "จิงภิลมิ"; *bot. Nymphaea siamensis* Willd. อิงส์ (Fam.) Nymphaeceae.

จิงภิม ภ. "จิงภิม(-ภธิม)", ย่ๆๆไป-ย่ๆๆมๆ, ย่ๆๆเปื่อมอิธียาบิท หฺังจาภนั่งถินมานแล้อ (ป. จงฺภม/ส. จงฺภฺธม) (P. caṅkama/S. caṅkrama).

โจถ 1. ภ. "โจท", ถาม, ฟ้อๆ, เตือน, ท้อๆ (ป. จุท => ไจท) (P. cuda => coda).

2. บ. "โจทภ์", ผู้ถาม (ป./ส. ไจทภ) (P./S. codaka).

3. บ. "โจทย์", คำถาม, แภ้ไอ, ภาธท้อๆ, คำถามในอิฐาถถิตสาตฐ์(-ลาสตธ์) (ส. ไจทฺย) (S. codya).

4. บ. ไม้โจถ, ชื่ไม้ไผ่ป่าฐนิดหนึ่ๆ ในจำพอภไม้ป่อๆ ลำบ้อยภว่าพู่ และ แต่แอๆ;

"ไม้โจถ"; *bot. Vietnamosasa ciliata*. อิงส์ (Fam.) Poaceae.

โจทนา [โจถทะ-] บ. ภาธท้อๆ, ภาธฟ้อๆ, ภาธถาม (ป./ส. โจทนา) (P./S. codanā).

โจน 1. บ. "โจธ", ผู้ลัภ, ผู้ปุ้น (ป./ส. โจธ) (P. cora/S. caura).

2. ภ. "โจล", ล่ลอๆ, หฺงอภลอๆ, ลี่ใจ. บ. ผ้าย้ยย่อยที่ภิภขุ(-ขุ) ได้มาๆ และ ใช้เป้นผ้าบุ่งหิ่มบ่ ได้เอ็นอ่า "ผ้าบ่ธิอาธโจล" (ป. โจล) (P. cola).

โจธะภัม [-ภำ] บ. "โจธภัมม์", ภาธอะโมย (ข. ฆฺมอย/ลัธภฺธ. ถะไมย), ภาธลัภ [โจธ+(ป. ภมฺม/ส. ภธฺม)] [cora+(P. kamma/S. karma)].

จอม ภ. "จ่ธ", ไป, เหิ่ธือไป. อ. พัถพอย (ป./ส. จธ) (P./S. cara).

ชิพจอม [ชิบพะ-] บ. "ชีพจ่ธ", เส้นเลือถที่เต้นยู่ในธ่างภาย (ป./ส. ชีวจธ) (P./S. jīvacara).

จฐม 1. อ. "เจ้ฐธ", บาน, ช้าบาน, ยืบบาน (ป./ส. จิธ) (P./S. cira).

2. ภ. "เจ้ฐธ", ติด, ปาถให้ได้ตามธูปที่ต้องภาธ. ขเมธ เธ้ฐม "จาธ" แต่อ่านเป้น "เจ้ฐธ" (ข. จาธ "เจฺงธ") (Kh. cār "chéār").

จฐม 1. บ. "เจ้ฐม", เถื่องปูลอาถแบอหนึ่ๆ เธ๊ถด้วยอ๊บสัต(สัตอ์) จำพอภภอาๆ มียู่หาๆ เหนือขอๆประเทสจีบ แปอ่า แภะ; ผ้าเจ้ฐม แม่นผ้าที่เธ๊ถด้วยอ๊บแภะ ไหย่เธ้ฐมว่า "ผ้าเจ้ฐม" (ข. เจฺงม) (Kh. ciem "chiem").

2. อ. ธะมัถธะอัๆ (ข. ธอาๆ/ลัธภฺธ. ธะอัๆ) ติบเอๆ ในพุภภ์ธถีย์ เช่น สเวิ้ฐมเจ้ฐมโต(ติอ).

เจ้ฐธะกาบ บ. "เจ้ฐธกาล", เอลาเหิๆบาบ (ป./ส. จิธกาล) (P./S. cirakāla).

เจ้ฐธะไบ ภ. ปัถเผัชธ์, ปัถแภ้อ ให้เป้นเฆี่ฐมเภ้ธๆ, ชี้แจๆย่างละเอ๊ฐถ, อธิบายละเอ๊ฐถ (ทมิส. จาไ๓) (Tamil. cāṇai).

จำปา บ. ติ้นดอภจำปา มีหฆายชนิด และ หฆายอิๆส์ (ป./ส. จมฺปก) (P./S. campaka). "ดอภจำปา"; *bot. Michelia champaca* L. อิๆส์ (Fam.) Magnoliaceae.

① "จำปาสีธิมธ์ธ" ขบาถภาๆ; *bot. Magnolia "sirindroniae"* Noot et Halermlin. อิๆส์ (Fam.) Magnoliaceae.

② "จำปาลาอ"; *bot. Plumeria obtusa* Linn. อิๆส์ (Fam.) Apocynaceae.

③ "จำปาที่อไป" ขบาถภาๆ; *bot. Pterospermum diversifolum* Blume. อิๆส์ (Fam.) Sterculiaceae.

④ "จำปาแอภ" (ดอภจำปิ); *bot. Michelia alba* L. อิๆส์ Magnoliaceae.

จำนัน ภ. (ธ้อยภอๆ) เอ้ำ (ส. จธฺจา => ท. จำนรรจ์) (S. carcā => Th. camnanca "jamnan").

จำเธิน (ถำเถ้ธอกับภับ จเธิน ยู่เหิๆ) อ. "จเธิล", มาภหฆาย, ๆอภๆาม, ธุ่งเธือๆ (ข. จฺเธิล, จำเธิล, จมฺเธิล) (Kh. creuñ, camreuñ, camreuñ).

จำธฐๆ [-ธฐๆ] ภ. (ถำเถ้ธอกับภับ จธฐๆ ยู่เหิๆ แถอ จธ).

ส

เป้นพยัลฆฺนะโต(ติอ)ที่ 6 เป้นพอภอัภข์ธสูๆ และ ใช้เป้นโตสะภิดแหนโต(ติอ) "ถ" ได้ ในพยาๆถ์ภาๆถำ ถั่ๆ: มนุส(มนุขย)โลภ, เทสมา ๆลๆ. สำหู้บถำลัพท์ที่มีเค้ามาจาภภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสภฬต, ... ที่เธ้ฐมด้วยโต(ติอ) "จ", "ช" และ "ส" เมื่อได้ภายมาเป้นภาสา ลาอแล้อ แม่นเธ้ฐมแหนด้วยโต(ติอ) "ส" หั้งนั้น อิๆตาม มาถ(มาถธ-)ภฺาบขอๆ "ธาฐุ บัถทิถยสภาลาอ" ด้วยภาธใช้พยัลฆฺนะลาอ 27 โต(ติอ).

สะ 1. อ. หิภ (ป. จ/ส. ษ) (P. cha/S. ṣa).

2. บ. "สธะ", ขอภ, หฆอๆ, บ่อนขุดไว้สำหู้บเลี้ฐๆปา (ป. สธ/ส. สธสฺ) (P. sara/S. saras).

สภะ [สะ-] 1. อ. ขอๆถิบ, ใช้ต่หน้าถำอื่น เช่น: "สภอาหิ" ผู้ภล่าอถ้อยถำฝ่ายถิบ ถึ ฝ่ายสเมิ ทู ฝ่ายถาม, ใช้คู่ภับ "ปธอาหิ" ผู้ภล่าอถ้อยถำฝ่ายอื่น (ป. สภ/ส. สฺอภ) (P. saka/S. svaka).

2. บ. ปี, ภาธถำนอถนับเอลาเธ๊ฐๆลำถับ (ข. ลำผาป่) นับภันเป้นปี (ป. สภ/ส. ศภ) (P. saka/S. śaka).

3. บ. ผิม (ข. สภ่) (Kh. sak).

สภาตะ [สะภาะ-] บ. "สภยะ", เภอัฐม(ภเอัฐม) (ป. สภฆ) (P. sakaṭa).

สภาตะพาธะ [สะภาะ-] บ. "สภยะภาธ", ขอๆขับหุภเภอัฐม(ภเอัฐม) (ป. สภฆภาธ) (P. sakaṭabhāra).

สๆาย [สะหฺๆาย] ภ. "ฉๆาย", สิๆสัย, บ่แน่ใจ, แถๆใจ. อ. ไภ, ห่าๆ (ข. ฉฺๆาย) (Kh. chńāy "chngéāy).

สง่ฐม [สะหง่ฐม] อ. "สเวิ้ฐม", สุภาพเธ้ฐบธ้อย, บ. สังธอมภิธียาอาจาแบบเจ้ฐมโต(ติอ) (ข. สฺเงฺม, เสฺงฺม) (Kh. sńiem "sngiem").

สยะ [สะหจ๊ะ] ภ. บอบ, หฺับ (ป. สย/ส. ศย) (P. saya/S. śaya).

สยนะ [สะหจ๊ะ-] บ. ภาธบอบ, ภาธหฺับ, บ่อนบอบ (ป. สยน/ส. ศยน) (P. sayana/S. śayana).

สยัมพู [สะหจำ-] บ. "สยัมภู", พระผู้เป้นเอๆ, พระอิสอ (ป. สยมฺภู/ส. สฺอยมฺภู) (P. sayambhū/S. svayambhū).

สยัมพอบ, สยิมพอบ [สะหจำ-, สะหจิม-] บ. "สยัมพ์ธ", สยิมพ์ธ, ภาธเลือภเจ้าบ่าอด้วยถิบเอๆ ขอๆฝิๆสาอชาออิบเถ้ธ (ป. สยำวธ/ส. สฺอยำวธ) (P. sayaṁvara/S. svayaṃvara).

สยาม 1. [สะหจาม] บ. ชื่เก่าประเทสไหย่ แต่อันที่ 23 มิถุนา ถส. 1939 ถืนหฺัๆ, หฺังจาภอันที่ 24 มิถุนา 1939 ได้ภายมาเป้นประเทสไหย่ (ท. สยาม => ข. เสฺม) (Th. siam => Kh. siem).

2. ອ. ສີດຳ, ສີນ້ຳຕານ (ປ. ສาม/ส. ศฺยาม) (P. sāma/S. śyāma).

สยามธาบ [สะหฺยาม-] ນ. ສຍາມຣາຍ: ສ່ວນກາສາໄທຍ໌ກໍເຂັ້ຍນທັງ สยามราบ ແລະ ເสียมราฐ ມີຄວາມໝາຍ ຄື "ແຜ່ນດິນສຍາມ" (ຂ. เสฺงมธาป์) (Kh. siemrāp "siemréab").

สตะ [สะ-] ນ. ຈຳນວນ 100 (ป. สต/ส. ศต) (P. sata/S. śata).

สต๊วงแตธง [สะกึวดฺแธง] ນ. ຊື່ແຂວງ(ขแวง) ໜຶ່ງໃນປະເທສກັມພູຊາ; ຄວາມໝາຍ ຄື "ແມ່ນ້ຳທີ່ມີກໍ່ຜີ" (ข. สฺทึวฺแตฺรธง, -ดฺแธง) (Kh. sdoeṅtræṅ "stoengtræng").

สแตน ນ. "สแตน", ຊື່ປືນແບບໜຶ່ງ (ฝ. สแตน/อ. สแตน) (Fr. stène/En. sten).

สแตม [สะ-] ນ. "สแตมป์", ດວງກາໄປສນີຍາກໍธ, ດວງຕธาໄປรบกียากໍธ (ฝ. แตัมบฺเธ์/อ. สฺแตัมป์) (Fr. timbre/En. stamp).

สต๊วง [สะ-] ນ. ແມ່ນ້ຳ; ອີງຕາມເสัຽงอ่านขแมธ ເປັນ "สต๊วง", ເมื่อเพิ่มคำว่า "แตธง(ตแธง)" เข้ำไป ເປັນชื่อของแขวง(ขแวง) "สต๊วงแตธง(ตแธง)" ที่มีຄົนพื้นเมืองเปันคนลาวส่วนใหญ่ (ข. สฺทึวฺ => ท. ฉะเชิง) (Kh. sdoeṅ "stoeng" => Th. chachoeng).

สบัง [สะพัง] ນ. "ฉบัง", ໝໍ້ (ข. ฉบง) (Kh. chnaṅ "chhnéang").

สบัง [สะ-] ก. "ฉบัง", ສู้, ธิบ; ນ. ชื่กาพย์ชนิดหนึ่ง มีบทละ 12 คำ; เอ็นว่า "กาพย์ฉบัง" (ข. จฺปาํง) (Kh. chpaṁṅ "chbang").

สบัด [สะ-] ว. (ภอบ) "ฉบัส" => ฉบัด, ชุัด, ฤนัด, สันหัด, หันหีหันใด (ข. จฺปาส่) (Kh. chpas "chbas").

สบับ [สะ-] ນ. "ฉบับ" => สะบับ, แบบ, หนังสือ, เรื่อง: ภาสาไทย์เธ้ยน ฉบับ (ข. จฺปาป่) (Kh. cpap "chbab").

สมัย [สะไหฺ] ນ. เวลา, ครั้ง, คราว (ข. ฤธา), เหือ, (ป./ส. สมย) (P./S. samaya).

สมัก [สะพัก] ก. "สมัคค์" => สมัค, เข้ำเป็นพัคพวก, อาสา, ยินยอม, เต็มใจ, พ้อมเพ้ยง (ป. สมคฺค/ส. สมคฺธ) (P. samagga/S. samagra).

สบา [สะหฺบา] ນ. เครื่องปูนั่งที่ยัดนุ่น (หรือมาจาก "อาสบา" โดยตัด หรือ ลิบ "อา-" ออก) (ป./ส. อาสน) (P./S. āsana).

สบาบ [สะหฺบาบ] ก. อาบน้ำ. ນ. ภาธอาบน้ำ; ນ. ทหาธมัา, ลิบยี่มัา (ป. นหาน/ส. สนาน) (P. nahāna/S. sanāna).

สบาม [สะหฺบาม] ນ. ลาบ, บ่อนอ่าๆ, บ่อนโล่ๆ, บ่อนหญ้ม (ข. สาม, สฺนาม) (Kh. sām, snām).

สนิด [สะหนิด] 1. ว. "สนิท", แจบ, แหบ, ใกัชิด, รักแพง, เลีย; ตามเค้ำมิโต(ติอ) ธ ยู่ท้ำย (ป. สินิทฺธ/ส. สฺนิคฺธ => ข. สฺนิทฺธ) (P. siniddha/S. snigdha => Kh. sniddha).

2. ว. "สนิท" (ความหมายกลิกับกัย สนิด-1 ยู่เหิงนี้) คำนี้ มาจากภาสาขแมธเกำ (ข. ฤนิต ≈ ส. สนิฑ) (P. tnit ≈ S. saniḍ).

สนิม [สะหนิม] ນ. ขี้เพ้ยธง. ก. เข้ำขี้เพ้ยธง (ข. สฺนิม) (Kh. snim).

สนุก [สะหฺนุก] 1. ว. ม่วน, เบิกบานใจ, สบาย, บ่อึดยากา: ดัดแปงมาจาก "สุข" (ป./ส. สุข => ข. สุธนฺุก) (P./S. sukha => Kh. sraṇuk).

2. ว. ง่าย, บ่ยากา (ข. สฺนุก) (Kh. snuk).

สนุกสบาบ [สะหฺนุกสะหฺบาบ] (แปตามเค้ำคำลัพท์ที่ได้มา) ก. อาบน้ำกันย่างเบิกบาน และ ม่วนชื่น [ข. สุธนฺุก+(ป. นหาน/ส. สนาน)] [Kh. sraṇuk+(P. nahāna/S. sanāna)].

สบ, สบหา [สะหฺบ-] ນ. ความธัก, ยา หฺ มินต์ ที่เธ็ดให้เกิดความธัก; ลินลาอยางลิน ก่อว่า "สบ่ห์" แบบเดียวกันกับภาสาไทย์ ที่อิงตามสันสกฤต "เสน่ห์" (ป. สิเนหา/ส. สฺเนหา, เสฺนหา) (P. sineha/S. sneha).

สบิ [สะหฺบิ] ก. ยื่นต่, นำย้ืนอ้างๆ, ยิกย้ืนเว้ำ, บอกให้ธู้, สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ให้เห็น (ข. สฺนี, เสฺนี) (Kh. sneu).

สบิม [สะหฺบิม] 1. ນ. สาวไช้ หฺ บ่ธิอาธยองพระธาตุๆ (ข. สฺนำ) (Kh. snaṁ "snôm").

2. ນ. อ้าธาชุกาธผู้ที่ธับใช้ ยู่ในพระธาชุสำนัก (ข. ธาชสฺดาว่, ธาชวำง) (ข. สนฺุ) (Kh. sanuṁ).

สบอง [สะหฺบอง] ก. ตอบ, ตอบแหบ, ตอบสบอง, ธับสบอง (ข. สฺนง, สฺโนง, โสฺนง) (Kh. snôṅ "snông").

สบำ [สะหฺบำ] ນ. "ฉบำ", ปี (ข. ฉนวำ/อ. ชน้ำ) (Kh. chhnaṁ/Viet. năm).

สมาจาธิ [สะมา-] ນ. ผู้ปะพิติดี ดัง: สัมมาทิบภิ, ความเห็นชอบ, ความเห็นที่ถูกต้อง (ป. สมาจาริ) (P. samācārī).

สมาด [สะหฺมาด] ນ. "สมาส", คำหธ้, คำเว้ำปะเภทหนึ่ง ในไอยาก์ธก์ คือเอ้ำคำหฺายคำต่กัน เข้ำ หฺ หธ้เข้ำกันให้เป็นคำเดียว เช่น: "ดัดสิม" <= "ดัดแปงให่เพาะสิม" (ป./ส. สมาส) (P./S. samāsa).

สมาบ [สะหฺมาบ] ก. เธ็ดให้ติดใส่กัน, จอดกัน, ต่กัน (ป./ส. สมาน) (P./S. samāna).

สมาบคะติ [สะหฺมาบนะ-] ນ. "สมาบคติ". ก. มีภาธดำเนิน (ข. เผิธ, ผ่เตีธ) ย่างเดียวกัน (ป./ส. สมานคติ) (P./S. samānagati).

สมาบสับ [สะหฺมาบนะ-] ก. "สมาบฉันห์", ผ่ใจนำกัน, มีภาธพ้อมเพ้ยงกัน [สมาน+(ป. ฉนฺท/ส. ฉนฺทส)] [samāna+(P. chanda/S. chandasa)].

สมาบสังวาด [สะหฺมาบนะ-] ນ. "สมาบสังวาส", ภาธยู่ร่วมกัน. ก. มีภาธยู่สเมิกัน [สมาน+(ป. สงฺวาส/ส. สंวาส)] [samāna+(P. saṅvāsa/S. saṃvāsa)].

สมิง [สะหฺมิง] 1. ນ. พระเจ้ำแผ่นดิน (มอญ. สมิง) (Moñ. samiṅ "saming").

2. ນ. ชื่เสือ "สมิง" ที่ถือกันว่า แต่ก่อนเป็นลินมีอิหฺาแก่กล้า แล้วกายเป็นเสือ.

3. ນ. สมิงทะเล: มีหัง ปากดำ และ ปากเหฺืองๆ เป็นงูพิส;

① "สมิงทะเลปากดำ"; *zoo. Laticauda laticaudata*. อิงส์ (Fam.) Elapidae.

② "สมิงทะเลปากเหฺืองๆ"; *zoo. Laticauda colubrina*. อิงส์ (Fam.) Elapidae.

สมิ [สะหฺมิ] 1. ນ. "เจ้ำของๆ", ซึ่งอาจหมายถึง "กัมมัสสมิ" หฺ "กัมมสมิ" (เจ้ำของกัมม์) คำใช้เอ็นพระกึกขุ(-ขุ) ที่ถูกไล่สึกออกจากภาธเป็นสิงพ์ ย้อนผิดอินัย (ป. สมี) (P. samī).

2. ນ. ต้นสมิ, ชื่ไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง ดอกสีเหฺืองๆ มีเมัดสีน้ำตาล; "ต้นสมิ"; *bot. Sesbania sesnan* (L.) Merr. อิงส์ (Fam.) Leguminosae.

สมุด [สะหฺมุด] 1. ນ. "สมุทห์" => สมุห, สมุหธ์, หะเล (ป. สมุทฺท/ส. สมุทฺร) (P. samudda/S. samudra).

2. ນ. ปึ้มเธ้ยน, พับสำหฺับเธ้ยนหนังสือ เหมือนกับภาสาพะม้า แม่น "จาอุป์".

สมุทัย [สะหฺมุไท] ນ. "สมุทัย", ต้นเหตุ, ที่เกิด (ป./ส. สมุทย) (P./S. samudaya).

สมุบับชิ [สะหฺมุ-] ນ. "สมุหบัลชิ", หิอหน้าภาธบัลชิ: ลินลาวส่วนใหญ่ ผากับเว้ำ และ เธ้ยนเป็น "สมุดบัลชิ" ที่ให้ลความหมาย และ เข้ำใจว่าแม่น "ปึ้มบัลชิ" [(ป. สมุหา/ส. สมูหา)+ปญฺชิ] [(P. samuha/S. samūha)+pañjī)].

สมุหะ [สะหฺมุ-] ນ. หมู่, พวก, ชุม, จุ้ม (ป. สมุหา/ส. สมูหา) (P. samuha/S. samūha).

สเมน [สะเหฺมน] ນ. "สเมธ", ชื่ภูเอ๊าใหญ่ ในลัมภิธ์โลกสัตภาน ถือว่าเป็นบ่อนตั้งเมืองสอัธล์ ชั้นดาวดึงส์ (ป. สเมรุ/ส. สุเมรุ) (P. sameru/S. sumeru).

สม่ [สะหฺม่] ນ. หุ่น, หุ่นผูกเธือ, ของหมักที่ย่อนลึงพื้นน้ำให้ติดกับดิน เพื่อเอ๊าโส้ หฺ เชือกผูกติดกับเธือไว้บั่ให้เธือ หฺ ก่ำปั่นไหฺหมี: ภาสาขแมธเธ้ยน "ถุม่" แต่ออกเสัยงเป็น "หม่" = หีบ

(ข. ถุม) (Kh. thmo "dmɔ").

สม่ธะพูม [สะหฺม่-] ນ. "สม่ธภูมิ", สบามธิบ หฺ สบามธิบ ก็ว่า ตามภาสาลาว (ป./ส. สมธภูมิ) (P./S. samarabhūmi).

สมอง [สะหฺมอง] ນ. "ขมอง" => สมอง, ไขกะดูก, ปะสาท (ข. ขฺมง) (Kh. khmoṅ "khmông").

สมอบ [สะหฺมอบ] 1. ນ. "สม่ธ", ผู้ตายธ่วมกัน, ชู้ธักสุดใจ, บางงาม (ส. สมธ) (S. samara).

2. ນ. ภาธธิบ, ภาธต่สู้กัน (ป./ส. สมธ) (P./S. samara).

สเมิ [สะเหฺมิ] อ. ที่(เที่ๆ) กัน, ปากกัน, ธาบเผ้ยง (ป. สม => สเมิ) (P. sama => samœ:).

สเมิพาภ [สะเหฺมิ-] อ. "สเมิภาค", มีส่วนที่ (เที่ๆ) กัน, ปากกัน, ธาบเผ้ยง, เป็นมิด, บ่ขาดสาย. ນ. ภาธมีส่วนที่(เที่ๆ)กัน (ป. สม+ภาค => สเมิภาค) (P. sama+bhāga => samœ:bhāga).

สเมิพาบ [สะเหฺมิ-] ນ. "สเมิภาพ", ความที่(เที่ๆ)เหมือนกัน, ภาธมีส่วนที่(เที่ๆ)กัน (ป. สมภาว => สเมิภาพ) (P. samabhāva => samœbhāba).

สธะ [สะหฺธะ] 1. ນ. "สธะ" ใช้ปะกอบกับพยัญชนะ (ป. สธ/ส. สฺวธ) (P. sara/S. svara).

2. ນ. "สธะ", หมองปา, บ่อนขุดไว้เลี้ยงปา (อ่านออกเสัยงแบบง่ายดายเป็น "สะ") (ป. สธ/ส. สรส) (P. sara/S. saras).

สธะพู [สะ-] 1. ນ. "สธภู", กับแก้ (ป. สธภู) (P. sarabhū). "กับแก้"; *zoo. Gekko gecko* (Linnaeus, 1758). อิงส์ (Fam.) Gekkonidae.

2. ນ. "สธภู", ชื่ของแม่น้ำ 5 สาย = "ปัญจมหิ" ในประเทสอินเดียสมัยบูธาภ อันประกอบมี: ① "คิงคา", ② "ยมนา", ③ "อจิธวดี", ④ "สธภู" และ ⑤ "มหิ".

สธัสวะดี [สะหฺธัดสะวะ-] ນ. "สธัสวดี": ภาสาไทย์ เอ็นว่า สุรัสวดี เทวีอิงค์หนึ่งใน "ลัทธีลัภดี" ของสาสบาธินดู เป็นชายาของพระพริห์ม ถือว่า เป็นเทวีแห่งศิลปอิทยา มีหฺายชื่ เช่น: ภาธดี, พธาห์มี, สาธหา (ส. สรสฺวดี) (S. sarasvatī).

สธาบ [สะหฺธาบ] (คำเดียวกันกับ สำธาบ ยู่ลุ่มสุด) อ. "สธาณ", ยู่ดีกินดี, มีสุก, บ่เดือดธ้อน (ข. สุธาล, สำธาล => ท. สำราญ) (Kh. srāl, saṁrāl "samréal" => Th. samrāñ).

สธิธะ [สะหฺธิ-] ນ. ธ่างกาย, โต(ติอ)ตืน (ป. สธีร/ส. ศธีร) (P. sarīra/S. śarīra).

สธิธะกิด [สะหฺธิ-] ນ. "สธิธกิจ", ภาธเผิาศิพ, ภาธทำกิจเกี่ยวด้วยธ่างกาย ดัง ถ่ายอุจจาธะ (ป. สธีรกิจฺจ/ส. ศธีรกฺรฺย) (P. sarīrakicca/S. śarīrakṛtya).

สธิธะสาด, สธิธะวิทยา [สะหฺธิ-, -วิดทะ-] ນ. "สธิธสาตถ์", "สธิธศาสตธ์", สธิธวิทยา (-ศาสตธ์),

ໜັງສືແບບເຮັຽນ ທີ່ເວົ້າເຖິງຮ່າງກາຍຂອງຄົນ ແລະ ສັຕ(ສັຕວ໌)

① (ປ. สรีรสตฺถ/ส. शरीरशास्त्र) (P. sarīrasattha/S. śarīraśāstra).

② (ປ. สรีรวิชฺชา/ส. शरीरविद्या) (P. sarīravijjā/S. śarīraśāstra).

ສຣີຣະທາດ [ສะหรี-] ນ. "ສรีรธาตุ", ກะดูกของบุคคลิลสำคัญ (ข. สำอาบ่) ที่เผ้าแล้ว

[(ป. สรีร/ส. शरीर)+ธาตุ] [(P. sarīra/S. śarīra)+dhātu].

ສຣຸບ [ສะหฺรุบ] ก. "สรุป", หรั้เอ้าแต่เบื้อใบสำคัญ (ข. สำอาบ่) ออกมา. อิงตาม อัจนาบุกัม (-กธิม) ปาลิ-สันสกฺฤต แปว่า อ. ละม้าย, ค้ายคึ (adj. like, ressembling). อัจนาบุกัม(-กธิม) ไทย์ที่ว่ไป ก็บ่ได้บอกว่ามาจากภาสาใด: ถ้าอิงตาม อัจนาบุกัม(-กธิม) ภาสาสันสกฺฤต-ไทย์-อังกลิส นั้น แปว่า: ① จากธูปอันเดัียวกัน = of the same form, ② มิร่างกายอันหนึ่ง = having a body. บางเอกสาร ก็บอกว่า มาจากปาลิ-สันสกฺฤต "สำรูป" = "รูปอันมีอยู่" (ป./ส. สำ+รูป => ข. สรุป) (P./S. saṃ+rūpa => Kh. sarup "sarub").

ສລາ [ສะหฺลา] ນ. ฆาก (สำหรับเด้ัียอ) (ข. สลา) (Kh. salā).

ສລາກ [ສะหฺลาก] 1. ນ. "สลาก", เดื่องฆายใช้ในภารเสั่ยง หรื ทอายโชค (ข. โชค) เช่น ทอยผัฒนา: ภาสาไทย์เอ้ัยมเป้น จลาก. ส่วนฆ้ายแม่นใช้ในความฆายทีสอง (ดั่งย่ล่มนี้)

2. น. บัตเสั่ยงโชค; บัตเสั่ยงชี = บัตรเซียมซี (ป. สลาก/ส. शलाका) (P. salāka/S. śalāka).

ສລາກພัด [ສะหฺลากพะ-] ນ. "สลากภัต", อาหารที่เอ้าเลบนักบวช โดยภารใช้อิธีจับสลากเอ้า (ป. สลาก+ภตฺต/ส. शलाका+भक्त) (P. salāka+bhatta/S. śalāka+bhakta).

ສລາດ [ສะหฺลาด] อ. "จลาด", มิปัลลา, หงักแฆ้ม, จลาดแกมโกง (ป. เฉโก/ข. ฉฺลาต, ฉฺลาส, ชฺลาส) (P. cheko/Kh. cklāt, chlās, jhléās "chléāt", "chléās").

ສລาตัม [ສะลา-, สะหฺลา-] ນ. ฆายุใหฐ่, เธัยกชื่ลิมที่พัดจาก ทิสหั่นดิ หรื ทิสตาเอ้บต้กเฉัยงใต้ (ข. ฉฺเวง, เฉฺวง) ไปหาๆทิสอิสาน หรื ทิสตาเอ้บออกเฉัยงเหื่อ ในปายธะดู (ส. ฐฺตฺ) ฝน (มาล. สลาตบ) (Mal. salātan).

ສลาบ [ສะหฺลาบ] ນ. ปีกของนิก (ข. สฺลาป) (Kh. slāp "sléāb").

ສลาม [ສะหฺลาม] ນ. "จลาม", ชื่ปาบ้ำเค้มพอกหนึ่ง บ่มิเกัด มิหงายแมอ เป้นปาธ้าย มักกินลิน: ฝรั่ง-อังกลิส = Fr. requin/En. shark (ข. ฉฺลาม) (Kh. chhlām "chhléam").

"ปาจลาม"; *icht. Carcharhinus melanopterus*. อิงส์ (Fam.) Carcharhinidae.

ສลิสา [ສะลิ-] ນ. "สลิษา", ภาธกอดธัด (ส. शलिषा) (S. śalişā).

ສลิด [ສะหฺลิด] ນ. ปาสลิด, ชื่น้ำจืดชนิดหนึ่ง;

"ปาสลิด"; *icht. Trichogaster pectoralis*. อิงส์ (Fam.) Anabantidae.

ສลิบ [ສะลิบ] ນ. น้ำ (ป./ส. สลิล) (P./S. slila).

ສลึก [ສะหฺลึก] ນ. ใบไม้ (ข. สฺลึก) (Kh. sloek).

ສลุด [ສะหฺลุด] ก. โถธิพ, เถ้าธิพ; โต(ตือ)ย่างยิง "สลุต" = Fr. à saluer/En. to salute (ป. ครว/ส. โครว, เคารว) (P. gārava/S. gaurava).

ສลู [ສะหฺลู] ນ. "จลู", งิว, ปีธูปงิว, ปีที่ 2 ในจำนวน 12 ปี (ข. ฉฺลูว) (Kh. chlūv).

ສเลด [ສะเหฺลด] ນ. "สเลษม์", เสมหะ, ยี้เที่: "น้ำลายเหียแห้ง สเลษม์ฟองฟูมย้อย" (สินชัย) (ป. เสมฺห/ส. शฺเลษฺม, शฺเลษฺมนฺ) (P. semha/S. śleşma, śleşman).

ສโลก [ສะโหฺลก] ນ. "สโลก", ชื่เสียง, เกัรติยิส; คำร้องลำสัธเสิล (ข. สธเสิธ) ที่เป้นภาพย์กอบ. อ. คำปะพันธ์ใบอัตถะถติสันสกฺฤต (ป. สีโลก/ส. शฺโลก, โศฺลก) (P. siloka/S. śloka).

ສลอง [ສะหฺลอง] ก. "จลอง", อันลิบธอบ ใบโอกาสบางย่าง; บางเพื่อ ก็ถึกใช้คู่กันกับ "จเลิม" (ข. เจ๋, เจม => ท. เฉลิม) เช่น: "จเลิมจลอง" (ข. ฉฺลง) (Kh. chhlông).

ສลอม [ສะหฺลอม] ນ. "จลอม", เธือกะแซง (ท.จุลอม) (Th. cha-lom).

ສเลีย [ສะเหฺลีย] ก. "จเลีย" => สเลีย, แก้, ตอบ, แก้บัลหา (ข. ฉฺเลีย, เฉฺลีย) (Kh. chleui).

ສเลิม [ສะเหฺลิม] ก. ย้องยั่ (เบิ่งลึบ สลอง ยู่เหิง) ภิกเล้ำ มาจากภาสาอเมธเก่ำ (ข. เจ๋. เจม => ท. เฉลิม) (Kh. cheṁ => Th. chaloem).

ສลูอ [ສะหฺลูอ] อ. "จเลือย" => สเลือย, บึกธะแฮงอ้บมาหันหิ: มักใช้คู่กับกับ "จลาด" => สเลือยสลาด (ข. ฉฺเลียว, เฉฺลียว) (Kh. chlieo).

ສเลำ [ສะเหฺลำ] อ. "จเลำ" => สเลำ, สอย, งาม, เก้ัยง (ท. ฉฺเล้า, เฉฺล้า <= ข. ฉฺลาต) (Th. chlau <= Kh. chlāt "chléāt").

ສไล [ສะไหฺล, ไสละ] ນ."สไล", ภูหิน, โขดหิน (ส. शैल, ไศล) (S. śalai, śaila).

ส่วย 1. ນ. "ภาษี" (แต้จิ๋ว. ส่วย) (Teochew. suay).

2. น. ชื่เผ่าหนึ่งยู่ภาคใต้ของประเทสลาว; บางเพื่อ ก็ว่าเผ่า "ภูย".

สอบ 1. ก. "สธอล", หิอธวัย; "เสัยงสธอลพ้อม เสัยงหิอหุมปาก": ไทย์เอ้ัยมเป้น สรวญ (ข. สำธวล, สฺธวล, สำธาล, สฺธาล) (Kh. saṁrual, srual, saṁrāl, srāl "sréāl").

2. น. สอบ, บ่อบล้อมธั้วไว้สำหรับปูกพืชผัก และ ฆากไม้ต่างๆ.

3. น. สอบ, อาภาธไป-มา ผ่านกันไปหาๆเสั้นเดัียอ, สับสิน; "สอาบ" ก็ว่า.

4. ก. สอบ, สืบสอบ, สอบสอบ, ไต่สอบ.

ສอะ [ສะหฺอะ-] 1. ນ. "สวะ", ซากสัพ, ร่างลิบที่ตายไปแล้ว: ถ้าเอ้าตามปาลิสิดๆแม่น "ฉิพ" (ป. ฉว/ส. शव) (P. chava/S. śava).

2. อ. (ปาก) ชื่อธ้าย, ไธ้ปโยชน์ เช่น: น. ลิบสอะ, เธื่องสอะ, ต้นหธ้า, ต้นผัก, สิ่งที่ไฆ้มั้ามา. "สอะ" คื สิ่งที่ลธอบลธอง (ข. ฤธปคฺธา) ใบภาสาสันสกฺฤต (ป./ส. สว) (P./S. sava).

3. น. "สอะ", ของตินเอง (ป. สกา-/ส. สฺว-) (P. saka-/S. sva-).

ສอะกัม [ສะหฺอะกำ] ນ. "สอกัมม์", เจ้ัยกส่อบโต(ตือ) (ป. สกากมฺม/ส. สฺวากรฺมนฺ) (P. sakakamma/S. svakarman).

ສอะกาม [ສะหฺอะ-] ນ. "สอกาธย์", หน้าที่ หรื ธุระของตินเอง (ส. สฺวาการฺย) (S. svakārya).

ສอะบะ [ສะ-] ນ. "สอบะ", ภาธฟัง, ภาธเสอบา, ภาธไฆ้ไป. ก. เสอบา, ลิบ, ลิบหาสมาลิม (ป. สวน/ส. शฺรวณ) (P. savana/S. śravaṇa).

ສอะพาบ [ສะหฺอะ-] ນ. "สอภาพ", สภาพ, ความเป้นยู่ของตินเอง (ป. สภาว/ส. สฺวภาว) (P. sabhāva/S. svabhāva).

ສอะธาด [ສะหฺอะ-] ນ. "สอธาชุย์" (สันสกฺฤตถึกเลือก), ความเป้นเอกธาชุ, ภาธเป้นเจ้าตินเอง [(ป. สก/ส. สฺว)+(ป. รชฺช/ส. राज्य)] [(P. saka/S. sva)+(P. raja/S. rājya)].

ສอัด [ສะหฺอัด] ນ. "สอัส", มื้อื่น (ป. สฺเว, เสฺว/ส. शฺวस्) (P. sve/S. śvas).

ສอัสดิ [ສะหฺอัด-] ก. "สอัสดี", ไห้พ้ธ: คำหักหายเวลาผิบพ้กับ ใบภาสาไทย์. น. ความดิงาม, ความธุ่งเธืองๆ, ภาสาลาว ส่วนใหธ่ใช้แต่ "สบายดี" (ป. สปฺปาย+ลาว. ดี) (ป. สุวตฺถิ, โสตฺถิ/ส. สฺวสฺติ) (P. suvatthi, sotthi/S. svasti).

ສอัสดิภ [ສะหฺอัดสะ-] ນ. "สอัสดิภ", ลายภาภบาต เงาะลิงหางยอา ใช้เป้นเค้ืองฆายมาแต่ยู ธาต สันนิยภานอ่า แม่นธูปตาเอ้บเดิน (ข. เผิธ, ผำเดิธ) เอ้ัยนยอา. น. ธุง NAZI อาลเลิมาย (เย้ัยธมัน) ใบยุคของ Adolf Hitler ก็ใช้สัลลัภต์นี้ ยู่เค้ืงกางของธุง (ส. สฺวสฺติก) (S. svsatika).

ສอัสนะ [ສะหฺอัดสะหนะ] ນ. "สอัสนะ", ภาธหายใจ, ภาธหันใจ (ส. शฺวसน) (S. śvasana).

ສอับ [ສะหฺอับ] 1. ນ. "สอัธล์", เมืองฟ้า, โลภของเทอดา. อีภเสั้นหางหนึ่ง อ่ามาจากภาสา อินโด-อาธยัน และ อินโด-อีหฺ่าน ดั่งเดิม *suHargás และ อินโด-เอียิป(ยูโธป) *su₂l-gʷr̥-s (ป. สคฺค/ส. สฺวรฺค) (P. sagga/S. svarga).

2. น. ทิ่งหธ้า, ป่าหธ้า (ฝ. สวานน์/อ. savannah) (Fr. savanne/S. savannah).

3. น. สีอิด, สีมุ่ย เอ้ัยอ่า "สอัธล์".

ສอัธลิด [ສะหฺอับธะ-] ก. ถอธจะเป้น "สอัธลคิต" หงายกอ่า, ตายไป, ไปสู่สอัธล์แล้อ ใช้สำหรับ พธะเจ้าแผ่นดิน, ถ้าจะไห้ถึกตามเค้าแห้ ถอธอ่านเป้น "สะ-หอับ-ละ-ลิด", บ่แม่น "สะ-หอับ-ธะ-ลิด" หรื "สะ-หอับ-ปะ-ลิด" ตามที่ใช้เอ้ำ และ เอ้ำใจกันโดยที่อๆไป [(ป. สคฺค/ส. สวรฺค)+คต] [(P. saga/S. svsarga)+gata].

ສอา [ສะหฺอา] ນ. ลิง (ข. สฺวา) (Kh. svā).

"ลิง"; *zoo. Macaca mulatta*. อิงส์ (Fam.) Hominidae.

ສอาด [ສะหฺอาด] 1. อ. "สอาห", งาม, เปิดเผย, เบียเบิกดิ. น. ความธัก หรื ความยินดีหางกามาธิมต์ (ส. ภามาวลมฺพนน), ความผ่ใจ (ป. สาหุ/ส. สฺวาหุ) (P. sādu/S. svādu).

2. ก. "สอาสต์", ธักใค่, ยินดี (ป. สฺวาสฺติ) (P. svāsti).

3. น. "สอาต", ดาวฤกษ์ หมู่ที่ 15 มี 5 หม่อยบำกับ: "ดาวอ้ๆงผัง" หรื "ดาวงูเหงือม" ก็ว่า (ส. สฺวาติ) (S. svāti).

ສอามิ [ສะหฺอา-] น. สามิ, ผิว, นาย, เจ้าของๆ, ผู้เป้นใหธ่ (ป. สามี/ส. สฺวามินฺ) (P. sāmī/S. svāmin).

ສอามิพัภ [ສะหฺอา-] ก. "สอามิภักดิ์", ยอมยู่ใต้อำนาจ (ข. อ้ดาจ), ชื่สัจ(สัตย์) ต่ผู้เป้นนาย, ชื่สัจ (สัตย์) หรื ภักดิต่ผิอ (ป. สามี+ภตฺติ/ส. สฺวามินฺ+ภกฺติ) (P. sāmi+bhatti/S. svāmin+bhakti).

ສอาหะ [ສะหฺอา-] น. "สอาหะ", เว้ำดีแล้อ, คำกล่าวเมื่อจิบภาธเสกเป่ำ (ป./ส. สุ+อาหา => สฺวาหา) (P./S. su+āha => svāha).

ສอี [ສะหฺอี] น. "จอี", ผิวพัต, สีเบื้อหนัง (ป./ส. ฉวี) (P./S. chavī).

ສเอด [ສะเหฺอด] อ. "สเอต", เสต, สีขาว (ป. เสต/ส. เศฺวต, शฺเวत) (P. seta/S. sveta).

ສเอตสัด [ສะเหฺอดตะ-] น. "สเอตฉัตธ์", เสตฉัต, ธิ่มขาว, ใช้เป้นเค้ืองฆายของความเป้นพธะเจ้าแผ่นดิน เธัยกว่า พธะเจ้าธิ่มขาว หรื พธะเจ้าล้านช้างธิ่มขาว (ป. เสตฉตฺต/ส. शฺเวต-, เศฺวตฉตฺร) (P. setachatta/S. śvetachatra).

ສเอีย [ສะเหฺอีย] ก. กิน, ลธของ (ข. ฤธๆ) เมืองๆ (ข. ไสย, สฺโวย, ไสฺวย) (Kh. sôy, svôy).

ส้อย 1. ນ. ชื่ปาโต(ตือ)น้อยๆ มีเกัด จัดยู่ในจำพอกปาขาอ; ต้นไม้ และ ภอาๆ ก็ใช้ลำบี้

① "ปาสัอย"; *icht. Henicorhynchus siamensis*. อิวุส์ (Fam.) Cyprinidae.

② "ติ้นสัอย"; *bot. Hisbiscus schizopetalus*. อิวุส์ (Fam.) Malvaceae.

③ "ภวางสัอย"; *zoo. Rangifer tarandus* . อิวุส์ (Fam.) Cervidae.

2. ນ. ສາຍປະຄັນທີ່ເຮັດດ້ວຍເງິນ ຫຼື ຄຳ ສຳຫຼັບໃສ່ຄໍ ຫຼື ແຂນ. ເຈົ້າຕົວສ້ອຍ ແປວ່າ ເປັນເຈົ້າສົມບັຕິ ຕົວໜຶ່ງ ຄື 10.000.000.000 (ສິບພັນລ້ານ) (ท. สร้อย) (Th. sòi "sɔ̌i").

3. ກ. ຂາດເປັນຕ່ອນຍາວ, ຂາດອອກສ້ັນໜຶ່ງ ແຕ່ສ້ັນໜຶ່ງຍັງຕິດຢູ່ກັບຂອງເດີມ. ອ. ເປັນເສັ້ນຍ່ອນລິງ, ຍາບ, ຍອຍ: "ແພຂາດສ້ອຍ ຣອຍຍຸ້ມແຕ່ປ່ອງເຂັ້ມ".

ສອນ 1. ນ. "สัร", ປຶ້ນ, ລູກປຶ້ນ, ລູກຣນູ, ໜ້າເກົ໊ກ (ป. สร/ส. ศร) (P. sara/S. śara).

2. ກ. ບອກຄວາມຮູ້ໃຫ້, ສະແດງ (ខ. សូរេង, រេសូង) ໃຫ້ເຂ້ົ້າໃຈ, ອ່ານນຳກ້ັນ (ຫຼື ສອນຄວາມ), ແຣກ ເປັນ, ເຮັຣນ, ແອບ, ຢົ້ນໃຫຣ່ (ສອນສາວ, ສອນບ່າວ).

ສະກະວາທີ ນ. "สกวาที", ຜູ້ກ່ລ່າວຄຳຂອງຕົນ = ຜູ້ສເນີເຣ່ືອງ ເປັນຄູ່ກັບ "ปรวาที" = ຜູ້ຄັດຄ້ານ (ป. สกวาที # ป. ปรวาที) (P. sakavādī # P. paravādī).

ສะกัม 1. ອ. "สกัรจ์", ຮ້າຍກາຈ, ແຂງແຣງ: "ດ້ວຍຄວາມເຄົາຣົพ" (Adv. respectfully, duly, carefully, ...) ນ. ຜູ້ຊາຍທ່ີມີອາຍຸຢ່ໃນເຂຕ ภเช้ัรฐ(เภช้ัรฐ) ตามกิรพาย (ป. สกฺกจฺจ => ท. ฉกรรจ์) (P. sakkacca => Th. cha-kan).

2. ນ. "สกันธ์", ຣ່າງກາย (ป. ขนฺธ/ส. สฺกนฺธ, สฺกนฺท) (P. khandha/S. skandha, skanda).

ສะกัมมะกิริยา [-กำมะ-] ນ. "สกัมมกิริยา", ຄຳກິຣິยาท่ีมีกัมม์ ຄือมีผู้ถูกทำຢู่บำ ຈ่ึงได้ຄวาม ① (ส. ส+กรฺม+กฺริยา => สกรฺมกฺริยา) (S. sa+karma+kriyā => sakarmakriyā). ② (ป. สกมฺม+กิริยา/ส. สกรฺม+กฺริยา) (P. sakamma+kariyā/S. sakarma+kriyā).

ສะกัมมะทาด [-กำมะ-] ນ. "สกัมมธาตุ", ธาตุท่ีมีกัมม์ ຄือ ຄำกิริยาท่ีมีกัมม์ เอ้ົามาปะกอบ (ខ. ឃុគឧប/มอล. ឃុគប) ยู่บำ [(ป. สกมฺม/ส. สกรฺม)+ธาตุ] [(P. sakamma/S. sakarma)+dhātu].

ສะกา ນ. "สกา", เคื่องหั้นกาธพันัน (ខ. ក្បាល់) แบอหนึ่ง ใช้ลูกบาสก์ทอดลิงแล้วย้ายโต (ต็อ)สกาตามแต้ัม ในลูกบาสก์ (ป. ปาสก/ส. ปาศก) (P. pāsaka/S. pāśaka).

ສะกาบ ນ. "สกันธ์", ยัันธ์, ลำ, ร่างกาย (ป. ขนฺธ/ส. สฺกนฺธ, สฺกนฺท) (P. khandha/S. skandha, skandha).

ສะกุบ 1. ນ. "สกุต", นิก (ป. สกุต/ส. ศกุน) (P. sakuṇa/S. śakuna).

2. ນ. "สกุล", เช้ือแซ่ว, เช้ือสาย, โลตอิวุส์, พิวุส์พันธุ์ (ป./ส. สกุล => ខ. ត្រកូល) (P./S. sakula => Kh. trakūl).

ສะกุบๆ, ສะกุบิ (ลำเด้ัรอกับกับ สะกุบ-1 ยู่เหิวนี้) ນ. "สกุตๆ", นิกหิวหญ่าย, นิกแม่ ว่า "สกุติ".

ສะกิบ อ. "สกิล", ที่อไป, หิวเพ็ด(พ็ด), หิวสั้น, หิวมอล; ออกเสัรงยาว เป็น "สากิล" (ป./ส. สกล) (P./S. sakala).

ສะขะ, ສะขๆ, ສะขิ ນ. "สักขี", พิยาน (ខ. ឃេម្ចុលសាម), เส่ัรอ, สหาย (ป. สกฺขี/ส. สากฺษิน์) (P. sakkhī/S. sākṣin).

ສะสะ ນ. "สสะ", กะต่าย (ป. สส/ส. ศศ) (P. sasa/S. śaśa).

ສะสี, ສะสิน, ສะสิ ນ. "สสี", ศศิน, ซึ่งมิกะต่าย, ดวงจันหร์ (ป. สสี/ส. ศศิน์) (P. sasī/S. śaśin).

ສะสิหอบ ນ. "สสิธ์ร", "ศศิธ์ร", ดวงจันหร์ (ส. ศศิธร) (S. śaśidhara).

ສะเช้ิงเช้ิา ก. "สะเช้ิงเช้ิา", สายบ้ายย่อยเล็ก; "สหิง" = สายบ้ายย่อย, ส่วน "ชฺเร็า" = เล็ก (ខ. សូហ្ង+ជ្រៅ => ท. ฉะเชิงเทรา) (Kh. sdeuṅ+jrao => Th. chachoengsao).

ສะถิก ນ. (แบบ) "สถิก", หมด 100, จำนอน 100 (ป. สตก/ส. ศตก) (P. satala/S. śataka).

ສะถับ ก. "สถัป" => สถับ, ต้ังใจฝังพระธัมมเทสนา; มักใช้คู่กับ "ตธับ" (ខ. ស្តាប់) เช่ัน: "สถับตธับฟัง" (ខ. ស្តាប់) (Kh. stap).

ສะถับปะกอบ ก. "สถัปปกัรต์", บังสุกุล (ให้แก่ศิพเจ้าบาย), พระอกิธัมม์ 7 ถัมกิธ์ (ป. สตฺตปฺปกรณ/ส. สปฺตปฺรกรณ) (P. sattapakaraṇa/S. saptaprakaraṇa).

ສะถัน, ສะถิน ນ. (แบบ) "สถัน", สถิน, เต้ำนิม (ป. ถน/ส. สฺตน) (P. thana/S. stana).

ສะถิม ນ. (ลถิต) "สถัมภ์", หุ้มภ, เสิา; ห้องต้ังเพื่อลิงธายละเอ้ัยดต่าๆๆ เช่ัน: โต(ต็อ)เลอ, สูต, สัลลักขต์ (ป. ถมฺภ/ส. สฺตมฺภ, สฺตมฺภ) (P. thambha/S. stamba, stambha).

ສะถิ ນ. "สถิ", บาๆท่ีมีถวามซื่สัจ(สัตย์)ต่สามิ (ส. สถี) (S. satī).

ສะถุดิ ນ. "สถุติ", ถำยิกย้องๆ, ถำสัรเสิล (ป. ถุติ/ส. สฺตุติ) (P. thuti/S. stuti).

ສะเถ็ด (ธาๆๆ) ก. "สเถ็จ", ไป, ย้ายจากท่ี: "พระบาทย้ายจากภ้ๆๆ เสเมดเช้ิลสเถ็จ" (ខ. ស្តេច, ស្តេច) (Kh. stec "sdech").

ສะแถง (ถวามพายอันเด้ัรอกับกับ "สำแถง" ยู่ลุ่มแถอใก้จะสุดโต "ส") (ខ. សំរេង, សម្រេង) (Kh. samṭæṅ, samṭæṅ "samṭæng").

ສะโถม ນ. ถำสัรเสิล (ส. ศัสน => ខ. សន្ទេីប), ถำช้ิมเช้ิย; ภาสาไทย์เอ้ัรมเป็น สรรเสริญ

(ป. โถม/ส. สฺโถม, โสฺถม) (P. thoma/S. stoma).

ສะถำ [สะ-] อ. "สถำ", ขอๆ (ខ. ស្មរ) (Kh. sṭaṁ).

ສะตาๆ ນ. หึ่งส่วนของร้อยของบาท, มาตๆ(มาตธาๆ)เงิินไทย์: 1 บาท = 100 สตางค์ [(ป. สต/ส. ศต)+องฺค => สตางฺค] [(P. sata/S. śata)+aṅga => satāṅga].

ສะติ ນ. "สติ", ถวามธะนึก (ខ. ឝរឹភ) ได้, ถวามถึดพ้ั, ถวามบ่ห่ิงลืม (ป. สติ/ส. สรฺ+ติ => สฺมฺรฺติ) (P. sati/S. sar+ti => smṛti).

ສะติสัมปะชัญยะ [-สำ-] ก. "สติสัมปชัญญะ", ธะนึก (ខ. ឝរឹភ) ได้, ธู้โต(ต็อ)ได้, ธู้สึกด้วยถวามธอบถอบ (ป. สติ+สมฺปชญฺญ) (P. sati+saṁpajañña).

ສะติมันตุ ນ. "สติมันตุ", ลิบมิสติ (ป. สติมนฺตุ) (P. satimantu).

ສะติปัดถาน ນ. "สติปัฏฐาน", ท่ีต้ังของสติ, ข้ัธัมม์อันเธัดให้สติต้ังพั้น ถือ: กาย, เวทนา, จิต, ธัมม์ (ป. สติปฏฺฐาน) (P. satipaṭṭhāna).

ສะติ ນ. "สถิ", แม่ลิง, เพสลิง ใช้คู่กับ บุรุบ (ใช้ในลักบถะท่ีสุภาพ) (ป. อิตฺถี, ถี/ส. สฺตฺรี) (P. itthī, thī/S. strī).

ສะตู 1. ນ. "สตู", เข้ัาพ่ิม, ยนิม (มาล. ฯนูม, ฯนฺดูม) แห่งแบอหนึ่ง, "เข้ัาหุ้ม" ก็ว่า (ป. สตู) (P. satū).

2. ນ. "สตูว์", อาหารย่างหนึ่ง ต้ิมเข้ัรอให้ช้ิมเป่ือย; ลาวเว้ัาตามภาสาฝร่ังว่า ถั่งลุ่มบ้ี (ฝ. ธาฎูต์/อ. สตูว์) (Fr. ragoût/En. stew).

ສะตูบ ນ. (ลำเด้ัรอกับกับ สะถูบ ยู่ลุ่ม) ນ. "สตูป", ธาตุเจดีย์ (ป. ถูป/ส. สฺตูป) (P. thūpa/S. sthūpa).

ສะถาม 1. ນ. "สถาม", ภาม, ภารต้ังยู่, ถวามเป็นยู่, ตำแหน่ง, หน้าท่ี, บ่อมยู่, บ่อมเช้ิา (ป. ภาม/ส. สฺถาม) (P. ṭhana/S. sthāna).

2. ນ. "สถาล", บ่อมบิก, บ่อมดอม, บ่อมสูง: "ถ้ิล" หุ้ "สถ้ิล" ก็ว่าลืกับ (ป. ถล/ส. สฺถล) (P. thala/S. sthala).

ສะถานิ ນ. "สถานี", สำนักงาม (ខ. សំណាក់ការ), บ่อมพักเช้ิา, บ่อมจอดธิถ หุ้ บ่อมจอดเธ็ือ, บ่อมเธัดภาธ (ป. ภานี/ส. สฺถานี) (P. ṭhāni/S. sthāni).

ສะถาบัน ນ. "สถาบัน", บ่อมศึกบาธ่ำเธัรม, ภารต้ังยู่, ถวามเป็นยู่, ตำแหน่ง, หน้าท่ี, บ่อมยู่, บ่อมเช้ิา เป็นถำธ่อมธาภักับกับ "สถาปนา" (ป. ภปน/ส. สฺถาปน) (P. ṭhapana/S. sthāpana).

ສะถาบิก ນ. "สถาบิก", ผู้ต้ังยู่, ผู้ก่สร้าง, นายช่างก่สร้าง, นายช่างแผนผัง (ป. ภปก/ส. สฺถาปก) (P. ṭhapaka/S. sthāpaka).

ສะถาปะนา ນ. "สถาปนา", ภารแต่งต้ัง, ภารสร้างสา (ป. ภาปนา/ส. สฺถาปนา) (P. ṭhāpanā/S. sthāpanā).

ສะถาปะนิก ນ. "สถาปนิก", ผู้ต้ังยู่, ผู้สร้าง, นายช่างก่สร้าง, นายช่างแผนผัง [(ป. ภปน/ส. สฺถาปน)+อิก] [(P. ṭhapana/S. sthāpana)+ika].

ສะถาปัตยะกัม [-ปัดตะยะกำ] ນ. "สถาปัตยกัมม์", ภารสร้างสา. เผ้ัรๆแต่เป็นภารเห้ัรย ธะหว่าๆ ปาลิ "ถาปิจจ์" และ สันสกฤต "สถาปัตย์"; แต่ในถวามเป็นจริๆ (ป. จิตฺ > จฺติ => จฺติๆ) ยังบ่ั ห้ันผิบเห้ันมิ "ถาปิจจ์" เหื๋อ (ป. ภาปิจฺจกมฺม/ส. สฺถาปตฺยกรฺม) (P. ṭhāpiccakamma/S. sthāpatyakarman).

ສะถาพอบ อ. "สถาพ์ร", ถาอ์ร, พั้นยืน, ต้ังพั้นบ่ั่หอ่ันไหว (ป. ถาวร/ส. สฺถาวร) (P. thāvara/S. sthāvara).

ສะถิด อ. "สถิต", ยืนยู่แล้อ, ต้ังยู่แล้อ, พั้นคิง, แน่นอน (ป. ภิต/ส. สฺถิต) (P. ṭhita/S. sthita).

ສะถิติ ນ. "สถิติ", ภารต้ังยู่, ถวามพั้นคิง, จำนอนสิ่งท่ีกำพ็ด (ខ. ភ័ពត់) ไอ้เป็นธะเบ้ัรย (ខ. ឡេប, ឧฝ្បប), ยอดสำมะโน, ยอดบัลชี (ป. ภิติ/ส. สฺถิติ) (P. ṭhiti/P. sthiti).

ສะถิธะ (ลำเด้ัรอกับกับ สะถูธม ยู่ลุ่ม) อ. "สถิธะ", สเถ้ัรธ, พั้นคิง, ยืนยาว (ป. ถิธ/ส. สฺถิธ) (P. thira/S. sthira).

ສะถิธะวาด ນ. "สถิธวาท", นิภายหนึ่งของฝ่ายเถธวาท, เอ้ิมว่า นิภาย "สถิธวาท" หุ้ "เถธวาท" (ป. ถิธวาท/ส. สฺถิธวาท) (P. thiravāda/S. sthiravāda).

ສะถูบ ນ. "สถูป", ธาตุเจดีย์ (ป. ถูป/ส. สฺถูป) (P. thūpa/S. stupa).

ສะถิม 1. ນ. "สถิม", ต้ำนิม (ป. ถน/ส. สฺตน) (P. thana/S. stana).

2. ນ. "สถิล", บ่อมบิก, บ่อมดอม, บ่อมสูง (ป. ถล/ส. สฺถล, สฺถลี) (P. thala/S. sthala, sathalī).

ສะถิลบิด, ສะถิลมาภ [-ถิบละ-] ນ. "สถิลบิถ", สถิลมาร์ค, หางบิก, หางโบน, หางสูง ① [(ป. ถล/ส. สฺถล)+ปถ] [(P. thala/S. sthala)+patha]. ② (ป. ถลมคฺค/ส. สฺถลมารฺค) (P. thalamagga/S. sthalamārga).

ສะถูม (เบ่ิงถึบ สะถิธะ ยู่เหิว).

ສะบับ ນ. "ฉบับ", แบบย่างๆ (ខ. ច្បាប់ => ច្បាប់) (Kh. cpapp => chpap "chbab").

ສະບາຍ ອ. "สบาย", ເປັນສຸຂສຳຣານ (ຂ. สุคาล), ຢູ່ດີມີແຮງ

(ป. สปฺปาย/ส. สปฺราย) (P. sappāya/S. saprāya).

ສະບາຍດີ ອ. "สบายดี", ຢູ່ດີມີແຮງ, ເປັນສຸຂສຳຣານ (ຂ. สุคาล). ມັກໃຊ້ເວົ້າ ເມື່ອເຫັນ ແລະ ລາ ຈາກັນ [(ป. สปฺปาย/ส. สปฺราย)+ลาว. ดี] +([P. sappāya/S. saprāya)+Lao. dī].

ສະບູ 1. ນ. ເຄື່ອງປະສົມ(ผสม)ຂົ້ນສຳຫຼັບໃຊ້ ຖູຟອກຊັກ ເສື້ອຜ້າ ແລະ ຕົນໂຕ(ตัว)ໃຫ້ສະອາດ

(ปอร์. สะบาอ => สะปุ > สะบู) (Por. sabão => sapu > sabū).

2. ນ. ປືນໃຫຣ່ແບບບູຣາ; "ฝังยิบเลังๆลอง เหิงทะลังลั่นสะบูบิบก้อง" (ສິນຊັຍ)

ສະບົ້ງ ນ. "สบ้ง", ຜ້ານຸ່ງຂອງກົກຂຸ(-ขุ) ແລະ ສາມເຕຣ (ຂ. สฺปง่) (P. spoṅ "sbông").

ສະບົດ 1. ນ. (ແບບ) "สบัจ", ຄົນຊາຕິຕ່ຳຊ້າ (ป. สปจ/ส. สฺวปจ) (P. sapaca/S. śvapaca).

2. ກ. "สบัถ", ເປ່ັງຖ້ອຍຄຳເພື່ອເນັ້ນໃຫ້ຄົນເຊື່ອ ໂດຍອ້າງວ່າສິ່ງສັກດົ໌ສິຫຣົ໌ລົງໂທສຕົນ ຫຼື ໃຫ້ກັຍພິບັຕິ ຕ່າງໆເກິດກັບຕົນ ຖ້າຫາກຕົນບໍ່ປະພິບັຕິຕາມ ຫຼື ບໍ່ເປັນໄປຕັ່ງທີ່ເວົ້າໄວ້

(ป. สปถ/ส. ศปถ) (P. sapatha/S. śapatha).

ສະພັ້ງ 1. ນ. "สระพัง", สระน้ำ, หมองน้ำที่ຄົນຂຸด. เห็ฐบอะเมธ ແม่นหมองที่เกิดขึ้นเอง

(ข. ฤธฆาำง) (Kh. trobéaṁṅ "trɔpéang").

2. ນ. "สระ", เสัฐงที่ได้ยิน เป็น "สะ"; มาจากภาสาปาลิ-สับสกฐต ที่แปว่า หมอง, อ่างน้ำ

(ป. สร/ส. สรสฺ) (P. sara/S. saras).

ສະພາ ນ. "สภา", บ่อมปะชุม, ห้องปะชุม, สถาบที่ปะชุม (ป./ส. สภา) (P./S. sabhā).

ສະພາກ ອ. "สภาค", ธอมกับยู่หมอดเดัธอกัน, ลืกัน, ห่(เที่ำ)กัน (ป. สภาค) (P. sabhāga).

ສະພາຈານ ນ. "สภาจาร", ธีตลองของสถาบที่ปะชุม (ป./ส. สภาจาร) (P./S. sabhācāra).

ສະພານ ນ. "สะพาน", ยิอ (ข. สฺพาน) (Kh. sban "sphān").

ສະພານາຍົກ ນ. "สภานายก", ผู้เป็นปะธานในที่ปะชุม, ปะธานสภา

(ป./ส. สภานายก) (P./S. sabhānāyaka).

ສະພາຣາສດອນ ນ. "สภราชผ้ร", ที่ปะชุมของผู้แทนราชผ้ร

[สภา+(ป. รฐฺร/ส. ราษฺฏร)] [sabhā+(P. raṭṭha/S. rāṣṭra)].

ສະພາຣາຊມົນຕີ [-ราดชะ-] ນ. "สภราชมนตี(-ตรี)", ที่ปะชุมของพระเจ้าแผ่นดิน, ที่ปะชุมของ ที่ปรึกษา (ป. ปริสฺขา/ส. ปริษฺษา) ของพระเจ้าแผ่นดิน

[สภาราช+(ป. มนฺตี/ส. มนฺตริ)] [sabhārāja+(P. mantī/S. mantrī)].

ສະພາວະ ນ. "สภาวะ", ลอามเป็นเอง, ลัภขตะในโต(ตัว)เอง, ธัมมชาติ

(ป. สภาว/ส. สฺวภาว) (P. sabhāva/S. svabhāva).

ສະເພາະ ข. "ฉเพาะ", จำเพาะ (ข. ฉฺพะ), เผื่อ, พิเสส, เจาะจิง

(ข. จำพะ => ท. เฉพาะ) (Kh. cambô "champhô" => Th. chapho).

ສະມະຍາ ນ. "สมยา", ชื่ที่ตั้งให้ (ใช้ว่า สมัยยา หรื สิมยา ก็ได้ถืกัน)

(ป. สมญฺญา => สมฺยา) (P. samaññā => samñā).

ສະມະຖະ ນ. "สมถะ", ลอามสงิบใจ (ป. สมถ/ส. ศมถ) (P. samatha/S. śamatha).

ສະມະຖະວິປັສນາ [-ปัดสะ-] ນ. "สมถะ และ วิปัสนา", ได้แก่อ้ปะบิบัติ ในพระพุทธสาสนา ที่เป็นหลัก สำคัล มี 2 ย่าๆ ถื:

① "สมถะกัมมัยกาน" = กาธฝึกใจให้สงิบ.

② "วิปัสนากัมมัยกาน" = กาธฝึกใจให้เกิดปัลญาเห็นแจ้ๆ.

(ป. สมถวิปสฺสนา/ป. สมถวิปสฺยนา) (P. samathavipassanā/S. śamathavipaśyanā).

ສະມະນະ ນ. "สมณ", ผู้สงิบ, พระกิกขุ(-ขุ) สามเตร: ใช้เป็น สัมณะ ก็ได้ถืกัน

(ป. สมณ/ส. ศฺรมณ) (P. samaṇa/S. śramaṇa).

ສະມັດຊາ ນ. "สมัชชา", ที่ปะชุม, กาธปะชุมเพื่อปโยชน์ ย่าๆใดย่าๆหนึ่งโดยฉะเพาะ (ข. ฉฺพะ)

(ป. สมชฺชา/ส. สมชฺยา) (P. samajjā/S. samajyā).

ສະມັດຕະ อ. "สมัตตะ", สิมบูธก์, สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), เต็มที่

(ป. สมตฺต/ส. สมาตฺธ) (P. samatta/S. samātra).

ສະມັຕພາບ [-มัดตะ-] ນ. "สมัตตภาพ" => สมัตภาพ, ลอามสิมบูธก์, ผิลสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), ลอามเต็มที่ [(ป. สมตฺต/ส. สมาตฺธ)+ภาว] [(P. samatta/S. samātra)+bhāva].

ສະມັດຖະ อ. "สมัตถะ", ที่สามาถก์(-มาธ์ถ). ก. สามาถก์(-มาธ์ถ)

(ป. สมตฺถ/ส. สามารฺถ) (P. samattha/S. sāmārtha).

ສະມັຖພາບ [-มัดถะ-] ນ. "สมัตถภาพ", สมัตถภาพ, ลอามสามาถก์(-มาธ์ถ), ลอามสามาถก์ (-มาธ์ถ)เธัดเอ้ธภาธของเลื่องจัภธ์. ນ. ผิลผลิตที่ได้ เมื่อสิมเห็ธบใส่ภับเบื็อที่ปูกฝัง = Fr. rendement par ha/En. yield per ha.

[(ป. สมตฺถ/ส. สมรฺถ)+ภาว] [(P. samttha/S. samartha)+bhāva].

ສະມັຖນະ [-มัดถะ-] ນ. "สมัตถนะ", ลอามสามาถก์(-มาธ์ถ)

[(ป. สมตฺถ/ส. สมรฺถ)+น] [(P. samttha/S. samartha)+na].

ສະມັນຍາ (ลำเดัธอภับ สะมะยา ยู่เหิง) ນ. ชื่ที่ตั้งให้ (ป. สมญฺญา) (P. samaññā).

ສະມາຄົມ ນ. "สมาคม", กาธปะชุม, กาธเอ้ำธ่วมหมู่, กาธไป-มาหาสู่กัน

(ป./ส. สมาคม) (P./S. samāgama).

ສະມາຈານ ນ. "สมาจาร", ลอามปะพึติดี, ปะเพถี (ป./ส. สมาจาร) (P./S. samācāra).

ສະມາຊິກ ນ. "สมาชิก", ผู้มีสิทธ์, ผู้มีส่วนร่วมในอิงค์กาธ หรื สมาคมใดหนึ่ง

(ป./ส. สามาชิก => ข. สมาชิก) (P./S. sāmājika => Kh. samājika).

ສະມາທານ ນ. "สมาทาน", กาธถืเอาข้อปะบิบัติ (สมาทานสีล)

(ป./ส. สม+อาทาน => สมาทาน) (P./S. sama+ādāna => samādāna).

ສະມາທິ ນ. "สมาธิ", ลอามตั้งใจพั้น (ป./ส. สมาธิ) (P./S. samādhi).

ສະມານ อ. "สมาน", สมือกัน, ห่กัน, พ้อมเพ้ธงกัน (ป./ส. สมาน) (P./S. samāna).

ສະມານະຄະຕິ ນ. "สมานคติ", มีกาธดำเนิน (ข. เผิธ, ผ่เกิธ) ย่าๆเดัธอกัน

(ป./ส. สมานคติ) (P./S. samānagati).

ສະມານະສັ ก. "สมานฉันท์", ผ่ใจนำกัน, กาธพ้อมเพ้ธงกัน

(ป./ส. สมานฉนฺท) (P./S. samānachanda).

ສະມານະສັງວາດ ນ. "สมานสังวาส", กาธยู่ร่วมกัน. ก. มีกาธยู่สเมือกัน

[สมาน+(ป./ส. สංวาส)] [samāna+(P. saṁvāsa/S. saṃvāsa)].

ສະມາບັດ ก. "สมาบัติ" => สมาบัติ, บัธลุลอามสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ). ນ. กาธเอ้ำฌาน มิ 8 ชั้นด้อยกัน ถื: "รูปสมาบัติ 4" แลละ "อรูปสมาบัติ 4" (ป./ส. สมาปตฺติ) (P./S. samāpatti).

ສະມຸທັຍ [-ไท] ນ. "สมุทัย", เกิด (ข. เกิด, ก่เกิด) ขึ้นพ้อม, ต้นเหตุ, ที่เกิด

(ป./ส. สมุทย) (P./S. samudaya).

ສະມຸດຈັຍ [-ไจ] ນ. "สมุจจัย", กาธธิบโธม(ธอม), กาธห้อบโธม(ธอม)

(ป./ส. สมุจฺจย) (P./S. samuccaya).

ສະມຸດເສດ ນ. "สมุจเฉท", กาธตัดขาด (ป./ส. สมุจฺเฉท) (P./S. samuccheda).

ສະມຸດເສທປະຫານ [-เสดทะ-] ນ. "สมุจเฉทปะหาน", กาธตัดกิเลสอาดจากสับดาบ

[ป. สมุจฺเฉท+(ป. ปหาน/ส. ปฺรหาณ)] [P. samuccheda+(P. pahāna/S. prahāṇa).

ສະມຸດຖານ ນ. "สมุทยฐาน", กาธเป็นขึ้น, กาธเกิด (ข. เกิด, ก่เกิด) ขึ้น, กาธตั้งขึ้น, ต้นเหตุ

(ป. สมุฏฺฐาน) (P. samuṭṭhāna)

ສະໂມສອນ ນ. "สโมสร" <= สโมสรก์, บ่อมปะชุม, กาธปะชุม, กาธโธม(ธอม)กับ

(ป. สโมสรณ/ส. สมวสรณ) (P. samōsaraṇa/S. samavasaraṇa).

ສະໂมหาน ນ. "สโมธาน", กาธปะชุม (ข. ปฺธชุ), กาธเต้ำโธม(ธอม) กับ

(ป. สโมธาน/ส. สมวธาน) (P. samōdhāna/S. samavadhāna).

ສະຣະນະ ນ. "สรณะ", ที่เผื่ง, ที่อาสัย, ที่ป้องกับ (ป. สรณ/ส. ศรณ) (P. saraṇa/S. śaraṇa).

ສະຣະນาคົม ນ. "สรณาคม์", กาธถืเอาพระรัตนะตรัย (-ไตธ/-ตไธ) (ป. ติสรณ/ส. ตฺริธรณ) เป็นที่ เผื่ง (ป. สรณคมน) (P. saraṇāgamana).

ສะຣะนาตรัย ນ. "สรณาตรัย (-ไตธ/-ตไธ)", ที่เผื่งทั้ง 3 ถิ: พระพุทธ์, พระธัมม์ แลละ พระสิงฆ์ (ป. ติสรณ/ส. ตฺริศรณ => ข. ตฺไธ-, ไตฺรสรณ) (P. tisaraṇa/S. triśaraṇa => Kh. traisaraṇa).

ສะຣะพัน ນ. "สรภัญญ์" => สรภัญ, คำสูตที่เธัดเสัธงยาวเย็น

(ป. สรภญฺญ) (P. sarabhañña).

ສะโรด 1. อ. "สโรช", เสัธด, ข่องบ้า, ใจธ้าย (ส. สโรษ) (S. saroṣa).

2. ນ. "สโรชฺ", ดอกบิว (จะใช้เป็น "สาโรชฺ" เสัธงยาวก็ได้ถืกัน). อ. งาม; "สาโรชฺหาว ผู ผ่านสอบตาล" (ส. สโรชฺ) (S. saroja).

"ดอกบิว หรื สโรชฺ"; *bot. Nelumbo nucifera.* อิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ສะอะนะ, ສะอะนา ก. "สอนะ", ลธอกะ, สอนา, ลธอกา, ฟัง, ได้ยิน

(ป. สวน/ส. ศฺรวณ) (P. savana/S. śravaṇa).

ສะอะนาภาม ນ. "สอนาภาธ", ลธอกาภาธ, กาธฟัง, กาธได้ยิน

[(ป. สวน/ส. ศฺรวณ)+อาภาธ] [(P. savana/S. śravaṇa)+ākāra].

ສะอะนานุตธิยะ ນ. "สอนานุตธิยะ", ลธอกานุตธิยะ, กาธฟังอับปะเสิภยิ่ง

[(ป. สวน/ส. ศฺรวณ)+อนุตฺตริย] [(P. savana/S. śravaṇa)+anuttariya].

ສะอะนิ ນ. "สอนี", ลธอกีย์, คำที่หน้าฟัง, คำม่อน

(ป. สวนี/ส. ศฺรวกีย) (P. savanīya/S. śrauvaṇīya).

ສะหะ อ. "สหะ", พ้อมกัน, ธ่วมกัน, ด้อยกัน (ป./ส. สหา-) (P./S. saha-).

ສะหะกอน ນ. "สหกรณ์", เอ้ธภาๆานที่ธ่วมกัน, อิธีจัดกาธย่างหนึ่ง ที่บุคคิลผ่ใจธ่วมกันเธัด โดย แบ่งผิลได้-ผิลเสัธหั่(เที่ำ)กัน (ป./ส. สหกรณ) (P./S. sahakaraṇa).

ສະຫະຈອນ ນ. "สหจร", ຜູ້ເດີນ (ຂ. ເຜິ, ຜໍເຕີ) ທາງຮ່ວມ, ໝູ່ເພື່ອນ, ສหาย
(ป./ส. สหจร) (P./S. sahacara).

ສະຫະຊາດ ອ. "สหชาติ", ເກີດອັນເດືອນປີເດັ່ອກັນ, ເກີດຮ່ວມອັນເດືອນປີເດັ່ອກັນ
(ป./ส. สหชาติ) (P./S. sahajāti).

ສະຫະທັມມິກ [-ທໍ-] ນ. "สหธรรมิก", ຜູ້ຖືธัมม์ย่างเดัียวกัน
[สห+(ป. ธมฺมิก/ส. ธรฺมิก)] [saha+(P. dhammika/S. dharmika)].

ສະຫະບານ ນ. "สหบาน", ภาธดื่มบ้ำร่วมกัน [(ป./ส. สห)+ปาน] [(P./S. saha)+pāna].

ສະຫະປະຊາຊາດ ນ. "สหประชาชาติ", ອົງค์ภาธจัดตั้ง ธะหว่าๆ ปะเทส
[สห+(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+ชาติ] [saha+(P. pajā/S. prajā)+jāti)].

ສະຫະພັນ ນ. "สหพันธ์", ภาธเกี่ยอย้องร่วมกัน (ป./ส. สหาพนฺธ) (P./S. sahabandha).

ສະຫະພັນທະຣັດ ນ. "สหพันธรัยก์" => สหพันธรัภ, ภาธโธม(ธวม)รัภต่างๆเย้ำกัน ให้เป็นปะเทส
เดัียอ [(ป./ส. สหาพนฺธ)+(ป. ธนุภ/ส. ธาษฺฏฺร)] [(P./S. sahabandha)+(P. raṭṭha/S. rāṣṭra].

ສະຫະຣັດ ນ. "สหรัยก์" => สหรัภ, ปะเทสที่มีภาธปົกคธรอง (ຂ. ฤธๆ) หายรัภร่วมกัน
[สห+(ป. ธนุภ/ส. ธาษฺฏฺร)] [saha+(P. raṭṭha/S. rāṣṭra)].

ສະຫະພາບ ນ. "สหภาพ", ดอามเป็นอันหนึ่งอันเดัียอกัน (ป./ส. สหภาว) (P./S. sahabhāva).

ສະຫະນາຖ ນ. "สหนาถ", ลูกพ้างสอง, เธ้าพี่น้องพ้างสอง; "สหกุมาธ" ถึ พี่น้องน้ำกัน
(ເวสสันตะ) (ป./ส. สห+กุมาธ => สหมาธา) (P./S. saha+kumara => sahamārā).

ສະຫະສັງวาด ນ. "สหสังวาส", ภาธอยู่ร่วมกัน
[สห+(ป./ส. สं)+วาส = สหวาส] [saha+(P. saṁ/S. saṃ)+vāsa = sahavāsa].

ສะหัด อ. "สหัสส์" => สหัส, สหัสธ์, หนึ่งพัน (ป. สหสฺส/ส. สหสฺร) (P. sahassa/S. sahasra).

ສะหัสนัย, ສะหัสเนด [-หัดสะไน, -หัดสะ-] ນ. "สหัสนัยน์", สหัสเนตร์ => สหัสเนต, สหัสเนตธ์, ผู้มี
ดวงตาพันห่วย = พระอินทธ์
① [ป. สหสฺส+(ป./ส. นยน)] [P. sāhassa+(P./S. nayana)].
② [ส. สหสฺร)+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [S. sahasra)+(P. netta/S. netra)].

ສะหัสธังสี [-หัดสะ-] ນ. ผู้มีรัสมีหนึ่งพัน = พระอาทิตย์ ถึ ตาเอ็น
(ป. สหสฺส+ธํสิ/ส. สหสฺร+ธฺมี) (P. sāhassa+raṁsī/S. sahasra+raśmī).

ສะหัสวัด [-หัดสะ-] ນ. "สหัสวัสส์" => สหัสวัส, สหัสธวัธษ์, ลิบธอบหนึ่งพันปี

(ป. สหสฺส+วสฺส/ส. สหสฺร+วรฺษ) (P. sāhassa+vassa/S. sahassa+varśa).

ສะหาย ນ. "สหาย", เสี่ยอ, ผู้ร่วมเป็นร่วมตาย (ป./ส. สหาย) (P./S. sahāya).

ສะโห้ง (หน้าจะเป็น "สโธ้ง", "โสธ้ง") ນ. ชื่ผ้าแบอหนึ่ง เป็นตาๆ มุ่งโดยบั่เพ็ยเตี่ยอ
(มาล. สฺโธง, โสฺธง => ท. โสร่ง) (Mal./Th. sarong).

ສะอาด อ. บั่เป็อน, เสาะใส, บ่ธิสุทธิ์ (ข./มอญ. สฺอาต) (Kh./Moñ. s-āt).

ສัก 1. ນ. "สักดิ์", สักดา, อำนาจ (ข. อำวาจ), ยิส, ฮิ้น
(ป. สตฺติ/ส. ศกฺติ) (P. satti/S. śakti).
2. อ. "สักย์", อาจ, สิมถอธ, เพาะสิม (ป. สกฺก/ส. ศกฺย, ศกฺต) (P. sakka/S. śakya, śakta).
3. น. ต้นไม้แบอหนึ่ง เป็นไม้มิธาถา และ ใช้ปโยชฆ์ได้หายย่างๆ;
"ต้นไม้สัก"; *bot. Tectona grandis* L.f. อิงส์ (Fam.) Labiatae.
4. ก. แหงลิง, เอ๊าของมิปายแหหม หื มิถิมแหงลิงเพื่อให้เอ้ำ หื ตั้งยู่, ปั่น หื ต่าอหิอลิง
ทางลุ่ม (หิอสัก).

ສักกะ น. พระอินทธ์ (ป. สกฺก/ส. ศกฺร) (P. sakka/S. śakra).

ສักกะบับ น. "สักรบัธพ์", สักกบัธพ์, บั้นพระอินทธ์, ชื่ภัภาห์ที่ 10 (เวสสันตะ)
(ป. สกฺกปพฺพ/ส. ศกฺรปรฺว) (P. sakkapabba/S. sakraparva).

ສักการะ ก. "สักการะ", โถธิพ, เถิาธิพ, นับถื, บูชๆ. น. เถื่องบูชา
(ป. สกฺการ/ส. สตฺการ) (S. sakkāra/S. satkāra).

ສักตะ [สักกะ-] ນ. "สักยะ", ภาสาสักยะ, ภาสา "สันสกฤต"
(ป. สกฺกฬ, สกฺกต/ส. สंสกฺฤต) (P. sakkaṭa, sakkata/S. saṃskṛta).

ສักพิบ [สักกะ-] ນ. "สักกภิพ", สักธภิพน์, โลกของพระอินทธ์, สวัธค์ฮิ้นดาวถึงส์
(ป. สกฺกภว/ส. ศกฺรภวน) (P. sakkabhava/S. śakrabhavan).

ສักขี ນ. "พิชุฌาต" => พิยาน (ข. เยชฺชุลฌาต <= ป. วิชฺชุลฌาต/ส. วิชฺชุลฌฺชาน), ผู้เห็น
ด้อยตา: ไทย์ใช้เอ้ธน พยาน (ป. สกฺขี/ส. สากฺษิน) (P. sakkhī/S. sākṣin).

ສักยะ [สักกะ-] ນ. "สักยะ", วิงส์ภษัตธิย์ที่เป็นเชื้อสาย ของพระพุทธะเจ้า. ก. อาจ, เพาะ,
สามาถถ์(-มาธ์ถ), สิมถอธ: ส่วนไทย์ให้ถอามหาย "สักยะ" ว่า ไฟฟ้า
(ป. สกฺก/ส. ศกฺย, ศกฺต) (P. sakka/S. śakya, śakta).

ສักยะพาบ [สักกะ-] ນ. "สักยภาพ", ภาอะแฝง, อำนาจ (ข. อำวาจ), คุถสิมบัถิที่แอบแฝงยู่ใบ

= พ์ธสอัธถ์พิเสส [(ป. สกฺก/ส. ศกฺย)+ภาว] [(P. sakka/ S. śakya)+bhāva].

ສักยะธาด [สักกะยะ-] ນ. "สักยธาฑุ", พระธาฑุของพอกสักยะ, เจ้าชีวิตของพอกสักยะ
[(ป. สกฺก/ส. ศกฺย)+ธาฑุ] [(P. sakka/S. śakaya)+rāja].

ສักสิด อ. "สักดิ์สิทธิ์", ดิเลิส (ข. เลิฆ), มิอำนาจ (ข. อำวาจ) เถิดขาด
[(ป. สตฺติ/ส. ศกฺติ)+สิทฺธิ] [(P. satti/S. śakti)+siddhi].

ສักสี 1. ນ. "สักดิ์สิธิ", ชื่เสียง, เกียติยิส, เกียติภูมิ, เกียติปวัติ, ภำลัง, แธง, สมัตถนะ
① (ส. ศกฺติ+ศฺรี => ศกฺติศฺรี) (S. śakti+srī => śaktiśrī).
② (ป. สตฺติ+สิริ => สตฺติสิริ) (S. satti+siri => sattisiri).
2. ນ. สักสี = สิ่งที่เบ้ธถดเบ้ธน ถึ: หอก, หาว, ดาบ, มิด, ผ้า
(ป. สสฺ+ติ = สสฺติ => สตฺติ) (P. sas+ti = sasti => satti).

ສักสาด [สักกะ-] ນ. "สักกสาจ" => สักสาจ, ผี ("ปิสาจ" แปงไปเป้น "บ่ธิสาจ" ภำมิ): "ถึตา
แมอโพงสักสาจ" (เวสสันตะ)
[(ป. สกฺก/ส. ศกฺย)+(ป. ปิสาจ/ส. ปิศาจ)] [(P. sakka/S. sakka)+(P. pisāca/S. piśāca)].

ສักดา ນ. "สักดา", อำนาจ (ข. อำวาจ) (ส. ศกฺติ/ป. สตฺติ) (S. śakti/P. satti).

ສักดินา ນ. "สักดินา", อำนาจ (ข. อำวาจ) ปักคธรอง (ข. ฤธๆ) ที่นา, ถ้านอำนาจของข้าธาฑุ
ภาธ ในสมัยบูธาต [(ป. สตฺติ/ส. ศกฺติ)+ลาว. นา] [(P. satti/S. śakti)+Lao. nā].

ສักธาด [สักกะหฺธาด] ນ. "สักธาฑุ", ปี, อิธีมับปี, หอดปีที่ตั้งข้ึ้นเป็นเถื่องหายเหตุภาธก์สำลัฬ
(ข. สำฆาบ่): พุทธสักธาฑุ ตั้งข้ึ้นแต่อันที่พระพุทธะเจ้านิพพานมา, สักธาฑุที่เลียใช้กันมา มี
หายย่าง ถึ:
①. "ถธิสตสักธาฑุ" นับแต่อันที่พระเยซูเกิด (ข. เกิจ, กำเดิต) มา; สักธาฑุนี้ เป็นสักธาฑุ
ปะจำ สำห฼ับผู้ที่นับถืสาสบาถธิสต์.
②. "จุลสักธาฑุ" ตัดออกมาจาก "สักธาฑุกลิยุถ" หื อายุของกลิยุถ ถึ กลิยุถ อันเป้นยุถปัจจุ
บันนี้ มิอายุ 430.000 ปี, จุลสักธาฑุ ตั้งข้ึนเมื่ออายุกลิยุถนี้ได้ 3.739 ปี โดย พระสังฆธาฑุ มี
บานอ่า "บุพโสธพันต์" แห่งปะเทสพุกาม (พะม้า) ซึ่งสึกออกไปเป้นเจ้าชีวิตในปีนั้น เหตุ
นั้น จุลสักธาฑุ จึงใช้เป้นเภตาห์หางโหธาสาตถ์(-ลาสตธ์).
③. "พุทธสักธาฑุ" ตั้งข้ึนแต่อันพระพุทธะเจ้าโถตมะนิพพานมา เป้นสักธาฑุปะจำ สำห฼ับผู้
ที่นับถืสาสบาพุทธ์.

④. "มหาสักธาฑุ" ตัดมาจาก สักธาฑุกลิยุถ ถึงเดัียอกันกับจุลสักธาฑุ แต่ตัดมาก่อนจุลสัก
ธาฑุ ถึตัดเมื่ออายุกลิยุถได้ 3.180 ปี โดยภษัตธิย์สักยะอิงค์หนึ่ง บานอ่า "สลิอาหมะ" เป้นผู้
ตั้งข้ึน และ ใช้เป้น เภตาห์โหธาสาตถ์ (-ลาสตธ์) ถึงเดัียอกัน
[(ป. สก/ส. ศก)+ธาฑุ] [(P. saka/S. śaka)+raja].

ສักธิบ [สักกะ-] ນ. "สักธินทธ์", สักภินท์, พระอินทธ์ผู้ยิ่งใหฆ่
(ป. สกฺก+อินฺท/ส. ศกฺร+อินฺทฺร) (P. sakka+inda/S. śakra+indra).

ສักห฼าด [สักกะห฼าด] ນ. "สักห฼าต", ผ้าที่เธ็ดจากอ็บสัต(สัตว์)
(ธินดูส. สากเลต) (Hindus. sakalet).

ສังฆ 1. ນ. "สังฆ์", พระสิงฆ์ (ป. สงฺฆ/ส. สंฆ) (P. saṅgha/S. saṃgha).
2. ນ. "สังข์", หอย, หากหอย (ป. สंข, สงฺข/ส. ศंข) (P. saṁkha, saṅkha/S. śaṃkha).
"หอยสังข์"; *coq. Turbinella pyrum*. อิงส์ (Fam.) Turbinellidae.
3. ນ. "สังค์", ภาธเกี่ยอย้องๆ, ภาธติดยู่, ภาธพิอพัน. ก. เกี่ยอย้องๆ, ติดยู่, พิอพัน
(ป./ส. สंค => ป. สงฺค) (P. saṁga/S. saṃga => P. saṅga).

ສังกา 1. ນ. "สังกา", ตังกา, ถอามสิงสัย. ก. สิงสัย
(ป. สंกา => สงฺกา/ส. ศंกา) (P. saṁkā => saṅkā/S. śaṃkā).
2. ນ. "นิภสังกา", นิภสาลิกา; "สับโปป้อง สังกาภี้ก่างๆ" (สิมซ้ย)
(ป. สาลิกา/ส. ศาธิกา) (P. sālikā/P. śārikā).
"นิภสังกา"; *orn. Acridotheres tristis*. อิงส์ (Fam.) Corvidae.

ສังกาธิ (มาจาภ "สังฆะภาธิ") ນ. "สังฆภาธิ", ลูภสิส(ศิษย์)อัด, ผู้เธ็ดเอ้ธภให้พระสิงฆ์
[(ป. สंฆ => สงฺฆ/ส. สंฆ)+ภาธิ] [(P. saṁgha => saṅgha/S. saṃgha)+kārī].

ສังกัด ก. ฮั้นยู่, โธม(ธวม)ยู่, หายหู่ (ข. สंภาต่) (Kh. saṁkat).

ສังกับปะ น. "สังกัปปะ", สังกัลปะ, ถอามถึด, ถอามธึ่นตอง
(ป. สงฺกปฺป/ส. สंกลฺป) (P. saṅkappa/S. saṃkalpa).

ສังกาด 1. อ. "สังกาส", ค้าย, ถึ, เฝือน, เป้ธย (ส. สงฺกาศ) (S. saṅkāśa).
2. ถ้าแม่น น. "สักธาฑุ", สักธาฑุ ที่เกี่ธอย้องกับ "ปี" แม่นเอิาตามลุ่มนี้เลีย:
[(ป. สก/ส. ศก)+ธาฑุ => ป. สงฺกธาฑุ?] [(P. saṁka/S. śaṃka)+rāja => P. saṅkrāja?].
3. น. "สังกธาส" บูธาตเลียใช้เอ็นว่า "ปี" และ เธ็ธนเป้น "สังกธาส", ปัจจุบันนี้ ภำนำมาใช้

ອີກ, ໂດຍຖືວ່າ ເປັນຄຳລາວເດີມແທ້ໆ?. "ພຸທธสังฆธาตุ", "พุทธสังฆธาตุ" ເພື່ອໃຫ້ມັນມີຮູປภาธ ເວົ້າ ແລະ ເຂັ້ຽນ ຕ່າງจากภาสาไทย์, ซึ่งไทย์เຂັ້ຽນ ແລະ ເວົ້າเป็น พุทธศักราช

[พุทธ+(ป. สกา/ส. ศกา)+ธาตุ] [Buddha+(P. saka/S. śaka)+rāja].

สังกิเลด [-กิเห฼ด] น. "สังกิเลส", เครื่องเธัดให้จิตใจเสื้าหมอง

[ป./ส. สं+(ป. กิเลส/ส. ภฺเลศ, เหฺลศ)] [P. saṁ/S. saṃ+(P. kilesa/S. kleśa)].

สังเกด ก. "สังเกตุ", หมายจี้ไอ้, เบิ่งให้ลักแม่ (ป./ส. สงฺเกต) (P./S. saṅketa).

สังกอบ ก. "สังกัธ", ปะปันคันเล, เธัดพ้อมกัน. น. ภาธปะสิม(ผสิม), ภาธลาบเกั่ธอ

(ป./ส. สंกธ => ป. สงฺกธ) (P. saṁkara/S. saṃkara => P. saṅkara).

สังขยา 1. ก. นับ. น. ภาธนับ (ป. สงฺขยา) (P. saṅkhaya).

2. น. "เข้ำสังขยา" ชื่อเข้ำพืม หื ขนิม (มอญ. ขบ์/มาล. ภานุม, ภาดุนุม) ฆนิดหนึ่ง ที่เธัดจาก ไอ่ขาว, บ้ำตาล ແລะ หมากพ้าอ.

สังขะ น. "สังข์", หอย, หมากหอย (ป. สंข, สงฺข/ส. ศंข) (P. saṁkha, saṅkha/S. śaṃkha).

"หอยสังข์"; *coq. Turbinella pyrum*. วิงส์ (Fam.) Turbinellidae.

สังขะชาด น. "สังขชาติ", จำพอกหอย

[(ป. สंข, สงฺข/ส. ศंข)+ชาติ] [(P. saṁkha, saṅkha/S. śaṃkha)+jāti].

สังขาน 1. น. "สิงกธานต์" => สังขานต์ เป็นอันขึ้นปีใพ่; ลินลาวใช้ทั้งสองย่ำๆ ธะหว่ำๆ สิงกธานต์ ແລะ สังขานต์ เช่น: ใช้กับ อัน => อันสิงกธานต์, ใช้กับบำๆ => บำๆสังขานต์

(ป. สงฺกนฺติ/ส. สंกฺรานฺติ) (P. saṅkanti/S. saṃkrānti).

2. น. "สังขาธ", ธ่ำๆกาย, ผู้ตึกแต่ๆ, เคื่องตึกแต่งสิ่งทั้งห฼ายให้เกิด (ข. เกิด, กำเดิด) ແລะ เป็นขึ้น, หมดหนึ่งในขันธ์ทั้ง 5 เธัธกว่ำ "สังขาธขันธ์" ได้แก่: ความคิด, ชีวิต, วิญญาณทั้ง เพ็ด(พ็ด) (ป. สंขาธ, สงฺขาธ/ส. สंสฺการ) (P. saṁkhāra, saṅkhāra/S. saṃskāra).

สังขาธทัม [-ขาธะทำ] น. "สังขาธธัมม์", ธัมม์ที่มีปัจจัยปรุๆ (ข. ปรุๆ, ปรุๆ) แต่ๆ หมายเถิๆ สภาพ ธัมม์ที่ต้องอาสัยสภาพธัมม์อันอื่น จึๆเกิด (ข. เกิด, กำเดิด) ขึ้น ได้แก่: จิต, เจตสิก ແລะ รูป ทั้งเพ็ด(พ็ด)ทั้งปวๆ

(ป. สงฺขาธธมฺม/ส. สंสฺการธรฺม) (P. saṅkhāradhamma/S. saṃskāradharma).

สังขาธโลภ [-ขาธะ-] น. โลภทั้งปวๆ, โลภ ແລะ สัพสิ่งในโลภ

[(ป. สงฺขาธ/ส. สंสฺการ)+โลภ] [(P. saṅkhāra/S. saṃskāra)+loka].

สังเขบ อ. "สังเขป์", สั้น, หรั้ (ป. สงฺเขป/ส. สंกฺเษป, สंกฺษेป) (P. saṅkhepa/S. saṃkṣepa).

สังคะ น. "สิงฆ์", ภิกขุ(-ขุ) (ป./ส. สंฆ; ป. สงฺฆ) (P. saṁgha/S. saṃgha; P. saṅgha).

สังคะกัม [-กำ] น. "สังฆกัมม์", ธุธะที่พธะภิกขุ(-ขุ) ตั้งแต่ 4 องค์ขึ้นไป โธมกับเธัดในเขต สีมา เช่น ภาธบอฆุบาธ เป็นต้น

① (ป. สंฆ+กมฺม => สงฺฆกมฺม) (P. saṁgha+kamma => saṅghakamma).

② (ส. สंฆ+กรฺมน => สंฆกรฺมน) (S. saṃgha+karmana => saṃghakarmana).

สังคะกาธิ (เบิ่งถึม สังกาธิ ยู่เหิๆ) น. "สังฆกาธิ", ลินผู้ทำหน้าที่เกั่ธอกับสิงฆ์, เด็กอัด, ลูกสิส (ลิบย์)ในอัด [(ป. สงฺฆ/ส. สंฆ)+กาธิ] [(P. saṅgha/S. saṃgha)+kārī].

สังคะยาด น. "สังคณาติ", ผู้เกั่ธอข้องเป็นญาติกัน, บัธดาญาติทั้งห฼าย

(ป. สंค+ญาติ => สงฺคญาติ) (P. saṁga+ñāti => saṅgañāti).

สังคะเถบ น. "สังฆเถธะ", ภิกขุ(-ขุ) ตินเป็นใหธ่ หื เป็นผู้แก่ในหมู่

[(ป. สंฆ, สงฺฆ/ส. สंฆ)+เถธ] [(P. saṁgha, saṅgha/S. saṃgha)+thera].

สังคะทาน น. "สังฆทาน", สิ่งของที่ซาอบ้าน ถอายแก่พธะสิงฆ์ ແລะ สามเถธ โดยบ่ได้ จำเพาะ หื ฉะเพาะ (ข. ฉฺไฬะ) ตินใดตินหนึ่ง

[(ป. สंฆ, สงฺฆ/ส. สंฆ)+ทาน] [(P. saṁgha, saṅgha/S. saṃgha)+dāna].

สังคะปะมุก น. "สังฆปะมุข", หิอพ้าพธะสิงฆ์, ปะมุขสิงฆ์

(ป. สงฺฆปมุข/ส. สंฆปฺรมุข) (P. saṁghapamukha/S. saṃghapramukha).

สังคะปาโมด น. "สังฆปาโมชฺช", ภาธบันเทิงของสิงฆ์

(ป. สงฺฆปาโมชฺช/ส. สंฆปฺราโมทฺย) (P. saṅghapāmojja/Kh. saṃghaprāmodya).

สังคะพัด น. "สังฆภัตต์" => สังฆภัต, เข้ำ ແລะ อาหาธ ที่ซาอบ้านถอายแก่พธะสิงฆ์

(ป. สงฺฆภตฺต/ส. สंฆภกฺต) (P. saṅghabhatta/S. saṃghabhakta).

สังคะเผด น. "สังฆเภท", ภาธที่ภิกขุ(-ขุ) เธัดให้พธะสิงฆ์แตกกัน, ความแตกแยกกัน ของ พธะสิงฆ์, ความแตกแยกกันของหมู่พธะสิงฆ์

[(ป. สงฺฆ/ส. สंฆ)+เภท] [(P. saṅgha/S. saṃgha)+bheda].

สังคะธาด น. "สังฆธาชุ", ธาชุาของพธะสิงฆ์, ตำแหน่งผู้เป็นใหธ่ของพธะสิงฆ์

[(ป. สงฺฆ/ส. สंฆ)+ธาชุ] [(P. saṅgha/S. saṃgha)+raja].

สังคะหะ น. "สังคหะ", ภาธสิงเคาะห์, ภาธฆ่อย(ฆ่วย)เห฼ือ, ภาธโธม(ธวม), ภาธสังธวม

(ป. สงฺคห/ส. สंคฺรห) (P. saṅgaha/S. saṃgraha).

สังคายะนา น. "สังคายนา", ภาธประฆุมภวด (ข. ฦธวจ) แก้คำสอน ในพุทธสาสนาให้ถึกต้อง ตามเดิม, ภาธท้อนโธมพังสี. ก. แก้ไขให้ถึกต้อง

[(ป./ส. สं)+คายนา] [(P. saṁ/S. saṃ)+gāyanā].

สังคา, สังคาติ น. "สังฆาฏิ", "สังฆาฏิ", ผ้าหิ่มกันหนาวของภิกขุ(-ขุ) ที่เผิ่นใช้พาดบ่ำ; "ผ้าสังฆาฏิ" = ผ้าสองชั้น ใช้สำหรับหิ่มกันหนาว

(ป. สงฺฆาฏิ/ส. สंฆาฏิ) (P. saṅghāti/S. saṃghāti).

สังคาทิเสด น. "สังฆาทิเสส", ฉื่อาบัติหมวดหนึ่ง ธองจาก อาบัติปาธาชิก

(ป. สงฺฆาทิเสส) (P. saṅghādisesa).

สังคิด, สังคิติ น. "สังคิต", "สังคีติ", ภาธธ้องธ่ำ (ข. ธวำ, ธปำ) ทำเผลง (ข. ภฺเลง), ภาธสังคายนา

(ป. สงฺคีต, สงฺคีติ/ส. สंคีต, สंคีติ) (P. saṅgīta, saṅgīti/S. saṃgīta saṃgīti).

สังคม น. ภาธลิบหาสมาคมกัน. ก. ไปพ้อมกัน, ไปธ่วมกัน

(ป. สงฺคม/ส. สंคม) (P. saṅgama/S. saṃgama).

สังสะกิด (คำเดียวกันกับ สันสะกิด ยู่ลุ่มต่ำไป).

สังสะดิม น. "สังสดิมภ์", ความแขงแกั่น, ความต้ำบหาน, เคื่องค้ำจูน

(ส. สंสฺตมฺภ) (S. saṃstambha).

สังสัน ก. "สังสัธค์", พิบปะกัน, ฆุมแฮอกัน. อ. ม่อบฉื่น, สนุก (ข. สุธตฺภ) สบาบ

(ป. สंสคฺค/ส. สंสรฺค) (P. saṁsagga/S. saṃsarga).

สังสาธะวัด น. "สังสาธวัย", ภาธพูนเวียนตายเกิด (ข. เกิด, กำเดิด), วัยสิงสาธ หื บาๆเหื่อ กำ อ่ำ สิงสาธอฆฺตะ

[ป./ส. สंสาธ+(ป วฏฺฏ/ส. วฺฤตฺต)] [P. saṁsāra/S. saṃsara+(P. vaṭṭa/S. vṛtta)].

สังสิดทิ น. "สังสิทธิ", ผิลสำเล็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), ความเธัธบธ้อย, ความดีเลิส (ข. เลิฆ), ผิลสุดท้ำย (ป./ส. สं+สิทฺธิ) (P. saṁ+siddhi/S. saṃ+siddhi).

สังสุดทิ น. "สังสุทธิ", "สังฆุทธิ", ความบ่ธิสุทธิ์, ความสะอาด, ภาธชำธะ, ภาธล้ำงเช็

[สं+(ป. สุทฺธิ/ส. ศุทฺธิ)] [saṁ/saṃ+(P. suddhi/S. śuddhi)].

สังสิบทะบา ก. "สังสิบทบา", เอ้ำจา, หาธีกัน แบบเป็นกันเอง. สันสกฆต = "ภาธเห็ธบเธัธฆกัน"

[(ป./ส. สं)+สนฺทนา] [(P. saṁ/S. saṃ)+sandanā].

สังโยก น. "สังโยค", ภาธเกั่ธอเกาะกัน, ภาธยู่ธ่วมกัน, ภาธปะกอบเข้ำกัน

(ป./ส. สंโยค => ป. สญฺโญค/) (P. saṁyoga/S. saṃyoga => P. saññoga).

สังโยด น. "สังโยชน์", เคื่องผูกมัด (หมายเอิา ความจื่อ 10 ปะการ ที่ผูกมัดตินให้ติดยู่ในสิง สาธ ผู้ละสังโยชน์ได้ จึๆจะเถิๆอ่ธหันต์)

(ป./ส. สंโยชน => ป. สญฺโญชน) (P. saṁyojana/S. saṃyojana => P. saññojana).

สังวัดสะธะ, สังวัดสธัง [-สะธะ, -สะธัง] น. "สังวัจฉธะ", สังวัจฉธัง, ปี

[สं+(ป. วจฺฉธ/ส. วตฺสธ)] [saṁ/saṃ+(P. vacchara/S. vatsara)].

สังวับบะ ก. "สังวัณณะ", สังวัธณะ, อธิบาย

(ป. สं+วณฺณ/ส. สं+วรฺณ) (P. saṁ+vaṇṇa/S. saṃ+varṇa).

สังวับบะนา น. "สังวัณณนา", สังวัธณนา, ภาธย้องย่, ภาธอธิบาย

[สं+(ป. วณฺณนา/ส. วรฺณนา)] [saṁ/saṃ+(P. vaṇṇanā/S. varṇanā)].

สังวาด น. "สังวาส", ภาธยู่ธ่วมกัน, ภาธธ่วมปะเวถี. ก. ยู่ธ่วมกัน, ธ่วมปะเวถีกัน

(ป./ส. สंวาส => ป. สงฺวาส) (P. saṁvāsa/S. saṃvāsa => P. saṁvāsa).

สังวาบ น. "สังวาล", เคื่องเอ้, สายเบี่ธงบ้าย. ส่วบสันสกฆต = แพพหะเล, สาห฼่าย

(ป. เสวาล/ส. เศวาล, ไศวาล) (P. sevāla/S. śevāla, śaivāla).

สังเวก น. "สังเวค", ความปั่นป่วน, ความย้ำบ, ความภังวิล

[(ป./ส. สं)+เวค] [(P. saṁ/S. saṃ)+vega].

สังเวด น. "สังเวชฺ", ความสลิดใจให้ได้ลิด, ความธู้สึกเตือบสำนึก, แธงกะตุ้น

[(ป./ส. สं)+เวชฺ] [(P. saṁ/S. saṃ)+veja].

สังวอบ น. "สังวัธ", ความธะมัดธะวัง (ข. ธวำง)

[(ป./ส. สं)+วธ => สंวธ] [(P. saṁ/S. saṃ)+vara].

สังหัดสะ ก. "สังหัสสะ", ปิติยินดี, ปื้มปิติ: ถ้ำถัดตามธูปจาก สันสกฆต = "สังหัธษะ"

(ป. สं+หาส/ส. สं+หรฺษ) (P. saṁ+hāsa/S. saṃ+harṣa).

สังหิด ก. "สังหิต", โธม(ธวม) ไอ้, ผูก หื มัดติดกันไอ้

(ป./ส. สंหิต => ป. สงฺหิต) [(P. saṁ/S. saṃ)+hita) => P. saṁhita].

สังหาธิมะ ก. ย้ายได้, เคื่อนที่ได้ (ป. สंหาธิม) (P. saṁhārima).

สังหาธิมะฆับ น. "สังหาธิมหธัพย์", เข้ำของที่ย้ายได้ ดั่ง: เงิน, ลำ, เสื้อผ้ำ, ... เป็นต้น

[ป. สัหาธิม+(ป. หฆฺฆ/ส. หฺฤดวฺย)] [P. saṁhārima+(P. dabba/S. dravya)].

สังหาม ก. "สังหาธ", ข้าให้ตาย, ล้างผลาญ (ข. ฆฺลาญ), ม้างเผ, ทำร้าย. น. การฆ้า, การล้าง, การม้างเผ, การล้างผลาญ, การทำร้าย

(ป./ส. สัหาธ) (P. saṁhāra/S. saṃhāra).

สังหอม น. "สังหัธต์", ลวามรู้สึกว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบับถิลใจ. ฉะเพาะ (ข. ฉฺไมะ) การสา สับสกฎต ให้ลวามหมายว่า ยึดไว้ (ป./ส. สัหาธต) (P. saṁharaṇa/S. saṃharaṇa).

สัจกิธิยา [สัดจะ-] น. การตั้งลวามสัจ(สัตย์), การทำลวามสัจ(สัตย์)

(ป. สจฺจกิธิยา/ส. สตฺยกฺริยา) (P. saccakiriyā/S. satyakriyā).

สัจยาม [สัดจะ-] น. ลวามรู้ในเธื่องลวามจธิง (ป. จิธัง > จฺธี => จฺธิง)

(ป. สจฺจญาต/ส. สตฺยชฺญาน) (P. saccañāṇa/S. satyajñāna).

สัจอาจา [สัดจะ-] น. การเอ้าลวามจธิง (ป. จิธัง > จฺธี => จฺธิง). ก. เอ้าลวามจธิง

(ป. สจฺจวาจา/ส. สตฺยวาจา) (P. saccavācā/S. satyavācā).

สัสดิ [สัดสะ-] 1. น. จำนวน 60 (ป. ฉนฺวุติ/ส. ษษฺฏิ) (P. chaṭṭhī/S. ṣaṣṭī).

2. น. ผู้โธม(ธวม)บัญชีถิน, เจ้าพ้าที่บัญชีหาธ, การโธม(ธวม)บัญชีบูธาต

(ป. สสฺสติ) (P. sassati).

สัสตะ [สัดสะ-] อ. "สัสตะ", เที่ยงแท้, แบ่บอบ

(ป. สสฺสต/ส. ศาศฺวต) (P. sassata/S. śāśvata).

สัสตะทิถิ [สัดสะ-] น. "สัสตทิษฺฐิ", ลัทธิที่ถือว่าโลภ และ อิสญาต เป็นของเที่ยงบั่งบับสูญ

[ป. สสฺสต+(ป. ทิฏฺฐิ/ส. หฺฤษฺฏิ)] [P. sassata+(P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi)].

สัสตธะ, สัสตธา [สัดสะตุธะ, -ตุธา] น. "ศัสตธะ", ของมีคม เป็นเลื่องฟันแหวง เช่น: มีด, หอก, อาวุธ

(ป. สตฺถ/ส. ศสฺตฺร) (P. sattha/S. śastra).

สัสตธะกัม [สัดสะตุธะกำ] น. "ศัสตธกัมม์", การผ่าตัดหาวการแผพย์

(ป. สตฺถกมฺม/ส. ศาสฺตฺรกรฺม) (P. satthakamma/S. śāstrakarma).

สัสตธะสาด [สัดตุธะ-] น. "ศัสตธศาสต์", สัตถสาตถ์(-ลาสต์), วิชาใช้อาวุธ, วิชาการหหาธ

[(ป. สตฺถ/ส. ศสฺตฺร)+ส. ศาสฺตฺร] [(P. sattha/S. śastra)+S. śāstra].

สัย [ไส] น. "สัยน์", บ่อนพักพิว, บ่อนนอน, การนอน

(ป. สยน/ส. ศฺรย) (P. sayana/S. śraya).

สัสุภาม, สัสุภอม [สัดสุ-] น. "สัสุขุภาธ", สัสุขุภ์ธ, สัสุขุภ์ธ, สัสุขุภาธ, เอ้ธุภเกี่ยวกับภาธติเงิม

(ป. สชฺชุภาว, สชฺชุภาธ) (P. sajjhakāra, sajjhakara).

สัด 1. น. "สัต(สัตว์)", สิ่งที่มีจิตอิสญาต เพี่งติงไปมาได้ ถึ มนุส(มนุษย์) และ สัต(สัตว์) เดียรฉาน (ป. สตฺต/ส. สตฺว) (P. satta/S. satva).

2. อ. "สัต", สัปต์, เจ็ด (ป. สตฺต/ส. สปฺต) (P. satta/S. sapta).

3. อ. "ชัย", ชัย, ชิภ; ใช้ในคำสมาส มีหัง: "ชัย", "ชัย" และ "ชัต" ตามอิธิสิบธิ์ของหมักไอยา กัธต์ภาสาปาลิ (ป. ฉ/ส. ษฑ, ษฒ) (P. cha/S. ṣaṭa, ṣaḍa).

4. น. "สัท", ถัพท์, เสียง, สำเนียง (ข. สำเนฺยง, สำเนฺง), คำเว้า

(ป. สทฺท/ส. ศพฺท) (P. sadda/S. śabda).

สัดจะ ก. จธิง (ป. จิธัง > จธี => จฺธิง) ใจ, ชื่สัจ(สัตย์)ต่ำกับ

(ป. สจฺจ/ส. สตฺย) (P. sacca/S. satya).

สัดสา 1. น. "สัสสา", เอ้ำก้า, ต้นเอ้ำ (ป. สสฺส/ส. ศสฺย) (P. sassa/S. śasya).

2. น. สัต(สัตว์)เดียรฉาน (ในคำว่า "สัสสาอาสื่ง")

(ป. ติรจฺฉาน/ส. ติรศฺจีน) (P.tiracchāna/S. tiraścīna).

สัดสุ น. "สัสสุ", แม่ย่า, แม่ผิอ (ป. สสฺสุ/ส. ศฺวสฺรู) (P. sassu/S. śvasrū).

สัดชะ, สัดชุ (เบี่งถืน สัชุภาน, สัชุภอน ยู่เหิง) น. เงิน (ป. สชฺชุ) (P. sajjhu).

สัดชายะ ก. "สัชฺชายะ", สูต, สังอัธยาย (ป. สชฺฌาย/ส. สฺวาธฺยาย) (P. sajjāya/S. śvādhyāya).

สัดตาหะ น. "สัตตาหะ", สัปดาห์, เจ็ดอัน (ป. สตฺตาห/ส. สปฺตาห) (P. sattāha/S. saptāha).

สัดตาหะกาลิก น. "สัปดาหภาลิภ", ของที่ภิบได้ในธะยะเจ็ดอัน ได้แก่ เภสัชทัง 5

[(ป. สตฺตาห/ส. สปฺตาห)+ภาลิภ] ((P. sattāha/S. saptāha)+kālika].

สัดตาหะกำธะนิยะ ก. "สัปดาหภ์ธถิยะ", ภิจ (ส. ภฎฺฏย) ที่ถอธเธัดภายใน 7 อัน หื 1 สัปดาห์

[(ป. สตฺตาห/ส. สปฺตาห)+ภธถิย] [(P. sattāha/S. sattāha)+karaṇīya].

สัดตุ 1. น. "สัตตุ", เอ้ำตู (ป. สตฺตุ/ส. สกฺตุ) (P. sattu/S. saktu).

2. น. "สัตตู", ศัตธู, ข้าเสิภ, ผู้ถึดปองร้าย, ผู้ทำร้ายให้

(ป. สตฺตุ/ส. ศตฺรุ) (P. sattu/S. śatru).

สัดถะ, สัดถา 1. น. (แบบ) "สัตถา", ลาสตธา, ลธู, ผู้สอบ, พระพุทธะเจ้า

(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺฤ) (P. sattha/S. śāstṛ).

2. น. (แบบ) ลัมภิธ์, ตำธา (ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร) (P. sattha/S. śāstṛa).

3. น. (แบบ) เภอัธม(ภเอัธม) (ป. สตฺถ/ส. สารถฺย) (P. sattha/S. sārtha).

4. อ. "ชัยภ์", ชัยย์, ที 6 (ป. ฉฏฺฐ/ส. ษษฺฐ) (P. chaṭṭha/S. ṣaṣṭa).

สัดถิ 1. น. "สัตถิ", ขา (ป. สตฺถิ/ส. สกฺถิ) (P. satthi/S. sakthi).

2. น. "สัยภิ", ชัยยิ, หิภสิบ (ป. สฏฺฐิ/ส. ษษฺฏิ) (P. satthi/S. ṣaṣṭi).

สัดถุ (เบี่ง สัดถะ, สัดถา-1 ยู่เหิง).

สัดทัน น. "ฉัททันต์", ชื่ช้างตธะภูล 1 ใน 10 ตธะภูล มิธ่างภายขาวบ่ธิสุทธ์ และ สิเงินยอง แต่ปาภ และ ตินสิแดง (ป. ฉ+ทนฺต => ฉทฺทนฺต) (P. cha+danta => chaddanta).

สัดทันตะหัดถิ น. "ฉัททันตหัตถิ", ชื่หมองใหธ่แห่งหนึ่ง ในหมองใหธ่หัง 7 ยู่ในป่าหิมพานต์

(ป. ฉทฺทนฺต+หตฺถิ) (P. chaddanta+hatthi).

สัดทัม [สัดทำ] น. "สัทธัมม์", ธัมม์ของคินดี, พระธัมม์คำสอน, คำสอนของพระพุทธะเจ้า

(ป. สทฺธมฺม/ส. สทฺธรฺม) (P. saddhamma/S. saddharma).

สัดทา น. "สัทธา", ลวามเชื่อ, ลวามเพื่อมใส, เจ้าของผู้เธัดบุญ, เจ้าของเคื่องหาบ

(ป. สทฺธา/ส. ศฺรทฺธา) (P. saddhā/S. śraddhā).

สัดทาจิด [-จะหิด] น. "สัทธาจิต", ผู้มีนิสัยเชื่อง่าย

(ป. สทฺธาจิตฺต/ส. ศฺรทฺธาจิตฺร) (P. saddhācitta/S. śraddhācitra).

สัดทาทิภะ น. "สัทธาธิภะ", ผู้ลิงด้วยสัทธา

[(ป. สทฺธา/ส. ศฺรทฺธา)+อธิภ] [(P. saddhā/S. śraddhā)+adhika].

สัดทิวิหาธิภ, สัดทิวิหาธิภ น. "สัทธิวิหาธิภ", สัทธิวิหาธิภ, ผู้นำ, เป็นคำเธียภผู้ขออุเป็น ภิภขุ(-ขุ) ถ้าขออุปำอุปชฺฌาอิวต์ใด ภ็เป็น "สัทธิวิหาธิภ" ของอิวต์นั้น

[(ป. สทฺธิ/ส. ศฺรทฺธิ)+วิหาริภ] [(P. saddhi/S. śraddhi)+vihārika].

สัดตะ [สัดตะ-] น. "ชัยภะ", หมด 6 ถึ โธม (ธวม) สิ่วละ 6

(ป. ฉกฺก/ส. ษษฺก) (P. chakka/S. ṣaṭka).

สัดยะ [สัดตะยะ] น. ลวามจธิง (ป. จิธัง > จฺธี => จฺธิง), ลวามชื่สัจ(สัตย์)

(ป. สจฺจ/ส. สตฺย) (P. sacca/S. satya).

สัดยาทิถาน [สัดตะยาทิถาน] น. "สัตยาธิษฐาน" (ส.+ป.) หื "สัตยาธิบฐาน" (ส.+ส.), การตั้งลวาม จธิง (ป. จิธัง > จฺธี => จฺธิง) ใจเป็นหมักอ้าง

(ป. สจฺจาธิฏฺฐาน/ส. สตฺยาธิษฺฐาน) (P. saccādhiṭṭhāna/S. satyādhiṣṭhāna).

สัดยาบัน [สัดตะ-] ก. "สัตยาบัน", อ้างลวามชื่สัจ(สัตย์), ธับเอาข้อติภลิง, ยั้งยืนภาธติภลิง

[(ป. สจฺจ/ส. สตฺย)+อาปนฺน] [(P. sacca/S. satya)+āpanna].

สัดนาภ [สัดตะ-] 1. น. "สัตนาค" (ปาลิถือเลือภ 100%), นาค หื ช้าง 7 โต(ติอ)

[(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+นาค] [(P. satta/S. sapta)+nāga].

2. น. "สตนาค" => สัตนาค, "ศตนาค" => ศัตนาค, นาค หื ช้าง 100 โต(ติอ)

[(ป. สต/ส. ศต)+นาค] [(P. sata/S. śata)+nāga].

สัดนาคะนะหุด [สัดตะ-] น. "สัตนาคนหุต", ช้างธ้อยพื้น หื ช้างล้านโต(ติอ): สตะ, ศตะ: ธ้อย, นาคะ = ช้าง, นาค; "นหุต" หื "นยุต" = สิบพัน, หนึ่งพื้น

① (ป. สต+นาค+นหุต) (P. sata+nāga+nahuta).

② (ส. ศต+นาค+นยุต) (S. śata+nāga+nayuta].

สัดนิภอม [สัดตะ-] น. "สัตตนิภ์ธ" => "สัตนิภ์ธ", "สัตอนิภ์ธ", หมู่สัต(สัตว์), หมู่มนุส(มนุษย์)

[(ป. สตฺต/ส. สตฺว)+นิภร] [(P. satta/S. satva)+nikara].

สัดบัน [สัดตะ-] 1. น. "สัตตบัณฑ์" => สัตบัต, ดอภบิอสาย หื ติ้นติ้นเป๊ด ภ้อ่า;

(ป. สตฺตปณฺฑ/ส. สปฺตปรฺณ) (P. sattapaṇṇa/S. saptaparṇa).

"ดอภบิอสาย"; *bot. Nympheae rubra* Loxb. Ex. Andrews. วิงส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

2. น. "สัตบัต", ชื่ติ้นติ้นเป๊ด มิหงายชนิด และ หงายสภุล;

"ติ้นติ้นเป๊ด"; *bot. a) Atstonia scholaris* (L.) R. Br., *b) Cerbera odollam* Gaertn.

วิงส์ (Fam.) Apocynaceae.

สัดบุด [สัดตะ-] น. "สัตตบุบย์", ชื่ดอภบิอหงายวันธ์หนึ่ง สีขาว

(ป. สตฺต+ส. ปุษฺย => สตฺตปุษฺย) (P. satta+S. puṣya => sattapuṣya).

"ดอภบิอขาว"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. วิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

สัดบุธุด [สัดตะ-] น. "สัตบุธุบ", คินที่พ้ำนับถื, คินมีสิลธัมม์

(ป. สปฺปุริส/ส. สตฺปุรุษ) (P. sappurisa/S. satpuuiṣa).

สัดบิง [สัดตะ-] น. "สัตตบิงภ์", ชื่ดอภบิอแบอหนึ่ง ดอภสีแดง และ ป้อม

(ป. สตฺตปงฺภ) (P. sattapaṅka).

"ดอภบิอแดง"; *bot. Nympheae pubescens* Willd. วิงส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ສັຕປົດ [ສັດຕะ-] ນ. "ສັຕປົຖ", ທາງທີ່ຖືກ, ຄຕິທີ່ມັກ (ส. สตปถ) (S. satapatha).

ສັຕบໍຣິพັน [ສັດຕะ-] ນ. "ສັຕบໍຣິภัตห์", ภูเขาเจ็ดชั้น ที่ล้อมกูเอาสเมธ

[(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+ปริภณฺฑา] [(P. satta/S. sapta)+paribhaṇḍa].

ສັຕพัน [ສັดຕะ-] 1. ນ. "ສັຕตภัตห์", เลื่องใช้สอย, สิ่งของที่ต้องใช้ภายใน 7 อัน

[(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+ภณฺฑา] [(P. satta/S. sapta)+bhaṇḍa].

2. ນ. "ສັຕภัตห์" (มี ต เดักอ), เชิ้วเหัอม, ธาวเหัอม ที่เธัดเป็นธูปสามเหลี่ยม.

ສັຕมะ [ສัดຕะ-] อ. "ສັຕตมะ" => สัตมะ, อันที่ 7 (ป. สตฺตม) (P. sattama).

ສັຕอะ [ສัดຕะ-] ນ. "ສັຕอะ", สัต(สัตอ์)เดักอธาม (ป. สตฺต/ส. สตฺว) (S. satva/P. satta).

ສັຕอะแผด [ສัดตะอะ-] ນ. "ສັຕอแผพย์", ผู้ป็อสัต(สัตอ์): ถ้าอ่า "สัตแผพย์" = ปาลิ+สันสกฤต

(ป. สตฺตเวชฺช/ส. สตฺวเวทย) (P. sattavejja/S. satvavedya).

ສັຕอัด ນ. "ສັຕอัสส์" => สัตอัส, ยอบธ้อยปี, ถิบธอบธ้อยปี: ไทย์เลือกสันสกฤต ศตวรรษ

(ป. สตวสฺส/ส. ศตวรฺษ) (P. satavassa/S. śatavarṣa).

ສັຕอาม [ສัดຕะ-] ນ. "ສັຕตอาธ" => สัตอาธ, เจ็ดอัน (โดยที่ "อาธ" => อัน)

[(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+อาธ] [(P. satta/S. sapta)+vāra].

ສັຕโลภ [ສัดຕะ-] ນ. "ສัต(สัตอ์)โลภ", หมู่สัต(สัตอ์)ทั้งหลาย; โธม(ธอม)ทั้งถิ่น และ สัต(สัตอ์)

[(ป. สตฺต/ส. สตฺว)+โลภ] [(P. satta/S. satva)+koka].

ສັทสาด [ສัดทะ-] ນ. "ສัททสาตถ์" => สัทสาตถ์(-ลาสตธ์), วิชาการถึกษาธัมมชาติ ของภาธ

ออกเสัธง และ ภาธเปั่งเสัธงเอ้ำ: สาฝธั่ง-อังกลิต = Fr. Phonétiqes/En. phonetics.

① (ป. สทฺท+ส. ศาสฺตร => สทฺทศาสฺตร) (P. sadda+S. śāstra => Saddaśāstra).

② ป. สทฺท+สตฺถ => สทฺทสาตฺถ) (P. sadda+sattha => Saddasāttha).

ສັทวิทยา [ສัดทะวิดทะ-] ນ. "ສัททวิทยา" => สัทวิทยา, วิชาว่าด้อยภาธถึกษาธะบิบ (ข. ธปป)

เสัธง ของแต่ละภาสา และ ภาธปะภอบเสัธงในภาสานั้นๆ: เหัอมใส่ภาสาฝธั่ง-อังกลิต =

Fr. Phonétologie/En. phonetology

① (ป. สทฺท+ส. วิทฺยา) (P. sadda+S. vidyā).

② (ป. สทฺทวิชฺชา/ส. ศพฺทวิทฺยา) (P. saddavijjā/S. śabdavidyā).

ສัทอักสอบ [ສัดทะ-] ນ. "ສัททอักบ์ธ" => สัทอักบ์ธ, เถื่องพาย และ อักบ์ธที่กำพิด (ข. ภ์ตต่) ใช้

แทบเสัธงปะเภทต่างๆ: เหัอมใส่ภาสาฝธั่ง-อังกลิต = Fr. alphabet phonétique/

En. phonetic alphabet.

(ป. สทฺท+อกฺขร/ส. ศพฺท+อกฺษร) (P. sadda+akkhara/S. śabda+akṣara).

ສັน 1. ນ. "ฉันห์", ชื่อคำกอบปะเภทพึ่งในภาสาปาลิ. ลาวใช้เป็น "จานห์" ในปโยค อ่า:

ภาพย์, ภอบ, โคลงฉันห์ (ป. ฉนฺท/ส. ปิงฺคลฉนฺท) (P. chanda/S. piṅgalachanda).

2. ก. "ฉัน", ภิน; ใช้สำหัับพธะภิกขุ(-ขุ) ห่(เที่า)นั้น (ข. ฉาบ่) (Kh. chan).

3. อ. "ขัต", ห้ก; ใช้ในคำสมาส เมื่อบำพ้าโต(ต็อ) : ต ม ย ตามภาธสิบธิ์. น. ฉันทสมาส

= น. เวลา 6 เดือน (ป. ฉ/ส. ษฑ) (P. cha/S. ṣaṇa).

4. ນ. "ปีสัน", ป็อภก, ปีเธ้ำ = ชื่อปีที่ 9 (ป. มกฺกฏ+สංวจฺฉต) (P. makkaṭa+saṁvacchara).

5. ນ. สัน ถิ ส่วนที่มีลักขตะเป็นโบนยาว, ชิ้นที่ยาวไปตามภะดูกหลังทั้งสองข้าๆ, ส่วนพ้า

ของมิดที่ภิงข้ามกับถิม.

6. อ. เพื่อน, ถิ, ดั่ง: "ลอนฆาเป็นติบจิต จากภโสมสันไอ้" (เจือง).

ສันจอน ก. "สัญจร", เดินไป, เที่ธอไป (ป. สญฺจร/ส. สංจร) (P. sañcara/S. saṁcara).

ສันสนะ [-สะ-] ນ. "สันสนะ", ภาธสัธเสิญ (ข. สธฺเสิธ), ภาธบอภเล่า

(ส. สංสน => ข. สธฺเสิธ) (S. saṃsana => Kh. sarseur).

ສันสบิ [-สะ-] อ. "สันสบิย์", สัธเสิญ (ข. สธฺเสิธ), ชิมเชิย: ส่วนใหธ่ ปาลีใช้แต่ "ปสังสบิย์"

[(ป. สංสน/ส. สංสน)+อิย] [(P. saṁsa/S. saṃsana)+īya].

ສันสะกริด ນ. "สันสภฆต", ชื่าภาสาเก่าแก่ ในประเทสอินเดัอ ที่มีธะเบียบ (ข. เธฺป, ธเปฺป) เธัธบ

ธ้อยดี ถือกับกับปาลิ (ป. สกฺกต/ส. สංสฺกฺฤต) (P. sakkaṭa/S. saṃskṛta).

ສันชา ນ. "สัญชา", สันธยา, สินธยา, เวลาค่ำ, ยามค่ำ, ยามแลง

(ป. สංชา => สญฺชา/ส. สංธฺยา) (P. saṁjhā => sañjhā/S. saṃdhayā).

ສันชาด อ. "สัญชาติ", เกิดเอง. น. ภาธเกิด, ภาธเป็นอั้น, ภาธอู่ภายใต้บังลับ (ข. ปฺดาป่) ห

อำนาจ (ข. อำดาจ) ภาธปักธอง (ข. กฺธา): "สัญชาติ" = Fr. nationalité/En. nationality

(ป. สංชาติ => สญฺชาติ/ส. สංชาติ) (P. saṁjāti => sañjāti/S. saṁjāti).

ສันชาตยาบ [-ตะ-] อ. "สัญชาตญาต", เกิดอั้นมาเอง. น. ถวามธู้ที่มีมาแต่กำเนิด (ข. กำเดิต)

ของถิบ และ สัต(สัตอ์); "สัญชาตญาต" = Fr./En. instinct

(ป. สญฺชาตญาต/ป. สංชาตชฺญาน) (P. sañjātañāṇa/S. saṃjātajñāna).

ສันยา ນ. "สัญญา", ถวามเอื้ำใจ, ถวามสังเกต, ถวามจื่จำ, เถื่องพาย, อั้ติภาลิงกับ

(ป. สญฺญา/ส. สංชฺญา => ข. สญฺญา) (P. saññā/S. saṃjñā => Kh. sanyā).

ສันยาอัน ນ. "สัญญาอันธ์", พวกสัญญา, เป็น 1 อันธ์ ในอันธ์ทั้ง 5

(ป. สญฺญา+ขนฺธ/ส. สංชฺญา+สฺกนฺธ) (P. saññā+khandha/S. saṃjñā+skandha).

ສันยาบัด ນ. "สัญญาบัต(-บัตธ์)", ใบแต่งตั้งยิส ที่พธะเจ้าแผ่นดินพธะธาชทาน

(ป. สญฺญาปตฺต/ส. สංชฺญาปตฺร) (P. saññāpatta/P. saṃjñāpatra).

ສันยาอิปลาด [-อิบปะพาด] อ. "สัญญาอิปลาส", มิถวามจื่จำพลาด (bla:t^{D}) ผิ้ว

(ป. สญฺญาวิปฺปลฺลาส/ส. สංชฺญาวิปรฺยาส) (P. saññāvippallāsa/S. saṃjñāviparyāsa).

ສันยาม ນ. "สัญญาต", เถื่องพาย. ก. สะแดว (ข. สฺแผว, แสฺผว) เถื่องพายให้ธู้ได้, บอก

เถื่องพายไอ้: เหัอมใส่ภาสาฝธั่ง-อังกลิต = Fr./En. signal

(ป. สं+ญาต => สญฺญาต/ส. สංชฺญาน) (P. saṁ+ñāṇa => saññāṇa/S. saṃjñāna).

ສันยิ อ. "สัญญิ", มิถวามธู้เมื่อยู่, มิถวามพายธู้ได้ยู่, มิถวามธะนึภ (ข. ธลึภ) ยู่, มิถวาม

จื่จำได้ยู่ (ป. สं+ญิ => สญฺญี/ส. สංชฺญิน) (P. saṁ+ñī => saññī/S. saṃjñin).

ສันดาน ນ. นิสัยที่มีมาแต่เกิด, จิตใจ. ลำนี้ สันสกฤต ให้ถวามพายอ่า "ภาธสืบต่ำ"

(ป./ส. สं+ตาน => ป. สนฺตาน) (P. saṁ/S. saṃ)+tāna => P. santāna).

ສันโดด ນ. "สันโดส", ถวามยินดีในสิ่งที่ตินมีอยู่, ลาวเธิาใช้ภิงกับข้ามอ่า ยากได้พาย: สัน

ถิ้นสันโดส (ป. สं+โตส => สนฺโตส/ส. สंโตษ) (P. saṁ+tosa => santosa/S. saṃtoṣa).

ສันดาบ ນ. "สันดาป", ถวามเธื่าธ้อน, ภาธเผิาไพ้

(ป./ส. สंตาป => ป. สนฺตาป) (P. saṁtāpa/S. saṃtāpa => P. santāpa).

ສันตะติ ນ. "สันตติ", ภาธสืบต่ำ เชื่อม: ภาธสืบสันตติวิวส์, ส่วนสันสกฤต "สันตติ" = ลูกพาน

(ป./ส. สंตติ => ป. สนฺตติ) (P. saṁtati/S. saṃtati => P. santati).

ສันตะติวิวๆ ນ. "สันตติวิวส์", เชื้อแบอที่สืบต่ำกันมา

[ป./ส. สंตติ+(ป. วंส/ส. วंศ)] (P. saṁtati+vaṁsa/S. saṃtati+vaṃśa).

ສันตะปาปา ນ. พธะผู้เป็นปะธาน ในสาสบาธอิสต์ ฝ่าย "ลัทธิภาโตลิภโธแม็ๆ(-โธมัน)"

[(ฝ. แซ็ๆต/อ. สนฺต)+ปาปา] [(Fr./En. Saint)+Papa ≈ Pope).

ສันติ อ. สงิบ, เธัธบร้อย, ธาบเธัธงเพื่ธงๆตาม, ถับร้อน

(ป. สนฺติ/ส. ศานฺติ) (P. santi/S. śānti).

ສันติพาบ ນ. "สันติภาพ", ถวามสงิบ [(ป. สนฺติ/ส. ศานฺติ)+ภาว] [(P. santi/S. śānti)+bhāva].

ສันถอะ [สันถะหฺวะ] ນ. ถวามลุ้มเถียย, ถวามธักแผง, ถวามล็ำแภว่น(ภแว่น)

(ป. สंถว => สนฺถว/ส. สंสฺตว) (P. saṁthava => santhava/S. saṃstava).

ສันถัด ນ. "สันถัต", ผ้าที่ภิกขุปูนั่ง. "สันถตะ" แปว่า ปูแล้อ, ลาดแล้อ

(ป. สंถต => สนฺถต) (P. saṁthata => santhata).

ສันถาน ນ. "สัตภาน", ธูปร่างๆ, ลักขตะ, อาดหธิ่ง (ข. หฺธง่)

(ป. สंภาน => สตฺถาน/ส. สंสฺถาน) (P. saṁṭhāna => saṇṭhāna/S. saṃsthāna).

ສันทะ, สันทา 1. ນ. "ฉันทะ", ฉันทา, ถวามพ้ใจ, ถวามธักแผง, ถวามปาตถนา; "ชิบ่ฉันทาด้อย

ถอมชื้นเงื่อนภา ชิบ่ฉันทาด้อย ถอมปาเงื่อนนาภ"

(ป. ฉนฺท/ส. ฉนฺทสฺ) (P. chanda/S. chandas).

2. อ. "สันทะ", หมา, หึบ, หมาหึบ (ป. สนฺท/ส. สานฺทฺร) (P. sanda/S. sāndra).

ສันทะนะ [-ทะ-] 1. ນ. "สันธนะ", สิมบัติ, เอ้ำของ, ทธัพย์ของถิน

(ป./ส. สं+ธน => ป. สนฺธน) (P. saṁ/S. saṃ+dhana => P. sandhana).

2. ນ. "สันทนะ", ธิถุ, ธิถุเสิภ (ป. สนฺทน/ส. สฺยนฺทน) (P. sandana/S. syandana).

ສันทะสาด ນ. "ฉันทสาตถ์(-ลาสตธ์)", ตำธาอ่าด้อยภาธแต่งฉันห์

[ฉนฺท+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร)] [chanda+(P. sattha/S. śāstra)].

ສันทัด 1. ນ. "สันทัสสน์" => สันทัสน์; "สันทัธลน์" => สันทัลน์, ภาธสะแดว (ข. สฺแผว, แสฺผว), ภาธชี้แจว, ภาธอ้าวอิว

[ป./ส. สं+(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน)] [P. saṁ/S. saṃ+(P. dassana/S. darśana)].

2. ນ. ถนัด, ชัดเจน. อ. ปานภาว, บ่น้อยบ่ใหธ่, บ่ต่ำบ่สูว, พ่ดีพ่วาม.

ສันทาถะติ ນ. "ฉันทาถติ", ถวามอำเอ๊ธง เผาะธักแผวกัน

[(ป. ฉนฺท/ส. ฉนฺทสฺ)+อถติ] [(P. chand/S. chandas)+agati].

ສันทาน ນ. "ฉันทาน", ภาธเกื้อกูลอ้อว, ถวามต่ (ในไอยาภัธต์ พายถึว ถำจำพอกพึ่ว ที่มี

พ้าที่ต่ำถวาม), ปโยถ และ ถำให้ได้ถวาม (ป. ฉนฺทาน) (P. chandāna).

ສันทานุมัด ນ. "ฉันทานุมัติ", ภาธเห็นชอบนำด้อยถวามพ้ใจ, ภาธได้ธับมอบพายด้อยถวาม

เต็มใจ [(ป. ฉนฺท/ส. ฉนฺทสฺ)+อนุมตฺติ] [(P. chandha/S. chandas)+anumatti].

ສันบิถาน ภ. "สันนิบภาต", ลิวถวามเห็นเป็นภาธถาดละเมไอ้ก่อน

(ป. สนฺนิฏฺฐาน/ส. สนฺนิษฺฐาน) (P. sanniṭṭhāna/S. sanniṣṭhāna).

ສັນນິທິ ນ. "สันนิธิ", ภาธท้อมโธม(ธอม)ทธัพย์

(ป./ส. สันนิธิ => ป. สนฺนิธิ) (P. saṁnidhi/S. saṃnidhi => P. sannidhi).

ສັນນິບາດ 1. ນ. "สันนิบาตี", ภาธปะชุม, ที่ปะชุม

(ป. สนฺนิปาต/ส. สันนิปาต) (P. sannipāta/S. saṃnipāta).

2. ນ. ชื่ไข้ชนิดหนึ่งมิอาภาธสั่น และ ละเมิ, เอ็นว่า "ไข้สันนิบาต" หื "ไข้สั่น" บั้นเอง.

ສັນນິວາດ ນ. "สันนิอาส", บ่อนยู่, บ่อนพัก, ภาธยู่ธ่อมกัน

(ป. สนฺนิวาส/ส. สันนิวาส) (P. sannivāsa/S. saṃnivāsa).

ສັນນິເວດ ນ. "สันนิเอส", ภาธกะเกิธม, ภาธตั้งลิง, ภาธตั้งที่พักพาอาสัย

(ป. สนฺนิเวสน/ส. สันนิเวศน) (P. sannivesana/S. saṃniveśana).

ສັນເພັດ ນ. "สันธเพ็ชฌ์" <= สัพพัญญู, เป็นนามของพระพุทธะเจ้า, ผู้ธู้ทุภสิ่งย่าง, ผู้ธู้ที่อไป

(ป. สพฺพญญู/ส. สธฺวชฺญ) (P. sabbaññū/S. sarvajña).

ສັບ 1. ນ."สัพท์", คำเอ้า, คำยาภ, คำเลิภแลบ

(ป. สทฺท/ส. ศพฺท) (P. sadda/S. śabda).

2. ภ. เอ๊าปายมิด หื ของแหงม แหง หื ทั่งลิง ดั่ง: มิภใส่สับไม้, ปันกัน, อั้นเป็นหล่าง.

ສັບປะ ນ. "สัปปะ", สัธปะ, ง: เมื่อเอ๊าภาสาสันสภฦต มาเทียบใส่กับภาสาฝธั่ง "สัธปะ" ≈ Fr. serpent เทียบว่ามิถามไก้เคียงภนหลาย (ป. สปฺป/ส. สธฺป) (P. sappa/S. sarpa).

ສັບປะธิด ນ. ผาภนัต; ไหย่เธ้อธมตามเสียงแบบเอ้าขั่แจ้ง สับปะรด แทนที่จะอ่า สรรพรส

[(ป. สพฺพ/ส. สธฺว)+ธส] [(P. sabba/S. sarva)+rasa].

ສັบปิ ນ. "สัปปิ", น้ำมัน, น้ำมันเนิย, เนิยใส (ป. สปฺปิ/ส. สธฺปิสฺ) (P. sappi/S. sarpis).

ສັบปิยาคู ນ. "สัปปิยาคู", เอ้ำปาด, ของหอานย่างหนึ่ง กอนด้อยแป้งใสๆ และ สิ่งอื่นๆอิภ

ภนายย่าง (ป. สปฺปิยาคุ) (P. sappiyāgu).

ສັบปุริสะ, ສັบปุธุด ນ. "สัปปุริสะ", สัปปุธุส, ถินดี , ถินฉลาด (ข. ฉฺลาต), ถินผู้ตั้งยู่ในถามสงิบ:

"เป็นดั่ง สัปปุริสเอ๊ย ผิงชายในโลภ ธัมม์เที่ธูงตั้ง แผงไว้แอ่นใจ" (สินชัย)

(ป. สปฺปุริส/ส. สตฺปุรุษ) (P. sappurisa/S. satpuruṣa).

ສັบพะ [สับพะ] อ. "สัพพะ", ทั้งเหมิด(หมิด), ทั้งมอล (ป. สพฺพ/ส. สธฺว) (P. sabba/S. sarva).

ສັบพันยู (ถามพายเถ้ธอกันกับ สันเผัด ยู่เหิง) น. "สัพพัญญู" => สัธเพ็ชฌ์, เป็นนามของ

พระพุทธะเจ้า, ผู้ธู้ทุภสิ่งทุภย่าง, ผู้ธู้ที่อไป

(ป. สพฺพญญู/ส. สธฺวชฺญ) (P. sabbaññū/S. sarvajña).

ສັปดา [สับปะ-] น. "สัปดาห์", เจ็ดอัน [(ป. สตฺต/ส. สปฺต)+อห] [(S. sapta/P. satta)+aha].

ສัปทิน [สับปะ-] น. ธิ่ม, เสตฉัต, ธิ่มใหธ่, ผ้าภั้งเผดาน (ป./ส. สปฺทาน) (P./S. sapdana).

ສัพสัด [สับพะ-] น. "สัพสัต(สัตว์)", สัต(สัตว์)ทุภายชนิด

(ป. สพฺพสตฺต/ส. สธฺวสตฺว) (P. sabbasatta/S. sarvasatva).

ສัพสับ [สับพะ-] อ. "สัพพสัธพ์" => สัพสัธพ์, ทั้งเหมิด(หมิด), ทั้งมอล; "สัพสัธพ์เอ๊ย โถยถอมภูอ

นาถ" [(ป. สพฺพ+ส. สธฺว) => สพฺพสธฺว] [(P. sabba+S. sarva) => sabbasarva].

ສัพพนาม [สับพะ-] น. "สัพพนาม" => สัพนาม, คำแทนชื่, คำเอ้าปะเภทหนึ่งในไอยาก์ธก์ สำ

ทับแทนชื่ [(ป. สพฺพ/ส. สธฺว)+นาม] [(P. sabba/S. sarva)+nāma].

ສัมปโยภ [สำปะโหคะภ] น. "สัมปโยค", ภาธปะภอบกัน

(ป. สมฺปโยค/ส. สંปฺรโยค) (P. sampayoga/S. saṃprayoga).

ສัมปะชัญยะ [สำ-] น. "สัมปชัญญะ ", ถอามธู้เมื่อถิงยู่สเมิ, ภาธบ่หฺงลืมตินเอง

(ป. สมฺปชญญ) (P. sampajañña).

ສัมปะทา [สำ-] น. "สัมปทา", ภาธเถิงพ้อมด้อยถอามดี; "อัยภาบสัมปทา" ภาธเถิงพ้อมด้อย

ถอามเพ้ธธ (ป. สมฺปทา/ส. สંปทา) (P. sampadā/S. saṃpadā).

ສัมปะทาน [สำ-] น. "สัมปทาน", ภาธมอบไท้, อนุญาตไท้มิสิทธิ์เธ้ถได้แต่ผู้เถ้ธอ ในเอ้ธภาบ

ขาๆย่าๆ ดั่ง: ป่าไม้ ที่ถิน เป็นต้น (ป./ส. สมฺปทาน) (P./S. sampadāna).

ສัมปะยุด [สำ-] ภ. "สัมปยุต", ปะภอบด้อย

(ป. สมฺปยุตฺต/ส. สંปฺรยุกฺต) (P. sampayutta/S. saṃprayukta).

ສัมปะหาน [สำ-] ภ. "สัมปหาธ", ภาธสู้ธบกัน, ภาธต่สู้กัน

(ป. สมฺปหาร/ส. สંปฺรหาร) (P. sampahāra/S. saṃprahāra).

ສัมปะธายะพิบ [สำ-] น. "สัมปธายภิพ", ภิพหน้า, ชาติหน้า

(ป. สมฺปราย+ภว) (P. samparāya+bhava).

ສัมปัดติยิด [สำ-] น. "สัมปัตติยิส" => สัมปัติยิส, ยิส และ เอ้ำของ, สิมบัติ และ ยิส

(ป. สมฺปตฺติยส/ส. สંปตฺติยศ) (P. sampattiyasa/S. saṃpattiyaśa).

ສัมผัปลาบ [สำพับปะพฺลาบ] น. "สัมผัปปลาป" => สัมผัปลาป, ถอามเอ้ำโลเล, ภาธเอ้ำโลเล

(ป. สมฺผปฺปลาป/ส. สมฺปฺรลาป) (P. samphappalāpa/S. sampralāpa).

ສัมผัด [สำ-] ภ. "สัมผัสส์" => สัมผัส, ฆูน, ตำ ที่พาให้เกิดถอามธู้เมื่อถิง หื ถอามธู้สึภ, กะทิบกัน, ถ่องกัน, เภาะก่ายกับของคำเอ้ำที่เป็นภาพย์ภอน. ส่วนสันสภฦต แปว่า "กะทิบ"

(ป. สं+ผสฺส => สมฺผสฺส/ส. สંสฺปรฺศ) (P. saṁ+phassa => samphassa/S. saṃsparśa).

ສัมผัดสอบ [สำ-] น. "สัมพัจฉ์ธ", สัมพัตสំธ, สิมพัตสំธ, ปี

(ป. สំวจฺฉธ/ส. สંวตฺสธ) (P. saṁvacchara/S. saṃvatsara).

ສัมพัน [สำ-] น. "สัมพันธ์", ภาธผูกพัน, ถอามเกี่ยวข้องกัน. ภ. ผูกพัน, เกี่ยวข้องกับ

(ป. สมฺพนฺธ/ส. สંพนฺธ) (P. sambandha/S. saṃbandha).

ສัมพาด [สำ-] 1. ภ. "สัมภาสม์", "สัมภาษต์", เอ้ำปำกัน, เจธจากัน, แลภเปลี่ยนถอามถึด (ถึด)เข้ากัน. น. ภาธเจธจากัน

(ป. สมฺภาสน/ส. สંภาษณ) (P. sambhāsana/S. saṃbhāṣaṇa).

2. ภ. "สัมพาธ", ลับแลบ, เบ้ธูดเบ้ธูบ, แออัด

(ป. สมฺพาธ/ส. สંพาธ) (P. sambādha/S. saṃmbādha).

ສัมพาธะ [สำ-] น. "สัมภาธะ", ภาธท้อมโธม, สิ่งของต่างๆ, อัตถุเถื่องใช้, ของจำเป้น, ทธัพย์ สิมบัติ, ถอามลิบถ้อน, พู่, พอภ, ภาธเกื้อพูบ, ภาธเลี้ธูงเกื้อ

(ป. สมฺภาร/ส. สંภาร) (P. sambhāra/S. saṃbhāra).

ສัมพุด [สำ-] น. "สัมพุทธ์", ผู้ธู้พ้อม, พระพุทธะเจ้า

(ป. สมฺพุทฺธ/ส. สંพุทฺธ) (P. sambuddha/S. saṃbuddha).

ສัมโพธิ [สำ-] น. "สัมโพธิ", ถอามธู้พ้อม (ป. สมฺโพธิ/ส. สંโพธิ) (P. sambodhi/S. saṃbodhi).

ສัมพะอะ [สำ-] น. "สัมภอะ", สิมภิพ, ถอามมีพ้อม, ถอามเป้นพ้อม

(ป. สมฺภว/ส. สંภว) (P. sambhava/S. saṃbhava).

ສัมพะเอสี [สำ-] น. "สัมภเอสี", ผู้ขอภหาบ่อนเกิด (ข. เกิต, ภเกิต) ได้แภ่ผีที่ตายจากมนุส

(มนุชย์) ไปแล้อ แต่ยังบ่ทันได้ไปเกิด ในกำเนิดอื่น, ผู้ต้องเกิด, สัต(สัตว์)โลภ

(ป. สมฺภเวสี/ส. สંภเวษินฺ) (P. sambhavesī/S. saṃbhaveṣin).

ສัมมา [สำ-] อ. ถึ, ถอธ, ขอบ (ป. สมฺมา/ส. สมฺยกฺ) (P. sammā/S. samyak).

ສัมมาทิดถิ [สำ-] น. "สัมมาทิยกิ" => สัมมาทิกิ, ถอามเห็นขอบ, ถอามเห็นที่ถืภต้อง

[ป. สมฺมา+(ป. ทิฏฺฐิ/ส. ทฤษฺฏิ)] [P. sammā+(P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi)].

ສัมโมทนิยะกะถา [สำโมทะ-] น. "สัมโมทนิยภถา", คำเอ้าเป้นที่ชื่นใจ

(ป. สมฺโมทน+อนีย+ภถา) (P. sammodana+anīya+gathā).

ສัมธิด [สำ-] น. "สัมฤทธิ์", ถอามสำเธ็ธ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), ธาตุปะสิม (ผสิม) ย่างหนึ่ง ชึ่งมิ: ทองเหลือง, ทองแดง เป้นต้น

(ป. สं+อิทฺธิ => ป. สมิทฺธิ/ส. สંรฺทฺธิ) (P. saṁ+iddhi => P. samiddhi/S. saṃṛddhi).

ສัมธิดทิสิภ [สำ-] น. "สัมฤทธิสิภา", ปีสำเธ็ธ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ถือปีถ้อน 10 ตามเลอท้ายจุลสักธาช

(ป. สมิทฺธิสภ/ส. สંรฺทฺธิศก) (P. samiddhisaka/S. saṃṛddhiśaka).

ສัธเสิน [สับธะ-] อ. สំธเสิล, สัธเสิล, ย้องย่, ชิมเชิย

(ส. สંสน/ข. สธเสิธ => ท. สรรเสริญ) (S. saṃsana/Kh. saraseur => Th. sansroeñ).

ສัลยะกัม [สับละยะกำ] น. "สัลยกัมม์", อิชาพ์ผแบภปาด หื ผ่าตัด, ภาธป้อพยาธิด้อยภาธผ่าตัด

(ป. สลฺลภมฺม/ส. ศลฺยภรฺม) (P. sallakamma/S. śalyakarma).

ສัลยะสาด [สับละ-] น. "สัลยสาตถ์(-ลาสตร์)", ตำธาภาธแพทย์ทางภาธผ่าตัด

(ป. สลฺลสตฺถ/ส. ศลฺยศาสฺตธ) (P. sallasattha/S. śalyaśāstra).

ສาภ 1. ภ. "สลาภ", ป้, ยัต, ยัตธ์, ตาปู, หฺม้, ใบไพ้. น. แภบหางใบ, ใบเสี่ธูงหอาย

(ป. สฺลาภ/ส. ศฺลาภ) (P. slāka/S. ślāka).

2. น. ของคู่กับกับถิภ, อุปภ์อธก์ใช้สำหฺับตำ เช่น: ตำแจ่อ, ถ้าใหธ่ภว่านิ้ เอ็นว่า สาภมอง.

ສาภยะ น. "สากยะ", ถินที่มิเชื้อธ่อมอิงส์ของพระพุทธะเจ้า: เผสแม่ใช้ สากิยา, สากิยานิ

(ป. สากิย/ส. ศากฺย) (P. sākiya/S. śākya).

ສาภัดสา น. "สากัจฉา", ภาธปธึกษา (ป. ปธิภฺอา/ส. ปริภาษา), ภาธเอ้ำจากัน

(ป. สากจฺฉา) (P. sākacchā).

ສาภับ น. "สากัธจ์", ถอามเผัดธ้อน, ใจจิดใจจ่. อ. ด้อยถอามเคิาธิพ, บาๆโอกาส

(ป. สกฺกจฺจ/ส. ฉกรฺจ) (P. sakacca/S. chakarca).

ສาภสี น. "สากขี", สักขี, พิยาน (ลาอใช้), พยาน (ไทย์ใช้), หฺักภฦาน: "เมื่อนั้น สะพั่งพ้อม ชาอพ่อภตธา ทูลเชโอปะถัย ภล่าอยังย่าถ้อย เถิงที่ผาพองอั้น ทีนภองแก้วใหธ่ เห็นสะไบ ปั่นข้อง แธอน(ธแธน)ไว้สากขี" (สินชัย)

(ป. สกฺขี/ส. สาภฺษินฺ) (P. sakkhī/S. śākṣin).

ສาภิยะ [สากกะ-] (เบิ่งถืบ สากยะ ยู่เหิง).

ສาภิยะบุด น. "สากิยบุต", ลูภสิส(ศิบย์) ของพระพุทธะเจ้า

(ป. สากิยปุตฺต/ส. ศากฺยปุตฺร) (P. sākiyaputta/S. śākyaputra).

สากิยะมุนิ น. "สากิยมุนิ", ชื่อของพระพุทธะเจ้า หมายถวามว่า นักปธาชุฌ์จากชาอ "ศากยะ"

[(ป. สากิย/ส. ศากฺย)+มุนิ] [(P. sākiya/S. śākiya)+muni].

สาเก น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบ และ หม่อยถือหามมี้ แต่ใบใหจ่ และ เป็นแกอก(ภแอก) หม่อยน้อย ขี่มีขิอ ใช้หม่อยเป็นอาหาธ (ทมิธ. สกฺกิ) (Tamil. sakki).

สากิน อ. "สากิล", ที่อไป, ทั่วเผิด(ผิด), ทั่วมอล, ทั่วปอๆ (ป./ส. สากล) (P./S. sākala).

สากิลไปสะนี [-กิน-] น. "สากิลไปสนีย์", อิๆถ์ภาธที่จัดภาธสิ่งพังสิ และ สิ่งของให้ไปที่อโลภ

[สากล+(ป. เปสนีย/ส. ปฺเธ-, เปฺธษณีย)] [sākala+(P. pesanīya/S. presaṇīya)].

สาขา, สาขิ น. ง่ำไม้, กิ่งไม้, แหง หิ ส่วนย่อยที่แยกออกไป

(ป. สาขา/ส. ศาขา) (P. sākhā/S. śākhā).

สาคะเธถ (ให้เบิ่ง สาถอน ยู่ลุ่มถำอ่า สาคู) น. "สาถเธส", สาถเธถ, แม่น้ำใหจ่, ทะเล

[สาถธ+(ป. อีส/ส. อีศ)] [sāgara+(P. isa/S. īśa)].

สาคู น. ผืชชนิดหนึ่ง จำพอกมีหือ ใช้หือกินเป็นอาหาธ

(ฝ./มาล. สะกู) (Fr. sagou/Mal. sagū).

"หือสาคู"; *bot. Metroxilon sagu* Rottb. อิๆส์ (Fam.) Palmae.

สาคอบ น. "สาถ์ธ", แม่น้ำ, ทะเล (ป./ส. สาถธ) (P./S. sāgara).

สาง 1. น. "สธาง", แสงตอนเช้ำมืด (ข. สฺธาง) (Kh. srāṅ "sréāng").

2. ใช้ต่ำหน้าถำอื่น: น. (อัต) "ผีสาง", "เสือสาง"; สัต(สัตว์)ในนิยายเอ้ำใจว่าแม่น เสือ.

3. น. (ธาชา) พระสาง ที่แปว่า หวิ. ภ. "สางผิม", "สะสางถดี", เธ็ดให้แจ้งสว่างขึ้น.

4. น. บ่อนเกับเมั้ธมสิ่งของต่างๆ.

สางถะ อ. "สางถะ", สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), สิมบูธณ์

[(ป./ส. สํ)+องฺถ => สางฺถ] [(P. saṁ/S. saṃ)+aṅga => sāṅga].

สาสดา [สาดสะ-] น. "ถาสดา", อาจาธย์ผู้สั่งสอน, ผู้ถั้งสาสนา, นามของพระพุทธะเจ้า

(ป. สตฺถา/ส. ศาสฺตา, ศาสตฺฤ) (P. satthā/S. śāstā, śāstṛ).

สาสดาจาบ [สาดสะ-] น. "ถาสดาจาธย์", อาจาธย์ชั้นสูง, พระพุทธะเจ้า

(ป. สตฺถาจาริย/ส. ศาสฺตฺธาจารฺย) (P. sattācāriya/S. śāstrācārya).

สาสนา [สาดสะหนา] น. ถำสั่งสอน, ลัทธิถวามเชื่อ พ้อมทั้งวิธิภะทำตามหลักในลัทธินั้นๆ

(ป. สาสนา/ส. ศาสนา) (P. sāsanā/S. śāsanā).

สาสนูปถัม [สาดสะนูปะถำ] น. "สาสนูปถัมภ์", ภาธถ้ำชูสาสนา, อุปถัมภ์สาสนา

[(ป. สาสน/ส. ศาสน)+อุปถมฺภ] [(P. sāsana/S. śāsana)+upathambha].

สาสนูปถัมพิภ [สาดสะนูปะถำ-] น. "สาสนูปถัมภิภ", ผู้ถ้ำชูสาสนา

[(ป. สาสน/ส. ศาสน)+อุปถมฺภก] [(P. sāsana/S. śāsana)+upathambhaka].

สาสโนอาถ [สาดสะ-] น. "สาสโนอาท", ถำสั่งสอนในทางสาสนา

[(ป. สาสน/ส. ศาสน)+โอวาท] [(P. sāsana/S. śāsana+o(au)vāda].

สาสวัด [สาดสะ-] อ. "ถาถวัต", ยั่งยืน (ป. สสฺสต/ส. ศาศฺวต) (P. sassata/S. śāśvata).

สาย 1. น. ดองเดือน, พระจันทธ์ (ป. สาย) (P. sāya).

2. น. "จาย", เงิา, ธูปเงิา, ธิ่มไม้ (ป./ส. ฉาย) (P./S. chāya).

3. ก. ส่องแสงออกไป (เช่น: สายพัง, สายชิเนมา เป็นต้น), ส่วนภาสาไทย์ อ่า ฉายหนัง.

สายสมอบ [-สะพอบ] น. "สายสมัธ", ลิงผู้เป็นที่ธัก, นาง

[สายา+(ป. สมธ/ส. สฺมธ)] [sāyā+(P. samara/S. smara)].

สายสอาด [-สะหอาด] น."สายสอาท", ผู้เป็นที่เผิงหางใจ

[สายา+(ป. สาหุ/ส. สฺวาหุ)] [sāyā+(P. sādu/S. svādu)].

สายับ, สายิบ น. "สายัตหั", สายิตหั, เอลาแลง, เอลาใก้ถ่ำ, ตอนหือถ่ำ

(ป. สายตฺถ/ส. สายาหฺน) (P. sāyaṇha/S. sayāhna).

สายา 1. น. "จายา", เงิา, ธิ่มไม้, ธูปฉอน, ชื่อของภิภขุ(-ขุ) สามเตธ ที่ตั้งอั๊นในเอลาขอขุ

(ป./ส. ฉายา) (P./S. chāyā).

2. น. "สายา", แม่ลิง, นางผู้มีธูปงาม (ป. สายา) (P. sāyā).

3. น. "สายาหั", สายัตหั, เอลาแลง, เอลาใก้ถ่ำ, ตอนหือถ่ำ

(ป. สายาห, สายตฺถ) (P. sāyāha, sāyaṇha).

สาถ 1. อ. "สาต", สำธาย (ข. สฺธาล), ยิบดี, เป็นที่พ่ใจ

(ป. สาต/ส. ศาต) (P. sāta/S. śāta).

2. น. "สาตถ์", ถาสตธ์, ตำธา, แบบแธ็ธม, พังสือัมภิธ์

(ป. สตฺถ/ส. ศาสตฺธ) (P. sattha/S. śāstra).

3. น. "สาธ์ห", บุลพั่เอ้ำสาภ (ป. สาธห/ส. ศาธห) (P. sārada/S. śārada).

4. น. แผ่นที่เธ็ดจากผื หิ ถ้า ใช้ปูนั่ง หิ ปูนอนภ่ได้.

5. ก. ถอกน้ำ หิ ทิดน้ำใส่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง.

สาดิก น. "สาผิก", ผ้า, ผ้าแพอาอ, ผ้าอาบน้ำ (ป. สาฎก/ส. ศาฎก) (P. sāṭaka/S. śāṭaka).

สาตธา [สาดถะธา] น. "ถาสตธา", ถาตธา, มิด, หอก, อาอุธต่างๆ

(ป. สตฺถ/ส. ศสฺตฺธ) (P. sattha/P. śastra).

สาตสิน [สาดตะ-] น. "ถาสตธสิลป์" => ถาตธสิลป์, อิชาอาถีม, ถอามธู้ที่ปะเสิภ

(ป. สตฺถสิปฺป/ส. ศาสฺตฺธศิลฺป) (P. satthasippa/S. śāstrasilpa).

สาตเพด [สาดตะ-] น. "ถาสตธแพหย์" => ถาตธแพหย์, ถอามธู้เลิภแลปในถัมภิธ์

① (ป. สตฺถเวชฺช/ส. ศาสฺตฺธเวทฺย) (P. satthavejja/S. śāstravedya).

② (ป. สตฺถเวสฺส/ส. ศาสฺตฺธเวศฺย) (P. satthavessa/S. śāstraveśya).

สาติภะ น. "สาบิภา", เสื้อ, เสื้อย่าม, เสื้อโล่ม (ป. สาฏิกา/ส. ศาฏิกา) (P. sāṭikā/S. sāṭikā).

สาไถ ภ. "สาไภย์", แก้งเธ็ดให้ถิบอื่นเอ้ำใจผิด, มักใช้ต่ำท้ายถำ เช่น: "มาธยาสาไภย์"

(ป. สาเถยฺย/ส. ศาฐฺย) (P. sāṭheyya/S. śāṭhya).

สาทาม, สาทาธะนะ อ. "สาธาธ์", สาธาธตะ, ทั่วไป, บ่จำกัด, ชื่อ: สันสภฐต = สามัล

(ป./ส. สาธาธณ) (P./S. sādhāraṇa).

สาทาธะนะสุภ น. "สาธาธตสุข", ชื่ภธะชุอา (ข. ภฺธสอา) ที่มีอำนาจ (ข. อำหาจ) และ หน้าที่เกี่ยอภาธกับภาธแพหย์: เหือบใส่ฝรั่ง-อังภาลิส = Fr. santé publique/En. public health

(ป./ส. สาธาณสุข) (P./S. sādhāraṇasukha).

สาทยะ [สาทะ-] อ. "สาธยะ", ถอธเธ็ดให้สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ). น. เธื่องที่เป็นอนุมานอั๊น

(ป. สชฺช/ส. สฺวาสฺย) (P. sajjha/S. svādhya).

สาทยาย [สาทะ-] น. "สาธยาย", ภาธห่อง, ภาธเล่ำ, ภาธสูต, ภาธหิบหวน

(ป. สชฺฌาย/ส. สฺวาสฺยาย) (P. sajjhāya/S. svādhyāya).

สาทิด 1. ก. ปาลิอ่า "สาธิต", สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) โต(ติอ)ย่างๆ: สันสภฐต = ให้สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) (ป./ส. สาธิต) (P./S. sādhita).

2. อ. "สาทิส", เหมือนกัน, ค้ายถึกัน, เช่นเดียอกัน

(ป. สาทิสฺส/ส. สาทฺศฺย) (P. sādhissa/S. sādṛśya).

สาทุ 1. อ. หอาน, แฮบ, หน้าปาตถนา (ป. สาหุ/ส. สฺวาหุ) (P. sādu/S. svādu).

2. อ. "สาธุ", ดิ, ถึกต้องๆ, เหาะ, งาม, ชอบแล้อ (ป./ส. สาธุ) (P./S. sādhu).

สาทุภาบ น. "สาธุภาธ", ภาธลั่นอาจาออก เผื่อย้องย่ หิ เห็นอ่า ดีแล้อ

(ป./ส. สาธุภาว) (P./S. sādhukāra).

สาทุสา น. "สาธุสา ...", เป็นถำเอ้ำอั๊นเผื่อขอถอามสอัสดี, ดีแล้อๆ (มาจากสาธุ)

(ป./ส. สาธุ, สา ...) (P./S. sādhu, sā ...).

สาทุชุบ น. "สาธุชุบ", ถินดี, ถินที่มีคุณๆงามถอามดี (ป./ส. สาธุชุน) (P./S. sādhujana).

สาทึภ ภ. "สาธึภ", ยึภโต(ติอ)ย่างมาให้เห็น ตามถอามพายตามปาลิ; ส่วนสันสภฐต ให้ถอามพายอ่า "ช่อย(ช่วย)เธ็ด", เธ็ดให้สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ)

(ป./ส. สาธก) (P./S. sādhaka)

สาโท น. เหล้าสาโท, เหล้าที่ยังบ่พันได้กั่นเหื่อ

(ป. สาหุ/ส. สฺวาหุ => ป. สาโท) (P. sādu/S. svādu => P. sādo).

สาทอบ 1. อ. "สาท์ธ", เอ็ธเฝื้อ, เอาใจใส่ (ป./ส. สาทธ) (P./S. sādara).

2. อ. "สาธ์ธ", ดีแล้อ, ชอบแล้อ; ถัดแปงมาจาก "สาธุ" (ป./ส. สาธธ) (P./S. sādhara).

สาบ 1. น. "สาบ", สาต, สุบัธ, ลุบัก, พา

① (ป. สาน, โสต/ส. สฺวนฺ, โศต) (P. sāna, soṇa/S. śvan, śauṇa).

② (ป. สุต, สุนข/ส. สฺนุภ) (P. suṇa, sunakha/S. śunaka).

2. น. "สาธ", แก่น, แธง, ส่วนสำคัลย (ข สำขาน่), พังสือ, จิดพาย. น. ธาตุจำพอกหนึ่งเป็นของเบื้อ, เชื้อพยาธิที่เป็นเม็ดแธงอยู่ในชิ้นสัต(สัตว์) หิ พากไม้ (ป./ส. สาธ) (P./S. sāra).

3. อ. "สาล", ตาล, ใหจ่. น. ช้าง เช่น: ช้างสาล, เมียสาล, ...

(ป. สาล/ส. ศาล) (P. sāla/S. śāla).

4. น. ชื่พืชแบอหนึ่ง ใช้เป็นอาหาธได้ลือหน่อไม้ ที่ลิ้นพิบในประเทสลาอ

"หน่อสาบ"; *bot. Rhapis laosensis* Becc. อิๆส์ (Fam.) Arecaceae.

5. ก. เอาถอก หิ สิ่งเป็นเส้น สอดอัดกับไปมา ให้เป็นแผ่น หิ เป็นตา.

สาบุ น. จอมภู, เบินภู (ป./ส. สานุ) (P./S. sānu).

สาบุสิด น. "สาบุสีส(ลิบย์)", สีส(ลิบย์)ธุ่นใหจ่, สีส(ลิบย์)ธุ่นอ้าย

[สานุ+(ป. สิสฺส/ส. ศิษฺย)] [sānu+(P. sissa/S. śiṣya)].

สาบ 1. น. "สาปน์", ถำแดช่างต่างๆเผื่อให้เป็นไปของผู้มีอำนาจ (ข. อำหาจ) เช่น: เทอดๆ, ฮ้าชี, แม่มิด, ... (ป. สาปน/ส. ศาปน) (P. sāpana/S. śāpana).

2. ອ. ກິນເໝັນແທ້ໆ, ກິນສາບໆ ຈາກຊາກສັຕ(ສັຕວ์)ຕาย.

สาบาม (มาจาก สาบ-1 ยู่เหิงนี้) ก. ธับเอิาคำป้อยแซ่ๆใส่ติมเอง ในเมื่อติมได้เธัดผิดตาม ที่เอิาเอ้ามาๆ (ป. สาปน/ส. ศาปน) (P. sāpana/S. śāpana).

สาม, สยาม (เบิ่ง สามิน ติ๋มยู่ลุ่ม) อ. "สาม", ดยาม, สีดำ, สีน้ำตาล (ป. สาม/ส. ศฺยาม) (P. sāma/S. śyāma).

สามะเณน น. "สามเณธ", ดธามเณธ, จิวผู้ยุาย (ป. สามเณธ/ส. ศฺธามเณธ) (P. sāmaṇera/S. śrāmaṇera).

สามะเณธิ น. "สามเณธิ", ดธามเณธิ, จิวแม่ลิๆ (ป. สามเณธิ/ส. ศฺธามเณธิ) (P. sāmaṇerī/S. śrāmaṇerī).

สามัคคิ น. "สามัคคิ", ดอามพ้อมเพ้ยูๆกัน. ก็มิผู้ถินมักเอ้ยิน ແละ อ่า "สามะคิ" (ป. สามคฺคี/ส. สามคฺรี) (P. sāmaggī/S. sāmagrī).

สามัน 1. น. "สามัคย์", ดธามัคย์, ภาธเป้นสมตะ (ป. สามญฺ/ส. ศฺธามญฺย) (P. sāmaṇya/S. śrāmaṇya).

2. น. "สามัลย์" => สามัล, ถินธัมมดา, ถินสามัล, ถินทั่วไป (ป. สามญฺญ/ส. สามานฺย) (P. sāmañña/S. sāmānya).

สามิ น. ผิอ, บาย (ป. สามี/ส. สฺวามินฺ) (P. sāmī/S. svāmin).

สามิจิกัม [-กำ] น. "สามิจิกัมม์", ภาธที่ซอบ, ภาธเถิาธิพ, ภาธโถธิพ (ป. สามีจิกมฺม/ส. สฺวามีจิกาธฺม) (P. sāmichikamma/S. svāmichikarma).

สามิพัก น. "สามิภักดิ์", ภาธสัจ(สัตย์)ซื่ต่ผู้เป้นบาย. อ. ซื่สัจ(สัตย์)ต่, ยอมยู่ใต้อำนาจ (ຂ. ᩈᩣᨾᩦᨽᩣᨠᨲᩥ) (ป. สามี+ส. ภกฺติ/ส. สฺวามินฺ+ภกฺติ) (P. sāmi+S. bhakti/S. svāmin+bhakti).

สามาม (เบิ่งถืม สามัน-2 ยู่เหิง) อ. ซื่อ, ต่ำช้า. แต่เมั้นใส่ธูปสันสกฯต = "สามาบย์" (ป. สามญฺญ/ส. สามานฺย) (P. sāmañña/S. sāmānya).

สามาด ก. "สามาตถ์(-มาธ์ถ)", จัดทำให้ตามปะสิงค์ (ป. สมตฺถ/ส. สามารฺถ) (P. samattha/S. sāmārtha).

สามิน 1. อ. "สามิล", สีถ้ำ, สีดำ (ป. สาม, สามล/ส. ศฺยาม, ศฺยามล) (P. sāma, sāmala/S. śyāma, śyāmala).

2. อ. "สามินต์", ใก้, อ้อมแอ้ม (ส. สามนฺต) (S. sāmanta).

สาระ, สาธา น. แก่น, ส่วนสำคัล, ถ้อยคำ, หังสื, จิดพาย (ป./ส. สาธ) (P.S. sāra).

สาระบับ, สาระบาน น. "สาธบัลย์" => สาธบัล, สาธบาล, ธายชื่เธื่อๆ, หังสีที่เป้นหั่ภาๆาน, เอ้ธภาๆาน (ข. ᩋᩣᩁᩣ) ที่เธัดเกี่ยวกับภาธบំธิหาธเอกสาธต่าๆๆ

① [สาธ+(ป. ปณฺณ/ส. ปรฺณ)] [sāra+(P. paññā/S. parṇa)].

② (ป./ส. สาธปณฺฑิ => สาธปณฺ) (P./S. sārapañji => sārapañ).

สาระถิ น. "สาธถิ", ถินขับธิถ, โฆฟเฟิธ์ (Fr. chauffeur/En. driver), ถินผู้บังถับยานพาหนะ (ป./ส. สาธถิ) (P./S. sārathi).

สาระทะ อ. "สาธทะ", เกี่ยวกับ หรื เกิด (ข. ᩋᩥᨲ, ᨠᩴᨲᩥᨲ) ในธะดู (ส. ฤตุ) ใบไม้หั่บ, เหตุภาธก์ เธัดบุลที่เอ้ำสาภ ถึเดือน 10 ถับ ตามแบบพธาหมก์ (ป. สรท/ส. ศารท) (P. sarada/S. śārada).

สาระทะกาน น. "สาธทกาล", เอลาเธัดบุลที่เอ้ำสาภ (ป. สรท/ส. ศารท) เดือนสิบเพ้ๆ (ข. ᩃᩮᩃ) [(ป. สรท/ส. ศารท)+กาล] [(P. sarada/S. śārada)+kāla].

สาระทะอิสุอัด น. (ดาธา) "ดาธทอิบุอัต", จุดที่ภาๆเอ้ับ และ ภาๆถืมสเมิกัน ธะหว่าๆ อันที่ 21 มิบา = Fr. équinoxe/En. equinox [(ป. สรท/ส. ศารท)+ส. วิษุวต] [(P. sarada/S. śārada)+S. viṣuvata].

สาระปะ น. "สาธกะ", ที่เผื่ๆ, หายเถิงแก้อ 3 ปะภาธ: พระพุทธ์, พระธัมม์ และ พระสิงฆ์ (ป. สาธณ/ส. ศารณ) (P. sāraṇa/S. śāraṇa).

สาระผัด อ. "สาธผัตธ์" => สาธผัด, หังมอล, หุภย่าๆ; "สาธผันเผื้ๆ ตาแถลผันธชาติ" (สินชัย) (ป. สพฺพตฺต/ส. สรฺวตฺร) (P. sabbatta/S. sarvatra).

สาระพัน 1. ก. "สาธพัดก์", สาธพัธก์, มิหลายภหลายสีสัน (หรื จะเอ้ยิน "สีสัธพ์" ก็ตามแต่) [สาธ+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)] [sāra+(P. vaṅṅa/S. varṅa)].

2. น. "สาธพันธุ์", มิหลายเผ่าพันธุ์ (ป./ส. สาธพนฺธุ) (P./S. sārabandhu).

3. อ. หังมอล, หังปอๆ, ต่างๆบาบา; สาธอัน ก็อ่า (ป. สพฺพ/ส. สรฺว) (P. sabba/S. srava).

สาระพาๆ น. "สาธพาๆค์", ถินโต(ติอ)หังเพ็ด(พ็ด), ที่อโต(ติอ): บาๆเหื่อ ก็อ่า "สัพพาๆค์" [(ป. สพฺพ/ส. สรฺว)+องฺค] [(P. sabba/S. sarva)+aṅga].

สาระพาบ ก. "สาธภาพ", ยอมธับตามถอามเป้นจธิๆ (ข. ᨧᩥᨶ > จฺธี => จฺธิๆ), ยอมธับผิด (ป./ส. สาธภาว) (P./S. sārabhāva).

สาระพี 1. น. "สาธพี", จองตักเอ้ำ และ แภๆ เธัดจากหองเหื่องๆ, "หัพพี" หรื "หំธพี" ก็อ่า. น. ลูกที่ขั่กตัลยูต่พ่แม่ ในถำอ่า "ลูกหំธพี" (ป. ทพฺพี/ส. สารฺวี) (P. dabbī/S. sārvī).

2. น. "สาธภี", ชื่ไม้มิดอก พอภดอกสีอาอ กิ่นหอม ใช้เธัดยาๆ (ป./ส. สุรภี) (P./S. surabhī).

① "สาธภีใหย่"; *bot. Mammea harmandii* Kosterm. และ

② "สาธภีน้อย"; *bot. M. siamensis* (Miq) T. Anderson. อิๆส์ (Fam.) Calophyllaceae.

สาระอัด น. "สาธอัตต์" => สาธอัต, สาธอัตธ์, ผู้ภอด (ข. ᨲᩮᨶᩅ) เอ้ธภาๆาน (ข. ๆาธ) ที่อไป ในผแบภหึ่งๆ: บาๆเหื่อ ก็ขั่ได้เกี่ยวกับ อัดอาอาธาม [สาธ+(ป. วตฺต/ส. วรฺตฺร)] [sāra+(P. vatta/S. vatra)].

สาระอัน 1. ก. "สาธอัดก์" => สาธอัต, สาธอัธก์, มิหลาภหลายสีสัน (หรือ่า "สี+สัธพ์"?) [สาธ+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)] [sāra+(P. vaṅṅa/S. varṅa)].

2. น. "สาธพันธุ์"? => สาธอันธุ์?, หลาภหลายเผ่าพันธุ์ [สาธ+(ป./ส. พนฺธุ)] [sāra+(P./S. bandhu)].

3. (เบิ่งถืม สาระพัน-3 ยู่เหิง) อ. "สาธอัน", หังมอล, หังปอๆ, ต่างๆบาบา (ป. สพฺพ/ส. สรฺว) (P. sabba/S. srava).

4. น. ชื่แขอๆ(ขแอๆ)หึ่ง ยู่หางภาธใต้ของประเทสลาอ. มาธอดยุล สปป ลาอ ได้เปั่ธูนมา เอ้ธูนเป้น "สาละอัน" เลียได้ถอามหายใหม่ ต่างจากเดิม ซึ่งเดิธูอนี้ ภายเป้น "ข่าไม้ธัๆ": "สาละ" = ไม้ธัๆ, "อนะ" = ข่า [เบิ่งชื่อิหยาสาตถ์(-ลาสตธ์) สาละอัน ยู่ด้านลุ่ม ในแถอต่ไป].

สาธานี น. "สาธาตีย์", ที่ตั้งแห่งถอามธะนึก (ข. ᨵᩣᨶᩦ) เถิๆ, สิ่งที่ถอธธะนึกเถิๆ (ป. สาธาตีย/ส. สธาตีย) (P. sārāṇīya/S. saraṇīya).

สาธานิยะกอบ น. "สาธาตียก์ธ", ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ ของสมาถิม หรื สฤาบับภาธลึกบา, ผู้เธัดหน้าที่แบบบับตภาธิภาธ (ป./ส. สาธาตียภธ) (P./S. sārāṇīyakara).

สาธานิยะทัม [-ทำ] น. "สาธาตียธัมม์", ธัมม์อันเป้นไปเพื่อถอามธะนึก (ข. ᨵᩣᨶᩦ) เถิๆกับและกัน [สาธาตีย+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [sāraṇīya+(P. dhamma/S. dharma)].

สาธานุกิม น. "สาธานุกิม(-กธิม)", หังสือธอบธอมถอามธู้หุภอแนๆ หรื อแนๆใดหึ่ง มาเธัธูๆกัน ตามโต(ติอ)อักข่ธ [สาธ+(ป. อนุกม/ส. อนุกฺรม)] [sārā+(P. anukama/S. anukrama)].

สาธิบุด น. "สาธิบุตต์" => สาธิบุต, บามผระอัดสาอิกเบื้องขอา ของผระพุทธระเจ้า (ป. สาริปุตฺต/ส. ศฺริปุตฺร) (P. sāriputta/S. śriputra).

สาธิระ น. ธ่างกาย, โต(ติอ)ติน (ป. สรีร/ส. ศรีร) (P. sarīra/S. śarīra).

สาธิธิกาด [-ธิการะ-] น. "สาธิธิกาธาตุ", กะดูกของผระพุทธระเจ้ๆ [(ป. สรีริก/ส. ศารีริก)+ธาตุ] [(P. sarīrika/S. śarīrika)+dhātu].

สาธูบ อ. "สาธูป", สิมดอธ ดั่ง "สมตสาธูปย์ สิมดอธแก่สมตะ" (ป. สารุปฺป/ส. สารูปฺย) (P. sāruppa/S. sārūpya).

สาโธด น. "สาโธสุ", ดอกบัอ. อ. งาม (ป./ส. สโรชฺ) (P./S. saroja). "บัอสาโธสุ"; *bot. Curcuma putil*. อิๆส์ (Fam.) Zingiberaceae.

สาลกิม [สาบละ-] น. "สาลกิม", ดาลกธิม; เป้นคำหธั้มาจาก "สาลกิม(ภธิม)ธัมม์" (ป. สาลกม/ส. ศาลกฺรม) (P. sālakama/S. śālakrama).

สาไม น. "สาไมย์", พา, สุนัข (ป. สาเมยฺย/ส. สาเมย) (P. sāmeyya/S. sāmeya).

สาละ, สาละอัน น. ชื่ป่าไม้ชนิดหึ่งชนิดเดียอ = ป่าไม้ธัๆ: สาล, สาละ = ไม้ธัๆ, อนะ, อัน = ป่า (ป./ส. สาลอน) (P./S. sālavana). "ไม้ธัๆ"; *bot. a) Shorea siamensis* Miq., *b) Sharea robusta* C.F. Gaertn. อิๆส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

สาลิกา น. ชื่นิกแนอหึ่งในจำอก นิกสังกา หังหลาย; นิกอี่แก้อ หรื สาลิกาลิ้นหอๆ ก็อ่า (ป. สาลิกา/ส. ศาริกา) (P. sālikā/S. śārikā). "นิกสาลิกา"; *orn. Ampeliceps coronatus*. อิๆส์ (Fam.) Corvidae.

สาลิ น. ชื่พืชธัลยาหาธชนิดหึ่ง: ถินลาอส่วนหลาย เอ้นอ่า หากสาลิ, ส่วนหากเอ้ำโผด แม่นธ้อๆ หรื เอ้นโดยถินลาอหางลาถใต้; "หากสาลิ"; *bot. Zea mays* Linn. อิๆส์ (Fam.) Gramineae.

สาโลหิด น. "สาโลหิต", ผู้ธ่วมโลตอิๆส์, ผู้มิสายเลือดเดียอกัน, มักใช้กับคำอ่า ลาติพี่น้องๆ; ถินลาอส่วนหลายองหลายบิยิมพากันอ่า "สายโลหิต" (ป./ส. สํ+โลหิต) [(P. saṁ/S. saṃ)+lohita].

สาอะกะ, สาอิก น. ผู้ฟังคำสอน, สิส(ลิบย์)ของผระดาสดา หรื สิส(ลิบย์)ของผระพุทธระเจ้า (ป. สาวก/ส. ศฺราวก) (P. sāvaka/S. śrāvaka).

สาอะนะ น. "สาอนะ" หรื "ดธาอดะ", ชื่เดือน 9 ตามจันทธะดติ (ป. สาวน/ส. ศฺราวณ) (P. sāvana/S. śrāvaṇa).

สาวิกา ນ. สาวิกผู้ฉิง (ป. สาวิกา/ส. ศฺราวิกา) (P. sāvikā/S. śrāvikā).

สาหัด 1. อ. "สาหัตถ์", สาหัสต์, ที่เธ็ดด้อยมือของตินเอง

(ป. สาหตฺถ/ส. สาหสฺต) (P. sāhattha/S. sāhasta).

2. อ. "สาหัส", ธ้ายแธง, ยิ่งนัก, เจ็บหนัก (ป./ส. สาหส) (P./S. sahasa).

สาหัดสากับ อ. "สาหัสสากัจจ์", ธ้ายแธง, ธุนแธง, หนักหนา

[(ป./ส. สาหส)+ป. สกฺกจฺจ] [(P./S. sāhasa)+P. sakkacca].

สาเหด ນ. "สาเหตุ", ต้นเหตุ, ต้นของเธื่องที่เกิด (ข. เมาธ, ภ้เตีต) ข้น, ลำดับ (ข. ลำดาบ์) ของเหตุภาธก์ (ป./ส. สาเหตุ) (P./S. sāhetu).

สิก (คำเด้ธอกับกับ สิกขาบิด ย่ฝ่ลุ่ม) ก. อาภาธของผู้ถือบวช แล้วลาออกจากเพสบวช

[(ป. สิกฺข/ส. ศิกฺษ)+ปท] [(P. sikkha/S. śikṣa)+pādā].

สิกขะนาบา ນ. "สิกข(ข)มาบา", สามเตธลิง ซึ่งมิอายุได้ 18 ปี แล้ว ให้ธับสิกขา(ขา)บิท สิมมุติ ย่อีก 2 ปี จึ่งให้บวชเป้น "ภิกขุนิ", "ภิกขุถี" ได้

[(ป. สิกฺข/ส. ศิกฺษ)+มาบา] [(P. sikkha/S. śikṣa)+mānā].

สิกขา ນ. ภาธธ่ำเธ็ธน, ภาธแอบฝึก, ข้ปะบิบัติ ซึ่งมี: สีล, สมาธิ และ ปัญญา

[ป. สยํ+อิกฺข => สิกฺขา/ส. ศิกฺษา] (P. sayaṁ+ikkha => sikkhā/S. śikṣā).

สิกขาบิด ນ. "สิกขา(ขา)บิท", ข้อิบัย, อิบัย, บิทอิบัย, มาตตา(มาตธา)หนึ่งๆของอิบัย

[(ป. สิกฺขา/ส. ศิกฺษา)+ปท] [(P. sikkhā/S. śikṣā)+pada].

สิขธะ [-ะทะธะ-] ນ. "สิข์ธ", ลิข์ธ, ยอดภูเอ็า, จอมภูเอ็า

(ป. สิขร/ส. ศิขร) (P. sikhara/S. śirakhara).

สิขธิ [สิขะ-] ນ. (ภอม) "สิขธิ", ลิขธิน, ภูเอ็า (ป. สิขริ/ส. ศิขริน) (/P. sikharī/S. śikharin).

สิขเธด [สิขะ-] ນ. (ภอม) "สิขเธส", ลิขเธส, ภูเอ็าใหธ่

(ป. สิขเรส/ส. ศิขเรศ) (P. sikharesa/S. śikhareśa).

สิขา ນ. "สิขา", ลิขา, แปวไฟ, ยอด, ปาย (ป. สิขา/ส. ศิขา) (P. sikhā/S. śikhā).

สิขานิน ນ. "สิขานิล", ลิขานิล, แปวไฟ [(ป. สิขา/ส. ศิขา)+นล] [(P. sikhā/S. śikhā)+nala].

สิขิ ນ. แปวไฟ, นิกยูง, นามของพระพุทธะเจ้าอิกอิงค์หนึ่ง

(ป. สิขี/ส. ศิขิน) (P. sikhī/S. śikhin).

"นิกยูง"; *orn. Pavo muticus*. อิงส์ (Fam.) Phasianidae.

สิงขอน (เบิ่ง สิขธะ ย่เหิง) ນ. "สิงข์ธ", ยอดภูเอ็า, จอมภูเอ็า

(ป. สีขร => สิงฺขร/ส. ศีขร) (P. siṁkhara => siṅkhara/S. śiṃkhara).

สิงคาบ, สิงคาบ 1. ນ. "สิงคาธ", "ศฤงคาธ", บ่ธิอาธที่เป้นสิงค์, ผู้บำเธิ (ข. ปฺเธ, ปฺเธิ) ความธัก;

"สิงคาธถื ลู่อุยใบน้ำ" (สินชัย)

(ป. สีคาธ => สิงฺคาธ/ส. ศฤงฺคาธ) (P. siṁgāra => siṅgāra/S. śṛṅgāra).

2. ນ. "สิงคาล", ศฤงคาล, หมาป่า

(ป. สิคาล => สิงฺคาล/ส. ศฤงฺคาล) (P. sigāla => siṅgāla/S. śṛṅgāla).

"หมาป่า"; *zoo. Canis lupus*. อิงส์ (Fam.) Canidae.

สิง ນ. "สิงห์", ธาชุสีห์; คำนี้ แม่นชื่สัต(สัตว์)ชนิดหนึ่ง ที่ลาวบูธาณเธิาเอ็นอ่า "มอม"

ถั่งคำภอนอ่า: "ธาชุสีห์สิงห์มอมม่าย ภะต่ายเต็นหิวถิง" (เวสสันตธะ)

(ป. สีห/ส. สีห) (P. sīha/S. siṁha).

"สิงห์"; *zoo. Panthera leo*. อิงส์ (Fam.) Felidae.

2. ນ. "งูสิง", ชื่งูจำพวกหนึ่ง เป้นงูบ่มีพิส;

"งูสิง"; *zoo. Ptiyas korros*. อิงส์ (Fam.) Colubridae.

สิงคี ນ. คำ, ถวาย, วิอ. สัต(สัตว์)มิเอ็า; ชื่พืช = หมาภยามป้อม; ชื่สัต(สัตว์)น้ำ = ปา;

(ป. สิงฺคี/ส. ศฤงฺคี) (P. siṅgī/S. śṛṅgī).

① "ถวายสิงคี"; *zoo. Bubalus arnee*. อิงส์ (Fam.) Bovidae.

② "หมาภสิงคี"; *bot. a) Phyllanthus pulcher* Wall ex. Müll. Arg., *b) P. emblica,*.

อิงส์ (Fam.) Phyllanthaceae.

③ "ปาสิงคี"; *icht. Leiocassis siamensis* Regan. อิงส์ (Fam.) Bagridae.

สิงหะบาด ນ. "สิงหบาห", ดำธัส (ข. ฒฺธาส่, ฒมฺธาส่) ของพระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหธ่

[(ป. สีห/ส. สีห)+บาห] [(P. sīha/S. siṃha)+nāda].

สิงหะธาด ນ. "สิงหธาชุ", ผลาสิงห์ [(ป. สีห/ส. สีห)+ธาชุ] [(P. sīha/S. siṃha)+rāja].

สิงหา, สิงหาคม ນ. ชื่เดือนที 5 หี ธาสีที 5 ตามหางสุธิยะคติ ที่นับมาแต่ธาสีเมส: ภิงภับเดือน

8 ในหางจันหระคติ [(ป. สีห/ส. สีห)+อาคม] [(P. sīha/S. siṃha)+āgama].

สิงหาด ນ. "สิงหาสน์", บัลลังก์ หี บัลยังก์, อันเป้นบ่อนนั่ง ที่มิอาเป้นธูปสิงห์

[(ป. สิงฺห/ส. สีห)+อาสน] [(P. siṅha/S. siṃha)+āsana].

สิงหา, สิงหาด ນ. "สิงหัล", ลินเผ่ำ หี ชาติหนึ่งในปะเหส ถธิลังกา; "สิงหาล" ก็ว่า

(ป. สีหาล/ส. สีหาล) (P. sīhala/S. siṃhala).

สิสติ [สิถสะ-] ນ. "สิบบิ", การสอน (ให้เป้นลินนำเผิ่น), การปักถธอง (ข. ฤธา), การลิงโหส

(ป. สิสฺส/ส. ศิษฺย => ศิษฺยี) (P. sissa/S. śiṣṭya => śiṣṭi).

สิสุ ນ. "สิสุ", เด็กบ้อย, เด็กแดงๆ, เด็กเกิดใหม่ (ส. ศิศุ) (S. śiśu).

สิสยานุสิด [สิถสะยา-] ນ. "สิบยานุสิบย์", สิสสานุสิส, สิส(สิบย์)น้อยใหธ่ทั่วหฺมาย

① (ป. สิสฺส+อนุ+สิสฺส => สิสฺสานุสิสฺส) (P. sissa+anu+sissa => sissānusissa).

② (ส. ศิษฺย+อนุ+ศิษฺย => ศิษฺยานุศิษฺย) (S. śiṣya+anu+śiṣya => śiṣyānuśiṣya).

สิด (เบิ่ง สิสติ ย่เหิง) 1. "สิบย์", อ. ฝึกแล้ว, อิบธิมแล้ว, มิปัญญาแล้ว, มิถวามธู้แล้ว

(ส. ศิษฺฏ) (S. śiṣṭa).

2. ນ. "สิสส์", สิบย์, ผู้เธ็ธนำ, นักเธ็ธน, นักศึกษา (ป. สิสฺส/ส. ศิษฺย) (P. sissa/S. śiṣya).

3. ນ. "สิทธิ์", ผิลสำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ) เด็ดขาด, อำนาจ (ข. อำภาจ) อับฉอบธัมม์. ก. มี

สิทธิ์แล้ว, ได้สิทธิ์แล้ว (ป./ส. สิทฺธิ) (P./S. siddhi).

สิดทัดถะ ນ. "สิทธัตถะ", สิทธาธถะ, นามของพระพุทธะเจ้าโถตมะ ตอนบ่ทันได้บวช, ผู้มี

ถวามต้องภาธสำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ) แล้ว

(ป. สิทฺธตฺถ/ส. สิทฺธารฺถ) (P. siddhattha/S. siddhārtha).

สิดหา ນ. "สิทธา", ผู้สำเธ็จแล้ว (ข. สุเธจ, เสุธจ), ฦาษีพวกหนึ่ง

(ป./ส. สิทฺธ) (P./S. siddha).

สิดหาจาบ ນ. "สิทธาจาธย์", อาจาธย์ผู้สำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ); "พระฦาษี" ก็ว่า

[สิทฺธ+(ป. อาจาริย/ส. อาจารฺย)] (P. siddha+(P. ācāriya/S. ācārya)].

สิดหิ (เบิ่ง สิด-3 ย่เหิง).

สิดหิภาธิยะ ນ. "สิทธิภาธิยะ", ถำอธิบภาบ ข้ให้สำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ)

[สิทฺธิ+(ป. ภาริย/ส. ภารฺย)] [siddhi+(P. kāriya/S. kārya)].

สิดหิภอบ อ. "สิทธิก์ธ", ให้ถวามสำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ), ทำถวามสำเธ็จ

(ป./ส. สิทฺธิกร) (P./S. siddhikara).

สิดหิไช ນ. "สิทธิชัย", ผู้มิถวามสำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ) ในเวทมิบต์ถาถา, หิอพ้าพระหามก์

ผฬติบาท (ป./ส. สิทฺธิชย) (P./S. siddhijaya).

สิดหิไชยุ ນ. "สิทธิไชยุถ", ฦาบบ์ยามที่นำถวามสำเธ็จ (ข. สุเธจ, เสุธจ) มาให้

① [(ป./ส. สิทฺธิ)+ข. ไชฺยถ] [(P./S. siddhi)+Kh. jōga].

② [(ป./ส. สิทฺธิ)+ป. ชยคฺคห] [(P./S. siddhi)+P. jayaggaha].

③ [(ป./ส. สิทฺธิ)+(ป. ยคฺฆ/ส. ยคฺย)] [(P./S. siddhi)+(P. yagga/S. yagya)].

สิตะ อ. "สิต", ลิม (ส. ศิต) (S. śita).

สิถี ນ. "สิถี", พอวถอกไม้, พอวมาลัย (ส. ศิถี) (S. śithī).

สิบ 1. ນ. "สิลป์", อาพ, แบบแผน, ถวามธู้ (ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป) (P. sippa/S. śilpa).

2. ນ. "สิลจน์", น้ำมินต์, สายฝ้ายสักดิ์สิทธิ์ (ส./ป. สิลฺจน) (S./P. siñcana).

3. ນ. "สิบ", เงิบถำกำแก้อ. มักใช้คู่กับภับ "ทธัพย์" ถั่ง: ทธัพย์สิบ (จภ.) (MC. dzien).

สิบาด, สิบาด ນ. "สิหนาถ", ปืน; แปอ่า มิเสียงธื่น ถั่ง: เสียงของธาชุสีห์

(ป. สีหนาท) (P. sihanāda)

สิบหวา [-ทะอา-] ນ. "สินธอา", น้ำพันธุ์ดีที่เกิด (ข. เมิต, ภ้เตีต) ในเขตลุ่มแม่น้ำสินธุ

(ป. สินฺธว/ส. ไสนฺธว) (P. sindhava/S. saindhava).

สินที ນ. "สินธี", ภาสาหนึ่งในตระภูลอินโด-เอิธิป(ยูโธป) ของชาวอาธยัน

(ป./ส. สินฺธี) (P./S. sindhī).

สินทุ ນ. "สินธุ", แม่น้ำ, สายน้ำ, ลำน้ำ (ป./ส. สินฺธุ) (P./S. sindhu).

สินทูธะ ນ. "สินทูธะ", อ้ก่อแดง (ส. สินฺทูร) (P. sindūra).

สินเหิา ນ. "สินเธิาว์", เกือ ที่ได้จากบ่เกือธัมมชาติ

(ป. สินฺธว/ส. ไสนฺธว) (P. sindhava/S. saindhava).

สิเนหะ, สิเนหา ก. "มิสเนห์", มิสเนหา. ນ. ถวามธัก, ถวามมิเยื่อใย

(ป. สิเนห/ส. สฺเนห) (P. sineha/S. sneha).

สิเนหะนิยะ อ. "สิเนหนิยะ", หน้าธัก (ป. สิเนหนิย/ส. สฺเนหนิย) (P. sinehanīya/S. snehanīya).

สิเนหิก ນ. "สเนหิก", หมู่, เผื่อน (ป. สิเนหก/ส. สฺเนหก) (P. sinehaka/S. snehaka).

สิพิธะ ນ. "สิพิธะ", ค้ายทหาธ (ส. ศิวิธ) (S. śivira).

สิม ນ. เขตแดนที่สิงฆ์กำหนิด (ข. ภ์ตต่) ไอ้ เป้นบ่อนปะชุมของสิงฆ์ (ป. สีมา) (P. sīmā).

สิเมธุ ນ. เอ็าสิเมธุ, เอ็าสเมธ; ที่จธิง (ป. จิรํ > จฺรี => จฺริง) ก็ถื "เอ็าพระสุเมธุ" บั้นเอง

(ส. สุเมรุ) (S. sumeru).

ສິຣະ ນ. ເສັ້ນ, ເຄັ້ນ, ເສັ້ນຮ໋, ຫົວ, ຍອດ, ດ້ານໜ້າ (ປ. ສिर/ส. ศิรษ์) (P. sira/S. śiraṣ).

ສິຣິ ກ. ໂຮມກັນ. ນ. ມິ່ງຂວັນ, ຄຸณຄວามดี, ສິ່ງเป็นมูงคุล (ป. สิริ/ส. ศฺรี) (P. siri/S. śrī).

ສິຣິນทอน ນ. "สิรินธ์ร", ผู้ทรง (ข. ทฺร์) ไว้ซึ่งสิริ

(ป. สิริ+ธร => สิรินฺทร) (P. siri+dhara => sirindhara).

ສิຣินทอนวันลิ ก. "สิรินธ์รวัลลี", เป็นชื่อเอ็นไม้เถือเบื้อแขวงซนิดหนึ่ง

(ป. สิริ+ธร+วลฺลิ => สิรินฺทรวลฺลี) (P. siri+dhara+vallī => sirindharavallī).

"สิรินธ์รวัลลี"; *bot. Phanera sirinthorniae.* วิงส์ (Fam.) Leguminosae, Caesalpinioideae.

ສิโรด, ສิโรดิม ນ. "สิโรตม์", เบื้องสูงสุดของของหัว [ป. สิร+(ป./ส. อุตฺตม)] [P. sira+(P./S. uttama)].

ສิลปะ [สินละ-] ນ. "ศิลปะ", สีมือ, สีมือทางการช่าง, การสะแดง (ข. สฺแฝง, แสฺฝง) ให้ผาภิย (ปาภิย) ย่างงิดงามเป็นที่พ่ใจของผู้ฟัง และ ผู้ชิม (ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป) (P. sippa/ S. śilpa).

ສิลปะกาบ [สินละ-] ນ. "ศิลปการ", นายช่าง, สีมือ, การช่าง

[(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)+การ] [(P. sippakāra/S. śilpa)+kāra].

ສิลปะกัม [สินละปะกำ] ນ. "ศิลปกัมม์", สิ่งที่เป็นศิลปะ, การช่าง

(ป. สิปฺปกมฺม/ส. ศิลฺปกรฺม) (P. sippakamma/S. śilpakarma).

ສิลปาคอม [สินละ-] ນ. "ศิลปาก์ร", บ่อนเกิดแห่งศิลปะ

[(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)+อากร] [(P. sippa/S. śilpa)+ākara].

ສิลปะวิทยา [สินละปะวิดทะ-] ນ. "ศิลปวิทยา", ความรู้ในการช่าง, ศิลปะ และ ความรู้

(ป. สิปฺป+วิชฺชา/ส. ศิลฺป+วิทฺยา) (P. sippa+vijjā/S. śilpa+vidyā).

ສิลปะสาด [สินละปะ-] ນ. "ศิลปศาสตร์(-สาตฺร์)", ตำราว่าด้วยวิชา 18 ประการ ตามคติบูราณ มีวิชาเลข เป็นต้น (ป. สิปฺป+สตฺถ/ส. ศิลฺป+ศาสฺตร) (P. sippa+sattha/S. śilpa+śāstra).

ສิลปิน [สินละ-] ນ. "ศิลปิน", ผู้มีศิลปะ, นักสะแดง (ข. สฺแฝง, แสฺฝง), นักร้อง

(ป. สิปฺปิน/ส. ศิลฺปิน) (P. sippina/S. śilpina).

ສิลา ນ. หิน, ก้อนหิน (ป. เสล, สิลา/ส. ศฺไล, ศิลา) (P. silā/S. śalai, silā).

ສิโลก ນ. ชื่อเสียง, เกียรติยิส คำร้องลำสันธเสียง (ส. ศ์ลก => ข. สธเสิธ) ที่เป็นภาพย์กอน

(ป. สิโลก/ส. ศฺโลก, โศฺลก) (P. silōka/S. ślōka).

ສิอะ ນ. "ศิอะ", สิอะ, ความดี, สิธิมุงคุล, พระอิศวร, พระนิพพาน

(ป. สิว/ส. ศิว) (P. siva/S. śiva).

ສิอะเอด ນ. "ศิวเวท", สิวเวชฺ, มิมต์สัธเสิธ (ส. ศ์ลม => ข. สธเสิธ) พระบาธายต์

(ป. สิวเวชฺ/ส. ศิวเวท) (P. sivaveja/S. śivaveda).

ສิอะโมก ນ. "สิวโมกข์", ศิวโมกข์, พระนิพพาน

(ป. สิวโมกฺข/ส. ศิวโมกฺษ) (P. sivamōkkha/S. śivamōkṣa).

ສิอะลิง ນ. "ศิวลิงค์", สิวลิงค์, พระอิศวธ, อังคชาติของพระศิวะ, พระผู้เป็นเจ้า ผู้สร้างมนุส

(มนุชย์) ตามลัทธิสาสบาพธาหมต์ (ป. สิวลิงฺค/ส. ศิวลึค) (P. sivaliṅga/S. śivaliṃga).

ສิอาลัย [-ไล] ນ. "ศิวาลัย", สิวาลัย, ที่อยู่ของพระอิศวธ, บ่อนอันภเบิมสำธาณ (ข. สฺธาล)

[(ป. สิว/ส. ศิว)+อาลย] [(P. siva/S. śiva)+ālaya].

ສิอิภา, ສิอิกา ນ. "สิวิภา", ถวิภา, ตเลื่องชา (อ่านอ่า ตะ-เหฺมื่องๆ), ถานหาม

(ป. สิวิภา/ส. ศิวิกา) (P. sivikā/S. śivikā).

ສิอิไล ນ. "ศิวิไล", ถวามจเธิญ, ถวามงอกงาม, ถวามธุ่งเธืองๆ. ก. จเธิญ, งอกงาม,

(Fr. à civilizer, civilisation/En. to civilize, civilization).

ສี 1. ก. "ศธี", สีธี, มิ่งขวัญ, สิธิมุงคุล. น. ถวามธุ่งเธืองๆ, ถวามสุกใส

(ป. สิรี, สิริ/ส. ศฺรี) (P. siri, sirī/S. śrī).

2. น. แม่ผีๆ (ป. อิตฺถี, ตี/ส. สฺตฺรี, สตฺรี => ข. สฺธี) (P. itthī, thī/S. strī, satrī => Kh. srī).

3. น. สิ่งที่ใช้หา. ก. ย่องให้มุ่น, เปลี่ยนแปงสภาพ จากเอ้ำเปือกให้เป็นเอ้ำสาน.

ສีกา น. (ตัดมาจาก อุบาสีกา) เป็นคำนักขอชุเธิยกแม่ผีๆ (ป. อุปาสิกา) (P. upāsikā).

ສีสะ 1. น. "สีสะ", "ศีธบะ", หัว (ป. สิร, สีส/ส. ศิรฺษ) (P. sira, sīsa/S. śīrṣa).

2. น. "สีสะ", ยี้กื่อ (ป. สีส) (P. sīsa).

ສีสัน ถ้ำเอ้ยนตามเค้ำ กำพ้าจะเอ้ยนเป็น น. "สีสัธพ์". อ. หฺายสี, สีต่างๆยนานา, สัพสี กำอ่า; แต่ สังคิมธับธู้เพ้ยงแต่ "สีสัน" ห่(เท่า)นั้น

[(ป. สพฺพ/ส. สรฺว)+ลาว. สี] [(P. sabba /S. sarva)+Lao. sī].

ສีดา 1. น. ธอยไถ. อ. หฺาอ, เย็น (ป. สีตา/ส. ศีต, ศีตล) (P. sītā/S. śīta, śītala).

2. น. "บางสีดา" เป็นโต(ตัว)ละถอน (ชฺวา./มาล. ลโมน, ลมูน) เธก, จากเธื่อง "ธามเกัยธติ์" (Ramayana) เป็นลูกสาวของๆ "ทิสภักกก์ กับ นางมิตโถ" (ส. สีตา) (S. sītā).

3. น. ชื่อต้นไม้จำพอกหนึ่ง ตามอุ้มูลที่มีอยู่ มี 3 ชุมิดด้วยกัน คือ: สีดาบ้าน, สีดาโถภ มีพาภ และ กินได้, ส่อนสีดาป่า บ่มีพาภ;

① "สีดาบ้าน"; *bot. Psidium guajava (guyava)* L. วิงส์ (Fam.) Myrataceae.

② "สีดาโถภ"; *bot. Gardenia obtusifolia.* วิงส์ (Fam.) Rubiaceae.

③ "สีดาป่าๆ"; *bot. Platycerium coronarium.* วิงส์ (Fam.) Polypodiaceae.

4. น. ชื่นิภแบอหนึ่ง อินสีพิ่น ปีภส้อยยาอ โต(ตัว)อบาดนิภเอิา หาภินตามหาด.

5. น. "สีดา" (ชุีดา) คือโต(ตัว)อักบ์ธหร้ อของพยาธิร้ายแธงซนิดหนึ่ง จากภาสาฝรั่ง-อังกลิส

Fr. Syndrome d'Immunodéficience Acquise = SIDA.

En. Acquired Immunodeficiency Syndrome = AIDS.

ສีดากอน ນ. "สีดากร", ถองจันทร์ (ป./ส. สีตากร) (P./S. sītākara).

ສีตะ, ສีตละ [-ตะ-] อ. หฺาอ, เย็น, เยือกเย็น (ป. สีต, สีตล) (P. sīta, sītala).

ສีโตทิภ, ສีตโลทิภ [สีตะ-] ນ. น้ำเย็น, ถวามเยือกเย็น, ถวามหฺาอเย็น

① [(ป. สีต, สีตล)+อุทก] [(P. sīta, sītala)+udaka].

② [(ส. ศีต, ศีตล)+อุทก] [(S. śīta, śītala)+udaka].

ສีลัย [-ละไม] อ. สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ด้วยสิล, แล้วไปด้วยสิล

[(ป. สีล/ส. ศีล)+มย] [(P. sīla/S. śīla)+maya].

ສีหาด ນ. "สีธาตฺร์", สีธาธ์ถ <= สีหธัตถะ, สีหธาธถะ ชื่อของพระพุทธะเจ้า "โถตมะ" ตอน ยังบ่ทันได้บอชุ (ป. สีหฺธตฺถ/ส. สีหฺธารฺถ) (P. Siddhattha/S. Siddhārtha).

ສีหัมดอน 1. น. "สีหันดร", ชื่อ "สีหะ" = จิม, ส่อน "อันตธะ" = ธะหว่างๆ, ภายใน, ชื่อแม่บ้าใหธ่ หรือ ทะเล 7 แห่ง อยู่ธะหว่างภาคภูเอิาต่างๆ ดังต่ไปนี้: ① สุเมธุ กับ ยุถินธ์ธ, ② ยุถินธ์ธ กับ อิสินธ์ธ, ③ อิสินธ์ธ กับ กำธอิภ, ④ กำธอิภ กับ สุหัสบะ, ⑤ สุหัสบะ กับ เนมินธ์ธ, ⑥ เนมินธ์ธ กับ อินตภะ และ ⑦ อินตภะ กับ อัสภัต ตามลัมภีร์บูราณว่าไว้

(ป. สีหา+อนฺตร => สีหานฺตร) (P. sīda+antara => sīdantara).

2. น. "สีหันดร", ชื่แของใต้สุดของลาอ ก่อนปี 1975. หลังปี 1975, 3 แของ: เขโดน, จำปาสัภ และ สีหันดร ได้โธม(รอม)เอ้ำกันเป็นแของ "จำปาสัภ": คำว่า "สีหันดร" คินลาอจำบอนหนึ่ง ให้ถวามพายว่า แม่น "สี่พันดอน"? = Fr. 4.000 îles?/En. 4,000 islands?.

ສีมา ນ. เขต, แดน (ป./ส. สีมา) (P./S. sīmā).

ສีหะ, ສีโห ນ. สิงห์, มอม (ป. สีห/ส. สีห) (P. sīha /S. siṃha).

"สิงห์"; *zoo. Panthera leo.* วิงส์ (Fam.) Felidae.

ສีหะนาด (คือกับกับ "สิงหะนาด") น. "สีงหนาท", ธาชุถำธัส (ข. ฑฺธาส่) ของพระเจ้าแผ่นดิน อันเป็นหน้าเกงอามของคินทังปวง ค้ายคือเสียงกำธาบ หรือ เสียงร้องถาวของสิงห์

[(ป. สีห/ส. สีห)+นาท] [(P. sīha/S. siṃha)+nāda].

ສีหะธาด น. "สีหธาชุ", เจ้าแห่งสิงห์, พลาสิงห์, ธาชุสีห์ กำอ่า

[(ป. สีห/ส. สีห)+ธาชุ] [(P. sīha/S. siṃha)+rāja].

ສีหิบ น. "สีหิล", เกาะลังกา, คินในเกาะบ๊ (Fr. Île de Ceylan/En. Ceylon island)

(ป. สีหาล/ส. สีหาล => สิงฺหาล) (P. sīhala/S. siṃhala => siṅhala).

ສีล น. "สีล", ข้บัญญัติทางพระพุทธะสาสบา (ป. สีล/ส. ศีล) (P. sīla/S. śīla).

ສีโลภ น. ลักบถะ, ส่อน, คำกอนบิทหนึ่ง, คำสุภาสิต(-บิต), คำสุภาสิต(-บิต)ประจำโลภ หรือ ประจำชาติ (ป. สีโลก/ส. ศฺโลก, โศฺลก) (P. siloka/S. śloka).

สุ เป็นคำบำหน้านาม หรือ กิธิยา ในภาสาปาลี = ดี, งาม, ง่าย ดั่ง: "สุคติ" = หางที่ดี, "สุคินธ์" = กินที่ดี, กินหอมดี (ป./ส. สุ; ส. ศุ) (P./S. su; S. śu).

สุกอน น. "สุก์ธ", หู (ป. สุกร/ส. ศุกร) (P. sukara/S. śukara).

สุภ 1. น. "สุภ", นิภแก้ว, นิภแขอกเต้าๆ (ป. สุภ/ส. ศุภ) (P. suka/S. śuka).

"นิภแก้ว หรือ นิภแขอกเต้าๆ"; *orn. Psittacus torquata.* วิงส์ (Fam.) Psittacidae.

2. อ. "สุภก์" => สุภ, ขาว, สะอาด, สอ่างสไว(สไว), ดี

(ป. สุกฺก/ส. ศุกฺธ, ศุกฺล) (P. sukka/S. śukra, śukla).

3. น. "สุภธ์", อับสุภ (ป. สุกฺก/ส. ศุกฺธ) (P. sukka/S. śukra).

4. ก. "สุภข์", แห้ง, แล้ง (ป. สุกฺข) (P. sukkha).

5. น. "สุข", ถวามสบาย, ถวามสะดวภ, ถวามม่วน. อ. สบาย, สะดวภ, ดี

(ป./ส. สุข => ข. สฺธตุก, สนฺนุก) (P./S. sukha => Kh. sraṇuk, snuk).

สุขสาลา [สุภะ-] น. โธงพ้ยน้อย Dispensary => Minihost), โธงพยาบาลอบาดน้อย, โธงพักผ่อน, บ่อนพักผ่อนสบาย [สุข+(ป. สาลา/ส. ศาลา)] [sukha+(P. sālā/S. śālā)].

สุขเสิม [สุภะ-] น. "สุขเกษม", ถวามสบาย. ก. เป็นสุข, อยู่สบาย, อยู่ภเบิมสำธาณ

[สุข+(ป. เขม/ส. กฺเษม, เนฺษม)] [sukha+(P. khema/S. kṣema)].

สุภาพาม [สุภาพะ-] น. ชื่พยาธิแบอหนึ่ง เป็นอยู่ในน้าม หรือ ตับ, เธ้ธภาอ่า "สุภาพามน้ามย่อบ".

สุขพาบ [สุภะ-] น. "สุขภาพ", ถวามสุข, ถวามสบาย (ป./ส. สุขภาว) (P./S. sukhabhāva).

ສຸຂາ, ສຸຂີ ອ. ເປັນສຸຂ. ກ. ມີຄວາມສຸຂ (ປ./ສ. ສຸຂ) (P./S. sukha).

ສຸຂາພິບານ ນ. "ສຸຂາภิบาล", ภาธป้องกัน ເພື່ອໃຫ້ເกิดຄวามสุข

(ป./ส. สุข+อภิปาล) (P./S. sukha+abhipāla).

ສຸຂາວະດີ ນ. "สุขาวดี", แดนอันมีความสุข, สวัธค์ของพระเจ้า "อมิตาภะ" ในลัทธิมหายาน

(ป./ส. สุขาวตี) (P./S. sukhāvatī).

ສຸຂີໂຕ ก. มีความสุข (ป. สุขิโต) (P. sukhito).

ສຸຂຸມ อ. ปะณีต, เล็กเชื่อง, ธอบคอบ, ขี่อู่อาม

(ป. สุขุม/ส. สูภษม) (P. sukhuma/S. sūkṣama).

ສຸຂຸມາມ อ. "สุขุมาล", สุภุมาธ, ละเอียดอ่อน, อ่อนโยน, นุ่มนวน. น. ผู้ดี, ตธะภูลดี

(ป. สุขุมาล/ส. สุภุมาธ) (P. sukhumāla/S. sukumāra).

ສຸຄະຕິ อ. "สุคติ", ที่ไปดี. น. ทางที่ดี, ทางสวัธค์, ผิลของบุญ ที่สิ่งมาให้เกิด (ข. เวิต, ภำเติต) มีความสุข (ป./ส. สุคติ) (P./S. sugati).

ສຸຄະໂຕ น. "สุคโต", ผู้ไปดี (ป. สุคโต) (P. sugato).

ສຸຄັນທາ, ສຸຄົນ น. "สุคันธา", สุคินธ์, กิ่นหอม, เครื่องหอม (ป./ส. สุคนฺธ) (P./S. sugandha).

ສຸຄັນທະຊາດ น. "สุคันธชาติ", ดอกไม้หอม (ป./ส. สุคนฺธชาติ) (P./S. sugandhajāti).

ສຸຄົດ น. "สุคต", ผู้ไปดีแล้ว, ใช้เป็นบามของพระพุทธะเจ้า: "สุธคต" ภ้อา

(ป. สุคต, สุธคต) (P. sugata, suragata).

ສຸງ, ສຸງກະ น. "สุงก์", อาภ้ธ, ส่วย (ป. สุงฺก/ส. ศุลฺกา) (P. suṅka/S. śulka).

ສຸງກາກອນ (ถอาพายเถ้ธอกับ สุลกากอน ย่อลุ่ม) น. "สุงกากำธ", อาภ้ธ, ส่วย, ภาธเสัธส่วย

[(ป. สุงฺก/ส. ศุลฺก)+อากร] [(P. suṅka/S. śulka)+ākara].

ສຸຈະຣິດ [-จะหฺริด] อ. "สุจริต", ปะพีติดี, ปะพีติถือภาๆ มีความซื่สัจ(สัตย์)ต่ำกับ

(ป. สุจริต) (P. sucarita).

ສຸຈິ อ. สะอาด, ผ่องใส (ป. สุจิ) (P. suci).

ສຸຈິດ อ. "สุจิต", หมายสิ, หมายชั้น (ป. สุจิตต/ส. สุจิตฺร) (P. sicitta/S. sucitra).

ສຸຈິບັດ น. "สุจิบัตต์" => สุจิบัต, สุจิบัตธ์, บัตเชือ, บัตธ์เชือ, บัลชีเธื่อๆ, ใบบอกเธื่อๆ

(ป. สูจิปตฺต/ส. สูจิปตฺร) (P. sūcipatta/S. sūcipatra).

ສຸສານ น. ป่าช้า (ป. สุสาน/ส. ศมศาน) (P. susāna/S. śmaśāna).

ສຸຊັມບໍດີ [-ชำ-] น. "สุชัมบดี", ชื่พระอินทธ์ที่เป็นสามีของๆ นางสุชาดา

(ป. สุชมฺปตี) (P. sujampatī).

ສຸຊາດາ น. "สุชาดา", ผู้เกิด (ข. เวิต, ภำเติต) มาดี, เป็นชื่อของมเหสีอิงค์ที่หนึ่งของพระอินทธ์

(ป./ส. สุชา, สุชาตา) (P./S. sujā, sujātā).

ສຸຊົນ น. "สุชน", คินดี (ป./ส. สุชน) (P./S. sujana).

ສຸຍ 1. น. น้ำ (จ. สุย) (Kh. shui).

2. อ. ใก้, แธะ, เกือบขูบ, เกือบดาด.

ສຸດ, ສຸຕະ 1. น. "สุตะ", ลูกชาย มักใช้เป็นส่วนท้ายของสมาส (ป./ส. สุต) (P./S. suta).

2. อ. "สุตะ", ได้ยิน , ได้ฟังแล้อ (ป. สุต/ส. ศฺรุต) (P. suta/S. śruta).

3. ก. "สุต", ไหญไป (ป. สุต/ส. สฺรุต) (P. suta/S. sruta).

4. อ. "สุทธ์", บริสุทธิ์, สะอาด, ล้อม, แท้ (ป. สุทฺธ/ส. ศุทฺธ) (P. suddha/S. śuddha).

ສຸຕກະວີ [สุดตะ-] น. "สุตกวี", กวีผู้มีความสามาตถ์ในภาธแต่งร้อยกองตามที่ได้ฟังมา

(ป. สุตกวี/ส. ศฺรุตกวี) (P. sutakavi/S. śrutakavi).

ສຸດາ น. ลูกสาอ, ลิงสาอ (ป./ส. สุดา) (P./S. sutā).

ສຸດຕັນຕະ น. "สุตตันตะ", ชื่คำสอนของพระพุทธะเจ้าหอดหนึ่ง ในจำนอน 3 ปิผิก

(ป. สุ+ตนฺต => สุตฺตนฺต) (P. su+tanta => suttanta).

ສຸດທິ น. "สุทธิ", ถอามบริสุทธิ์, ใบรับรองภาษะ หื ถอามบริสุทธ์, เธ้ธภอ่า "ใบสุทธิ"

(ป. สุทฺธิ/ส. ศุทฺธิ) (P. suddhi/S. śuddhi)

ສຸດທາວາດ น. "สุทธาวาส", ชื่พริพ์มโลกชั้นหนึ่ง เป็นชั้นสูง และ เป็นสถานที่ "พระอนาถามิ" ไปเกิด (ข. เวิต, ภำเติต)

(ป. สุทฺธาวาส/ส. ศุทฺธาวาส) (P. suddhāvāsa/S. śuddhāvāsa).

ສຸທັດ อ. "สุทัสส์" => สุทัส, หน้าเบิ่ง, หน้าแยง

(ป. สุทสฺส/ส. สุทรฺศ) (P. sudassa/S. sudarśa).

ສຸທາ 1. น. "สุธา", น้ำอมฆต, อาหาธทิพย์ (ป./ส. สุธา) (P./S. sudhā).

2. น. "สุธา", ชิมังต์ (อ. ชิเมันต์), เครื่องโบภ และ หา (ป./ส. สุธา) (P./S. sudhā).

ສຸທາภาม น. "สุธาภาธ", ช่างหาปูน, ช่างถือน, ช่างภำ (ป./ส. สุธาภาธ) (P./S. sudhākāra).

ສຸທาสินี, ສຸທาสิ น. "สุธาสินี", "สุธาสิ", ผู้ภิบอาหาธทิพย์ เช่น: พระอินทธ์, เทอดา

(ป. สุธาสี, สุธาสินี/ส. สุธาศินฺ) (P. sudhāsī, sudhāsinī/S. sudhāśin).

ສຸທาโพด น. "สุธาโภชน์", อองภิมอันเป็นทิพย์ (ป./ส. สุธาโภชน) (P./S. sudhābhojana).

ສຸທิมา น. "สุทธิมา", ลุทธิมา, คินมิปัลลา, มักปธาชุฒ์, คินมิถอามธู้

(ป. สุทฺธิมา/ส. ศุทฺธิมา) (P. sudhimā/S. śudhimā).

ສຸທาธิด น. (ธาชุา) "สุธาธิส", บ้ำถึ่ม (ป./ส. สุธาธส) (P./S. sudhārasa).

ສຸທาธิดชุา น. (ธาชุา) "สุธาธิสชุา", บ้ำชุา (ป./ส. สุธาธส+ชา) (P./S. sudhārasa+jā).

ສຸທี น. "สุธี", คินมิปัลลา, มักปธาชุฒ์ (ป./ส. สุธี) (P./S. sudhī).

ສຸบ 1. อ. "ฉุธ", เม็า, แของ, แธง, ก้า (ข. ฉุธ) (Kh. chur).

2. ก. ธู้สึกใจธ้ายขึ้นมาทันที, ผิเอ้ำ หื ผิสูบ.

ສຸบหธา, ສຸบหอบ [-หะธา] อ. "สุบหธา", สุบห้ธ, จิบ, งาม, ดี (ป./ส. สุนฺทร) (P./S. sundara).

ສຸบหธิ [-หะธิ] น. "สุบหธิ", ลิงงาม, นางงาม, ลิงที่อไป (ป./ส. สุนฺทรี) (P./S. sundarī).

ສຸบหอบพิด น. "สุบห้ธพิจน์", คำเอ้ำดี, คำกล่าอที่เป็นปโยชุน์, คำเอ้ำม่อน

(ป./ส. สุนฺทร+อจน) (P./S. sundara+vacana).

ສຸบ, ສຸบັภ น. "สุต", สุบัย, ลุบัภ = ๗ๆ

① (ป. สุต, สุนข/ส. ศฺต, ศฺนภ) (P. suṇa, sunakha/S. śuna, śunaka).

② (ป. สาน, โสต/ส. ศฺวาน, โศต) (P. sāna, soṇa/S. śvāna, sauṇa).

ສຸบันทา อ. เป็นที่ม่อนชื่น (ป. สุนนฺทา) (P. sunandā).

ສຸบิสา, ສຸบหา น. "สุภิสา", ลูกใก้ (ป. สุตฺถา, สุภิสา/ส. สฺนุษา) (P. suṇhā, suṇisā/S. snuṣā).

ສຸบับ น. "สุบัต", ลธุท (ป. สุปตฺต/ส. สุปธฺต) (P. sunpaṇṇa/S. suparṇa).

ສຸบิบ น. ถอามฝัน (ป. สุบิน/ส. สฺอปฺน) (P. supina/S. svapna).

ສຸปติดถิตา [-ปะ-] น. "สุปติษฐิตา", ชื่เทพบุตผู้ได้สเอ็ย (ข. สฺโอย, โสฺอย) ทิพย์สิมบัติ ในชั้นดาอดึงส์ มาเป็นเอลาช้านาน (ป. สุ+ปติฏฺฐิตา) (P. su+patiṭṭhitā).

ສຸปานิ น. "สุปาณี", ผู้มีชีอิตดี, ผู้มีชีอิตงาม [สุ+(ป. ปาณี/ส. ปฺราณี)] [su+(P. pāṇī/S. prāṇī)].

ສຸพะ, ສຸพา อ. "สุภะ", สุภา, ดี, งาม, จเธิญ (ป. สุภ/ส. ศุภ) (P. subha/S. śubha).

ສຸพะบิมิด น. "สุภนิมิต", ลางดี, ฤกษ์ดี, ฝันดี

(ป. สุภนิมฺมิต/ส. ศุภนิรฺมิต) (P. subhanimmita/S. subhanirmita).

ສຸพะผิน น. "สุภผล", ผิลดี [(ป. สุภ/ส. ศุภ)+ผล] [(P. subha/S. śubha)+phala].

ສຸพะมุงคุม, ສຸพะมังคละ [-ละ-] น. "สุภมุงคุล", สุภมังคละ, มุงคุลอันดีงาม

[(ป. สุภ/ส. ศุภ)+มงฺคล] [(P. subha/S. śubha)+maṅgala].

ສຸพะมัสดุ, ສຸพะมัดถุ [-สะ-] ก. "สุภมัสตุ", สุภมัตถุ, ข้จิ่งมีถอามจเธิญ (เป็นคำขึ้นต้นในเอลาแต่งเธื่องที่สำคัญ) (ป. สุภมตฺถุ/ส. ศุภมสฺตุ) (P. subhamatthu/S. śubhamastu).

ສຸพาสิด น. "สุภาสิต(-บิต)", คำเอ้ำดี [สุ+(ป. ภาสิต/ส. ภาษิต)] [su+(P. bhāsita/S. bhāṣita)].

ສຸพับ น. "สุพัตต์" => สุพัต, สุพัธต์, คำ [สุ+(ป. อกฺข/ส. อกฺษ)] [su+(P. vaṇṇa/S. varṇa)].

ສຸพับบะบัด น. "สุพัตตบัตต์" => สุพัตบัต, สุพัธตบัตธ์, ผธะธาชุสาส์น(สาธ), แผ่นคำที่เข้ธูบชื่ของภิภขุ(-ขุ) ผู้ได้ธับยิ์สในเอลาที่ดสิง

[สุ+(ป. อกฺขปตฺต/ส. อกฺษปตฺร)] [su+(P. vaṇṇapatta/S. varṇapatra)].

ສຸพับนิภา น. "สุพัตตภิภาธ์", สุพัธตภิภาธ์, หื ดอกฝ้ายคำ ภ้อา

(ป. สุอกฺขิภาส/ส. สุอกฺษิภาส) (P. suvaṇṇikāra/S. suvarṇikāra).

"ดอกสุพัตตภิภาธ์"; *bot. Cochlospermum regium* (Mart. & Schrank) Pilg.

อิงส์ (Fam.) Cochlospermaceae.

ສຸพาบ อ. "สุภาพ", ปะพีติดี, สงู้ธมงาม (ป./ส. สุภาว) (P./S. subhāva).

ສຸมะ น. "สุมะ" => โสม, ดองจันทธ์ (ป./ส. โสม) (P./S. soma).

ສຸมะบะ, ສຸมะบัด อ. "สุมนะ", สุมนัส, โสมนัส, ใจดี, ผ่ใจ

[สุ+(ป. มน/ส. มนสฺ)] [su+(P. mana/S. manas)].

ສຸมะบา น. "สุมนา", ดอกช้อน (ป./ส. สุมนา) (P./S. sumanā).

"ดอกช้อน หื ดอกสุมบา"; *bot. Gardenia Jasminoides.* อิงส์ (Fam.) Rubiaceae.

ສຸมาลิ น. "ดอกสุมาลิ", พองดอกไม้ (ป./ส. สุมาลี) (P./S. sumālī).

"ดอกสุมาลิ"; *bot. Parameria laevigata* (Juss) Moldenke. อิงส์ (Fam.) Apocynaceae.

ສຸเมธุ น. ภูเอ๊าสุเมธุ, ภูเอ๊าสเมธ (ส. สุเมรุ) (S. sumeru).

ສຸธะ น. เทอดา, ผู้ภ้าหาย, นักธบ, พระอาทิตย์. อ. ภ้าหาย, ทิพย์

(ป. สุธ/ส. ศุธ) (P. sura/S. śura).

ສຸธะลิด น. "สุธลิต", ผู้ไปดีแล้อ, ใช้เป็นบามของพระพุทธะเจ้า

(ป. สุคต, สุธคต) (P. sugata, suragata).

ສຸธะสิทะบาด น. "สุธสิทบาท", เสธ้องนักธบ หื เสธ้อง เจ้าแผ่นดิน, เสธ้องอันหน้าย้าน ดั่ง เสธ้องธาชุ

ສີຫ໌ກໍาธาบ [สุธ+(ป. สีหบาหา/ส. สีหบาหา)] [sura+(P. sīhanāda/S. siṃhanāda)].

สุธะเชฎ บ. "สุธะเชฎก์", สุธะเชฎก์, พระพธิห์ม

[สุธ+(ป. เชฏฺฐา/ส. ชฺเยษฺฐา, เชฏฺฐา)] [sura+(P. jeṭṭha/S. jyeṣṭha)].

สุธะบ์ดิ บ. "สุธบ์ดิ", พระอิมทธ์ (ป./ส. สุธปติ) (P./S. surapati).

สุธะบิด, สุธะโลภ บ. "สุธบิถ", ฟ้า, สวัธถ์ (ป./ส. สุธปถ, สุธโลภ) (P./S. surapatha, suraloka).

สุธะพา บ. "สุธภา", ตาเอ้ม (ป./ส. สุธภา) (P./S. surabhā).

สุธะพาบ บ. "สุธภาพ", อำนาจ (ข. อ์ตาจ) ของเทอดๆ (ป./ส. สุธภาว) (P./S. surabhāva).

สุธะพิ (เบิ่งถิ่น สาธะพิ) บ. "สุธภิ", ดอกไม้แมวໜึ่ง ดอกสีขาว ก็ิ่นหอม และ ใช้เธ์ดยาๆ

(ป./ส. สุธภี) (P./S. surabhī).

"ดอกสุธภีใหย่"; *bot. M. harmandii* Kosterm.,

"ดอกสุธภีบ้อย"; *bot. M. siamensis* (Miq) T. Anderson. อิวส์ (Fam.) Guttiferae.

สุธา บ. เห฼้า (ป./ส. สุธา) (P./S. surā).

สุธาบาน บ. บ้ำเห฼้า. ก. ดื่มเห฼้า (ป./ส. สุธาปาน) (P./S. surāpāna).

สุธัง, สุธางฺ อ. "สุธังถ์", สุธางถ์, มีสีดี, มีสิางาม (ป./ส. สุธ+องฺถ) (P./S. sura+aṅga).

สุธัสวะดี [-ธัดสะวะ-] บ."สุธัสวดี", ชื่ก็ม(-กธ็ม-)ໜึ่ง ในสมัยบูธาต มีໜ้าที่ในกาธธิบโธม

(ธวบธวม) บัณฑิเลอ หื ฉายสภัธจ์ (ส. สธสฺวตี) (S. sarasvati).

สุธางคะนา บ. "สุธางคนา", นางสอัธถ์, นางฟ้า (ป./ส. สุธ+องฺคนา) (P./S. sura+aṅganā).

สุธาลัย [-ไล] บ. ที่ยู่ของเทอดๆ (ป./ส. สุธาลย) (P./S. surālaya).

สุธิน บ. "สุธินทธ์", สุธินท์, พระอิมทธ์

[สุธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺธ)] [sura+(P. inda/S. indra)].

สุธิยะ, สุธิยา บ. ตาเอ้ม, ໜ่วยอาทิตย์ (ป. สุธิย/ส. สูธฺย) (P. suriya/S. sūrya).

สุธิยะคาด, สุธิยุปธาคา บ. "สุธิยคธาส", ภิบภิมตาเอ้ม, เว้าของดวงจันทธ์ขังตาเอ้ม

① [(ป. สุธิย/ส. สูธฺย)+คฺธาส] [(P. suriya/S. sūrya)+grāsa].

② [(ป. สุธิย/ส. สูธฺย)+อุปธาค] [(P. suriya/S. sūrya)+uparāga].

สุธิยัน บ. ตาเอ้ม, ໜ่วยตาเอ้ม, ดวงตาเอ้ม (ป. สุธิยน/ส. สูธฺยน) (P. suriyana/S. sūryana).

สุธิเยน บ. "สุธิเยนทธ์", ตาเอ้ม, ໜ่วยตาเอ้ม, ดวงตาเอ้ม

(ป. สุธิย+อินฺท/ส. สูธฺย+อินฺทฺธ) (P. suriy+inda/S. sūrya+indra).

สุธิยัง, สุธิเยด บ. "สุธิยัง", สุธิเยส, สุธิเยต, ตาเอ้ม, พระอาทิตย์

(ป. สุธิยํ, สุธิเยส/ส. สูธฺยํ, สูธฺเยต) (P. suriyaṁ, suriyesa/S. sūryaṃ, sūryeśa).

สุธิยิง บ. "สุธิยิงถ์", ໜ่วยตาเอ้ม

(ป. สุธิย+องฺถ => สุธิยงฺถ) (P. suriya+aṅga => suriyaṅga).

สุธิโย, สุธิยัน, สุธิยิน (มาจากบ่อนเดิธอกับภัย สุธิยะ, สุธิยา ยู่เหิง).

สุลภะ [สุนละ-] บ. "ธุลภะ", ส่วย, อาภ์ธ, ส่วนที่เภับจากสินค้า ขาเอ้า-ขาออก

(ป. สุงฺก/ส. ศุลฺก) (P. suṅka/S. śulka).

สุลภากอน [สุนละ-] บ. "ธุลภาภ์ธ", ส่วยได้ที่เภับจากสินค้าขาเอ้า-ขาออก

[(ป. สุงฺก/ส. ศุลฺก)+อากร] [(P. suṅka/S. śulka)+ākara].

สุลภาธัก [สุนละ-] บ. "ธุลภาธักข์", เจ้าໜ้าที่ธักขาธุลภาภ์ธ, เจ้าໜ้าที่ผู้เภับภาษีอาภ์ธ

(ป. สุงฺการกฺข/ส. ศุลฺการกฺษ) (P. suṅkarakkha/S. śulkārakṣa).

สุอับ, สุอับนะ บ. "สุอัตถ์" => สุอัต, สุอัธถ์, สุอัตถะ, ลำ

[สุ+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)] [su+(P. vaṇṇa/S. varṇa)].

สุอับนะพูม บ. "สุอัตถภูมิ", สุอัธถภูมิ, สุอัตถเขต, สุอัธถเขต, แผ่นดินลำ, บ่อนที่มิแธ่ธาตุลำ

[สุ+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)+ภูมิ] [su+(P. vaṇṇa/P. svarṇa)+bhūmi].

สุอิมิน อ. "สุอิมิล", บ่ธิสุทธิ์แท้, แจ่มแจ้ง [(ป. สุ/ส. ศุ)+วิมล] [(P. su/S. śu)+vimala].

สูด 1. บ. "สูต", อ้ถวามที่กำหนิด (ข. ภ์ตต่) ไว้สั้นๆ เพื่อให้อ่าได้ภับปาก, อ้ภิย (สูตเลข, สูตลูภคิด), แบบแธ็ธม, ตำธาแธ็ธม (ป. สูตฺต/ส. สูตฺธ) (P. sūtta/S. sūtra).

2. บ. "สูตธ์", ผ้าม่าน, ผ้าภั้ง (ส. วิสูตฺธ) (S. visūtra).

3. บ. "สูทธ์", คิมอัตถะที่ 4 ในปะเทสอิมเดิธ (ป. สูทฺห/ส. สูทฺธ) (P. sūdda/S. sūdra).

4. บ. "สูท", อุตสาภิล, อุตแอ์สต์ = Fr. costume/En. suit (ป./ส. สูห) (P./S. śūda).

6. บ. แมงจำพวกໜึ่งโต(ติว)น้อยๆ แธ็ดธิงยู่ตามโภม หื ธูดิน, ธิงเพื่อใช้ติดเต้ำแถม.

7. ก. ถิม, ถิมยำ.

สูดมิน ภ. "สูตมินต์", ภล่าอลำย็ินเป้นภาสาปาลิพ้อมกัน ของพระสิงฆ์ในพิธิต่างๆ, ลำสอนฆอดໜึ่ง ในพระพุทธะสาสนา ที่เป้นเธื่องนิทาน และ บิทสุภาสิต(-บิต) แธ็ธภว่า พระสูต หื "สูตตันตปิผิภ"

(ป. สชฺฌาย+มนฺต/ส. สฺวาธฺยาย+มนฺตฺธ) (P. sajjhāya+manta/S. svādhyāya+mantra).

สูติ ภ. เภิด (ข. ผิต, ภ์เติต), ออภลูภ (ป./ส. สูติ) (P./S. sūti).

สูติภัม [-กำ] บ. "สูติภัมม์", ภาธเภิด(ข. ผิต, ภ์เติต) ลูภ, ภาธออภลูภ

[สูติ+(ป. กมฺม/ส. ภธฺมนฺ)] [sūti+(P. karma/S. karman)].

สูทภัม [สูดทะกำ] บ. "สูทภัมม์", ภาธถธ้อภิม (ข. ถฺธ้อ), ภาธแต่งภิม

[สูท+(ป. กมฺม/ส. ภธฺมนฺ)] [sūda+(P. kamma/S. karman).

สูทสาด [สูดทะ-] บ. "สูทสาตถ์(-ศาสตธ์)", ตำธาถธ้อภิม (ข. ถฺธ้อ), อิชาแต่งอาหาธ

[สูท+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺธ)] [sūda+(P. sattha/S. śāstra)].

สูบ 1. บ. "สูธย์", ตาเอ้ม: "สูธย์สิ่งย็ิน ถวงฟ้าส่องใส" และ บ. เสัธงฺ (ข. สฺนฺเงฺ, สฺเฑงฺ), เสัธงเอ้ำ: "พระสูธย์เสัธงฺถิม ดั่งพระอัธถ์ถวงฟ้า" (ป. สุธิย/ส. สูธฺย) (P. suriya/S. sūrya).

2. อ. "สูน" หื "ถูนย์", อ่างเปิ่า, ยั่มิ, เสัธ หื เสั้ธงไป. บ. เลภ 0, จุดใจภาๆ

(ป. สุญฺญ/ส. ศูนฺย) (P. suññā/S. śūnya).

3. บ. "สูธ", นักธิบ, ผู้ภ้าหาญ. อ. ภ้าหาญ (ข. ซาญ, ซาน), เย็ิมแธง

(ป. สูธ/ส. ศูธ) (P. sūra/S. śūra).

4. บ. "สูล", ทอภ, ฒาอ, ยอด ดั่ง ติสูล, นิพสูล (ป. สูล/ส. ศูล) (P. sūla/S. śūla).

5. ภ. ใจธ้าย, เถ้ธดธ้าย, โภธ, แถ้น.

6. บ. ภาธติภภ้า ใส่บ่อนยั่มิน้ำ, ติภภ้าแห้ง (เย็ินอ่า "สูนภ้า" หื "ภ้าเอ้ำสูน").

สูนยากาด บ. "สูนยากาส", อวภาส, อากาสเปิ่าว่างๆ, บ่อนยั่มิอากาส

(ป. สุญฺญากาส/ส. ศูนฺยากาศ) (P. suññākāsa/S. śūnyākāśa).

สูนโย อ. "สูลโย", เปิ่า, ยั่มิ (ป. สุญฺญ/ส. ศูนฺย) (/P. suññā/S. śūnya).

สูปะ บ. ของภินปะเภทที่เป้นน้ำ, แภงๆ, ของต้ม = Fr. soupe/En. soup

(ป./ส. สูป) (P./S. sūpa).

เสัด ภ. "เสธัจ", "สเธัจ", เถิงๆ, บัธลุ, สิ้นสุด

(ข. สฺเธจ, เสฺธจ, สำเธจ) (Kh. srech, saṁrech).

เสภ ภ. จิ่มมินต์, จิ่มคาถา: เอิาแต่พยางค์สุดท้ายของคำว่า "อภิเสภ(-เบภ)"

(ป. อภิเสภ/ส. อภิเษภ) (P. abhiseka/S. abhiṣeka).

เสภอะ บ. ผู้ยังลึภบาๆยู่, ผู้ยังธ่ำเธ็ธนยู่. อ. ซึ่งยังธ่ำเธ็ธนยู่

(ป. สิกฺข, เสภฺข/ส. ศิกฺษ, ไศภฺษ) (P. sekkha, sikkha/S. śikṣa, śaikṣa).

เสภอะบุกคิน บ. "เสภอบุคคิล", บุคคิลผู้ยังลึภบาๆยู่ ลิ พระอธียบุคคิล ผู้ยังบ่ได้เป้นเถิง อ์ธหัมต์

① (ป. เสกฺขปุคฺคล/ส. ไศกฺษปุทฺคล) (P. sekkhapuggala/S. śaikṣapudgala).

② (ป. สิกฺขปุคฺคล/ส. ศิกฺษปุทฺคล) (P. sikkhapuggala/S. śikṣapudgala).

เสด 1. ภ. "เฉต", ยับไล่ไสสิ่ง เฉ่น: เฉดหิอไป. บ. สี (ภาสาเอ้ำ)

(ข. ภญฺแฉต) (Kh. kañchæt).

2. บ. "เสส", สิ่งเสสเห฼ือ, ส่วนที่เห฼ือ, ส่วนที่เภินไป (ป. เสส/ส. เศษ) (P. sesa/S. śeṣa).

3. อ. "เสต", ลเอต, ขาอ, สีขาอ (ป. เสต/ส. ศฺเวต, เศฺวต) (P. seta/S. śveta).

4. บ. "เสท", เหื่อ, น้ำเหื่อ (ป. เสห/ส. สฺเวห, เสฺวห) (P. seda/S. sveda).

5. บ. "ปีเสด" ลิชี่ปีที่ 11 แม่นปีจั ซึ่งเป้นปีตามภาสาที่ลิมเช็ื่อสายลาอใช้เอ้ำจากัน

(ป. โสฑ+สำวจฺฉธ/ส. ไศต+สำวตฺสธ) (P. soṇa+saṁvacchara/S. śoṇa+saṃvatsara).

เสตสัด [เสดตะ-] บ. "เสตฉัตต์" => เสตฉัต, ลเสตฉัตธ์, แห่นสีขาอ, ธิ่มขาอ

(ป. เสต+ฉตฺต/ส. ศฺเวต-, เศฺวต+ฉตฺธ) (P. seta+chatta/S. śveta+chatra).

เสตุ บ. อิอ, ทำนิบ (ข. ทำนบ่), อาธาหบาธัมม์ (ป./ส. เสตุ) (P./S. setu).

เสถภาบ [เสดถะ-] บ. "เสบภาภาธ", ภาธเธ็ดให้เภิดผิล เพื่อมิอับภิบอับใช้

[(ป. เสฏฺฐ/ส. ศฺเรษฺฐ-, เศฺรษฺฐ)+ภาธ] [(P. seṭṭha/S. śreṣṭha)+kāra].

เสถสาด [เสดถะ-] บ. "เสบภสาตถ์", ลเธบภ(เลธบภ)ศาสตธ์, ศาสตธ์, แบบตำธา อับภล่าอด้อย ภาธส้างให้เภิดผิล, ภาธจ่ายแจภ และ ภาธภินภาธใช้สิ่งต่างๆ ของฆุมชิน

(ป. เสฏฺฐสตฺถ/ส. ศฺเรษฺฐ-, เศฺรษฺฐศาสฺตฺธ) (P. seṭṭhasattha/S. śreṣṭhaśāstra).

เสถกิด [เสดถะ-] บ. "เสบภกิจ", ลเธบภ(เลธบภ)กฬตย์, เอ้ธภภาธอับเกี่ยอกับภาธส้างให้เภิดผิล, ภาธจำหน่ายจ่ายแจภ และ ภาธภินภาธใช้สิ่งต่างๆ ของฆุมชิน

(ป. เสฏฺฐกิจฺจ/ส. ศฺเรษฺฐ-, เศฺรษฺฐภาฬตฺย) (P. seṭṭhakicca/S. śreṣṭhakṛtya).

เสถถี บ. "เสบถี", "เลธบถี", ลินมีเว็บห฼าย, ปะมุข

(ป. เสฏฺฐี/ส. ศฺเรษฺฐิน, เศฺรษฺฐิน) (P. seṭṭhī/S. śreṣṭhin).

เสถภอบ [เสดถะ-] บ. "เสบภกำธ", ลเธบภ(เลธบภ)กำธ, ผู้เธ็ดเอ้ธภอับให้เภิดผิล เพื่อให้มิอับภิบอับใช้ [(ป. เสฏฺฐ/ส. ศฺเรษฺฐ-, เศฺรษฺฐ)+ภาธ] [(P. seṭṭha/S. śreṣṭha)+kara].

เสโท (เบิ่ง เสด-4 ยู่เหิง).

เสบา บ. ทหาธ, ฒู่ทหาธ, ภองทัพ (ป. เสบา/ส. ไสนฺย) (P. senā/S. sainya).

ເສນາທິການ ນ. "ເສນາธิการ", ตำแหน่งผู้จัดแผนการธิบ

[(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)+อธิการ] [(P. senā/S. sainya)+adhikāra].

ເສນາທິบໍดี ນ. "ເสนาธิบໍดี", แม่ทัพ, เจ้ากระทรวง (ป. ภูธสวา), ธัญมินตี(-ตธิ), ข้าธาชูการชั้นสูง

[(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)+ปตี] [(P. senā/S. sainya)+patī].

ເสนาๆ, ເสนาๆคะนิกอน ນ. "ເสนาๆค์", "ເสนาๆคนิกัธ", ส่วนหนึ่งของกองทัพ ทั้งเพิ่ด(หมด)มีอยู่ 4 ส่วน: พิลช้าๆ, พิลม้า, พิลธิถุ และ พิลธาบ

(ป. เสนาๆค, เสนาๆคนิกร) (P. senāṅga, senāṅganikara).

ເสนานิ ນ. "ເสนาณี", ผู้ออบทัพ (ป. เสนาณี) (P. senāṇī).

ເสนาสนะ [-สะหฺนะ] ນ. บ่อนนอน และ บ่อนนั่ง, บ่อนอยู่ของภิกขุ(-บุ) สามเตธ

[(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)+อาสน] [(P. senā/S. sainya)+āsana].

ເสนิ 1. ນ. (กอน; โบ) เสบา, ทหาธ

(ป. เสนา+อิย => เสนิย/ส. ไสนฺย) (P. senā+īya => seniya/S. sainya).

2. ນ. "ເสณิ", แถอ, แมอ, พอภ, พอด, หฺ่ (ป. เสณิ/ส. ศฺเรณิ, เศฺรณิ) (P. seṇi/S. śreṇi).

ເสนิยะ (เบิ่งตาม ເสนิ-1 อยู่เทิง) ນ. ผู้อยู่ในกองทัพ, ทหาธ

(ป. เสนิย/ส. ไสนฺย) (P. seniya/S. sainya).

ເสบ 1. ก. "ເสพ", กิน, ลิบหาสมาธิม, ใช้, บໍธิโภค, ธ่วมปะเวณี (ป./ส. เสว) (P./S. seva).

2. ก. "ເสพน์" วัน, ติเถื่องดินตี(-ตธิ), ธ่วมกับอื่นม่วน (ป. เสวนา) (P. sevanā).

ເสมหะ ນ. ข้ีเทื่, บ้ำลายแอ้นเป้นก้อนอยู่ในคໍ

(ป. เสมฺห/ส. ศฺเลษฺมนฺ, เศฺลษฺมนฺ) (P. semha/S. śleṣman).

ເสมา 1. ນ. เขตแดน, ธูปเถื่องพายเขตแดนสิม หรื เขตเมืองๆ (ป./ส. สีมา) (P./S. sīmā).

2. ນ. หอ้ๆ (ข. สฺเม็า, เสฺม็า "สฺไม, ไสฺม") (Kh. smaw "smei").

ເสธิ อ. มิสิทธิ์ที่จะเธัด หรื เอ้ำได้ โดยบ่ล่วงล้ำสิทธิ์ของลินอื่น

(ป. เสธี/ส. สฺไวธินฺ, ไสฺวธินฺ) (P. serī/S. svairin).

ເสธิทัม [-ทำ] ນ. "ເสธิธัมม์", หฺักเสธิภาพ

[เสธิ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [serī+(P. dhamma/S. dharma)].

ເสธินิยม อ. มักเสธิภาพ, เป้นไปในทางสิ่งเสิม (ป. เสธินิยม) (P. serīniyama).

ເสธิพาบ ນ. "ເสธิภาพ", ลอามมิอิสธะ (ป. เสธิภาว) (P. serībhāva).

ເสลา ນ. หิน, ภูผา (ป. เสล/ส. ศไล) (P. sela/S. śalai).

ເสลบับพิด [เสบละ-] ນ. "ເสลบัธพิต", "เลลบัธพิต", ภูหิน

(ป. เสลปพฺพต/ส. ศไลปรฺวต) (P. selapabbata/S. śalaiparvata).

ເสโล ນ. เถื่องป้องกับอาวุธ (ด้าๆ, เขบ) (ป. เสโล) (P. selo).

ເสอะกะ, ເสอิก ນ. "ເสอกะ", ลิบธับใช้ในพธะธาชสำนัก (ข. ธาชฺวาง่) (ป. สาวก/ส. ศฺราวก) (P. sāvaka/S. śrāvaka).

ເสอะกามาด ນ. "ເสอกามาตย์", ลิบธับใช้ และ อามาตย์ในพธะธาชสำนัก (ข. ธาชฺวาง่) (ป. เสอกามจฺจ/ส. เสอกามาตฺย) (P. sevakāmacca/S. sevakāmātya).

ເสอะนา ນ. "ເสอนา", การลิบหาสมาลิม, การกิน, การบໍธิโภค (ป. เสอนา) (P. sevanā).

ແสง 1. อ. ลิม. ນ. อาวุธ, ลาสตธา, ดาบ, ของมิลิม: "ยໍตาอแสง ปั่นปุนจัดธ้อบ"

(ป. เสนิย/ส. ไสนฺย) (P. seniya/S. sainya).

2. ນ. ลอามสอ่าๆ, ลอามแจ้ง, ธัสมิ.

ແสงจัน 1. ນ. "ແสงจันท์", แสงจันทธ์, จันทธาภา, แสงเดือน

[(ป. จนฺท/ส. จนฺทฺร)+อาภา] [(P. canda/S. candra)+ābhā].

2. ນ. "ແสงจันท์", ชื่ตົ้นไม้แมอหนึ่ง มักเกิดตามแถบน้ำ;

"ตົ้นแสงจันท์"; *bot. Pisonia grandis* R. Br. อิงส์ (Fam.) Nyctaginaceae.

ແสบ 1. ນ. "ແสบย์", ทหาธ, ลินในกองทัพ, ผู้ลวบลุมทหาธ

(ป. เสนา+อิย => เสนิย/ส. ไสนฺย) (P. senā+īya => seniya/S. sainya).

2. ນ. บัธดาลักด็อของอ้าธาชภาธ ที่พธะเจ้าแผ่นดินทธิง (ข. ฮฺจง่) แต่งตั้งให้ สูงกว่าพื้น และ ต่ำกว่าเผ้ธ (พธะยา, พลๆ).

3. อ. หนึ่งร้อยพัน, สิบเตื่อพื้น (100.000), หฺายๆ, เหฺือเกิน, โผด.

ແสบยากอบ ນ. "ແสบยากัธ", หมู่ทหาธ, กองทัพ

[(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)+อากร] [(P. senā/S. sainya)+ākara].

ແสบยานุพาบ ນ. "ແสบยานุภาพ", อำนาจหาญการทหาธ

[(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)+อานุภาว] [(P. senā/S. sainya)+ānubhāva].

สิบ 1. ນ. "สิกท์", ถิง, บ่อนธิก, บ่อนหาทึบ (ป. สตฺถา/ส. ษตฺถา) (P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa).

2. อ. สับสอดกับย่างพั้นเพ้ธอ, แพ้นเพ้ธอ, สับสอด, เธัดให้หลุ้ง.

ສິบเดวา ນ. (แขบ) ที่อยู่อาสัย, สำนัก (ข. สฺนาวา่, สฺดาว่), บ่อนเธัดเอ้ธูก, แหฺ่งศึกษาอิบธิม

(ป. สนฺติก => สนฺเดว) (P. santika => santeka).

สิบทะยา ນ. "สิบธยา", เอลาหิอถ่ำ, เอลาจอบแจ้ๆ, เอลาอุ้มล้าอ

(ส. สนฺธฺยา/ป. สญฺา) (S. saṃdhyā/P. sañjhā).

สิบทะบา 1. ก. "สิบทบา", เอ้ำกับ, ปธึกษา (ป. ปริภฺอา/ส. ปริภฺษา) หาธือกับ, โสกับ

(ป. สนฺหนา) (P. sandanā).

2. ນ. ภาธเห้ธบเถ้ธๆ, ภาธเป้ธบเห้ธบ (ป. สํ+สนฺหนา) (P. saṁ+sandanā).

สิบหิ ນ. "สิบธิ", บ่อนตั่, ภาธติดตั่, ภาธธ่วม, ภาธลุ้นเถิย, ข้สัลยา, ภาธต่อักข้ธ

(ป./ส. สนฺธิ) (P./S. sandhi).

สิบหิสับยา ນ. "สิบธิสัลยา", หนังสือสำคัญ (ข. สๆขาบ่) ที่เธัดไว้ต่กับ ธะหว่างๆ คณะธักขาลนำกับ, หนังสือสัลยาติดต่กับ [สนฺธิ+(ป. สญฺญา/ส. สํชฺญา)] [sandhi+(P. saññā/S. saṃjñā)].

สิบเท ນ. "สิบเทห์", ลอามสิงสัย, ลอามบ่แน่ใจ, ลอามหลุ้งยากในใจ

(ป./ส. สนฺเทห) (P./S. sandeha).

สิบเทด ນ. "สิบเทส", ลำสั่ง, ข่าอ, ธายภาธ, ใบแจ้งข่าอ

[สํ+(ป. เทส/ส. เทศ) => ป. สๆเทส] [saṁ/saṃ+(P. desa/S. deśa) => P. sandesa].

สามะเนน ນ. "สามเถธ", จิอ (ป. สามเถธ/ส. ศฺรามเถธ) (P. sāmaṇera/S. śrāmaṇera).

สิก (เบิ่ง สักธาด ตื่ม) 1. ນ. ปี, อิธีนับปี (ป. สก/ส. ศก) (P. saka/S. śaka)

2. ก. ลัก, เอิาของลินอื่นมาเป้นของติน.

สิกปิก [สิกกะ-] 1. ນ. "สิกปธิก", ของติน และ ของลินอื่น (ป. สก+ปรก) (P. saka+paraka).

2. อ. เป้อน, บ่สะอาด. เมื่อเบิ่งตามที่มาของลำ ภาธออกเสิองบ่ให้เธัดเสิองกับจักเม้ดเลิย (ข. ภฺอวก่?) (Kh. kakhvak?).

สิง 1. ນ. "สิงฆ์", ภิกขุ, หมู่ของภิกขุ ตั้งแต่ 4 ติน ธ่วมกับทำกิจย่างใดหนึ่งในทางสาสนา (ป./ส. สํฆ => ป. สๆฆ) (P. saṁgha/S. saṃgha => P. saṅgha).

2. ก. "สิงค์", เกี่ยอพัน, ข้องอยู่, ติดอยู่ (ป. สๆค/ส. สํค) (P. saṅga/S. saṃga).

3. ก. "สิงจ์", อาบน้ำ, หิดน้ำ, สิงจ์น้ำพธะ. ไทย์เอ้ธูม สฺรง(จ์) แต่อ่านเป้น "สิง" บ่มี "ธ" (ป. โสจ/ส. โศจ; ข. สฺโธจ, โสฺธจ) (P. soṁca/S. śauṃca; Kh. sroc "srôch").

สิงกา ນ. "สิงกา", ลิงกา, ลอามสิงสัย (ป. สๆกา/ส. ศๆกา) (P. saṅkā/S. śaṅkā).

สิงกาม ນ. "สิงกธามต์" => สังอามต์, เอลาพธะอาทิตย์ย้ายเอ้ำสู่ธาสีเมส, อันย็นปีใหม่ ตามโหธาสาตฐ์(-ลาสตธ์), บุลทิดน้ำ, ลาอใช้ทัง "สังอามต์" และ "สิงกธามต์" โดย ป่อม "กธ" => "อ": เอลานี้ ลอามพาย "สังอามต์ ≠ สังอาธ" (ป. สๆกนฺติ/ส. สํกฺรานฺติ) (P. saṅkanti/S. saṃkrānti).

สิงโกด ก. "สังโกจ", หิดเอ้ำ, สับเอ้ำ

[(ป./ส. สโกจ) => ป. สๆโกจ] [(P. saṁ/S. saṃ)+koca => P. saṅkoca].

สิงคาม ນ. ภาธธ็บกับ, ภาธเธอกับ (ป. สๆคาม/ส. สํคฺราม) (P. saṅgāma/S. saṃgrāma).

สิงเคาะ ນ. "สิงเคาะห์", ภาธฆ่อย(ฆ่อย)เหฺือกับ, ภาธลุดพูนกับ

(ป. สๆคห/ส. สํคฺรห) (P. saṅgaha/S. saṃgraha).

สิงคอบ ນ. "สิงคัธ", ภาธติภลิง, ภาธสัลยา

[(ป./ส. สคธ) => ป. สๆคธ] [(P. saṁ/S. saṃ)+gara) => P. saṅgara].

สิ่งสะกาบ ນ. "สิ่งสภาธ", พิธีเกี่ยอกับภาธป่างลิพ, ลาอ-ไทย์ออกเสิองเป้น "สิ่งสภาธ" ถืกับ

(ป. สๆขาธ/ส. สํสฺการ) (P. saṅkhāra/S. saṃsakāra).

สิงสัย ก. บ่ลักแน่ในใจ, ลังเลใจ: บางเทื่อ ก็มิผู้อ่า สิง-กะ-ไส (สิงกา+สัย => สิงกะสัย) (ป. สํสย => สๆสย/ส. ศํสย) (P. saṁsaya => saṅsaya/S. śaṃsaya).

สิงสาบ 1. ນ. ลอามอี่ดู. ก. อี่ดูภธุตๆ (ป./ส. สํสาธ) (P. saṁsāra/S. saṃsāra).

2. ນ. "สิงสาธ", โลภ, ภาธเอ้ธูมตายเอ้ธูมเกิด (ข. เวิต, ก็เต็ต), ปะเวณี, ภาธแต่งงานกัน เป้นผัว-เม้ธ.

สิบ 1. ນ. "สิพ", อุาภลิพลินตาย, ของผี (ป. สว, ฉว/ส. ศว) (P. sava, chava/S. śava).

2. ก. (แขบ) "ตุพ" (เผื้ธูมเสิองมาจาภ ลิพ); "มิหิวลิพไป ด้อยพอภลาย" (เวสสันตธะ).

3. ນ. ธึมปากหั้งสอง, ปาภ, ปากบ้ำ, บ่อนบ้ำไหฺติภ.

4. ก. ปะสิบ, เห้นกัน, พิบผั้, จอบ.

สิม 1. ก. โธม(ธอม)เอ้ำกัน (สิมเลอ), ปืม. อ. ผ้ดี, ลอน, เพาะ (ป./ส. สม) (P./S. sama).

2. ນ. "สิมก์", ลธิมก์, นักขอตุ, ผู้มักสวิบ [มาจาภภาสาปาลิ: "หธิ (พธะอิหฤ)+ภุณชัย" อ่านว่า หะ-ธิ-พุน-ไชฺ = ที่ได้ก็น)]; "ห้าอหธิง (ข. ฮฺจง่) ผนอตุเป้นสิมก์ หรื ลธิมก์" (สิมชัย) (ป. สมณ/ส. ศฺรมณ) (P. samaṇa/S. śramaṇa).

สิมลอบ อ. "สิมลอธ", เพาะดี (ข. สมฺลวจ) (Kh. samguar "sômkuar").

ສົມເດັດ ນ. "ສົມເດັຈ", ເປັນຄຳຍ້ອງຍໍ ໝາຍຄວາມວ່າ ປະເສີ ຫຼື ຍິ່ງໃຫຍ່ ໃຊ້ປະກອບໜ້າຄຳ ທີ່ເປັນກຸ ານັນດໍຣສັກດ໌ ໂດຍກຳເນີດ (ຂ. ເກີດ, ກໍເຕີດ) ຫຼື ໂດຍແຕ່ງຕັ້ງ ດັ່ງ: ສົມເດັຈພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ, ສົມເດັຈພຣະສັງ ພຣາຊ, ສົມເດັຈຣາຊຸຄຣູ, ... ເປັນຕົ້ນ

(ຂ. ສມ:ເດຈ, ສຸ:ເດຈ, ເສ:ດຈ) (Kh. samtec, stec "sômdech").

ສົມບັດ ນ. "ສົມບັຕິ" => ສົມບັຕິ, ກາຣເຖິງພ້ອມ, ເງິນຄຳເຂົ້າຂອງ

(ປ./ສ. ສມ:ປຕ:ຕິ) (P./S. sampatti).

ສົມບູນ ອ. "ສົມບູຣ໌", ເຕັມພ້ອມ, ມີທຸກຢ່າງ; ຖ້າໃຊ້ເປັນຄຳກິຣິຍາ ປາລີເຂ້ຽນເປັນ "ສົມບຸ ຕ໌"

(ປ. ສມ:ปุ:ตฺต/ส. สมฺปูรฺณ) (P. sampuṇṇa /S. sampūrṇa).

ສົມພິງ ນ. "ສົມພົງສ໌", ກາຣຮ່ວມວົງສ໌ສກຸລ, ວິຣິເຮັດເລຂວ່າ ຜົ ງ-ຊາຍຈະຮ່ວມເປັນຜົວ-ເມັ ຽກັນໄດ້ ຫຼືບໍ່? [สं+(ป. วํส/ส. วํศ) => ป. สมฺวญฺส] [saṁ/saṃ+(P. vaṁsa/S. vaṃśa) => P. samvaṅsa].

ສົມພາດ ນ. "ສົມພາສ", ກາຣຢູ່ຮ່ວມກັນ, ກາຣເສພປะເວ ຕີ; "ສັ ງວາສ" ກໍວ່າ

(ป./ส. สંวาส) (P. saṁvāsa/S. saṃvāsa).

ສົມພານ ນ. "ສົມກາຣ", ສິ ງທີ່ນຳໄປດ້ວຍກັນ (ป. สมฺภาร/ส. สંภาร) (P. sambhāra/S. saṃbhāra).

ສົມເພຜ ก. "ສົມເພຊນ໌", ສົ ງສາຣ, ສລົດໃຈ, ຄວຣໄດ້ຣັບຄວາມກຣຸ ณา. ຮ່ວມຣາກເດັ ຽວກັນກັບ "ສັ ງ ເວຊນ໌" (ป./ส. สંเวชน) (P. saṁvejana/S. saṃvejana).

ສົມພົບ ນ. ກາຣເກີດ (ຂ. ເກີດ, ກໍເຕີດ), "ສົມภົพ" (ป./ส. สมฺภว) (P./S. sambhava).

ສົມໂພດ ນ. "ສົມໂภชน์", ກາຣກິນຮ່ວມ, ງານເລ້ ຽງອາຫາຣ, ขุนฉลอง (ຂ. ฉลา), ງານມຸ ງຄຸລເພື່ອ

(ป./ส. สมฺโภชน) (P./S. sambhojana).

ສົມມາດ ນ. "ສົມมาต", ສົມมาตร์, ລັກขณะที่ธูป 2 ອັນ ຫຼື ธูปอันเดียว แต่แยกได้เป็น 2 ส่วน

[สมฺ+(ป. มตฺต/ส. มาตฺร)] [sam+(P. matta/S. mātra)].

ສົມມຸດ ก. "ສົມมุติ" => ສົມมุติ, ติภลิ ງกัน, ขัลฉัติขึ้น, ແຕ່ ງຕັ້ ງຂຶ້ ນ. ນ. ກາຣกำหนด (ຂ. ภผ, ภំตาต่) ຕັ້ ງຂຶ້ ນ, ກາຣเห็นดีพ้อมกันตั ້ ງຂຶ້ ນ, ຄວາມยินดีนำกัน (ป./ส. สมมติ) (P./S. samamati).

ສົມธิด ນ. "ສົມธิส", ກารแต่งดอง, ภารเอาผิว-เอาเมัธ (ป./ส. สมรส) (P./S. samarasa).

ສົມอัย [-ไอ] อ. ธุ่นเดัธอกัน, เกิด (ข. เกิด, ภំเตีด) ปีเดัธอกัน, ง าม

(ป./ส. สมฺวย) (P./S. samavaya).

ສົມขัด ນ. "ສົมขัตติ" => ສົมขัติ, ทรัพย์สิน, ง ินคำ, ของใช้ (ป./ส. สมฺปตฺติ) (P./S. sampatti).

ໂสภ 1. ນ. ลักขณะ, ส่วน, คำภอนบิทหนึ่ ง, คำสุภาสิต(-บิต)ปะจำโลภ ຫຼື ปะจำธุ าติ

(ป. สีโลก/ส. สฺโลก, โศฺลก) (P. silōka/S. slōka).

2. ນ. ຄວາມທຸກ ์, ຄວາມเดือดร้อน, ຄวามอุภอั ง, ຄวามง่วมเหงา

(ป. โสก/ส. โศก) (P. soka/S. śoka).

3. ນ. ดินบ่อนน้ ำไหญ่หั ง ແລะ โภนลึ ง.

ໂสภาณุ ນ. "ໂสภาณุธ", ຄวามเดือดร้อน เผาะຄวามโสภเสี ้ า

[(ป. โสก/ส. โศก)+อาณุธ] [(P. soka/P. śoka)+ātura].

ໂสภาลัย ນ. มีความทุภ ์ และ เสัธดาย [(ป. โสก/ส. โศก)+อาลย] [(P. soka/S. śoka)+ālaya].

ໂสโลภ อ. "ໂสโลธก", เป็อน (ข. โสกฺโอก, โศโกฺก) (Kh. sôgrôk "sôkrôk").

ໂส ้ ง ນ. "สโร ้ ง", เสื ้ องมุ ่ งที่มีอา, ผ้ามุ ่ งที่เอาอาหังสอ ง สุปใส่, ลินลาอจำนอนหนึ ่ ง

ยังเอัธนเป็น "สิ ้ ง" ยู่ (มาล. สโอง/ท. โสร่ง) (Mal./Th. sarong).

ໂสจนะ [-จะ-] ນ. "ໂสจนะ", โสจนะ, ຄวามเสี ้ าหมองใจ

(ป. โสจน/ส. โศจน) (P. socana/S. śocana).

ໂสจนียะ [-จะ-] อ. "ໂสจนียะ", โสจนียะ, หน้าเสี ้ าใจ, อันหน้าโสภเสี ้ า

(ป. โสจนีย/ส. โศจนีย) (P. socanīya/S. śaucanīya).

ໂสจิ ນ. "ໂสจิ", แสง, แอ อ, สี; ຄวามสอ่าง, ຄวามงาม. อ. สอ่าง, สุภใส

(ส. โศจิ) (S. śoci).

ໂสด 1. ก. "ໂสจ" => สิ ง จ์, อาบ, อาบน้ ำ, ล้ างส่วย(สอ่าย): "ໂสจสิ ง จ์สีล้ างๆ"

(ป. โสำจ/ส. โศำจ; ข. สฺโอจ, โสฺอจ) (P. soṁca/S. śauṃca; Kh. sroc "srôch").

2. ນ. "ໂสต", ภะแสะ, สายน้ ำ; "พระบาทห้ าอ ทิพย์โสตสแอวฝั ง"

(ป. โสต/ส. กฺโอตฺร, โศฺรตฺร) (P. sota/S. śrotra).

3. ນ. "ໂสต", หู (ป. โสต/ส. กฺโอตสฺ, โศฺรตสฺ) (P. sota/S. śrotas).

4. อ. "ໂสต", นอภจาภนี้, ยิ่ งภอ่านี้ (ข. โสต) (kh. sôt).

5. อ. อ่าง, เปล่า, ยู่ลินเดัธอ. ນ. ส่วน, ผแนภ.

ໂสดา 1. ນ. ผู้ฟั ง (ป. โสดา/ส. โศฺรตฺร) (P. sota/S. śrotṛ).

2. ນ. ภะแสะคอาม, ภะแสน้ ำ, ภะแสะของอธิยธัมม์ขั้นต้น (ป. โสดา) (P. sōtā).

ໂสดาบัน ນ. "ໂสดาบันน์" => โสดาบัน, ผู้เถิงโสดา, ผู้ทำอิดที่เถิงภะแสธัมม์

[(ป. โสดา/ส. โศฺรตฺร)+ปนฺน] [(P. sota/S. śrotṛ)+panna].

ໂสดาผิน ນ. "ໂสดาผิล", ผิลของกาธได้เถิ ง โสดา, ผิลของกาธได้เถิ งภะแสธัมม์

[(ป. โสดา/ส. โศฺรตฺร)+ผล] [(P. sota/S. śrotṛ)+phala].

ໂสดาปัตติผิน ນ. "ໂสดาปัตติผิล" => โสดาปัติผิล, ผิลแห่ งกาธได้เถิ งโสดา ຫຼື ภะแสธัมม์

[(ป. โสดา/ส. โศฺรตฺร)+ปตฺติผล] [(P. sota/S. śrotṛ)+pattiphala].

ໂสถิภ อ. เล็กน้อย, หน้อยหนึ่ ง (ป. โถภ/ส. สฺโถภ, โศฺตภ) (P. thoka/S. stoka).

ໂสตะ ນ. หู (ป. โสต/ส. กฺโอตฺร, โศฺรตฺร) (P. sota/S. śrotra).

ໂสตปะสาท [-ตะ-] ນ. "ໂสตปะสาท", โสธตธปธะสาท, ปะสาทหู

(ป. โสตปสาท/ส. โศฺรตฺรปฺรสาท) (P. sotāpasāda/S. śrotraprasāda).

ໂสตอิมยาน [-ตะ-] ນ. "ໂสตอิณญาต", โสธตธอิชฌาน, ຄวามธู แจ้ งด้วยหู

(ป. โสตวิญญาต/ส. โศฺรตฺรวิชฺญาน) (P. sotaviññāṇa/S. śrotavijñāna).

ໂสถะ, ໂสผะ ก. (ธาชุ า) "ໂสถ", โสผะ, บวม, ใล่พอง (ส. โศถ, โศผ) (S. śotha, śopha).

ໂสทสะ [-ทะ-] ນ. "ໂขทสะ", โสธสะ, สิบหิภ (ป. โสธส/ส. โษฑศ) (P. soḷasa/S. ṣoḍaśa).

ໂสทนะ [-ทะ-] ນ. "ໂสธนะ", โสธนะ, กาธชำธะ (ข. ชุธะ, ชุ ธะ), กาธเธัดให้เผ็ด(ฝิด)จิด, กาธ ทำคอามสะอาด; กาธภอดภา (ข. ฤธอจฤธา), กาธแก้ไข

(ป. โสธน/ส. โศธน) (P. sodhana/S. śodhana).

ໂสทิภ 1. ນ. น้ ำ, ลำคอง (ข. ฤลา, ฆุลา), หาง น้ ำ. ก. ตักเอาน้ ำ, ภอบเอาน้ ำ

(ป./ส. โสทก) (P./S. sodaka).

2. ນ. "ໂสธิภ", โสธิภ, ผู้ชำธะ (ข. ชุธะ, ชุ ธะ), ผู้ทำคอามสะอาด

(ป. โสธก/ส. โศธก) (P. sodhaka/S. śodhaka).

ໂสบ 1. ນ. "ໂสต", ลำ; ปาลิ แปว่า อ. แดง, ส่วนสับสภงต แปว่า อ. แดงเข้ ม, แดงม่วง

(ป. โสต/ส. โศต) (P. soṇa/S. śoṇa).

2. ນ. (ธ้อยภอง) "ໂสต", ผา, ผ้นอายชุ็นสิด, ชุ็นสิด

(ป. สาน, โสต/ส. ศฺวนฺ, โศต) (P. sāna, soṇa/S. śvan, śoṇa).

3. ນ. "ໂสตห์", ต้นไม้ชุนิดหนึ่ ง; หรื เธัอนเสัธงสั้น เป็น "สิตห์", "ขิตห์" = ดิง, บ่อนธิภ, ป่าหึบ

(ป. โสณฺห/ส. โศตฺห) (P. soṇḍa/S. śoṇḍa).

ໂสบิ, ໂสบิ ນ. "ໂสตี", โสตี, ภะโผภ, สโธตี: ธาชุาลัผห์อ่า "พระโสตี" ຫຼື "พระคโธตี"

(ป. โสตี/ส. ศฺโธตี, โศฺรตี) (P. soṇi/S. śroṇī).

ໂสบทุจริต [-บะทุดจะทุริด] ภ. "ໂสตทุจริต", ปะผึติชั่อถีดั่ง สุบัอ

(ป. โสตทุจฺจริต/ส. โศตทุสฺจริต) (P. sonaduccarita/S. śoṇaduscarita).

ໂสผา, ໂสพิน อ. "ໂสภา", โสภิน, ง าม, ดียิ่ ง (ป. โสภี/ส. โศภินฺ) (P. sobhī/S. śobhin).

ໂสพิด 1. อ. "ໂสภิต", โสภิต, ง าม, ดี (ป. โสภิต/ส. โศภิต) (P. sobhita/S. śobhita).

2. อ. "ໂสภิยก์" => โสภิก, โสภิยก์, ง ามที่สุด, ดีที่สุด

(ป. โสภิฏฺฐ/ส. โศภิษฺฐ) (P. sobhiṭṭha/S. śobhiṣṭha).

ໂสธะนิ, ໂสธะนิ ນ. "ໂสตี", คโธตี, ภะโผภ (ป. โสตี/ส. กฺโธตี, กฺโรณี) (P. soṇi/S. śroṇi, śroṇī).

ໂสเผนิ ນ. "ໂสภเตี", โสภเนี, นาง ง ามเมือง, แม่คำธาง

(ป. โสภเนี/ส. โศภเนี) (P. sobheṇī/S. śobhenī).

ໂสพิน อ. "ໂสภิต", โสภิน, ง าม, ผ่องใส. ນ. ຄวามง าม, ຄวามผ่องใส

(ป. โสภณ/ส. โศภน) (P. sobhaṇa/S. śobhona).

ໂสม 1. ນ. "ໂสม", ดอ งแอ, ดอ งเดือน, ดอ งจันทร์ (ป./ส. โสม) (P./S. soma).

2. ນ. ไม้เถือแบอหนึ่ ง มีหิอถีหิอผักภาดอาอ ใช้เธัดยา; ตามลัทธิสาสบาพธาหมณ์เอ้ าอ่า พอภเทอดาเอิาโสมปั้มาเธัดน้ ำเมิา, สะปั้น น้ ำเหญ้าจึ่ งอ่า "น้ ำโสม" (ส. โสม) (S. soma).

3. ນ. "โฉม", ธูปร่าง, ตินโต(ติอ), เล่าลือ, ขอดหธิ ง (ข. ฮฺอง่); ไทย์เธัอน ทรวดทรง

(ข. โฉม) (Kh. chôm).

4. อ. "โสมม์" => โสม, โสมย์, เป็นที่พ่ใจ (ป. โสมฺม, ส. โสมฺย) (P. somma/S. saumya).

ໂสมนัด [-มะ-] ນ. "ໂสมนัส", โสมนะ, ຄวามเบิกบาน, ຄวามชื่นใจ

(ป. โสมนสฺส/ส. โสมนสฺย) (P. somanassa/S. saumanasya).

ໂสลิด อ. "ໂสลิส", สิบหิภ, ชั้นพธิห์ม 16 ชั้น (ป. โสรส/ส. โษฑศ) (P. soḷasa/S. ṣoḍaśa).

เสิภ ນ. สิ งถาม, สัตตู, ภาธธิบกัน (ข. สึภ => ท. ศึก) (Kh. seuk => Th. śuek).

สំธะเสิน ก. "สំธเสิล", ย้ องยอ, อ่าดี, เอ้ าย้ องๆ

(ส. สંสน/ข. สธเสิธ => ท. สรรเสริญ) (S. śaṃsana/Kh. saraseur => Th. sansoeñ).

สอ ง 1. อ. "เฉัอ ง", เบี่ ธง, ข้ าง, ฝ่าย (ทิสเหนือเฉัอ งใต้), ขอ งสิ่ งที่มีสอ งฝ่าย (ส้ องตอน)

(ข. ฉฺเวง, เฉฺวง => ท. เฉียง) (Kh. chveṅ "tchveng" => Th. tchiang).

2. ນ. "เสัธง", สิ่ งที่ได้ยินด้วยหู, คำเอ้ าที่ออภจาภปาภ; ນ. หาง เสัธง, ภะแสเสัธง: "เสัธง" คำนี้ นักปธาชญ์ เผื่นอ่า "คำลาอมิเชื่อสายจีน แต่มิกิ่นอายขเมธ"

(ຂ. ສໍເນ່ງ, ສໍເຫ່ງ) (Kh. saṁnień, saṁṅień "samṅieng").

ສຮຸບ ນ. "ເສັຮຸຣ", ຫົວ (ປ. ສິຣ/ສ. ศิร) (P. sira/S. śira).

ໄສຍະສາດ ນ. "ໄສຍສາຕຖ໌(-ຄາສຕຣ໌)", ภาธเชื่อถือแบบงົมงาย, ภาธเชื่อถือเกี่ยวกับ "เวทมนต์"

[ป. เสยฺย+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร) => ไสยศาสฺตฺร]

[P. seyya+(P. sattha/S. śāstra) => saiyaśastra].

ໄสยา ນ. ภาธนอน (ป. เสยฺยา/ส. ศยฺยา) (P. seyyā/S. śayyā).

ໄสยาด ก. "ไสยาสน์", นอน; พระในท่านอน เอ็นอ่า "พระไสยาสน์" หรือ "พระพุทธไสยาสน์"

[ป. เสยฺย+อาสน => เสยฺยาสน] (P. seyya+āsana => seyyāsana).

ໄสวะ ນ. "ไสวะ", ชื่นิกายหนึ่งของสาสนาธีนดู นับถือ "พระศิวะ" เป็นเทพเจ้าสูงสุด

(ป. เสยฺย/ส. ศิว, ไศว) (P. seyya/S. śīva, śaiva).

ເสิา ນ. "เสิาร์", ชื่อันที่ 7 ของสัปดาห์, ดาวนิพเลาะห์หม่อยที่ 7, เอ็นอ่า "ดาวเสิาร์"

(ป. ไสร/ส. เสาร) (P. sora/S. saura).

ເสิาวะ- เป็นคำแปงมาจาก สุ-, สอ-, โส- เช่น: สอตถิย์ = เสิาวนิย์, สุคันธ์ = เสิาวคันธ์,

โสภา = เสิาวภา, ... ในภาสาปาลิ แปว่า ดี, งาม สำหรับใช้ต่อหน้าคำอื่น ดังนี้:

ເสิาวะคันธ ນ. "เสิาวคันธ์", น้ำดอกไม้, ของหอม, สิ่งที่หอม

[(ป. สุว/ส. เสาว)+คนฺธ] [(P. suva/S. śauva)+gandha].

ເสิาวะทาน ນ. "เสิาวธาธ", น้ำหอม, น้ำอบ

[(ป. สุว/ส. เสาว)+ธาร] [(P. suva/S. sauva)+dhāra].

ເสิาวะนา ນ. "เสอนา", ภาธฟัง (ป. เสวนา/ส. เสาวนา) (P. sevanā/S. sauvanā).

ເสิาวะนิ ນ. "เสิาวนิ", คำเว้าดี, คำอวยพ้ธ, คำสั่งของพระมหากษัตริย์ หรือ นางกษัตริย์;

"อิงค์ตธัส (ข. ฤธาส่) ชี้ เสิาวนิย์เมืองกล่าอ นางนั้นลิงเกิดก้ำ นคัธล้านโลกคัน" (สินชัย)

(ป. เสวนิย/ส. เสาวนิย) (P. sevanīya/S. sauvanīya).

ເสิาวะพา อ. "เสิาวภา", งาม (ป. โสภา/ส. เสาวภา) (P. sobhā/S. sauvabhā).

ເสิาวะพาก ນ. "เสิาวภาคย์", ความสุขกเชิม, โชคดี (ข. ไชฅ), ความจเริล

(ป. โสภคฺค/ส. เสาวภาคฺย) (P. sobhagga/S. sauvabhāgya).

ເสิาวะธิด อ. "เสิาวธิส", มิธิสแธุย. น. ชื่พากไม้ชนิดพึง ดอกสีม่อง, กิ่นหอม

(ป. สุวธส/ส. เสาวธส) (P. suvarasa/S. sauvarasa).

"เสิาวธิส"; *bot. Passiflora lauriforia*. วิงศ์ (Fam.) Passifloraceae.

ເสิาวะลักษ ນ. "เสิาวลักษณ์", ลักษณะดี. ก. มิลักษณะดี

(ป. สุวลกฺขณ/ส. เสาวลกฺษณ) (P. suvalakkha/S. sauvalakṣaṇa).

ສำคับ 1. อ. "สำคัญ", ดี หรือ ชื่อ, พิเสสกว่าธัมมดา (ข. สำคาบ่) (Kh. saṁkhan).

2. น. เครื่องหมาย, เครื่องจี้จำละเน, ลาดหมาย, เข้ำใจ, สังเกต

(ข. สมฺคาล่) (Kh. samgal "samgéal").

ສำแดง (เบิ่งคืน สะแดง ยู่เหิง) (ข. สฺแดง, แสฺดง) (Kh. sṭaṅ "sṭaeng").

ສำนัก น. บ่อนยู่, บ่อนเจ๊า, บ่อนเธัดเอ้ธภ หรือ "สันติภัง" เป็นภาสาปาลิ ก่อ่า

(ข. สฺนาก่, สำดาก่ ≈ ป. สนฺติกำ) (Kh. snak, saṁṇak ≈ P. santikaṁ).

ສำนักงาน น. บ่อนเธัดเอ้ธภ, บ่อนเธัดภาธ (ข. สำดาก่งาธ) (Kh. saṁṇakṅār "saṁṇakngéār).

ສำนึก ก. ธู้เมื่อติอ, ธะนึก (ข. ธลึก) ได้. แปงมาจาก "นึก" (ข. สำนึก) (Kh. saṁṇeuk).

ສำน฽ง น. หาๆเสัธง, กะแสเสัธง, เสัธงเว้า: "ตำลาอมิเชื้อสายจีน แต่มิกี่บอายธเมธ"

(ข. สำเนฺง, สำเหฺง) (Kh. saṁnień, saṁṇień "samṇieng").

ສำนวน น. อาทธของถ้อยคำที่เว้า, ถ้อยคำที่เธัยนไว้ (ข. สำนวธ) (Kh. samnuar).

ສำเนา น. ถ่ายธ้ำมูล, ธูปจากต้นฉะบับ (ข. จฺปาป่) เดิม, ถ่ายเอกสาธ: ภาสาไทย์เธัยนเป็น

ดั่งลุ่มนี้ (ข. สำดาว => ท. สำเนา) (Kh. saṁṇau => Th. samnau).

ສำบาย (เบิ่งคืน "สะบาย" ยู่เหิง) (ป. สปฺปาย/ส. สปฺราย) (P. sappāya/S. saprāya).

ສำบอน 1. ก. "สิมบอธก์", บ้ธบอธก์แล้อ, สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) แล้อ; ฉะเพาะ

(ข. ฉฺเพาะ) ภาสาปาลิ ถ้าใช้เป็นคำภิธียา เพิ่นมักเธัยนเป็น "สิมบูถก์"

(ป. สมฺปุณฺณ/ส. สมฺปูรฺณ) (P. sampuṇṇa/S. sampūrṇa).

2. อ. ลวธ, สิมลวธ: "เมื่อฐูฐุภะผิจาธณายังเวลาภาละอันข่สัมบอธก์ เหตุจักมิอันตธายอัน

ภูลอธย้ำนพักพา" (เวสสันตธะ)

[สม+(ป. ปวธ/ส. ปฺรวธ)] [sama+(P. pavara/S. pravara)].

ສำเพา (เบิ่ง สะเพา ลืนยู่เหิง) น. เธือสำเพา

(ข. สำเพา => ท. สำเภา) (Kh. saṁbao => Th. sambhao).

ສำมะโนคัว น. จำนอบคันในลธอบลธัว (ข. คฺธปคฺธัว) พึงๆ หรือ ปะเทสพึงๆ, บัลชีจิดจำนอบคัน

(ข. สมโนคฺธัว => ท. สำมะโนครัว) (Kh. samaṇogrua => Th. saṁmanokhrua).

ສำธอม (เบิ่ง สังธอม, สังธอม) (ข. สงฺธอม) (Kh. saṁruam "sangruam").

ສำธอง ก. ห้างหาไอ้แพนกับ. อ. แพน, ธอง (ข. สำธง) (Kh. saṁrôṅ "samrông").

ສำธาน อ. "สำธานย", ยู่ดีกินดี, มิสุภ, บ่เดือดธ้อน

(ข. สฺธาล, สำธาล => ท. สำราญ) (Kh. srāl, saṁrāl "samréal" => Th. samrāñ).

ສำเธัด [สำเพ็ด] ก. "สำเธ็จ", เถิง, บัธลุ, สิ้นสุด (ข. สฺเธจ, เสฺธจ, สำเธจ) (Kh. srech, saṁrech).

ສำหธับ บุ. "สำหฺรับ", เผื่อ, คู่กับ, ลอธกับ. ลินลาอเธ็า มิหัางผู้เธัยน: สำหฺรับ, สำธับ, สำลับ, ...

ที่จธิง (ป. จิรำ > จฺรี => จฺธิง) แล้อ โต(ตัว) "ส" ยู่ต่อหน้าโต(ตัว) "ธ" โดยบ่มิสธะ ะ ฮั้น ให้อ่าน

ออกเสัธงเป็น "ซฺธ => ซฺร" เถิงแม่นอ่ามิสธะ ำ ฮั้นยู่ก่ตาม ก่ยังอ่านออกเสัธงเป็น "ซฺธ =>

ซฺร" ยู่ดี (ข. สมฺธาป่ => ท. สำหรับ) (Kh. samrap "samréab" => Th. samrab).

ສำอาง อ. งาม, หน้าธัก (ข. สำอาง) (Kh. saṁ-āṅ "sam-ang").

ຊ

พยัลชนะโต(ตัว)ที่ 7 ในอัล จ, เป็นพอกอักษ์ธต่ำ ใช้เป็นโต(ตัว)สะกิดแพน ด ได้ ในพยางค์

กางคำ. คำสัพท์ที่มิเค้ามาจากภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ที่เธัยนด้อยโต(ตัว) "ฌ (j)

และ ฌ" (jh) เมื่อได้กายมาเป็นภาสาลาอแล้อ แม่นเธัยนด้อยพยัลชนะโต(ตัว)นี้ ตามหลักการ

ไอยาก์ธก์ของ "ธาชบัณฑิตย์สภาลาอ" ที่ใช้พยัลชนะลาอ 27 โต(ตัว).

ชยะ, ชโย น. "ชยะ", ชโย, ภาธผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้, ภาธมิชัย, ภาธชนะ

(ป./ส. ชย, ชโย) (P./S. jaya, jayo).

ชยา [ชะ-] 1. น. "ชยา", สายธนู (ป. ชย/ส. ชฺยา) (P. jaya/S. jayā).

2. (เธัยนแบบเดียอกับกับ ชยะ, ชโย ยู่เหิงนี้).

ชยาน น. "ชฌาน", ความธู้, ภูมิปัลญา, ความฉลาด (ข. ฉฺลาด), ความหลักแหลม

(ป. ญาณ/ส. ชฺญาน) (P. ñāṅa/S. jñāna).

ชตุ [ชะ-] น. "ชตุ", ยาง (ป. ชตุ) (P. jatu).

ชนะ, ชนา [ชะนะ, ชะนา] 1. ก. "ชนะ", ชนา, ผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้, มิชัย, เธัดให้ฝ่ายหนึ่งสู้บ่ได้

(ป./ส. ชน => ชย) (P./S. jana => jaya).

2. น. "ชนา", ลินหัางหลาย, ฝูงลินหัางหลาย. ถ้าเว้าไปอีกแง่หนึ่ง แม่นภาธเปี่ธนเสัธงจาก

"ช" (j) => "ค" (g). ถ้าเห็น คำอ่า "Juan" ในภาสาแอ้สปาโญล (Fr. Español/En. Spanish)

เอิาเจ้าอ่านเป็น "Khuan".

ชนกะ, ชนิก [ชะนะ-, ชะนิก] น. "ชนกะ", "ชนิก", ชายผู้ให้กำเนิด (ข. เกิด, กำเหฺนิด): "พ่" เป็นคำคู่กับ

"ชินนี" (ป./ส. ชนก) (P./S. janaka).

ชนกะกัม [ชะนะกะกำ] น. "ชนกกัมม์", กัมม์อันผาให้เกิด (ข. เกิด, กำเหฺนิด), กัมม์อันแต่งให้เกิด

[ชนก+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [jana+(P. kamma/S. karma)].

ชนกาหิบ่ดี [ชะนะ-] น. "ชนกาบ่ดี", พ่ผู้ยิ่งใหธ่ [(ป./ส. ชนก)+อธิปติ] [(P./S. janaka)+adhipati].

ชนกาหิธาด [ชะนะ-] น. "ชนกาธิธาช", พ่ผู้ยิ่งใหธ่

[(ป./ส. ชนก)+อธิธาช] (P./S. janaka)+adhirāja].

ชนิด [ชะ-] น. "ชนิด", ผแนก, ส่อน, ย่างๆ, จำพอก. อัจนานุกิม(-กธิม) ยอกว่า ยืมมาจากจาก

ปาลิ-สันสกฤต, เมื่อเบิ่งแล้อ ธูปภาธเธัยน บ่ใกล้กันจักเม็ดเลีย แต่ลอามพาย ยังได้ยู่

(ป. ปเภท/ส. ปฺรเภท) (P. pabheda/S. prabheda).

ຊວະ [ຊะ-] ก. "ชวะ", ไอ (ใช้เป็นส่วนหน้าของสมาส): ชวกาธ, ชวกิจ (ชวกฬตย์), ชวเลข, แปงเป็น "เชิาว์" กัมมิ (ป./ส. ชว, เชิาว) (P./S. java, jauva).

ຊວາ [ຊะ-] น. ชาวชวา, ภาสาชวา, เกาะชวา. ชื่อเก่าของแขวงหมวงพระบาง เอิ้นว่า "เมืองชวา" (มาล./อินโด. ชวา) (Mal./Indo. javā).

ຊວານ [ຊะ-] น. (แบบ) "ชวาล", ธุ่งเธือง, แปวไฟ, โถมไฟ, ถวามสว่าง, แสงสว่าง (ป. ชาลา/ส. ชฺวาล) (P. jālā/S. javāl).

ຊຖາ [ຊะ-] น. "ชฎา", ผิมเก้า, หว่อม หื อ่อม หื เก้าผิมแบบบูธาต, เภสสุบหิอพอกหุ้ม ละลอม (ชวา./มาล. ลโาบ, ลาฺบ): พระฬาบิแต่ก่อน จิ่งผิมยาวแล้วเก้าไอ้ กายลุบมา ถิบธู จักเธัดเถื่องสุบใส่หิอ เพื่อให้งาม เลียเอิ้นเถื่องนั้นว่า "ชฎา" (ชะ-ดา) (ป./ส. ชฎา) (P./S. jaṭā).

ຊຖິລ [ຊะ-] น. "ชฎิล", พระฬาบิ (ป./ส. ชฎิล) (P./S. jaṭila).

ຊນິກາ [ຊะ-] น. "ชนิกา", แม่ เป็นคำที่ใช้คู่กับ ชนิก: โดยที่ ชนิก = พ่, ชนิกา = แม่ (ป./ส. ชนิกา) (P./S. janikā).

ຊນິນ [ຊะ-] น. "ชนินทร์", เจ้าของถิบ, ถิบผู้เป็นใหจ่ในหมู่ชินหังหลาย [ป./ส. ชน+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [P./S. jana+(P. inda/S. indra)].

ຊບາ [ຊะ-] น. "ดอกชบา", ดอกภุหลาบแดง (ส. ชปา) (S. japā). "ดอกชบา"; *bot. Hisbicus rosasinensis*. อิงส์ (Fam.) Malvaceae.

ຊນົກ [ຊะ-] (เบิ่งถืม ชนกะ ยู่เหิง) น. "ชนก", ชายผู้ให้กำเนิด (ข. เกิด, กำเดิด) ถื พ่ คู่ภับ แม่ (ป./ส. ชนก) (P./S. janaka).

ຊໄມ [ຊะ-] น. "ชไม", หัวสอง, หัวคู่ (ข. ชไม) (Kh. jamai "chamai").

ຊໄມພອນ [ຊะ-] น. "ชไมพ่ธ", พ่ธหัวสอง, พ่ธหัวคู่ [(ข. ชไม+ป./ส. วร) => ชไมพธ] [(Kh. jamai+P./S. vara) => jamaibara].

ຊຮາ [ຊะ-] น. "ชรา", ถวามแก่เถ้า, ถวามโปธดเพ (ข. ปฺโธส, ไปฺธส), อายุหลาย (ป./ส. ชรา) (P./S. jarā).

ຊຮາທັມ [ຊะธาทำ] อ. "ชราธัมม์", มิแก่ชราเป็นของธัมมดา, มิภาธอุดโอม [ข. ทฺรฺด+(ทฺโธม, โทฺธม)] เป็นของธัมมดา [ชรา+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [jarā+(P. dhamma/S. dharma)].

ຊຮາພາບ [ຊะ-] น. "ชราภาพ", ถวามเถ้าแก่ (ป./ส. ชรา+ภาว) (P./S. jarā+bhāva).

ຊຮາລັກ [ຊะ-] น. "ชราลักขณ์", เถื่องหายของถวามเถ้า ถื ผิมขาว หื ผิมหงอก นั้นเอง [ชรา+(ป. ลกฺขณ/ส. ลกฺษณ)] [jarā+(P. lakkhaṇa/S. lakṣaṇa)].

ຊລະ [ຊะ-] น. "ชละ", ชิล, แม่น้ำ (ป./ส. ชล) (P./S. jala).

ຊລາ [ຊะ-] น. "ชฌา", เถ็กลิง, ลูกสาว, แสงอาทิตย์, แสงแวววาว (ป./ส. ชฌา) (P./S. jhaḷā).

ຊລາສັຍ [ຊะลาไส] น. "ชลาสัย", ชลาลัย, หมอง, ทะเล, ปา [ชล+(ป. อาสย/ส. อาศย)] [jalā+(P. āsaya/S. āśaya)].

ຊລາມພຸ [ຊะ-] น. "ชลามพุ", น้ำ (ป. ชล+อมฺพุ => ชลามฺพุ) (P. jala+ambu => jalāmbu).

ຊລາພຸດ [ຊะ-] น. "ชลาพุช", สัต(สัตว์)ที่เกิดจาภธอายลูภ (ป. ชลาพุช, ชลามพุช/ส. ชรายุช) (P. jalābuja, jalāmabuja/S. jarāmyuja).

ຊລາລັຍ [ຊะลาไล] น. "ชลาลัย", ทะเล, แม่น้ำ, บ่อนยู่ที่เป็นน้ำ [ชล+(ป./ส. อาลย) => ชลาลย] [jala+(P./S. ālaya) => jalālaya].

ຊລິ [ຊะ-] ก. "ชลิ", นิบไหว้: ตัดธอบมาจาภคำว่า "อัญชลิ" => "ชลิ" (ป./ส. อญฺชลิ; ป. อญฺชุลิ) (P./S. añjali; P. añjuli).

ຊເລ [ຊะ-] น. "ชเล", น้ำ (ป./ส. ชล) (P./S. jaḷa).

ຊເລຈອນ [ຊะ-] อ. "ชเลจ่ธ", เหั่ธอไปมา ย่างบั่มีหยักภฎาน (ป./ส. ชเลจร) (P./S. jalecara).

ຊໂລທອນ [ຊะ-] น. "ชโลทร", สายน้ำ, แม่น้ำ, ทะเล, อ้วงน้ำ (ป./ส. ชล+อุทร => ชโลทร) (P./S. jala+udara => jalaudara, jalodara).

ຊວນ 1. ก. "ชวธ", เป็นไอ้, บั่สะบาย, ป่วยไอ. น. ภาธเป็นไอ้, ภาธยู่บั่สบาย (ป. ชธ/ส. ชฺวธ) (P. jara/S. jvara).

2. น. "ชวน", ถวามเธอ, ถวามไอ, ถวามไอของบัณหา หื ถวามถึด; แปงเป็น "เชิาวน์" กัมมิ (ป./ส. ชวน => เชิาวน) (P./S. javana => jauvana).

ຊ່ວຍ ก. ช่วย, สิงเถาะห่; มิเชื้อสายมาจาภภาสา "ไท-กะได" หมายเผิ่า ก้อภเสียงเป็น "จ" และ "ฉ" ยิภเอิ้นเผิ่าลาวที่ออภเสียงเป็น "ช (บ่ได้หั่งลิม) และ จิ๋นยุดภาๆ Middle Chinese (MCh. dxrjoH) ≈ (ข. จวย, จ๋นวย) (Kh. chuoy, chaṁnuoy).

ຊວະ [ຊะ-] อ. "ชวะ", ไอ (ป. ชว-) (P. java-). มักใช้ติ๋มหาๆหน้าลำ ถั่งลุ่มนี้:

ຊວະເລກ [ຊะ-] ก. "ชวเลข", เอ้ธบย้ถวามหาั้ แบบใช้สัณลักษถ์, เหัธบใส่ภาสาฝรั่ง-อังภลิส =

Fr. à conspecter, à prendre des notes/En. to conspect, to take notes (ป. ชว, ชวเลข) (P. java, javalekha).

ຊວະລິດ [ຊะ-] อ. (แบบ) "ชวลิต", ธุ่งเธือง, สว่างสไว (ป. ชลิต/ส. ชฺวลิต) (P. jalita/S. jvalita).

ຊວາລະ [ຊะ-] น. "ชวาละ", ถวามธุ่งเธือง, แปวไฟ, แสงไฟ, โถม. อ. สว่างสไว, แจ้ง (ป. ชาล, ชาลา/ส. ชฺวาล) (P. jāla, jālā/S. jvāla).

ຊວາ [ຊะ-] 1. น. "ชวา", ชื่ถินชาติหนึ่ง ยู่หางทะเล ถื "เภาะสุมาตธา" หื "เภาะชวา" กัว่า. เมื่อยุนล่ ติ้นอิงส์ภชัตธิย์ ของลาวล้านช้าง ลิงมายาดเอิาดินแดนของพวภชวา เอิาเจ้า จิ่งได้ถอยลิงไปหางทะเล ส่วนพวภที่ยังล้าๆยู่ เอิ้นว่า "ลาวเหิง" หื "ข้า" ทุภอันนี้ กัแม่น เชื้อสายของพวภชวา เชั่น: ขแมธ, จาม, ชวา, มอญ, ... (มาล./อินโด. ชวา) (Mal./Indo. javā, jawā).

2. น. ชื่เมืองหมวงของปะเทสลาว แต่สมัยบูธาต ถื หมวงพระบาง ทุภอันนี้; ตามปวัติสาตฺ (-ลาสตร์) สันนิยฐานว่า หมวงพระบางนี้ ตั้งแต่สมัยพุทธสักธาช 1.200 ถืนหมัง เลียเป็นดิน แดนของพวภชวามาก่อน.

ຊເອມ น. "เชิเอม", ชเอม, เลือจวง, ไม้เลือแมวหมื่ง มิธ์สชาติหวาน ใช้เธัดยาได้ (ข. เชิแอม) (Kh. jhə-æm). "ชเอม"; *bot. Myriopteron extensum* (Wight) K. Schum. อิงส์ (Fam.) Periplocaceae

ຊະນີ (เบิ่งถืม ทะนี ติ่มอิภ) น. สัต(สัตว์)ป่าชนิดหมื่งล้ายถีลิง, เบื้องติ้น ไหย่เอ้ธบเป็น ฉะนี (แต่เลิภใช้แล้ว) ติ่มาเปี่ธบมาเอ้ธบ ชะนี. ลาวเธิาเอิ้นว่า ทะนี ซึ่งเป็นสัต(สัตว์)บ่มีหาง และ เล้ธ้างลูภด้วยน้ำนิม ส่วนหมายอิบสีดำ แขบยาว (ป. จลนี) (P. calanī) มียู่ 4 ชนิด: ① "ทะนีมือขาว"; zoo. *Hylobates lar.*, ② "ทะนีมือดำ"; zoo. *H. agilis.*, ③ "ทะนีมุงกุบ"; zoo. *H. pileatus*. และ ④ "ทะนีเชิธมัง"; *H. syndactylus*. อิงส์ (Fam.) Hylobatidae.

ຊັກ 1. น. (แบบ) "ชัคต์", แผ่นดิน (ป. ชคฺตี/ส. ชคตฺ) (P. jagtī/S. jagat).

2. ก. ชัก หื ถิ้มตาย ย้อนถืภติด้วยของแขง.

ຊັງຄະ น. (แบบ) "ชังฆ์", แคล่ง (ป./ส. ชงฺฆ) (P./S. jaṅgha).

ຊັງຄະວິຫານ 1. น. "ชังฆวิหาธ", ภาธย่างไปมา (ป./ส. ชงฺฆวิหารธ) (P./S. jaṅghavihāra).

ຊັຊດາ [ชัดชะ-] น. "ชัชชฎา", พระบางผู้ยิ่งใหจ่ สว่างจาม มาภด้วยหริทย์ (ป. ชาล, ชาลา/ส. ชฺวาล) (P. jāla, jālā/S. jvāla).

ຊັຊວານ [ชัดชะ-] น. "ชัชวาล", ถวามธุ่งเธือง, แปวไฟ, แสงไฟ, โถม. อ. สว่างสไว, แจ้ง (ป. ชาล, ชาลา/ส. ชฺวาล) (P. jāla, jālā/S. jvāla).

ຊັຍ [ไชฺ] 1. น. "ชัย", "ไชย์", ภาธผาย (ข. ปฺธาป) แพ้ (ป./ส. ชย) (P./S. jaya).

2. น. "ชัย", ชื่ดาอฐภช์ ภุ่มที 23 มิ 4 ฆ่อย, เอิ้นว่า "ดาวชัย" (ป./ส. ชย) (P./S. jaya).

3. อ. "ไชย์", ดิภว่า, จเธิญภว่า (ป. เชยฺย/ส. ชฺเยย, เชฺยย) (P. jeyya/S. jyeya).

ຊັຍເຊດຖາ [ไชยะ-] น. "ไชยเชฏฐภา", ไชยเชฐภา, ภาธผาย (ข. ปฺธาป) แพ้, ภาธมิชัย (ป. เชยฺยเชฏฺฐภา/ส. ชยชฺเยษฺฐา, ชยเชฺยษฺฐา) (P. jayajeṭṭhā/S. jayajyeṣṭhā).

ຊັດ 1. น. "ชัฏ", ป่าทึบ, ป่าธิภ (ป./ส. ชฏ) (P./S. jaṭa).

2. น. "ชัชฺ", นักธิบ (ป./ส. ชชฺ?) (P./S. jaja?).

3. ก. "ชัด", ติด้วยกำปั้น, โยนสิ่งใดสิ่งหนึ่งใส่, ไปบั่มีจุด เชั่น: ชัดเชฺพเมจ่ธ.

ຊັນສາ น. "ชันสา", ชันขา, อายุ: หร้ หื สมาส มาจาภคำว่า "ชินมพัธขา" [ชนฺมนฺ+(ป. วสฺสา/ส. วรฺษา)] [janman+(P. vassā/S. varṣā)].

ຊັນສູດ [ชันนะ-] ก. ภวดภา (ข. ฑฺธฺวจฑฺธา), พิจาธตาตามเหตุผิล, สิบสอบเบิ่งลักแบ่ ตาม สาเหตุ (ส. ชนฺสูตฺธ) (S. janasūtra).

ຊັນນຸ, ຊັນນຸກ ก. "ชันนุ", ชันนุก, เอ่ำ, หิวเอ่ำ ≈ Fr. genou/En. knee (ป./ส. ชานุ, ชานุก) (P./S. jānu, jānuka).

ຊັປນະ [ชับปะ-] น. "ชัปนะ", ภาธเอ้าพ็มพ่ำ, ภาธสูตมินต์ (ป./ส. ชปน) (P./S. japana).

ຊັພຍາภອນ [ชับพะ-] น. "หริทัยยาภร", บั่เภิด (ข. เกิด, กำเดิด) ของหริทย์, สิมบัติทุภย่าๆ [(ป. ทพฺพ/ส. ทฺธฺวย)+อาภร)] [(P. dabba/S. dravya)+ākara)].

ຊັມພູ, ຊົມພູ [ชำ-] น. "ชัมภู", ชิมภู, ติ้นพาภหว้า (ป. ชมฺพู) (P. jambhū). "ติ้นพาภหว้า"; *bot. a). Eugenia jambolana, b). E. compogensis, c). E. cumini, d). E. zimmermani*. อิงส์ (Fam.) Myrtaceae.

ຊາ 1. อ. "ชา", เป็นยู่, สบาย, บั่ป่วยไข (ข. ชา) (Kh. jā "jéā").

2. ก. "ชา", เภิด (ข. เกิด, กำเดิด) (ป. ช, ชา) (P. ja, jā).

3. น. "ชา", ติ้นชา, ใบชา: น. ไม้พุ่ม(พุ่ม)จำพวภใบน้อย มี 2 ชนิด ถื:

① "ชา", ชนิดใช้ใบต้มแซ่ใส่น้ำ เพื่อดื่มน้ำที่ต้มนั้น;
"ต้นชา"; *bot. Camellia sinensis* (L.) Kuntse]. อิงส์ (Fam.) Theaceae.

② "กัญชา", ชนิดใบน้อย ใช้ใบชอยสูบ มีธิสเม็ๆ;
(ส. คญฺชา/มาล. ภนฺหฺชา => ข. ภญฺจา) (P. gañjā/Mal. gandjā => Kh. kañjā "kanchéa").
"กัญชา"; *bot. Cannabis sativa*. อิงส์ (Fam.) Cannabidaceae.

3. น. "ชา", ตำแหน่ง "สมเดัจ", ถ้านบที 2 ต่ำจากกษัาน "สิมเดัจ" เธัอกว่า "เจ้าหิอชา" (ถ้ำนี้เห็นว่าตัดมาจากถ้ำว่า "อุปชา" เพาะว่า ภิกขุ(-ขุ) ตินลอดได้ธับหิดสิงจ์เป็นเจ้าหิอชานั้น ต้องมิอัสสาได้ 10 พ้อเป็น "อุปชา" ได้แล้อ.

4. น. เป็นตำแหน่ง "ขัธดาสักดิ์" ฝ่ายตำธอจ หื พอภาวด (ข. ฒฺธฺวจ) ธาชาภาธ ตามแบบบูธาต ถื: ชาเมต, ชามินห์, ชามาตย์, ชาหิพยมินติ(-ตธิ) เป็นติ้น (ตัดมาจากถ้ำว่า "ธาชา" ดั่ง: ชาเมต (ธาชาเมต) พายเถิงผู้เป็นตาของพระธาชา ๆลๆ.

ชาคธิด [-คุธิด] น. "ชาคธิต", ผู้ตื่น (ป. ชาคฺธิต/ส. ชาคฺธิตวตฺ) (P. jāgrita/S. jāgritavat).

ชาคธิยานุโยก [-คุธิ-] น. "ชาคธิยานุโยค", ภาธปะภอบคอามเพัธธ โดยบ่เห็นแก่ภาธบอน (ป./ส. ชาคธฺยา+อนุโยค) (P./S. jāgaryā+anuyoga).

ชาย 1. น. ดินเป็นเม็ดน้อยๆบ่ติดกัน: "ชาย" ขเมธออกเสัธงเป็น "ตเธอย์", ดินที่เกิด (ข. เกิต, ภ์เตีต) จากหินขีดเอ้ำกับจินมุ่นอ้ยปุ้ย (ข. ហฺธาย) (Kh. dray "tréay").

2. น. "ทธาย", สัต(สัตอ์)สี่ตีนชนิดหนึ่ง เป็นสัต(สัตอ์)เคี้ธอเอื้อง ธ่างหั่(เท่า)กับฝาน อินแลบ, ไหย่ภ์เอิ้น และ เอัธน เนื้อทราย, ตัวทราย;
"ชาย หื ทธาย"; *zoo. a) Cervus porcinus, b) Axis porcinus*. อิงส์ (Fam.) Cervidae.

3. น. "ชาย", เผสผู้ (ใช้ฉะเพาะถิน, ถินลาอส่อบใหธ่บ่ถ่อยหั่งลิม ผู้หั่งลิมมิเผัธงบางๆเผิ่า), ถินฝ่ายกิงกับอ้ามกับเผสผิง.

4. ก. ปาดถิ่ๆ และ ละเอัธด. ก. นั่งชายอา, เยัธดไปตามหางยาว.

ชายา น. "ชายา", เม็ธ, ผิงผู้ออกลูก (ป./ส. ชายา) (P./S. jāyā).

ชายาชีพ น. "ชายาชีพ", ผู้หาภินย้อบเม็ธ ถื นักเต้นลำ (ป. ชายาชีว) (P. jāyājīva).

ชายานุชีพ น. "ชายานุชีพ", ผู้ได้ภินย้อบเม็ธ ถื ผิอขอางนาง "บถ์ธโสเภถี"
(ป. ชายานุชีว) (P. jāyānujīva).

ชายิกา น. "ชายิกา", เม็ธ, ผู้เป็นเม็ธ (ป. ชายิกา) (P. jāyikā).

ชาเยด น. "ชาเยส", ชาเยส, เม็ธหญอง, เม็ธใหธ่ ("เม็ธเยี่" บ่สู้ได้ยินถินเอ้ำ)
[ชายา+(ป. อิส/ส. อีส)] [jāyā+(P. isa/S. īśa)].

ชาด 1. น. "ชาต", กาธเกิด (ข. เกิต, ภ์เตีต), กาธเป็นขึ้นมา, กาธเอิาก้ำเนิด, ผอก, ฆู่, จุ้มเจื้อขอางถิน ที่มิอัฒบธัมม์เป็นอันเดัธอกัน, ก้ำเนิด, ชนิด, จ้ำผอก, ชั้น, ปะเภท
(ป./ส. ชาต) (P./S. jāta).

2. น. ชื่ติ้นไม้ชนิดหนึ่ง ติ้นใหธ่ เป็นไม้เบื้อแก่นผ้ปานกาง ใช้เธัดเถื่องเธือนได้;
"ไม้ชาด"; *bot. Dipterocarpus obtucifolius*. อิงส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

3. น. ชื่สิ่งขอางแบอหนึ่ง มิสีแดง เป็นฝุ่นก้มิ ใช้เธัดยา หื ปะสิม(ผสิม)น้ำมันปะทับกา(ตธา).

4. ก. ฆมอนชีด หื ชินเอิา; กิธิยาขอางสัต(สัตอ์)มิเอิา ดั่ง: ถอายชาดกัน หื ถอายชินกัน.

ชาดิภา น. "ชาดิภา", เธื่องขอางพระพุทธะเจ้าที่มิมาในชาติก่อน (ป./ส. ชาตภา) (P./S. jātaka).

ชาตะ, ชาตา อ. "ชาตะ", ชาตา, เกิด (ข. เกิต, ภ์เตีต) แล้อ. น. ใบชาตา, ใบธายเกิด, โชถ (ข. โชค), หังสือบอก อันเถือนปีเกิด (ป./ส. ชาต) (P./S. jāta).

ชาตะสะ น. "ชาตสธะ", สธะ, หมองน้ำที่เกิด (ข. เกิต, ภ์เตีต) เองตามธัมมชาติ
[ชาต+(ป. สธ/ส. สธสฺ)] [jāta+(P. sara/S. saras)].

ชาตะสิลา น. "ชาตสิลา", หินแฮ้ [ชาต+(ป. สิลา/ส. ศิลา)] [jāta+(P. silā/S. śilā)].

ชาตะบุด น. "ชาตบุบย์", ชื่พันธุ์พืชน้ำชนิดหนึ่ง เช่น: "ชินบาดชาตบุบย์ พุดช้อบพุทธธัภชา"
(ส. ชาตปุษฺย) (S. jātapuṣya).
"บัวชาตบุบย์"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaerthn. อิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ชาตะธูบ น. "ชาตธูป", ลำ (ป./ส. ชาตธูป) (P./S. jātarūpa).

ชาตะวิทยา [-วิดทะ-] น. "ชาตวิทยา", ถอามธู้เกั่ธอกับสิ่งที่เกิดขึ้น
[ชาต+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [jāta+(P. vijjā/S. vidyā)].

ชาติ น. "ชาติ", กาธเกิด (ข. เกิต, ภ์เตีต), กาธเป็นขึ้นมา, กาธเอิาก้ำเนิดใหม่, ผอก, เผื้อสาย, จ้ำผอก, ถธอบถธิว (ข. ถฺธปถฺธิว), ฆู่ปะเทส, ชั้น (ป./ส. ชาติ) (P./S. jāti).

ชาติ 1. น. "ชาตธิ", ผู้ชายที่มิลายมือในกาธต่ำสู้; กาสาธิมถุ = "นักธิบ", "ชายชาตธิ"
(ธิมถุ. ฉตฺธิ <= ป. ขตฺติย/ส. กฺษตฺธิย) (Hindu. chatrī <= P. khattiya/S. kṣatriya).

2. น. ชื่ติ้นไม้ชนิดหนึ่ง พาภมิธิบ เม็ดหางในสีแดง ใช้เธัดสิย้อมผ้าได้;
"ติ้นชาติ"; *bot. Bixa orellana* Linn. อิงส์ (Fam.) Bixaceae.

ชาน 1. น. "ชาน", กาธทำจิตให้ตั้งพั้น ยู่ในอาธิมต์ (ส. อาลมฺพน) อันใดอันหนึ่ง ย่างบ่หวั่นไหว (ป. ชาน/ส. ธฺยาน) (P. jhāna/S. dhyāna).

2. น. "ชาล", ช้ำนาล, เชื่ธอชาล. ก. ธู้ละเอัธด, ธู้ลึกแจ่ม (ข. ชาล, ชุ้มาล) (Kh. jāñ, jaṁnāñ "chômnéañ").

3. น. "ชาน", พื้นเธือนบอกชายคา, พื้นเธือนบ่อนบ่มิหั่งคามุง.

ชานุ น. "ชานุ", เอ่า, หิอเอ่า: "ชันนุ" ก็ว่า ≈ Fr. genou/En. knee
(ป./ส. ชานุ) (P./S. jānu).

ชานุมินทิน น. "ชานุมิตหิล", พากบ้าหิอเอ่า (ป./ส. ชานุมณฺฑล) (P./S. jānumaṇḍala).

ชาบ ก. ธู้, ธู้แล้อ; มิเค้ามาจากภาสาขเมธ ธ่อมเชื้อสายกับลาว-ไหย่
(ข. ชฺธาป => ท. ทราบ) (Kh. jrāp "chréab" => Th. sāb).

ชาปะนะ, ชาปะนะกิด น. "ชาปนะ", ชาปนกิจ(-กฺงตย์), กาธเผิาสิพ, กาธจูดถินตาย
[ป. ชาปน+(ป. กิจฺจ/ส. กฺงตฺย)] [P. jhāpana+(P. kicca/S. kṛtya)].

ชาลี น. "ชาลี", นามพระธาชโอธิส ขอางท้าวเวสสันดัธ, ตาข่าย, แห (ป. ชาลี) (P. jālī).

ชิด 1. ก. "ชิต", ผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้แล้อ, ชนะแล้อ (ป./ส. ชิต) (P./S. jita).

2. ก. ตัด หื แภว่(ภแอ่ง) เอิาแต่ปาย. อ. ใก้, แปะ, เธัธง

ชิดเณชิ ก. (แบบ) "ชิดเณทธิย์", ผู้ที่มิอิมทธิย์อันชนะแล้อ
(ป./ส. ชิต+อินฺทฺริย => ชิเตนฺทฺริย) (P./S. jita+indriya => jitendriya).

ชิตมาน [ชิดตะ-] น. "ชิตมาธ", ผู้แพ้มาธ, พระพุทธะเจ้า (ป./ส. ชิตมาต) (P./S. jitamāra).

ชิตินชิ (เบิ่งถืน ชิเณชิ ยู่เหิง) ก. "ชิตินทธิย์", ผู้มิอิมชิอันชนะแล้อ
(ป./ส. ชิต+อินฺทฺริย => ชิตินฺทฺริย) (P./S. jita+indriya => jitindriya).

ชิน 1. น. "ชิน", ผู้ชนะเลิศ (ข. เลิหา), ผู้มิชัย, ผู้ผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้, พระพุทธะเจ้า
= Fr. conquérant(e)/En. conqueror (ป./ส. ชิน) (P./S. jina).

2. น. "ชิน", ชื่สาสบาหนึ่ง ในปะเทสอินเดัธ, "สาสบาเชน" = Fr. Jaïnisme/En. Jainism
(ส. ชิน, ไชน) (S. jina, jaina).

ชินสา [ชินนะ-] น. "ชินสา", อาสบา, ชาตา (ป./ส. ชินสา) (P./S. jinasā).

ชินบะ น. "ชิตตะ", แก่, เกิ่า (ป. ชิตต/ส. ชีรฺต) (P. jiṇṇa/S. jirṇa).

ชินบุด [ชินนะ-] น. "ชินบุตต์" => ชินบุต, ชินบุตธ์, พระสิงพ์

[ชิน+(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺธ)] [jina+(P. putta/S. putra)].

ชิโนธิด น. "ชิโนธิส", พระพิงพ์; ปาลิแปล = ผู้ชนะ (ป./ส. ชิโนธส) (P. jinorasa/S. jinaorasa).

ชิ 1. น. "ชิ" <= ธชิ, นักขอชะ: "ชื่อิงค์ปะสิงค์สัาๆ ชิเช้ธิงพาภไพ่ ก็ดี ข้าก็ข่อดูดเก้ำหธิง ผ้าแผ่นอาอ" (สิบช้ย) (ป. ธชี/ส. ชี, ชฺอชีนฺ) (P. dhajī/S. jī, dhvajin).

2. ส. "ชิ", ถำนี้ ในภาสาสันสกงต ใช้ต่ำนาม เป็นเถื่องพายถำยิกย้อๆ ดั่ง: มหาเทพชิ, บาธหชิ กิงกับถำลาอว่า "ท้าว"; "บาธหชิ" = "ท้าวบาธหะ" และ ถำนี้เอง เธิาเอิามาใช้เป็นถำนำพ้านาม มิพายถอามว่า ยิกย้อๆเพื่อนกัน ดั่ง: ชิถิ้น, ชิไพ, ชิเปื่อย.

3. น. "ผักชี", ชื่ผักจำผอกหนึ่ง มิกิ่นหอมย้อ;
"ผักชี"; *bot. Coriandrum sativum* L. อิงส์ (Fam.) Umbellifereae.

4. น. "กอางชี", ชื่สัต(สัตอ์)แบอหนึ่ง โต(ติอ)น้อย อินสีแดง (คู่กับ กอางส้อย หื กอางเลิา);
"กอางชี"; *zoo. Cervus nippon*. อิงส์ (Fam.) Cervidae.

5. น. "ติ้นชี", ชื่ติ้นไม้แบอหนึ่ง เป็นไม้ขนาดใหธ่ แก่นแของ;
"ติ้นชี"; *bot. a) Parashorea dussaudii, b) Shorea vulgaris, c) Vatica cinerea*.
อิงส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

6. น. "น้ำชี" ชื่แม่น้ำสายหนึ่ง ในภาคอิสาน ขอางปะเทสไหย่ในปัจจุบัน.

7. ก. แหางแล้อผุนเอ้ำ. น. เหั็กแหูม สำหั็บแหางแล้อผุนเอ้ำ เอิ้นว่า "เหั็กชี".

8. น. "อ้ชี" ยาๆขอางน้ำมันไม้จิก หื ไม้ชิ ที่ย้อยออก แล้อแอ้นเป็นจุ่.

9. ก. เธัดให้เป็นธู, เจาะให้เป็นธู.

ชิพจอบ [ชิบพะ-] น. "ชิพจ์ธ", เส้นเลือดที่แล่นยู่ในธ่างถิง (ป./ส. ชีอจธ) (P./S. jīvacara).

ชิไพ น. "ชิไพธ(พไธ)", พระฐาบิ, พระภัมมัยกาบ
(ส. ชี+ข. ฃฺไธ, ไฃธ) (S. jī+Kh. brai "phrai").

ชิอะหา น. ลิ้น (ป. ชิวฺหา/ส. ชิหฺวา) (P. jivhā/S. jihvā).

ชิอันตธาย [-ตะ-] น. "ชิอันตธาย", อันตธายแก่ชิอิต, ถอามตาย
(ป./ส. ชีอนฺตธาย) (P./S. jīvantarāya).

ชิอิด น. "ชิอิต", ถอามเป็นยู่ (ป./ส. ชีอิต) (P./S. jīvita).

ชิอิตักสัย [-ตักกะไส] น. "ชิอิตักขัย" (ชิอิต+ภขัย), ถอามตาย
[ชิอิต+(ป. ขย/ส. กฺษย)] [jīvita+(P. khaya/S. kṣaya)].

ຊຸ ນ. (ภอม) "ชุ", ต้นไม้ (ข. เชิ/มอญ. ชุ) (Kh. jheu/Moñ. ju).

ຊຸສນະ [ชุดสะนะ] อ. (แบบ) "ชุโยตสนะ" => ชุสนะ, ขาว, สว่างๆ: ภาสาไทย์เอ๊ธมเป็น ชุษณะ (ป. ชุตฺหา/ส. ชฺโยตฺสฺนา, โชฺยตฺสฺนา) (P. juṇha/S. jyotsnā).

ຊຸສນະປັກ [ชุดสะนะ-] น. "ชุโยตสนะปักข์" => ชุสนะปักข์, ข้างขึ้น: ภาสาไทย์เอ๊ธมเป็น ชุษณปักษ์ (ป. ชุตฺหาปกฺข/ส. ชฺโยตฺสฺนปกฺษ, โชฺยตฺสฺนปกฺษ) (P. juṇhapakkha/S. jyotsnāpakṣa).

ຊຸຕິມັນຕຸ น. "ชุติมันตุ", ลิษมีลอามสอ่างสไอ (ป. ชุติมนฺตุ) (P. jutimantu).

ຊຸລີ ก. "ชุลี", นิบ, ไหว้ (ป./ส. อญฺชลี) (P./S. añjalī).

ຊຸມນຸມ ก. "ชุมนุม", โธม(ธอม)กับ, ปะชุม (ข. ชุ๎นุ๎, ชุมนุ๎นุม) (Kh. jaṁnuṁ, jaṁnuṁm).

ຊຸມພອນ 1. น. "ชุมพ่ธ", ไม้เดื่อ (ถัดแปงมาจาภ "อุทุมพ่ธ") (ป. อุทุมฺพรธ) (P. udumbara).

"ต้นพาภเดื่อภินได้"; *bot. Ficus racemosa* L. อิวส์ (Fam.) Moraceae.

"ต้นพาภเดื่อป่อๆ"; *bot. Ficus hispida* L.f. อิวส์ (Fam.) Moraceae.

2. น.(ภอม) "ชุมพ่ธ", ชื่ปาเบื๊ออ่อนชนิดหนึ่ง (ถัดมาจาภ "สลุมพ่ธ" ก็มี ตามเล้ำไทย์); "ปาชุมพ่ธ"; *icht. Ompok krattensis* (Fowler, 1934). อิวส์ (Fam.) Siluridae.

ຊູຊົກ น. "ชูชก", ชื่พธาหมต์ตินหนึ่ง, ชื่กับธ์ หื หังสือผูภหนึ่ง ในเธื่องเวสสันดธ (ป. ชูชก) (P. jūjaka).

ຊູຫົກ, ຊູຣົກ ก. ยอมจำนิน (ข. จน, จ็นน?), ยอมบ่สู้ (จ. ชู ร็อ เก็) (Ch. sū huò kè).

ເຊ 1. น. แม่น้ำ. ชื่นี้ นิยิมเอ็นกับ แต่หาวภาคภาว ลิวไปหาหาวภาคใต้ (ข. ហ្ទេ?, เหฺธ?) (Kh. dre? => xé).

2. ก. ยืนยู่บ่เที่ธิว, เน็ิว, เหวิ่ธิว.

ເຊດຖາ 1. อ. "เชฏฐา", เชฐภา, จเธิลที่สุด, จเธิลภว่า, อายุสูวสุด.

2. น. "เชฏฐภา", เชฐภา, อ้ายภิภ, อ้ายใหธ่. ถ้าเอ้าว่า "พธะเชฏฐภาคินี" = "เอ๊อยภิภ", ถ้าเอ้าว่า "พธะเชฏฐภาภาดา" หื "พธะเชฏฐภา" = "อ้ายภิภ". ใช้คู่กับ "ภนิยภา" = "น้องสาอ" (ป. เชฏฺฐภา/ส. ชฺเยษฺฐา, เชฺยษฺฐา) (P. jeṭṭhā/S. jyeṣṭhā).

3. น. ดาอฐภข์ ฒู่ที่ 18 มิ 14 ฒ่อย เพ็นเป็นธูปวาอ้าๆ หื ล่นาล.

ເຊຕວັນ [เชตะ-] น. "เชตวัน", สอนธอวพธะเจ้าเชนภ์: บางเพื็อ ภ่อา "เชตุผิน", ชื่อัดสำลัล (ข. สำขาบ่) ในนล่ธสาอัตถิ เป็นบ่อนที่พธะพุทธะเจ้าปะทับหญายภว่าทุภบ่อน (ป. เชต+อน => เชตวน) (P. jeta+vana => jetavana).

ເຊ น. "เช" = ไม้, "เถิมเช" = ต้นไม้ (ข. เชิ, เฒิมเชิ) (Kh. jheu, ṭeumjheu).

ແຊງ 1. น. ชื่พืชชนิดหนึ่ง พอภหล้าลำแธว มักเภิด (ข. เภิด, ภ็เติด) ตามบ่อนน้ำถ้อมเถิว:

① น. แชงที่เภิดตามเป็นภู; *bot. Erianthus longesetosus*. อิวส์ (Fam.) Poaceae.

② น. แชงที่เภิดตามแคมบึว; *bot. Sclerostachya fusca*. อิวส์ (Fam.) Poaceae.

2. น. "นิภแชงแชอ"; *orn. Dicrurus macrocercus*. อิวส์ (Fam.) Dicruridae.

3. น. ชื่อองพอภพาภไม้ หื ดอภไม้ ที่มิธอั้นใหธ่อันเดัธอกัน แล้อมิธอั้นน้อยต่ำกับฒ่อย หื ดอภ แยภออภมาอิภต่างหาภ ดั่ว: แชงพาภผ้าอ, แชงพาภตาล เป็นต้น.

4. ก. ธ่องขึ้นไปหางพ้า, เธ้ามาสับปันยู่ในหว่างภาว. อ. สับปัน, สับหว่างๆ.

5. น. ลายแผ่นแผต่างๆ, แบบย่างลอดลาย ในแผ่นแผ.

6. น. เชื๊อแบอ, เหงี่าภ์, พิวส์พันธุ์.

ຊິງ 1. (ลำเดัธอกับภับ ชิงละ ยู่เหิว) น."ชิงพ์", แถ่ว (ธาชาสัพท์ ใช้อ่า "พธะชิงพ์") (ป./ส. ชฺฆ) (P./S. jaṅghā).

2. น. "หธิง", อาด, ภิธียา, ห่าหาว, ธูปธ่าว. ก. ถื, ธักษา, ติภแต่ว, นุ่วหิ่ม, เธ้, ปะถับ, ดำธิงไว้; ชิงเลื่อว, ชิงเมือว, ชิงเผห, ... (ข. ហុទ្ង) (Kh. sôṅ "sông").

3. อ. ชิง, เหวิง, ว่อมเหวิง, โสภเสี้ๆ, บ่ชื่นขยาน.

4. ก. เอ๊าสิ่งของกินเอ้ากัน เช่น: ชิงภาเฝ, ชิงนิม, ...

ຊິນ 1. น. "ชิน", ลิน (มักใช้ในภาสาพังสือต่างๆ). น. ภาธเภิด (ข. ภ็เติด, ภ็เติด) (ป./ส. ชน; ส. ชนมน) (P./S. jana; S. janaman).

2. น. "ชิล", บ้ำ, แม่บ้ำ (ป./ส. ชล, ชเล) (P./S. jala, jale).

3. น. "ชิส", ลินโว่, ลินจ้ำ, หินชิล, หินชิส (หิ-นะ-ชิน) (ป. ชส/ส. ชล) (P. jaḷa/S. jala).

4. ก. ต่สูกัน, น. ภาธต่สูกัน ธะหว่างๆ สัต(สัตว์)ด้อยกัน เช่น: วิอชินวิอ, ลอายชินลอาย.

ຊິນຊັນ น. "ชิลชันม์", สิ่งที่เภิดจาภแม่บ้ำ ลิ บิอ (ส. ชลชนม) (S. jalajamana).

ຊິນນີ น. "ชินนี", แม่ (ป. ชนฺนี) (P. jannī).

ຊິນບົດ [ชินนะ-] น. "ชินบท", บ้านนอก, บ้านน้อยยู่นอกเมือๆ (ป./ส. ชนปท) (P./S. janapada).

ຊິນມາຍຸ น. "ชินมายุ", อายุจาภภาธเภิด (ส. ชนม+อายุ) (S. janama+āyu).

ຊິນວັດສາ [ชินนะ-] น. "ชินวัสสา", ปีนับแต่มื้เภิด (ข. ภ็เติด, ภ็เติด) [ชน+(ป. อสฺสา/ส. อพฺษา)] [jana+(P. vassā/S. varṣā)].

ຊິນ น. "ชิน", ลิน (มักใช้ในภาสาพังสือต่างๆ). น. ภาธเภิด (ข. ภ็เติด, ภ็เติด) (ป./ส. ชน; ส. ชนมน) (P./S. jana; S. janaman).

2. น. "ชิล", บ้ำ, แม่บ้ำ (ป./ส. ชล, ชเล) (P./S. jala, jale).

3. น. "ชิส", ลินโว่, ลินจ้ำ, หินชิล, หินชิส (หิ-นะ-ชิน) (ป. ชส/ส. ชล) (P. jaḷa/S. jala).

4. ก. ต่สูกัน, น. ภาธต่สูกัน ธะหว่างๆ สัต(สัตว์)ด้อยกัน เช่น: วิอชินวิอ, ลอายชินลอาย.

ຊິນຊັນ น. "ชิลชันม์", สิ่งที่เภิดจาภแม่บ้ำ ลิ บิอ (ส. ชลชนม) (S. jalajamana).

ຊິນນີ น. "ชินนี", แม่ (ป. ชนฺนี) (P. jannī).

ຊິນບົດ [ชินนะ-] น. "ชินบท", บ้านนอก, บ้านน้อยยู่นอกเมือๆ (ป./ส. ชนปท) (P./S. janapada).

ຊິນມາຍຸ น. "ชินมายุ", อายุจาภภาธเภิด (ส. ชนม+อายุ) (S. janama+āyu).

ຊິນວັດສາ [ชินนะ-] น. "ชินวัสสา", ปีนับแต่มื้เภิด (ข. ภ็เติด, ภ็เติด) [ชน+(ป. อสฺสา/ส. อพฺษา)] [jana+(P. vassā/S. varṣā)].

ຊິນຊູ น. "ชินชู", ไม้หว้า: ภาสาไทย์เอ๊ธมและ อ่า ลูกชมพู่ (ป. ชมฺพู) (P. jambū).

"ต้นพาภเจ้ธๆ"; *bot. a) Syzygium jambosi* (L.) Alston., *b) Eugenia javanica*.

อิวส์ (Fam.) Myrtaceae.

"ต้นพาภหว้า"; *bot. Syzygium cumini* (L.). อิวส์ (Fam.) Myrtaceae.

ຊິນຈັນ [ชินละ-] น. "ชิลจัณฑ์", บ้ำเหงี้า, บ้ำถุร้าย (ป./ส. ชลจณฺฑ) (P./S. jalacaṇḍa).

ຊິນຈອນ [ชินละ-] น. "ชินจ่ธ", หางบ้ำ, สัต(สัตว์)ยู่บ้ำ (ป./ส. ชลจร) (P./S. jalacara).

ຊິນສະຖານ [ชินละ-] น. "ชินสถาน", สธะบ้ำ, บ้ำสำๆ [ชล+(ป. ฐาน/ส. สฺถาน)] [jala+(P. ṭhana/S. sthāna)].

ຊິນຊາດ [ชินละ-] น. "ชินชาติ", บ้ำ, แม่บ้ำ (ป./ส. ชลชาติ) (P./S. jalajāta).

ຊິນທາ, ຊິນທິ, ຊິນທານ [ชินละ-] น. "ชินธา", ชินธิ, ชินธาธ, บ้ำ, แม่บ้ำ, สายบ้ำ (ป./ส. ชลธา, ชลธิ, ชลธาร) (P./S. jaladhā, jaladhī, jaladhāra).

ຊິນນາ, ຊິນນັຍ [ชินละนา, ชินละไน] น. (ภอม) "ชินนา" (ชินนัยนา?), "ชินนัยน์", บ้ำตา (ป./ส. ชลนา, ชลนยนา) (P./S. jalanā, jalanayanā).

ຊິນເນດ [ชินละ-] น. "ชินเนตต์" => ชินเนต, ชินเนตธ์, บ้ำตา [ชล+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [jala+(P. netta/S. nettra)].

ຊິນປະທານ [ชินละ-] น. "ชินปทาน", ภาธป้ามบ้ำ และ ไธบ้ำ เพื่อปโยชน์แภ่ภาธปูภฝัว [ชล+(ป. ปทาน/ส. ปฺรทาน)] [jala+(P. padāna/S. pradāna)].

ຊິນມາກ [ชินละ-] น. "ชินมาธ์ค", หางบ้ำ, หินหางบ้ำ, ภาธเดิน (ข. เผิธ, ผ็เติธ) หางบ้ำ [ชล+(ป. มคฺค/ส. มารฺค)] [jala+(P. magga/S. mārga)].

ໂຊກ น. "โชค", ลาภ, ลธาอดี (ข. ฤธา), ภาธได้ดี (ป. ชยคฺคหา => ข. โชฺค) (P. jayaggaha => Kh. jôg "chôk").

ໂຊດ, ໂຊຕິ 1.น. "โชต", โชติ, ลอามธุ่วเธืองๆ, ลอามจเธิล, ลอามสว่างๆ (ป. โชฺติ/ส. ทฺโยติสฺ, ชฺโยติสฺ) (P. joti/S. dyotis, jyotis).

2. อ. เหงิล, โพด; "ลอยไภเห็นโชติ ปะมาณเผิมแจ้ว".

3. น. "ฟานโชติ", ชื่ฟานผู้หี่โต(ติอ)ใหธ่ภว่าหมู่: ถ้าแม่น ภอางๆ = "ภอางส้อย", หมู = "หมูหอภ", ข้างๆ = "ข้างสาล", เผิย = "เผิยสาล", วิอ = "วิอโหบ" ๆลๆ "ฟานโชติ"; *zoo. Muntiacus muntjac* Zimmermann, 1780. อิวส์ (Fam.) Cervidae.

ໂຊດົກ น. "โชดก", ผู้ธุ่วเธืองๆ, ผู้จเธิล (ป. โชฺตก/ส. ชฺโยตก, ทฺโยตก) (P. jotaka/S. jyotaka, dyotaka).

ໂຊຕການ [โชดตะ-] (เบิ่งลืน โชด, โชติ-1 ยู่ข้างเหิว) อ. "โชตการ", ธุ่วเธืองๆ, วาม [(ป. โชฺติ/ส. ทฺโยติสฺ, ชฺโยติสฺ)+การ] [(P. joti/S. dyotis, jyotis)+kāra].

ຊວງ 1. น. "หธวง" => ชวง, เอิภ, อิภ (ข. ทฺรุง) (Kh. druṅ "drung").

2. น. ชื่วูใหธ่ชนิดหนึ่ว ตามนิหานสิบชัย, ชื่แม่พยาธีแบอหนึ่ว เชื่อถืภับว่าเป็นธูปวู ยู่ใน ธ่างภายของแม่ลิว: ลิวที่มีพยาธีชวงนี้ มักเล้ธวงลูภบ่ใหธ่.

3. ก. เด่มือทั้วสองเข้าไป เพื่อจับ หื ภอด.

ໄຊໂຍ ก. "ไชโย", ผาบ (ข. ปฺธาป), สู้ได้, มิชัย; อุ. เป่งเสัธวงออภมา เพื่อสะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ลอามยินดี หื อวยพ่ธ (ป./ส. ชย, ชโย) (P./S. jaya, jayo).

ເຊົາ 1. น. "เชาวน์", ลอามฉลาด (ข. ฉฺลาต), ปัฌญา (ป. ชวน/ส. เชาวน) (P. javana/S. jauvana).

2. ก. ยุด, บ่ต่ไป, บ่เธัด หื บ่ดำเนิน (ข. เผิธ, ผ็เติธ) ต่ไป.

3. น. ตั่วอี้มีอันล้อมหังสี่ด้าน สำหับใหเด็ภน้อยเธ้ธมนั่ว.

ເຊົາອະເລກ น. "เชาเลข", ชวเลข ภ่อา, ภาธเอ้ธมไอ. ก. เอ้ธมไอ: เหันใส่ฝรั่ว-อังภลิส = Fr. à conspecter, à prendre des notes/En. to conspect, to take notes [(ป. ชว/ส. เชาว)+เลข] [(P. java/S. jauva)+lekha].

ຊຳນະ ก. "ชำนะ", ผาบ (ข. ปฺธาป), สู้ได้, มิชัย (ตามภาธออภเสัธว แบบภาสาขเมธ) (ป./ส. ชน; ข. ชฺน => ชฺน) (P./S. jana; Kh. jaṁna => jhaṁna "chamnéa").

ຊຳນານ ก. "ชำนาญ", ธู้ละเอ้ธด, เธียมาพ่วาย, ธู้ลึภแน่. ถัดแปงมาจาภ "ชาน" (ป. ชาน/ส. ธฺยาน => ข. ชฺนาล) (P. jhāna/S. dhyāna => Kh. jaṁnāñ "chamnéañ").

ຊຳນິ ก. "ชำนิ", ธู้ลึภแน่ (ข. ชฺนิ) (Kh. jaṁni "chamnei"). มักใช้คู่กับ "ชำนาญ" ดั่วโต(ติอ) ย่างๆ ยู่ลุ่มนี้:

ຊຳນິຊຳນານ ก. "ชำนิชำนาญ", ได้มาจาภ 2 คำ ลือ: "ชำนิ" และ "ชำนาญ" ขอภใส่กับ (ข. ชฺนิชฺนาล) (Kh. jaṁnijaṁnāñ "chamneichamnéañ").

ຊຳຣະ ก. "ชำระ", ใช้เวินลืน, ใช้เวินค่าสิ่วขอว, แภ้ไขให้ดี, ตัดสินลอาม. คำว่า "ชำระ" ขเมธให้ลอามพายอ่า "เชิล้าว" (ข. ชฺร, ชฺร) (Kh. jra, jaṁra "jréa, jaṁréa").

ຍ

ພຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ທີ 8 ເປັນພວກອັກຢ໋ຣຕ່ຳ, ໃຊ້ເປັນພຍັນຊນະຕົ້ນພຍາງຄ໌ ແລະ ໂຕ(ຕົວ)ສະກົດໄດ້. ສຳຫຼັບຄຳສັບທີ່ມີເຄົ້າມາຈາກภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ທີ່ເຂັຽນດ້ວຍໂຕ(ຕົວ) "ฌ" ເມື່ອໄດ້ภายมาเป็นภาสาลาวแล้ว ແມ່ນເຂັຽນດ້ວຍພຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ນີ້ ອີງຕາມ "ธาตุบัตหิตย์สภาลาว" ດ້ວຍພຍັນຊນະลาว 27 ໂຕ(ຕົວ).

ยะกะนะ ນ. "ยกนะ", ตัย (ป. ยกน/ส. ยกฤตฺ) (P. yakaṇa/S. yakṛt).

ยะสะ, ยะโส ນ. "ยสะ", "ยโส", ยิส, ชื่อสัฆ (ป. ยส/ส. ยศสฺ) (P. yasa/S. yaśas).

ยะโสทอน ນ. "ยโสธ์ธ", ผู้ทริว (ข. ហ្ស៑) ไว้ชื่วยิส, ผู้ทริวยิส [(ป. ยส/ส. ยศสฺ)+ธร] [(P. yasa/S. yaśas)+dhara].

ยะชุธะเวด ນ. "ยชูธเวชฺ", ชื่อัมภีร์ที่ 2 ขอวัมภีร์ผธาหมต์ เป็นัมภีร์ที่ภล่าวด้วยมินต์ ແລะ ວິธีใช้มินต์ [ยชุธ+(ป. เวชฺ/ส. เวท)] [yajūra+(P. veja/S. veda)].

ยะตี ນ. "ยติ", ผู้ปะกอบดอวามเพียร, ผู้สังธอมอิมทรีย์, พระภิกขุ(-ปุ), โยคิ. ນ. ภาธยุด เป็นจังหวะ (ข. ៗ)ภาภ์) ในภาธอ่านภาพย์กอนโถลๆ (ข. ត្រៃ, ត្រៃ) ฉันท์ (ป./ส. ยติ; ส., ยตินฺ) (P./S. yati; S. yatin).

ยะติพัง ນ. "ยติภังค์", ภาธแจกลำ หรื ยิทออกจาภกัน ตามข้ำังลับขอๆกอน ดั่ง; "นับแต่ภูธ์ธ ธุตธาชลิงธาไท้" (ธุน-นะ-ธาด) ให้เป็นลำเดียวกัน. ภาธอ่านกอนขำังลับให้แยกกัน เป็น "ภูธ์ธธุต-ตธาชฺ" (ป./ส. ยติ+ภงฺค) (P./S. yati+bhaṅga).

ยะถา อ. "ยถา", ฉันใด, เปรียบเท่ียบ; "อันนี้ ยถาแท้ ธัมม์เป็ธมปุนเปรียบ" (ป./ส. ยถา) (P./S. yathā).

ยะถากัม [-กำ] อ. "ยถากัมม์", ตามกัมม์, ตามแต่จะเป็นไป [ยถา+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [yathā+(P. kamma/S. karma)].

ยะถาพูตะยาน ນ. "ยถาภูตญาต", ภาธรู้เถิงดอามเป็นไป [ยถาภูต+(ป. ญาต/ส. ชฺญาน)] [yathābhūta+(P. ñāṇa/S. jñāna)].

ยะมะ 1. ນ. "ยมะ", คู่, แฝด (ป./ส. ยม) (P./S. yama).

2. ນ. "พระยิม", ยิมขาล, พระยายิม, ชื่อเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ปะจำโลกของคิมตาย. คิมลาว ผาภันว่าแต่ "ยิม-พิ-ขาน"?: มันอาจมาจาก "ยม+อภิ+ปาล" => "ยมาภิปาล"√ ฟายกว่า.

ยะมะกะ, ยะมิก ນ. "ยมกะ", ยมิก, คู่, เป็นชื่อัมภีร์อภิธัมม์ปิผิกหนึ่งในพุทธสาสนา ภล่าวด้วย

ธัมม์ที่เป็นคู่กัน. ลำนี้ มาจาก "ยมกะ", ยมิก คิมลาวยังมาดัดแปงเป็น "ยอดมุก?" ติ่มอิก (ป./ส. ยมก) (P./S. yamaka).

ยะมะกะปาติหาน ນ. "ยมกะปาฏิหาธย์", ฬทธิ์ที่สะแดง (ข. สฺแดง, แสฺดง) เป็นคู่ๆ ซึ่งเป็นฬทธิ์ที่พระพุทธะเจ้าทธิง (ข. ហ្ស៑) สะแดงสู้พวกเดียธถี่ ยู่ต้นพฺาภม่วง ที่ "ธาตุลฬท์" ปะเทศอินเดีย [ยมก+(ป. ปาฏิหาริย/ส. ปฺราติหารฺย)] [yamaka+(P. pāṭihāriya/S. prātihārya)].

ยัก ນ. "ยักข์(-ข์)", อมนุส(อมนุษย์)พวกหนึ่ง ตามลติบูธาต ภล่าวอ่า มีติบโต(ตัว)เพียบมนุส(มนุษย์) ธูปร่างดำ แอ้อใหธ่ มีฬทธิ์เดชฺ เทาะเทิน (ข. เทิธ) เดิน (ข. เผิธ, ผ่เดิธ) อาภาสได้ และ มักภินคินเป็นอาหาร (ป. ยกฺข/ส. ยกฺษ) (P. yakkha/S. yakśa).

ยักขินี ນ. "ยักขินี", ยักษิณี, ยักข์(-ข์)ผู้หญิง (ป. ยกฺขินี/ส. ยกฺษิณี) (P. yakkhinī/S. yakṣiṇī).

ยักเค อุ. "ยัคเฆ", ข้เดชฺะ (ป. ยคฺเฆ) (P. yagghe).

ยัสดี [ยัดสะ-] ນ. "ยัษฎิ", ยัยกี, ไม้ค้อนเท้ำ (ป. ยฏฺฐี/ส. ยษฺฏิ) (P. yaṭṭhi/S. yaṣṭi).

ยัชุโยปวีด [ยัดชุะโยปะ-] ນ. "ยัชุโยปวีต", สายเคื่องพายอัตภาะพธาหมต์, ภชัตธิย์, และ แพลย์ [(ป. ยญฺโญ/ส. ยชฺโญ)+ปวีต] [(P. yañño/S. yajño)+pavīta].

ยัชุยะ [ยัดชุะ-] ນ. "ยัชุยะ", พิธีภัมม์, ภาธบูชฺา. อัจนานุภัม(-ภธิม)ภาสาไทย์ เขัຽนเป็น ยัชนะ (ป. ยญฺญ/ส. ยชฺญ) (P. yaññā/S. yajña).

ยัชมาน [ยัดชุะ-] ນ. "ยัชมาน", เจ้าภาพ (ส. ยชมาน) (S. yajamāna).

ยัดติ ນ. "ญัตติ", ภาธปะภาส, ข้สเนิเพื่อให้มีภาธดำเนินภาธ (ข. ผ่เดิธภาธ) ย่างใดย่างหนึ่ง หรื ลิงมติ (ป. ญตฺติ) (P. ñatti).

ยัน 1. ນ. "ยัญญ์" => "ยัญ์", ภาธบูชฺายัย, ภาธเสัน, ภาธบูชฺา มีโดยภาธข้าสัต(สัตว์) สังเอิย (ข. สฺไวย, ไสฺวย) (ป. ยญฺญ/ส. ยชฺญ) (P. yaññā/S. yajña).

2. ນ. "ยันต์", ธูปเสี้นเขัຽน และ โต(ตัว-)หังสือที่เขัຽนใส่แผ่นผ้า หรื โลหะ นับว่าเป็นของดิ (ป. ยนฺต/ส. ยนฺตฺร) (P. yanta/S. yantra).

ยันตะกัม [-กำ] ນ. "ยันตกัมม์", ยันตธภัธม์, วิชฺาดอามธู้เกี่ยอกับเคื่องกิลจักธ์ต่างๆ (ป. ยนฺตกมฺม/ส. ยนฺตฺรกรฺม) (P. yantakamma/S. yantrakarma).

ยา 1. ນ. "ญา"; ตัดมาจาก "อาชุญา" ใช้นำหน้านามของผู้มียิสกฺาบ์ขัธดาสักด็สูง ดั่ง: ญาพ่, ญาแม่, ... (ส. อาชฺญา/ป. อาฌา) (S. ājñā/P. āṇā).

2. อ. ฉลาด (ข. ឆ្លាត), ธู้ (Demonstrative adjective) (ส. ญา) (S. ñā).

3. อ. ใด, อันใด (Demonstrative adjective) (ป. ยา) (P. yā).

ยาคู 1. ນ. ของกินที่เป็นไปตามปิกติ (ป. ยา+คุ => ยาคุ) (P. yā+gu => yāgu).

2. ນ. ของกินที่ปะสิม(ผสิม)กัน (ป. ยุ>ยา+คุ => ยาคุ) (P. yu>yā+gu => yāgu).

3. ນ. ของกินที่เธัดบ่ให้มิพยาธิ หรื เช้ือโธคต่างๆ (ป. ยชฺ+ณ = ยชฺณ>ยชฺ>ยาชฺ>ยาค => ยาคุ) (P. yaj+ṇ = yajaṇa>yaja>yājа>yāga => yāgu).

ทัง 1, 2 และ 3 ลาวเอ็นอ่า "เอ็าเปรียภ", ส่วนภาสาไทย์เอ็นอ่า ข้าวต้ม.

4. "ญาคู"; เป็นคำที่ตัดมาจาก "อาชุญาคู" => ญาคู. ນ. พระภิกขุ(-ปุ) ติบมิอัสสาแก่ และ ได้รับภาธเถราภเสภคู้ง (ข. ឦ្ស) ที่ 3 . แล้วเอ็นอ่า "เจ้าหิอคู", "อาชุญาคู" หรื "ญาคู" (ส. อาชฺญา+คุรุ = อาชฺญาคุรุ => ญาคู) (S. ājyā+guru = ājyāguru => yāgarū).

ยาจะนา ນ. "ยาจนา", ภาธขอ, ภาธธ้องขอ, ภาธไหว้วอน (ป./ส. ยาจนา) (P./S. yācana).

ยาจิก ນ. ผู้ขอ, คินขอทาน (ป./ส. ยาจก) (P./S. yācaka).

ยาด 1. ນ. "ญาติ", พี่น้อง (ป. ญาติ/ส. ชฺญาติ) (P. ñāti/S. jñāti).

2. ก. ถึงเอิาดาตินดามีจากคินอื่น.

ยาดา, ยาตา ນ. "ลูกไพ่" (ส. ยาตา) (S. yātā).

ยาดโยม ນ. "ญาติโยม", ผู้มาธ่วมเธัดบุญในอัด (ป. ญาติ+ข. ญุ่, ឧญุ่ => ญาติโยม) (P. ñāti+Kh. ñuṁ, khñuṁ => ñātiyom).

ยาตนา [-ตะ-] ນ. ภาธเจ็บป่วย, ภาธทໍธมาน (ป./ส. ยาตนา) (P./S. yātanā).

ยาติกา ນ. "ญาติกา", พี่น้อง (ป. ญาติกา/ส. ชฺญาติกา) (P. ñātikā/S. jñātikā).

ยาน 1. ນ. ยานพาหนะ, เคื่องพาไป, พาหนะต่างๆ ดั่ง: ธิถ, เภอัธน(ภเอัธน) (ป./ส. ยาน) (P./S. yāna).

2. ນ. "ญาณ", ดอามธู้, ปัญญาที่ธูแจ้จ้ง (ป. ญาณ/ส. ชฺญาน) (P. ñāṇa/S. jñāna).

3. ນ. ไม้แนอหนึ่ง ยางมีกิ่นหอม ยางที่ได้จากไม้แนอนั้น มี 2 ชนิด;

① "ยานขาว"; *bot. Styrax tonkinensis*, ② "ยานแดง"; *bot. Styrax bensoides*.

อิงส์ (Fam.) Styracaceae.

4. อ. บ่เลั่ง, ผ่อนผันได้.

ยานกะ [ยานะ-] ນ. เภอัธน(ภเอัธน)น้อย (ป./ส. ยานก) (P./S. yānaka).

ยานอิถี [ยานะ-] 1. ນ. ทางธิถ, ทางเภอัธน(ภเอัธน) (ป./ส. ยานวีถี) (P./S. yānavithī).

2. ນ. "ญาณวิถี", หางแห่งดอามธู้, หางแห่งปัญญา [(ป. ญาณ/ส. ชฺญาณ)+วิถี] [(P. ñāṇa/S. jñāṇa)+vithī].

ยานทัสนะ [ยานะทัดสะ-] ภ. "ญาณทัสน์", เห็นด้วยญาณ. ນ. ภาธเห็นด้วยปัญญา หรื ญาณ (ป. ญาณทสฺสน/ส. ชฺญานทรฺศน) (P. ñāṇadassana/S. jñānadarśna).

ยานุมาน ນ. "ยานุมาส", ตเลั่ธดำ, ใช้สำหรับหามพระเจ้าแผ่นดิน (ป. ยานุมาส/ส. ยานุมาศ) (P. yānumāsa/S. yānumāśa).

ยาปะนะ ນ. "ยาปนะ", ภาธยังชีวิตให้เป็นไป (ส. ยาปน) (S. yāpana).

ยาปะนะมัด ນ. "ยาปนะมัต", อาหาธที่พ่ให้เป็นยู่ได้. อ. พ่เช้ธอยาชีวิต, พ่เลั่ธดชีพได้; ชาวบ้าน ที่อไปมักเอ้าอ่า "ยา+ปธมัตถ์ไส้" X ≠ [(ป. ปธม+อตฺถ/ส. ปธม+อารฺถ)+ไส้] โต(ตัว)ถึกแท้ √ แม่นยู่ลุ่มนี้ [ยาปน+(ป. มตฺต/ส. มาตฺร)] [yāpana+(P. matta/S. mārta)] √

ยาม 1. ນ. เวลา, ธริ้ง, ดธาว (ข. ឦ្ស), เที่อ, ส่วนของวัน; ในดธิ้งขูธาต เพิ่น แบ่งยามภางวันออกเป็น 8 ยาม เธียกชื่ ดังนี้: ① ยามตูดเช้ำ, ② ยามภองวาย, ③ ยามแถใก้เที่ธง, ④ ยามเที่ธง, ⑤ ยามตูดซ้าย, ⑥ ยามภองแลง, ⑦ ยามแถใก้ค่ำ, ⑧ ยามค่ำ.

2. ນ. ชื่สอนของวัน; ในภาสาปาลิ แบ่งยามแต่ในเวลาภางคืน มีเพียธ 3 ยาม คื: ① ปฐมยาม (ยามต้น), ② มชฺฌิมยาม (ยามภาง) และ ③ ปจฺฉิมยาม (ยามสุดท้าย) (ป./ส. ยาม) (P./S. yāma).

3. ນ. ชื่สวัธค์ชั้นที่ 3, เทอดาในชั้นนี้ เอ็นอ่า "ยามเทอบุต", "ยามเทอบุตธ์"...

ยามกาม, ยามักกาม [ยามะ-] ນ. "ยามภาธ", เคื่องพายกำภับพยัญชนะ เพื่อใช้อ่านถอยกัน แต่ก่อน มีธูปลักขถะดั่งนี้ "ॅ" (ป./ส. ยามการ) (P./S. yāmakāra).

ยามกาลิก [ยามะ-] ນ. "ยามภาลิก", ของที่อนุญาตีให้ภิกขุ(-ปุ) ฉันได้ชั่วยาม คื "วันหนึ่ง" กับ "คืนหนึ่ง" นั้นก็คื "น้ำอัตถบาล" (ป. ยามกาลิก) (P. yāmakālika).

ยามโยก [ยามะ-] ນ. "ยามโยค", เวลาที่ประกอบด้วยฬกข์ที่ดี (ป. ยามโยค) (P. yāmayoga).

ยามิก ນ. คินธักขายาม, คินเฝ้ายามเวลาภางคืน (ป./ส. ยามิก) (P./S. yāmika).

ยาวกาลิก [ยาวะ-] ນ. ของที่อนุญาตีให้ภิกขุ(-ปุ) ฉันได้ชั่วดธาว (ข. ឦ្ស), คื: แต่เช้ำไปหาเที่ธงวัน (ป. ยาวกาลิก) (P. yāvakālika).

ยาวชีวิก [ยาวะ-] ນ. ของที่อนุญาตีให้ภิกขุ(-ปุ) ฉันได้ตลอดชีวิต ได้แก่ยาแก้พยาธิต่างๆ (ป. ยาวชีวิก) (P. yāvajīvika).

ยุภ ນ. "ยุค", สมัย, เวลา, ครั้ง, คราว (ข. ฤธา), เหื่อ; ภาธกำหนิด (ข. ภ์ฅต่) เวลาของโลกยุคนั้น (ป./ส. ยุค) (P./S. yuga) มี 4 ยุค คือ:

① "กฬกดายุค" มีอายุได้ 1.728.000 ปี.

② "ไตธ(ตไธ)ดายุค" มีอายุได้ 1.296.000 ปี.

③ "ทวาปธยุค" มีอายุได้ 864.000 ปี.

④ "ภลียุค" มีอายุได้ 432.000 ปี.

โธม(ธอม) 4 ยุคนี้ มีอายุได้ 4.320.000 ปี นับเป็น 1 มหายุค และ โธม(ธอม) 2.000 มหายุค จึ่งเป็น 1 ภัป (ภัลป์) คือ เป็น 1 มื้ ภับ 1 คืน ของ มหาพธิห์มผู้สร้างโลก

ยุคันตะ ນ. "ยุคันตะ", ที่สุดของยุค (ป. ยุคนฺต) (P. yuganta).

ยุคันตะอาด ນ. "ยุคันตอาต", ลิมในครั้ง (ข. ฤธา) สุดยุค คือ ลิมที่มาล้างผลาญ (ข. ฝลาญ) โลกให้จิบหาย (ป. ยุคนฺตอาต) (P. yugantavāta).

ยุคันทธน ນ. "ยุคันธ์ธ", ชื่อภูเอ๊าหม่อยหนึ่งในภูเอ๊า "สัตภัตภห์" หรือ "สัตบ์ธิภัตภห์" ที่ล้อมภูเอ๊าสเมธ อยู่, บางเหื่อ ภ์เห็นเอ๋ธนเป็น "ยุคุนธ์ธ" ภ์มิ (ป./ส. ยุคนฺธร) (P./S. yugandhara).

ยุคิน อ. "ยุคิล", คู่, สอง, ทั้งสอง (ป./ส. ยุคล) (P./S. yugala).

ยุดติ ก. "ยุตติ", มัก, ถึกต้อง, จิบลิง, เลิก (ป. ยุตฺติ/ส. ยุกฺติ) (P. yutti/S. yukti).

ยุดติหัม [-หำ] ນ. "ยุตติธัมม์", เป็นธัมม์, ถึกต้อง, การลิงธอยเด้ธอกัน (ป. ยุตฺติธมฺม/ส. ยุกฺติธรฺม) (P. yuttidhamma/S. yuktidharma).

ยุติ (เบิ่งลืม ยุดติ ยู่เหิง).

ยุทกัม [ยุดทะกำ] ນ. "ยุทธกัมม์", การธิบเธอกัน, การธ้าฟันลันแหงกัน [ยุทฺธ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [yuddha+(P. kamma/S. karma)].

ยุทนา [ยุดทะ-] ນ. (กอม) "ยุทธนา", การธิบกัน (ป./ส. ยุทฺธนา) (P./S. yuddhanā).

ยุทพูม [ยุดทะ-] ນ. "ยุทธภูมิ", เดิ่นสิงคาม (ป. สงฺคาม/ส. สงฺครฺธาม), สบามธิบ (ป./ส. ยุทฺธภูมิ) (P./S. yuddhabhūmi).

ยุทวิทิ [ยุดทะ-] ນ. "ยุทธวิธิ", วิธิการสู้ธิบ (ป./ส. ยุทฺธวิธิ) (P./S. yuddhavidhī).

ยุทวินัย [ยุดทะวิไน] ນ. "ยุทธวินัย", ธะเบ็ธบ (ข. เธฺป, ธเปฺป) ในการสู้ธิบ (ป./ส. ยุทฺธวินย) (P./S. yuddhavinaya).

ยุบิน ນ. "ยุบิล", ย้ ถาม, เธื่องธาว (ข. ใยโปล่) (Kh. yôpôl).

ยุพดี [ยุบพะ-] ນ. "ยุวดี", ผิงสาว, สาวน้อย (ป./ส. ยุวตี) (P./S. yuvatī).

ยุพธาด, ยุอธาด [ยุบพะ-, ยุอะ-] ນ. "ยุพธาธุ", ยุวธาธุ, เยิาวธาธุ, อิงมิงภูบธาธุภูมาธ [(ป. ยุว/ส. ยุว, เยิาว)+ธาธุ] [(P. yuva/S. yuva, yauva)+rāja].

ยุพะ, ยุพา อ. หนุ่ม, สาว (ป. ยุว/ส. ยุวนฺ, เยิาวนฺ) (P. yuva/S. yuvan).

ยุธะยาด (เบิ่ง ยิอธะยาด ยู่หน้าต่ไป)

ยุอะชิน ນ. "ยุอชิน", ชายหนุ่ม [(ป. ยุวชน/ส. ยุว, เยิาว)+ชน] [(P. yuva/S. yuva, yauva)+jana].

ยุอะดี (ถืกับภับ ยุพดี ยู่เหิง) ນ. "ยุวดี", นางสาว (ป./ส. ยุวตี) (P./S. yuvatī).

ยุอะ, ยุอา ນ. ชายหนุ่ม (ป. ยุวา/ส. ยุวนฺ, ยุวานก) (P. yuvā/S. yuvan, yuvānaka).

ยุถิกา, โยถิกา ນ. ดอกผุด: นักปธาชุฒ์ธุ่นใหธ่ หื ธาวุโส ขั่ได้พาเธ้ธินเป็น "พุทธ์" (ส. ยุถิกา, โยถิกา) (S. yuthikā, yauthikā).

"ดอกโยถิกา หื ดอกผุด"; *bot. Jasminium auriculatum*. อิงส์ (Fam.) Oleaceae.

เยพุยยะ อ. "เยภุยยะ", ซ่าย, มาก (ป. เยภุยฺย) (P. yebhuyya).

เยพุยนัย [เยพุยยะไน] ນ. "เยภุยนัย", อิธิที่ถินส่วนซ่ายนิยิมใช้ (ป. เยภุยฺยนย) (P. yebhuyanaya).

เยพุยสิกา ນ. "เยภุยสิกา", ถอามเห็นอ้างมาก, ถอามเห็นส่วนซ่าย (ป. เยภุยสิกา) (P. yebhuyasika).

ยิด ນ. "ยิส", การย้องย่ ์สรเสิล (ส. ศสน => ข. สธฺเสิธ), ชื่เสิธ้ง, เธื่องพายกำหนิด (ข. ภ์ฅต่) ภาบะ หื ชั้นของถินที่มิถอามชอบธัมม์ (ป. ยส/ส. ยศ) (P. yasa/S. yaśa).

ยิม 1. ນ. ชื่เทพเจ้าผู้เป็นใหธ่ปะจำโลกของถินตาย เธ้ธภว่า "ยิมบาล" หื "พธะยายิม" (ป./ส. ยม) (P./S. yama).

2. ນ. "ยิมย้อย", น้ำตา, น้ำตาที่ไหลลิง. ก. ย้อย, ไหล, ธ้องไห้ (ข. ยំ) (Kh. yôm).

ยิมกะ, ยะมิก [ยิมมะ-] ນ. ชื่ลัมภิธ์อภิธัมม์ปิผิกหนึ่ง ในพุทธสาสบา กล่าวด้วยธัมม์ที่เป็นคู่กัน และ คำนี้ลาวใช้ว่า "ยอดมุก?" (ป./ส. ยมก) (P./S. yamaka).

ยิมทัน [ยิมมะ-] ນ. "ยิมทัตห์", ล้อมของพธะยายิม (ป./ส. ยมทณฺฑ) (P./S. yamadaṇḍa).

ยิมทูด [ยิมมะ-] ນ. "ยิมทูต", ผู้พาถินตายไปสู่ปัลลังภ์ของพธะยายิม เพื่อฟังคำตัดสิน (ป./ส. ยมทูต) (P./S. yamadūta).

ยิมบาน [ยิมมะ-] ນ. "ยิมบาล", ผู้ธักษาพั้นธิภ, ผู้ทำโทสสัต(สัตว์)นธิภ. คำนี้ ถินลาวเธ้าม้กพาภับเว้าว่า "ยิมภิบาล"?: หน้าจะว่า "ยมาภิบาล" (ยิม+อภิ+ปาล) √ จะถึกต้องกว่า

(ป./ส. ยมปาล) (P./S. yamapāla).

ยิมธาด [ยิมมะ-] ນ. "ยิมธาธุ", ผธะยายิม (ป./ส. ยมธาธุ) (P./S. yamarāja).

ยิมโลภ [ยิมมะ-] ນ. โลภของพธะยายิม, โลภของถินตาย (ป./ส. ยมโลภ) (P./S. yamaloka).

ยิมบา [ยิมมะ-] ນ. แม่น้ำ, น้ำตา. ชื่แม่น้ำแม่สายหนึ่งในปะเทสอินเด้ธ (ป./ส. ยมนา, ยมุนา) (P./S. yamanā, yamunā).

ยิอธะยาด ก. (กอม) "ยิอธยาต", เดิน (ข. เสิธ, ฌំเดิธ), ย่าๆ (ส. ยุธยาตฺธ) (S. yurayātra)

โยภ 1. ນ. ภาธที่ดาอบิพเถาะห์ ถ้ำๆแต่สองห่อยข้ึนไป มาโธม(ธอม)ยู่ในธาสิเด้ธอกัน, กาธกำหนิด (ข. ภ์ฅต่) ถิถิโพธา, โชค (ข. โชค), ถอๆชาตา, ฮูภห์ยาม (ป. โยค) (P. yoga).

2. ก. ย้ายขาเผื่อย่าๆต่ไป ดั่ง: "พ้แต่โยภย่าๆย้าย ภ้าอสู่เถหา".

โยชุนะ [โยดชุะ-] 1. ນ. "โยชุน์", มาตตา(มาตธา)แหภหางยาอ ตามแบบปาลิ: 1 โยชุน์ = 16 ภ.ม. หื 400 เส้น: ปาลิภล่าวอ่า 1 โยชุน์ = 4 ซื่อเสิธ้งวิอเถิกใหธ่ธ้อง = โยชุนំ จตุลาอุตំ (ป. โยชน) (P. yojana).

2. ນ. "โยชุน์", ชื่ลัมภิธ์หังสือภาสาปาลิปะเภหหนึ่ง (ป. โยชนา) (P. yojanā).

โยถะจักขุ ນ. "โยถจักขุ", โยถจักขุ, ตาหิพย์ [โยค+(ป. จกฺขุ/ส. จกฺษุ)] [yoga+(P. cakkhu/S. cakṣu)].

โยถะนิดหา ນ. "โยถนิหหา", โยถนิหธา, ภาธเอ้ำชาน แล้วบ่ธู้เมื่อเถิงสัพสิ่งหังหลาย [โยค+(ป. นิทฺทา/ส. นิทฺรา)] [yoga+(P. niddā/S. nidrā)].

โยถาอะจอบ ນ. "โยถอจ์ธ", ผู้ปะภอบถอามเผ้ธธ, ผู้มิถอามเผ้ธธ (ป. โยถาวจร) (P. yogāvacara).

โยถี ນ. ผธะฮาษี (ป. โยถี/ส. โยถินฺ) (P. yogī/S. yogin).

โยโส อ. ชื่อ, สำหาอ, ถินออกดี: "มีใจ่โยโสเจื๊อ ชายหะบิงแมออื่น" (สีนชุ้ย) (ป. โยโส) (P. yoso).

โยด (เบิ่งลำที่เธ้ธินเต้ม โยชุนะ ยู่เหิง).

โยถิกา, ยุถิกา (เบิ่ง ยุถิกา ยู่เหิงภ์มิ) ນ. ดอกผุด (ส. ยุถิกา, เยิาถิกา) (S. yuthikā, yauthikā).

"ดอกผุด หื ดอกโยถิกา"; *bot. Jasminium auriculatum*. อิงส์ (Fam.) Oleaceae.

โยหะกา ນ. "โยธกา", ดอกลัดเล้ำ, สายสม์เธือ: "บ้ำสมุหเลิภ และ ต้ิน ภอ้างใหธ่เป็น ภะแส ย่อมโยมโยธกา ภ์ยั่งถอๆเถิงได้" (ป. โยธกา) (P. yodhakā).

"ดอกลัดเล้ำ หื ดอกขัดเล้ำ?"; *bot. Oxyceros horridus* Lour. อิงส์ (Fam.) Rubiaceae.

"ดอกโยธกา"; *bot. Bauhinia monandra* Kurz. อิงส์ (Fam.) Fabaceae.

โยหา ນ. "โยธา", หหาธ, พิลเสิภ, การส้างแปง, การงานที่เธ็ดด้วยเหื่อแธง. ชื่กธะอวงหนึ่งที่โธม(ธอม)เอ้ธกางาน (ข. ๑าธ) เก่ธอกับการส้างแปงต่าๆๆ (ป. โยธ, โยธี/ส. โยธ, โยธินฺ) (P. yodha, yodhī/S. yodha, yodhin).

โยหิน, โยหิ (ลำเดิธอกับภับ โยหา ยู่เหิงนี้).

โยนิ ນ. "โยนิ", ถอามละเอ้ธด, ถอามปธิชุา (ป. ปธิลฺลา/ส. ปธิชฺลา), ถอามธู้, ลาต. ນ. ธอายลูก, ต้ิน, ที่เภิด (ข. เผิต, ภ์เติต), อวัยอะที่ลับของแม่ลิง และ สัต(สัตว์)โต(ติอ)แม่. (ป./ส. โยนิ) (P./S. yoni).

โยนิโสมะนะสิกาม ນ. "โยนิโสมนสิการ", การพิจาธตาย่างละเอ้ธด, ภ์าหนิด (ข. ภ์ฅต่) ธู้ในใจย่างดี, เอ้ำใจดีโดยตลอด (ป. โยนิโสมนสิการ) (P. yonisōmanasikāra).

โยม ນ. "โยม" => โยม, อ้าหาส, เป็นลำที่ภิภธุ(-ขุ), ผธะสิงพ์เอ็ม ธุาอบ้าน, ลหัยก์ => ลหักา หื ลงหัสถ์ (ข. ภฺลุ่ => ลุ่, ธฺลุ่) (Kh. kñuṁ => ñuṁ, khñuṁ).

ยอดมุก (มาจาภ ยิมภะ, ยะมิภ ยู่เหิงพุ้น).

เยีา 1. อ. "เยีาอ์", อ่อน, น้อย, ดั่งลำว่า มิงเยีาอ์. ນ. หนุ่ม, ธุ่น (ป. ยุว/ส. เยาวนฺ) (P. yuva/S. yauvan).

2. อ. อิดเมื่อยเกือบจะตาย ย้อนถึภติ หื ถึภธุบัติเหตุต่าๆๆ.

เยีาอะพา ນ. "เยีาอภา", นางงาม (ป. ยุวภา/ส. เยาวภา) (P. yuvabhā/S. yauvabhā).

เยีาอะพาน ນ. (กอม) "เยีาอพาน", ชายหนุ่ม, ลินหนุ่ม. อ. หนุ่ม, อ่อน [(ป. ยุว /ส. เยาว)+พาน] [(P. yuva/S. yauva)+bāna].

เยีาอะมาน ນ. "เยีาอมาลย์", นางงาม [(ป. ยุว/ส. เยาว)+มาลย] [(P. yuva/S. yauva)+mālaya].

เยีาอะเธถ ນ. "เยีาอเธส", เยุอเธส, นางภชัตธิย์, นางงาม (ป. ยุวเธส/ส. เยาวเธส) (P. yuvareśa/S. yauvaresa).

เยีาอะลัก ນ. "เยีาอลักขห์", ยุอลักขธ์, นางผู้มิลักขตะงาม (ป. ยุวลกฺขณ/ส. เยาวลกฺษณ) (P. yuvalakkhaṇa/S. yauvalakṣaṇa).

ດ

ພຍັນຊນะ ໂຕ(ຕົວ)ที่ 9 เป็นพวกอักขะธนางๆ ແລะ ใช้เป็นโຕ(ตัว)สะกดในแม่กัด. สำหรับคำสัพท์ที่มีเค้ามาจากภาสา: ขแมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ที่เอ้ยนด้วยโต(ตัว) "ต" ແລะ "ย" เมื่อได้ภายมาเป็นภาสาลาวแล้ว แม่นเอ้ยนด้วยพยัญชนะโต(ตัว)นี้ ตามหลักไวยากรณ์ ของ "ธาชุบัตทิตยสภาลาว" ด้วยพยัญชนะลาว 27 โต(ตัว).

ดะนัย ນ. "ดนัย", ลูกชาย, เด็กธุ่นข่าอ (ป./ส. ตนย) (P/S. tanaya).

ดะนะยา ນ. (แบบ) "ดนยา", ลูกสาอ, เด็กธุ่นสาอ (ป./ส. ตนยา) (P/S. tanayā).

ดะนุ 1. ส. "ดนุ", อ้อย, อ้าพะเจ้า. ນ. โต(ตัว), ตัน (ป./ส. ตนุ) (P/S. tanu).

2. ນ. "ดนุ" ชื่อเต่าทะเลชนิดหนึ่ง ที่ขึ้นมาอางไข่ อยู่ตามหาดชาย (ข. ហ្ទាយ "ត្រៀយ"); "เต่าดนุ"; *zoo. Chelonia midas.* อิงส์ (Fam.) Cheloniidae.

ดะนุชา ນ. "ดนุชา", ลูกสาอ, ลูกผู้ผิง (ป./ส. ตนุชา) (P/S. tanujā).

ดะนุด ນ. "ดนุช", ผู้เกิด (ข. ើត, កំណើត) จากตัน, ลูกชาย (ป./ส. ตนุช) (P/S. tanuja).

ดะธุ ນ. (แบบ) "ดธุ", ต้นไม้ (ป./ส. ตรุ) (P/S. taru).

ดะธุน ນ. "ดธุต", ข่าอน้อย. อ. หนุ่ม, อ่อน, ธุ่น (ป./ส. ตรุต) (P/S. taruṇa).

ดะธุนิ ນ. "ดธุตี", สาอน้อย. สาว, อ่อน, ธุ่น (ป./ส. ตรุตี) (P./S. taruṇī).

ดักสนะ [ดักสะ-] ນ. "ดักษตะ", เครื่องตัด ແລะ กางสิ่งของ มี: มีด, ผ้า, ตะไข, ... การตัด, การปอก, การหอน, โต(ตัว)หารจำเผาะ หรือ ฉะโพะ (ข. ឆ្ពៃ) ถ้าเอ้าเถิงอีชาเลย (ป. ตจฺฉน/ส. ตกฺษต) (P. tacchana/S. takṣaṇa).

ดักสัน ນ. "ดักขัต", ลิบตัดไม้, ช่างไม้, ช่างฉากไม้ (ป. ตจฺฉ/ส. ตกฺษตฺ) (P. taccha/S. takṣaṇ).

ดักสนี [ดักสะ-] ນ. "ดักษตี", ผึ่ง, ขอาน (ป. ตจฺฉนี/ส. ตกฺษตี) (P. tacchanī/S. takṣaṇī).

ดักสิก ນ. "ดักขิก", ดัจจิก, ช่างไม้ (ป. ตจฺฉก/ส. ตกฺษก) (P. tacchaka/S. takṣaka).

ดัสกะธี [ดัดสะกะ-] ນ. ผิงที่มีธาณะจิต ແລะ โทสจิต (ส. ตสฺกรี) (S. taskarī).

ดัสกอน [ดัดสะ-] ນ. "ดัสก์ธ", ข้าเสิก, สัตตู, สัตธู. สันสกฤต = ละโมย (ข. ខ្មួយ), โจธ (ป. ตกฺกร/ส. ตสฺกร) (P. takkara/S. taskara).

ดัชนิ [ดัดชะ-] ນ. "ดัชนี", บ๊อชี้ (ป. ตชฺชนี/ส. ตรฺชนี) (P. tajjanī/S. tarjanī).

ดัม [ดำ] ນ. "ดัมพ์", หอางแดง (ป. ตมฺพ/ส. ตามฺธ) (P. taṃba/S. tāmra).

ดาย 1. ນ. (โบ) "ดาย" (ดาพ?), มีดยาอชนิดหนึ่งใช้ฟัน หรือ แหงๆ: "ខ័ទត์" คำนี้ นักปธาชุณ์ ได้ดัดแปงจากภ ธูปปาลิ มาเอ้ยนเป็น ธูปสันสกฤต (ป. ขคฺค/ส. ขฑฺค) "ខ័ดต์ => "ខ័ธต์, แต่อ่าๆ "ខ័ธต์" มี 2 ลิม ແລะ สั้นกอ่าดาย (ดาพ?) ตั้งอ่าๆ 2-3 เหื่อ

(ป. ตาว/ส. ตาวตฺ) (P. tāva/S. tāvat).

2. ນ. "ดาป" => ดาย, ลอามธ้อน, ลอามหุภย์, ลอามหำธมาน, ภาธหำธมาน

(ส. ตาป) (S. tāpa).

3. ນ. ชื่ติ้นพืชชนิดหนึ่ง, เอ็นอ่าๆ

"ติ้นดายหอ้า หรือ หอ้านจ์ธะแอ้"; *bot. Dianella ensifolia.* อิงส์ (Fam.) Asphodelaceae.

4. ນ. ชื่ติ้นไม้ชนิดหนึ่ง, เอ็นอ่าๆ

"ติ้นดายแธ"; *bot. Colona floribunda* (Kurz) Craib. อิงส์ (Fam.) Mavaceae.

5. ນ. ชื่ปาทะเลหลายชนิด, เอ็นอ่าๆ

"ปาดายเงิน"; *icht. a) Trichiurus lepturus* Linn., *b) Tentoriceps cristatus* (Klunzinger), *c) Eupleurogrammus muticus* (Gray), *d) Lepturacanthus saliva* (Cuvier & Valenciennes).

อิงส์ (Fam.) Trichiuridae.

6. ນ. ชื่ปาทะเลชนิด ปากแงนข็น มีแอ้อแหลมลิมหลาย ลำโต(ตัว)ยาอ ด้านข้างแปะ ห้อง เป็นสันแหลม, เอ็นอ่า

"ปาดายบลาอ"; *icht. a) Chironcentrus dorap, b) C. nudus.* อิงส์ (Fam.) Chirocentridae.

ดายสินี ນ. "ดายสินี", ผิงผู้บำเพ็ญ (ข. ប៉ឃ្មេល) ตบะ เพื่อให้ภิเลสเบาบางลิง

(ป. ตาปสินี/ส. ตปสินี) (P. tāpasinī/S. tapasinī).

ดายิด ນ. "ดายิส", ฤาชิ, นักบอช, ผู้บำเพ็ญ (ข. ប៉ឃ្មេល) ตบะ คือ ภาธเผาภิเลส

(ป./ส. ตาปส) (P./S. tāpasa).

ดาธา ນ. ดาอ (ป. ตาธา/ส. สฺตาธ ≈ อ. สฺตาธ) (P. tārā/S. stāra ≈ En. star).

ดาธาสาด ນ. "ดาธาสาตถ์(-ลาสตธ์)", พังสี หรือ ตำธาก่าอเกี่ยอกับเธื่องดาอ

[ตาธา+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตธ)] [tārā+(P. sattha/S. śāstra)].

ดาอเภด ນ. "ดาอเภตุ" ≈ Fr./En. Neptune, ดาอบ์ธิอาธ หน่อยที่ 8 ของธะบบสุธิยะจักธอาล

(ป./ส. เกตุ) (P./S. ketu).

ดาอะถิง ນ. "ดาอถิงส์", ชื่เมืองสอัธค์ชั้นที่ 2 ของสอัธค์ 6 ชั้น ซึ่งเป็นสอัธค์ชั้นที่พธะอินทธ์

สถิตยู่ (ป. ตาวตึส/ส. ตฺรยสฺตฺรึศตฺ) (P. tāvatiṁsa/S. trayastriṃśat).

ดิด 1. ก. "ดิยก์" => ดิก, ดิยก์, ตั้งยู่, ผักยู่, ลิงยู่ (ป. ติฏฺก/ส. ติษฺก) (P. tiṭṭha/S. tiṣṭha).

2. ນ. (แบบ) "ดิตถ์" => ดิถ, ฝั่ง, ท่าน้ำ (ป. ติตฺถ/ส. ติรฺถ) (P. tittha/S. tirtha).

ดิถิ ນ. "ดิถิ", อันในหางจันทธะลติ ได้แก่อันข็น 1 ค่ำ, ดิถิแธม 2 ค่ำของเดือน

(ป./ส. ติถิ) (P./S. tithi).

ดิธะ ນ. ฝั่ง, ท่าน้ำ (ป. ติต/ส. ติธ) (P. tita /S. tira).

ดิลิก ນ. "ดิลิก": ปาลิอ่า = ธอยแต้มที่หน้าผาก เพื่อเป็นมุงคุล ตามสาสบาพธาหมต์. อ. เลิส (ข. ល្អិ), ยอด, เจิม (ข. ច្ចុ, ច្ចម); ส่อนสันสกฤตอ่า = ยี่แมงอัน

(ป./ส. ติลก) (P./S. tilaka).

ดิกา ນ. "ผิกา", คำอธิบายให้ภอ้างออางๆ, หนังสือธิบายเนื้อลอามของคัมภีร์เดิม, หนังสือเชิญชอนเธัดบุญ ແລะ ข่แผ่เงิน, คำร้องทุภย์ที่ยื่นต่เจ้าแผ่นดิน หรือ สาลสูงสุด, ใบธับเงิน

(ป. ฏีกา) (P. ṭīkā).

ดุสิด ນ. "ดุสิต", ดุขิต, ชื่สอัธค์ชั้นที่ 4 ของสอัธค์ 6 ชั้น มี ท้าอสันดุสิต เป็นใหธ่ในชั้นนี้

(ป. ตุสิต/ส. ตุษิต) (P. tusita/S. tuṣita).

ดุสดี [ดุดสะ-] ນ. "ดุขดี", ลอามยินดี, ลอามชื่นขาน (ป. ตุฏฺฐี/ส. ตุษฺฏิ) (P. tuṭṭhi/S. tuṣṭi).

ดุสนิ [ดุดสะ-] ນ. "ดุขตี", ภาธเสียยู่, อาภาธที่สะแดง (ข. ស្តែង, ស្តែង) เถิงภาธยอมธับ

(ป. ตุฏฺฐี/ส. ตุษฺฏีมา) (P. tuṭṭhi/S. tuṣṭīma).

ดุน 1. ນ. "ดุล", ชิง, ลันชั่ง (ป./ส. ตุล) (P./S. tula).

2. อ. "ดุลย์", ล้ายลึ, เชื่นกัน (ป. ตุลย/ส. ตุลฺย) (P. tulaya/S. tulya).

ดุธิยะ ນ. เครื่องเสผดินตี(-ตธิ), เครื่องดิดสีตีเป่า (ป. ตุริย/ส. ตูรย) (P. turiya/S. tūrya).

ดุลยะพาภ [ดุบลละ-] ນ. "ดุลยภาค", ส่อนที่สเมิกัน, ส่อนที่(เที่า)กัน

[(ป. ตุลย/ส. ตุลฺย)+ภาค] [(P. tulaya/S. tulya)+bhāga].

ดุลยะพินิด [ดุบลละ-] ນ. "ดุลยพินิตจ์" => ดุลยพินิจ, การพิจาธณา หรือ การตัดสินย่างเที่ยงชัน

(ป. ตุลยวินิจฺฉ/ส. ตุลฺยวินิศฺจ) (P. tulayavinicca/S. tulyaviniśca).

ดุธิยาง ນ. "ดุธิยาง์", ภองดุธิยาง์, หน่อยงานเสผดินตี(-ตธิ)

[(ป. ตุริย/ส. ตูรย)+องฺค] [(P. turiya/S. tūrya)+aṇga].

ดุลยา [ดุบลละ-] (เบิ่งลืม ดุบ-2 ยู่เหิง) ນ. "ดุลยา", ลอามสเมิกัน, ลอามที่เที่ยมกัน

(ป. ตุลย/ส. ตุลฺย) (P. tulaya/S. tulya).

เดด ນ. "เดช", อำนาจ (ข. អំណាច), ไฟ, ลอามธ้อน (ป. เตช/ส. เตชสฺ) (P. teja/S. tejas).

เดธะสาน, เด้ธัดสาน ນ. "เดธิจฉาน", "เด้ธัธิจฉาน", ผู้เป็นไปโดยขอางๆ, สัต(สัตอ์)ต่างๆเอ้ัน จากมนุส(มนุขย์) เช่น: หมู, หมา, งิอ, ลอาย, เป็ด, ไก่, ...

(ป. ติรจฺฉาน/ส. ติรศฺจีน) (P. tiracchāna/S. tiraścīna).

เด้ธัธะดาด อ. "เด้ธัธดาข", เต้มฝั่ง, ยายไปที่อ, มาภมาย: ขแมธอ่า "ดาส" = แพ้นขอมาด

(ป./ส. ติธ+ข. ตาส => ท. เตียรดาษ) (P./S. tira+Kh. tāsa => Th. điarađāṣ).

เด้ธัธะ, เด้ธัธะถะ 1. (เบิ่ง ดิด-2 ยู่เหิง) ນ. (แบบ) "เด้ธัธะ", "เด้ธัธะถะ", ฝั่ง, ท่าน้ำ

(ป. ติต/ส. ติธ) (P. tita/S. tira).

2. ນ. (แบบ) "ดิธถะ", ดิตถะ, ฝั่ง, ท่าน้ำ (ป. ติตฺถ/ส. ติรฺถ) (P. tittha/S. tirtha).

เด้ธัธะถิ ນ. "เด้ธัธถิย์", นักบอชนอกพุทธสาสบา ในปะเทสอินเด้ธ ในสมัยพุทธภาล

(ป. ติตฺถิย/ส. ติรฺถฺย) (P. titthaya/S. tirathya).

ดินตี ນ. "ดินตี(-ตธิ)", เครื่องเสพ, เครื่องดิดสีตีเป่า ให้มีเสียงม่อน, ลำดับ (ข. លំដាប់) เสียง อันม่อน: คำนี้ ลาอแปงเป็น "มินตี" โดยภาธเปี่ยนเสียง "ถ" เป็น "น" ถือๆ "ภายพันธุ์"

(ป. ตนฺตี/ส. ตนฺตธี) (P. tanti/S. tantrī).

ดอกเภด ນ. "ดอกเภตก์" => ดอกเภด หรือ "ธาชุายตนะ" (Rājayatana) เป็นพันธุ์ไม้มุงคุล: สัพท์นี้ ได้มาจาก อัจนาบุกธิม (Dictionnaire Laotien-Français) ของ Marc REINHORN หน้า 140

(ส. เกตก) (S. ketaka).

"ต้นดอกเภด"; *bot. Manikara hexandra* (Roxb.) Dubard. อิง (Fam.) Sapotaceae.

ดอกแอม ນ. ชื่หอ้าชนิดหนึ่ง ใช้เธัดฟอยภอาดเต็นข้านได้;

"ดอกแอม"; *bot. a) Sorghum halapense., b) Thysanolaena maxima* (Roxb. O. Ktze.).

อิงส์ (Fam.) Poaceae, Graminae.

ดำ 1. ก. ปูก, ดำนา, ปูกเอ้ำ (ข./มอญ. ผำ) (Kh./Moñ. ṭaṁ).

2. อ. สีมืด, สีแหง้ (ป. สาม/ส. ศฺยาม) (P. sāma/S. śyāma).

ดำเนิน ก. เดิน, ย่างๆ, เธัดให้เป็นไป, จัดภาธไปตามธะเบียบ (ข. ដើរ, ធម្មតា), ปะยิยัติงาน (ข. ធើ, ធំពើត) (Kh. ṭeur, ṭaṁneur).

ดำธัด (มาจาก ตธัด) ก. "ดำธัส", เอ้ำ, แจ้ง, สอ่างๆ, ชัดเจน. คำสั่ง หรือ ข้ธะเบียบ (ข. ដើរ,

ธเปฺปป) ของธักฺมินตี(-ตธี) เป็นหางธาซุภาธ ในภธะซุอๆ (ข. ภฺธสอๆ)

(ข. ตมฺธาส่, ตฺธาส่) (Kh. tamras, tras).

ดำธิ (มาจากภ ตธี) ก. ลืด, ลืด (ข. ตฺธี) (Kh. tri "trei").

ดำธิ น. "ดำธิ", ข้าๆ, สัต(สัตอ์)มิๆอๆ (ป./ส. ภธี => ข. ฌ์ธี) (P./S. karī => Kh. ṭaṁrī).

ดำธิๆ (ถัดแปงมาจากภ ตธิๆ) ก. ตั้งไว้ให้ฮื่, เธัดให้ลิๆยู่, ธักษา. อ. เห็ธๆ, เห็ธๆอัน

(ข. ตฺธๆ, ตำธๆ) (Kh. troṅ, taṁroṅ "trông, tamrông").

ต

เป็นพยัฌซุนะโต(ติอ)ที่ 10 เป็นพอกอักขๆธภาๆ และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดพิเสสแทนโต(ติอ) ด ได้ในคำที่มาจากภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฺฤต, ... สำหรับคำสัพท์ที่มิเล้ำ ที่เธียนด้อยพยัฌซุนะโต(ติอ) "ต" และ "ย" เมื่อได้กายมาเป็นภาสาลาอแล้อ ตามมาต(-ตธ)ฦาบของ "ธาซุบัตทิตยสภาลาอ" ด้อยพยัฌซุนะลาอ 27 โต(ติอ).

ตธะ [ตฺธะ] อ. ภอ่า, "-ตธ" มิล่ๆ = "-อิย", "-อิยิสสภะ" ใช้ตื่มท้ายคำคุตบาม เพื่อเป็นภาธเปรียบเทียบ (ป. -ตเธ) (P. -tara) โต(ติอ)ย่าๆ เช่น:

"บัตทิตตโธ" = จลาด (ข. จฺลาต) ภอ่าๆ,

"ภิสิโย" = จ่อยภอ่าๆ, ผอมภอ่าๆ,

"ปาปิยิสสโภ" = บาปภอ่าๆ เป็นต้น.

ตธะปา [ตฺธะ-] น. "ตธะปะ", ถอามพ้าอาย, ภาธมิดซึด; จาก Marc Reinhorn = "tarpā" เมื่อเทียบใส่ ปาลิ เห็นอ่าใก้เล้ำๆภอ่าๆ (ป. ตปฺป/ส. ตรฺป) (P. tappa/S. tarpa).

ตธะปู [ตฺธะ-] น. "ตธะปู", กี่อ, ยี้กี่อ (ป. ติปุ/ส. ตฺรปุ) (P. tipu/S. trapu).

ตธา [ตฺธา] น. "ตธา" => ภา, เถื่องพายเธัดเป็นธูปต่าๆๆ, ภาปะทับ. ก. พายไอ้, จิดจำไอ้

(ข. ตฺธา => ลาอ. ภา) (Kh. trā " tréā" => Lao. kā).

ตธาสะ [ตฺธา-] น. "ตธาสะ", ถอามหอาดภิอ, ถอามปอดร้าอ, ถอามย้าน

(ส. ตฺธาส ≠ ข. ตฺธาส่) (S. trāsa ≠ Kh. tras).

ตธาน [ตฺธาน] น. "ตธาต", ภาธปิกป้อๆ, ภานธักษา (ส. ตฺธาต) (S. trāṇa).

ตธิ [ตฺธิ] อ. สาม, ทิสาม (ป. ติ/ส. ตฺธิ) (P. ti/S. tri).

ตธิภาน [ตฺธิ-] น. "ตธิภาล", เอลาทั้งสาม, ภาละทั้งสาม: อดิต, ปัจจุบัน และ อนาถิต

[(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+ภาล] [(P. ti/S. tri)+kāla].

ตธิโกน [ตฺธิ] น. "ตธิโกต", ธูปสามแจ, ธูปสามเหั่ยมธม = Fr./En. triangle

[(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+โกต] [(P. ti/S. tri)+koṇa].

ตธิคุน [ตฺธิ] น. "ตธิคุต", สามเท็อ [(ป. ติ/ส. ตฺธ)+คุต] [(P. ti/S. tri)+guṇa].

ตธิน [ตฺธิน] น. "ตฦต", ติต, หล้ๆ (ป. ติต/ส. ตฦต) (P. tiṇa/S. tṛṇa).

ตธิ [ตฺธิ] น. (ธ้อยภาอๆ) ปๆ (ส. ตฦๅ => ข. ตฺธิ) (S. tṝ => Kh. trī "trei").

ตธิสูน [ตฺธิ-] น. "ตธิสูล", หฺๅาอ หรื ถาบสั้นสามง่ามน, อาอุธปะจำมือของพธะอิถอธ

(ส. ตฺธิสูล) (S. trīśūla).

ตธิซาด [ตฺธิ-] น. "ตธิซาต", อัตถุ หรื เถื่องปธุๆ (ข. ปธุๆ, ป้ธุๆ) แต่ๆ 3 ซนิด เช่น: ดอกจันทน์, พายกแพ่ๆ และ จอๆ [(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+ชาต] [(P. ti/S. tri)+jāta].

"ดอกจันทน์"; *bot. Myristica fragans* Houtt. อิๆส์ (Fam.) Myristicaceae.

"พายกแพ่ๆ"; *bot. Amomum xanthiodes.* อิๆส์ (Fam.) Zingiberaceae.

"จอๆ"; *bot. Cinnamomum parthenoxylon* (Jack) Meisn. อิๆส์ (Fam.) Lauraceae.

ตธิตียะ [ตฺธิ-] (ถืภับภับ ตะตียะ ยู่ลุ่ม) อ. "ตธิตียะ", เท็อทิสาม

(ป. ตติย/ส. ตฦตีย) (P. tatiya/S. tṛtīya).

ตธิๆ [ตฺธิๆ] อ. ภิๆ, ชื่, บ่ถิด, บ่เอ (ข. ตฺธๆ่) (Kh. trôṅ "trông").

ตธอด [ตฺธอด] ภ. "ตธอจ", ภาธภอด, ผู้ภอด (แต่บ่แม่น "ผู้ภอาด" เดิมข้าน)

(ข. ตมฺธอจ, ตมฺธุอาจ, ตำธอจ, ตำธุอาจ) (Kh. tamruac, taṁrvāc, taṁruac, taṁrvāc).

ไตธ [ไตฺธ] อ. สาม (ป. ติ/ส. ตฺธิ => ข. ตฺไธ, ตฺไธ "ตฺไธ") (P. ti/S. tri => Kh. trī "trei").

ตลาด [ตะฬาด] น. ข่อบชี้-ฮายสิ่งของต่าๆๆ; สันนิยภฺาบอ่า มาจากคำอ่า "ยี่สาธ" พ้าจะมีธาภมาจากคำอ่า "ปะสาธ์" หรื "ปะซุาธ์" พายภอ่า ในภาสาแปธ์ชิ (หรื อิพ่าน ในปัจจุบัน)

(แปธ์ซ. ปะซาธ์) (Pers. bazār).

ตะจะ 1. น. "ตจะ", พ้ๆ, เปือกไม้ (ป. ตจ) (P. taca).

2. น. "พ้ๆ", พ้ๆสัต(สัตอ์) (ป. จมฺม/ส. จรฺม) (P. camma/S. carma).

ตะยาภ น. (แบบ) "ตยาล", จาล, ภาธสละ, ภาธให้

(ป. จาค/ส. ตฺยาค) (P. cāga/S. tyāga).

คำเต้มมาจากภ [ปธิ+(ป. จาค/ส. ตฺยาค)] [pari+(P. cāga/S. tyāga)].

ตะยาถิ น. "ตยาถิ", ผู้บ่ธิจาล, อิธบุธุข, นักพธิต (ป. จาถี/ส. ตฺยาถี) (P. cāgī/S. tyāgī).

ตะยุติ ก. (แบบ) "ตยุติ", เถื่อน, ตาย (ส่อนพายใช้ภับ เทอดา)

(ป. จุติ/ส. ตฺยุติ) (P. cuti/S. tyuti).

ตะตียะ อ. ถ้อนสาม, ทิสาม (ป. ตติย/ส. ตฦตีย) (P. tatiya/S. tṛtīya)

ใช้ต่ใส่พ้าคำอื่น โต(ติอ)ย่าๆ ดั่งลุ่มนี้:

ตะตียัมปิ [-ยำ-] อ. "ตติยัมปิ", เท็อทิสาม (ป. ตติยมฺปิ) (P. tatiyampi).

ตะตียะอาบ อ. "ตติยอาธ", มื้ทิสาม (ป. ตติยอาธ) (P. tatiyavāra).

ตะตียะบุธุด อ. "ตติยบุธุบ", ถินทิสาม, บุธุบทิสาม

[ตติย+(ป. ปุริส/ส. ปุรุษ)] [tatiya+(P. purisa/S. puruṣa)].

ตะถาถิด น. "ตถาถิต", ผู้ไปแล้อย่างนั้น คื พธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. ตถาคต) (P./S. tathāgata).

ตะนุ 1. น. "ตนุ", ตินโต, โต(ติอ)เธอ. สั. อ้อย, อ้าพะเจ้า ("ตนุ" > ตู = ภู?)

(ป./ส. ตนุ) (P./S. tanu).

2. น. "ตนุ", ชื่เต่าทะเล ยู่ตามหาดซาย (ข. ฮฺธาย "ตฺเธย") ที่ย้ืนมาอาๆไอ่;

"เต่าตนุ"; *zoo. Chelonia midas.* อิๆส์ (Fam.) Cheloniidae.

ตะบะ, ตะปะ น. "ตบะ", ตปะ, ถอามธ้อน, เถื่องเผิาบาป, ถอามพายาดเผ้ธธพยายาม เผื่อให้ภิ เลสเบิาบาๆ (ป. ตป/ส. ตปสฺ) (P. tapa/S. tapas).

ตะปะนิยะ น. "ตปนิยะ", คำ [(ป. ตป/ส. ตปสฺ)+นิย] [(P. tapa/S. tapas)+nīya].

ตะมะ, ตะโม น. "ตมะ", ตโม, ถอามมืด, ถอามเสั้ำพอๆ, ถอามโง่. อ. มืด, เสั้ำพอๆ, โง่

(ป. ตม/ส. ตมสฺ) (P. tama/S. tamas).

ตะโมนุด น. "ตโมนุท", ผู้ภำจัด (ข. ภำจาต่, ซุจาต่) ถอามมืด

(ส. ตโมนุท) (S. tamonuda).

ตะโมไพธิ น. "ตโมไพธิ", ไฝ: สันสกฺฤต = "สัตตู (สัตธู) ของถอามมืด"

(ป. ตโมเวธิ/ส. ตโมไวธิน) (P. tamoverī/S. tamovairin).

ตะโมหอบ น. "ตโมหัธ", ดอๆจันทธ์: สันสกฺฤต = "ผู้ดายถอามมืด"

(ป./ส. ตโมหาธ) (P./S. tamohara).

ตะนิ น. (แบบ) "ตธณิ", เธือ (ป./ส. ตธณี) (P./S. taraṇī).

ตะภาบ อ. "ตธะภาธ", ๆาม, ปลาด, ต่าๆๆ: "ฑึๆๆล่ำไม้ มิดอภดูตธะภาธ" (สิมซัย)

(ข. ตฺธภาธ) (Kh. trakār).

ตะภูบ 1. น. "ตธะภูล", เชื้อแบอ. เป็นคำที่อเมธติดต่มาจาก สันสกฺฤต ธะหว่าๆ "โลตธ์" และ "ภุล" แล้อได้ => "ตธะภูล"

[(ป. โคตฺต/ส. โคตฺธ)+ภุล => ข. ตฺธภูล] [(P. gotta/S. gotra)+kula => Kh. trakūl].

2. บาๆเท็อ ก่อๆ น, "สกุล", เชื้อแซๆ, โลตอิๆส์, พิๆส์พันธุ์ (ป./ส. สกุล) (P./S. sakula).

ตะธาๆ น. ลุภ, บ่อนอังมักโทส (ท. ตะราง) (Th. tarāng).

ตะเอม ก. "ตะเอม", เพี่ยูอภาอดภา (ข. ฎูอวจฎูอา) เบี่ง, พาไปประจาม (ข ฝูจาล), พาไปเพื่อขายฟ้า (ข. ภูอแอล => ท. ตระเวน) (Kh. kravæl => Th. traven ≈ En. travel).

ตัก น. (แบบ) "ตักภ์", ถอามถึด, ภาธไต่ตาอๆ (ป. ตกฺก/ส. ตรฺก) (P. takka/S. tarka).

ตักสบะ [-สะหฺมะ] น. (แบบ) "ตักษตะ", ภาธตัด, เถื่องใช้ตัด เช่น: มีด, ผ้า, ตะไบ, ... (ป. ตจฺฉน/ส. ตกฺษฑ) (P. tacchana/S. takṣaṇa).

ตักสนิ [-สะหฺนี] น. (แบบ) "ตักษตี", ขอาม (ป. ตจฺฉนี/ส. ตกฺษตี) (P. tacchanī/S. takṣaṇī).

ตักสัย [-ไส] ก. "ตักษัย", ตาย, สิ้นชีวิต; แยกออกมาจากา "ชีวิตักษัย" (ชีวิต+กษัย => ตักษัย) [ชีวิต+(ป. ขย/ส. กฺษย)] [jīvita+(P. khaya/S. kṣaya)].

ตักขาด ก. "ตักขาต(-ขาตฺ)", เอิาอาหาธ หื สิ่งของที่ให้หาม ใส่ลิงในขาตฺ. ขเมธเอิธม "ขาก่" แต่อ่านอ่า "ตัก" = อาๆ; แปธอม = อาๆใส่ขาต(-ขาตฺ), ป่อมใส่ขาต(-ขาตฺ) [ข. ฌาก่+(ป. ปตฺต/ส. ปาตฺธ)] [Kh. ṭak+(P. patta/S. pātra)].

ตักบ่ธะเมสอม น. "ตักกปัธเมตอธ", พธะปัธเมตอธ, พธะผู้เป็นเจ้าของสาสนาพธาหมฅ์

① (ป. ตกฺก+ปธม+อิสฺสธ) (P. takka+parama+issara).

② (ส. ตรฺก+ปธม+อีศฺวธ) (S. tarka+parama+īśvara).

ตัด 1. (ได้มาจากา ตธัด, ถำธัด ยู่ลุ่ม) ก. "ตธัส", เอิา, แจ้ๆ, สอ่าๆ, ฉัดเจม. ธ้ขังธับ (ข. ปฺวาป่) ของภธะฉุอๆ (ข. ภูธสอๆ), ถำสั่ๆ หื ธ้ธะเบ๊ธบ (ข. เฒูป, ธเปฺูป) ของธักมินติ(-ตธิ) ในหาๆธาฉุภาธ (ข. ฒมฺธาส่, ฎูธาส่) (Kh. tamras, tras).

2. น. "ตัจฉ์" => ตัฆ, ตัถฺย์, ถอามจธิๆ (ป. จิธ์ > จฺธิ์ => จฺธิๆ). อ. เป็นจั่งฉั้น, เป็นดั่งนั้น (ป. ตจฺจ/ส. ตถฺย) (P. taccha/S. tathya).

3. ก. เธัดให้ขาดออกจากกัน โดยใช้ ผ้า หื มีด.

ตัจสาม [ตัดจะ-] น. "ตัจสาธ",ไม้ไผ่, ต้นไม้ที่มีเปือกแธอๆ (ป. ตจสาธ) (P. tacasāra).

ตัจปันจะกัมมะถาน [ตัดจะปันจะกำ-] น. "ตัจปัญกัมมัยภฺาน", กัมมัยภฺาน อันกำหนิด (ข. ภ็ตต่) ด้วยหนังเป็นที่ 5, กัมมัยภฺาน ที่สอนให้พิจาธณาส่วนของๆธ่างกาย ตั้งแต่ ผิมไปเถิงหนัง โธม(ธอม) 5 ย่างๆ (ป. ตจปญฺจ+กมฺมฏฺฐาน) (P. tacapañca+kammaṭṭhāna).

ตัจอิทยา [ตัดจะอิดทะ-] น. "ตัจอิทยา", อิชาเกี่ยูอกับผิอหนัง [ตจ+(ส. อิทฺยา/ป. อิชฺชา) => ตจอิทฺยา] [taca+(S. vidyā/P. vijjā) => tacavidyā].

ตัสธู ก. "ตธัสธู", ธู้แจ้ๆ, เห็นแจ้ๆ, ธู้ด้วยตินเอๆ (ข. ฎูธาส่-) (Kh. tras-).

ตันตธะ [-ตูธะ] น. "ตธันตธะ", หิอย้, ถำสอน, ส่วนสำคัญ (ข. สำขาบ่); ลาวเธิาธียมาต่จาก ขเมธ จึ่งออกมาเป็น "ตันไตธ(ตไธ)"

(ป. ตนฺตูธ => ข. ตนฺตูไธ, -ไตูธ) (S. tantra => Kh. "tantrai > "tantrei").

ตันติ น. แบบแผน, กิบพาย, เชือก, เส้นฝ้าย (ป./ส. ตนฺติ) (P./S. tanti).

ตันติพาสา น. "ตันติภาสา", ภาสาที่มีแบบแผน (ถื ภาสาปาลิ-สันสกฤต) [ตนฺติ+(ป. ภาสา/ส. ภาษา)] [tanti+(P. bhāsā/S. bhāṣā)].

ตันทุลา น. "ตันทุลา", เอ้ำสาม (ป./ส. ตณฺฑุล) (P./S. taṇḍula).

ตันหา น. "ตันหา", ถอามปาตถนา, ถอามยากได้, ถอามธัก (ป. ตณฺหา/ส. ตฤษฺณา) (P. taṇhā/S. tṛṣṇā).

ตา 1. น. "ตธา" => ภา, เถื่องพายธูปต่างๆสำหฺับจ้ำ, ติลิงในหนังสือเป็นสำคัญ (ข. สำขาบ่). ก. พายไว้ เช่น: "ตธา(ภา)ปะทับ" เป็นต้น)

(ข. ฎูธา => ลาว. ภา) (Kh. trā => Lao. kā).

2. น. อวัยวะส่วนสำคัญ (ข. สำขาบ่) ของธ่างกาย ใช้ไว้เบี่งเพื่อให้เห็นทุภสิ่งทุภย่างๆ.

ตาธา น. ดาธา, ดาอ (ป./ส. ตาธา; ส. สฺตาธ) (P./S. tārā; S. stāra ≈ En. star).

ตาม น. "ตาล", ฉื่ต้นไม้แนวหนึ่ง พาภเป็นพวง ต้นมีแภ่นแธวหางมอภ แต่หางในผุ่ย (ป./ส. ตาล) (P./S. tāla).

"ต้นตาล"; *bot. Borassus flabellifer* L. อิงส์ (Fam.) Areraceae.

ตาลบัด [ตาละ-] น. "ตาลบัต(บัตธ์)"; แปตามถำลัพท์แม่น "ใบตาล" หื "อิใบตาล" นั้นเอๆ [ตาล+(ป. ปตฺต/ส. ปตฺธ)] [tāla+(P. patta/S. patra)].

ตาอ 1. อ. เผิธๆนั้น. น. (ใบ) ตาย (ดาพ?), มิดยาอชุบิดหนึ่งใช้ฟัน หื แหๆ, เหิธยบกับถำอื่น ในภาสาปาลิ-สันสกฤต ที่ถูภดัดแปๆมาๆ แม่น "อัธถ์", แต่ "อัธถ์" มิ 2 ลิม และ สิ้นภว่าดาย (ป. ตาว/ส. ตาวตฺ) (P. tāva/S. tāvat).

2. น. "ต้นตาอ", ฉื่ต้นไม้แนวหนึ่ๆ จำพอภต้นตาล ใบค้ายใบผ้าอ; "ต้นตาอ"; *bot. Arenga pinnata* (Wurmb) Merr. อิงส์ (Fam.) Palmae.

ติ 1. อ. สาม, เป็นถำปะภอบหน้าถำอื่น (ป. ติ-/ส. ตฺริ-) (P. ti-/S. tri-).

2. ก. ยี่เห้นดินำ, ตำหนิ (ข. ตำติะ) (Kh. tamnih).

ติถิ (อันเดือูอกันภับ ดิถิ ยู่เหิๆ) น. อันในหางจันทธะถติ ได้แภ่อันยึ้น-อันแธมของเดือน

(ป./ส. ติถิ) (P./S. tithi).

ติน (เบี่งลืน ตธิน ยู่เหิๆ) น. "ติต", ตฺูต, หธ้า (ป. ติต/ส. ตฺูต) (P. tiṇa/S. tṛṇa).

ตินชาด [ตินนะ-] น. "ติตชาติ", ตฺูตชาติ, ฬีชจำพอภหธ้า [(ป. ติต/ส. ตฺูต)+ชาติ] [(P. tiṇa/S. tṛṇa)+jāti].

ติธะ น. ฝั่ๆ, ห่าบ้ำ (ป. ติต/ส. ติธ) (P. tita/S. tira).

ติภูม, ติโกม น. "ติภูต", "ติโกต", ธูปสามเฒี่ยม [(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+โกต] [(P. ti/S. tri)+koṇa ≈ FR./En. triangle].

ติโกมะมิติ น. "ติโกตมิติ", อิชาไล่เลขด้วยแจหัๆสาม ภาสาเภธัภ (ภเธัภ) = Grec. trigonon [(ป. ติโกต/ส. ตฺธิโกต)+มิติ] [(P. tikoṇa/S. trikoṇa)+miti].

ติสิก น. สิกหิสาม, ปีถ้วนสาม, เลข 3 ห้ายจุลสักธาช [(ป. ติสก/ส. ตฺธิศก) (P. tīsaka/S. triśaka).

ติทูต น. "ติทูต", ผู้ตางหน้าปะเภสลิมหิสาม, ทูตลิมหิสาม [(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+ทูต] [(P. ti/S. tri)+dūta].

ติเนต น. "ติเนตต์" => ติเนต, ตธิเนตธ์, สามตา, พธะอิมหธ์, พากพ้าอ (ป. ติเนตฺต/ส. ตฺธินेตฺธ) (P. tinetta/S. trinetra).

ติมูธะติ อ. "ติมูธติ", มิสามธูป ถื "พธะพธิพ์ม, พธะสิวะ และ พธะอิบหธ์, พากพ้าอ (ส. ตฺธิมฺธติ) (S. trimurati).

ตุธิภ, ตุธิง น. "ตุธิงค์" => ตุธิถ, ม้า (ป. ตุธงฺค => ตุธค) (P. turaṅga => turaga).

ตุธิยะ น. เถื่องเสพ, เถื่องดิดสีติเบี่า (ป. ตุริย/ส. ตูรย) (P. turiya/S. tūrya).

ตุธิยางๆ น. "ตุธิยางค์", พ่อยงานเสพถินติ(-ตธิ), อิงดุธิยางค์ในพิทีสำคัญ (ข. สำขาบ่) (ป. ตุริย+องฺค => ตุริยางฺค) (P. turiya+aṅga => turiyāṅga).

ตุลา น. ชิงชั่ๆ, ถันชิง. น. ชื่เดือนที่ 10 ตามหางสุธิยะถติ ชึ่งเธิ่มต้นด้วยเดือน "มภธา" เห้ธบใส่เดือนหางสากิล แม่น = Fr. Octobre/En. October (ป./ส. ตุลา) (P./S. tulā).

ตุลาภาม น. "ตุลาภาธ", ผู้ตัดสินถอาม, หิอพ้าสาล, ตำแพ่งเจ้าพ้าที่ฝ่ายสาล [(ป./ส. ตุลา)+ภาธ] [(P./S. tulā)+kāra].

เตชะ, เตชา, เตโช น. (เบี่ง เดด ยู่โต ด) น. ไฟ, เดช, ถอามธ้อน (ป./ส. เตช) (P./S. teja).

เตโชธาด น. "เตโชธาตุ", ธาตุไฟ (ป./ส. เตโชธาตุ) (P./S. tejodhātu).

โตมอม น. "โตมัธ", หอก, หอกสามง่าม (ป./ส. โตมธ) (P./S. tomara).

ไต- อ. "ไตธ(ตไธ)", สาม (มาจาก ติ ใช้ปะภอบหน้าถำอื่น ดั่ๆ: ลาวธับมาจากขเมธ จึ่ๆ ออกเสียๆเป็น "ไตธ(ตไธ)ธัตน์" = แก้วหั้าสาม, "ไตธ(ตไธ)โลก" = โลกหั้าสาม (ป. ติ-, เต-/ส. ตฺธิ- => ข. ไตฺธ-, ตฺไธ-) (P. ti-, te-/S. tri- => Kh. trei-).

ไตจีออม น. "ไตธ(ตไธ-)จีอ์ธ", ผ้าสามผืนของภิภขุ(-ขุ): ผ้านุ่ๆ, ผ้าคุม, ผ้าเบี่ธๆ, ผ้าสังฆาบึ [(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+จีวธ] [(P. ti/S. tri)+cīvara].

ไตจัภ น. "ไตธ(ตไธ)จักธ์", ภิพหั้าสาม: "ภามภิพ", "ธูปภิพ" และ "อธูปภิพ". (ป. ติ+จกฺภ/ส. ตฺธิ+จกฺธ) (P. ti+cakka/S. tri+cakra).

ไตสะธะนะ น. "ติสธณะ", "ไตธตธณะ", ที่เผิๆหั้า 3: พธะพุทธ์, พธะธัมม์ และ พธะสิๆฆ์ (ป. ติ+สธณ/ส. ตฺธิ+ศธณ) (P. ti+saraṇa/S. tri+śaraṇa).

ไตสิภขา น. "ไตธ(ตไธ-)สิภขา", ติสิภขา, ข้ที่ถอธถึภษา 3 ปะภาธ: สิล, สมาธิ และ ปัญญา (ป. ติ+สิกฺขา/ส. ตฺธิ+สิกฺษา) (P. ti+sikkhā/S. tri+śikṣā).

ไตยางๆ 1. น. "ไตธ(ตไธ)ยางค์", ส่วนหั้า 3, 3 ส่วน ใช้เป็นฉื่อักขันธที่แบ่งเป็น 3 หมู่ ถื อักขันธสูๆ, อักขันธภางๆ และ อักขันธต่ำๆ (ส. ตฺธิ > ตฺธย+อำศ > ตฺธยำศ => ไตฺธยางฺศ) (S. tri > traya+aṃśa > trayaṃśa => traiyaṅśa).

ไตดายุภ น. "ไตธ(ตไธ-)ดายุธ", ฉื่ยุธที่ 3 ในจำนวน 4 ยุธ (ป. ติตายุธ/ส. ตฺธิตายุธ) (P. titāyuga/S. tritāyuga).

ไตตึๆ น. "ดาวตึงส์", ตธัยตธึงค์, ไตธ(ตไธ)ตธึงค์, สธค์จันชั้น 2 ถิชั้นที่พธะอิมหธ์ถธอๆ (ข. ถฺธๆ): ภาสาไทย์เอิธมเป็นหัๆ ตรัยตรึงศ์ และ ไตรตรึงษ์ (ป. ตาวตึส/ส. ตฺธายสฺตฺริศ) (P. tāvatiṁsa/S. trāyastriṁśa).

ไตหอาม น. "ไตธ(ตไธ-)หอาธ", ป่องหั้า 3, หางหั้า 3: ภาย, อาจา, และ ใจ [(ป. ติ/ส. ตฺธิ)+หฺวาธ] [(P. ti/S. tri)+dvāra].

ไตหิบ น. "ไตธ(ตไธ-)หิพย์", สวัธค์ชั้นที่ 3, สวัธค์ที่วไป (ป. ติหิมฺพ/ส. ตฺธิหิวฺย) (P. tidibba/S. tridivya).

ไตปิถิภ น. "ไตธ(ตไธ-)ปิฬิภ", ถำสอนในพุทธสาสนา จัดเป็น 3 หมวดด้วยกัน: ① "อินัยปิฬิภ" = หมวดอินัย, ② "สูตตันตปิฬิภ" = หมวดพธะสูต, ③ "อภิธัมมปิฬิภ" = หมวดอภิธัมม์

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+ปิฎก] [(P. ti/S. tri)+piṭaka].

ไตเผด ນ. "ไตร(ตไร-)เพท", ຄວามຮູ້ 3 ຢ່າງ, ຄັมภีร์ทั้ง 3 ย่างในสาสนาพราหมณ์ ซึ่งมี:

① "ฤคเวท", ② "ยชุรเวท" ແລะ ③ "ไตร(ตไร)เพท" = สามเวท

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+เวท] [(P. ti/S. tri)+veda].

ไตภิบ ນ. "ไตร(ตไร-)ภว", ຊັ้นทั้ง 3 ຄือ: "กามภว", "รูปภว" ແລะ "อรูปภว"

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+ภว] [(P. ti/S. tri)+bhava].

ไตพูม ນ. "ไตร(ตไร-)ภูมิ", ຊັ้นทั้ง 3 ຄือ: "กามภูมิ", "รูปภูมิ" ແລะ "อรูปภูมิ"

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+ภูมิ] [(P. ti/S. tri)+bhūmi].

ไตธิง ນ. "ไตร(ตไร-)ธิงค์", สามสี. ไตร(ตไร) = สาม, ธิงค์ = สี, บ้านย้อม

[(ป. ติ/ส. ตฺริ > ตฺรย)+ธงฺค] [(P. ti/S. tri > traya)+raṅga].

ไตธัด (ความหมายเดียวกับภับ ไตสะธะนะ ยู่เหิง) ນ. "ไตร(ตไร)รัตน์", แก้ว 3 ประการ ຄือ: พระพุทธะเจ้า, พระธัมมะเจ้า ແລะ พระสิงฆะเจ้า

(ป. ติ+ธน/ส. ตฺริ+ธน) (P. ti+ratana/S. tri+ratna).

ไตลัก ນ. "ไตร(ตไร-)ลักขณ์", "ติลักขณ์", 3 ย่างๆ ຄือ: ความบั่เที่ยง, ความทุกข์ ແລะ ความบั่มีโต(ตัว)ตน (ป. ติ+ลกฺขณ/ส. ตฺริ+ลกฺษณ) (P. ti+lakkhaṇa/S. tri+lakṣaṇa).

ไตโลก ນ. "ไตร(ตไร)โลก", โลกทั้ง 3: ① มนุส(มนุชย)โลก = โลกของคน, ② เทวโลก = โลกของเทวดา & ③ พรัหมโลก = โลกของพระพรัหม

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+โลก] [(P. ti/S. tri)+loka].

ไตอะติง ນ. "ตาวติงส์", สวัรค์ชั้นที 2 บ่อนที่พระอินทร์ยู่: ไทย์เอ้ามเป้น ตรัยตรึงศ์, ไตรตรึงษ์

(ป. ตาวตึส/ส. ตฺรายสฺตฺริศ) (P. tāvatiṁsa/S. trāyastriṃśa).

ไตอัด ນ. "ไตร(ตไร)อัยย์" => ไตร(ตไร)อัย, การหมุนเอ้ามุม หรือ ความอิบเอ้ามุม 3 ย่างคือ:

① กิเลสอัยยะ, ② กัมมอัยยะ ແລะ ③ อิปากอัยยะ

(ป. ติ+วฏฺฏ/ส. ตฺริ+วฺฤตฺต) (P. ti+vaṭṭa/S. tri+vṛtta).

ไตอิชา ນ. "ไตร(ตไร)อิชา", ความรู้ 3 ประการ ຄือ: ① ความรู้ในการจี่ชาติได้, ② ความรู้ในเวลาตาย-เกิด (ข. เกิด, กำเดิด) ของคน ແລะ สัต(สัตว์) ແລะ ③ ความรู้ในทางธัมม์ เธัด ให้เพิด(พ้น)ความเสี้าหมอง

[(ป. ติ/ส. ตฺริ)+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [(P. ti/S. tri)+(P. vijjā/S. vidyā)].

ตำนาน ນ. "ย่าตาล" => ตำนาน, นิทาน, เธื่องที่มีมาแล้วแต่ก่อน

(ข. ฎำตาล => ท. ตำนาน) (Kh. ṭaṁnāl "tomnéal" => Th. tamnān).

ตำรา [ตำรา] ນ. แบบแผน, หนังสือที่กล่าวด้วยอิชาต่างๆ; ถืกดัดแปงมาจาก "ตรา"

(ข. ฎฺรา, ตำรา) (Kh. trā, taṁrā).

ตำรวด [ตำหฺรวด] ນ. "ตำรวจ", เจ้าหน้าที่ผู้รักษาความสงับ ແລะ ภอดภา (ข. ฎฺรวจ+ฎฺรา). ขแมรยังเอ็นตามฝรั่งว่า โปลิส, ปูลิส (Police, Paulis). ทั้ง 2 ยู่ลุ่มนี้ ธะหว่างๆ ขแมรเก่า-1 ແລะ ขแมรใหม่-2

① (ข. ฒมฺรวจ, ฒมฺรฺวาจ) (Kh. tamruach, tamrvāch).

② (ข. ตำรวจ, ตำรฺวาจ) (Kh. taṁruach, taṁrvāch).

ตำหนัก ນ. "ย่าตัก" => ตำหนัก, เธือนเจ้านาย, ภุมิของพระสังฆราชฺ: คำนี้ ภัมมิผู้เอ้ำ ແລะ เอ้ยน "ตำนัก" หมายยู่ พ้อมทั้ง "หางธาชฺภาธ" ແລะ "หางธัภภาธ"

(ข. ฒำวาว่ => ท. ตำหนัก) (Kh. ṭaṁṇak => Th. tamhnak).

ตำหมี ภ. ตี (ข. ติะ, ติส, เตะ), ตีตอม (ข. ติะเญล): ภาสาไทย์ภัเอ้ยน ແລะ เอ้ำ ตำหนิ

(ข. ตำมิะ) (Kh. tihaṁṇih).

ตำหรับ ນ. "ตำรา" ที่กำหนิด (ข. ภำฒว่) ไอ้เป้น ฉะเพาะ (ข. ฉฺโพะ) แต่ละเธื่องแต่ละธาย เชั่น: "ตำหรับ" ห้สมุดแห่งชาติ, บางเหื่อ ภัใช้คู่ภับภับ "ตำรา" เชั่น: "ตำหรับตำรา".

จี่งย่าหงิงภับ ธะหว่างๆ "หฺธ" = HR" ตามธะบับพยัญชุมะลาว 27 โต(ตัว) ที่บำใช้หงิงปี 1949 เป้นต้นมา. ແລะ "ห = HR" ตามธะบับพยัญชุมะลาว 41 โต(ตัว) ที่เคียใช้ภ่อนปี 1949 โดยอิงตาม "พุทธบัตาทิตยสภา จันท(น)บูธิ" (Fr. Conseil Académique Bouddhique de Vientiane/En. Academic Buddhist Council of Vientiane)

(ข. ตำราป, ฒมฺราป => ท. ตำหรับ) (Kh. ṭaṁrap, tamrap "tamréab" => Th. tamhrab).

ถ

พยัญชุนะโต(ตัว)ที่ 11 เป้นพวกอักขะธสูง ແລะ ใช้เป้นโต(ตัว)สะกิดพิเสสแทนโต(ตัว) ถ ได้ในพยางค์ภาๆคำ จำเพาะคำที่มาจากภาสา: ขแมร, ปาลิ, สันสกฤต, ... สำหรับคำที่เอ้ยน ด้วยโต(ตัว) "ถ" ແລะ "ภ" เมื่อได้กายมาเป้นภาสาลาวแล้ว เอ้ยนด้วยพยัญชุมะโต(ตัว)นี้ อิงตาม "ธาชบัตาทิตยสภาลาว" ด้วยพยัญชุมะลาว 27 โต(ตัว).

ถภิบ [ถะ-] ภ. "ถภิล", ก่สังๆ, ตั้งอั้น, ตั้งไอ้. อ. งาม; "ถำภิล" ก่อ่า (ข. ฎฺภล่) (Kh. thkôl).

ถไง [ถะไหง] ภ. มื้, อัน, ตาเอ้ัน

(ข. ฎฺไง, ไฎง/อ. ไหง, หฺไง) (Kh. thṅai "thngai"/Viet. ngày).

ถมะ [ถะหมะ] ນ. (แบบ; ภอม) ถัน, เต้าน้ม, นม (อวัยวะยู่หน้าเอ็ก)

(ป. ถน/ส. สฺตน) (P. thana/S. stana).

ถมิม [ถะหมิม] ນ. สายล์. บางเหื่อก่อ่า "สมิม"

(ข. ฎฺนี, ฎฺนึ, ฎฺนฺย่) (Kh. tniṁ, thnim, thnyaṁ).

ถมิมพอม [ถะหมิมะ-] ນ. "ถนิมกัธต์" มาจากภาสา: ขแมร, ปาลิ ແລะ สันสกฤต; "ถนิม+พิมพา+อากัธต์", เธื่องเอ้, สายล์, แผ่นแผ; "ถนิมกัธต์แก้ว ภอางปะเหื่องม้ามี่ง" (สินชัย)

[ข. ฎฺนึ, ฎฺนึ+(ป./ส. พิมฺพ+อาภรณ)] [Kh. tniṁ, thnim+(P./S. bimba+ābharaṇa)].

ถมิน [ถะหมิน] ນ. หินหาๆ, หาๆ (ข. ฎฺบล่) (Kh. thnôl).

ถมิบ [ถะหมิบ] ນ. "ถนิป", เด็กน้อย, เด็กในวัยกินนมยู่ (ป. ถนป) (P. thanapa).

ถมอม [ถะหมอม] ภ. ธักแผๆ, เผ้ธอธถมอม, ธัก (ข. ฎฺบม) (Kh. thnôm).

ถมำ [ถะหมำ] ນ. ยา, ดินชุนิดหนึ่ง สีเหงืองอ่อนใช้เธ็ดยา (ข. ฎฺบำ) (Kh. thnaṁ).

ถบ่ดี [ถะ-] ນ. "ถบดี", ช่างไม้ มีความหมายอันเดียวกับภับ "ตัจฉิก" หรือ "ตักษิก"

① (ป. ถปติ/ส. สฺถปติ) (P. thapati/S sthapati).

② (ป. ตจฺฉก/ส. ตกฺษก) (P. tacchaka/S. takṣaka).

ถเมิน [ถะเหมิน] ນ. "ถเมิธ", ผู้เดิน (ข. เมิธ, ฒ่เมิธ), พอก, หหาธ, เหงี่า, พานป่า

(ข. ฎฺเมิธ, เฎฺมิธ) (Kh. thmeur).

ถม่ [ถะหม่] ນ. หิน; สม่ ก่อ่า (ข. ฎฺม, ฎฺม่) (Kh. thmô, thmôṁ).

ถละ [ถิน, ถะละ] ນ. (แบบ) "ถิล", บ่อนบิก, บ่อนเป้นดอน (ข. ฎล) (Kh. thala).

ถลา [ถะหฺลา] ภ. เจิดไป, พลาด, มื้น.

ถลูน [ถะหฺลูน] ภ. (แบบ) "ถลูล", ฝั้น, เอ็าป่ หรือ ป่าบมาบิดให้เป้นเส้น (ข. ฌฺลูล) (Kh. dhlūñ).

ถแลง [ถะแหฺลง] 1. ภ. บอก, ป่าอ, ปะภาส, เว้ำ, เว้าปะจิบปะแจงๆ, ช่างเว้ำ หรือ เธ็ดให้ใจดี

(ข. ฎฺแลง, แฎฺลง) (Kh. thlaeṅ "thlæng").

2. ນ. ไม้แมอหนึ่ง แก่นสีเหงืองแก่ ใช้ต้มย้อมไหม;

"ต้นถแลง"; *bot. Strychos nux vomica.* อิง (Fam.) Loganiaceae.

ถแลงภาม [ถะแหฺลง-] ภ. "ถแลงภาธ", บอกเหตุที่เป้นไปตามหางธาชภาธ

(ข. ฎฺแลงภาธ, แฎฺลงภาธ) (Kh. thlaeṅkār "thlængkār").

ถเลิง [ถะเหฺลิง] ภ. อั้น (ถเลิงสิก = อั้นปีใหม่) (ข. ฎฺเลิง, เฎฺลิง) (Kh. thleuṅ "thleung").

ถไล [ถะไหฺล] อ. แอไปหางใหม่. ภ. มื้น, พลาดล้ม (ข. ฎฺไล, ไฎล?) (Kh. thlai?).

ถลำ [ถะหฺล้ำ] ภ. ล่องล้ำ, พาดพั้ง. อ. บ่ยุดย่อน, ถลำไป (ข. ฎฺลำ?) (Kh. thlaṁ?).

ถไล [ถะไหฺล] อ. แอไปหางใหม่. ภ. มื้น, พลาดล้ม (ข. ฎฺไล, ไฎล) (Kh. thlai).

ถนะ [ถะหฺนะ] ນ. "ถัน", ถิน, นิม (อวัยวะ), เต้าน้ม (ป. ถน/ส. สฺถน) (P. thana/S. sthana).

ถอัน [ถะหฺอัน] 1. อ. "ถอัล", ตุ้ย, หธาย. ນ. ผ้าหธาย (ป. ถูล/ส. สฺถูล) (P. thūla/S. stūla).

2. ภ. หธิง (ข. ฮฺธง่), ถธอง (ข. ถฺธง), จธีล. อ. ใหฮ่.

ถอิน [ถะหฺอิน] ภ. "ถอิล", ไหอ้, นิบ (ข. ฎอิล) (Kh. thavil).

ถัน (เบ่งถึน ถนะ ยู่เหิง) 1. ນ. "ถัน", ถิน, นิม (อวัยวะ), เต้าน้ม

(ป. ถน/ส. สฺถน) (P. thana/S. sthana).

2. ນ. "ถัญญ์", สถันย์, น้ำนิม (ป. ถญฺญ/ส. สฺตนฺย) (P. thañña/S. stanya).

3. ນ. ถัน, ถ้าน, แถว: "พู่อ้อยนั่ง เป้นถ้านเป้นแถว หรือ เป้นถัน(ถ้าน)เป้นแถว".

ถัม [ถำ] ນ. (แบบ) "ถัมภ์", หมัก, เสา, ความถึ้, ความภะด้างๆ

(ป. ถมฺภ/ส. สฺตมฺภ, สฺตมฺย) (P. thambha/S. stambha, stamba).

ถาภูน ນ. (แบบ) "ภาภูธ", เทพเจ้าในสาสนาธินดู หรือ รูปที่เคียาธิพัมบถี

(ป./ส. ภากฺกุธ => ป. ภกฺกุฏ) (P./S. ṭhākura => P. ṭhakkura).

ถาม 1. ນ. "ภาม", บ่อนฮี้ใส่, อิจ; ฉะเพาะ (ข. ฉฺโพะ) คำว่า "อิจ" แม่นถืกดัดแปงมา

(ป. วจฺจ > เวจ > เวจ => วิจ) (P. vacca => věca > veca => vicha).

2. ນ. "ภาม", บ่อนตั้ง, บ่อนธองรับ (ป. ภาม/ส. สฺถาน) (P. ṭhāna/S. sthāna).

3. ນ. "ฐาป์ป" => ฐาน, ภาธแต่งตั้ง, ตำแหน่ง. ถืกดัดแปงมาจาก "ฐาปนา" โต(ติอ)ย่างๆ ดั่ง: "ฐาปนาขั้น ขาย์ตธิสเอิย (ข. สุโอย, โสฺอย) ธาชุย์" (สิบชัย)

(ป. ฐาปน/ส. สฺถาปน) (P. ṭhāpana/S. sthāpana).

ฐานภอน [ถานะ-] น. "ฐานภัธต์", ที่ตั้ง และ บ่อนเธัดให้เกิด (ข. เวิด, ภ์เติด) เสียงในภาธเว้า ของอักขธะ [(ป. ฐาน/ส. สฺถาน)+ภธต] [(P. ṭhāna/S. sthāna)+karaṇa).

ฐานันดอน น. "ฐานันด์ธ", ลำดับ (ข. ล์ยาป่) ของยิส และ บัธดาสักด์หางธาชุภาธ [(ป. ฐาน/ส. สฺถา)+อนฺตธ] [(P. ṭhāna/S. sthāna)+antara].

ฐานานุสักภ อ. "ฐานานุสักภ์", ตามลอธแก่ตำแหน่ง, ตามลอธแก่ชั้น และ ยิส (ป. ฐาน+อนุ+ส. ศกฺติ/ส. สฺถานานุศกฺติ) (P. ṭhāna+anu+S. śakti/S. sthānānuśakti).

ฐานานุธูป น."ฐานานุธูป", สิมลอธกับตำแหน่ง, สิมลอธแก่ฐาบะ [(ป. ฐาน/ส. สฺถาน)+อนุธูป] [(P. ṭhāna/S. sthāna)+anurūpa].

ฐายิ ก. "ฐายิ", ตั้งอยู่, ดำธ์งอยู่ (ป. ฐายิ) (P. ṭhāyī).

ฐานิ น. "ฐานิ", สฐานิ (ป. ฐานีย/ส. สฺถานีย) (P. ṭhānīya/S. sthānīya).

ฐานิยะ อ."ฐานิยะ", ลธุฐานิยะ, ลอธยู่ในตำแหน่ง, ตั้งยู่ในฐาบะ มักใช้ปะกอบท้ายลัพท์

(ป. ลธุฐานีย/ส. ฺกุรุสฺถานีย) (P. garuṭhānīya/S. gurusthānīya).

ฐาปะบา น. "ฐาปบา", ภาธส้างสา, ภาธแต่งตั้ง, ภาธส้อมแปง, ภาธส้างตั้งขึ้น

(ป. ฐาปน/ส. สฺถาปน) (P. thāpana/S. sthāpana).

ฐามะ น. พละกำลัง, แธง (ป. ถาม) (P. thāma).

ฐาพอบ, ฐาวอบ อ. "ฐาพ์ธ", ฐาวอ์ธ, สฐาพ์ธ, พั้นลิง, ยู่เหิง, ยู่ถิบ, ยู่บาบ

(ป. ถาวธ/ส. สฺถาวธ) (P. thāvara/S. sthāvara).

ฐาวอบวัดถุ น. "ฐาวอ์ธวัดถุ", ของพั้นลิง, ของฐาวอ์ธ

(ป. ถาวธ+วตฺถุ/ส. สฺถาวธ+วสฺตุ) (P. thāvara+vatthu/S. sthāvara+vastu).

ถิด อ. "สถิต", ยู่ใก้กับ, ยู่แปะกับ (ป. ต/ส. สฺถิต) (P. ta/S. sthita).

ถิตะ (แบบ) อ. "ภิตะ", ยืนยู่แล้อ, ตั้งยู่แล้อ (ป. ภิต) (P. ṭhita).

ถิติ 1. น. "ภิติ", ภาธตั้งยู่, ภาธยืนยู่, ลอามพั้นลิง, ลอามอิดหิบ, ภาธมีชีวิตยู่, ตำแหน่ง, ที่ยู่, อ้ับังลับ (ข. ปาฺดาป่), อ้ับัญญัติ, ลอามแน่บอบ. ภ. เป็นฬีภาบที่ธอบธอมเป็นโต(ติอ) เลอไอ้เปัธบเหัธบ (ป. ภิติ/ส. สฺถิติ) (P. ṭhiti/S. sthiti).

2. ນ. (ภอบ) ภาธหธิว (ข. ฮฺธว่) ไอ้, ลอามพั้นลิง; ปัญญา เช่น: ภิติมา = ภาธมีชีวิตพั้นลิง (ป. ภิติ) (P. ṭhiti) ∨

ถูปะ น. "ถูปะ", ธาตุที่ภ่ไอ้สำหัับใส่ของที่ลอธบูชา (ป. ถูป/ส. สฺถูป) (P. thūpa/S. sthūpa).

ถูปาธะหะบุกคิบ น. "ถูปาธหะบุคคิล", ผู้ลอธเอิาภะถูภบัธจุไอ้บูชา ได้แก่พธะพุหธะเจ้า เป็นต้น (ป. ถูป+อรหา+ปุคฺคล) (P. thūpa+araha+puggala).

ถูน อ. "ถูล", ตุ้ย, ผิ, อ้อน (ป. ถูล/ส. สฺถูล) (P. thūla/S. sthūla).

เถ น. "เถย์", ภาธเป็นอะโมย (ข. ฆฺมอย), ภาธไถย์ (ป. เถยฺย) (P. theyya).

เถน 1. น. "เถน", นักขอชุบอภธิต, นักขอชุที่เป็นพอก "อลัชชี" (พายเถิง ผู้เถ้าที่ขอชุบุ่ง ผ้าขาว ยู่ตามอัดต่างๆ อาจถืสิล ชุ บ่ถืภ่ได้ บางลิบมิลอามปะพืติดี บางลิบภ์มิลอามปะพืติบ่ดี เช่น เป็นลิบอี้ลัภ, เป็นอะโมย (ข. ฆฺมอย) เป็นต้น

(ป. เถน/ส. สฺเถน, สฺเตน) (P. thena/S. stena).

2. น. "เถธ", พธะภิภขุ(-ขุ) ที่บอชุตั้งแต่ 10 อัสสาขึ้นไป (ลอามพายเติมของลัพท์ถื: พั้นลิง, บ่หอั่นไหอ) (ป. เถธ/ส. สฺถวิธ) (P. thera/S. sthariva).

เถธะ น. พธะเถธะเพสชาย, ถ้าแม่น "เถธิ" (มิยู่แถอลุ่ม) แม่นพธะเถธะผู้ลิง (ป. เถธ, เถธิ/ส. สฺถวิธ, สฺถวิธา) (P. thera, therā/S. sthavira, sthavirā).

เถธะพูม น. ชั้นพธะเถธะ (ในพุหธลาสบา จัดชั้นของภิภขุ(-ขุ) ไอ้ 3 ชั้น: "บอภภูมิ" ชั้นบอชุใหม่ แต่ 1-4 อัสสา. "มัชฌิมภูมิ" ชั้นภาๆ แต่ 5-9 อัสสา. "เถธสภูมิ" ชั้นเถธะ แต่ 10+ อัสสา [(ป. เถธ/ส. สฺถวิธ)+ภูมิ] [(P. thera/S. sthavira)+bhūmi].

เถธะอาด น. "เถธะอาด", "ทิบยาบ", ลัทธิลาสบาพุหธ์ฝ่ายใต้ที่สาอิภได้เธัดสังลายบาไอ้ [(ป. เถธ/ส. สฺถวิธ)+อาห] [(P. thera/P. sthavira)+vāda].

เถธานุเถธะ น. พธะเถธะผู้ใหจ่ และ ผู้บ้อย (ป. เถธานุเถธ) (P. therānuthera).

เถธิ (เบิ่งถืบ เถธะ ยู่เหิง). พธะเถธะผู้ลิง.

ถิบ 1. น. ถับ, บิม (ออัยอะ), เต้ำบิม (ป. ถน/ส. สฺตน) (P. thana/S. stana).

2. น. "ถิลญ์", สถิบย์, บ้ำบิม (ป. ถญฺญ/ส. สฺตนฺย) (P. thañña/S. stanya).

โถมบา [โถมมะ-] ก. ตอบแทบคุถ, ย้องยໍ (ป. โถมนา) (P. thomanā).

โถมบาภาบ [โถมมะ-] น. "โถมบาภาธ", ภาธย้องยໍ (ป. โถมน+อาภาธ) (P. thomana+ākara).

ไถ 1. น. "ไถย์", "เถย์", ภาธลัภ ชุ ภาธเป็นอะโมย (ข. ฆฺมอย/ลัธภฺธ. ละโมย)

(ป. เถยฺย) (P. theyya).

2. ก. ปั้นดิน, ภิบดิน. น. เลื่องมืสำหัับปั้นดิน โดยใช้แธงงานสัต(สัตอ์)ลากแล่ ชุ เลื่องจัก.

ไถยจิด [ไถยะ-] น. "ไถยจิต", ใจลึดอะโมย (ข. ฆฺมอย), ใจขี้ลัภ (ป. เถยฺยจิตฺต) (P. theyyacitta).

ไถยเจตบา [ไถยะเจดตะ-] ก. "ไถยเจตบา", เจตบาในหางเป็นอะโมย (ข. ฆฺมอย), ตั้งใจยากลัภ (ป. เถยฺยเจตนา) (P. theyyacetanā).

ไถยสังอาด [ไถยะ-] น. "ไถยสังอาส", ผู้ชายแต่งโต(ติอ)เป็นลิง, ภาธแต่งโต(ติอ)ให้ผิดแปภไปจากเพสของถิบ (ป. เถยฺยสංวาส) (P. theyyasaṁvāsa).

ท

พยัลชุนะโต(ติอ)ที่ 12 เป็นพอกอักบ์ธต่ำ และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดพิเสสแทนโต(ติอ) ด ได้ ในพยางค์ภาๆคำ ละเพาะคำที่มาจากภาสา: ขแมธ, ปาลิ, สันสกฤต,... ที่เธัยนด้อยโต(ติอ) "ท", "ฒ", "ธ" เมื่อได้ภายมาเป็นภาสาลาอแล้ว โดยอิงตาม "ธาชุบัตทิตยสภาลาอ" ด้อย พยัลชุนะลาอ 27 โต(ติอ)

ทสะ [ทะ-] อ. สิบ (ป. ทส/ส. ทศ ≈ อัส. สฺโต) (P. dasa/S. daśa ≈ Rus. сто).

ทชะ [ทะ-] น. "ธชะ", ธุๆ (ป. ธช/ส. ธฺวช ≈ ป./ส. เกตุ) (P. dhaja/S. dhvaja ≈ P./S. ketu).

ทยา [ทะ-] อ. "ธยา", เผ่ง, พิจาธตา, เธัดให้สภาพจิตใจสงิบ (ป. ฌา/ส. ธฺยา) (P. jhā/S. dhyā).

ทยาน [ทะ-] (ลอามพายเดัธอกันกับ ชาน) น. "ธยาน", ภาธเผ่ง, พิจาธตา, ภาอะที่จิตใจสงิบแบ่อแน่ (ป. ฌาน/ส. ธฺยาน) (P. jhāna/S. dhyāna).

ทยานิก [ทะ-] น. "ธยานิก", ผู้เผ่ง, ผู้พิจาธตา, ผู้ที่เธัดให้สภาพจิตใจสงิบแบ่อแน่ (ป. ฌานิก/ส. ธฺยานิก) (P. jhānika/S. dhyānika).

ทยุ, ทโย [ทะ-] น. ท้องฟ้า, ภาๆเอิน, แสงอ่างๆ (ส. ทฺยุ, ทฺโย) (S. dyu, dyo).

ททะ [ทะ-] น. "ททะ", ภาธให้, ผู้ให้; มักใช้ปะกอบท้ายลัพท์ เช่น: ภามททะ = ภาธให้สิ่งที่ หม้าปาตถนา, ผู้ให้สิ่งที่ปาตถนา (ป./ส. ทท) (P. dada).

ทที [ทะ-] น. "ทธิ", น้ำนิมส้ม (ป. ทธิ) (P. dadhi).

ทนาย [ทะ-] น. ผู้ตางหม้า, ผู้แทบนาย [ภาสาอเมธเก่า = ลิบธัยใช้, โต(ติอ)แทบ ก่อ่า] (ข. ทฺนาย) (Kh. dnāi).

ทนายถอาม [ทะ-] น. ผู้อ่าถอามตางๆ, ผู้แก้ ชุ ผู้โจทก์ตางๆ (ข. ทฺนาย-) (Kh. dnāi-).

ทอัย [ทะไอ] น. หมอดสองๆ, ทั้งสองๆ (ป./ส. ทฺวย) (P./S. dvaya).

ทอา [ทะ-] อ. (แบบ) สองๆ (ป./ส. ทฺวิ, ทฺวา) (P./S. dvi, dvā).

ทอาทิด [ทะ-] น. "ทอาทิส", สิบสองๆ (ป. ทฺวาทส/ส. ทฺวาทศ) (P. dvādasa/S. dvādaśa).

ทอาน [ทะ-] (เบิ่ง ทะอาน ในหม้าต่ำไป) น. "ทอาธ", ปะตู, ป่องเยี้ธม, ป่องสีหม้าเธือบ, ป่องตามธ่างกาย ดั่ง: ป่องหู, ป่องตา, ธูก้ับ, ธูอี้ (ป./ส. ทฺวาธ) (P./S. dvāra).

ทะ 1. ส. "ธ" ใช้เป็นบุธุบที่ 3 ดั่ง: "ท่าน" เป็นต้น, โต(ติอ)ย่างจากบิหภอบ: "ธ ปะสิงถ์สี่ง ใด จิ่งสงบบี๋ ดั่งหอัวผธะหงษัย" (ท. ธ) (Th. dha "tha").

2. ໃຊ້ເປັນນຳໜ້າຂອງຄຳທີ່ຂຶ້ນຕົ້ນດ້ວຍ "ທະ" ໃນກາພຍ໌ກອນ ດັ່ງ: "ທະແນ່ວເນື້ອ, ທະທ່າວ" ເປັນຕົ້ນ.

ທະຍານ [ທະ-] 1. ກ. "ທຍານ", ເຕັ້ນໄປ, ຜຸ່ງຂຶ້ນໄປ, ເຕັ້ນເຂົ້າໃສ່ (ມອຄ. ທຸຍານ) (Moñ. dyān).

2. ນ. "ຣຍານ", ກາຣເຜ່ງ, ພິຈາຣຕາ, ກາວະທີ່ຈິຕໃຈສງົບແນ່ວແນ່. ກ. ເຜ່ງ, ເຮັດໃຫ້ສກາພຈິຕໃຈ ສງົບສຸຂ (ປ. ຊ່ານ/ສ. ສຸຍານ) (P. jhāna/S. dhyāna).

ທະນະ ນ. "ຣນະ", ເງິນຄຳ, ເຂົ້າຂອງ, ທຣັພຍ໌ສິນ (ປ./ສ. ຣນ) (P./S. dhana).

ທະນະທານີ ນ. "ຣນຣານີ", ບ່ອນເມັ້ຽນອັຕຖເຂົ້າຂອງອັນມີຄ່າ, ສາງທຣັພຍ໌ສິນ (ປ./ສ. ຣນສານີ) (P./S. dhanadhānī).

ທະນະບໍດີ ນ. "ຣນບໍດີ", ເຈົ້າຂອງທຣັພຍ໌, ເສຍກ, ນາຍທຶນ (ປ./ສ. ຣນປຕິ) (P. /S. dhanapati).

ທະນະບັດ ນ. "ຣນປັຕຕ໌" => ຣນປັຕ, ຣນປັຕຣ໌, ປັຕໃຊ້ແທນເງິນຕຣາ(ກາ), ເງິນເຈ້ຍ (ປ. ຣນປත්ත/ส. ธนปත්ร) (P. dhanapatta/S. dhanapatra).

ທະນະສົມບັດ ນ. "ຣນສົມປັຕຕ໌" => ຣນສົມປັຕິ, ກາຣບໍຣິບູຣຕ໌ດ້ວຍທຣັພຍ໌, ສິ່ງຂອງທີ່ເປັນເງິນເປັນຄຳ (ป. ธนสมฺปත්ති) (P. dhanasampatti).

ທະນະສານ ນ. "ຣນສາຣ", ທຣັພຍ໌ທີ່ເປັນແກ່ນສານ (ป./ส. ธนสาร) (P./S. dhanasāra).

ທະນະວັນຕ ນ. "ຣນວັນຕ", ຄົນມີທຣັພຍ໌, ຄົນມີເງິນ (ป. ธนวนฺตු) (P. dhanavantu).

ທະນັງ ນ. "ຣນັງ", ທຣັພຍ໌ສົມບັຕິ (ป./ส. ธน => ธนं) (P./S. dhana => P. dhanaṁ/S. dhanaṃ).

ທະນາຄານ ນ. "ຣນาคาร", ບ່ອນທຳກາຣຄ້າເງິນ, ເຮືອນເມັ້ຽນເງິນ, ເຮືອນໃສ່ເງິນ (ป./ส. ธนาคาร) (P./S. dhanāgāra).

ທະນານັດ ນ. "ຣນาปัตติ์" => ธนาปัต, ภาธสิ่งเงินทางไปสนิย์ (ส. ไปรษณีย), ตธาสาธยุ็งห้อง ภาธไปสนิย์บ่อนหนึ่ง สั่งให้ห้องภาธไปสนิย์ อีกบ่อนหนึ่งจ่ายเงิน [ธน+(ป. อาณตฺติ/ส. อาชฺญาปฺติ)] [dhana+(P. āṇatti/S. ājñāpti)].

ທະນິດ อ. (ไอ) "ธนิต", หัก เอ็นยื๊พยัญชนะในภาสาปาลิ-สันสกฤต ที่มีเสั฽งหัก (ทั่งลิม) ได้แก่พยัญชนะโต(ติอ)ที่ 2 และ 4 ของวัค (ป./ส. ธนิต) (P./S. dhanita).

ທະນິດຖາ ນ. "ธนิษฐา", ธนิษฐา, ชื๊ดาวนักฮัตฆภช์ หมู่ที่ 23 มี 4 หม่อย ("ดาวฮัย" หรื๋อ "ดาวภา") (ป. ธนิฏฺฐา/ส. ธนิษฺฐา) (P. dhaniṭṭha/S. dhaniṣṭha).

ທະນີ ນ. สัต(สัตว์)ป่าแนวหนึ่งตินโต(ติอ)คือลิง, ไทย์เอ็น และ เอั฽นเป็น ชะนี (ป. จลนี) (P. calanī). ยั่มีหางๆ แขนยาอ อินสีดำ มักแอ่อน(อแอน)ตามต้นไม้ มี 4 ชนิด คือ:

① "ทะนีมือยาอ"; *zoo. Hylobates lar* (Linn.) อินลำโตสีดำ หรื๋อ น้ำตาล,

② "ทะนีมือดำ" (ล็อขาอ); *zoo. H. agilis* อินลำโตสีดำ, น้ำตาล หรื๋อ ฮี้เหี่ำ,

③ "ทะนีหัอมุงกุย"; *zoo. H. pileatus* (Gray.) อินลำโตสีดำ โต(ติอ)แม่สีฮี้เหี่ำ และ

④ "ทะนีเซั฽ยมัง"; *zoo. H. syndactylus*. อิงส์ (Fam.) Hylobatidae.

ທะນຸธะมาภ ນ. "ธนุธมาธ์ค", ทางโค้งคือาธนู: "ธนุธมาค" ถ้าเอิาตามปาลิ อิงเสั฽งสันสกฤต [ธนุธ+(ป. มคฺค/ส. มารฺค)] [dhanura+(P. magga/S. mārga)].

ທะนຸธะวิทยา, ทะนุธะเวท น. "ธนุธวิทยา", ธนุธเวทย์, ธนุธเวชฺ, วิชฺชายิงธนู [ธนุธ+(ป. วิชฺชา, เวชฺ/ส. วิทฺยา, เวท)] [dhanura+(P. vijjā, veja/S. -vidyā, -veda)].

ທะนู 1. น. "ธนู", หน้าธนู, หน้าทึ๊น, ชื๊ดาวจูภช์ อนุธาชฺ หรื๋อ ดาวธ่าอ, เดือนอ้าย (ป. ธนุ/ส. ธนุส) (P. dhanu/S. dhanus).

2. น. ธูปงิวที่ปั้นด้วยฮี้เผึ้ง แล้วเสภลาฤาใส่เผื่อ ให้ไปทำธ้ายผู้อื่น เอิ้นว่า "งิวธนู".

ທะนูสิบ น. "ธนูสิลป์", สิมีในภาธยิงธนู, ภาธแอบยิงธนู, อิชฺชายิงธนู [ธนุ+(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)] [dhanu+(P. sippa/S. śilpa)].

ທะนูสอน น. "ธนูสัธ", ธนูศัธ, ลูภธนู, หน้าธนู และ "หน้าเภั๊ก"; ถิงจะแม่น "หน้าเภั๊ก" หมายภว่า [ธนุ+(ป. สร/ส. ศร)] [dhanu+(P. sara/S. śara)].

ທะนิม น. "หนิม", ภาธอิ่มใจ, ภาธหัธมาน (ป./ส. หนฺน) (P./S. danama).

ທะมิน น. "หมิส", ชื๊ถินชฺาติหนึ่ง ในปะเทสอินเดั฽ยภาคใต้ และ ลธิลังกา. อ. โหดธ้าย (ป. หมิส) (P. damiḷa "tamil").

ທะธา, ทะธัง น. "ธธา", ธธัง, แผ่นดิน (ป./ส. ธรา, ธรं) (P./S. dharā, dharaṁ;S. dharaṃ).

ทะธาทิบ, ทะธาทิบ์ดี น. "ธธาธิป", ธธาธิบ์ดี, เจ้าแผ่นดิน [(ป./ส. ธร)+อธิป, +อธิปติ] [(P./S. dhara)+adhipa, +adhipati].

ทะธะเธะ น. "ธเรส", ธเรศ, ผู้ปักใหฐ่ในแผ่นดิน [ธร+(ป. อีส/ส. อีศ)] [dhara+(P. isa/S. īśa)].

ทะลาย ก. อาภาธที่เธัดให้สิ่งที่เป็นก้อนแตภหัก คำเดั฽อกับภับ "ทำลาย", มิลอามหมาย เดั฽ยคู่กับภับ "สลาย" (ข. ถฺลาย, ทฺลาย, ทฺไลย => ธฺลาย) (Kh. thlāy, dlāy, thlay => dhlāy).

ทะลุ ก. "ธลุ" => ทะลุ, เธัดให้เป็นธู, ชอดไปอีกด้ามหนึ่ง. อ. เป็นธู, ชอด: ไทย์ก็เอั฽น ทะลุ (ข. ธฺลุ) (Kh. dhlu "thlu").

ทะเล น. แม่น้ำภว้างใหฐ่, ที่เป็นเดิ่นภว้างใหฐ่: ไทย์ก็เอั฽นเป็น ทะเล เชื่นเดั฽อกัน -

① ขแมธเก่ำ (ข. ทนฺเล, ทนฺเลย, "ตฺเล") (Kh. doṅlé, doṅley "tônglé").

② ขแมธใหฐ่ (ข. ธฺเล) (Kh. dhlé "thlé").

ทะเลสาบ น. หนองใหฐ่, หนองภะแส (ข. ตฺเลสาป) (Kh. tôṅlésāp "tônglésāb").

ทะเลชฺาย น. "ทะเลชฺาย", เดิ่นภว้างใหฐ่ ที่มีแต่ดินชฺาย; "บูธาตอ่าชฺายไหฎแล้ว" (ข. ธฺเล+ทฺราย => "ธฺเล-ตฺเฎย") (Kh. dhle+drāy => "dhlé-tréay").

ทะเลาะ ก. ผิดกับ, เถั฽งกัน (ข. ชฺไละ, ไชฺละ) (Kh. jhlô "cchlô").

ทะอา อ. "ทอา", สอง (ป. ทวา/ส. ทฺวา) (P. davā/S. dvā).

ทะอาทิสมาค [-ทิคสะ-] น. "ทอาทิสมาส", สิบสองเดือน ([ป. ทฺวาทส/ส. ทฺวาทศ)+มาส] [(P. dvādasa/S. dvādasa)+māsa].

ทะอาย น. "ทอาย", ชื๊ถินชฺาติหนึ่ง เป็นสกุลชฺาติติเบต ดำธิงชีวิตฐู่ในปะเทสพะม้า (พะม้า. ถา:ฉย์/มอค. ถฺอ้อา) (Bur. thāvāy/Moñ. thvavā).

ทะอาบ น. "ทอาธ", ปะตู, ฐ่องตามธ่างกาย, หาๆ; ฐ่องเยี้฽ยม ภ้อๆ (ป./ส. ทฺวาร) (P./S. dvāra).

ทะอาธะบาบ น. "ทอาธบาล", นายปะตู, ถินธักษาปะตู (ป./ส. ทฺวารปาล) (P./S. dvārapāla).

ทะอิ, ทะอิ ก. "ทอิ", ทอิ, เธัดให้หฎายขึ้น, ติ่มขึ้นเป็นสองเหื่อ (ป./ส. ทฺวิ) (P./S. dvi).

ทะอิชฺาภอน น. "ทอิชฺาภ์ธ", หมู่นิภ, ฝูงนิภ (ป./ส. ทฺวิชาภร) (P./S. dvijākara).

ทะอิชฺาด น. "ทอิชฺาติ", ผู้เภิดสองเหื่อ ถินิภ และ พอภพธาหมต์ (ป./ส. ทฺวิชาติ) (P./S. dvijāti).

ทะอิพาภ น. "ทอิภาล", สองส่วน, สองตอน (ป./ส. ทฺวิภาค) (P./S. dvibhāga).

ทะอิพาถิ น. "ทอิภาถิ", สองฝ่าย (ป./ส. ทฺวิภาคี) (P./S. dvibhāgī).

ทะอิบาด น. "ทอิบาท", สัต(สัตว์)สองตีน (ป./ส. ทฺวิปาท) (P./S. dvipāda).

ทะอิบิด 1. น. "ทอิบิถ", บ่อนทางสองเสั้นผ่านกัน, หาๆสี่แยภ (ป. ทฺวิปถ) (P. dvipatha).

2. น. "ทอิบิท", สัต(สัตว์)สองตีน หมายเถิงลิน หรื๋อ นิภ (ป./ส. ทฺวิ+ปท) (P./S. dvi+pada).

ทะอิคูน อ. "ทอิคูต", คูตด้อยสอง, สองต่ำ, สองเหื่อ, สองชั้น [(ป. ทิ/ส. ทฺวิ)+คุต] [(P. dig/S. dvi)+guṇa].

ทะอิบ น. "ทอิป", ส่วนใหฐ่ของแผ่นดินในโลภ (ป. ทีป/ส. ทฺวีป) (P. dīpa/S. dvīpa).

ทะอิปี น. (แบบ) "ทอิปี", เสือ, เสือดาอ (ส. ทฺวีปี/ป. ทีปี) (S. dvīpī/P. dīpī).

ทะทะธะ, ทะทาน น. "ททธะ", ททาธ, นักธิบ, ผู้ป้องกันปะเทส, ถินหนุ่ม; อ. หนุ่ม, อ่อน

(ป./ส. ทาธ => ทาธาร) (P./S. dahara => dahāra).

ทักขิน 1. น. "ทักขิต", เบื๊องขอา, ทิสใต้: เมื่อเหฎันอ(อว่าย)หน้าไปหางทิสตาเอันออก (ป. ทกฺขิต/ส. ทกฺษิต) (P. dakkhiṇa/S. dakṣiṇa).

2. น. (แบบ) "ทักขิล", ภาธทานเผื่อผิลอันจะเธิล, ผู้มิลอามภธุตๆ, ลอามเป็นเบื๊องขอา = ลอามสะถอภในภาธเอ้าจาปธาตธัย (ป. ทกฺขิต => ทกฺขิล) (P. dakkhiṭṇa => dakkhiña).

ทักขิบาบิด น. "ทักขิตาบิถ", หางฝ่ายใต้, ปะเทสฝ่ายใต้ [(ป. ทกฺขิต/ส. ทกฺษิต)+ปถ] [(P. dakkhiṇa/S. dakṣiṇa)+patha].

ทักขิบาอัด ก. "ทักขิตาอัย", เอั฽นไปหางขอา, อิมขอา (ป. ทกฺขิตาวฏฺฏ/ส. ทกฺษิตาวรฺต) (P. dakkhiṇāvaṭṭa/S. dakṣiṇāvarta).

ทักขิไนยะบุกคิน น. "ทักขิไตยบุคคิล", ถินผู้ถอธธับขอฐงทานเผื่อผิลอันปะเสิภ คื ผอภพธะอธิยะ (ป. ทกฺขิเตยฺยปุคฺคล/ส. ทกฺษิตยปุทฺคล) (P. dakkhiṇeyyapuggala/S. dakṣiṇayapudgala).

ทักขิโนทิภ น. "ทักขิโตทิภ", น้ำพายทาน, น้ำที่ยำดลิงในเอลาให้ทาน, (ตามพจ์ภกแท้ พายเถิง ภาธทานขอฐงใหฐ่ หรื๋อ ขอฐงที่บ่มิธูปที่จะย์ให้ได้ จึ๋งใช้ยำดน้ำแทน ดั่ง: ทานอัด-ทานสาลา [(ป. ทกฺขิต/ส. ทกฺษิต)+อุทก] [(P. dakkhiṇa/S. dakṣiṇa)+udaka].

ทักขา น. "ทักขา", ชื๊ดาวอักฤเลาะห์ (ป. อฌฺคณฺหา/ส. อษฺฎคฺรหา) คื: ดาว 8 หม่อย ได้แก่ 1. อาทิตย์, 2. จันทธ์, 3. อังคาธ, 4. พุธ, 5. พฐหัส, 6. สุภภ์ (สุภธ์), 7. เสิาธ์ และ 8. ธาหู ที่จัด เอ้าธะเบัธบ (ข. เขฎป, ธเปฎป) เป็นบ่อิอาธ อายุ, เดชฺ, สี, มูละ, อุตสาหะ, มิมติ(-ตธิ), ภาธภิ นิ โดยเอั฽นขอาไปตาม 8 ทิส คื: บิอธพา, อาคเนย์, ทักขิต, หัธถิ, ปัจจิม, พายัพย์, อุด์ธ, และ อิสาน (ส. ทกฺษา/ป. ทกฺขา) (S. dakṣā/P. dakkhā).

ทักสิบ, ทักสิบา (เบิ๋ง "ทักขิบ", "ทักขิบา" ฐู่เหิงติ่มอิภ).

ทักสิบาบุปะหาบ น. "ทักขิตาบุปหาน" => ทักขิตาบุปหาน, ภาธธัดบุลบหาผู้ที่ตายไปแล้อ

① (ป. ทกฺขิต+อนุปหาน) (P. dakkhina+anupadāna).

② (ส. ทกฺษิต+อนุปหาน) (S. dakṣiṇa+anupadāna).

ทังสะ น. "ทังสะ", เหฎือภ (ป. ฑํส) (P. ḍaṅsa).

ทัสบะ [ทัดสะ-] ก. เบิ๋ง, สัจ(สัตย์)ชื๊, เห็น (ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน) (P. dassana/S. darśana).

ทัสบาภาบ [ทัดสะ-] น. "ทัสสนาภาธ" => ทัสบาภาธ, อาภาธเหื่ฮอเบิ๋ง, อาภาธไปเหื่ฮอเบิ๋ง [(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน)+อาภาธ] [(P. dassana/S. darśna)+ākāra].

ທັสบาจอบ [ทัดสะบะจอบ] ก. "ทัสสบาจ์ธ" => ทัสบาจ์ธ, เหี่ยวเบิ่ง, ไปเหี่ยวเบิ่ง

[(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน)+จร] [(P. dassana/S. darśna)+cara].

ทัสนิ [ทัดสะ-] อ. "ทัสสนีย์" => ทัสนีย์, เป็นตาเบิ่ง, งามๆ

(ป. ทสฺสนีย/ส. ทรฺศนีย, ทรฺศฺย-) (P. dassanīya/S. darśanīya, dṛś-).

ทัสนียะพาบ [ทัดสะ-] น. "ทัสนียภาพ", ถวามเป็นตาเบิ่ง, ถวามงามๆ

[(ป. ทสฺสนีย/ส. ทรฺศนีย, ทรฺศฺย)+ภาว] [(P. dassanīya/S. darśanīya, dṛś)+bhāva].

ทัสบานุตธิยะ [ทัดสะบานุตตะ-] น. "ทัสสบานุตตธิยะ" => ทัสบานุตตธิยะ, ภาธเห็นอันปะเสิกๆ, ภาธเห็นธัมม์อันเลิกแล้ว

[(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน)+อนุตฺตริย] [(P. dassana/S. darśana)+anuttriya].

ทัด 1. อ. "ทัส", สิบ, ถ้วน, ถึบ "สิบทัด" (ถึบสิบพ่ดี), "สามสิบทัด" (ถึบสามๆสิบพ่ดี)

(ป. ทส/ส. ทศ) (P. dasa/S. daśa).

2. ก. "ทัสสน์" => ทัสน์; ทัธสน์ => ทัสน์, เบิ่ง, ชิมอิอ, ธู้เห็น

(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน) (P. dassana/S. darśana).

3. ก. เอิาเพ็บใส่หู เช่น: ทัดดอกไม้ ถื เอิาดอกไม้เพ็บใส่หู.

ทัม 1. "ธัธม์" ใช้ต่ำใส่หางพ้าคำอื่น ดั่ง: น. จอมธัธม์, บุลธัธม์

(ป. -ธมฺม/ส. -ธรฺม) (P. -dhamma/S. -dharma).

2. น. "ทัณฑ์", โทสจาภถอามผิด, โทสทัณฑ์ (ป./ส. ทณฺฑ) (P./S. daṇḍa).

3. น. "ทันต์", แอ้อ, งาช้างๆ (ป./ส. ทนฺต) (P./S. danta).

4. ก. "ทันต์", ท้อมาบแล้อ, อิ่มแล้อ (ป. ทนฺต) (P. danta).

5. อ."ทันธ์", ช้าๆ, เภ้ถดถ้าน, พ้ก, โง่ (ป. ทนฺธ) (P. dandha).

6. น. ชื่พากไม้ชนิดพึ่ง, "พากทัม" หื "พากภะทัม" ก้อ่า;

"พากทัม"; *bot. Ziziphus mauritiana* Lam. อิงส์ (Fam.) Rhamninaceae.

7. ก. ไป-มาถึกต้องตามเอลา.

ทัมติ, ทัมตีม น. สัต(สัตอ์)ที่มิงา (ถึกับภับ ทัม-3 ยู่เหิง นี้) เช่น: ช้าง

(ป. ทนฺตี/ส. ทนฺตินฺ) (P. dantī/S. dantin).

ทัมอา น. "ธัมอา", ธัมอาถิม, เดือนที่ 12 ตามจันทธะถติ, เห็ถบใส่ภับเดือนทางสากิล = Fr. Décembre/En. December

[(ป. ธนุ > ธนุว/ส. ธนุส)+อาคม] [(P. dhanva > dhanu/S. dhanus)+āgama].

ทับ 1. น. "ทัพพ์" => ทัพ, ทธัพย์, สิมบัติ, ทธัพย์สินเงิบถำต่างๆ

(ป. ทพฺพ/ส. ทรฺวฺย) (P. dabba/S. darvya).

2. น. ภองทัพ, ภองทหาธ (ข. ทปฺป => ทพฺ) (Kh. dapp => dab "thab").

3. ก. เอิาสิ่งใดสิ่งพึ่งยองๆ หื อางไว้ทางเหิง, เอิาเถิงไว้เหิง, เธ็ดให้แตก.

ทัปปะ [ทับปะ-] น. "ทัปปะ", แอ่นส่องเบิ่งพ้า, ภะจิภเงิา

(ป. ทปฺปณ/ส. ทรฺปณ) (P. dappana/S. darpana).

ทัพสัมพาธะ [ทับพะสำ-] น. "ทัพพะสัมภาธะ" => ทัพสัมภาธะ, เถื่องใช้ปะภอบเอ้ำในเธือน เช่น: ธิถุ, เภอ้ธม(ภเอ้ธม), ล้ยุภ, ล้ยู เป็นต้น

(ป. ทพฺพสมฺภาร/ส. ทฺรวฺยสมฺภาร) (P. dibbasaṁbhāra/S. dravyasaṃbhāra).

ทัม, ทัมมะ [ทำ, ทำมะ] น. "ธัมม์", ธัมมะ, ถุตถอามดี, ถอามชอบ, คำสั่งสอนในพุทธสาสนๆ, ภาธปะยิบัติตามคำสั่งสอน ในพุทธสาสนๆ, มัถผิลนิพพาน, เหตุ, บุลภุสิล, ถอามธู้ของจธิๆ (ป. จิตฺ > จฺธี => จฺธิๆ), ถอามถึภา, ถอามแม่น, ถอามปะพึติ, ย้บัๆลับ (ข. ปฺๆดาป์), ภิบพาย, อาธิมต์ (ป. อาธมฺมต/ส. อาลมฺพน), สิ่งที่ใจถึด, ถอามจธิๆ (ป. จิตฺ > จฺธี => จฺธิๆ), ชาติ, ภิพ, สิ่งของๆ, สภาพที่เป็นยู่ (ป. ธมฺม/ส. ธรฺม) (P. dhamma/S. dharma).

ทัมมจม [ทำ-] น. "ธัมม์เม้ธม", ธีตถองแผบแผน อันมีมาแต่บูธาตภาล

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+นิยม] [(P. dhamma-/S. dharma)+niyama].

ทัมมะกะถา [ทำ-] น. "ธัมมะกถา", ภาธกล่าวธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+กถา] [(P. dhamma/S. dharma)+kathā].

ทัมมะกะถึก [ทำ-] น. "ธัมมกถึก", ผู้ภล่าวธัมม์, นักเทสก์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+กถิก] [(P. dhamma/S. dharma)+kathika].

ทัมมะกาย [ทำ-] น. "ธัมมะกาย", ธัมม์ที่พธะพุทธะเจ้าตธัส (ข. ตฺธวส่) ธู้

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+กาย] [(P. dhamma/S. dharma)+kaya].

ทัมมะกาม [ทำ-] 1. น. "ธัมมะการ", เอ้อุภงาม (ข. งาร) หื ภิจภัมม์หางสาสบา

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+การ] [(P. dhamma/S. dharma)+kāra].

2. น. "ธัมมการย์", ภิจอันเป็นธัมม์, ภาธอันเป็นภุสิล, พ้าที่อันสิมถอธ

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+การย] [(P. dhamma/S. dharma)+kārya].

ทัมมะกาม [ทำ-] น. "ธัมมกาม", ผู้ปะสิงถ์หางธัมม์,

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+กาม] [(P. dhamma/S. dharma)+kāma].

ทัมมะอัน [ทำ-] น. "ธัมมะอันธ์", พอดธัมม์ ในพธะไตธ(ตไธ)ปิผิก ภล่าวอ่ามี 84.000 พอด

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ขนฺธ] [(P. dhamma/S. dharma)+khandha].

ทัมมะคุน [ทำ-] น. "ธัมมคุต", คุนของพธะธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+คุณ] [(P. dhamma-/S. dharma)+guṇa].

ทัมมะจะธิยา [ทำ-] น. "ธัมมจธิยา", ภาธปะพึติถึกธัมม์

(ป. ธมฺมจริยา/ส. ธรฺมจรฺยา) (P. dhammacariyā/P. dharmacaryā).

ทัมมะจัก [ทำ-] 1. น. "ธัมมจักธ์", ชื่ธัมม์ที่พธะพุทธะเจ้าเทสบา เบื้องต้น

(ป. ธมฺมจกฺก/ส. ธรฺมจกฺร) (P. dhammacakka/S. dharmacakra).

2. น. "ธัมมะจักขุ์", ธัธมะจักขุ์, ตาถือปัลญาอันธู้ธัมม์

(ป. ธมฺมจกฺขุ/ส. ธรฺมจกฺษุ) (P. dhammacakkhu/S. dharmacakṣu).

ทัมมะจาธิ [ทำ-] น. "ธัมมะจาธี", ผู้ปะพึติธัมม์

(ป. ธมฺมจาริ/ส. ธรฺมจารินฺ) (P. dhammacārī/S. dharmacārin).

ทัมมะสะพา [ทำ-] น. "ธัมมะสภา", ที่ปะชุมฝังธัมม์, ท้อมมะสภา

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+สภา] [(P. dhamma/S. dharma)+sabhā].

ทัมมะสังคีติ [ทำ-] น. "ธัมมะสังคีติ", ภาธท้อบโธมพธะธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+(ป./ส. สงฺคีติ)] [(P. dhamma/S. dharma)+(P. saṁ gīti/S. saṃgīti)].

ทัมมะสังเวด [ทำ-] น. "ธัมมะสังเวช", ถอามสิงสาธโดยธัมมะ เมื่อเห็นถอามแตภดับของๆ สัๆขาธ [(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+สํเวช] (P. dhamma/S. dharma)+saṁvejana/saṃveja].

ทัมมะสาด [ทำ-] น. "ธัมมะสาตถ์(-ถาสตธ์)", ลัมภิธ์อันเป็นหั้ภภิบพาย

(ป. ธมฺมสตฺถ/ส. ธรฺมศาสฺตร) (P. dhammasattha/S. dharmaśāstra).

ทัมมะสามิ [ทำ-] น. "ธัมมะสามิ", เจ้าของธัมม์ ถื พธะพุทธะเจ้า

(ป. ธมฺมสามิ/ส. ธรฺมสฺวามิ) (P. dhammasāmī/S. dharmasvāmī).

ทัมมะสาม [ทำ-] น. "ธัมมะสาธ", แก่นธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+สาร] (P. dhamma/S. dharma)+sāra].

ทัมมะชาด [ทำ-] น. "ธัมมะชาติ", ของที่เกิด (ข. เกิต, ภำเกิต) เอง ตามวิสัยของโลภ

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ชาติ] [(P. damma/S. dharma)+jāti].

ทัมมะยุด [ทำ-] 1. น. "ธัมมะยุต(-ยุภต์)", ชื่พธะสิงพ์บิภายพึ่ง. อ. ถึกตามธัมม์

(ป. ธมฺมยุตฺติ/ส. ธรฺมยุกฺติ) (P. dhammayutti/S. dharmayukti).

2. น. "ธัมมะยุทธ์", ภาธธบกับในหางธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ยุทฺธ] [(P. dhamma/S. dharma)+yuddha].

ทัมมะดา [ทำ-] น. "ธัมมะดา", อาภาธเป็นไป แห่งธัมมชาติ ดั่ง: เกิด (ข. เกิต, ภำเกิต), ตาย, ภิน, นอน เป็นต้น (ป. ธมฺมตา/ส. ธรฺมตา) (P. dhammatā/S. dharmatā).

ทัมมะทาด [ทำ-] น. "ธัมมะธาตุ", ธัมมาธิมต์ (ส. ธรฺมาลมฺพน)

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ธาตุ] [(P. dhamma/S. dharma)+dhātu].

ทัมมะทาดา [ทำ-] น. "ธัมมะธาดา", ผู้ทธิๆ (ข. ทฺธว่) ธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ธาดา] [(P. dhamma/S. dharma)+dhātā].

ทัมมะนิยม [ทำ-] (คำเดิธอกบกับ ทัมนธม ยู่เหิง) น. "ธัมมะนิยม" => ธัมม์นธม, ภาธปะพึติที่ถึภธัมม์ [(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+นิยม] [(P. dhamma/S. dharma)+niyama].

ทัมมะนูบ [ทำ-] น. (ภิบ) "ธัมมะนูลย์" => ธัมมะนูล, ภิบพาย: อ. เป็นที่พ่ใจ, งาม. อิงตาม ข้มูลใพ่ที่สุด อ่าได้มาจากภาสาขเมธ และ ภาสาขเมธเอง ภ็ได้ภิภเอ็ามาจาก คำอ่า (ทมิส. ตธมนูบ) ซึ่ๆ "ตธม" = น. ธะเบียบภาธ (ข. เธฎป, ธเปฎป) และ "นูบ" = น. บัธทัด หื ปธะทัด; ให้สิงเกตุเบิ่งอ่า อันใดเป็นตาเชื่อพายภอ่า ธะหอ่างๆ ①, ② และ ③ ยู่ลุ่มนี้:

① [(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+มนูญฺญ] [(P. dhama/S. dharma)+manūñña].

② [(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+อนูญฺญ] [(P. dhama/S. dharma)+anūñña].

③ (ข. ทำนูบ > ทำนูล ≈ ทมิส. ตธมนูบ) (Kh. daṁnūn > daṁnūl ≈ Tamil. tramnūn).

ทัมมะบาน [ทำ-] น. "ธัมมะบาล", ผู้ธักบาธัมม์, ถินธักบาธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ปาล] [(P. dhamma/S. dharma)+pāla].

ทัมมะบุด [ทำ-] น. "ธัมมะบุตต์" => ธัมมะบุต(-บุตธ์), ลูกเลี้ยๆ, ลูกบุญธัมม์(-ธัธม์)

(ป. ธมฺมปุตฺต/ส. ธรฺมปุตฺร) (P. dhammaputta/S. dharmaputra).

ทัมมะบิด [ทำ-] 1. น. "ธัมมะบิถ", ทางธัมม์, เส้นทางแห่งธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ปถ] [(P. dhamma/S. dharma)+patha].

2. น. "ธัมมะบิท", ข้ธัมม์, บิทธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ปท] [(P. dhamma/S. dharma)+pada].

ทัมมะปะติรูบ [ทำ-] น. "ธัมมะปะบิรูป", ธัมม์ปอม, บ่แม่นธัมม์แท้

(ป. ธมฺมปฏิรูป/ส. ธรฺมปฺรติรูป) (P. dhammapaṭirūpa/S. dharmapratirūpa).

ทัมมะธาชุ [ทำ-] น. "ธัมมะธาชุ", พระธาชุาแห่งธัมม์ คือ พระพุทธะเจ้า, พระยายิม

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+ราชา] [(P. dhamma/S. dharma)+rājā].

ทัมมะอัด [ทำ-] น. "ธัมมะอัตต์" => ธัมมะอัต, ภาธะเทสม์ทำบอกธัมมดา

(ป. ธมฺมวตฺต/ส. ธรฺมวตฺร) (P. dhammavatta/S. dharmavatra).

ทัมมา- [ทำ-] น. "ธัมมา-" (ใช้ต่ำกับคำอื่น) (ป. ธมฺม-/ส. ธรฺม-) (P. dhammā-/S. dharma-).

ทัมมาด [ทำมาด] น. "ธัมมาสม์", บ่อนนั่งสะแดง (ข. สฺแฝง, แสฺฝง) ธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+อาสน] [(P. dhamma/S. dharma)+āsana].

ทัมมาทิถาบ [ทำ-] น. "ธัมมาธิบกาบ", ภาธะถือธัมม์เป็นที่ตั้ง

(ป. ธมฺมาธิฏฺฐาน/ส. ธรฺมาธิษฺฐาน) (P. dhammādhiṭṭhāna/S. dharmādhiṣṭhāna).

ทัมมาทิปะไต, ทัมมาทิปัด [ทำ-] น. "ธัมมาธิปไตย์", ภาธะถือธัมม์เป็นใหจ่

① (ป. ธมฺม+อาธิปเตยฺย) (P. dhamma+ādhipateyya).

② (ส. ธรฺม+อธิปตย) (S. dharma+adhipataya).

ทัมมาพิสมัย [ทำมาพิทสะไหฆ] น. "ธัมมาภิสมัย", ภาธะตรัส (ข. ตฺราส่) รู้ธัมม์

[(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+อภิสมย] [(P. dhamma/S. dharma)+abhisamaya].

ทัมมาธิม [ทำมา-] น. "ธัมมาธิมต์", ถอามถึดถำนึงในใจ, อาธิมต์ที่เกิดจากพาๆใจ

(ป. ธมฺม+อารมฺมณ/ส. ธรฺม+อาลมฺพน) (P. dhamma+ārammaṇa/S. dharma+ālambana).

ทัมมิกธาด [ทำมิกกะ-] น. "ธัมมิกธาชุ", พระธาชุา ผู้ปะกอบชุอบธัมม์

[(ป. ธมฺมิก/ส. ธรฺมิก)+ราชา] [(P. dhammika/S. dharmika)+rājā].

ทัมมิกะ [ทำ-] อ. "ธัมมิกะ", ปะกอบในธัมม์, ปะบิบัติติบเป็นธัมม์. น. ผู้ยู่ในธัมม์, ถินยู่ในธัมม์

(ป. ธมฺมิก/ส. ธรฺมิก) (P. dhammika/S. dharmika).

ทากะ น. (แบบ) "ทากะ", ผักดอง, เพี้ยง (ป. ฑาก) (P. ḍāka).

ทาสา น. ถินใช้ที่อไป (ทั้งญิง และ ชาย) (ป. ทาส/ส. ทาษ) (P. dāsā/S. dāṣā).

ทาสี 1. น. ถินใช้ผู้ญิง: ทาสา และ ทาสี บ่ แต่บูธาถพายเอิาถินใช้ ฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ)

พอกที่เอิาทรัพย์ไถ่มา และ พอกชุเลียเสิก ก่อา (ป. ทาสี/ส. ทาษี) (P. dāsī/S. dāṣī).

2. ก. เอิาสีทาใส่พื้นที่ใดหนึ่ง ตามถอามมัก.

ทายาด น. "ทายาท" ผู้ธัยมันธถิก (ส. มตฺถก), ผู้สืบทอดมูลมังส์

(ป./ส. ทายาท) (P./S. dāyāda).

ทายิกา น. ญิงผู้ให้ทาน (ป. ทายิกา => ทายิกา) (P. dānikā => dāyikā).

ทายิก น. ชายผู้ให้ทาน (ป. ทายก => ทายก) (P. dānaka => dāyaka).

ทาด 1. น. "ทาส", ถินใช้ผู้ชุาย, ย้อยย้าผู้ชุาย (ถินที่ถืกไถ่มาด้อยทรัยย์ หรือ พอกชุเลีย)

(ป. ทาส/ส. ทาษ) (P. dāsa/S. dāṣa).

2. น. "ธาตุ", สิ่งที่เป็นต้นเดิม, สิ่งที่เป็นมูลธาก, สิ่งสำลัย (ข. สัขาบ่) ในธ่าๆกาย: ดิน, บ้ำ, ไฟ, ลิม, ดูกของถินตายที่เผำแล้ว ส่วนพ้ายพ้ายเถิง กะดูกของพระพุทธะเจ้า และ พระอัธทันต์ หรือ ผิมของพระพุทธะเจ้า, เจดีย์ ที่ก่ำกอมเอิากะดูกของถินตายที่เผำแล้ว

(ป./ส. ธาตุ) (P./S. dhātu).

3. น. "ทาก", แอ้อ เช่น: พระธาตุแอ้อแก้อ = พระทากธาตุ (พระ-ทาด-กุะ-ทาด)

(ป. ทาฏา/ส. ทาษฺฏรา, ทาฒา) (P. dāṭhā/S. dāṣṭrā, dāḍhā).

ทาดา น. "ธาดา", พระพริห์ม, ผู้สำๆโลก (ป./ส. ธาตา) (P./S. dhātā).

ทาตธิ [-ตุธิ] น. (แบบ) "ธาตธิ", ธาบตธิ, แผ่นดิน, โลก

(ส. ธาตฺริ, ธาษฺตฺริ) (S. dhātrī, dhāṣṭrī).

ทาตอากอบ [-ตะ-] น."ธาตอากัธ", บ่แธ่

[(ป./ส. ธาตุ => ธาตฺว)+อากร] [(P./S. dhātu => dhātva)+ākara].

ทาตุ (ถำบี่ เบิ่งใบ ทาด-2 ยู่เหิง).

ทาน น. ภาธะให้, ของที่ให้. ก. ให้โดยบ่ถืดถ่าตอบแทน (ป./ส. ทาน) (P./S. dāna).

ทานกัม [ทานะ-] น. "ทานกัตม์", ชื่กัตม์ที่ 3 ในเธื่อๆ มหาชุาติ

(ป. ทานกณฺฑ) (P. dānakaṇḍa).

ทานบ่ดี [ทานบะ-] น. เจ้าของทาน (ป./ส. ทานปติ) (P./S. dānapati).

ทานปาธะมี [ทานบะ-] น. "ทานปาธมี", คุดถอามดีย่างประเสิกที่ถอธบำเพ็ญ (ข. ปัเฒล) คือ ทาน

[ทาน+(ป. ปารมี/ส. ปารมิตา)] [dāna+(P. pāramī/S. pāramitā)].

ทานมัย [ทานะไม] อ. สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ด้วยทาน, แล้วไปด้วยทาน

(ป./ส. ทานมย) (P./S. dānamaya).

ทาบาทิบ่ดี น. "ทานาธิบ่ดี", เจ้าของทานผู้ใหจ่ (ป./ส. ทาน+อธิปติ) (P./S. dāna+adhipati).

ทานี น. "ธานี", เมือๆ (ป./ส. ธานี) (P./S. dhānī).

ทาระ- น. (แบบ) เมัร: ใช้เป็นคำเติมใส่หาๆหน้า กำมิ (ป./ส. ทาร-) (P./S. dāra-).

สทาระสันโถส น. ภาธะยินดีฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ) กับเมัรของติบเอๆ

[(ป. สทารสนฺโถส/ส. สทารสนฺโตษ] [(P. sadārasantosa/S. sadārasaṃtoṭṣa].

ทาระทาน น. ภาธะยิกเมัรให้เป็นทาน (ป./ส. ทารทาน) (P./S. dāradāna).

ทาธา 1. น. "ธาธา", สายบ้ำ, สายบ้ำไหญ; "เป็นดั่งธีมธาธาไหญ ล่วงทอธหัวท้ำ" (สีมชัย)

(ป./ส. ธารา) (P./S. dhāra).

2. น. "ธาธา", ชุาย (แต่บ่แม่น ข. ทฺธาย "ฤเธย"), ขอบ, ลิม (-มิด). ใช้ต็มหน้าคำลัพท์อื่น

เช่น: "อสิธาธา" คือ ลิมดาย (ส. -ธารา) (S. -dhāra).

ทาธาเถหะ น. "ธาธาเถหะ", ท้องอาบบ้ำที่มิฝักบัว (ป./ส. ธาราเถห) (P./S. dhārāgeha).

ทาธายิบ น. "ธาธายิบต์", บ้ำพุ, บ้ำออกบ่

[ธารา+(ป. ยนฺต/ส. ยนฺตฺร)] [dhārā+(P. yanta/S. yantra)].

ทาธาทิถุบ น. "ธาธาธิถุต", ส่วนของบ้ำฝันชึ่งหญายที่สุดของแต่ละปี

(ป./ส. ธาราธิคุณ) (P./S. dhārādhiguṇa).

ทาธิกา น. เถ้ากบ้อยแม่ญิง ที่ยังเอ้ำบ่ทันเป็น (ป./ส. ทาริกา) (P./S. dārikā).

ทาธิก น. เถ้ากบ้อยชู้ชุาย ที่ยังเอ้ำบ่ทันเป็น (ป./ส. ทารก) (P./S. dāraka).

ทาธุบ อ. "ทาธุต", โทดธ้าย, หธาบชุ้ำภ้ำแธๆ (ป./ส. ทารุณ) (P./S. dāruṇa).

ทาธุบกัม น. "ทาธุตกัมม์", ภาธะเธ็ดด้วยถอามโทดธ้าย

[ทารุต+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [dāruṇa+(P. kamma/S. karma)].

ทาทะ น. "ทาทะ", ถอามธ้อน, ไฟ (ป. ฑาห) (P. ḍāha).

ทาทิก น. "ทาทิก", ชู้เผิา, ไฟ (ป. ฑาหก) (P. ḍāhaka).

ทิถัมพอบ [-ถำ-] 1. น. "ทิถัมภ์ธต์", ชื่นิกายใบ "ลัทธิสาสบาเชุน" = Fr. Jaïnisme/En. Jainism หรือ เถ้ายธถีย์ ชึ่งปะพึติติบเป็นถินเปือย ถือบ่นุ่งหิ่มผ้า พายถอามว่า "นุ่งหิ่มฟ้า": ทิถะ = ฟ้า, ส่วน "อาภ์ธต์", อัมภ์ธต์" = เถื่องนุ่งหิ่ม

(ป./ส. ทีฆ+อมฺภธต => ทีฆมฺภธต) (P./S. dīga+ambharaṇa).

2. น. "ทิพัมพ์ธ", ท้องฟ้ากว้าๆ (อากาส, กาๆหาว)

(ป. ทีฆ+อมฺพร => ทีฆมฺพร) (P. dīgha+ambara => dīghambara).

ทิสถิ [ทิถสะ-] น. "ทิบพิ", ทิยกิ, ภาธะเห็น, ภาธะเห็นด้วยใจ, ถอามเห็น

(ป. ทิฏฺฐิ/ส. ทฤษฺฏิ) (P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi).

ทิสา น. "ทิส", ด้าๆ, ฝ่าย, ก้ำ, เบื้องๆ (ป. ทิส/ส. ทิศ) (P. disa/S. diśa).

ทิสานุทิด น. "ทิสานุทิส", ทิสบ้อย และ ทิสใหจ่

(ป. ทิสานุทิส/ส. ทิศานุทิศ) (P. disānudisa/S. diśānudiśa).

ทิสาปาโมภ น. "ทิสาปาโมภก์", อาจาร์ผู้มิชื่เสิองลือชา

[(ป. ทิสา/ส. ทิศา)+ปาโมกฺข] (P. disā/S. diśā)+pāmokkha).

ทิด 1. น. "ทิต", คำนำหน้าชื่ผู้ชุาย ที่เลียบอชุเป็นกิกขุ(-ขุ) แต่บ่ได้ธับเถธาภิเสภ. ถินที่บอชุเป็นจิอ เป็นกิกขุ(-ขุ) เมื่อสึกแล้วใช้คำนำหน้าชื่ ดั่งนี้: เป็นจิอ = "เช๊ธๆ". เป็นกิกขุ(-ขุ) = "ทิต" ฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ) ผู้ที่บ่ได้ธับเถธาภิเสภ, เป็นกิกขุ(-ขุ) และ ได้ธับเถธาภิเสภ = "จาธย์" ตัถมาจากา "อาจาธย์" และ "ทิต" ตัถมาจากคำว่า "บัถทิต", "บัถทิตย์"

(ป./ส. ปณฺฑิต) (P./S. paṇḍita).

2. (ถึกับภับ ทิสา ยู่เหิง) น. ด้าๆ, ฝ่าย, ก้ำ, เบื้องๆ (ป. ทิส/ส. ทิศ) (P. disa/S. diśa).

3. อ. (แบบ) "ทิต", ธุ่งเธือๆ, สว่าๆ (ป. ทิตฺต) (P. ditta).

ทิดา น. "ธิดา", ลูกสาอ; ลาอ-ไหย์ ออกเสิองสั้น แต่ปาลิ-สันสกฤต ออกสองยาอ

(ป./ส. ธีตา) (P./S. dhītā).

ทิติมันตุ น. "ธิติมันตุ", ถินมีปัลนๆ, ถินมีผลๆ (ปัลนๆ > ผลๆ => "ผยๆ")

(ป. ธีติมนฺตุ => ธีติมนฺตุ) (P. dhitima+antu => dhitimantu).

ทิถิ, ทิดถิ (ถอามพายเดียวกับ ทิสดิ ยู่เหิง) น. ภาธะเห็น, ภาธะเห็นด้วยใจ, ถอามเห็น

(ป. ทิฏฺฐิ/ส. ทฤษฺฏิ) (P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi).

ทิบ น. "ทิพย์" => ทิพ, ทิพย์, สวัธถ์, ฮุ้นฟ้า. อ. ถิเลิส (ข.เลิขา), ปะเสิา

(ป. ทิพฺพ/ส. ทิวฺย) (P. dibba/S. divya).

ทิพจักขุ [ทิบพะ-] น. "ทิพพจักขุ" => ทิพจักขุ(-ขุ), ตาทิพย์, ตาถิเลิส (ข. เลิขา), ตาปะเสิา

(ป. ทิพฺพจกฺขุ/ส. ทิวฺยจกฺษุ) (P. dibbacakkhu/S. divyacakṣu).

ทิพสิมบัด [ทิบพะ-] น. "ทิพพสิมบัพติ" => ทิพสิมบัติ, สิมบัติอันเป็นทิพย์

[(ป. ทิพฺพ/ส. ทิวฺย)+สมฺปตฺติ] [(P. dibba/S. divya)+sampatti].

ທິພໂສດ [ทิบพะ-] ນ. "ທິພໂສຕ" => ທິພໂສຕ, ຫູທິພຍ໌ ຄື ຈະຟັງອັນໃດ ໄດ້ຍິນເໝີດ(ໝົດ)ທຸກຢ່າງ

(ป. ทิพฺพโสต/ส. ทิวฺยศฺโรตฺร) (P. dibbasota/S. divyaśrotra).

ທິພຍານ [ทิบพะ-] ນ. "ທິພພຍາຕ", ຍານທິພຍ໌, ຄວາມຮູ້ທິພຍ໌, ຄວາມຮູ້ເປັນທິພຍ໌

(ป. ทิพฺพญาณ/ส. ทิวฺยชฺญาน) (P. dibbañāṇa/S. divyajñāna).

ທິພເນຕ [ทิบพะ-] ນ. "ທິພພເນຕຕ໌" => ທິພເນຕ, ຕາທິພຍ໌ ຄືຈະເບິ່ງອັນໃດ ໄດ້ເຫັນເໝີດ(ໝົດ)

(ป. ทิพฺพเนตฺต/ส. ทิวฺยเนตฺร) (P. dibbanetta/S. divyanetra).

ທິພຣິດ [ทิบพะ-] ນ. "ຣິສທິພຍ໌", ຣິສອັນເປັນທິພຍ໌, ເລີສ (ຂ. ເລີຫ) ຣິສ, ຣິສແຊບທີ່ສຸດ

[(ป. ทิพฺพ/ส. ทิวฺย)+รส] [(P. dibba/S. divya)+rasa].

ທິພາ ນ. ເວລາກາງເວັນ, ວັນ (ป./ส. ทิวา) (P./S. divā).

ທິພາກອນ, ທິວາກອນ ນ. (ภอน) "ທິພາກໍຣ", ຕາເວັນ (ป./ส. ทิวากร) (P./S. divākara).

ທິວະ, ທິວາ ນ. ສວັຣຄ໌, ວັນ, ຊັ້ນຟ້າ (ป./ส. ทิว) (P./S. diva).

ທິວະການ ນ. "ທິວກາລ", ເວລາກາງເວັນ (ป./ส. ทิวกาล) (P./S. divakāla).

ທິວັງຄົດ ก. "ທິວັງຄົຕ", ໄປສູ່ສວັຣຄ໌ (ໝາຍຄວາມວ່າ "ຕາຍ" ໃຊ້ສຳຫຼັບ "ຣັຊຫາຍຣາຫ")

(ป. ทิวงฺคต => ทิวงฺคต/ส. ทิวงฺคต) (P. divaṁgata => divaṅgata/S. divaṃgata).

ທິຄ- อ. "ทีฆ-", ยืนยาว, ยืนนาน, ยู่ได้ถึน

(ป. ทู > ที+ฆ => ทีฆ/ส. ทีรฺฆ) (P. du > dī+gha => dīgha/S. dīrgha).

ທິຄສຣະ [-คะสะหฺระ] ນ. "ທິຄສຣະ", ສຣະອອກເສັຽງຍາວ ເຊັ່ນ: xา, x̄, x̱, ɛx, ɔx, ...

(ป. ทีฆสร/ส. ทีรฺฆสฺวร) (P. dīghasara/S. dīghasvara).

ທິຄຊາດ [-คะ] ນ. "ທິຄຊາຕິ", ๆ [(ป. ทีฆ/ส. ทีรฺฆ)+ชาติ] [(P. dīgha/S. dīgha)+jāti].

ທິຄາຍຸ อ. (แบบ) "ทีฆายุ", มีอายุยืนยาว (ป. ทีฆายุ) (P. dīghāyu).

ທິຄາຍຸກາ อ. (แบบ) มีอายุยืนยาว ใช้กับแม่ลิงๆ (ป. ทีฆายุกา) (P. dīghāyukā).

ທິຄາຍຸໂກ อ. (แบบ) มีอายุยืนยาว ใช้กับผู้ชาย (ป. ทีฆายุโก) (P. dīghāyuko).

ທິຄນິກາຍ [-คะ] ນ. "ทีฆนิกาย", ชื่อัมภีร์ต้น ในพระสูตต้นตปิฎก

(ป. ทีฆนิกาย) (P. dīghanikāya).

ທິບ, ທິປະ 1. ນ. "ทีป", "ทีปะ", แสงไฟ

(ป. ทีป, ปทีป/ส. ทีป, ปฺรทีป) (P. dīpa, padīpa/S. dīpa, pradīpa).

2. ນ. "ทวีป", เกาะ, เกาะใหญ่ (ป. ทีป/ส. ทฺวีป) (P. dīpa/S. dvīpa).

ທິປີ ນ. (แบบ) แสือ, แสือดาว (ป. ทีปี/ส. ทฺวีปี) (P. dīpī/S. dvīpī).

ທິຣະ ນ. "ธีระ", นักปราชญ์, ผู้ฉลาด, ลึบฉลาด (ข. ฉฺลาด), ผู้มีปัญญา (ภูเขา, แผ่นดิน):

"ถอยมั้นอิมหาร์แต่งตั้ง ดูเรื้องรุ่งเรือง ทุภปะถาถ้อน สุวัฒาร์ธิร์ทุภที่" (สิบชัย)

(ป./ส. ธีร) (P./S. dhīra).

ທິຣຄະ [-ธะ-] (เบิ่ง เทียฺรธะถา ยู่ลุ่ม) อ. "ทีรฆะ ", ยาว, ไกล, ยืน, นาน

(ป. ทุ > ที+ฆ => ทีฆ/ส. ทีรฺฆ) (P. du > dī+gha => dīgha/S. dīrgha).

ທຸ อ. ใช้เป็นคำนำหน้าลัพท์ แปว่า ชั่ว ถั่ว: "ทุจริต" ภาธปะพึติชั่ว, "ทุชุนๆ" ลึบชั่ว, "ทุปัญญา" ปัญญาชั่ว, ... ; "ทุ" ยังแปวงเป็น "ทุธะ", "ทำธะ" ก็ได้ ถั่ว: "ทุธชิน", "ทุธถิม", "ทำธพิส", "ทำธยิส" ๆลๆ (ป. ทุ-/ส. ทุธ-, ทุส) (P. du-/S. dur-, dus).

ທຸກ, ທຸກຂາ, ທຸກຂັງ ນ. ถวามยาก, ถวามลำบาก, ถวามทำธมาน

(ป. ทุกฺข/ส. ทุะข, ทุหฺข) (P. dukkha/S. duhkha).

ທຸກ 1. ນ. (แบบ) ฒอถสอๆ (ป. ทุวิ+ก > ทุวิก => ทุก) (P. dvi+ka > dvika => duka).

2. ນ. ถวามลำบาก, ถวามอาถแถน, ถวามยากเข็ม, ถวามอัถสิน.

(ป. ทุกฺข/ส. ทุหฺข, ทุะข) (P. duka/S. duhkha, duh'kha).

ທຸກກິດ ນ. "ทุกกิย", ถวามชั่ว, ชื่อาบัติพอกหนึ่ๆ ในหางวินัยของพุทธสาสนา เป็นอาบัติเบา

(ป. ทุกฺกฏ) (P. dukkaṭa).

ທຸກຂສມຸທັຍ [-ขะสะหมุไท] ນ. เหตุผาให้เกิดทุภข์ ได้แก่ตัถหา

[(ป. ทุกฺข/ส. ทุะข, ทุหฺข)+ป. สมุทย] [(P. dukkha/S. duhkha)+P. samudaya].

ທຸກນິໂຣດ [-ขะ-] ນ. "ทุกขนิโรธ", ถวามดับทุภข์, ภาธดับทุภข์

[(ป. ทุกฺข/ส. ทุะข, ทุหฺข)+ป. นิโรธ] [(P. dukkha/ S. duhkha)+P. nirodha].

ທຸກຂລາບ [-ขะ-] ນ. "ทุกขลาภ", ภาธได้มาด้อยถวามยากลำบาก

(ป. ทุกฺข/ส. ทุะข, ทุหฺข)+ลาภ] (P. dukkha/S. duhkha)+lābha].

ທຸກຂເວທນາ [-ขะเวถทะ-] ນ. ภาธได้ธับทุภข์, ภาธสเวีย (ข. สุโสย, โสฺวย) ทุภข์

[(ป. ทุกฺข/ส. ทุะข, ทุหฺข)+เวทนา] [(P. dukkha/S. duhkha)+vedanā].

ທຸກຂັກສັຍ [-ไส] 1. ນ. (แบบ) "ทุกขักขัย", ภาธเพิด(พิด)ทุภข์, พระนิพพาน

(ป. ทุกฺข+ขย/ส. ทุะข+กฺษย) (P. dukkha+khaya/S. duhkha+kṣaya).

ທຸກຂາຣົມ ນ. "ทุกขาธิมต์(-ลิมพน์)", ถวามธู้สึภเจ็บปวด, ถวามธู้สึภบีบคายย ทัวภาย และ ใจ

(ป. ทุกฺข+อารมฺมณ/ส. ทุะข+อาลมฺพน) (P. dukkha+ārammaṇa/S. duhkha+ālambana).

ທຸກຂຣ [ทุกขะ-] อ. (แบบ) ที่เธ็ดได้ยาภ [ป. ทุกฺกร] (P. dukakara).

ທຸກສະດອນ อ. (ใบ; ภอน) "ทุกขถัธ", ทุภข์ยึๆภว่า, ทุภข์ทุๆยภว่า: ถัดแปวๆ "ทุกขะ" จาภปาลิ มา เอ้อมเป็นธูปสับสภฤต จึๆได้ "ทุกขะ" (ที่แท้ สับสภฤต = "ทุะข", "ทุหขะ" ถั่งอ้างเทิงนั้น)

[(ป. ทุกฺข > ส. ทุกฺษ)+ตร => ทุกฺษตร] [(P. dukkha > S. dukṣa+tara => dhukṣatara].

ທຸກນິບາດ [ทุกขะ-] ນ. "ทุกนิปาต", ชื่อัมภีร์ในพระพุทธสาสนา ทำพิดด้อยธัมมะ ที่แบ่งเป็น ฒอถละสอๆ (ป./ส. ทุกนิปาต) (P./S. dukanipāta).

ທຸກັງ ນ. "ทุกัง", ชื่อปาภิถหะเลชนิดหนึ่ๆ บ่มีเภ็ด แต่มีฒอถ. บ่แม่นมาจาภปาลิ-สับสภฤต "ปาหุกัง ซึ่ ปาภิถ"; *icht. Arius leiotetocephalus* Bleeker. อิๆส์ (Fam.) Ariidae.

ທຸງ 1. ນ. "ธุง", แผ่นผ้าสีต่างๆสำหรับ เป็นเถื่องฒายบอภชาติ, เป็นเถื่องติภแต่งในงานบุนต่างๆ, บอภฒอถพู่ ถั่ง: ธุงชาติ, ธุงแม่ทัพ, ธุงลูภเสือ เป็นต้น,

(ป. ธช/ส. ธฺวช => ข. ธง์) (P. dhaja/S. dhvaja => Kh. dhôṅ "dhông").

2. เป็นเถื่องอาถัติสัลยา ตามแบบสาภิลนิยิม ถั่ง: "ธุงภาชาถ" (พื้นสีแดๆ) บอภที่ตั้ๆ ภองพยาบาล, "ธุงขาว" บอภถวามประสิๆธ์ธ์เธ็าธิบ ซึ่ ยอมจำนิน, "ธุงเหลือๆ" บอภถวาม เป็นเธือพยาบาลลึบเจ็บ ซึ่ มีโธถติดต่อันตราย, "ธุงแดๆ" บอภเหตุภาธก์อันจะเป็นภัย.

3. เป็นเถื่องฒายเธือเท้อทะเล, ถมนาถึม และ อาถาธ เป็นต้น.

ທຸງຊັຍ [-ไช] ນ. "ธุงชัย", อันเป็นเถื่องฒายของภาธผาย (ข. ปฺราป) แพ้(มีชัย), ชื่อันเวลาที่มีโชถ (ข. โชฌ) ในโหธาสาตถ์(-ลาสตร์) เอ็นว่า "อันธุงชัย"

[(ป. ธช/ส. ธฺวช)+ชย] [(P. dhaja/S. dhvaja)+jaya].

ທຸງປะตาภ ນ. "ธุงปะตาภ" ซึ่ "ธุงแผ่นผ้า" ก้อ่า

(ป. ธช+ปฏาก/ส. ธฺวช+ปฺรตาก) (P. dhaja+patāka/S. dhvaja+pratāka).

ທຸจริต [ทุถะจะหฺริถ] อ. "ทุจริต", ปะพึติชั่ว, บ่ซื่สัจ(สัตย์) ซึ่ บ่สัจ(สัตย์)ซื่. น. ภาธปะพึติชั่ว

(ป. ทุ+จริต => ทุจฺจริต/ส. ทุสฺจริต) (P. du+carita => duccarita/S. dhuscarita).

ທุสีล ก. "ทุสสีล" => ทุสีล, มีสีลชั่ว, เธ็ดผิดอินัย, ปะพึติชั่ว

(ป. ทุสฺสีล/ส. ทุรฺศีล) (P. dussīla/S. duśīla).

ທุชน ນ. "ทุชน", ลึบชั่ว (ป. ทุ+ชน = ทุชฺชน > ทช+ชน = ทชชน; ทุธ+ชน => ทุธชน) แล้อจึๆได้ (ป. ทุธชน/ส. ทุส+ชน) (P. durajana/S. dus+jana).

ທุด ນ. (มาจากลำลัพท์เดียวกับภับ ทุ ยู่เทิๆ) "ธุช", ธชะ, ธุง

(ป. ธช/ส. ธฺวช => ข. ธง์) (P. dhaja/S. dhvaja => Kh. dhôṅ "dhông").

ทุดิๆ ນ. "ธุดิๆค์", อิๆถลุต, เถื่องกำจัด (ข. กำจาต่, ขฺจาต่) ถวามชื่อชู้ๆ, ชื่อื้อัตปะยิบัติ ของภิภขุ(-ขุ) มี 13 ย่างๆ ถื: ภาธลับ (ข. ภาธลาบ่) เอ้ำเพื่อเดียว, ภาธยู่ป่าชู้ๆ เป็นต้น

(ป./ส. ธุตาๆค) (P./S. dhutaṅga).

ทุดิๆถะวัด ນ. "ธุดิๆถวัตต์" => ธุดิๆถวัต, ภิจอันภิภขุ(-ขุ) ถวถปะยิบัติ ถื: "ธุดิๆค์" นั้นเอๆ

[ธุตาๆค+(ป. วตฺต/ส. วตฺร)] [dutaṅga+(P. vatta/S. vatra)].

ทุดตะ ນ. "ธุตตะ", นักเลๆ (ป. ธุตฺต/ส. ธูรฺต) (P. dhutta/S. dhūrta).

ทุติยะ ນ. ทีสอๆ, เพื่อสอๆ (ป. ทุติย/ส. ทฺวิตีย) (P. dutiya/S. dvitīya).

ทุติยัมปิ [-ยำ-] อ. ถธั้ๆ (ข. ถฺธา) ทีสอๆ, เพื่อทีสอๆ (ป. ทุติยมฺปิ) (P. dutiyampi).

ทุปัญยา ນ. "ทุปปัญญา" => ทุปัญญา, ปัญญาชั่ว

(ป. ทุปฺปญฺญา/ส. ทุรฺปฺรชฺญา) (P. duppaññā/S. durprajñā).

ทุผิบ อ. "ทุพพิล" => ทุพิล, มีกำลังอ่อบ, บ่มีเพื่อแธๆที่จะเธ็ดเอัธภๆาบ (ข. ๆาธ) ได้, ท้แพ้ (ป. ทุพฺพล/ส. ทุรฺพล) (P. dubbala/S. durbala).

ทุผิลพาบ [-พินละ-] อ. "ทุพพิลภาพ" => ทุพิลภาพ, บ่มีเพื่อแธๆที่จะเธ็ดเอัธภๆาบ (ข. ๆาธ), มีกำลังอ่อบ, [(ป. ทุพฺพล/ส. ทุรฺพล)+ภาว] [(P. dubbala/S. durbala)+bhāva].

ทุม 1. ก. (แบบ) ต้มไม้ (ป. ทุม) (P. duma).

2. ນ. (แบบ) "ธูม", ถอับ (ป./ส. ธูม) (P./S. dhūma).

ทุมธาชา [ทุมมะ-] ก. "ทุมธาชา", พลาไม้, เป็นไม้ชนิดที่ใช้เธ็ดยาได้, เอ็นว่า "ต้นโพธิ์"

(ป. ทุมธาชา) (P. dumarājā).

"ทุมธาชา ซึ่ ต้นโพธิ์"; *bot. Ficus religiosa* Linn. อิๆส์ (Fam.) Moraceae.

ทุมเภด [ทุมมะ-] ນ. "ธูมเภตุ", ไฟ, ดาวหางๆ, ดาวสเถ้จ (ข. สฺเยจ, เสฺยจ), ฒอภถอับในอาภาสผิดธัมมดา มีธูปล้ายถือธุๆ (ป./ส. ธูมเกตุ) (P./S. dhūmaketu).

ทุมชาบ [ทุมมะ-] ນ. ถอับผุ่งขึ้น [ธูม+(ป. ชาล/ส. ชฺวาล)] [dhūma+(P. jāla/S. jvāla)].

ทุมโม [ทุมมะ-] ก. (แบบ; ภอน) มีใจเส้ำฒอๆ, เสัธใจ

(ป. ทุ+มโน => ทุมฺมโน) (P. du+mano => dummano).

ทุธะ 1. ນ. "ธุธะ", เอัธภ, ภาธๆาบ (ข. ภาธๆาธ), ภิจภาธในพระพุทธสาสนา มี 2 ย่างถื:

① ຄົນຖຸຣະ ภาธร่ำเธ้ธูม และ ② อิปัสนาธุระ ภาธปะยิบัติทางใจให้ธู้แจ้ง

(ป./ส. ธุร) (P./S. dhura).

2. แปงมาจาภ "ทุ" แปอ่า ชั่ว, ยาภ, ลำบาภ, ไภ (ป. ทุธ-/ส. ทุส) (P. du-/S. dus-).

ทุธะภาม บ. "ธุธภาธ", เอ้ธูภฝ่ายปะยิบัติ เป้นคู่กับอิชฺาภาธ เอ้ธูภฝ่ายถอามธู้

(ป./ส. ธุรภาธ) (P./S. dhurakāra).

ทุธะภิด บ. "ธุธภิจ", เอ้ธูภงาม (ข. ภาธงาธ)

[ธุร+(ป. ภิจฺจ/ส. ภฤตฺย)] [dhura+(P. kicca/S. kṛtya)].

ทุธะคะม 1. ภ. "ทุธคะม", ไปยาภ. บ. ชื่เมืองหึ่ง ในแธอางเอ้ธูงจันทน์ ที่ถืภส้างตั้งมาถินบาบ

(ป./ส. ทุรคม) (P./S. duragama).

2. บ. "ทุธคะมน์", ภาธไป-มายาภ (ป./ส. ทุรคมน) (P./S. duragamana).

ทุธะชิน บ. "ทุธชิน", ลินชื่อ (ป. ทุสฺชน/ส. ทุรฺชน) (P. dusjana/S. durjana).

ทุธะชาด บ. "ทุธชาติ", ชาติชื่อ (ป. ทุสฺชาติ/ส. ทุรฺชาติ) (P. dusjāti/S. durjāti).

ทุธะพิน 1. อ. "ทุธพิล", มิเหื่อแธงหน้อย, เหิด(หิด)ภำลัง, เสื่อธอิงธะ

(ป./ส. ทุรพล) (P./S. durabala).

2. บ. "ทุธพิน", ป่าหน้อย หื ป่าน้อย, ป่าเป้นย่อมๆ (ป./ส. ทุรวน) (P./S. duravana).

ทุธัถยา [-ทัถยะ-] บ. (แบบ) "ทุธัถยา", ทาวยาภ, ทาวลำบาภ, ทาวบ่ดี, ทาวไภ

[ทุ+(ป. ธจฺฉา/ส. ธฤยา)] [du+(P. racchā/S. rathyā)].

ทุธาจาม บ. "ทุธาจาธ", ภาธปะพึติชื่วในสิ่งที่บ่ถอธ (ป./ส. ทุราจาร) (P./S. durācāra).

ทุธาทอา [-ทะอา] บ. (ภอบ) "ทุธาธอา", ทาวยาภ, ทาวลำบาภ, ทาวไภ และ ทุธกับดาธ:

"ทุธ-" แปอ่า ยาภ, ลำบาภ, ส่วน "อัธอัน" แปอ่า ทาวไภ

(ส. ทุรธฺวา, ทุร+อธฺวาน) (S. duradhvā, dura+adhvān).

ทุธิด, ทุเธด บ. "ทุธิส", ทุเธส, เจ้าบายชื่อ. อ. หน้าธ้งเภ้อจ, หน้าสิมเผชุ, หน้าเอหบา

(ส. ทุร+อีศ => ทุรีศ, ทุเรศ) (S. dura+īśa => durīśa, dureśa).

2. อ. (ธ้อยภอง; ภอบ) "ทุธิส", "ทุเธส", ไภ, บ่อนที่ไปเถิงยาภ.

ทุธูม บ. "ทุเธ้ธูม", ชื่พาภไม้แบอหึ่ง พาภเป้นพามถือพาภม้ และ มิขิอถือกับ แต่มิหน้อย

ภว่า. มิถิบลาวจำบอบหึ่ง เอ็นว่า "พาภถิ่วเส้ธูม" = Fr./En. durian;

"พาภทุเธ้ธูม"; *bot. Durio zibethinus* Murr. อิวส์ (Fam.) Bombacaceae.

ทุลิ บ. "ธุลิ", ละอองๆ, ขี้ฝุ่น; "ขี้ไง่"v (เลิยใช้ก่อนปี 1975); "ขี้ไหง่"? (ในยุค สปป ลาว)

(ป./ส. ธูลิ) (P./S. dhūli).

ทุวะ อ. ฟั้น, เที่ธูง (ป. ทฺว) (P. duva).

ทุวะดาธา บ. "ทุวดาธา", ดาวเพื่อ, ดาวช้าๆ [ป. ทฺว+(ป./ส. ตาธา)] [P. duva+(P./S. tārā)].

ทุวะพาภ บ. "ทุวภาค", เส้นแธวอันบ่เปี่ธูนที่ของดาวอึ๊งปะจำที่อู่

(ป. ทฺวภาค) (P. duvabhāga).

ทุวะมิมพิน บ. "ทุวมิตพิล", เล้ธูบขอั้นของโลภ, อ้อมขอั้นโลภ

[ป. ทฺว+(ป./ส. มณฺฑล)] [P. duva+(P./S. maṇḍala)].

ทู บ. "ปาทู", ชื่ปาทะเลแบอหึ่ง เป้นปามิเภ้ดน้อยๆ; เห้ธูบใส่ภาสาฝธั่ง-อังภลิส =

Fr. thon, sardine/En. tuna, sardine;

"ปาทู"; *icht. Rastrelliger brachysoma*. อิวส์ (Fam.) Scombridae.

ทูสิภ บ. (แบบ) ผู้ปะทุสธ้าย, ผู้เธ้ดธ้าย, ผู้เธ้ดผิด, ผู้เบ้ธูดเบ้ธูม

(ป. ป+ทูสภ/ส. ปฺร+ทูษก) (P. pa+dūsaka/S. pra+dūṣaka).

ทูด 1. บ. "ทูต", ลินผู้นำข้อถามไปแจ้ง ให้ทั้งสองฝ่ายธู้, ผู้ถืภธับใช้ไปเอ้ำแทม, ผู้ที่ได้

ธับมอบให้เป้นผู้แทมทางธาชภาธแผ่นดิน (ป./ส. ทูต) (P./S. dūta).

2. บ. ชื่พยาธิแบอหึ่ง เป้นตุ่มใหธ่ เปื่อยตามธ่างภาย หื เธ้ดให้ธ่างภายเสื่อมเสีย.

ทูตานุทูด บ. "ทูตานุทูต", ทูตใหธ่น้อย, ลถะทูต (ป./ส. ทูต+อนุ+ทูต) (P./S. dūta+anu+dūta).

ทูน 1. ภ. (ธาชา) "ทูล", บอภ, ภล่าอ: ลำนี้ ใช้ภับเจ้าบาย (ข. ทูล) (Kh. dūla).

2. บ. ชื่พืชชนิดหึ่ง ถ้ายถือเผือภ และ บอบ แต่สีใบใสแจ้งภว่า;

"ทูน"; *bot. Colocasia gigantean* Hook. F. อิวส์ (Fam.) Araceae.

ทูบ 1. บ. "ธูป", เถื่องไต้บูชาคู่ภับเทียธูม เธ้ดด้วยเจ๊ธ หื ไม้ ปะสิม(ผสิม)เถื่องหอมต่างๆ

(ป./ส. ธูป) (P./S. dhūpa).

2. บ. หญ้าถาเธือบ ที่เธ้ดต่ำจากหญ้าถาใหธ่ ดั่ง: "ทูบมอง" (ลำสมาส) ถื หญ้าถามุงถิภมอง.

ทูธะ- เป้นลำติ่มใส่หน้าลำลัพท์ แปอ่า ไภ ดั่ง: "ทูธบิฏ", "ทูธมัลถา": ลัพท์นี้ แปงเป้น โทธะ

ภ็ได้ ดั่ง: "โทธบิฏ", "โทธมัลถา", "โทธเลข", "โทธลัพท์", "โทธสาธ" เป้นต้น

(ป./ส. ทูธ-, โทธ-) (P.S. dūra-, dora-).

ทูธะยัสดิ [-ยัดสะ-] บ. "ทุธยับผิ", ทุธยัมภิ, เวลา หื เส้นของขอั้นโลภทั้งสอง: "ยับผิ", "ยัมภิ" ลำ

ลัพท์นี้ ได้มาจาภ "อัจนานุภิม(-ภธิม) ภาสาลาว-ฝธั่ง" (Dictionnaire Laotien-Français)

ของ Marc REINHORN, หน้า (Page) 818

[ทูธ+(ป. ยฏฺฐิ/ส. ยษฺฏิ)] [dūr+(P. ayaṭṭhi/S. yaṣṭi)].

เทัด ภ. "ทุจจ์" => เทัจ, เทัตย์, ขี้ติอะ, เอ้ำบ่มีถอามจธิๆ (ป. จิธ์ > จุธิ์ => จุธิๆ). บ. ผีร้าย;

ปีสาจ, ปีถาจ (ป. ทุจฺจ/ส. ไทตฺย) (P. ducca/S. daitya).

เทด 1. บ. "เทส", เทถ, ปะเทส, บ้านเมืองๆ, ท้องที่, ผื้นที่. อ. ต่างปะเทส, ใช้ใส่ต่ำท้าย

ลำอื่น เช่น: บังภลาเทส(-เทถ) เป้นต้น (ป. เทส/ส. เทศ) (P. desa/S. deśa).

2. บ. "เทสน์", เทถน์, ภาธสะแดงธัมม์ (ข. สฺแซง, แสฺซง), ภาธสั่งสอนธัมม์

(ป. เทสน/ส. เทศน) (P. desana/S. deśana).

3. บ. "เทสภ์", เทถภ์, ผู้สะแดงธัมม์, (ข. สฺแซง, แสฺซง), ผู้สั่งสอนธัมม์

(ป. เทสน/ส. เทศน) (P. desana/S. deśana).

เทบ (เบิ่งต็ม ทิบ ยู่เทิง) อ. "เทพ", ใหธ่ (ป./ส. เทพ, เทว) (P./S. deba, deva).

เทสภาม [เทดสะ-] บ. "เทสภาล", เทถภาล, เวลาที่กำหนิด (ข. ภำ๓ด่) ไว้ เป้นปะเพถีเธ้ดงาม

บุญต่างๆ [(ป. เทส/ส. เทศ)+ภาล] [(P. desa/S. deśa)+kāla].

เทสบา [เทดสะบา] บ. ภาธสะแดงธัมม์ (ข. สฺแซง, แสฺซง) ลำสั่งสอน ในหางสาสบา

(ป. เทสนา/ส. เทศนา) (P. desanā/S. deśanā).

เทสบาม [เทดสะ-] บ. "เทสบาล", เทถบาล, ภาธบ่อิหาธส่วนท้องที่, แธวง(ขแวง) หื

ภำแผงนค้ธ [(ป. เทส/ส. เทศ)+ปาล] [(P. desa/S. deśa)+pāla].

เทสมุนติ [เทดสะ-] บ. "เทสมินติ", เทถมินตธิ, ผู้บ่อิหาธภาธงานในเขตเทสบาล

(ป. เทสมนฺตี/ส. เทศมนฺตฺริ) (P. desamantī/S. deśamantrī).

เทสะ บ. "ปะเทส", ปธะเทถ (ป. ป+เทส/ส. ปฺร+เทศ) (P. pa+desa/S. pra+deśa).

เทนุ บ. (แบบ) "เธนุ", แม่งัวนิม (ป./ส. เธนุ) (P./S. dhenu).

เทพดา, เทพา [เทบพะ-] บ. "เทพดา", เทอดา, ผู้ปะเสิภ

(ป./ส. เทอตา, เทอา) (P./S. devatā, deva).

เทพี (เบิ่งต็ม เทอิ ในหน้าต่ำไป).

เทอะ, เทอา (ลำเถ้ธอกับภับ เทพดา, เทพา ยู่เทิง).

เทอะสะถาม บ. "เทอสถาน", บ่อนยู่ของเทอดา, บ่อนยู่ของเหื่าเทพทั้งหญาย

[เทอ+(ป. ภาน/ป. สฺถาน)] [deva+(P. ṭhāna/P. sthāna)].

เทอะทัม บ. "เทอทัณฑ์", ภาธใส่โทสของเทอดา (ป./ส. เทอทณฺฑ) (P./S. devadaṇḍa).

เทอะทัม [-ทำ] บ. "เทอธัมม์", ธัมม์ของเทอดา, ธัมม์ของผู้ปะเสิภ คื "ทิธิ" = ถอามอายบาป,

"โอตตัปปะ" = ถอามย้ำบบาป [เทอ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [deva+(P. dhamma/S. dharma)].

เทอะทิดา บ. "เทพธิดา", เทอธิดา, บางฟ้า (ป./ส. เทอธีดา) (P./S. devadhitā).

เทอะทูด บ. "เทอทูต", ถติแห่งธัมม์ 3 ปะภาธ: "ถอามแก่", "ถอามเจ็บ" และ "ถอามตาย"

(ป./ส. เทอทูต) (P./S. devadūta).

เทอะนาถธิ [-ถะธิ] บ. "เทอนาถธิ" ชื่โต(ถือ)อักข้อที่ใช้เธ้ธูมภาสา: สันสภฆต, ปาลิ, ธินดิ, มธาภิ,

สิมธิ, เขปาล, ... (ป./ส. เทอนาคธี) (P./S. devanāgarī).

เทอาถาม บ. "เทอาถาธ", ห้ผิ, เธือน หื บ่อนยู่ของผอภเทพทั้งหญาย

(ป./ส. เทอ+อถาธ, อาถาธ) (P./S. deva+agara, āgāra).

เทอาลัย [-ไล] บ. บ่อนยู่ของเทอดา, สอัธถ์ชั้นฟ้า (ป./ส. เทอ+อาลย) (P./S. deva+ālaya).

เทอิน บ. "เทอินท์", เทอินทธ์, ท้อหน้าเทอดาทั้งหญาย

[เทอ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [deva+(P. inda/S. indra)].

เทอิ บ. นาๆพธะยา, นางภมัตธิย์, "เทพี" ภ่อว่า (ป./ส. เทวี) (P./S. devī).

เทเวด บ. "เทเวส", เทเวถ, เทอดาผู้เป้นใหธ่

[เทอ+(ป. อิส/ส. อีศ)] [deva+(P. isa/S. īśa)].

เที้ธะธถะ 1. อ. (แบบ) "เที้ธูธพะ" ถัดแปงเส้ธูงมาจาภ "ทิธพะ = ยืน, ยาว, เที่ง, นาน, ไภ

(ป. ทีฆ/ส. ทีรฺฆ) (P. dīgha/S. dīrgha).

2. บ. (แบบ) "เที้ธูธถะ", ๆ, อสัธพิส.

เที้ธูธะถะชาด บ. (แบบ) "เที้ธูธพชาติ", จำพอภๆทั้งหญาย

[(ป. ทีฆ/ส. ทีรฺฆ)+ชาติ] [(P. dīgha/S. dīrgha)+jāti].

เที้ธูธะถะธาด บ. "เที้ธูธพธาชา", พธะเจ้าแผ่นดินผู้มิอายุยืนยาวนาน

[(ป. ทีฆ/ส. ทีรฺฆ)+ธาชา] [(P. dīgha/S. dīrgha)+rājā].

ทธูม 1. บ. "เที้ธูม", พืชผักแบอหึ่ง มิหัวเป้นงิมยู่ในดิน; ไทย์เอ็น และ เอ้ธูม กระเทียม

(ข. ขฺทึม) (Kh. khdeum "khtoem").

"ผักเที้ธูม"; *bot. Allium sativum* L. อิวส์ (Fam.) Amaryllidaceae.

2. ກ. ເທັຮມ, ເຮັຮງ, ເອົາມາໃກ້ໃຫ້ສເມີກັນ. ອ. ເປັຮບເທັຮບ, ຄື, ສເມີ, ທໍ່(ເທົ່າ)ກັນ.

ທິງ 1. ກ. (ຄຳເດັຮອກັນກັບ ທຣິງ) "ທຣິງ" ຫຼື "ຊິງ" ກ໋ວ່າ ແລະ ເຮັຮມ; ຖີ, ຮັກษา, ຕົກແຕ່ງ, ນຸ່ງ ຫົ່ມ, ເອ້, ປະດັບ, ປົກຄຣອງເມືອງ (ຂ. ຄຸຮງ), ໃຊ້ເປັນຄຳນຳໜ້າຄຳນາມໃນຣາຊາສັພທ໌, ฉะเพาะ (ຂ. ฉฺไมะ) ຄຳທີ່ເປັນຣາຊາສັພທ໌ມາແຕ່ເດີມ ດັ່ງ: "ທຣິງເດີນ", " ທຣິງນັ່ງ", "ທຣິງຢືນ", ...

(ຂ. ทฺรอง่) (Kh. droń "thrông").

2. ນ. (ຄຳເດັຮອກັນກັບ ทุง-1 ยู่เທິງນີ້) ຜືນຜ້າຮູປສີ່ເໜ່ຼ່ຽມยาอ ມີย่างໜ້ອย 2 ສີ ທີ່ເປັນໂຕ(ຕົວ) ແທນໃຫ້ແກ່ປะเทศใดปะเทศหนึ่ง ຫຼື ອົງค์ภาธจัดตั้งใดหนึ่ง ที่บ้อยลิวมา

(ป. ธช/ส. ธฺวช => ข. ธง่) (P. dhaja/S. dhvaja => Kh. dhoń "dhông").

ທິสภัม [ทิดสะ-] ก. "ทิสภัตภ์", ผู้มี 10 ค๎. สัมสภฆต มีเอัຮมทัง 2 ย่างๆ: "-ภธฺต" ແລะ "-ภตฺภ" [(ป. ทส-/ส. ทศ)+ภตฺภ] [(P. dasa-/S. daśa)+kaṅṭha].

ທิด 1. อ. "ทิส", สิบ (ป. ทส/ส. ทศ) (P. dasa/S. daśa).

2. ก. "ทิดน้ำ", เธัดลันตันน้ำไว้.

ໂທ 1. น. ชื่โต(ตัว)อักขัธจำพอกอัตถยุต(-ยุกต์) มีธูปดังนี้ ้ เอ็นอ่า "ไม้โท", คำที่ปะกอบ ด้วย อัตถยุต ้ เอ็นอ่า "ค๎ำโท". อ. สอง (ป. ทฺ, ทฺวิ => ข. ไทว) (P. du, dvi => Kh. do).

2. น. เป็นชื่เหง้าที่บ่ทันได้กั่น เอ็นอ่า เหง้าโท ถิ: เมธัย ทุ สาโท = ทอาน, น้ำทอาน = เหง้า สาโท เอิามาจาก "สาท" => "สาโท" ≠ "สาโธ" เบิ่งลุ่มนี้

(ป. สาท/ส. สฺวาท => สาไท) (P. sāda/S. svāda => sādo).

ໂทสภอบ [โทดสะ-] น. (ภอบ) "โทสภ์ธต์", โทส, อาลา เช่น: "ธู้สึกซึ่งโทสภ์ธต์ ติบผิด" [(ป. ไทส/ส. ไทษ)+ภธต] [(P. dosa/S. doṣa)+karaṇa].

ໂทสะ, ໂทสา น. "โทส", ถอามผิด, ถอามธ้าย, ถอามบาป, ถอามชื่อ, ผิลของถอามผิด

(ป. ไทส/ส. ไทษ) (P. dosa/S. doṣa).

ໂทสาถะติ น. "โทสาถติ", ถอามอำเอัຮงด้อยถอามโกธ (ป. ไกส/ส. ภฺโธส, ไภฺธส)

[(ป. ไทส/ส. ไทษ)+ถติ] [(P. dosā/S. doṣa)+gati].

ໂทสานุโทด น. "โทสานุโทส", โทสน้อยโทสใหฐ่, ถอามผิดหน้อย และ หฺาย

(ป. ไทสานุไทส/ส. ไทษานุไทษ) (P. dosānudosa/Kh. doṣānudoṣa).

ໂทด (ถอามพายอันเดัຮอกับกับ โทสะ, โทสา ยู่เทิง).

ໂทบะ น. (แบบ) "โทถะ", โอ, เถื่องผองย่างหนึ่ง = 4 "อาสหิภ" (ป. ไทถ) (P. doṇa).

ໂทมะนัด น. "โทมนัส", ถอามเสัธใจ, ถอามทุกธ์ใจ: "ทุมนัส" ก๋ว่า

[ทุ => ไท+(ป. มน/ส. มนส) [du => do+(P. mana/S. manas)].

ໂทธะ- (มาจากปาลิ ทุธะ- จากด้านเทิง) อ. ไก, ใช้ปะกอบหน้าค๎ำอื่น

(ส./ป. ทูธ-, ไทธ-) (S./P. dūra-, dora-) ดั่งลุ่มนี้:

ໂทธะสับ น. "โทธสัพท์", เสัธงไก, เถื่องที่เอ้ำกับ ด้อยกำลังไฟฟ้า เพื่อให้ได้ยินจากหางไก

= Fr. téléphone, portable/En. telephone, cellphone, phone

[ไทธ+(ป. สทฺท/ส. ศพฺท)] [dora+(P. sabda/S. śabda)].

ໂทธะทัด น. "โทธทัสน์" => โทธทัสน์, โทธทัศน์, ก้องส่องหางไก, เถื่องธับสัญญาณเห็นธูป เหนังติงได้ จากหางไก = Fr. télévision /En. television

[ไทธ+(ป. ทสฺสน/ส. ทรฺศน)] [dora+(P. dassana/S. darśana)].

ໂทธะผาบ น. "โทธภาพ", ถอามไก, ธูปที่เห็นจากหางไก

= Fr. facsimilé, photoradio/En. facsimile, fax, radiophoto

(ป./ส. ไทธภาว) (P./S. dorabhāva).

ໂทธะเลภ ก. "โทธเลข", เอัธมจากหางไก, เถื่องสิ่งข่าวหากับด้อยกำลังไฟฟ้า

= Fr. téléx, télégraphe/En. telex, telegraph

(ป./ส. ไทธเลข) (P./S. doralekha).

ໂทลา, ໂทเล น. โอ่นซา, แกว่งไกว(กแว่งกไว)ไปมา (ใช้ในค๎ำกอบ หายเกิง ใจที่แกว่งไกว ด้อยถอามธัก ดั่ง: "ทิบทอางแค้น โทเลลืมเผส" (ป. ไทล, ไทเล) (P. dola, dole).

ໂทอบะ [-โทอะ] น. (แบบ) "โธอบะ", การชำธะล้าง, การชักฟอก (ป. ธาวน) (P. dhovana).

ໂทอบะกัม [-โทอะบะกำ] น. "โธอบะกัมม์", การเชิล้าง, การชักเถื่อง

[ป. ธาวน+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [P. dhovana+(P. kamma/S. karma)].

ໂทอบะกิด [-โทอะ-] น. "โธอบะกิจจ์" => โธอบะกิจ(-กฬตย์), เอัธมกับกั่งอกับการเชิล้าง และ การชักเถื่อง [ป. ธาวน+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [P. dhovana+(P. kicca/S. kṛtya)].

ท่ะ 1. น. "ธ๎ธ", การยึดไว้, การถือไว้, การหธิงไว้ (ข. ทฺธง่), การมีไว้

(ป. ธร/ส. ธฬ) (P. dhara/S. dhṛ).

2. ทุ-, ทุธะ- เป็นค๎ำมาจากภาสาปาลิ แปว่า ชื่อ (ป. ทุ-/ส. ทุส-) (P. du-/S. dusa-); นิยมใช้ต่ำหายค๎ำลัพท์อื่น เช่น:

ท่ะชาด น. "ท่ะชาติ", ชาติชื่อ (ป. ทุชฺชาติ/ส. ทุรฺชาติ) (P. dujjāti/S. dusjāti).

ท่ะชิน น. "ท่ะชิน", ถินชื่อ (ป. ทุชฺชน/ส. ทุรฺชน) (P. dujjana/S. dusjana).

ท่ะกัม [-กำ] ก. "ท่ะกัมม์", ทุธกัมม์, การเธัดให้ลำบาก. อ. ลำบาก, ทุกขเวทนา (ป. ทุจริตกมฺม/ส. ทุศจรฺม) (P. durakamma/S. dusakarma).

ท่ะนิ น. "ธ๎ธถิ", โลก, แผ่นดิน, ไม้แม่ปะตูด้านลุ่ม ทุ ไม้ถีบโลง; "ถีบธ๎ธถิ ผีจักแต้มธูป บาธ" (ป./ส. ธรถี) (P./S. dharaṇī)

ท่ะนิสาบ น. "ธ๎ธถิสาธ", ถอามจังไธ (ข. จฺไธ => ท. โทรจัญไร), เถาะห์เอัธลย่างใหฐ่ (ป./ส. ธรถีสาธ) (P./S. dharaṇīsāra).

ท่ะนิสิง น. "ธ๎ธถิสิงพ์", ที่ดินอุทิศให้เป็นของสิงพ์

[ธรถี+(ป. สงฺฆ/ส. สํฆ)] [dharaṇī+(P. saṅgha/S. saṃgha)].

ท่ะนิวิทยา [-วิถทะ-] น. "ธ๎ธถิวิทยา", ถอามธู้เกั่ธอกับลักขถะของดิน และ สิ่งของที่ยู่ในดิน

[ธรถี+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [dharaṇī+(P. vijjā/S. vidyā)].

ท่ะพี 1. น. "ท่ะพี", ชื่ถอายโต(ตัว)หนึ่ง ในเธื่องพระธานชึ่งข้าพ่ตาย: อาสัยเหตุนี้ ถินผู้ ใดเป็นถิน อกตัญญูต่พ่แม่ จึงเอ็นอ่า "ถินท่ะพี" (ป. ทถพี) (P. darabī).

2. น. จอง, บางเทื่อ ก๋เอ็น "ทับพี", "สาธพี" (ป. ทพฺพี/ส. ทฺรวี) (P. dabbi/S. darvī).

ท่ะมาน ก. "ท่ะมาน", อิ่มเทิง, ผาบ (ข. ปฺธาป), ฝึกแอบให้ดี, ใช้ถอามธุนแธงต่ถิน ทุ สัต(สัว์) ที่ยังบ่ทันตาย (ป. ทุถมาน/ส. ทุรมาน) (P. duramāna/S. dusamāna).

ทอง น. ค๎ำ (มอญ. ทอง) (Moñ. doń "thong").

ท่อน น. ชื่ต้นไม้ชนิดหนึ่ง;

"ต้นท่อน"; *bot. Albizzia procera.* อิงส์ (Fam.) Fabaceae.

ท่อมเลือด น. ชื่ต้นไม้ชนิดหนึ่ง;

"ต้นท่อมเลือด"; *bot. Knema corticosa Lour.* อิงส์ (Fam.) Myristicaceae.

ทฐม น. "เทัฮม" ชื่พืชผักชนิดหนึ่ง, เอ็นชื่เต็มๆอ่า ผักเทัฮม ทุ กะเทัฮม ก๋ว่าถิกัน; "ผักเทัฮม"; *bot. Allium sativum.* อิงส์ (Fam.) Alliaceae.

เทื่อย น. "กะเทีย", ถินที่บ่ผากิบ(ปากิบ)เผส อ่าเป็นลิง ทุ ฉาย, ถินที่ถึกตอนทำแล้ว ในพระธาชุสำนัก (ข. สฺตาวก่, สฺตาวก่) ของจินสมัยบูธาณ (ข. ขฺเทีย, เขฺทีย) (Kh. khdeuy "khteuy").

ไท 1. น. "ไทย์", ชื่ปะเทส และ ถินชาติหนึ่ง ยู่ต่ปะเทสลาวหางฝากน้ำของเบื้องขวา; ถอามมิอิสระในติบเอง, บ่เป็นข้อยข้าถินชาติอื่น ดั่ง: ในเธื่อง "เวสสันตระ" บ่อนพระยา "ถธิธนัญชัย" (ศธิ+สน+ชย => ศธิสนญฺชย) ไถ่เอิาหฺาน จากพธาหมก์ อ่า; "ให้ผั้นจากข้อย ข้า อ่าเป็นไทย์" (ป. เทยฺย/ส. ไทย) (P. deyya/S. daiya).

2. น. "ไท", ถิน, พอก, ชาอ; "ฟ้าธ่ำธ้องระดู (ส. ฐตุ) ด่อนเดือนสาม ทุกไทชิม เธัฮกขอัฉ เมือห้อง".

3. น. "ไท", ผู้เป็นใหฐ่, ผู้ปะเสิก, เทอะดา ดั่ง: บาไท, เทพไท (บาไท้, เทพไท้ ก๋ว่า).

ไทยะทาน น. "ไทยทาน", ของสำหฺับให้ทาน

[(ป. เทยฺย/ส. เทย)+ทาน] [(P. deyya/S. deya)+dāna].

ไทยะทัม [-ทำ] น. "ไทยธัมม์", ของถอธให้, ของทำบุญต่างๆ

(ป. เทยฺยธมฺม/ส. เทยธรฺม) (P. deyyadhamma/S. deyadharma).

ນ

ເປັນພຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ທີ 13 ເປັນພວກອັກขระต่ำ ใช้เป็นโต(ตัว)สะกดธัมมดาใน แม่กัน. สำหรับคำสัพท์ที่มีเค้ามาจาก: ขแมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ที่เขียนด้อยโต(ตัว) "ณ" เมื่อได้กายมาๆ เป็นภาสาลาวแล้ว แม่นเขียนด้อยพยัญชนะโต(ตัว)นี้ โดยอิงตาม "ธาชบัณฑิตยสภาลาว" ที่ใช้พยัญชนะลาว 27 โต(ตัว).

ນ [ນะ-] 1. บุ. "ณ", ใน, ที่, แห่ง; ชี้บอกเถิงสถานที่ (ณ+สถานที่) เช่น: ณ ວັດຽງຈັນຫນ, ณ ຈຳปาสัก, ณ ໜອງผธะบาๆ: ภาสาธัสเช้ย กໍมี на (na), в, во (v, vo) ที่มีความพายถึกับ (ป./ส. ณ?) (P./S. ṇa?).

2. น. "ณ", ความธู้ พายเถิง "ลาณ" (ป. ณ, ณฑฺ) (P. ṇa, ṇaṭṭha).

ນ ຂ, ນ ຂາ [ນะ-] น. (แบบ; ภอน) "นขะ", เลับ (ป./ส. นข) (P./S. nakha).

ນ ຂ ລິ ຂິ ດ [ນะ-] น. "นขะลิขิต", เครื่องพายอิงเลับ ดั่งธูปนี้ (...) (ป./ส. นขลิขิต) (P./S. nakhalikhita).

ນ ຂ ເ ລ ຂ າ [ນะ-] ก. "นขะเลขา", ขีดด้อยเลับ, หาเลับ. น. การขีดด้อยเลับ, การหาเลับ (ป./ส. นขเลขา) (P./S. nakhalekhā).

ນ ຄ ຣ [ນะ-] น. "นคระ", ภูเอิา, ตีนไม้ (ป./ส. นค) (P./S. naga).

ນ ຄ ລິ ນ [ນะ-] น. "นคลินท์", นคินทธ์, เจ้าแห่งภูเอิา พายเถิง ภูเอิาหิมลัย, ภูเอิาไกลาส, ... [นค+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [naga+(P. inda/S. indra)].

ນ ຄ ຣ ະ ວ າ ສ ີ น. "นครวาสี", ชาวเมือง (ป./ส. นครวาสี) (P./S. nagaravāsī).

ນ ຄ ລິ ນ น. "นครินท์", นครินทธ์, เจ้าแผ่นดิน, เจ้าครอง (ข. ฤธา) นค้ร, เจ้าเมือง [นคร+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [nagara+(P. inda/S. indra)].

ນ ຄ ຣ ະ ໂ ສ ເ ພ ນ ີ, ນ ຄ ອ ນ ໂ ສ ເ ພ ນ ີ น. "นค้รโสเภณี", โสเภณีประจำเมือง, ผีงงามเมือง [นคร+(ป. โสเภคี/ส. โศภินี)] [nagara+(P. sobheṇī/S. śobhiṇī)].

ນ ຄ ອ ນ น. "นค้ร", เมืองใหจ่, เมืองหงวงของประเทส (ป./ส. นคร) (P./S. nagara).

ນ ຄ ອ ນ ບ ານ น. "นค้รบาล", การปิภา (ข. ฤธา) ครองเมือง, การธักษาเมือง (ป./ส. นครปาล) (P./S. nagarapāla).

ນ ໂ ຍ ບ າ ຍ น. "นโยบาย", หงัก และ อิทีปะบิบัติ, วิธีดำเนิน (ข. เผิด, ฉ้เกิด) การ (ป./ส. นย+อุปาย) (P./S. naya+upaya).

ນ ທ ິ น. "นที", แม่น้ำ, สายน้ำ (ป./ส. นที) (P./S. nadī).

ນ ປ ຸ ງ ສ ะ ก ะ ລ ิ ง น. "นปุงสกลิงค์", เผสภาๆ, ชื่อเผสที่บ่แม่นผิง หื ชาย (ป. นปุงฺสกลิงฺค) (P. napuṅsakaliṅga).

ນ ะ ผ ะ อ. "นผะ", เก้ำ, ใพ่; คำนี้ ถ้ามีคำอื่นมาต่ใส่ ให้อ่านออกเสียงเป้น นิพ ดั่ง "นิพจุต" จุตเก้ำ: ยังออกเสียงเป้น อ ยู่กໍมี = น. "นอวิถี" หางใพ่ เป้นต้น (ป./ส. นว) (P./S. nava).

ນ ะ ภ า น. "นภา", ฟ้า, อากาส, กางหาว (ป./ส. นภา) (P./S nabhā).

ນ ะ ม ะ, ນ ะ โ ม น. "นโม", การน้อมไหว้, การโคธิพ, การเค้าธิพ, ความยำแยง (ป. นม, นโม) (P. nama, namo).

ນ ะ ม ั ส ก า ร [-มัดสะ-] น. "นมัสการ", การทักทายกับของชาวอินเดีย โดยทั่วไป, การน้อมไหว้. ยู่ลาวใช้แต่กับพธะสิงพ์ย่างเดียว, พธะสิงพ์จะทักทายกับโยมว่า "จเธียมพ้ธ" = "สบายดี" (ป. นมกฺการ/ส. นมสฺการ) (P. namakkāra/S. namaskāra).

ນ ะ ม ั ต ถ ุ น. "นมัตถุ", การสะแดงความนบน้อม, การขอความน้อมไหว้จิ่งมี, การไหว้: "นิม" "นมะ" = ไหว้, นิบ; "อัตถุ" = จิ่งมี (ป. นม+อตฺถุ) (P. nama+atthu).

ນ ะ ร ะ น. "นระ", คิน, ผู้ชาย (ป. นร/ส. นฐ) (P. nara/S. naṛ).

ນ ะ ร า น. "นรา", คินทั่งหญาย (ป. นรา/ส. นฐา) (P. narā/S. nṝ).

ນ ะ ร า ธ ิ ป น. "นราธิป", พระธาชา, ผู้เป้นนาย, ผู้เป้นหิอพ้า (ป./ส. นราธิป) (P./S. narādhipa).

ນ ะ ร ิ ส น. "นริส", พระธาชา, พระมหากษัตธิย์ [นร+(ป. อิส/ส. อีศ)] [nara+(P. isa/S. īśa)].

ນ ะ ร ิ น ท ์ น. "นรินท์", นรินทธ์, พระธาชา, พระมหากษัตธิย์, เจ้าชีวิต [นร+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [nara+(P. inda/S. indra)].

ນ ะ ร ี น. "นรี", คิน, นาท, แม่ผิง (ป./ส. นธี, นารี) (P./S. narī, nārī).

ນ ะ ร ี เ ว ช ุ ก ั ม [-เวดชะกำ] น. "นรีเวชุกัมม์", ผแบกถึกษาเกี่ยอกับพยาธิแม่ผิง [นรี+เวชฺช+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [narī+vejja+(P. kamma/S. karma)].

ນ ะ ร ี เ ว ช ว ิ ท ย า [-เวดชะอิดทะ-] น. "นรีเวชวิทยา", วิชาถึกษาพยาธิแม่ผิง และ วิธีการปิ่นป้อ = Fr. gynécologie/En. gynecology [นรี+(ป. เวชฺช+ส. วิทฺยา) [narī+(P. vejja+S. vidyā = En. Gynecology).

ນ ะ ธ ึ- 1. น. (ภอน) "นฮ", คิน; ใช้นำหน้าคำอื่น ดั่ง: นฮถิม, นฮเทพ, นฮบ่ดี, นฮบาล, นฮเบศ,

นฮปนีนตี, นฮเวส, นฮปะ, นฮปัตนี (ส. นฐ) (S. nṛ).

2. อ. "นฮ", บ่มี, ออก (คำนี้ มักใช้นำหน้าคำอื่น) ดั่ง: นฮจหิต, นฮโลตธ์, นฮนาท, นฮมิล.

ນ ะ ธ ึ ພ าน น. (ภอน) "นฮพาน", นิพพาน, นิธพาน (ป. นิพฺพาน/ส. นิรฺวาต) (P. nibbāna/ S. nirvāṇa).

ນ ะ ธ ึ ม าน น. (ภอน) "นฮมาต", การสร้าง, การแปง, การเธ็ด, การแพทส่อน (ส. นิรฺมาต) (S. nirmāṇa).

ນ ะ ธ ึ ม ิ ต ก. (ภอน) "นฮมิต", สร้าง, ติกแต่ง, เธ็ด: "เมธมิต","นิธมิต" หื "นิมิต" ก็ว่า (ป. นิมฺมิต/ส. นิรฺมิต) (P. nimmita/S. nirmita).

ນ ะ ธ ะ ด น. (ภอน) "นเธส", นเธศ, พธะธาชา, พธะมหากษัตธิย์ [นธ+(ป. อิส/ส. อีศ)] [nara+(P. isa/S. īśa)].

ນ ะ ธ ะ ม (คำดธอกัย นะธิม ยู่เที่ง).

ນ ะ ธ ะ ส ูน, ນ ะ ธ ะ ส ວ ม น. (ภอน) "นเธสูน", นเธศวอธ, พธะธาชา, พธะมะหากษัตธิย์ [นธ+(ป. อิสฺสธ/ส. อีศฺวธ, ไอศฺวธ)] [rara+(P. issara/S. īśvara, aiśva)].

ນ ะ ธ ิ ก น. (ภอน) "นธิก", โลกเป้นที่ลิงโทสคินผู้เธ็ดบาป เมื่อตายไปแล้ว (ป./ส. นธก) (P./S. naraka).

ນ ะ โ ธ ด ม น. (ภอน) "นโธดม", พธะกษัตธิย์, คินผู้สูงสุด (ป. นธ+อุตฺตม => ป./ส. นโธตฺตม) (P. nara+uttama => P./S. narottama).

ນ ะ ล า ด น. "นลาย", ผ้าผาก (ป. นลาฏ/ส. ลลาฏ) (P. nalāṭa/S. lalāṭa).

ນ ะ ล ิ น น. "นลิน", ดอกบัวดิน (ป./ส. นลิน) (P. nalina).

"นลิน หื ดอกบัวดิน"; *bot. Zephyranthes cadida*. อิงส์ (Fam.) Amaryllidaceae.

ນ ะ ล ิ น ี น. "นลินี", สธะดอกบัว, ป่าดอกบัว (ป./ส. นลินี) (P./S. nalinī).

ນ ะ อ ะ อ. "นอะ", ใพ่, เก้ำ, จำนอนเก้ำ (ใช้เป้นคำนำหน้าคำสัพท์อื่น) (ป./ส. นว-) (P./S. nava-).

ນ ะ อ ะ ก ัม, ນ ะ อ ะ ก ิด, ນ ะ อ ะ ก าน [-กำ] น. การสร้างแปงใพ่, เอ้ธกสร้างแปงใพ่

① [นว+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [nava+(P. kamma/S. karma)].

② [นว+(ป. กิจฺจ/ส. กรฺตฺย)] [nava+(P. kicca/S. kṛtya)].

③ [นว+(ป./ส. กาธ)] [nava+(P./S. kāra)].

ນ ะ อ ะ ก ัม ม ิ ก ะ [-กำ-] น. "นอกัมมิกะ", ผู้เบิ่งแยงการสร้างแปง, ผู้ลอบคุมการสร้างสา [นว+(ป. กมฺมิก/ส. กรฺมิก)] [nava+(P. kammika/S. karmika)].

ນ ะ อ ะ เ ค าะ น. "นอเคาะห์", ดาวนิพเคาะห์, ดาวทั่ง 9 ห่วย มีดั่งนี้:

① อาทิตย์ (Fr. Soleil/En. Sun), ② จันท์, จันทธ์ (Fr. Lune/En. Moon),

③ อังคาธ (Fr. /En. Mars), ④ พุธ (Fr. Mercure/En. Mercury),

⑤ พฤหัส => พหัส (Fr./En. Jupiter), ⑥ สุภก์, ศุภธ์ (Fr. Vénus/En. Venus),

⑦ เสาธ์ (Fr. Saturne/En. Saturn), ⑧ ธาหู (Fr. Urénus/En. Urenus),

⑨ เกตุ (Fr./En. Neptune)

[นว+(ป. คห/ส. ฤคห)] [nava+(P. gaha/S. graha)].

ນ ะ อ ะ ณ ุ น. "นอณุต", นิพพุต คำเม็ดเก้ำ (การเอ็น คำเม็ดเก้ำ, คำน้ำเก้ำนั้นกำหนิด (ข. ภ้ทต่) เอิาตามธาตา แต่บูธาตถือว่า คำย่างดีที่สุด หนัก 1 บาท = ธาตา 9 บาท) (ป./ส. นวคุณ) (P./S. navaguṇa).

ນ ะ อ ะ ท ะ อ าม น. "นอทอาธ", ป่องทั่ง 9: 2 ตา, 2 หู, 2 ถัง, 1 ปาก, 1 ทอาธหนัก และ 1 ทอาธเบิา [นว+(ป./ส. ทฺวาธ)] [nava+(P./S. dvāra)].

ນ ะ อ ะ ภ ะ น. "นอภะ", ผู้ใพ่, ผู้เธิ่มต้น, ผู้บอชุใพ่ (ป./ส. นวก) (P./S. navaka).

ນ ะ อ ะ ภ ะ ผ ูม น. "นอภูมิ", ชั้นต้น, ชั้นใพ่ (ป./ส. นวกภูมิ) (P./S. navakabhūmi).

ນ ะ อ ะ โ ก อ าด น. "นอโกอาท", คำสอนสำหรับผู้บอชุใพ่ (ป./ส. นวโก+อาวท) (P./S. navaka+ovāda).

ນ ะ อ ะ น ิด น. "นอนิต", เนิยแอ้น (ป./ส. นวนิต) (P./S. navanita).

ນ ะ อ ะ ร ัด น. "นอรัตน์", เบิาธัตน์, แก้ว 9 ปะการ คือ: ① "เพ้ชธ์" = แก้วขาว, ② "ผิลา" = แก้วแดง, ③ "มัธกิต" = แก้วเขียว, ④ "แก้วบุบย์"= แก้วเหลือง, ⑤ "โกเมน" = แก้วน้ำ ถั่ง, ⑥ "นิล" = แก้วดำ, ⑦ "มุกดา" = แก้วสีพอก หื ไข่หอยปากกว้าง, ⑧ "เผหาย" = แก้วสีแดงมิอ และ ⑨ "ไพฑูธย์" = แก้วตาแมว [นว+(ป. ธน/ส. ธนฺน)] [nava+(P. ratana/S. ratna)].

ນ ะ อ ะ โ ล ห ะ น. "นอโลหะ", โลหะ 9 ปะการ คือ: ① เหล็ก. ② ขาแดง. ③ หองแดง. ④ เงิน. ⑤ คำ (5 ย่างนี้ เอ็นอ่า "ปัณจโลหะ"). ⑥ เจ้าน้ำเงิน = "แธ่ธาตุแบอหนึ่ง สีเขียอ เป้น สีน้ำเงิน". ⑦ สังกะสี = "สัตโลหะ" หื โลหะอันที่ 7. ⑧ ชิน และ ⑨ หองแดงบ่ธิสุทธ์ (ป./ส. นวโลห) (P./S. navaloha).

ນະວະອະຣະຫາທິຄຸນ ນ. "ນວອຣຫາธิคุณ", คุณพระพุทธะเจ้า 9 ประการ: เอ้าผิดไปเป็น "นอหัธคุณ" ก็มี (ป. นว+อรหา+อธิคุณ) (P. nava+araha+adhiguṇa).

ນະວັງຄະສັດຖຸສາດ ນ. "นวังคสัตถุสาสน์", เป็นคำสอนของพระพุทธะเจ้า มีองค์ 9 ประการ คือ: คาถา, เคยยะ, สุตตะ, ชาดิก, เวยยากรณะ, เวทัลละ, อัพภูตธัมม์, อิติวุตตกะ และ อุทาน (ป. นวงฺคสตฺถุสาสน) (P. navaṅgasatthusāsana).

ນະວາງ น. "นวางค์", องค์ของ 9 = ส่วนของ 9 ได้แก่ดาว 108 หม่อย อันเป็นบริวารของดาวเคราะห์ทั้ง 9; "ทั้ง นวางคาสน์ อยู่พ้อมกัน อยู่สอบลอบ" (ป./ส. นว+องฺค => นวางฺค) (P./S. nava+aṅga => navāṅga).

ນະວາຣະ น. "นวาร", ดอกกุหลาบ (ชวา. นวาร) (Javā. navara).
"นวาร หรือ ดอกกุหลาบ"; *bot. a) Rosa robiginosa., b) R. cinnamomea.*
วงศ์ (Fam.) Rosaceae.

ນະຫາຣຸ น. "นหารุ", เส้น, เอ็น (ป. นหารุ/ส. สฺนายุ) (P. nahāru/S. snāyu).

ນະຫຸດ 1. อ. "นหุต", สิบพัน = หนึ่งหมื่น (ป. นหุต/ส. นยุต) (P. nahuta/S. nayuta).
2. น. ชื่อสังขยาจำนวน 10.000.000 กำลัง 4 หรือ เลข 1 มี 0 นำหน้า 28 โต(ตัว).

ນັກ 1. น. (แบบ) "นัค", ภูเขา (ป./ส. นค) (P./S. naga).
2. น. "นัคค์" => นัค, นัคน์, นัค, เปลือยกาย ≈ Fr. nu(e)/En. naked เช่น: นัคสมตะ = ชีเปลือย (ป. นคฺค/ส. นคฺน) (P. nagga/S. nagna).
3. น. ใช้ตื่มใส่หน้าคำอื่น ให้ความหมาย เป็นผู้เชี่ยวเป็นประจำ เช่น: นักสะแดง (ข. นวก่+สฺแยง), นักภิสา (ข. นวก่+ป. ภิสา), นักเธ้อม (ข. นวก่+เธฺงม), นักการเมืองๆ, ... (ข. นวก่) (Kh. nak).

ນັກກະ น. "นักกะ", นักธะ, แข้, เต่า (ป. นกฺก/ส. นกฺร) (P. nakka/S. nakra).
"แข้น้ำจืด"; *zoo. Crocodylus siamensis.* วงศ์ (Fam.) Crocodylidae.
"เต่านา"; *zoo. Malayemus subtrijuga.* วงศ์ (Fam.) Bataguridae.

ນັກຂັດ, ນັກສັດ น. "นักขัตต์" => นักขัต, นักขัตธ์, ดาว, ดาวฤกษ์ (ป. นกฺขตฺต/ส. นกฺษตฺร) (P. nakkhatta/S. nakṣatra).

ນັກຄະ (เบิ่งถืม นัก-2 อยู่เทิ่ง).

ນັກຕະ (แบบ) น. "นักตะ", กางถืม (ส. นกฺต) (S. nakta).

ນັກປາດ 1. น. "นักปธาชฺญ์", ผู้ฉลาด (ข. ฉฺลาว), ผู้รู้หาย, ผู้มีปัญญา [ข. นาก่+(ป. ปณฺณา/ส. ปฺรชฺญา)] [Kh. nak+(S. paññā/S. prājñā)].
2. น. "นักปาด", ผู้ชำนาญ (ข. ชาญ, ชำนาญ) ในการปาด-ทั่น-ซอย, ผู้เธ้ดเกี่ยวกับชิ้นสัตว์(สัตว์)ต่างๆ.

ນັຄເພດ [นักคะ-] น. "นัคคเวส" => นัคเพส, ชีเปลือย, ลิมชั่ว; ไพย์เอ้อมเป็น นัคเพศ (ป. นคฺค+เวส/ส. นคฺน+เวษ) (P. nagga+vesa/S. nagna+veṣa).

ນັຄເຣດ [นักคะ-] น. "นัคเรส", นัคเรต, เมืองใหญ่ [นคร+(ป. อิส/ส. อีศ)] [nagara+(P. isa/S. īśa)].

ນັງ น. "นังก์", หนังก์, หางม้า: "เล้มขนุนหนังก์ เงื่อนไพเพ้ธรป้อน". ลิมลาวเธ้าเอ้ิมว่า "หางม้าหนัง" เป็นการเอ้าลิมคำที่มีความหายอันเดียวกัน "ทั้ง ลาว และ ชวา" (ชวา. นงฺก, ชนงฺก) (Javā. nangka).
"หางม้า"; *bot. Artocarpus heterophyllus* Lam. วงศ์ (Fam.) Moraceae.

ນັງຄັນ น. "นังคัล", ไถ (ป. นงฺคล) (P. naṅgala).

ນັຍ [ไน, ไนยะ] น. "นัย", หิอย้ี, เงื่อนความ, เค้าความที่บอกให้เอ้าใจเอ้าเอง (ป./ส. นย) (P./S. naya).

ນັຍນາ [ไนยะ-] น. (กลอน) "นัยนา", หน่อยตา (ป./ส. นยน) (P./S. nayana).

ນັຍເນຕ [ไนยะ-] น. (กลอน) "นัยเนต", นัยเนตธ์, หน่อยตา, น้ำตา; เป็นการเอ้าย้ำลิม ตา 2 เหื่อ [นยน+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [nayana+(P. netta/S. netra)].

ນັດ 1. น. "ถัยภ์" => ถัภ, ถัสถ์, ผู้ให้ความรู้ (ป. ฐปฺภ/ส. ฐสฺถ) (P. ṇaṭṭha/S. ṇastha).
2. น. "นัจจ์" => นัจ, นัย, การฟ้อน. ก. ฟ้อน (ป. นจฺจ; ป./ส. นาฏ) (P. nacca; P./S. nāṭa).
3. น. "นัตถ์" => นัถ, นัสต์, ถิง (ป. นฏฺฐ/ส. นษฺฏ) (P. natthu/S. nasta).
4. น. "นัฬ", ไม้อ้ (ป. นฬ/ส. นฑ) (P. naḷa/S. naḍa).
"นัฬ หรือ ไม้อ้"; *bot. Arundo donax.* วงศ์ (Fam.) Gramineae, Poaceae.
5. น. ชื่อพืชมีผิลแบอหนึ่ง ต้นเป็นฝุ่ม(ฝุ่ม) หากเป็นตาๆ ใบเป็นกาย มีหาม; "หากนัด"; *bot. Ananas comosus.* วงศ์ (Fam.) Bromeliaceae.
6. น. ชื่อยาฝุ่น เป่าเอ้าถิง ใช้แก้หอัด. ก. เป่ายาแบอนั้น เอ้าถิง (ธรรม นัดยา).
7. ก. อางแผนไอ้เผื่อพิบกัน ในเหื่อต่ไป.

ນັດຊາ 1. น. "ถัญชา" (นัด-ถะ-ชา), ลิมที่เกิด (ข. เกิด, กเดิด) จากนักปธาชฺญ์, เป็นคำประสิม (ผสิม) จาก 3 พยางค์ โดยที่ คำลัพท์ที่ 1 เอาไอ้เผ้ธงแต่โต(ตัว) "ถ" ถั่งลุ่มนี้:
(ป. ณาถ+ฏา+ชา => ถญฺญชา/ส. ถสฺถชา) (P. ñāṇa+ṭha+jā => ṇaṭṭhajā/S. ṇasthajā).
2. ก. "นัชชา", ถึงเอ้าอัด, จับขอชุ. อ. จากแม่น้ำ, แหบฝั่งของแม่น้ำ (ป. นที+โย => นชฺย = นชฺชา) (P. nadī+yo => nadyā = najjā).

ນັດດา, ນັດตา น. "นัดดา", หญานปู่, หญานพ่ตู้ (ป. นตฺตุ/ส. นปฺตฺฤ) (P. nattu/S. naptṛ).

ນັຕກะ [นัดตะ-] น. "นัยกะ", โต(ตัว)ละคอน (มาล. ลโนน, ลภุน), นักสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), นักฟ้อน (ป./ส. นาฬก) (P./S. nāṭaka).

ນັນทะ, ນັນทา, ນັນที น. ความยินดี, ความออนชอน, ความม่วน (ป./ส. นนฺท) (P./S. nanda).

ນาก 1. น. "นาค", ลวง, งูใหญ่, ช้าง, ผู้ปะเสิก, ผู้จะบอชุเป็นภิกชุ(-ชุ), ผู้บ่เธ้ดบาป (ป./ส. นาค) (P./S. nāga).
2. น. "นาก", สัต(สัตว์)สี่ตีนแบอหนึ่ง อยู่ในน้ำหากิมปา ตีมโต(ตัว)ค้ายลืพา; "นาก"; *zoo. a) Lutra lutra, b) Aonix cinerea* (Illiger, 1815). วงศ์ (Fam.) Mustelidae.
3. น. สีแบอหนึ่ง, โลหะแบอหนึ่ง (คำปันหองแดง) เป็นสีถีสีอิบนาก.

ນาคะ, ນาคา (เบิ่งถืม นาก-1 อยู่เทิ่งนี้).

ນาคิน, ນาเคน น. "นาคินท์", นาคินทธ์, นาเคนทธ์, ผลาช้าง หรือ ผลานาค ก็อ่า [นาค+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [nāga+(P. inda/S. indra)].

ນาคี น. นาคแม่, นางนาค (ป./ส. นาคี) (P./S. nāgī).

ນาโค น. นาคผู้, ช้างผู้ (ป./ส. นาค) (P./S. nāgo).

ນาง 1. น. "นาง", คำประกอบหน้าคำอื่นเพื่อสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) อ่าเป็นเพสหญิง, ถืกถัดแปงมาจาก "อนิงค์" (ป. น+องฺค => ป./ข. อนงฺค) (P. na+aṅga => P./Kh. anoṅga).
2. น. "นาง", คำประกอบหน้าชื่อของแม่หญิง: ขแมธรออกเสียงว่า "เนียง" แต่เอ้ธนเป็น "นาง" (ข. นาง) (Kh. nāṅ "néāng").

ນางกาย น. ชื่อดอกไม้แบอหนึ่ง ตามนิยายว่า เป็นธูปลิน, ดอกกินนารี ก็อ่า; "ดอกนางกาย"; *bot. Costus speciosus* (Koen.) Sm. วงศ์ (Fam.) Costaceae.

ນางล้อม น. ชื่อหว้านชนิดหนึ่ง; "หว้านนางล้อม"; *bot. Eurycles amboinensis.* วงศ์ (Fam.) Amaryllidaceae.

ນาสา น. "นาสา", ถัง (ป./ส. นาสา ≈ ป. นตฺถุ/ส. นสฺต) (P./S. nāsā ≈ P. natthu/S. nasta).

ນาสิก อ. "นาสิก", เกี่ยวกับถัง. น, ถัง (ป./ส. นาสิกา) (P./S. nāsikā).

ນายิกา น. "นายิกา", ลิงผู้เป็นหิอหน้า (ป./ส. นายิกา) (P./S. nāyikā).

ນาย น. หิอหน้า, เจ้าของ, ผู้เป็นใหญ่, ผู้มีอำนาจ (ข. อำยาจ) สูงกว่าหมู่ (ป./ส. นายก) (P./S. nāyaka).

ນายิก น. ชายผู้เป็นหิอหน้า (ป./ส. นายก) (P./S. nāyaka).

ນายิกธัฏมินตี [-ธัดถะ-] น. ผู้เป็นหิอหน้า, หิอหน้าธัภมินตี(-ตธิ) ของภธะชาวต่างๆในประเทส [(ป./ส. นายก)+ป. ธมฺม+(ป. มนฺตี/ส. มนฺตฺริ)] [(P./S. nāyaka)+P. raṭṭha+(P. mantī/S. mantrī)].

ນาด 1. น. "นาย", นางละคอน (มาล. ลโกน, ลภุน), นางฟ้อน; หมายเถิง นาง, นางงาม, ใช้ประกอบคำอื่น ถั่ง: "นายน้อง": ก็ยังมีผู้อ่า "นาด-ทะ-น้อง" อยู่ (ป./ส. นาฏ) (P./S. nāṭa).
2. น. "นาถ", ที่เผิ่ง, ผู้เป็นที่เผิ่ง ถั่ง: "โลกนาถ" ผู้เป็นที่เผิ่งของโลก คือ พระพุทธะเจ้า, "ภูอนาถ" ผู้เป็นที่เผิ่งของแผ่นดิน (ป./ส. นาถ) (P./S. nātha).
3. น. "นาท", ความนับถือ, เสียงสนั่น, เสียงกำธาย (ป./ส. นาท) (P./S. nāda).

ນาดกัม [นาดตะกำ] น. "นายกัมม์" การหั้นละคอน (มาล. ลโกน, ลภุน), การฟ้อน [นาย+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [nāṭa+(P. kamma/S. karma)].

ນาดสิบ [นาดตะ-] น. "นายสิลป์", อาหฟ้อน, แบบฟ้อน [นาย+(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)] [nāṭa+(P. sippa/S. śilpa)].

ນาดกะ [นาดตะ-] น. "นายกะ", โต(ตัว)ละคอน (มาล. ลโกน, ลภุน), นักสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), นักฟ้อน (ป./ส. นาฬก) (P./S. nāṭaka).

ນาตะ (คำนี้ ลาวเธ้าใช้เอ้าเพ้ธงแต่ "นาย") น. นางละคอน (มาล. ลโกน, ลภุน), นาง ฟ้อน หรือ นางนาย (ป./ส. นาฬ) (P./S. nāṭa).

ນาตยะ [นาดตะ-] อ. "นายยะ", เกี่ยวกับการสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), เกี่ยวกับการฟ้อน (ป./ส. นาฬฺย) (P./S. nāṭya).

ນาที น. "ก้าน" (เอ้มนาที), ชื่อมาตตา(มาตธา)นับเวลา = 1 ส่วน 60 ของโมง: เป็นคำที่แยก หรือ ถืกตัดออกมาจาก ภาสาสันสกฤต "นาฑิกา" => "นาที" (ป. นาฬิกา/ส. นาฑิกา => ข. นาลิกา) (P. nāḷikera/S. nāḍīkā => Kh. nāḷikā "néalekā").

ນາບໆ ອ. ຕ່າງໆ (ປ. ນာนา) (P. nānā).

ນາບາເນກ ອ. "ນາบาเนก" ຫຮໍ້ເອົ້າກັນมาเป็น => "ນาเนก", ต่างกันมากมาย

(ປ. ນာนา+อเนก => นาเนก) (P. nānā+aneka => nāneka).

ນານັປກາບ [-ນັບປะ-] ອ. "ນานัปการ", มีหลายย่างหลายแบอ

(ປ. ນာนา+ปการ => นานปฺปการ) (P. nānā+pakāra => nānappakāra).

ນາພີ ນ. "ນาภี", ท้อง, สายบือ, ถุมเกอัธม(กเอัธม) หื ถุมธิฤ, ลูมย์กาง

(ປ./ส. นาภี) (P./S. nābhī).

ນาม ນ. ชื่, คำปะเภทหนึ่ง ในไอยาก์รต์ สำหับเอ้ิน ลิน, สัต(สัตว์)อ์ และ สิ่งของต่างๆ, สิ่งที่บ่มีธูป ลืมิแต่ชื่ ดั่ง "ใจ" เป็นต้น: "นามธัมม์" เป็นคู่กับ "ธูปธัมม์" = ของมีธูป

(ป./ส. นาม) (P./S. nāma).

ນามกอบ [นามะ-] ນ. "นามก์ธ", ชื่, การตั้งชื่ (ป./ส. นามกร) (P./S. nāmakara).

ນามທัม [นามะทำ] ນ. "นามธัมม์", สิ่งที่บ่มีธูป ลื รู้บ่ได้ด้วยอำนาจ (ข. อำดาจ) ของ ตา, หู, ดัง, ลิ้น, กาย [นาม+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [nāma+(P. dhamma/S. dharma)].

ນามທັย [นามะไท] ນ. "นามทัย", ชื่ที่ตั้งใท้, ชื่บัธดาสักด์

[นาม+(ป. เทยฺย/ส. ทย)] [nāma+(P. deyya/S. daya)].

ນามบັດ ນ. "นามบัตต์" => นามบัต(บัตธ์), แผ่นชื่เธ็ดด้วยเจ้ธแธวบ้อยๆ พ้แต่เอ้ธูนชื่ และ บ่อนยู่ = Fr. Carte de visite/En. Name card

[นาม+(ป. ปตฺต/ส. ปตฺร)]ล [nāma+(P. patta/S. patra)].

ນามาພິໄທ ນ. "นามากิไธย์", การใส่ชื่, การตั้งชื่

[นาม+(ป. อภิเธยฺย/ส. อภิเธย)] [nāma+(P. abhidheyya/S. abhidheya)].

ນาຣา ນ. รัสมิ, รังสี, แสง (ป. นารา) (P. nārā).

ນาຣິ ນ. นาง, ลินที่เป็นแม่ลิง (ป./ส. นารี) (P./S. nārī).

ນาเรด ນ. "นาเรส", นาเรศ, นาง, นางงาม (ป. นาเรส/ส. นาเรศ) (P. nāresa/S. nāreśa).

ນาธาย ນ. "นาธายก์", ชื่พระเจ้าอิงถ์หึ่ง ของสาสบาพธาหมก์ หายเถิง "พระธาม"

(ส. นาธายณ) (S. narāyaṇa).

ນาลิกา ນ. "นาลิกา", เถื่องนับเวลา ซึ่งแต่เดิม แปอ่า "หากพ้าอ"

(ป. นาฬิเกร/ส. นาฑีกา => ข. นาลิกา) (P. nāḷikera/S. nāḍīkā => Kh. nāḷikā).

ນาลิ ນ. อัน, โอ, ก้าม, หอด, ลำ, ธูปน้อยๆ (ป./ส. นาลี) (P./S. nālī).

ນาอ ນ. ນ. ชื่ไม้มีผิลชุนิดหนึ่ง ห่อยมิน มิธิสสั้ม;

"หากนาอ"; *bot. Citrus medica.* อิงส์ (Fam.) Rutaceae.

ນาอา ນ. เธือ (ป./ส. นาวา) (P. nāvā).

ນาอิก ນ. ลินเธือ, ชาวเธือ (ป./ส. นาวิก) (P./S. nāvika).

ນาอิกโยทิน [-อิกกะ-] ນ. "นาอิกโยธิน", หหาธเธือ ที่ปะจำการผิลธิบในกองทัพเธือ

[นาวิก+(ป. โยธี/ส. โยธิน)] [nāvika+(P. yodhī/S. yodhin)].

ນาอี ນ. เธือ, กองทัพเธือ (ป./ส. นาวี) (P./S. nāvī).

ນาเอด ນ. "นาเอส", "นาเอศ", เธือ (ป. นาเวส/ส. นาเวศ) (P. nāvesa/S. nāveśa).

ນาธิก 1. คำนี้ ลินลาวเธิาเปี่ธูน "ธ" มาเป็น "ร" และ ถัดเสัธูว นะ ใท้ยาวออก

(ป./ส. นรก) (P./S. naraka).

2. ນ. นาที่บ่ได้เธัดมาหายปี เลียเกิดเป็นป่าหร้ายิกเธื็อ.

ນิกาย ນ. หมู่, พวก, หอด, ชุม; เป็นการเอ้ินชื่ธัมภิร์ "พระสุตตันตปิผิก" ที่แบ่งออกเป็น 5 หอด ลื: ① "ทีพนิกาย", ② "มัชฌิมนิกาย", ③ "สังยุตตนิกาย", ④ "อังคุตธนิกาย" และ ⑤ "ขุททกะนิกาย" (ป./ส. นิกาย) (P./S. nikāya).

ນิกอบ ນ. "นิก์ธ", หมู่, พวก, ชุม (ป./ส. นิกร) (P./S. nikara).

ນิกะ ນ. หุ้ม, แห่ง, ชื่มาตตา(มาตธา)น้ำหนักของเงินอินเดัธ ในสมัยบูธาต, 5 สุอัตตะ = 1 นิกะ (ป. นิกฺข) (P. nikkha).

ນิคนะมาน [นิกคะ-] ก. "นิพนมาน", ติ, อ้า (ส. นิฆนมาน) (S. nighnamāna)

ນิคหะ [นิกคะ-] ນ. การก์ำธาบ, การอิ่มไอ้ (ป. นิคฺคห/ส. นิคฺรห) (P. niggaha/S. nigṛha)

ນิคหิด [นิกคะ-] ນ. "นิคหิต", เถื่องหายธูปลีสระ ŏ ตามอักขระปาลิ อ่านออกเสัธูวเป็นโต (ติอ) ๆ สะกิด ดั่ง: "ไสถึ" อ่านอ่า "ไส-ติๆ"

(ป. นิคฺคหีต/ส. นิคฺรหีต) (P. niggahīta/S. nigṛhīta).

ນิคัด ก. "นิพัธบท์", ยิด, ชู: ได้มาจาก อัจนานุกิม(-กธิม) ภาสาลาอ-ฝรั่ง (Dictionnaire Laotien-Français) ของ Marc REINHORN, 1970 หน้า 1169

(ป. นิฆสฺสน/ส. นิฆรฺษณ) (P. nighassana/S. nigharṣaṇa).

ນิคับ 1. ນ. "นิคัธ", สายโส้, โส้ลำมช้าๆ (ป. นิคฺค) (P. nigaḷa).

2. ก. "นิคัล", กินกิน, กินลิงค์ (ส. นคล) (S. nigala).

3. ນ. "นิพัตกท์", คำสัพท์, ปหานุกิม(-กธิม)

(ป. นิฆณฺฑุ/ส. นิฆณฺฑ) (P. nighaṇḍu/S. nighaṇṭa).

4. ນ. "นิพัตกา", "นิคัตกา", นักบอชุพอกหึ่ง ใน สาสบาเชน = Fr. Jaïnisme/En. Jainism

(ป. นิฆณฺถ) (P. nighaṇṭha).

ນิคົນ (ลีกับกับ นิคับ-4 ยู่เหิงนี้) ນ. "นิคัตกา", "นิคัตกา", นักบอชุในสาสบาเชน = Fr. Jaïnisme/En. Jainism (ป. นิคณฺถ/ส. นิรฺคฺรนฺถ) (P. niganṭha/S. nirgrantha).

ນิคົມ ນ. บ้านใหญ่, เขตตาแสง, คำกอบที่เอ้าแถบ และ ล้มถวามเก่าเพื่อใท้ผู้ฟังจื่ง่าย

(ป. นิคม) (P. nigama).

ນิโคด ນ. "นิคโธธ", "นิโคธธ", ต้นไธ; ลินลาวมาติ่มคำว่า "มะ"ใส่หางหน้า = "ต้นมกีโคตธ์"

[มกี+(ป. โคตฺต/ส. โคตฺร)], ส่วนภาสาไทย์ เอ้ินว่า ต้นไทร (ต้น-ไซ)

(ป. นิคฺโรธ, นิโคฺธธ/ส. ฆนฺยนฺ) (P. nigrodha/S. banyan).

"ต้นมกีโคตธ์"; *bot. Ficus benghalensis* Linn. อิงส์ (Fam.) Moraceae.

ນิจกาม [นิดจะ-] ນ. "นิจกาล", เวลาอันเหิ่ธูงยู่สเมิ, เวลายืดยาว, เวลาบ่เปี่ธูนแปง

[(ป. นิจฺจ/ส. นิตฺย)+กาล] [(P. niccak/S. nitya)+kāla].

ນิจสิน [นิดจะ-] ນ. "นิจสิล", สิลที่ธักษาใท้เป็นปักติ หื ธักษาสเมิ ลื สิลห้า. อ. เป็นปักติสเมิ

(ป. นิจฺจสีล/ส. นิตฺยศีล) (P. niccasīla/S. nityaśīla).

ນิจພัด [นิดจะ-] (ลีกับกับ นิตยะพัก ยู่ลุ่มแถอต่ๆไป) ນ. "นิจภัต", อาหาธ, ล่าอาหาธที่ถวาย (ข. ถฺวาย) แก่ภิกขุ(-ขุ) สามเถธยู่สเมิ

(ป. นิจฺจภตฺต/ส. นิตฺยภกฺต) (P. niccabhatta/S. nityabhakta).

ນิสา ນ. เวลากางลืน (ป. นิสา/ส. นิศา) (P. nisā/S. niśā).

ນิสากอบ ນ. "นิสาก์ธ", นิลาก์ธ, ดาวเดือน, พระจันหธ์, อี่เก้ๆ

[(ป. นิสา/ส. นิศา+กร] [(S. nisā/S. niśā)+kara].

ນิสากาม ນ. "นิสากาล", นิลากาล, เวลาล่ำมืด

[(ป. นิสา/ส. นิศา+กาล] [(S. nisā/S. niśā)+kāla].

ນิสาท ນ. "นิสาท", นิษาท, พานป่า, ลินป่า, พอกหาปา

(ป. เนสาท/ส. นิษาท) (P. nesāda/S. niṣāda).

ນิสัย ນ. ลวามปะพึติที่เธัดมาจินเลีย, ที่เผิ่ง, ย่อนอาสัย, คำแป: "คำนิสัย" ปาลิ เอ้ินคำนี้ อ่า "คำอัด" (ป. นิสฺสย) (P. nissaya).

ນิสิด ນ. "ลูกสีส(-สิบย์)", ผู้อาสัยยู่นำเผื่อลึกษา, นักลึกษา ในมหาอิทยาลัย

(ป. นิ+สิต => นิสฺสิต/ส. นิ+ศฺริต) (P. ni+sita => nissita/S. ni+śrita).

ນิสีทะนะ ນ. "นิสีทนะ", การนั่ง, ผ้าปูนั่งของภิกขุ (ป. นิสีทน) (P. nisīdana).

ນิสีทะนาคาน ນ. "นิสีทนาคาธ", การนั่ง (ป. นิสีทน+อาคาร) (P. nisīdana+ākāra).

ນิยาย ນ. นิทาน, เธื่องที่เว้าสืบๆกันมา (ป. นิยาย) (P. niyāya).

ນิยุด 1. ก. (แบบ) "นิยุต", สัังอยาจำนอนสูงที่(เที่า)กับล้าน (ป. นิยุต) (P. niyuta).

2. ก. "นิยุต", ปะกอบเอ้ำ, เธัดใท้แพ้น, เพ้ธม (ป. นิยุตฺต) (P. niyutta).

ນิยาม ນ. กำหนิด (ข. กำดา), หาง, ย่าง, อิธิ, กำหนิดลอามหายที่แน่นอน

(ป./ส. นิยาม) (P./S. niyāma).

ນิยิด อ. "นิยิต", เที่ธูงแท้, แน่นอน (ป./ส. นิยต) (P./S. niyata).

ນิยิม ນ. การกำหนิด (ข. กำดา). ก. นับถื, มัก, ชิมชอบ, ยอมธับ. ใช้ปะกอบคำท้ายสมาส บางคำ เช่น: ลัทธิชาตินิยิม, ลัทธิสังคิมนิยิม, ลัทธิอนุธักษ์นิยิม, ...

(ป./ส. -นิยม) (P./S. -niyama).

ນิตยะพัก [นิดตะยะ-] ນ. "นิตยภัภต์", อาหาธที่ถวาย (ข. ถฺวาย) แก่ภิกขุ(-ขุ) สามเถธสเมิๆ

(ป. นิจฺจภตฺต/ส. นิตฺยภกฺต) (P. niccabhatta/S. nityabhakta).

ນิติ ນ. ภิยหาย, แบบแผน, ปะเพณี, ธัมม์เนียม, แบบย่าๆ, วิธิปีกถธอๆ (ข. ถฺธๆ), เถื่องแนะนำ, อุบายอันดี (ป./ส. นีติ) (P./S. niti).

ນิติกัม [-กำ] ນ. "นิติกัมม์", การเธัดย่างจธิงใจ (ป. จิตฺต > จฺตฺ => จฺธิงฺ) ที่จะผูกถวามสัมพันธ์ หางภินหายขึ้น ธะหว่าง บุถลิลด้วยกัน

[นิติ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [niti+(P. kāmma/S. karma)].

ນิติกาน ນ. "นิติกาธก์", การเป็นไป หื ข้เหัจจธิง (ป. จิตฺต > จฺตฺ => จฺธิงฺ) ที่มีผิลตามภินหาย

[นิติ+(ป./ส. กาธณ)] [niti+(P./S. kāraṇa)].

ນิติกอบ ນ. "นิติก์ธ", พนักงาน (ข. หฺมวาว่างาธ) ผู้ที่เธัดเอ้ธูกเกี่ธูอกับภินหาย

(ป./ส. นีติกร) (P./S. nitikāra).

ນิติสาด ນ. "นิติสาตฺร์(-ดาสตธ์)", อิชาภินหาย, หลักภินหาย

[ນິຕິ+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร)] [niti+(P. sattha/S. śāstra)].

ນິຕິສົມມຸດ ນ. "ນິຕິສົມມຸຕິ", ຄວາມທີ່ສົມມຸຕິຂຶ້ນໃນກົຍໝາຍ

[ນິຕິ+(ป./ส. สมฺมุติ)] [niti+(P./S. samamuti)].

ນິຕິສຳພັນ [-ສຳ-] ນ. "ນິຕິສຳພັນธ์", ภาธเกี่ยวข้องกันในทางกົยหมาย

[ນິຕິ+(ป. สมฺพนฺธ/ส. สัมพนฺธ)] [niti+(P. sambandha/S. saṃbandha)].

ນິຕິທັມ [-ທຳ] ນ. "ນິຕິธัมม์", หมู่กົยหมาย

[ນິຕິ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [niti+(P. dhamma/S. dharma)].

ນິຕິນັຍ [-ไน] ນ. ทางกົยหมาย; คู่กับ ผิตตินัย ทางย้ำเท้จจธิ์ๆ (ป. จิรัง > จฺรี => จฺริๆ) หรือ ทางปะผิติ (ป./ส. นิตินย) (P./S. nitinaya).

ນິຕິບັນຍັດ ก. "นิติปัญญัติ", ภาธแต่งตั้งย้กົยหมาย (ป. นิตินปญฺญตฺติ) (P. nitipaññatti).

ນິຕິບຸກຄົນ ນ. "นิติบุคคล", องค์กรหนึ่งซึ่งกົยหมายถือว่า เป้นบุคคลที่มีสิทธิ์ และ หน้าที่ ตามกำหนิด (ข. กำตว่) ไว้ในกົยหมาย [ນິຕິ+(ป. ปุคฺคล/ส. ปุทฺคล)] [niti+(P. puggala/S. pudgala)].

ນິຕິພາວະ ນ. "นิติภาวะ", ความเป้นผู้มีอายุ และ ความสามาถถ่ายธรรมได้ ตามกົยหมาย (ป./ส. นิตินภาว) (P./S. nitibhāva).

ນິຕິເຫດ (ความหมายเดียวกับกับ นิติภาน ยู่เหนือ) น. "นิติเหตุ", ภาธเป้นไป หรือ ย้เท้จจธิ์ๆ (ป. จิรัง > จฺรี => จฺริๆ) ซึ่งมีผิลตามกົยหมาย

(ป./ส. นิตินิภาธน ≈ นิตินเหตุ) (P./S. nitikāraṇa ≈ nitihetu).

ນິຕິເວຊສາດ [-ເວດຊะ-] ນ. "นิติเวชสาตร์(-สาสตร์)", อิชาที่อ่าด้วนภาธใช้หมู่กภาธแผหย่ขุ่อย (ขุ่อย)แก้ขัยหาทางกົยหมาย และ ภาธผิสูจน์ย้เท้จจธิ์ๆ (ป. จิรัง > จฺรี => จฺริๆ) เกี่ยวกับคดี ความ กิงกับภาสาฝรั่ง-อังกริส = Fr. médecine légale/En. Forensic medicine

[ນິຕິ+(ป. เวชฺช+ส. ศาสฺตฺร) => นิตินเวชศาสฺตฺร] [niti+(P. vejja+S. śāstra) => nitivejaśāstra).

ນິດ 1. อ. "นิจจ์" => นิจ, นิตย์, เที่ยง, สเมิ, หั้นยืน (ป. นิจฺจ/ส. นิตฺย) (P. nicca/S. nitya).

2. ก. "นิทท์" => นิท, นิทร์, นอน, นอนหมับ (ป. นิทฺทา/ส. นิทฺรา) (P. niddā/S. nidrā).

ນິນ 1. น. "นิล", แก้วย่างดี สีดำเหมื่อม. อ. สีดำ, สีแหมั้ (ป./ส. นีล) (P./S. nīla).

2. น. "ปานิล", ชื่อองปาน้ำจืด ชนิดหนึ่ง (ฝ./อ. ติลาเป้ย = Fr./En. tilapia);

"ปานิล"; *bot. Oreochromis niloticus* (Linn.). อิงส์ (Fam.) Cichlidae.

ນິນທາ น. เว้าอวัย, ภาธติ (ข. ติะ, ตำติะ) ลับหมู่ง (ป./ส. นินฺทา) (P./S. nindā).

ນິນຫຸດ [นินนะ-] น. "นินหุต", ชื่อสังขยาจำนอนหนึ่ง คิ เลข 1 มี 0 นำหมู่ง 35 โต(ติอ) หรือ 10.000.000 กำลัง 5 (ป. นิ+นหุต => นินฺนหุต) (P. ni+nahuta => ninnahuta).

ນິທັສການ [-ทัดสะ-] น. "นิทัสสภาธ" => นิทัสภาธ, ภาธสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ผิลงานสิบค้า ให้ผู้ลิบชิม [(ป. นิทสฺส/ส. นิทรฺศ)+ภาธ] [(P. nidassa/S. nidarśa)+kāra].

ນິທັດ น. "นิทัสสน์" => นิทัสน์, โต(ติอ)ย่างที่นำมาสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ให้เห้นเป้น หมู่กฦาน (ป. นิทสฺสน/ส. นิทรฺศน) (P. nidassana/S. nidarśna).

ນິທາກ น. "นิทาฆ", ความย้อน, ความอิบเอื้า, ยามย้อน (ป./ส. นิทาฆ) (P./S. nidāgha).

ນິທານ น. เหตุ (เกิดเหตุภาธต์), เธื่องแต่เก่า (อัตถุนิทาน)

(ป./ส. นิทาน) (P./S. nidāna).

ນິທິ น. "นิธิ", ขุมทริพย์, บ่อมเม้ธุมทริพย์สินบัติ (ป./ส. นิธิ) (P./S. nidhi).

ນິເທດ 1. น. "นิเทสสน์" => นิเทสน์, นิเทศน์, คำสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), คำแจกออก (ป. นิทฺเทสน/ส. นิรฺเทศน) (P. niddesana/S. nirdeśana).

2. น. "นิเทสสก์" => นิเทสก์, นิเทศก์, ผู้สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), ผู้ชี้แจง (ป. นิทฺเทสก/ส. นิรฺเทศก) (P. niddesaka/S. nirdeśaka).

ນິເທດສາດ น. "นิเทสสาตร์", นิเทศาสตร์, อิชาว่าด้อยภาธสื่สาธมอลชิน และ ภาธปะชา สัมพันธ์ = Fr. Arts de la communication/En. Communication arts

[(ป. นิทฺเทส/ส. นิรฺเทศ)+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร)]

[(P. niddesa/S. nirdeśa)+(P. sattha/S. śāstra)].

ນິບພານ น. "นิพพาน", ภาธดับกิเลส และ ภองทุกย์: "นิพาน" ก็เห้นมีผู้เข้ธมยู่ (ป. นิพฺพาน/ส. นิรฺวาน) (P. nibbāna/S. nirvāna).

ນິບາດ น. "นิบาต", เอ็นชื่สัมภิธ์ผอกหมื่งในทางพุทธสาสนา (ป./ส. นิปาต) (P./S. nipāta).

ນິບາດຊາດົກ น. "นิบาตชาดก", ชื่สัมภิธ์ผอกหมื่ง ที่ธอบธอมชาดกต่างๆ ในผระไตธ(ตไธ)ปิผิก ไว้นำกับทุกนิบาตชาดก (ป./ส. นิปาตชาตก) (P./S. nipātajātaka).

ນິປຣິຍາຍ [นิบปะ-] น. ความอ้อมแอ้น. อ. เผ็ด(หมิด)เกี้ธ

(ป. นิ+ปริยาย => นิปฺปริยาย/ส. นิปฺรยาย) (P. ni+pariyāya => nippariyāya/S. niprayāya).

ນິພັນ ก. "นิพันธ์", แต่งหนังสื. น. ภาธแต่งเธื่อง. ส่วนหมู่องหมู่าย เอ้ากับแต่ "นิพินธ์" (ป./ส. นิพนฺธ) (P./S. nibandha).

ນິມມານ น. "นิมมาน", นิธมาต, ภาธส้าๆ, ภาธแปงๆ, ภาธแหหส่วน

(ป. นิมฺมาน/ส. นิรฺมาต) (P. nimmāna/S. nirmāṇa).

ນິມມານໍຣະດີ น. "นิมมานรดี", นิมมานธดี, ชื่สวัธย์ชั้นที่ 5 ของสวัธย์ 6 ชั้น ซึ่งได้แก่: ① "จาตุมหาธาชุ" หรือ "จาตุมหาธาชิก" หรือ "จาตุมหาธาชิกๆ". ② ดาวดึงส์. ③ "ยามา". ④ "ตุสิต". ⑤ "นิมมานธดี" และ ⑥ "ปธนิมมิตวสวัตดี", มีท้าวสุนิมมิต เป้นผู้ลธองๆ (ข. ฤธๆ)

[(ป. นิมฺมาน/ส. นิรฺมาต)+ธดี] [(P. nimmāna/S. nirmāṇa)+rati].

ນິມິດ 1. ก. "นิมิตต์" => นิมิต, นิธมิต, ส้าๆ, แปงๆ, เธ็ด: จะอ่า "เมธมิต" ก็ได้ถือกับ (ป. นิมฺมิต/ส. นิรฺมิต) (P. nimmita/S. nirmita).

2. น. (แบบ) "นิมิต", เธื่องหมาย, ลางๆ, เหตุ, เค้ามูล, ความฝัน, อวัยอะบ่อมสืบพันธุ์ เช่น: อัยกินิมิต, ปุริชนิมิต (ป./ส. นิมิตฺต) (P./S. nirmitta).

ນິມົນ ก. "นิมนต์", อ๋เชิญ, เชิญกิภฺ(-ปุ): คำนี้ "นิมนต์" ใช้สำหรับคธูบาที่(เที่า)นั้น

(ป. นิมนฺต/ส. นิมนฺตฺร) (P. nimanta/S. nimantra).

ນິຣະ- อ. บ่, บ่มิ, ออก: ใช้ปะกอบหน้าคำอื่น (ป. นิ-/ส. นิร-) (P. ni-/ S. nir-).

ນິຣະຄຸນ อ. "นิรคุณ", บ่มิคุณ, ชั่ว, บ่รู้บุญคุณคนอื่น: บางเหื่อ อ่า "เมธคุณ" ก็ได้

(ป. นิคฺคุณ/ส. นิรฺคุณ) (P. nigguṇa/S. nirguṇa).

ນິຣະໂຄດ อ. "นิรโฆส", บ่มิเสียง, เงียบสงัด, มิดช้อยม้อย

(ป. นิคฺโฆส/ส. นิรฺโฆษ) (P. nigghosa/S. nirghoṣa).

ນິຣະຍະ น. (แบบ) "นิรยะ" => นิรัย, นรก: "นรก" หรือ "นาธก" ก็อ่าถือกับ

(ป. นิรย => ป./ส. นรก) (P. niraya => P./S. naraka).

ນິຣະຍະບານ น. "นิรยบาล", ผู้กำกับนรก (ป. นิรยปาล) (P. nirayapāla).

ນິຣະເທດ ก. "นิรเทส", นิรเทศ, ไล่หี (ป. นิทฺเทส/ส. นิรเทศ) (P. niddeśa/S. nirdeśa).

ນິຣະໂທດ อ. "นิรโทส", นิรโทษ, บ่มิโทส (ป. นิทฺโทส/ส. นิรฺโทษ) (P. niddoṣa/S. nirdosa).

ນິຣະນັຍ [-ไน] น. "นิรนัย", อิธีภาธใช้เหตุผิล จากส่วนย่อยไปหาส่วนธอม, คู่กับ อปุนัย

≈ Fr. déduction/En. deduction (ป. นิรนย) (P. niranaya).

ນິຣະມິດ ก. "นิรมิต", นิมิต, ส้าๆ, แปงๆ, เธ็ด, บันดาล (ข. ปตฺยาล) ให้มีขึ้นตามใจ

(ป. นิมฺมิตฺต/ส. นิรฺมิตฺร) (P. nimmitta/S. nirmitra).

ນິຣະມົນ อ. "นิรมล", บ่มิมิลทิน (ข. มนฺทิล), บ่เสี้ๆ, สิดใส, งาม: ไทย์ก็เอ้ธมเป้น มลทิน

(ป. นิมฺมล/ส. นิรฺมล) (P. nimmala/S. nirmala).

ນິຣັນດອນ อ. "นิรันดร", บ่มิแมอขั้น, ติดต่กัน, บ่เอ้นหว่างๆ, สเมิกันไป

(ป./ส. นิรนฺตร) (P./S. nirantara).

ນິຣັນຕະຣາຍ อ. "นิรันตราย", บ่มิอันตราย, ปราส (ส. ปฺรวส-) จากอันตราย: ไทย์เอ้ธม ปราศ-

(ป./ส. นิรนฺตราย) (P./S. nirantarāya).

ນິຣະ, ນິຣາ ก. จากไป. อ. บ่มี (ป. นิ+ร => นิร/ส. นิรฺ) (P. ni+ra => nira/S. nir).

ນິຣາດ 1. ก. "นิราส(-ศ)", จากไป, ไปจาก, บ่มิความหวัง, บ่มิความต้องการ

(ป. นิราส/ส. นิราศ) (P. nirāsa/S. nirāśa).

2. ก. "นิราส(-ศ)", พักแธม, ไปจากบ้าน มิความหมายกิงกับภาสาปาลิว่า "ปวาส" เช่น: ใน คำว่า "จิรัปปวาสี" ผู้จากกันไปถึนบานแล้ว (ป. จิร+ปวาสี => จิรปฺปวาสี).

ນິຣາພາດ อ. "นิราพาธ", บ่มิความเจ็บไข้ [(ป. นิร/ส. นิรฺ)+อาพาธ] [(P. nira/S. nir)+ābādha].

ນິຣາມັຍ [-ไม] อ. บ่มิพยาธิ, สบาย, เป้นสุข (ป./ส. นิรามย) (P./S. niramaya).

ນິຣາມິດ อ. "นิรามิต", บ่มิเหยื่อ, บ่มิเครื่องล่อ, บ่รับสินบน

(ป. นิร+อามิส/ส. นิรฺ+อามิษ) (P. nira+āmisa/S. nir+āmiṣa).

ນິຣາລັຍ [-ไล] อ. บ่มิบ่อมยู่, บ่มิบ่อมห่อหุใย (ป./ส. นิราลย) (P./S. nirālaya).

ນິຣຸຕຕິ น. "นิรุตติ", ภาสา, คำเว้ๆ (ป. นิรุตฺติ/ส. นิรุกฺติ) (P. nirutti/S. nirukti).

ນິຣຸຕຕິສາດ น. "นิรุตติสาตร์", นิรุกติลาสตร์, อิชาเกี่ยวถึงบ่อมมา และ ความหมายของคำ

(ป. นิรุตฺติสตฺถ/ส. นิรุกฺติศาสฺตฺร) (P. nirukkhisattha/S. nivriktiśāstra).

ນິຣຸຕຕິປະຕິສັມພິທາ [-สำ-] น. "นิรุตติปะนิสัมภิทา", นิรุกติปะนิสัมภิทา, ปัญญาอันรู้แตก คือ เข้าใจในความหมายของคำ รู้จักใช้คำเว้าให้ลิบฟังเข้าใจตลอด รู้ภาสาต่างประเทส

① (ป. นิรุตฺติ+ป. ปฏิสมฺภิทา) (P. nirutti+P. paṭisambhidā).

② (ส. นิรุกฺติ+ป. ปฏิสมฺภิทา) (S. nirukti+P. paṭisambhidā).

ນິໂຣດ น. "นิโรธ", ภาธดับ, นิพพาน (ป. นิโรธ) (P. nirodha).

ນິໂຣທສະມາບັດ [-โรดทะ-] น. "นิโรธสมาบัติ" => นิโรธสมาบัติ, ภาธเข้านิโรธ, เป้นอิธิผักผ่อบ ของพระอ๋รหันต์ (ป. นิโรธ+สมาปตฺติ) (P. nirodha+samāpatti).

ນິລະ อ. "นิละ", แหมั้, สีแหมั้, สีดำ, สีคราม (ป./ส. นิล) (P./S. nīla).

ນິລຄັນທີ [นิบละ-] น. "นิลคันธี", แก้วสีดำเหมื่อม (ป./ส. นิลคนฺธี) (P./S. nīlagandhī).

ນິລເນດ [ນິນລะ-] ນ. "ນິລເນຕ໌" => ນິລເນຕ, ນິລເນຕຣ໌, ຕาดำ

[ນີລ+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [nīla+(P. netta/S. netra)].

ນິລພะมู [ນິນລะ-] ນ. "ນິລภามู", ຂิบล็อดำ [ນีล+(ป. ภมุ/ส. ภฺรู)] [nīla+(P. bhamu/S. bhrū)].

ນิโลบิบ ນ. "ນิโลปบิล" => ນิโลบิล, ดอกบัวแฝ้ง, แก้วมีค่าสีคามอ่อน

[ນีล+(ป. อุปฺปล/ส. อุตฺปล)] [nīla+(P. uppala/S. utpala)].

"ນิโลบิล ซึ่ ดอกบัวแฝ้ง"; *bot. Nymphaea cayanea.* อิงส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ນิอัด ก. "ນิอัต", ภับลืน. น. กาธภับลืน (ป. นิวตฺติ/ส. นิวฺรฺตฺติ) (P. nivatti/S. nivṛtti).

ນิอาด อ. "ນิอาต", บ่มีลิม, สงัดลิม, สุกาพ, บ่มีเสัธงๆ (ป. นิวาต) (P. nivāta).

ນิเอด น. "ນิเอสน์", นิเอดน์, ที่อู่, บ่อนอู่ (ป. นิเวสน/ส. นิเวศน) (P. nivesana/S. niveśana).

ນิออบ น. "ນิอ์ธก์", สิ่งห้ามจิตใจบ่ให้เถิงถอามดี มี 5 ย่างด้อยกัน ถึ: ① กาธมักในกาม, ② กาธผยาบาท, ③ กาธเซงิามอน, ④ กาธมีใจเลื่อนลอย และ ⑤ กาธลังเลใจ

(ป. นิวรณ) (P. nivaraṇa).

ນุด น. "ນุช", น้อง: "ນุช" ถึกตัดออกมาจากคำเต็มที่ว่า "ອนุชา" = ผู้เกิดลุน

(ป./ส. อนุ+ช => นุช) (P./S. anu+ja => nuja).

ເนกขัมมะ [-ขำ-] น. "ເนกขัมมะ", กาธออกบวช, กาธละเว้นจากกาธเธัดบาป

(ป. เนกฺขมฺม/ส. ไนษฺกฺรมฺย) (P. nekkhamma/S. naiṣkramya).

ເนสาด (คำเดัธอกับภับ นิสาด ยู่เหิง) น. "ເนสาท", นิบาท บายพาน, ลิบป่า, พอกหาปา

(ป. เนสาท/ส. นิษาท) (P. nesāda/S. niṣāda).

ເนติ น. แบบแผน, ธัมม์เปัธม, ปะเพณี, อิธิกาธปิกถธอๆ (อ. ฤธๆ) กิบพาย

(ป. เนติ/ส. นีติ) (P. neti/S. nīti).

ເนติบันดิด น. "ເนติบัณฑิต", ผู้ธู้กิบพาย, นักกิบพาย, นักปธาชญ์หางด้านกิบพาย

[(ป. เนติ/ส. นีติ)+ปณฺฑิต] [(P. neti/S. nīti)+paṇḍita].

ເนน น. "ເกธ", จิอ, ผู้ถือเพสดั่งเดัธอกับภับกิกขุ(-ขุ) แต่ถือเพัธงสิล 10 (มาจาก สามเกธ)

(ป. สามเณร/ส. ศฺรามเณร) (P. sāmaṇera/S. śrāmaṇera).

ເนมิตกะ [-มิดตะ-] น. พ่อหอาย, โชค (อ. โชค) ชาตา, พ่อหอายลักขถกะ

(ป. นิมฺมิตก/ส. นิรฺมิตก) (P. nimmitaka/S. nirmitaka).

ເนมิตกะบาม [-มิดตะ-] น. "ເนมิตกบาม", ชื่ที่เกิดอ็บตามเหตุ ดั่ง ชื่พระพุทธะเจ้า เปับต้บ

[(ป. นิมฺมิตก/ส. นิรฺมิตก)+นาม] [(P. nimmitaka/S. nirmitaka)+nāma].

ເนธะคุน อ. "ເนธคุด", บ่มีคุด, บ่ธู้บุญคุดถิมอื่น, ชั่ว: บางเพื่อ ก้อว่า "นิธคุด"

(ป. นิคฺคุณ/ส. นิรฺคุณ) (P. niggaṇa/S. nirguṇa).

ເนธะเหด ก. "ເนธเหด", เนธเหส, ยับไล่หนีจากปะเหส

(ป. นิทฺเทส/ส. นิรฺเทศ) (P. niddesa/S. nirdeśa).

ເนธะมิด ก. "ເนธมิต", นิมิต, ยับดาล (อ. ปฦฺผาล) อ็บด้อยอำนาจ (อ. อ์ดาจ), ส้างๆ

(ป. นิมฺมิต/ส. นิรฺมิต) (P. nimmita/S. nirmita).

ນิง น. "ນิงค์" => นางๆ: แปตามคำสัพท์ว่า บ่มีติบโต(ติอ) ได้แก่ "กามเหพ" หื "ถอามธัภ"

(ป./ส. น+องฺค => นงฺค) (P./S. na+aṅga => naṅga).

ນิงถาน น. "ນิงถธาณ", นางงาม, นางสาอ: "ถธาณ" = สอย, งาม, หน้าธัภ

[น+องฺค > นาง+(ถฺธาณ => นงฺถฺธาณ)] [na+aṅga > nāṅ => naṅgrāñ).

ນิงคุด น. (แบบ) "ນิงคุนก์" => นิงคุก, หางสัต(สัตอ์)

(นงฺค+ป. อุนฺน => นงฺคุนฺน) (naṅga+P. uṭṭha => naṅguṭṭha).

ນิงเยิา น. "ນิงค์เยิาอ์", สาอน้อย

[นงฺค+(ป. ยุว/ส. ยุวนฺ, เยาวนฺ)] [naṅga+(P. yuva/S. yuvan, yauvan)].

ນิงนุด น. "ນิงค์นุช" => นางน้องๆ [นงฺค+(ป./ส. อนุ)+ช] [naṅga+(P./S. anu)+ja].

ນิงลัภ น. "ນิงค์ลัภขถ์", นิงค์ลัภขถ์, นางผู้งาม

[นงฺค+(ป. ลกฺขณ/ส. ลกฺษณ)] [naṅga+(P. lakkhaṇa/S. lakṣaṇa)].

ນิงถาม น. "ນิงค์ถาม" => นิงถาม, นางงาม: งาม = "ถาม" < "ธาม" ตัดมาจากา "องถ่าม"

(นงฺค+ส. ธาม => น์งธาม) (naṅga+S. rāma => nôngrām).

ນิน 1. น. "ນินท์", ถอามยินดี, ถอามออนชอบ, ถอามม่อนชื่น

(ป./ส. นนฺท) (P./S. nanda).

2. อ. "ນิน", สีขาอแกมเหื่องแก่, งามเสาะใส.

ນิพคุน [นิบพะ-] น. "ນิพคุด", คำเบื็อกเก้า, คำเบื็อใหม่ (ป./ส. นวคุณ) (P./S. navaguṇa).

ນิพเถาะ [นิบพะ-] (เบิ่งธายละเอ็ธดยู่ นะอะเถาะ ยู่เหิง).

ນิพจอบ [นิบพะ-] น. "ນิภจ์ธ", ผู้ไปในฟ้า ถึ นิภ (ป./ส. นภจร) (P./S. nabhacara).

ນิพสิภ [นิบพะ-] น."ນิพสิภ", "ນิพถิภ", เลอะเก้าห้ายจุลสักธาช, ปีถ้อบ 9

[นอ+(ป. สก/ส. ศก)] [nava+(P. saka/S. śaka)].

ນิพดิน [นิบพะ-] น. "ນิพถิล", พื้นฟ้า [นภ+(ป. ตล/ส. สฺตล)] [nabha+(P. tala/S. stala)].

ນิพรัด [นิบพะ-] น. "ນิพรัตน์", แก้อ 9 ปะภาธ, แก้อห่อยใหม่ (เบิ่ง นะอะรัด ตื่ม)

[นอ+(ป. รตน/ส. รตฺน)] [nava+(P. ratana/S. ratna)].

ນิพอิถี [นิบพะ-] 1. น. "ນิภอิถี", หางฟ้า (ป./ส. นภวีถี) (P./S. nabhavīthi).

2. น. "ນิพอิถี", หางใหม่ (ป./ส. นวอวีถี) (P./S. navavīthi).

ນิมงิอ น. ซื่ต้บไม้แมอหึ่ง;

"ต้บนิมงิอ"; *bot. a) Stixis flavescens, b) Stixis surveolens, c) Olax obtusa.*

อิงส์ (Fam.) Limacodidae.

ນิมสาอ น. ซื่ต้บไม้แมอหึ่ง หน่อยถือนิมผู้สาอ;

"ต้บนิมสาอ"; *bot. Xantolis cambodiana (Pierre ex. Dubarb.P. Royen.*

อิงส์ (Fam.) Sapotaceae.

ນิมแมอ น. ซื่ต้บไม้ชนิดหึ่ง ดอก และ หน่อยถือกลำดอบ กิ่นหอมอิอ;

"ต้บนิมแมอ"; *bot. Rauwenhoffia siamensis* (Scheff.) Bân. อิงส์ (Fam.) Annonaceae.

ນំธะ น. ลิบ, ผู้ชาย (ป./ส. นร) (P./S. nara).

ນំธิม น. "ນំธิมทธ์", นธิมท์, นธิมทธ์, พระเจ้าแผ่นดิบ, จอมลิบ

[นธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [nara+(P. inda/S. indra)].

ນំเธด น. "ນំเธส", นំเธส, พระเจ้าแผ่นดิบ, ลิบผู้เป้นใหธ่: "นเธส", "นเธส" ก็ว่า

[นธ+(ป. อิส/ส. อีศ)] [nara+(P. isa/S. īśa)].

ນธม อ. "ເน้ธธ", อ่องไอ, เภั่ง. น. น้ำ (ป./ส. นีธ) (P./S. nīra).

ນธม น. "ເน้ธม", ซื่ไม้แมอหึ่ง เป้นไม้ฟุ่ม(พุ่ม) ใบมีกิ่นหอม;

"ต้บเน้ธม"; *bot. Leucopogon parviflorus.* อิงส์ (Fam.) Ericaceae.

ไน 1. น. ซื่พาป่าแมอหึ่ง โต(ติอ)น้อย;

"พาไน"; *zoo. Cuon alpinus.* อิงส์ (Fam.) Canidae.

2. น. ซื่ปาแมอหึ่ง โต(ติอ)ค้ายถือปาขาอ;

"ปาไน"; *icht. Cyprinus carpio.* อิงส์ (Fam.) Cyprinidae.

ເบิา 1. ก. ยู่. น. อับที่พระอาทิตย์โลจ์ธยู่ ธะหว่างๆ ธาสิมิน และ ธาสิเมส เธัธภว่า "อับ

เบิา" ถืออับถ้อนสองต่จาก "อับสังอาบต์ล่องๆ", เธัธภว่า "อับเบิา" = "สังอาบต์เบิา"

(ข. เบ็า) (Kh. nau).

2. น. เธือ, เธือสำเภิา, เภตธา (ส. เบ็า, วาหิตฺถ, เภษฺธา) (S. nau, vāhitra, bheṭra).

ເบิาอะ อ. ใหม่, เก้า = Fr. neuf/En. new (ป./ส. นว) (P. nava/S. nau).

ເบิาอะรัด น. "ເบิาอรัตน์", แก้อ 9 ปะภาธ หื แก้อห่อยใหม่

[นอ+(ป. รตน/ส. รตฺน)] [nava+(P. ratana/S. ratna)].

บ่ำแม้ น. ซื่ดอกไม้ชนิดหึ่ง ดอกเป้นสีแฝ้ง ต้บเป้นเถือ;

"ดอกบ่ำแม้"; *bot. Thunbergia laurifolia* Linl. อิงส์ (Fam.) Acanthaceae.

บ้ำภัธง น. ซื่พันธุ์ไม้ชนิดหึ่ง เป้นต้บไม้อบาดใหธ่ แก่นสีดำ ใช้เธัดเสิาได้ ยางต้บสีดำ ใช้ปโยชน์ได้ หลายย่าง, ยางที่ได้จากต้บน้ำภัธงนี้ เอ้บว่า น้ำภัธง;

"ต้บน้ำภัธง"; *bot. a) Mela norrhoae laccifera, b) Semecarpus thorreli.*

อิงส์ (Fam.) Anacardiaceae

บ้ำพาก 1. น. ซื่เห็ดชนิดหึ่ง สีแดงถือน้ำพาก;

"เห็ดบ้ำพาก"; *bot. Russula emetica.* อิงส์ (Fam.) Russulaceae.

2. น. บ้ำลายที่ถิ่มออก ในเอลาเธ้อพาก.

ข

ພຍັນຊນะโต(ຕົວ)ที่ 14 เป็นพวกอักษรกลางๆ ใช้เป็นโต(ตัว)สะกดปกติใน แม่กับ. คำสัพท์ที่มีเค้ามาจากภาสา: ขแมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ที่มีโต(ตัว) ป ผ ฝ ก สะกด ก็มาจัดอยู่ในโต(ตัว) ข สะกดนี้.

ขอด ก. "ขอซ", ถือเพสเป็นกิกขุ(-ขุ) สามเตธ, ฮาบิ, เอ้ินจากลธอๆ (ข. ถฺธา) "พธาวาส"

① (ป. ปพฺพชฺชา/ส. ปฺรวฺรชฺยา => ปวซ) (P. pabbajjā/S. pravrajyā => puaja).

② (ข. ฝนวซ) (Kh. phnuaj "phnuach").

ข้างขึ้น 1. น. (ธาซา) อี๋, อุจจาธะ: เอ้ำกับพธะมหากษัตธิย์ ต้องว่า "พธะข้างขึ้น" (ข. ปาฺคน่) (Kh. paṅgôn "bangkôn").

2. ก. "ข้างขึ้น", มอบให้. น. ของที่มอบให้ เช่น: "เป็นข้างขึ้นแก่ท่านแล้" (ข. ปาฺคล่) (Kh. paṅgôl "bangkôl").

ข้างคึม ก. "ข้างคึม", ไหว้, นิบ (ข. ปาฺคำ) (Kh. paṅgaṁ "bangkôm").

ข้างคอน อ. "ข้างคอธ", คอธย่างยิ่ง, เพาะย่างยิ่ง (ข. ปาฺคอธ) (Kh. paṅguar "bangkuar").

ข้างสกูน น. "ข้างสกูล", ผ้า และ เงิน ที่เอิาเถนให้พธะกิกขุ(-ขุ) ในเวลาเผิาศิพ หรือ งานที่มีถินตาย; ก. ท่าที่ที่กิกขุ(-ขุ) ถึงเอิาผ้าจากศิพ เธียกว่า "ฉักข้างสุกูล" = "ถึงเอิาผ้าเกือกฝุ่น" (ป./ส. ปำสุกูล) (P. paṁsukūla/S. paṃsukūla).

ข้างสกูลิก น. "ข้างสกูลิก", ผู้ใช้ผ้าข้างสุกูลเป็นอัต, เป็นชื่อ "ธุถิงคอัต" ปะกาธหนึ่งของกิกขุผู้ใช้ฉะเพาะ (ข. ฉฺเฃะ) ผ้าที่ได้จากภากองอี๋ฝุ่น, กองอี๋เหอี๊อ โดยบ่ยอมใช้ผ้าที่ชาวบ้านเถนให้ (ป./ส. ปำสุกูลิกิกา) (P. paṁsukulika/S. paṃsukulika).

ข้างสูน น. "ข้างสูธย์", เถื่องข้างแสงตาเอ้น มิธูปล้ายถือ "ตาลยัต" หรือว่า "ใบตาล" นั้นเอง [ลาว. บ้าง+(ป. สุธิย/ส. สูธฺย)] [(Lao. bang+(P. suriya/S. sūrya)].

ข้างอวด น. "ข้างอวด", ป่องเย้ียม (ข. ปาฺอวจ) (Kh. paṅ-uāc "bang-uach").

ข้างอาด อ. "ข้างอาจ", ก้า, บ่ย้ำแยง, หาย (ข. ปาฺอาจ) (Kh. paṅ-āc "bang-ācch").

ข้างออน น. "ข้างอ่ธ", นางสาอ. อ. พ้าธัภ (ข. ปาฺอธ) (Kh. paṅ-or "bang-or").

ข้างเอิน อ. "ข้างเอิน", เกิดข้ึนโดยบ่ธู้เมื่อถิง (ข. ฆฺเอิน, เฆฺอิน,) (Kh. ph-euñ).

ขันจะถอน น. "ขัจจัตถุ์ธต์" => ขัธจถุ์ธต์, เถื่องปู, ป่อนบอน: ก็เอ้ียมตามไทย์ที่เป้น บรรจถรณ์ (ป. ปจฺจตฺถรณ/ส. ปฺรตฺยาสฺตรณ) (P. paccattharaṇa/S. prayāstaraṇa).

ขัด 1. น. "ขัตต์" => ขัต, ขัตธ์, ใบไม้, แผ่นเจ้ียธเอกสาธ (ป. ปตฺต/ส. ปตฺธ) (P. patta/S. patra).

2. น. "ขับ", หญาบ, แผ่นโลหะที่เธัดถือใบลาน ใช้เผื่อจาธึก: "ขิธัยนะขับ" = หญาบเงิน, "สุวัณณะขับ" = หญาบคำ (ป./ส. ปฬ) (P./S. paṭa).

3. น. ถธั้ง, ถธาอ (ข. ถฺธา), เหื่อ, เวลา เช่น: "ขัดนึ้" เป้นต้ิน.

4. ก. ฉักตาย เมื่อถูกติด้วยถ้อน หรือ ของแขง.

ขันจิง ก. "ขัธจิง", ปะจิง, เธัดให้ดี, แต่งให้งาม, เอ้ียมให้งาม (ข. ปฺธจฺง) (Kh. pracôṅ "brachông").

ขันชา ก. "ขัญชา", ข้างถับ (ข. ปาฺคาป่), บอก, ออกคำสั่ง (ป./ส. ปญฺชา) (P./S. pañjā "bañchéā").

ขันชาการ ก. "ขัญชาการ", บอกเวือียกงาน (ป./ส. ปญฺชาการ) (P./S. pañjākāra "bañchéākār").

ขันชิ น. "ขัญชิ", พับ, ป้ึม, เจ้ือ ที่เอ้ียมธายชื่ หรือ จำนอนสิ่งของต่างๆ (ส. ปญฺชิ, ปญฺชี => ข. ปญฺชิย) (S. pañji, pañjī => Kh. pañjīy "banchī").

ขันชอน น. "ขัญชุ์ธ", ป่องเย้ียมในพธะธาชัวัง (ข. ฃฺธ+ธาชฺอวำง่ "Préah+réachéahvéang") (ป./ส. ปญฺชร) (P./S. pañjara).

ขันยัด น. "ขัญญัตติ์" => ขัญญัติ, ข้ข้างถับ (ข. ปาฺคาป่), กิบที่ต้ังข็ึน. ก. ต้ังข็ึน (ป. ปญฺญตฺติ) (P. paññatti).

ขันยากาด น. "ขัธยากาส(-กาธ)", อากาสที่หุ้มห่อโลกไว้, อากาสที่อยู่อ้อมห่อยโลก (ป. ปธิ+อากาส/ส. ปฺรยากาศ) (P. pari+ākāsa/S. paryākāśa).

ขันยาย ก. "ขัธยาย", อธิบาย. น. การสอน, การสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), การบอกให้แจ่มแจ้ง (ป. ปธิยาย/ส. ปฺรยาย) (S. pariyāya/S. prayāya).

ขันดาสัก น. "ขัธดาสักถิ์", ฦานะของเจ้านาย, อ้าธาชการ ที่ได้ธับพธะธาชทาน เมื่องจาก ตำแหน่ง [ส. ปฺรตาว+(ป. สกฺติ/ส. ศกฺติ)] [S. pratā+(P. satti/S. śakti)].

ขันดาน ก. "ขันดาล", เกิดข็ึน, ให้เป้นข็ึน: ถ้าเอ้ียมตามเค้าจากภาสาขแมธ (ข. ปฑฺฆาล => ท. บันดาล) (Kh. paṇṭāl => Th. bandān).

ขันดิด น. "ขัตถิต", ผู้มิปัญญ, ถินฉลาด (ข. ฉฺลาต), นักปธาชญ์, ผู้มิถอามธู้

(ป./ส. ปณฺฑิต) (P./S. paṇḍita).

ขันเดาะ 1. น. "ขัตเถาะก์", กะเหือย, กะเหีย (ข. ฆุเหีย, เฆุหีย) (ป./ส. ปณฺฑก) (P./S. paṇḍaka).

2. น. "ขัตเถาะอ์", กองสองข้าอบาดน้อยชนิดหนึ่ง มิหูักอยู่ตอนเหิง ผูกตุ้มห้อยลิงมาหาง ข้ากอง ใช้ไอ้แกว่ง(กแว่ง)กะทิบหังสองข้าของกอง (ป. ปถว/ส. ปฺรถว => ปณฺฑว) (P. paṇva/S. praṇava => paṇḍava).

ขันทุ น. "ขัตทุ", ฃ้างเผือก. อ. เหื๋องอ่อน, ขาวเหื๋อง, ฉิด (ป. ปณฺฑุ/ส. ปาณฺฑุ) (P. paṇḍu/S. pāṇḍu).

"ถอกเอื๊องฃ้างเผือก"; *bot. Rhynchostylis gigantean* (Lindl.) Ridl.

อิงส์ (Fam.) Orchidaceae.

"ถอกกำลังฃ้างเผือก"; *bot. Hiptage bengladensis* (Linn.) Kurz.

อิงส์ (Fam.) Malpighiaceae.

ขันทุภา ก. "ขันทุภา" => ขัธทุภา, ปะจุ, ขัธจุ, อางไอ้, ใส่ลิง: เอ้ียมตามไทย์เป้น บรรทุก (ข. ปนฺหุภา) (Kh. panduk "banthuk").

ขันทุกันพิน [-กำ-] น. "ขัตทุกันพิล", ผ้าอินสัต(สัตว์)สีเหื๋องอ่อน [(ป. ปณฺฑุ/ส. ปาณฺฑุ)+กมฺพล] (P. paṇḍu/S. pāṇḍu)+ kambala].

ขันทุกันพินสิลาอาด [-กำ-] น. "ขัตทุกันพิลสิลาอาสน์", แผ่นหินที่มีสีเหื๋องๆ ถือผ้าอินสัต(สัตว์) เป้นพธะที่นั่งของพธะอินทธ์ [ปณฺฑุกมฺพล+(ป. สิลา/ส. ศิลา)+อาสน] [paṇḍukambala+(P. silā/S. śilā)+āsana].

ขันทูน น. (ธาซา) "ขัธทูล", คำสั่ง, คำสั่งของเจ้ามหาอุปธาช (ข. ฆฺทูล, ปฺธทูล) (Kh. phdūl, pradūl).

ขันทอน อ. "ขัตท่อธ", ขาวเหื๋องๆ (ป. ปณฺฑาธ/ส. ปาณฺฑาธ) (P. paṇḍara/S. pāṇḍara).

ขันเถ้า ก. "ขันเถ้า", ขัธเถ้า ก่ได้, เขิาลิง, เธัดให้สงิบลิง, อ่อนลิง: (ข. ปนฺโฬ => ท. บรรเทา) (Kh. pando => Th. banthau).

ขันทึม ก. (ธาซา) "ขันทึม", นอน (ข. ฆฺทำ, ปนฺทำ) (Kh. phdaṁ, pandaṁ "banthôm").

ขันบะ น. "ขัตถะ", ใบไม้, หังสือ, ปีก (ป. ปณฺต/ส. ปธฺต) (P. paṇṇa/S. parṇa).

ขันบะสาลา น. "ขัตถสาลา", บ่อนยู่ของฆูาบิ, สาลาที่มุงด้วยใบไม้

(ป. ปณฺณ+สาลา/ส. ปธฺต+ศาลา) (P. paṇṇa+sālā/S. parṇa+śālā).

ขันบะสาน น. "ขัตถสาธ", หังสือธาชการ [(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺต)+สาธ] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+sāra].

ขันบากาม น. "ขัตถากาธ", ของที่ฝากให้ ด้วยถอามโถธิผ หรือ ถอามมิไมตี(-ถธิ) [(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺต)+อากาธ] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+ākā].

ขันบาถิม น. "ขัตถาถิม", ห้หังสือ, ส้วมหังสือ [(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺต)+อาคม] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+āgama].

ขันบาธิกาม น. "ขัตถาธิการ", ผู้ห้อนโธม และ จัดเลือก เธื่องสำหรับผิมพ์ [(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺต)+อธิการ] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+adhikāra].

ขันบาธักา น. "ขัตถาธักข์", ขัธถาธักษ์, ผู้ธักษาหังสือ หรือ ผู้ธักษาห้สมุด (ป. ปณฺณารกฺข/ส. ปธฺณารกฺษ) (P. paṇṇārakkha/S. parṇārakṣa).

ขันพะสะติ น. "ขัธพสถธิ", ขัพสัตติ, แม่ลิงที่เป้นต้ินอิงส์ตธะกูล (ป. ปุพฺพิตฺถี, ปุพฺพถี/ส. ปูรฺวสฺตฺรี) (P. pubbitthī, pubbathī/S. pūrvastrī).

ขันพะชา (ถำเถ้ธือกับกับ ขัพชา ยู่ลุ่มนี้ แต่ต่างธูปกาธเอ้ียม

ขันพะชิน น. "ขัธพชิน", ถอามพายอันเถ้ธือกับกับ "ขัธพบุธุข" ยู่ลุ่มนี้ แต่ต่างธูปกาธเอ้ียม [(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว)+ชน] [(P. pubba/S. pūrva)+jana)].

ขันพะบุธุด น. "ขัธพบุธุข", ผู้ชายเป้นต้ินอิงส์ตธะกูล (ป. ปุพฺพปุริส/ส. ปูรฺวปุรุษ) (P. pubbapurisa/S. pūrvapuruṣa).

ขันพิด น. "ขัธพิต", ภูเอ็า (ป. ปพฺพต/ส. ปรฺวต) (P. pabbata/S. parvata).

ขันลัง น. "ขันลังก์", แห่น, แห่นนั่ง, ตั่งอี๋: "ขันยังก์" ก็ว่า (ป. ปลฺลงฺก/ส. ปลฺยงฺก) (P. pallaṅka/S. palyaṅka).

ขันลัย ก. "ขัธลัย", ปลัย, จิบหาย, ตาย, มอดม้วย. น. ถอามจิบหาย, ถอามตาย (ป. ปลย/ส. ปฺรลย) (P. palaya/S. pralaya).

ขันหา น. "ขัญหา", เธื่องที่ต้องปธึกษา (ป. ปธิกฺขา/ส. ปริกฺษา), ข้สิงสัย, ข้ถอามที่ต้อง ถืดต้องแก้ (ป. ปญฺหา/ส. ปฺรศฺน) (P. paṇha/S. praśna).

ขันหาน ก. "ขัธหาธ", บ่ธิหาธ, สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), กล่าวแก้, ตธัส (ข. ถฺธาส่) (ป./ส. ปริหาร) (P./S. parihāra).

ບັບ, ບັບພะ ນ. "ບัพพะ", ปัธพะ, เหญ้ม, ฆอด, ภาค, ตอน, ภันธ์ (ป. ปพฺพ/ส. ปรฺอนฺ) (P. pabba/S. parvan).

ບัพชา [บับพะ-] น. "ปัพชา", ภาธบอช; ถ้ำนี้ ถ้ายู่กับถ้ำอุปสัมบิทว่า "ปัพชาอุปสัมบิท": ปัพชา = ภาธบอชเป้นสามเดธ, "อุปสัมบิท" = ภาธบอชเป้นภิกขุ(-ปุ) (ป. ปพฺพชฺชา/ส. ปฺรวฺรชฺย) (P. pabbajja/S. pravrajya).

ບัพชิด [บับพะ-] น. "ปัพชิต", นักบอช (ป. ปพฺพชิต/ส. ปฺรวฺรชิต) (P. pabbajita/S. pravrajita).

ບับผาสะ น. (แบบ) "บัปผาสะ", ปอด (ป. ปปฺผาส/ส. ภฺปฺภุส) (P. papphāsa/S. phupphusa).

ບับพาชะนิยะกัม [-กำ] น. "ปัพพสชนิยกัมม์", ภัมม์อันสิงพ์เธ้ดกับภิกขุ(-ปุ) ที่ถอธยับหมิ, อิธิยับบุถถิลผู้ถอธถึกยับไล่ (ป. ปพฺพชฺชนียกมฺม) (P. pabbajjanīyakamma).

ບัพตา [บับพะ-] น. "ปัพตา", ภูเอิา (ป. ปพฺพต/ส. ปรฺวต) (P. pabbata/S. parvata).

ບา น. ชื่าิวป่าชนิดหนึ่ง โต(ติอ)ใหฐ่ เอิาบิด เอิาติอผู้บ่อบแปะปายเอิา สีภเป้นฝอยๆ อ้บสีพิ่น แต่อ้บแถ่งเป้นสีอาอ; "าิวบา"; *zoo. Bos sauvelli.* อิาิ (Fam.) Bovidae.

ข้า น. ชื่พืชพืลแบอหนึ่ง หม่อยม้บแผบ ต้บเป้นเถือ; "เถือพาภข้า"; *bot. Entada phaseoloides.* อิาส์ (Fam.) Fabaceae.

น. ชื่ถูภเป้นอิาิม้บยู่ติอเอิ่า เอ้บอ่า พาภข้าติอเอิ่า.

ขาภ น. ชื่ต้บไม้แบอหนึ่ง เป้นไม้ขบาดใหฐ่ลือต้บยาๆ ลำต้บชื่ แต่แภ่นบั่แถอๆ; "ไม้ขาภ"; *bot. Anisoptera cochinchinensis.* อิาส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

ขาถาม น. ห้าอผู้ๆาม; เป้นถ้ำปะสิม(ผสิม) ธะหว่าๆ "ถรุปี+อาจาธิโย" = ถรุปา => ถรูขา

① (ป. ถรุปา+ท. คราญ => ลาอ. บาถาม) (P. garupā+Th. khrāñ => Lao. bākhān).

② (อ. ปาถาม?) (Kh. pāgān "bākān"?).

ขาสภา [ขาถสะ-] น. ลูภสภา (เป้นธูปสิเหญ่ธูมจตุธัส), ถ้าใช้ว่า "ลูภขาสภ์" พายเถิง มาตธา = 1 แม้ตธ์ภูบ (ส. ปาสภ) (S. pāska).

ขาสิ น. ภาธทำพิธิสู่ขอัฬใท้มิถวามจเธิลธุ่งเธืองๆ. ขเมธเอ้ธูม "ปายสธิ", ไทย์เอ้ธูม บายศรี (ปาย => "บาย" = เอ้ำ) (อ. ปาย+ป. สิริ => อ. ปายสุธิ) (Kh. pāy+P. siri => Kh. pāisrī "bāisrī").

ขาถ 1. น. "ขาส", ข้อๆ; ใช้ในถ้ำว่า ข้อๆ (ป. ปาส/ส. ปาศ) (P. pāsa/S. pāśa).

2. ภ. "ขาต", ติภ. น. ภาธติภ. มักใช้ปะภอบห้ายถ้ำอื่น ดั่ๆ: "อสบิขาต", "อุภภาขาต" (ป. ปาต) (P. pāta).

3. น. "ขาตต์" => ขาต, ขาตธ์, ภาชนะใส่อาหาธของภิภขุ(-ปุ) ธูปมิ่นๆเธ้ดด้อยเหญ้ภา (ป. ปตฺต/ส. ปาตฺธ) (P. patta/S. pātra).

4. น. "ขาท", ตีน, ฝ่าตีน, ฝ่าขาท (ป./ส. ปาท) (P./S. pāda).

5. น. "ขาท", มาตตา(มาตธา)ชั่ๆ ตามอิทิขูธาต = 1/4 ของตำลึๆ, มาตตา(มาตธา)เๆ็น จำบอน 4 สลึๆ หื 5 มาสิภ (ป. ปาท/ท. บาท) (P. pāda/Th. baht).

ขาบ 1. น. "ขาน", บ้ำสำหญับถื่ม, เถื่องถื่ม ดั่ๆ: "อัภขาน", "สุธาขาน", "ไธยขาน", ... (ป./ส. ปาน) (P./S. pāna).

2. น. "ขาลล์", อุปภ์ธต์สำหญับหญิ้นภิธาชนิดหนึ่ๆ, เอ้้นอ่า "ฬาภขาลล์" = ลูภบอลล์ (ฝ. บาลล์, บาลล์ๆ/อ. บอลล์) (Fr. balle, ballon/En. ball).

3. ภ. เธื่มออภดอภ, ดอภไม้ขาน, แตภดอภออภฬาภ.

ขาป น. "ขาป", ถอามชื่อ, ถอามบั่ถี (ป./ส. ปาป) (P./S. pāpa).

ขาบี น. ถินมีถอามชื่อ, ถินมีขาป (ป. ปาปี/ส. ปาปินฺ) (P. pāpī/S. pāpin).

ขาไท น. "ขาไทย์", ห้าอผู้ปะเสิๆ. ถัดแปๆมาจาภ "ขาไทย์", "ขาไท้" ภ์เถียได้ย็น (ป. ถรุปี+เทยฺย => ปาไทย?) (P. garupī+deyya => pādaya?).

ขาปภัม [ขาบปะภำ] น. "ขาปภัมม์", ภัมม์อันเป้นขาป, ภาธเธ้ดถอามชื่อ [ปาป+(ป. ภมฺม/ส. ภรฺม)] [papa+(P. kamma/S. karma)].

ขาธธม น. "ขาเธ้ธม", ผู้สอบถอามธู้ด้านปริยัติธัมม์: ถัดแปๆมาจาภ ปธิณมๆ, ปธิชฺณๆ = ปเธ้ธมม์, เปธิธมม์ => "ขาเธ้ธม" (ป. ปธิญฺญา/ส. ปธิชฺญา) (P. pariññā/S. parijñā).

ขาลิ น. ภาสาปาลิ หื ภาสามถิธ ภ็อ่า; ลาอธับต่มาจาภอเมธ จึๆพาภันอ่า "ขาลิ" (ป. ปาฬิ/ส. ปาลิ) (P. pāḷi/S. pāli).

ขาแล่น น. ธาตุแบอหนึ่ๆมีลัภขถาะแพ่ๆถสีถี้ภ็อเมื่อถึภถอามร้อนแล้อละเหียไปไอ: ภาสาไทย์เอ้้นอ่า ธาตุปรอท: เพ้ธูปใส่ภาสาฝรั่ๆ-อังภริต = Fr. Mercure/En. Mercury, ธูปเธ้ธูม ถเมี Hg (ป./ส. ปธาท) (P./S. parāda).

ขิดา น. (แบบ) พ่, ขิด้ธ, ขิตุ ภ็อ่า (ป. ปิตา/ส. ปิตฺฤ) (P. pitā/S. pītr).

ขิตธาด [ขิดตะ-] น."ปิตธาช", ผธะยาพ่ [(ป. ปิตา/ส. ปิตฺฤ)+ธาช] [(P. pitā/S. pītr)+raja].

ขิตุเธด น. (ภอบ) "ปิตุเธส", ปิตุเธส, พ่ผู้เป้นใหฐ่, ผู้เป้นพ่ ① (ส. ปิตฺฤ+อิสฺสธ => ปิตุเธส) (S. pītṛ+issra => pituresa).

② (ส. ปิตฺฤ+อีศฺวธ => ปิตุเธศ) (S. pītṛ+išvara => pītureśa).

ขิตุธิๆ น. (ภอบ) "ปิตุอิๆค์", อิๆค์พ่ [(ป. ปิตุ/ส. ปิตฺฤ)+องฺค] [(P. pitu/S. pītṛ)+aṅga].

ขิบทะ น. "ขิตทะ", ปั้บเอ้ำ, ภ้อบเอ้ำ (ป./ส. ปิณฺฑ) (P./S. piṇḍa).

ขิบทะบาด ภ. "ขิตทบาต", ธับเอิาของใส่บาตธ์: "ปาตะ" = ภาธติภ, ขิตทะ" = ภ้อบเอ้ำ. ถ้าแปตามถ้ำลัพท์ = "ภาธติภของภ้อบเอ้ำ" [ลิๆใส่ในบาต (บาตธ์)] (ป. ปิณฺฑ+ปาต) (P. piṇḍa+pāta).

ขิทา ภ. "ขิทา", ติ, เบ้ธูดเบ้ธูม, ขิบลั้บ, ทำร้าย: เพ้ธูปใส่ภาสาฝรั่ๆ-อังภริต = Fr. à battre/En. to beat (ป. ปิฬ/ส. ปีฑ) (P. pīḷa/S. pīḍa).

ขึภ น. ชื่ปาแบอหนึ่ๆ เป้นปาอบาดใหฐ่ บั่มิเภัด มิยู่ในน้ำของๆ ธูปลีปาฉอย; "ปาขึภ"; *icht. Pangasianodon gigas* Chevey, 1930. อิๆส์ (Fam.) Pangasiidae.

บุสภอม [บุดสะ-] น. "บุบภ์ธ", ดอภขิอ (ป. ไปภฺอธ/ส. ปุษฺภธ, เปาษฺภธ) (P. pokkhara/S. puṣkara, pauṣkara). "ดอภขิอ หื บุบภ์ธ"; *bot.Nelumbo nucifera* Gaertn. อิๆส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

บุสยา [บุดสะ-] น."บุบยา", ชื่ดาอนักอัตๆภบ์ หมู่ที่ 8 มิ 5 ฆ่อย: ลาอเอ้้นอ่า ดาอปุยฝ้าย, ดาอพอๆดอภไม้ หื ดาอดอภขิอ, ดาอโลๆ ภ์เอ้ำ (ป. ปุสฺส/ส. ปุษฺย) (P. pussa/S. puṣya).

บุสยะมาด [บุดสะ-] น. "บุบยมาส", เดือนยี่: "เดือนยี่" หน้าจะเป้น "-ผี่" = -ñī (-nhī) หมายภอ่า [(ป. ปุสฺส/ส. ปุษฺย)+มาส] [(P. pussa/S. puṣya)+māsa].

บุสยะสบาบ [บุดสะยะสะหฆาบ] น. "บุบยสบาบ", ผธะธาชพิธิสบาบ ในเดือนยี่, พิธิอาบน้ำ เมื่อผธะจันทธ์ภำลังผ่านหมู่ดาอ "บุบยะ"; "บุบยาภิเสภ" ภ่อ่าดั่ๆลุ่มนี้: [(ป. ปุสฺส/ส. ปุษฺย)+สนาน] [(P. pussa/S. puṣya)+sanāna].

บุสยาพิเสภ [บุดสะยา-] น. "บุบยาภิเสภ", ถอามหมายเดียอภับภับ "บุบยสบาบ" ยู่เหิๆบี้ (ป. ปุสฺสาภิเสภ/ส. ปุษฺยาภิเษภ) (P. pussābhiseka/P. pusyābhiṣeka).

บุสบา [บุดสะ-] น. "บุบบา", บุปผา, ดอภไม้ (ป. ปุปฺผ/ส. ปุษฺป) (P. puppha/S. puṣpa). "บุบบาธิมหาๆ"; *bot. Systasia gangetica* (L.) T. Anderson. อิๆส์ (Fam.) Acanthaceae.

บุสบาภอม [บุดสะ-] อ. "บุบบาภ์ธ", บุปผาภ์ธ, อันเต็มไปด้อยดอภไม้ [(ป. ปุปฺผ/ส. ปุษฺป)+อากธ] [(P. puppha/S. puṣpa)+ākara].

บุสบาคิม [บุดสะ-] น. "บุบบาคิม", ธะดู (ส. ฐฎฺ) ดอภไม้, ยามดอภไม้ออภ [(ป. ปุปฺผ/ส. ปุษฺป)+อาคม] [(P. puppha/S. puṣpa)+āgama].

บุสบาบัน [บุดสะ-] น. "บุบบาบัธต์", บุปผาบัตต์, ตลาดดอภไม้ (ป. ปุปฺผาปณฺฑ/ส. ปุษฺปาปธฺ) (P. pupphāpaṇṇa/S. puṣpāparṇa).

บุสบิๆ [บุดสะ-] น. (ภอบ) "บุบบิๆ", ดอภไม้ (ป. ปุปฺผ์/ส. ปุษฺป์) (P. pupphaṁ/S. puṣpaṃ).

บุด 1. น. "บุตต์" => บุต, บุตธ์, ลูภ, ลูภชาย (ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺธ) (P. putta/S. putra).

2. น. "บุบย์", ดาอปุยฝ้าย, ดาอพอๆดอภไม้, ดาอดอภขิอ (ป. ปุสฺส/ส. ปุษฺย) (P. pussa/S. puṣya).

3. น. "บุบบ์", ดอภไม้ (ป. ปุปฺผ/ส. ปุษฺป) (P. puppha/S. puṣpa).

บุดตา น. "บุตตา", ลูภชาย (ป. ปุตฺตา/ส. ปุตฺธา) (P. puttā/S. putrā).

บุดถี น. "บุตถี", บุตธิ, ลูภสาอ (ป. ปุตฺถี/ส. ปุตฺธิ) (P. puttī/P. putrī).

บุตธาด [บุดตะ-] น. "บุตธาช", ลูภชายของพธะธาชา [(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺธ)+ธาช] [(P. putta/S. putra)+raja].

บุถุชิน น. "บุถุชิน", ปะชาชิน, ถินมีภิเลสหนา, ผู้ยั่หันได้เถิงมัถผิล, ถินสามัญธัมมดา (ป. ปุถุชฺชน/ส. ปฺรถคฺชน) (P. puthujjana/S. pṛthagjana).

บุน น. "บุญ์" => บุญ, บุถย์, ถอามดี, ถอามสุอสบาย, เถื่องชำธะสันดาน (ป. ปุญฺญ/ส. ปุณฺย) (P. puñña/S. puṇya).

บุนยะธาสี น. "บุญธาสี", ภอๆบุญ (ป. ปุญฺญธาสี/ส. ปุณฺยธาศี) (P. puññarāsi/S. puṇyarāśi).

บุนยะธิด น. "บุญๆหธิ์", บุถยๆหธิ์, ถอามสำเธ็จ (อ. สุเธจ, เสุธจ) ด้อยบุญ (ป. ปุญฺญ+ส. ๆหฺธิ/ส. ปุณฺย+ๆหฺธิ) (P. puñña+S. ṛddhi/S. puṇya+ṛddhi).

บุนยานุพาบ น. "บุญญานุภาพ", บุถยานุภาพ, อำนาจ (อ. อำภาจ) ของบุญ [(ป. ปุญฺญ/ส. ปุณฺย)+อนุภาว] [(P. puñña/S. puṇya)+anubhāva].

บุนยาพินิหาบ น. "บุญญาภินิหาธ", บุถยาภินิหาธ, ถอามปาถถนาย่าๆแธงภ้า ในถอามดี, บุญที่ให้สำเธ็จ (อ. สุเธจ, เสุธจ) ตามถอามปาถถนา [(ป. ปุญฺญ/ส. ปุณฺย)+อภินีหาร] [(P. puñña/S. puṇya)+abhinihāra].

ບຸນຍາພິສັງຂານ ນ. "ບຸຍນຍາภิสังขาธ", บุถยาภิสังสภาธ, สภาพที่บุญติภแต่ๆ

(ป. ปุญญาภิสงฺขาธ/ส. ปุณฺยาภิสꣳสฺภาธ) (P. puññābhisaṅkhāra/S. puṇyābhisaṃskāra).

ບຸນທະຣິภ ນ. "บุถทธริภ", ดอภบัวธาว, ชื่สัวธยาจำนอน เลย 1 มิ 0 บำหญัว 112 โต(ติอ), ชื่ข้าๆ ในสภุลข้าๆทัว 10 สภุล (ป./ส. ปุณฺฑริก) (P./S. puṇḍarīka).

"ดอภบุถทธริภ"; *bot. Nelumbo lotus* L. อิวส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ບຸນທັມ [-ทำ] ນ. "บุญธัมม์", บุถย์ธัธม์, ลูภเล้ธว ถื เอ๊าลูภขอวถินอื่นมาเล้ธวเป็นลูภติบ

(ป. ปุญญธมฺม/ส. ปุณฺยธรฺม) (P. puññadhamma/S. puṇyadharma).

ບຸນນະນິ ນ. "บุถถมิ", ถืบเดือนเต็ม; ถืบมื้เผัว (ข. ฃฬ) ภ่อๆ

(ป. ปุณฺณมี/ส. ปูรฺณมี) (P. puṇṇamī/S. pūrṇamī).

ບຸນນາภ ນ. "บุนนาถ", ไม้ดอภแบอหนึ่ว ถื ดอภสุธภิ แต่ใหธ่ภว่าดอภสุธภิ; ถั่วลำภอบว่าๆ; "เม็ื้อมุ่ยเผื้ธว บุนนาถบิวถ์ๆาม" (สิบชัย) (ป./ส. ปุนฺนาค) (P./S. punnāga).

"ดอภบุนนาถ"; *bot. Mesua ferrea* L. อิวส์ (Fam.) Guttiferae.

ບຸນນິທິ ນ. "บุญนิธิ", อุมหธัพย์ถืบุญ [(ป. ปุญฺญ/ส. ปุณฺย)+นิธิ] [(P. puñña/S. puṇya)+nidhi].

ບຸນຜາ (เบิ่ว บุสบา ยู่เหิว) ນ. "บุปผา", ดอภไม้ (ป. ปุปฺผา/ส. ปุษฺปา) (P. pupphā/S. puṣpā).

ບຸພນິมิด [บุบพะ-] ນ. "บุพพนิมิตต์" => บุพนิมิต, ลาๆที่บอภเหตุขึ้นภ่อน

(ป. ปุพฺพนิมฺมิต/ส. ปูรฺวนิรฺมิต) (P. pubbanimmita/S. pūrvanirmita).

ບຸພບຸຣຸด [บุบพะ-] ນ. "บุพพบุรุบ" => บุพบุรุบ, บัธพบุรุบ, ผู้เป็นภิภเล้าสภุล, ถินแต่เภิ่าภ่อน

(ป. ปุพฺพปุริส/ส. ปูรฺวปุรุษ) (P. pubbapurisa/S. pūrvapuruṣa).

ບຸພบิด [บุบพะ-] ນ. (ไอ) "บุพพบิท" => บุพบิท, บิทติ้น, ถำที่ยู่ยู่หน้าถำนาม: ใน, ขอๆ, ด้วย, ...

(ป. ปุพฺพปท/ส. ปูรฺวปท) (P. pubbapada/S. pūrvapada).

ບຸພเปตพลิ [บุบพะเปตะพะ-] ນ. "บุพพเปตพลิ", บุญที่เธ้ถสิ่งทาผีบ้อๆขอๆผู้ตายไปแล้อ

[(ป. ปุพฺพเปต/ส. ปูรฺวเปฺรต)+พลิ] [(P. pubbapeta/S. pūrvapreta)+balī].

ບຸພผัลคุนิ [บุบพะผันละ-] ນ. "บุพพผัลคุนี" => บุพผัลคุนี, บุธผัลคุถี, ชื่ดาอฮภบ์ หน่อยที 11

(ป. ปุพฺพผคฺคุนี/ส. ปูรฺวผลฺคุนี) (P. pubbaphagguṇī/S. pūrvaphalguṇī).

ບຸພาจาบ ນ. "บุพพาจาธย์", บุธพาจาธย์, อาจาธย์ในเบื้อๆติ้น ถื พ่แม่, อาจาธย์ถินภ่อนๆ ขอๆสถาบันภารถึภษาใดหนึ่ว

(ป. ปุพฺพาจริย/ส. ปูรฺวาจารฺย) (P. pubbācariya/S. pūrvācārya).

ບຸພพาสาบ ນ. "บุพพาสาสห์", บุธพาบาฒ, ดาอฮภบ์ หน่อยที 20 มิ 3 หน่อย เห็นเป็นธูปปาภนิภ ชื่ ข้าๆพาย ชื่ ดาอธาฌสีห์โต(ติอ)ผู้ ภ่เอ็ม, เดือน 8 ติ้น (ในปีที่มีเดือน 8 สอๆหิน)

(ป. ปพฺพาสาฬฺห/ส. ปูรฺวษาฒ) (P. pubbāsāḷha/S. pūrvaṣāḍha).

ບຸພเพ อ. "บุพเพ", ภ่อน, เบื้อๆติ้น, ทำอิด, ตาเอ้นออภ

(ป. ปุพฺเพ/ส. ปูรฺเว) (P. pubbe/S. pūrve).

ບຸພเพสันนิอาด ນ. "บุพเพสันนิอาส", บุธเพสันนิอาธ, ภาธเลียยู่ธ่อมกันมาแล้อ ในชาติภ่อน

① (ป. ปพฺเพ+สนฺนิวาส <= สํนิวาส) (P. pubbe+sannivāsa <= saṁnivāsa).

② (ส. ปูรฺเว+สꣳนิวาส) (S. pūrve+saṃnivāsa).

ບຸພเพนิอาสะนุสติยาบ ນ. "บุพเพสันนิอาสนุสติญาถ", บุธเพสันนิอาสนุสติชุญาบ, ธอามธู้ อันจื่ชาติได้, ปัญญาอันธะบิภ (ข. ธลึภ "ใธะลึภ") ชาติหินหญังได้

① (ป. ปุพฺเพสนฺนิวาส+อนุสฺสติ+ญาต) (P. pubbesannivāsa+anussati+ñāṇa).

② (ส. ปูรฺเวสꣳนิวาส+ป. อนุสฺสติ+ส. ชฺญาบ) (S. pūrvesaṃnivāsa+P. anussati+S. jñāna).

ບຸພพันนะชาด ນ. "บุพพันตชาติ", บุธพันนชาติ, พื้ชที่ธอธภิบภ่อน ได้แภ่พื้ชุธัญญาหาธหุภชนิด

(ป. ปุพฺพนฺตชาติ/ส. ปูรฺว+อนนฺน+ชาติ) (P. pubbaṇṇajāti/S. pūrva+anna+jāti).

ບຸພพันทัสมัย [-พันนะทัดสะไหฆ] ນ. "บุพพันตทัสสัย", บุธพันนสมัย, เวลาเบื้อๆติ้นขอๆมั้, ยามเช้ำ

[(ป. ปุพฺพนฺตทสฺสน/ส. ปูรฺวานฺหฺน)+สมย] [(P. pubbaṇha/S. pūrvāṇha)+samaya].

ບຸພพะ อ. "บุพพะ", บุธพะ, ภ่อน, ทำอิด, เบื้อๆติ้น, เบื้อๆหน้า

(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว) (P. pubba/S. pūrva).

ບຸພโพ ນ. "บุพโพ", บ้ำหมอๆ, บ้ำเหื๋ธๆ; ธาชาลัพท์ใช้ว่า "พระบุพโพ": เวลานี้ป่ได้ให้ถอาม หาย ว่า "ภ่อน, ทำอิด, เบื้อๆติ้น, เบื้อๆหน้า", เช้ธนตามธูปปาลิ-สันสภฤต ชื่ๆ

(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว) (P. pubba/S. pūrva).

ບຸพภัม [บุบพะกำ] ນ. "บุพภัมม์", บุธพภัมม์, ภัมม์ที่เธ้ดไว้แต่ชาติภ่อน

(ป. ปุพฺพกมฺม/ส. ปูรฺวกรฺม) (P. pubbakarma/S. pūrvakarma).

ບຸพภาธิ [บุบพะ-] ນ. "บุพภาธิ", บุธพภาธิ, ผู้ที่ทำอุปภาธะมาภ่อน ถือพ่แม่

[(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว)+ภาริ] [(P. pubba/S. pūrva)+kārī].

ບຸพภิด [บุบพะ-] ນ. "บุพพภิจจ์" => บุพภิจ, บุธพภฤตย์, เวัธภาๆานที่ต้องเธ้ดภ่อน

(ป. ปุพฺพกิจฺจ/ส. ปูรฺวกฺฤตฺย) (P. pubbakicca/S. pūrvakṛtya).

ບຸพชาด [บุบพะ-] ນ. "บุพพชาติ" => บุพชาติ, บุธพชาติ, ชาติภ่อน, ชาติที่แล้อ

[(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว)+ชาติ] [(P. pubba/S. pūrva)+jāti].

ບຸพทักอิม [บุบพะ-] ນ. "บุพพทักอิภ" => บุพทักอิภ, บุธพทักขิภ, ทิสตาเอ้นออภเฉัธงใต้ (ข. ฉเอา, ฉเอา), ทิสอาถเนย์

(ป. ปุพฺพทกฺขิณ/ส. ปูรฺวทกฺษิณ) (P. pubbadakkiṇa/S. pūrvadakṣiṇa).

ບຸพพาภ [บุบพะ-] ນ. "บุพพภาถ" => บุพภาถ, บุธพภาถ, ส่อนเบื้อๆติ้น, ส่อนติ้น

[(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว)+ภาค] [(P. pubba/S. pūrva)+bhāga].

ບຸพอิเทพะ [บุบพะ-] ນ. ชื่หอิปใหธ่แห่งหนึ่ว ใน 4 หอิป ตามลัมภีธีไตธ(๓ไธ)ภูมิ, ขอๆถินชาติอิเทพะ, ทาๆทิสตาเอ้นออภ

[(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว)+วิเทห] [(P. pubba/S. pūrva)+videha].

ບຸธัดถิมทิด [-มะ-] ນ. "บุธัตถิมทิส", ทิสเบื้อๆหน้า;

① "บุธัตถิมทิส" ได้แภ่: บิดา-มาธดา

1. [ส. ปูรฺว+(ป. อตฺถิม+ทิส)] [S. pūrva+(P. atthima+disa)].

2. (ส. ปูรฺว+อรฺถิม+ทิศ) (S. pūrva+arthima+diśa) .

และ อิภ 5 ทิสเพิ่มเติม ปะภอบด้วย:

② "ทัภอิ๊ภทิส" (ทิสเบื้อๆขอา): ถธู-อาจาธย์,

③ "ปัจจิมทิส" (ทิสเบื้อๆ หญัว): สามิ-ภริยา,

④ "อุตตธทิส" (ทิสเบื้อๆซ้าย): มิต-สหาย,

⑤ "อปุธิมทิส" (ทิสเบื้อๆเหิว): พระสิวพ์-สมภพธาหมภ์ และ

⑥ "เหยภุิมทิส" (ทิสเบื้อๆลุ่ม): ถินธัยใช้-ถินๆาบ.

ບຸธะ, ບຸธิ ນ. เมือๆ, ป้อม, ทำ, อัว (ข. อวัว่ "เวียๆ"); มักใช้เป็นถำต่ำท้ายถำ

(ป./ส. -ปูร) (P./S. -pūra).

ບຸธะมะ ภ. "บุธภะ", เธ้ดให้ดีถั่วเภ่า, ส้อมแปๆ (ป. ปุณฺณ/ส. ปูรฺณ) (P. puṇṇa/S. pūrṇa).

ບຸธะมะมิ ນ. "บุธภมิ", บุภภมิ, อันเผัว, อันเผัล (ข. ฃฬ)

(ป. ปุณฺณมา/ส. ปูรฺณมา) (P. puṇṇamā/S. pūrṇamā).

ບຸธิม ນ. "บุธิมห์", บุธิมหธ์, เจ้าเมือๆ

[ปุธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [pura+(P. inda/S. indra)].

ບຸธิมะ อ. ทางตาเอ้นออภ, ที่มาภ่อน [(ป. ปุร/ส. ปูรฺส)+อิม] [(P. pura/S. pūras)+ima].

ບຸธิมทิด [-มะ-] ນ. "บุธิมทิส", ทิสตาเอ้นออภ, ทิสที่มาภ่อน

(ป. ปุริม+ทิส/ส. ปูรฺิมฺ+ทิศ) (P. purima+disa/S. pūrisma+diśa).

ບຸธิมอัดสา [-มะ-] ນ. "บุธิมอัธสา", บุธสิมอัธชา, ภาธเข้าอัสสาตอนติ้น

(ป. ปุริม+อสฺสา/ส. ปุรสิม+อรฺษา) (P. purima+vassā/S. pūrasima+varṣā).

ບຸธิมสิด [-มะ-] ນ. "บุธิมสิทธ์", ให้สิทธ์พิเสส, สิทธ์ที่เธ้ธภธ้อๆเอ๊าได้ภ่อนสิทธ์ธัมมดา

[(ป. ปุริม/ส. ปูรฺิมฺ+สิทฺธิ] [(P. purima/S. pūrisma)+siddhi].

ບຸธุด ນ. (ไอ) "บุธุบ", ผู้ชาย, ผู้เอ้าภ่อน เธ้ธภว่า บุธุบที่หนึ่ว, ผู้เอ้านำเธ้ธภว่า บุธุบที่สอๆ, ผู้เอ้าเถิๆ เธ้ธภว่า บุธุบที่สาม (ป. ปุริส/ส. ปุรุษ) (P. purisa/S. puruṣa).

ບຸทธี ນ. "บุหรี่", ภอภยา, ยาสูบ (แปธ์ธ. บูธิ => ท. บุหรี่) (Pers. būrī => Th. buhrī).

ปู่ ນ. ชื่ปาแบอหนึ่ว โต(ติอ)ค้ายถือปาถ่ แต่หัอสั้น โต(ติอ)น้อยเภัดสิมุม และ แลบ; "ปาปู่"; *icht. Oxyeleotris marmorata* (Bleeker, 1852). อิวส์ (Fam.) Eleotridae.

บูชา ภ. "บูชา", โถธิพ, ไหว้ด้อยถอามโถธิพ, เอ๊าของสัภภาธะ, สิ่งที่เป็นหน้านับถื

(ป./ส. ปูชา) (P./S. pūjā).

ບูชายัน ภ. "บูชายัญญ์" => บูชายัญ, ภาธบูชาของพอภพธาหมภ์ โดยวิธีฆ่าสัต(สัตว์) บูชาพระเจ้า (ป. ปูชายญฺญ/ส. ปูชายชฺญ) (P. pūjāyaññā/S. pūjāyajña).

ບูธะพา อ. "บูธพา", ภ่อน, เบื้อๆหน้า. น. เบื้อๆตาเอ้นออภ. "ทิสบิอธพา" ภ่อๆ

(ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว) (P. pubba/S. pūrva).

ບูด ນ. "ปูติ" => บูด, เม่ำ, เพ้น (ป. ปูติ/ลาต. ปูติดุส) (P. pūti/Lat. pūtidus).

ບูธาม ນ. "บูธาต", ของเภ่าแภ่: ขแมธอ่า "บูธาต", เล้าเดิมแท้ๆ ต้องเป็น "โบธาต"

(ป. โปราต/ส. เปาราต) (P. porāṇa/S. paurāṇa).

ບูธามสะถาม [-มะ-] ນ. "บูธาตสถาน", บ่อนเภ็บเม้ธนสิ่งของอันเภ่าแภ่

① (ป. โปราต+ส. สฺถาน) (S. paurāṇa+P. sthāna).

② (ส. เปาราต+ส. สฺถาน) (S. paurāṇa+S. sthāna).

ບูธามทุติยิภา [-มะ-] ນ."บูธาตทุติยิภา", แม้ธูเภ่าแต่ถธั้ว (ถ. ถฺธา) ยังบ่ทันได้ขอชุ

① (ป. โปราณ+ทุติยิกา) (P. porāṇa+dutiyikā).

② (ส. เปาราต+ทฺวิตียิภา) (P. porāṇa+dvitīyikā).

ບູຣິ ນ. "ບູຣິ", ເມືອງ, ສ່ວນໜ່ວຍມັກໃຊ້ຕໍ່ທ້າຍຄຳ: ເຫັຽບໃສ່ภาสาภับฝรั่ง-ອັງกลิส ถืภับภับ Fr. -bourg/En. -burg ເຊັ່ນ: Fr. Saint-Pétersbourg/En. Saint-Petersburg (ป./ส. -ปุร) (P./S. -pūra).

ເບັ້ງ, ເບ້ນ อ. "ເປ້ນจ໋", ห้า; มาจาก "ปัญจะ" ดั่ง: "ອັນໜากเบ้ง": ย้อนอ่า -ng- ≈ -ñ-, -nh-) (ป. ปญฺจ/ส. ปญฺจน) (P. pañca/S. pañcan).

ແບ้ ນ. สัต(สัตอ์)สี่ตีนชนิดหนึ่ง เป้นสัต(สัตอ์)เคี้ยวเอื้อง โต(ตัว)ขนาดวิวน้อย; "ແบ้"; *zoo. Capra aegagrus hircus.* อิวส์ (Fam.) Bovidae.

ยิก ນ. ชื่ตั้นไม้แนวหนึ่ง เป้นไม้ขนาดใหธ่ หน่อยมีน เป็อกหน่อยเป้นเมือก แก่นหน่อยเป้น สองวิม นอลในมิธิสมัน; "ตั้นไม้ยิก"; *bot. Irvingia malayana, I. barmandiana, I. oliveri.* อิวส์ (Fam.) Irvingiceae.

ยิง 1. ນ. "ยิงก์", ดอกบัว (เบื่ง ยิงกิด ยู่ลุ่ม), ตีม, ดินตีม (ป./ส. ปงฺก) (P./S. paṅka).
2. ນ. "ยิงก์", ต้อง, หิ่ม. คำนี้ ขแมธให้ตวามหายอ่า "พาดบ่าใหญ่" (ข. ปงฺก) (Kh. pôṅk "bông").
3. ก. ย้ายเบี้ธ(ผัก)จากบ่อนหนึ่ง ไปปูกอีกบ่อนหนึ่ง.
4. ก. ติดหนี้ไว้ก่อน หื เอาสิ่งของไปก่อน แล้วจะมาจ่ายเงินให้ตามหลัง.

ยิงกิด (คำเดัธอกับภับ ยิง-1 ยู่เหิงนี้) ນ. "ดอกบัวยิงกิช" (ป./ส. ปงฺกช) (P./S. paṅkaja). "ยิวยิงกิช"; *bot. Nypa fruticans* Wurmb. อิวส์ (Fam.) Palmae.

ยิด 1. ນ. "ยิย", แผ่นโลหะที่เธัดค้ายถือใบลานใช้เผื่อภาธจาธึก: "หิธัยฌยัย" หื หิธัยยัย = หลายเวิน, "สุวัตถยัย" = หลายคำ (ป./ส. ปฆ) (P./S. paṭa).
2. ນ. "ยิถ", หาง ดั่ง: "ภัมมยิถ" (ป. ปถ ≈ อ. แพ้ส) (P. patha ≈ En. path).
3. ນ. "ยิท", ตีน, ธอย, ธอยตีน, อ้ตวาม, ตวามอ้หนึ่ง, หิวอ้ (ป./ส. ปท) (P./S. pada).
4. ก. ปั้ หื ปิ้ จิมให้มุ่นอ้ยปุ้ย. อ. มืด, บ่มีแสงสว่าง.

ໂยภขธะ [-ะทุธะ] ນ. โยภขธะ, ดอกบัวหลวง; "ยิวบุบภ์ธ" หื "ปทุมชาติ" ก็อ่า (ป. โปกฺขร/ส. ปุษฺกร, เปาษฺกร) (P. pokkhara/S. puṣkara, pauṣkara). "ดอกบัวหลวง"; *bot.Nelumbo nucifera* Adans. อิวส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ໂยภขธะนิ [-ะทุธะ-] ນ. "โยภขธะกิ", หลวงดอกบัว, สธะดอกบัว (ป. โปกฺขรณี/ส. ปุษฺกรณี, เปาษฺกรณี) (P. pokkharaṇī/S. puṣkariṇī, pauṣkariṇī).

ໂยภขธะผัด [-ะทุธะ-] ນ. "โยภขธผัส", ฝันเป้นดั่งน้ำตีภใส่ใบบัว, ฝันแนอนี้ บูธาจภล่าอไอ้อ่า: "ใผยากให้เป้ธภ ก้จิ่งเป้ธภ ใผบ่ยากให้เป้ธภ ก้บ่เป้ธภ" (ป. โปกฺขรวสฺส/ส. เปาษฺกรวรฺษ) (P. pokkharavassa/S. pauṣkaravarṣa).

ໂยถ ນ. "โยสถ์" => โยถ, สีม; ตัดมาจาก "อุโบสิถ", บ่อนกีภอุโธม(ธอม)ปะชุม เธัดพิธีสังพะภัมม์ต่างๆ (ป. อุโปสถ/ส. อุโปษธ, อุโปษถ) (P. uposatha/S. upoṣadha, upoṣaṇa).

ໂยธาม อ. "โยธาจ", บูธาจ, เก่าแก่, มีมาแล้วอ้านาน (ป. โปราณ/ส. เปาราณ) (P. porāṇa/S. paurāṇa).

ยธม ก. "เบ้ธส" => เบ้ธม, ยิบ, ถั้บ, ยื่มเหง, เธัดให้ได้ธับตวามเดือดธ้อน, ให้โทส: "ท่อ่า เจ้ธมบี้น้อย ธอยบ่เบ้ธมพัภ" (สิมชัย) (ป. ปีฬ/ส. ปีฑ) (P. pīḷa/S. pīḍa).

ບံดิน ນ. "บံดินท์", บံดินทธ์, เจ้าแผ่นดิน [ปติ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [pati+(P. inda/S. indra)].

ບံดี ນ. นาย, ผู้บังคับ (ข. ปฺดาป์), เจ้าของ (ป./ส. ปติ) (P./S. pati).

ບံผิด 1. ນ. "บံผิตต์" => บံผิต, บံผิตธ์, พระอิงค์, ท่าน [ส่วนหลาย คำนี้ เป้นบคำที่ภิภยุ(-ปุ) เอ้าภับเจ้านาย] (ป. ปวิตฺต/ส. ปวิตฺร) (P. pavitta/S. pavitra).
2. ก. "บံผิธ", แต่งไอ้, สางไอ้, ตั้งไอ้ (ป. ป+อิ+ธา => ปวิธ) (P. pa+vi+dhā => pavidha).

ບံธะเทด 1. ນ. "บံธเทส", ต่างประเทส = Fr. Affaires Étrangères/En. Foreign Affairs [ปธ+(ป. เทส/ส. เทศ)] [para+(P. desa/S. deśa)].
2. ນ. "ปะเทส", เขตแดล้น(ดแด้น) (ป. ป+เทส/ส. ปฺร+เทศ) (P. pa+desa/S. pra+deśa).

ບံธะบูน, ບံธะบอน ก. "บံธบูธก์", บံธบอธก์, เติม, ถ้วน, ดธิบ (ข. ฤธิป), สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), แล้ว [ปริ+(ป. ปุณฺณ/ส. ปูรฺณ)] [pari+(P. puṇṇa/S. pūrṇa)].

ບံธะมัด ນ. "บံธมัตถ์", ปโยชฌ์อันสูงสุด, ถ้อยคำอันยิ่งใหธ่, ดวามจธิง (ป. จิธิ์ > จฺธิ์ จ=>.ธิ์ง) อันเป้นบ่อนสูงสุด ดื นิพพาน [ปธม+(ป. อตฺถ/ส. อรฺถ)] [parama+(P. attha/S. artha)].

ບံธะมัดถะทัม [-ทำ] ນ. "บံธมัตถธัมม์", ชื่ตัมภิธ์ "อภิธัมม์ปิผิภ" ที่ภล่าวแต่ถ้อยคำอันเลิภแลบ [ปธม+(ป. อตฺถธมฺม/ส. อรฺถธรฺม)] [parama+(P. atthadhamma/S. arthadharma)].

ບံธะเมสอน ນ. "พระบ์ธเมสวร", พระเป้นเจ้าของสาสนาพธาหมก์ [ปธม+(ป. อิสฺสธ/ส. อีศฺวธ)] [parama+(P. Issara/S. īśvara)].

ບံธิภับ ນ. "บံธิภับ(-ภัลป์)", ภาธตึภตวง, ดวามกำหนิด (ข กำต่), ภาธธ่ำเผิง [ปธิ+(ป. ภปฺป/ส. ภลฺป)] [pari+(P. kappa/S. kalpa)].

ບံธิภัม ก. "บံธิภัมม์", จิ่มพังสี, จิ่มมินต์, กำหนิด (ข กำต่) ในใจ, บิบถั้บ, หา [ปธิ+(ป. ภมฺม/ส. ภรฺมน)] [pari+(P. kamma/S. karman)].

ບံธิภาม ນ. "บံธภาธ", ภาธช่อย(ช่วย)เหลือ, ภาธถ้ำชู, ภาธอุดหนุน. ก. เธัดให้สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), เธัดเหนิด(หนิด)เสี้ยง (ป./ส. ปริ+ภาธ => ปริภาธ) (P./S. pari+kāra => parikāra).

ບံธิอาม ນ. "บံธิอาธ", เถื่องใช้ของภิภยุ(-ปุ) มี 8 ย่างนำกัน: ① ผ้าสบิง (ข. สปง่ "สบง่"), ② ผ้าคุม (จีวธก์), ③ ผ้าสังพาบี, ④ บาตธ์, ⑤ มิดแถ, ⑥ เข็ม, ⑦ ผ้ามัดแอว และ ⑧ เถื่องตองน้ำไว้ดื่ม (ป. ปริภฺขาธ/ส. ปริษฺการ) (P. parikkhāra/S. pariṣkāra).

ບံธิอามโจน ນ. "บံธิอาธโจล", ต่อนผ้าน้อยๆ ที่ใช้สำหลับใช้หธิบติดตาบผ้าอื่น [(ป. ปริภฺขาธ/ส. ปริษฺการ)+โจล] [(P. parikkhara/S. pariṣkāra)+cola].

ບံธิถัน, -ถิน 1. ນ. "บံธิถักท์", เธือน. อ. ที่ถักแห้ๆ, ที่ถึภต้องแล้ว. ก. จับ, กำหนิดพาย (ข กำต่), โธม(ธอม) (ป. ปริคฺคหณ/ป. ปริคฺคหาต) (P. pariggahaṇa/S. parigrahaṇa).
2. ນ. "บံธิถันธ์", บံธิถินธ์, บ่อนที่เติมไปด้วยดวามหอม (ป./ส. ปริคนฺธ) (P./S. parigandha).
3. ນ. "บံธิถัน", บ่อน หื หยองที่เติมไปด้วย "น้ำถัน-น้ำถาย" ต่างๆ-นานา (ป./ส. ปธิ+ลาว. ถัน => บံธิถัน) (P./S. pari+Lao. khan => borikhan).

ບံธิถินสินทิ ນ. "บံธิถิทท์สินธิ", เอกสาธกำหนิด (ข กำต่) อัตถุปะสิงค์ และ จำนอนหืนในภาธจัดตั้งบံธิบัท (ป. ปริคฺคณฺหนา+สนฺธิ) (P. pariggaṇaha+sandhi).

ບံธิจาม ນ. "บံธิจาถ", ภาธเสียสละ, ภาธแจกจ่ายให้, ภาธแบ่งปันให้ (ป. ปริจฺจาค/ส. ปริตฺยาค) (P. pariccāga/S. parityāga).

ບံธิจาธิภา ນ. "บံธิจาธิภา", ถินธับใช้แม่ผิง, ผู้ติดตามแม่ผิง (ป. ปริจาธิกา) (P. paricārikā).

ບံธิจาธิภ ນ. "บံธิจาธิภ", ถินธับใช้ผู้ชาย, ผู้ติดตามผู้ชาย (ป. ปริจาธก) (P. paricāraka).

ບံธิสัด ນ. "บံธิบัท", ที่ปะชุม, ชุมนุม, พู่ถิน, ถินโธม(ธอม)กัน, บิติบุถลิลที่ตั้งขึ้นด้วยภาธเอ้า หืน หื หุ้นส่วนกัน (ป. ปริสา/ส. ปริษทฺ) (P. parisā/S. pariṣada).

ບံธิสาด ນ. (แบบ; ภอบ) ผี, "ปิสาจ": คำเดิมแห้ๆ จากปาลิ-สันสกฤต บ่ได้อ่า "ปธิสาจ" (ส. ปิสาจ/ป. ปิสาจ) (S. pisāca/P. pisāca).

ບံธิสุด อ. "บံธิสุทธ์", ผ่องใส, สะอาด, เก้ธจ, ปอดโป่ง. ก. บ่มีดวามผิด [ปธิ+(ป. สุทฺธิ/ส. ศุทฺธิ)] [pari+(P. suddhi/S. śuddhi)].

ບံธิเสด ນ. "บံธิเฉท", ภาธตัด, ภาธแบ่ง, ภาธตัดธอบ, ภาธกำหนิด (ข. กำต่), ตอบ, หมวด (ป./ส. ปธิจฺเฉท) (P./S. pariccheda).

ບံธิเสทภาม [บံธิเสดทะ-] ນ. "บံธิเฉทภาล", เวลาที่มีกำลังลักแบ่ [(ป./ส. ปธิจฺเฉท)+ภาล] [(P./S. pariccheda)+kāla].

ບံธิชิน ນ. "บံธิชิน", ถินแวดล้อม, ถินอ้อมแอ้ม, บံธิอาธ (ป./ส. ปธิชน) (P./S. parijana).

ບံธินายิภ ນ. "บံธินายิภ", ผู้เป้นหัวหน้า, ผู้เป้นนายหมู่ (ป./ส. ปธินายก) (P./S. parināyaka).

ບံธินายิภธัด ນ. "บံธินายิภธัตน์", อุบพิลแก้ว, สิมบัติอันหนึ่ง ในสิมบัติ 7 ปะภาธ ของพระยา จักธพัติธาชุ [ปธินายก+(ป. ธตน/ส. ธตฺน)] [parināyaka+(P. ratana/S. ratna)].

ບံธิบูน, ບံธิบอน ก. "บံธิบูธก์", บံธิบอธก์ [ปธิ+(ป. ปุณฺณ/ส. ปูธ)] [pari+(P. puṇṇa/S. pūrṇa)].

ບံธิบาม ก. "บံธิบาล", ธักษา, อาธักขา. น. ผู้ธักษา, ผู้อาธักขา, ผู้เบิ่งแยง, ผู้เฝ้ธบล่ำ (ป./ส. ปธิปาล) (P./S. paripāla).

ບံธิบิด ນ. "ปธิบิท", คำเอ้า, อ้ตวาม หื สถานภาธก์แวดล้อม เพื่อเธัดให้เอ้าใจง่าย (ป./ส. ปธิปท) (P./S. paripada).

ບံธิพัด 1. ก. "บံธิพัตต์" => บံธิพัต, ปธับปธุง (ข. ปฺธาป่ปฺธุง), แก้ไข, ซ่ำธะ. น. ภาธเปื่องไป, [ปธิ+(ป. วตฺต/ส. วรฺต)] [pari+(P. vaṭṭa/S. varta)].
2. น. "บံธิพัทฒน์" => บံธิพัฒน์, ดวามธุ่งเธืองธอบ, ดวามจเธิญธอบ. ก. พัฒนาไปที่อ [ปธิ+(ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน)] [pari+(P. vaḍḍhana/S. vardhana)].

ບံธิพัน 1. ນ. "บံธิภัณท์", เถื่องใช้, เถื่องเธือน, สิ่งแวดล้อม, ภูเอ้าที่ตั้งอ้อมภูเอ้าสเมธ ยู่ 7 ชั้น เธัดกว่า ภูเอ้าสัตบံธิภัณท์ ดื: ① ภูเอ้ายุดันธ์ธ, ② ภูเอ้าอีสีนธ์ธ, ③ ภูเอ้าภ์ธอิภ, ④ ภูเอ้าสุทัสนะ, ⑤ ภูเอ้าเนมินธ์ธ, ⑥ ภูเอ้าอิบตาภะ และ ⑦ ภูเอ้าอัสภัณ (ป. ปริภณฺฑ) (P. paribhaṇḍa).
2. ก. (แบบ; ภอบ) "ปธิพันธ์"; ถืภดัดแปงมาจาก "ปธะพันธ์", ผูภ, ติภแต่ง, ธ้อย [(ป. ป/ส. ปฺร)+พนฺธ] [(P. pa/S. pra)+bandha].

ບံธิพาชิภา ນ. "ปธิพาชิภา", นักบวชหญิง นอภสาสนาในประเทสอินเดีย หื จะอ่า "ปธิพาชี" ก็ได้ (ป. ปพฺพชิต/ส. ปฺรวฺรชิต => ปธิพฺพาชิภา) (P. pabbbājita/S. pravrajita => paribājikā).

ບໍ່ຣິພາຊິກ ນ. "ປຣິพาชิก", นักบวชชุชาย นอกสาสนาในประเทศอินเดีย

(ป. ปพฺพชิต/ส. ปฺรวฺรชิต => ปริพฺพาชก) (P. pabbājita/S. pravrajita => paribājaka).

ບໍ່ຣິພາດ ก. "บริภาส", เอ้ำนินทา, ติเตียน (ข. ติะเฆฺล), ด่า, กล่าวโทส

[ปริ+(ป. ภาส/ส. ภาษ)] [pari+(P. bhāsa/S. bhāṣa)].

ບໍ່ຣິພານ, ບໍ່ຣະພານ น."บริพาร", ผู้แวดล้อม, ผู้แห่แหน (ป./ส. ปริวาร) (P./S. parivāra).

ບໍ່ຣິໂພກ ก. "บริโภค", กิน, เสพ, ใช้, จับจ่าย (ป./ส. ปริโภค) (P./S. paribhoga).

ບໍ່ຣິມານ 1. น. "บริมาส", พระจันทร์เต็มดวง (ป./ส. ปริมาส) (P./S. parimāsa).

2. น. "บริมาตร์" => บริมาต, ขนาดของสิ่งใดหนึ่งที่มีรูปรี (ข. ฮฺรว์) 3 มิติ และ ระบุปริมาตรเป็น แม็ตร์ก้อน หรือ แม็ตร์ลูกบาศก์ (m^3)

[ปริ+(ป. มตฺต/ส. มาตฺร)] [pari+(P. matta/S. mātra)].

ບໍ່ຣິຮັກ ก. "บริรักษ์", บริรักษ์, เบิ่งแยงที่อๆไป, เอาใจใส่ที่อไป

[ปริ+(ป. รกฺข/ส. รกฺษ)] [pari+(P. rakkha/S. rakṣa)].

ບໍ່ຣິຣາດ 1. ก. "บริราฌ์", ส่องแสงไปทุกด้าน, สายรัศมีโดยรอบ

[ปริ+(ป. รฺาสิ/ส. รศฺมิ)] [pari+(P. rańsi/S. raśmi)].

2. น. "บริรัฐก์" => บริราฎ, บริราชบธ์, ที่อแอ้นแผ่น, ที่อบ้านเมืองๆ

[ปริ+(ป. รฏฺฐ/ส. ราษฺฏร)] [pari+(P. raṭṭha/S. rāṣṭra)].

ບໍ່ຣິຣົມ ก. "บริรมย์", บริรมย์, ชอบใจ, ยินดี

[ปริ+(ป. รมฺม/ส. รมฺย)] [pari+(P. ramma/S. ramya)].

ບໍ່ຣິວັດ (ลืกันกับ "บริพัด" ยู่เหิงๆ) 1. ก. "บริวัต", ปรับปรุงๆ (ข. ปฺราปปฺรุงๆ), แก้ไข, ซำระ.

น. การเปลี่ยนไป, การสืบสาย [ปริ+(ป. วตฺต/ส. วรฺต)] [pari+(P. vaṭṭa/S. varta)].

2. น. "บริวัย", อิงมิน, การพูนเอ็อม, น. การเอ็อมอายตายเกิด

[ปริ+(ป. วฏฺฏ/ส. วฺฤตฺต)] [pari+(P. vaṭṭa/S. vṛtta)].

3. น. "บริวัทฒน์" => บริวัฒน์, การรุ่งเรืองรอบ, การจเรินรอบ. ก. พัฒนาไปที่อ

[ปริ+(ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน)] [pari+(P. vaḍḍhana/S. vardhana)].

ບໍ່ຣິວາດ (เบิ่ง ปะริวาด) น. "บริวาส", การยู่ล้างคืน (ป./ส. ปริวาส) (P./S. parivāsa).

ບໍ່ຣິວານ (เบิ่ง บริพาน ตื่มอิก) น. "บริวาร", ผู้แวดล้อม, ผู้แห่แหน

(ป./ส. ปริวาร) (P./S. parivāra).

ບໍ່ຣິເວນ น. "บริเวศ", ขอบเขต, บ่อมล้อมแอ้ม, ที่ยู่ของสิงพ์

(ป./ส. ปริเวศ) (P./S. pariveṇa).

ບໍ່ຣິหาน ก. "บริหาร", เบิ่งแยงๆ, รักษา, ปักลธอๆ (ข. ฤธๆ), รักษาการตามกิบหมาย, คำ

ฤแลง(แฤลง)ไข, ตรัส (ข. ฤธาส่) สั่งๆ (ป./ส. ปริหาร) (P./S. parihāra).

ບໍ່ຣິม อ. ย่างยิ่ง, ที่สุด (มักใช้ไอ้ นำหน้าคำ หรื นำหลังคำที่เกี่ยวกับพระพุทธะเจ้า และ พระเจ้าแผ่นดิน ดั่ง: บริมสาสดา, บริมกษัตริย์, อุบบริมธาตุธาตุ: "บูริม" ก็อ่า

(ป./ส. ปรม) (P./S. parama).

ບໍ່ຣິมหาด [บ๋ริมมะ-] น. "บริมธาตุ", ธาตุกะดูกของพระพุทธะเจ้า

(ป./ส. ปรมธาตุ) (P./S. paramadhātu).

ບໍ່ຣິมอัดถิ [บ๋ริมมะ-] น. "บริมอัฐก์", กะดูกของกษัตริย์, กะดูกของเจ้าชีวิต

[ปรม+(ป. อฏฺฐิ/ส. อสฺถิ)] [parama+(P. aṭṭhi/S. asthi)].

ບໍ່ວອນ อ. "บ๋อธ", ล้ำเลิศ (ข. เลิษ), ประเสิฐ [(ป. ป/ส. ปฺร)+วร] [(P. pa/S. pra)+vara].

ບໍ່ามาม น. "บำมาฌ", เงินเลี้ยงชีพของข้าธาชุภาธ หรื ผู้เธ็ดเอ็อกมาตธิบ (ข. ฤธป)

กำหนิด (ข. กำตว่), ธางอัล

(ข. ปัตวล => ท. บำนาญ) (Kh. paṁṇāl "bamṇāl" => Th. bamnāñ).

ບໍ່ามัด ก. "บำบัต", ปัดเป่ำ, กำจัด (ข. กำจาต่), เธ็ดให้หายขาดจาภอันตธาย

(ข. ปัปาต่) (Kh. paṃpat "bambat").

ບໍ່ามเพ็น ก. "บำเพ็ญ" (ข. ปัเฃญ) หรื "พ่ำเพ็ง" ก็อ่า (ข. ปัเฃญ) (Kh. paṁpeñ "bambeñ").

ບໍ່ารุง ก. ตึกแต่ง, เธ็ดให้จเธิญขึ้น, ปักปักรักษา

(ข. ปฺรุง, ปัรุง) (Kh. pruṅ, paṁruṅ "brung, bamrung").

ບໍ່ามเพ็ด น. "บำเพ็จ", เงินบำนาญ (ข. ปัตาล) ที่จ่ายให้ขาดเด็อดเลิย แก่ผู้เธ็ดเอ็อกงาน

มาบั่ลธิบกำหนิด (ข. ฤธป+กำตว่)

(ข. ปัตาจ่ => ท. บำเหน็จ) (Kh. paṁṇac => Th. bamnech).

ป

พยัลชนะโต(ติอ)ที่ 15 เป็นพอกอักษ์บ์ธภาๆ และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดพิเสสแทนโต(ติอ) บ ได้ ในพยางค์กาๆคำ สำหรับคำที่มาจากภาสา: ขเมธ, ปาลิ และ สันสกฤต, ...

ปรัสนา [ปะรัดสะหฺนา] น. "ปรัศนา", บัลหา (ป. ปญฺหา/ส. ปฺรศฺน) (P. pañha/S. praśna).

ปรัสนี [ปะรัดสะ-] น. "ปรัศนี", ผู้ถึกถาม, เลื่องหมายถามธูป "?" (ส. ปฺรศฺนี) (S. praśnī).

ปรัชยา [ปะรัดชะ-] น. "ปรัชญา", หยั่งกอิชาความธู้ และ ความจธิๆ (ป. จิตฺต > จฺตฺ => จฺธิๆ)

(ป. ปญฺญา/ส. ปฺรชฺญา) (P. paññā/S. prajñā).

ปรัตยุบัน [ปะรัดตะ-] น. "ปรัตยุบัน์" => ปรัตยุบัน, ปัจจุบัน, เดี๋ธอนี้, หุภมี้นี้

(ป. ปจฺจุปฺปนฺน/ส. ปฺรตฺยุตฺปนฺน) (P. paccupanna/S. pratyupanna).

ปรัมปรา [ปะรำปะธา] อ. สืบๆกันมา, เก่าก่อน (ป./ส. ปรมฺปรา) (P./S. paraṃparā).

ปอัด [ปะหฺวัด] 1. น. "ปอัตติ" => ปอัติ, ความเป็นมา, อ่าอถธาอ (ข. ฤธา), เธื่องธาอ

(ป+อฬตฺต => ป. ปวตฺติ/ส. ปฺรวตฺติ) (pa+vṛtta => P. pavatti/S. pravatti).

2. น. "ปอัตตน์" => ปอัตน์, ความเป็นไป, การเป็นไป

[(ป. ป/ส. ปฺร)+อตฺตน] ((P. pa/S. pra)+vattana].

ปอัดสาด [ปะหฺวัด-] น. "ปอัตติสาตฺร์" => ปอัติสาตร์, ประอัติลาสตธ์, หนังสือที่กล่าวเถิงเหตุ

การณ์ หรื ความเป็นมาตามที่ได้เธ้อมไว้

(ป. ปวตฺติสตฺถ/ส. ปฺรวตฺติศาสฺตฺร) (P. pavattisattha/S. pravattiśāstra).

ปอัดติการ [ปะหฺวัด-] 1. น. "ปอัตติการ" => ปอัติการ, เธื่องที่เป็นมาแล้วแต่ก่อนตามลำดับ

(ข. ลำยาป่) สมัย [(ป. ปวตฺติ/ส. ปฺรวตฺติ)+การ] [(P. pavatti/S. pravatti)+kāra].

2. น."ปอัติการ", สมัยที่ขับหึภ (ข. ฆฺหึภ) และ จื่จำเหตุการณ์ไว้

[(ป. ปวตฺติ/ส. ปฺรวตฺติ)+การ] [(P. pavatti/S. pravatti)+kāla].

3. น. "ปอัติการณ์", ประอัติการณ์, เหตุการณ์ที่มิล่าลอธขับหึภ (ข. ฆฺหึภ) และ จื่จำไว้

[(ป. ปวตฺติ/ส. ปฺรวตฺติ)+การณ] [(P. pavatti/S. pravatti)+kāraṇa].

ปโยภ [ปะโหยก] น. "ปโยค", คำเอ้ำที่ได้ความลธิบ (ข. ฤธ์ป) ถ้อน ตอนหนึ่งๆ, ชั้นของความธู้, อาการสำหรับประกอบ, ความเพ็ธธ (ป. ปโยค/ส. ปฺรโยค) (P. payoga/S. prayoga).

ปโยภปะหาน [ปะโหยก-] น. "ปโยคประธาน" คื เอ้าผู้เธ็ด หรื ผู้กะทำขึ้นต้นปโยค ตามหนังกไอยาก์ธณ์

(ป. ปโยคปธาน/ส. ปฺรโยคปฺรธาน) (P. payogapadhāna/S. prayogapradhāna).

ปโยภสัมปะหาน [ปะโหยกสำ-] น. "ปโยคสัมปหาน", ความสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ของการสมัล

[(ป. ปโยค/ส. ปฺรโยค)+สมฺปหาน] [(P. payoga/S. prayoga)+sampadāna].

ปโยด [ปะโหยด] น. "ปโยชน์", สิงที่ต้องการ, สิงที่ใช้ได้, ผิลที่เกิดขึ้น

[(ป. ป/ส. ปฺร)+โยชน] [(P. pa/S. pra)+yojana].

ปมาด [ปะหฺมาด] ก. "ปมาท", เมินมือ, ลืมสะติ, เลินเล่, บ่ใส่ใจ

[(ป. ป/ส. ปฺร)+มาท] [(P. pa/S. pra)+māda].

ปมาน [ปะมาน, ปะหฺมาน] ก. "ประมาณ": เคยได้ยินคนเถ้าแก่สมัยก่อน อ่า "ผะ-หฺมาน" ก็มี

[(ป. ป/ส. ปฺร)+มาณ] [(P. pa/S. pra)+māṇa].

ปธาสจาก [ปะธาดสะ-] ก. บ่มี-, ไร้-

[(ส. ปฺรวาส-/ข. ปฺรวาส-)+ลาว. จาก] [(S. prāsa-/Kh. prās-)+Lao. chāk].

ปธาชัย [ปะธาไชฺ] น. "ปธาชัย", ความพ่ายแพ้, การเสียชัย (ป./ส. ปฺราชย) (P./S. prājaya).

ปลาด [ปะหฺลาด] อ. "อิปลาส" => ปลาด, ผิดไปจากเดิม

(ป. วิปลฺลาส, วิปริยาส/ส. วิปรฺยาส) (P. vippallāsa, vipariyāsa/S. viprayāsa).

ปธาด 1. อ. "ปธาส", กแอ่ว(แภอ่ว), โยน, ชัด, ป่อย

(ส. ปฺรวาส-/ข. ปฺรวาส-) (S. prāsa-/Kh. prās-).

2. น. "ปธาชฺญ์", ผู้จลาด (ข. จฺลาต) ผู้ธอบธู้ (ป. ปญฺญ/ส. ปฺราชฺญ) (S. paññā/S. prājña).

ปธามาด [ปะธา-] น. (ธ้อยภอๆ) "ปธามาส", การจับต้องๆ, การลูบคำ: ใช้อ่า "ปริมาส" ก็มี

(ป. ปรามาส/ส. ปรามฺฤศฺ) (P. parāmāsa/S. parāmṛś).

ปธฌน [ปะ-] น. "ปเธ็ญญ์" => เปธ็ญญ, ปเธ็ญญ, ผู้สอนความธู้ด้านปริยัติธัมม์

(ป. ปริญฺญา/ส. ปริชฺญา) (P. pariññā/S. parijñā).

ปอิด 1. อ. "ปะอิตต์" => ปะอิต, ประอิตธ์, สะอาด, บ่ธิสุทธิ์

(ป. ปวิตฺต/ส. ปฺรวิตฺร) (P. pavitta/S. pavitra).

2. ก. "ประอิส", เอ้ำไปใน, เอ้ำไปในสาภ (ข. จาภ) (ส. ปฺรวิศฺ) (S. pravīś).

3. อ. "ประอิทธ์", โยน, แผ่ภะจาย, เพิ่มเติม (ส. ปฺรวิทฺธ) (S. praviddha).

ปอิน [ปะ-] อ. "ปอิต", ประอิต, จลาด (ข. จฺลาต), มิสีมีดี

(ป. ปวีต/ส. ปฺรวีต) (P. pavīṇa/S. pravīṇa).

ปะภะธะบัง น. หนังสี, ลัมภีธ์, ตำธา, คำบี้เธาใช้อ่า "ปภัธต์" ดั่ง: "สภุตาปะภัธต์" เป็นต้น

(ປ. ປກຣຕ/ส. ปฺรกรณ) (P. pakāraṇaṁ/S. prakāraṇaṃ).

ปะกอบ (ຄຳເດັ່ຽວກັນກັບ ปะการะนัง ยู่เหิงนี้) 1. น. "ปะกัรต์", ເຣື່ອງ, ໜັງສື, ຄັมภีร์

(ป. ปกรต/ส. ปฺรกรต) (P. pakaraṇa/S. prakaraṇa).

2. ก. "ปะกัร", ผ้อม, สิม, มิ, ติกแต่ง [(ป. ป/ส. ปฺร)+กร] [(P. pa/S. pra)+kara].

ปะกอบ ก. ເອົາຊິ้นส่วนต่างๆมาโธม(ธวม)เอ้ำกัน ให้เป็นธูปร่างที่ต้องการ: เลียไก่ยีบ ลิบ ເຖົ້າລິบแก่สมัยก่อนว่า "ผะกอบ" ซึ่งใกล้เคียงกับเค้ำที่สุด

(ข. ผฺกอป/มอญ. ผฺกป) (Kh. ph-guap "ph-kuab"/Moñ. bgôp).

ปะกัม [-กำ] น. "ผลิกัมม์" => ปกัมม์, ผีปะจำของลัภดิ์สิทธิ์ = ผีปกัมม์. อ. เอัดยำ, ลัภดิ์สิทธิ์, มิอำนาจ (ข. อำนาจ) ถั่ง: แส้ปกัมม์, หวายปกัมม์. "ผลิกัมม์" ภาสาปาลิว่า = "บูชา" [ผลิ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [bali+(P. kamma/S. karma)].

ปะกาสนิยะบัด [-สะนิ-] น. "ปะกาสนิยบัตต์" => ปะกาสนิยบัต, ปะกาลนิยบัตร์, ใบสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ลวามธู้ หื ลุตสิมบัติ

(ป. ปกาสนียปตฺต/ส. ปฺรกาศนียปตฺร) (P. pakāsanīyapatta/S. prakāśanīyapatra).

ปะกาสิด น. "ปะกาสิต", ปะกาลิต, คำเว้ำที่มีอำนาจ (ข. อำนาจ), คำสั่งเด็ดขาด

(ป. ปกาสติ => ปกาสิต/ส. ปฺรกาศิต) (P. pakāsati => pakāsita/S. prakāśita).

ปะกาย น. "ปะกาย", ดาวเผัก, ดาวผกาย = ดาวธุ่ง (ข. ผฺกาย) (Kh. phkāya).

ปะกาด 1. ก. "ปะกาส", ส่องแสง, สิ่งเสัยง. น. แสงสว่าง, ลวามสว่าง, ผู้ส่องแสงที่อ, ผู้สิ่งเสัยงที่อ (ยิงตามลวามพาย จากภาสาปาลิ)

(ป. ปกาส/ส. ปฺรกาศ) (P. pakāsa/S. prakāśa).

2. น. "ปะกาสน์" (ป+กาสฺ+ยุ > อน = ปกาสน), กาธบ่าอธ้อง, กาธบอกให้ธู้ที่อไป

(ป. ปกาสน/ส. ปฺรกาศน) (P. pakāsana/S. prakāśana).

ปะกาน น. "ปะกาธ", ซุมิด, ย่ำๆ, แนอ [(ป. ป/ส. ปฺร)+การ] [(P. pa/S. pra)+kāra].

ปะกาธะบัม [-บำ-] (ลำเดัธ่อกับกับ ปะกะธะนัง ยู่เหิง) น. "ปะกาธกัม", เธื่อง, หนังสื

(ป. ปกรณ/ส. ปฺรกรณ) (P. pakāraṇaṁ/S. prakāraṇaṃ).

ปะกิด น. (แบบ) "ปะกิต", ปะกาส, แจ้งลวาม, สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง), แต่ง, ติกแต่ง. อ. ลืชาผากิย(ปากิย), มิชื่อเสัยง, งาม; "ใล่จักติกแต่งตั้ง แปงภาพย์กอบปะกิต" (สิบชัย)

(ป. ปกาส/ส. ปฺรกาศ => ปฺรกิต) (P. pakāsa/S. prakāśa => prakita).

ปะกินกะ [-กินนะ-] อ. "ปะกิตตกะ", ปะกิธตกะ, เล็กๆน้อยๆ, สับปันลินเลกับ, เธื่องธอาย

(ป. ปกิญฺญก/ส. ปฺรกีรฺณก) (P. pakiṇṇaka/S. prakīrṇaka).

ปะกิธะบัม [-บำ] ก. "ปะกิธตัม", ปะกิธตัม, แจกออกไป. น. กาธแจก หื กาธจำหน่ายออกไป

(ป. ปกิธตมฺ/ส. ปฺรกีรฺณมฺ) (P. pakīṇṇam/S. prakīrṇam).

ปะโกด น. "ปะโกย", ปะโกย, สัยยาจำนอน 100.000.000.000.000 [ห่(เท่ำ)กับ ร้อย ล้านโกย] [(ป. ป./ส. ปฺร)+โกฏิ] [(P. pa/S. pra)+koṭi].

ปะคอง ก. "ปะคธอง", ชอ้านชู, ชูไว้บ่ให้ล้ม (ข. ปฺรคฺอง) (Kh. pragrôṅ "brakrông").

ปะโคม 1. ก. "ปะโคม", บัธเลงถิบติ(-ตธิ) เป็นสัลฆาตในบางพิธี เพื่อสักภาธะบูชา หื ย้องย่ (ข. ปฺรกม) (Kh. prakôm "brɔkôm").

2. ก. "ปะโคม" ยังมิลวามพาย กิงกับภาสาปาลิ-สันสกฤต ถั่งที่เห็น ยู่ล่มนี้

(ป./ส. อาหิต; ป. อาหิตฺต/ส. อาหิตฺถ) (P./S. vādita; P. vāditta/S. vāditra).

ปะจุ ก. จุ, สแบิ, มอบให้: ใช้แต่ จุ ชื่ๆ กำมิ (ข. ปฺรจุ) (Kh. pracu "brachu").

ปะแจ น. "กุลแจ", กะแจ (ป./ส. กุญฺจิกา; มาล. กุนฺจิ) (P./S. kuñcikā; Mal. kunci).

ปะจัก อ. "ปะจะจักข์", ปะจักย์, แจ่มแจ้ๆ, ลักแน่; เธ้ธูบเป็นคำลูกปะสิม(ผสิม) แด่กำมิ

(ป. ปจฺจกฺข/ส. ปฺรตฺยกฺษ) (P. paccakkha/S. pratyakṣa).

ปะจับ, ปะจิบ ก. "ปะจัล", สู้ธบ, ต่ตำบ, ยั้บเป็นส่วน เช่น: ฝายั้บห้อง เป็นต้น. ถ้าตื่มคำ "ขาบ" เอ้ำไป = "สู้กับแบบตะลุมบอบ" (ข. ฉฺจล) (Kh. phcoñ "pha-chôn").

ปะจับตะ อ. "ปัจจับต์" => ปะจับต์, ที่สุด, ปายเขตแดบ. ไทย์เธ้ธูบเป็บ ประจันต์

(ป. ปจฺจนฺต/ส. ปฺรตฺยนฺต) (P. paccanta/S. pratyanta).

ปะจับตะลาม น. "ปะจับตลาม", บ้ามปายแดบ, บ้ามบอก. ไทย์เธ้ธูบเป็บ (ส.+ป.) = ประจันตคาม

(ป. ปจฺจนฺต+ลาม/ส. ปฺรตฺยนฺต+ลฺราม) (P. paccanta+gāma/S.pratyanta+grāma).

ปะจับตะชิบบิด น. "ปะจับตชิบบิท", ตาแสงปายเขตแดบ

[(ป. ปจฺจนฺต/ส. ปฺรตฺยนฺต)+ชนปท] [(P. paccanta/S. prayanta)+janapada].

ปะจับตะปะเทด น. "ปะจับตปะเทส", ปะเทสปายแดบ

(ป. ปจฺจนฺตปเทส/ส. ปฺรตฺยนฺตปฺรเทศ) (P. paccantapadesa/S. pratyantapradeśa).

ปะจาบ ก. "ปะจาบ", ปะกาสลวามชื่อ, เธัดให้เธ้ดหาบ; กาสาไทย์เธ้ธูบเป็บ = ประจาน

(ข. ผฺจาล) (Kh. phcāl).

ปะจิม น. "ปัดจิม" => ปจิม, ทิสตาเอับติก; ถ้าเอิาตามกาสาปาลิเลีย แม่บ "ปัจจิม"

(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม) (P. pacchima/S. paścima).

ปะสังสา น. "ปสังสา", กาธสัธเสิย (ข. สธเสิธ), กาธย้องย่ (ป. ปสංสา) (P. pasaṁsā).

ปะสุ น. "ปสุ", ปสุ, สัต(สัตว์)เล้ัธง สำหับไว้ใช้เอ้ธูบกางบ และ ไว้ย้ากิบ

(ป. ปสุ/ส. ปศุ) (P. pasu/S. paśu).

ปะสุสัด น. "ปสุสัต", ปสุสัตว์, สัต(สัตว์)เล้ัธง, กาธเล้ัธงสัต(สัตว์)

(ป. ปสุสตฺต/ส. ปศุสตฺว) (P. pasusatta/S. paśusatva).

ปะสัยหะ [-ไส-] ก."ปะสัยหะ", ปะสัยหะ, อื่มเข้ัง, บิบบังลับ

(ป. ปสยฺห/ส. ปฺรสยฺห) (P. pasayaha/S. prasayha).

ปะสัยหาบาบ [-ไส-] น. "ปะสัยหาบาธ", ปะสัยหาบาธ, กาธบิบบังลับ (ข. ปวฺลาป่), กาธอื่มเข้ัง

[(ป. ปสยฺห/ส. ปฺรสยฺห)+อาการ] [(P. pasayaha/S. prasayha)+ākāra].

ปะสัด, ปะสัดถะ อ. "ปะสับภะ" => ปะสัภ; ดัดแปงมาธ้ธูบเป็บ "ปะเสิยก์" => ปะเสิภ, ดิเลิส (ข. เลิช), ดีหฺาย, ธู้จักภับดิ: ภาสาไทย์เธ้ธูบปะปิบ เป็บ ประเสริฐ (<= ส. ปฺรสสฺถ)

(ป. ปสฏฺฐ/ส. ปฺรศสฺถ) (P. pasaṭṭha/S. prasaṣṭha).

ปะสับบะ ก. เหฺ็อมใส (ป. ปสนฺน/ส. ปฺรสนฺน) (P. pasanna/S. prasanna).

ปะสับบาบาบ น. "ปะสับบาบาธ", อาบาธเหฺ็อมใส, ลวามเหฺ็อมใส

[(ป. ปสนฺน/ส. ปฺรสนฺน)+อาการ] [(P. pasanna/S. prasanna)+ākāra].

ปะสาด 1. น. "ปะสาสน์", กาธแนะนำ, กาธบอกสอบ, กาธปิกลธอง (ข. ฉฺธง), กาธสั่งสอบ

(ป. ปสาสน/ส. ปฺรศาสน) (P. pasāsana/S. praśāsana).

2. น. "เส้ันปะสาท", เส้ันเอ้ัน สำหัับเธัดให้ธู้เมื่อธองลิบ และ สัต(สัตว์). น. ลวามยิบดิ, ลวามเหฺ็อมใส. ก. ยิบดีให้, ปะทานให้, มอบให้

(ป. ปสาท/ส. ปฺรสาท) (P. pasāda/S. prasāda).

ปะสาบ 1. ก. "ปะสาบ", เธัดให้ติดต่กับ, ผิอพันธ์ซึ่งกันและกัน; เธัดให้แจบเอ้ำกันจิบได้: คำนี้ ลาอบ่ได้สะกิดตามอเมธ, ส่วบกาสาไทย์สะกิดเป็บ ประสาน (ข. ฉฺสาธ) (Kh. phsār).

2. ก. เป้ัธดออก, แผ่ออก, อยายออก; ส่วบสับสกฤต ให้ลวามพายว่า ก. "เที่ธอไป"

(ป. ปสาร/ส. ปฺรสาร) (P. pasāra/S. prasāra).

ปะสิด 1. อ. "ปะสิต", สิมบูธณ์, ลธิบอุด (ข. ฤธป่) = Fr. complexe/En. complex

(ป. ปสิตฺติ) (P. pasitti).

2. อ. "ปะสิทธิ์", สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), ได้มาถั่งใจมัก. ก. เธัดให้สำเธ็จ, เธัดให้ได้ใจมัก; เหัธบใส่กับภาสาฝธั่ง-อังกลิส = Fr. efficace/En. effective

[(ป. ป/ส. ปฺร)+สิทฺธิ] [(P. pa/S. pra)+siddhi].

ปะสิดติพาบ น. "ปะสิตติภาพ", ลวามสิมบูธณ์, ลวามลธิบ (ข. ฤธป่) ซุด; เหัธบใส่กับภาสาฝธั่ง-อังกลิส = Fr. complexité/En. complexity

(ป. ปสิตฺติ+ภาว) (P. pasitti+bhāva).

ปะสิดทิพาบ น. "ปะสิทธิภาพ", ปะสิทธิภาพ, ลวามอ่องไอ ในภาธเธัดให้ได้ถั่งใจปะสิงค์; เหัธบใส่กับภาสาฝธั่ง-อังกลิส = Fr. efficacité/En. efficiency

[(ป. ปสิทฺธิ/ส. ปฺรสิทฺธิ)+ภาว] [(P. pasiddhi/S. prasiddhi)+bhāva].

ปะสิดปะสาด ก. "ปะสิทธิ์ปะสาท", มอบพายให้สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ตามลวามปะสิงค์

(ป. ปสิทฺธิปสาท/ส. ปฺรสิทฺธิปฺรสาท) (P. pasiddhipasāda/S. prasiddhiprasāda).

ปะสูด ก. "ปะสูติ", ปะสูติ, เกิด (ข. ผิต, กำเนิต), ออกลูก

(ป. ปสูติ/ส. ปฺรสูติ) (P. pasūti/S. prasūti).

ปะเสิด (มาจาก ปะสัด, ปะสัดถะ ยู่เหิง) อ. "ปะเสิยก์" => ปะเสิภ, ดิเลิส (ข. เลิช), ดีที่สุด

(ป. ปสฏฺฐ/ส. ปฺรศสฺถ) (P. pasaṭṭha/S. prasaṣṭha).

ปะสิก น. ดัดแปงมาจากคำว่า "อุบาสิก", อุปาสิก (ป./ส. อุปาสก) (P./S. upāsaka).

ปะสิง ก. "ปะสิงค์", ต้องกาธ, ฝากได้ (ป. ปสงฺค/ส. ปฺรสงฺค) (P. pasaṅga/S. prasaṅga).

ปะสิบ 1. น. "ปะสิพ", กาธเกิดผิล (ป. ปสว/ส. ปฺรสว) (P. pasava/S. praśava).

2. ก. ผิบ, ผ้, ผิบผ้, เห็บกับ: คำนี้ สะกิดแบบลาวๆ: ส่วบภาสาไทย์เธ้ธูบเป็บ ประสบ.

ปะสิม ก. ปิบกับ, ลิบเอ้ำกับ. ถ้าเอิาตามภาสาขเมธ แม่บเธ้ธูบเป็บ "ผสิม"

(ป. ปสม/ส. ปฺรสม => ข. ผฺสำ) (P. pasama/S. prasama => Kh. phsaṁ "phsôm").

ปะชวบ ก. (ธาชา) "ปะชวธ", เจ้ับไธ้ (ป. ปชฺช/ส. ปฺรชฺวธ) (P. pajara/S. prajvara).

ปะชา น. "ปะชา", ชู่ลิบ (ป. ปชา/ส. ปฺรชา) (P. pajā/S. prajā).

ปะชากอบ น. "ปะชากัธ", ชู่ผิลเมืองๆ, ชู่ลิบที่อไป, ชู่ลิบ และ สัต(สัตว์)ที่อไป

[(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+กร] [(P. pajā/S. prajā)+kara].

ปะชาชิบ น. "ปะชาชิบ", ชู่ลิบ, ชู่ผิลเมืองๆ [(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+ชน] [(P. pajā/S. prajā)+jana].

ปะชาทิปะไต ນ. "ปะชาธิปไตย์", ธะเบ๊ยบ (ข. เญป, ธเปฺป) ภาธปักคธอๆ (ข. ฤธๆ) บ้านเมืองๆ, ปะเทส ที่ถืเอิาตามคอามเห็นของๆฝู่พิลเมืองเป๋นส่วนใหธ่

① (ป. ปชา+ป. อาธิปเตยฺย => ปชาธิปเตยฺย) (P. pajā+ādhipateyya => pajādhipateyya).

② (ส. ปฺรชา+ป. อาธิปเตยฺย => ปฺรชาธิปตฺย) (S. prajā+ādhipateyya => prajādhipatya).

ปะชาบาด ນ. "ปะชานาถ", เจ๊้าของปะชๆ, ผธะเจ๊้าแผ่นดิน, ผู้เป๋นที่เผิ่งของปะชาชิน

[(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+นาถ] [(P. pajā/S. prajā)+nātha].

ปะชาบ๋ดี ນ. "ปะชาบ๋ดี", เจ๊้าแห่งฝู่สัต(สัตอ์), นายของคิน

[(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+ปติ] [(P. pajāi/S. prajā)+pati].

ปะชาบาบ ນ. "ปะชาบาล", ภาธปักคธอๆ (ข. ฤธๆ) พิลเมืองภายในเขตแดอๆ

[(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+ปาล] [(P. pajā/S. prajā)+pāla].

ปะชาพิบาบ ນ."ปะชาภิบาล", ผู้ปักคธอๆ (ข. ฤธๆ) พิลเมืองๆ, ภาธปักคธอๆซาอเมืองๆ

[(ป. ปชา/ส. ปฺรชา)+อภิปาล] [(P. pajā/S. prajā)+abhipāla].

ปะชาธาด, ปะชาธาสดอบ ນ. "ปะชาธาบยน์", ปะชาธาบผ่ธ, ฝู่พิลเมืองๆ

(ป. ปชา+ส. ธาษฺยธ/ส. ปฺรชา+ธาษฺยธ) (P. pajā+S. rāṣṭara/S. prajā+rāṣṭara).

ปะชิด อ. "ปะชิต", เอ๊้าใก้, แปะ: "ปะชิดแพบเท้ๆ ทูลไทอ้พธะยอดเมืองๆ" (สินไซ๎ย)

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+ชิต] [(P. pa/S. pra)+jita].

ปะชุม ก. "ปะชุม", ชุมนุม, โธม(ธอม)ก้มปธึกษๆ (ป. ปฺธิภฺขา/ส. ปฺธิภฺษา) หาธื (ข. ปฺธชุ๋) (Kh. prajuṁ "prachum").

ปะยุก ก. "ปธะยุภต์" ภิๆภับสัพท์อิซาภาธ = Fr. à appliquer/En. to apply), ถัดแปๆใหม่ (ป. ปยุตฺต/ส. ปฺรยุกฺต) (P. payutta/S. prayukta).

ปะยิๆ ນ. "ปะยิๆงุ๋", ปธะยิๆงุ๋, บำถอามธู้ในอิทยาภาธต่าๆๆ มาบำใช้ให้เป๋นปโยชน์ (ป. ปิยงฺคุ/ส. ปฺริยงฺคุ) (S. piyaṅgu/P. priyaṅgu).

ปะยุด ก. "ปะยุทธ์", ปธะยุทธ์, ธิบเธอภัน, เธอภัน, ต่สู้ภัน

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+ยุทฺธ] [(P. pa/S. pra)+yuddha].

ปะยูบ ນ. "ปะยูธ", เช๊้อแมอ, เผิ่าพันธุ์, ตธะภูล, ลาติพีน้ๆ

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+ยูธ] [(P. pa/S. pra)+yūra].

ปะถับ ก. "ปะถับ", ปธะถับ, เธ๊ดให้เป๋นธะเบ๊ยบ (ข. เญป, ธเปฺป), เธ๊ดให้ๆิดๆาม

(ข. ตาป, ปฺรตาปฺป => ปฺรฬาป่) (Kh. tāp, pratāpp => praṭap "braḥab").

ปะถา 1. อ. ทั้งเพ็ด(พ็ด), บัธถๆ: "ทุภปะถาพ้อม พิลมานมี้ม่อๆ" (ป. ปตา/ส. ปฺรถา) (P. patā/S. pratā).

2. ภ. ถำทิน, ถำได้ดิน เช่๋น: ปะถาน้ๆ = มุดน้ๆ, ปะถาดิน = มุดดิน.

ปะถาภ ນ. (แบบ) "ปะถาภ" (เอ๊ธูบตามธูปสันสภฬต), ธุๆธูปสี่เหฺลี่ยมยาอ หฺรื สี่เหฺลี่ยมผืนผ้ๆ (ป. ปฬาภ/ส. ปตาภ) (P. paṭāka/S. patāka).

ปะถาด อ. "ปะถาส", สๆามัญ, ติภต่ๆ, ติภอ๊บ; ไทย์เอ๊ธูบเป๋น ประถาม. ขเมธ = บอภธะเบ๊ยบ (ข. เญป, ธเปฺป), บอภธิตบอภธอย (ข. ฆฺพาส) (Kh. ph-ṭās).

ปะถาบ ນ. "ปะถาป", ถอามธ้อน, ถอามธ้อนใจ, ถอามธ้อนธิน; อำนาจ (ข. อำภาจ่), ถอาม เป๋นใหธ่, เภ๊ธูถีย์ส หฺรื เภ๊ธูถีย์ส (ป. ปตาป/ส. ปฺรถาป) (P. patāpa/S. pratāpa).

ปะถุด อ. "ปะถุจ", ปธะถุจ, เบ๊ธูบ, ลื, ถั่ง, เพ็อน: อ. "ปะถุจถั่ง", เบ๊ธูบถั่ง, ลือถั่ง, เพ็อนถั่ง: ไทย์เอ๊ธูบเป๋น ประดุจ (ข. ฌูจ, ปฺรฌูจ) (Kh. ṭūc, praṭūc "braḥūch").

ปะถิสถาน [-ถิถสะ-] ນ. "ปะถิษฐาน", ปธะถิษฐาน, ภาธตั้งไอ้, ภาธแต่งตั้ง. ภ. แต่งตั้งอ๊บไอ้ (ป. ปติฏฺฐาน/ส. ปฺรถิษฺฐาน) (P. patiṭṭhāna/S. pratiṣṭhāna).

ปะถิด ภ. "ปะถิษฐ์" => ปะถิภ, ปธะถิษฐ์, แต่งตั้งอ๊บ, เธ๊ดอ๊บ, ถิดเธ๊ดอ๊บ (ป. ปติฏฺฐ/ส. ปฺรถิษฺฐ) (P. patiṭṭha/S. pratiṣṭha).

ปะเถ๊น ນ. อ้ถอามสำคัน (ท. ประเด็น) (Th. praḍen).

ปะถิน 1. ນ. "ปผิล", หฺญ้าถๆ, เผดาน, ฉั้น (ป. ปฬล) (P. paṭala).

2. อ. "ปธะถิน", เภ๋ๆ, แภ่ (ส. ปฺรถน) (S. pratana).

3. ภ. "ปะถิน", เธ๊ดติภ, เหงั่อๆ, หฺมดลิๆ, เอ๊ๆเพ๊้อๆ. น. เผิ่มให้, เติมให้, แถมให้, ใช้ทิดแทน สิ่งที่อาดอยู่. (ป./ส. ปถน) (P./S. patana).

4. ภ. ถิ้มถินแล้อ, ขี่ได้ใช้ถินแล้อ.

ปะตลาภาด [-ถะลา-] ນ. "ปฬลาภาส", ฉั้นอาภาส (ป. ปฬล+อาภาส) (P. paṭala+ākāsa).

ปะตาปๆ ນ. (ธ้อยภอๆ) นักบอธุ, นักพธิต (ชวา./มาล./อินโด. เปิธุดาปๆ) (Javā./Mal./Indo. pertapa).

ปะตาปๆภาฬๆ ນ. นักบอธุผู้ใหธ่, นักพธิตผู้ใหธ่, เทอดาผู้ใหธ่ (ชวา./มาล./อินโด. เปิธุดาปาภาฬา) (Javā./Mal./Indo. pertapakala).

ปะติ 1. ນ. (แบบ) ปธะถัก, "ปะบัก", ไม้ที่หาๆปาย เอิาเหฺ็กแหฺมเสียบไอ้ สำหฺับแหงๆสัต (สัตอ์)ลาภแภ่: ภาสาแปร์ธี (เปิร์เธ๊ธ) อ่า "ภะถัก" Pers. katak = ไม้ถ้อนเท้ๆ

① [(ป. ป/ส. ปฺธ)+โถห => ปโถห/ปฺธโถห] [(P. pa/S. pra)+toda => patoda/pratoda].

② (ป. ปฬภ) (P. paṭaka).

2. ນ. "ปาภะถักใหธ่", ชื่ปาหะเลชุนิดหนึ่ๆ ในสกุล Encrasicholina แลร Stolephorus; "ปาภะถักใหธ่"; *icht. Stolephorus indicus.* อิๆส์ (Fam.) Angraulidae.

ปะติ 2. "ปะบิ-", ปธะติ-, เป๋นคำอุปสัต ในภาสาปาลิ-สันสภฬต = ฉะเพาะ (ข. ฉฺเพาะ) ตอบ, หฺ็บ, หอบ สำหฺับใช้ออภหน้าคำอื่น (ป. ปฏิ-/ส. ปฺรติ-) (P. paṭi-/S. prati-).

2. ນ. "ปติ", บ๋ดี, นาย, ผิอ, ผู้เป๋นใหธ่, สิ่งเป๋นใหธ่ (ป./ส. ปติ) (P./S. pati).

ปะติภาบ ນ. "ปะบิภาธ", ปธะติภาธ, ภาธตอบแทบ, ภาธสะท้อนภับ, ภาธส้อมแปๆ: ນ. ผู้ต่ต้าบ, ฝ่ายอัดออาๆ = Fr. agresseur (-euse)/En. agressor

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+ภาธ] [(P. paṭi/S. prati)+kāra].

ปะติกิธิยาๆ ນ. "ปะบิกิธิยา", ผิลของภาธเธ๊ดที่เป๋นเหตุให้เภิดอาภาธกิธิยาๆ ภับมาเป๋นอิภย่าๆ หนึ่ๆ ซึ่งส่อนหฺายมิผิลกิๆภับอ้ามภับผิลเดิม

(ป. ปฏิกิธิยา/ส. ปฺรติกฺริยา) (P. paṭikiriyā/S. pratikriyā).

ปะติกูบ อ. "ปะบิกูล", ปธะติกูล, หน้าหฺ่าย, เป๋นหน้าอี๋เดือด. น. สิ่งเสสเหฺ็อ

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+กูล] [(P. paṭi/S. prati)+kūla].

ปะติคะ ภ. (แบบ) "ปฏิฆะ", เคือดถดแค้น, อัดใจ, ถิดร้าย (ป. ปฏิฆ) (P. paṭigha).

ปะติดาหิภ ນ. "ปะบิถาหิภ", ผู้ธับของๆหาบ: เป๋นคำใช้คู่ภับ "หาฮิภ" ผู้ให้ => ปะบิหาฮิภ (ป. ปฏิคฺคาหก) (P. paṭiggāhaka).

ปะติถิม ນ. "ปะบิถิม", ผู้ธับแขภ, ผู้เบิ่งแยงภาบต้อนธับ (ป. ปฏิคม) (P. paṭigama).

ปะติสังขอบ ນ. "ปะบิสังขๆ์ธต์", ภาธส้อมแปๆ. ภ. แปๆ, ส้อมแปๆ, บิอธบัติ, ติภแต่ๆ (ป. ปฏิสงฺขรณ/ส. ปฺรติสํขรณ) (P. paṭisaṅkharaṇa/S. pratisaṃkharaṇa).

ปะติเสด ภ. "ปะบิเสธ", บ่ธับ, บ่ยอมธับธู้เห็น, ห้าม, บ่เอิา (ป. ปฏิเสธ) (P. paṭisedha).

ปะติสันถาบ ນ. "ปะบิสันถาธ", ภาธต้อนธับด้อยอาจๆ หฺรื สิ่งของๆ ภ. ธับต้อนแขภ (ป. ปฏิสนฺถาร/ส. ปฺรติสํสฺตาร) (P. paṭisanthāra/S. pratisaṃstāra).

ปะติสิบทิ ภ. "ปะบิสิบธิ", ปธะติสิบธิ, เภิด (ข. เกิด, ภฺเกิด), เภิดใหม่, เอิาภำเนิดในท้องแม่ (ป. ปฏิสนฺธิ/ส. ปฺรติสํธิ) (P. paṭisandhi/S. pratisaṃdhi).

ปะติสัมพัน [-สำ-] ภ. "ปะบิสัมพันธ์", ปธะติสัมพันธ์, ภาธสัมพันธ์, ภาธเกี่ยอข้องภัน (ป. ปฏิสมฺพนฺธ/ป. ปฺรติสંพนฺธ) (P. paṭisambandha/S. pratisaṃbandha).

ปะติสัมพิทา [-สำ-] ນ. "ปะบิสัมภิทา", ปธะติสัมภิทา, ปัญญาแตภ, ถอามธู้แตภ (ป. ปฏิสมฺภิทา/ส. ปฺรติสંภิทา) (P. paṭigsambhidā/S. pratisaṃbhidā) มี 4 ย่าๆด้อยภัน ถือ:

① "อัตถุปะบิสัมภิทา" ปัญญาอันแตภในอัตถุะถถิ เป๋นถอามของถำหธ้ ถิถอามพาดให้ภว้าๆ ขอาๆได้ หฺรื อธิบายถำสุภาสิต(-บิต) ออภไปได้ย่าๆภว้าๆขอาๆ, อิภย่าๆหนึ่ๆ พาย เอิาปัญญาอันถึดเห็นผิลภายหน้าได้ถืภต้อๆ ภ์นับเป๋น "อัตถุปะบิสัมภิทา".

② "ธัมมปะบิสัมภิทา" ปันยาอันแตภในทัม ถือธู้จักหธ้เอิาใจถอามสำคัน ในถอามอธิบาย อันภว้าๆขอาๆ มาเป๋นหฺ็ภ หฺรื ธู้จักเหตุว่า ผิลสิ่งนี้เภิดมาแต่เหตุสิ่งนั้น ย่าๆถืภต้อๆ.

③ "นิธุตติปะบิสัมภิทา" ปัญญาอันแตภในภาสา ถือธู้จักใช้ถำเว้าพ่ดีพ่ ๆาม พาให้ผู้ฟังเอ้าใจว่าย แลร เชื่อฟังตลอดจินธู้ภาสาต่าๆปะเทสได้ดี.

④ "ปะบิภาๆปบิสัมภิทา" ปัญญาอันแตภในไหอ ถือมีปัญญาว่อๆไอ สามาๆถุ๊กล่าอแภ้สั่ ถามได้ถืภต้อๆเพาะสิมในทันทีทันใด.

ปะติยๆ ภ. "ปะบิญญา", ปธะบิชฺญาๆ, ธู้ฉะเพาะ (ข. ฉฺเพาะ), ให้ถำพั้นสัญญาๆ, ยืนยันสิ่งสักถ์ สีหธิ์ หฺรื เอิาถอามบ่อิสุหธิ์ใจเป๋นที่ตั้ง (ป. ปฏิ+ญา => ปฏิญฺญา/ส. ปฺรติชฺญา) (P. paṭi+ñā => paṭiññā/S. pratijñā).

ปะติยาน ນ. "ปะบิญาถ", อ้ถิภลิๆยืนยัน, ถำพั้นสัญญาๆ, ภาธให้ถำพั้นสัญญาๆ. (ป. ปฏิญฺญาถ/ส. ปฺรติชฺญาน) (P. paṭiññāṇa/S. pratijñāna).

ปะติยุด ภ. "ปะบิยุทธ์", ปธะติยุทธ์, ส้ธับตอบ, ส้ธับภับถืน (ป. ปฏิยุทฺธ/ส. ปฺรติยุทฺธ) (P. paṭiyuddhi/S. pratiyuddha).

ปะติหิน ນ. "ปะบิหิน", ปธะติหิน, แบบสำหฺับเบิ่งอันเดือนปี, แปอ่าๆ ฉะเพาะ (ข. ฉฺเพาะ) อัน, หุภอัน; ถำนี้เธิาใช้เป๋น "ปะนินหิน" แบบภายพันธุ์ภ์มิ (ป. ปฏิหิน/ส. ปฺรติหิน) (P. paṭidina/S. pratidina).

ปะติบัด ภ. "ปะบิบัตต์" => ปะบิบัติ, เธ๊ด; ปะพึตต์ => ปะพึติ (ป. ปฏิปตฺติ/ส. ปฺรติปตฺติ) (P. paṭipatti/S. pratipatti).

ປະຕິບັດ ອ. "ປະຕິບັຖ", ປຣະຕິບັຖ, ສອນທາງ, ທອນທາງ

(ປ. ປຕิปตฺ/ส. ปฺรติปตฺ) (P. paṭipatha/S. pratipatha).

ປະຕິປະທາ ນ. "ປະຕິປທາ", ທາງດຳເນີນ (ຂ. ເຜິ, ผ่เตีย), ຄວາມປະພຶຕຕິ => ປະພຶຕິ

(ป. ปฏิปทา) (P. paṭipadā).

ປະຕິປັກ ນ. "ປະຕິປັກຂ໌", ປຣະຕິປັກຫ໌, ຝ່າຍກົງຂ້າມ, ຂ້າເສິກ, ສັຕຕູ(สัตรู)

(ป. ปฏิปกฺข/ส. ปฺรติปกฺษ) (P. paṭipakkha/S. pratipakṣa).

ປະຕິພັດ ກ. "ປະຕິພັທຣ໌", ປຣະຕິພັທຣ໌, ຜູກພັນ, ເກັ່ຽວເນື່ອງ, ຮັກແພງ ເຊັ່ນ: ມີຈິຕໃຈປະຕິພັທຣ໌

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+ฆหฺส] [(P. paṭi/S. prati)+baddha].

ປະຕິພາກ 1. ກ. "ປະຕິພາກຍ໌", ປຣະຕິພາກຍ໌, ເວົ້າໂຕ້ຕອບ, ເຖັ່ຽງຄືນ

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+วากฺย] [(P. paṭi/S. prati)+vākya].

2. ນ. "ປະຕິภาค", ປຣະຕິภาค, ส่วนเปรียบเทียบ, ส่วนเหมือน, ส่วนคื

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+ภาค] ([P. paṭi/S. prati)+bhāga].

ປະຕິພາคนิมิต [-พาคะ-] ນ. "ປະຕิภาคนิมิต", นิมิตเปรียบเทียบ คือ สิ่งใดจับติดตาเมื่อหลับตาลงอาจคิดแบ่งส่วนสิ่งนั้นออกให้สิมสัตภาบได้

(ป. ปฏิภาคนิมฺมิต/ส. ปฺรติภาคนิรฺมิต) (P. paṭibhāganimmita/S. praṭibhāganirmita).

ປະຕິพาน ນ. "ປະຕิภาค", ปัญญาไว, ไหว, ปัญญาสิด (ป. ปฏิภาค) (P. paṭibhāṇa).

ປະຕິพานกะวี ນ. "ປະຕิภาคกวิ", นักแต่งกลอนสิด (ป. ปฏิภาคกวิ) (P. paṭibhāṇakavi).

ປະຕິมา, ປະຕິมากอบ ນ. "ປະຕิมา", ปะนิมากัร, รูปเปรียบเทียบ, รูปแทนพระพุทธะเจ้า

[(ป. ปฏิมา/ส. ปฺรติมา)+กร] [(P. paṭimā/S. pratimā)+kara].

ປະຕິรูบ ก. "ปะนิรูป", ประติรูป, เปลี่ยนแปลงให้ดี, เปลี่ยนแปลงให้สิมควร. อ. สิมควร, เปรียบเทียบ, ปั้นแต้, ติกแต่งให้สิมควร [(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+รูป] [(P. paṭi/P. prati)+rūpa].

ປະຕິรูปะเทด ນ. "ปะนิรูปเทศ", ประติรูปเทศ, ถิ่นที่สิมควรอยู่, ถิ่นที่เพาะสิม

① (ป. ปฏิรูป+เทส) (P. paṭirūpa+desa).

② (ส. ปฺรติรูป+เทศ) (S. pratirūpa+deśa).

ປະຕິรับ ก. "ปะนิธิพ", ประติภิพ, สิ่งเสียงเอิ้ายชัย, ร้องดัง, ร้องอู่

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+รว] [(P. paṭi/S. prati)+rava].

ປະຕิโลม อ. "ปะนิโลม", "ประติโลม", หงับคืน, ทอนกับ: ปะนิโลม = ทอนอิบ, อนุโลม = ตามอิบ

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+โลม] [(P. paṭi/S. prati)+loma].

ປະຕິอัด ก. "ปะนิอัติ", ประติอัติ, เปลี่ยนแปง, หมุนคืน, เปลี่ยนจากหงักเดิม, หันกับให้กิงกัน ข้ามกับของเก่า (ป. ปฏิ+อวฺติ/ส. ปฺรติ+อวฺฤตฺติ) (P. paṭi+vatti/S. prati+vṛtti).

ປະຕິอาด 1. อ. "ปะนิอาต", ประติอาต, ทอนลิม, ต้านลิม

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+อาต] [(P. paṭi/S. prati)+vāta].

2. น. "ปะนิอาท", ประติอาท, คำตอบ, คำเว้าตอบ, คำลัดล้าน

[(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+อาท] [(P. paṭi/S. prati)+vāda].

ປະຕິเอด ก. "ปะนิเอธ", ประติเอธ, เอ้าใจตลอด, แหงฉอดด้วยปัลฌา, ตธัส (ข. ฤธาส่) ธู้, ได้เถิงผิลแห่งภาธปะนิยัติ [(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+เวธ] [(P. paṭi/S. paṭi)+vedha].

ປະถะพิ, ປะถะอิ น. "ปฤถิ", ปฤพิ, แผ่นดิน, ดิน (ป. ปฤถิ/ส. ปฺฤถฺวี) (P. paṭhavī/S. pṛthvī).

ปะถึม อ. "ปะฤม", ประถึม, ที 1, เบื้องต้น, เพื่อทำอิด

(ป. ปฐม/ส. ปฺรถม) (P. paṭhama/S. prathama).

ปะถึมกัม [-ถึมมะกำ] น. "ปะฤมกัมม์", การะเธิดเบื้องต้น, การะกะทำลธิ้ง (ข. ฤธา) ทำอิด; เป็นวิธีที่ภาชัตธิย์ ในสมัยบูธาฒเธิดแก่กัน ในถธาอ (ข. ฤธา) ผาย (ข. ปฺธาป) แผ่ ลธิ้งทำอิด

(ป. ปฐมกมฺม/ส. ปฺรถมกรฺม) (P. paṭhamakamma/S. prathamakarma).

ปะถึมสิมโพด [-ถึมมะ-] น. "ปะฤมสิมโพธิ", ชื่หังสือที่กล่าวเถิง ปอัติของพระพุทธะเจ้า

(ป. ปฐม+สมฺโพธิ/ส. ปฺรถม+สมฺโพธิ) (P. paṭhama+sambodhi/S. pratham+saṃbodhi).

ปะถึมจาน [-ถึมมะ-] น. "ปะฤมจาน", จานชั้นต้น มี 5 องค์ ถือ: อิตักภะ, อิจาธะ, ปิติ, สุอะ, เอกัคตา

(ป. ปฐม+ฌาน/ส. ปฺรถม+ธฺยาน) (P. paṭhama+jhāna/S. Prathama+dhyāna).

ปะถึมเทสนา [-มะเทดสะหนา] น. "ปะฤมเทสนา", เทสนาลธิ้ง (ข. ฤธา) ต้น หายเถิงพระพุทธะเจ้า เทสนาธัมมจักธ์ "กัป(กัลป)อัตนะสูต" เบื้องต้น

(ป. ปฐมเทสนา/ส. ปฺรถมเทศนา) (P. paṭhamadesnā/S. prathamadeśanā).

ปะถึมยาม [-ถึมมะ-] น. "ปะฤมยาม", ยามต้น (มัยแต่ 18:00 ม. เถิง 21:00 ม.)

[(ป. ปฐม/ส. ปฺรถม)+ยาม] [(P. paṭhama/S. Prathama)+yāma].

ปะถึมบุถุด [-ถึมมะ-] น. "ปะฤมบุรุบ", ลิน, บุรุบที 1 ตามไวยากัธต์ ได้แก่คำสัพนาม ที่ใช้แทนชื่ผู้เว้าเอง ดั่ง: อ้าพะเจ้า, ภู, กับ เป็นต้น

(ป. ปฐมปุริส/ส. ปฺรถมปุรุษ) (P. paṭhamapurisa/S. prathamapuruṣa).

ปะถึมพยาบาน [-ถึมมะพะ-] น. "ปะฤมพยาบาล", "ประถึม-", การปิ่นป้อเบื้องต้น ตามอิธีแพทย์

[(ป. ปฐม/ส. ปฺรถม)+วฺยาธิปาล] [(P. paṭhama/S. prathama)+vyādhipāla].

ปะถึมโพทิกาน [-ถึมมะ-] น. "ปะฤมโพธิกาล", ประถึมโพธิกาล, เวลาเบื้องต้น ในภาธตธัส (ข. ฤธาส่-) ธู้ของพระพุทธะเจ้า

[(ป. ปฐม/ส. ปฺรถม)+โพธิกาล] [(P. paṭhama/S. Prathama)+bodhikāla].

ปะทักอิบ, ปะทักสิบ น. "ปะทักขิต", ประทักขิต, เอ้ธมขอา, หมุนไปหาๆเบื้องขอา

(ป. ปทกฺขิต/ป. ปฺรทกฺษิต) (P. padakkhiṇa/S. pradakṣiṇa).

ปะทัด น. "ปะทัด" => บัธทัด, บันทัด, แบบแผน, แม่พิมพ์: ไทย์เอ้ธมเป็น ประทัด, บรรทัด

(ข. ปนฺหาต่) (Kh. pandat "banthat").

ปะทัดถาน น. "ปะทัษฐาน", แบบแผนเพื่อถือเป็นหาๆปนิยัติ: ไทย์เอ้ธมเป็น ประทัดฐาน

(ป. ปหฺสฺฐาน/ส. ปหสฺฐาน) (P. padaṣṭhāna/S. padasthāna).

ปะทาย 1. น. ล้าย, บ้อม, บ่อนพักแธม (ข. ปนฺหาย) (Kh. pandāi "banthāi").

2. น. ดินซาย (ข. หฺธาย "ฤเญย") ปะสิม(ผสิม)ปูนซิมิ้งต์ แล ยาๆเพื่ธอ เพื่อก่ หื โบกดินจี่.

ปะทายเพ็ด น. "ประทายเพ็ชร์", ล้าย หื บ้อมด่านหน้าอันแพ้นหนา

[ข. ปฺรหาย+(ป. วชิร/ส. วชฺร)] [Kh. pradāy+(P. vajira/S. vajra)].

ปะทาน 1. น. "ปะธาน", ประธาน, หัวหน้า, ผู้เป็นใหธ่ในหมู่

(ป. ปธาน/ส. ปฺรธาน) (P. padhāna/S. pradhāna).

2. น. "ปะทาน", ประทาน, การให้, การมอบให้

(ป. ปทาน/ส. ปฺรทาน) (P. padāna/S. pradāna).

ปะทานบัด [-ทานบะ-] น. (กิย) "ปะทานบัตต์" => ปะทานบัต, ประทานบัตธ์, ใบอนุลาตในการถือสิทธิ์ต่างๆ, หนังสือสำคัล (ข. สัขาบ่) ที่ออกให้ถือกต้องตามกิยหาย

(ป. ปทานปตฺต/ส. ปฺรทานปตฺร) (P. padānapatta/S. pradānapatra).

ปะทานบาทิบ่ดี น. "ปะธานบาธิบ่ดี", ประธานบาธิบ่ดี", หัวหน้าผู้ปกถธอง (ข. ฤธา) ปะเทส สาธาธกธัฦ [(ป. ปธาน/ส. ปฺรธาน)+อธิปติ] (P. padhāna/P. pradhāna)+adhipati].

ปะทานบุกิม น. "ปะทานบุกิม(-กธิม)", หนังสือแปลำสัพท์เธียงตามลำดับ (ข. ลฺเงาป่) โต(ตือ)อักบ่ธ [ปทาน+(ป. อนุกม/ส. อนุกฺรม)] [padāna+(P. anukama/S. anukrama)].

ปะทุด อ. "ปะทุส-", ประทุบ-, ชื่อ, ธ้าย, เบียดเบียน ดั่ง: "ประทุบธ้าย" คื การทำร้ายร่างกายถึงอื่น (ป. ปหฺ-/ส. ปฺรหฺส-) (P. padu-/S. pradus-).

ปะทุม น. "ปทุม", ดอกบัวหงวง: บัทมา ก็ว่า (ป. ปทฺม/ส. ปทฺม) (P. paduma/S. padma). "ดอกบัวหงวง"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. วิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ปะเทด น. "ปะเทส", ประเทศ, บ้านเมือง, แผ่นดินที่อู่ ของถิ่นซาติหนึ่ง

(ป. ปเทส/ส. ปฺรเทศ) (P. padesa/S. pradeśa).

ปะเทสธาด [-สะ-] น. "ปะเทสธาชฺ", ประเทศธาชุ, ปะเทสที่ขึ้นเสียส่วยให้แก่ปะเทสอื่น

[(ป. ปเทส/ส. ปฺรเทศ)+ธาชฺ] [(P. padesa/S. pradeśa)+raja].

ปะทิบ น. "ปะทิป", ประทิป, เถื่องไต้บูชา เธิดด้วยฝุ่นไม้ปะสิม(ผสิม)เถื่องหอม แล้วเอิาโอบถือไม้น้อยๆ; ภาสาปาลิ อ่า = เพ้ธม, ตะเกิธง, โคมไฟ, แสงสว่าง, ...

(ป. ปทีป/ส. ปฺรทีป) (P. padīpa/S. pradīpa).

ปะทูบ น. "ปะธูป", ประธูป, เถื่องไต้บูชาเธิดด้วยฝุ่นเถื่องหอม และ ธำด้วยเจ้ธ

[(ป. ป/ส. ปฺร)+ธูป] [(P. pa/S. pra)+dhūpa].

ปะนัดดา น. "ปะนัดดา", เหงน (ป. ปนตฺตา) (P. panattā).

ปะนิทาน น. "ปะถิธาน", ประถิธาน, การตั้งถอามปาตถุนา

[(ป. ป/ส. ปฺร)+ถิธาน] [(P. pa/S. pra)+ṇidhāna].

ปะนินทิน (เบิ่งถืน ปะถิทิน) น. แบบสำหุ้บเบิ่ง อันเถือนปี. ถุกถัดแปงมาจาก "ปะนิทิน" นั้นเอง

(ป. ปฏิทิน/ส. ปฺรติทิน) (P. paṭidina/S. pratidina).

ปะนิด อ. "ปะถิต", ประถิต, ละเอ้ธด, ดี (ป. ปถิต/ส. ปฺรถิต) (P. paṇīta/S. praṇīta).

ปะนิปะนอม ก. ผ่อนหันให้เป็นเบิา, ปองดองกัน (มอล. ปฺลีปฺลป์) (Moñ. pñipñap).

ปะนิม ก. "ปนิม", ประถิม, ยิกมือขึ้นนิบ. หางธาซุกาธไทย์ ธับเอิาธูปกาธเอ้ธม เป็นประณม. # เมื่อใดมี "ปธ-" ยู่หางหน้า "น", เอลานั้น ให้เปลี่ยน "น" เป็น "ณ" อ่าชั้น

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+นม => ป. ปนม/ส. ปฺรถม]

[(P. pa/S. pra)+nama => P. panama/S. praṇama].

ปะนาม น. "ปะถาม", ประถาม, การธัยใล่: คำนี้ ปาลิถึงเป็น ปะถาม ตามเล้ายู่แล้ว

(ป. ปถาม/ส. ปฺรถาม) (P. paṇāma/S. praṇāma).

ปะนอม (เบิ่งถืน ปะนิปะนอม ยู่เหิงใก้ๆนี้).

ปะปา น. "ปะปา", ประปา, บ้ำก็อก, บ้ำที่ดูดขึ้นมาก็บ แล้วแจกยาย ในเมืองใหธ่

(ป. ปปา/ส. ปฺรปา) (P. papā/S. prapā).

ปะพัดสอน น. "ปะภัสสัร", สีเหงื่อมยับๆ, ถอามบ่ธิสุทธิ์: ไทย์เอ้ธมเป้นถำลูกขุอด ประภัสสร

(ป. ปภสฺสร/ส. ปฺรภาสฺวร) (P. pabhassara/S. prabhāsvara).

ปะพัน ก. "ปะพันธ์" ปธะพันธ์, แต่ๆ, ธิจนๆ. น. ถำกาพย์กอน: "ธิจนๆ" ลินลาอก๋เว้า

[(ป. ป/ส. ปฺร)+พนฺธ] [(P. pa/S. pra)+bandha).

ปะพา น. "ปะกา", ปธะกา, แสง, แสงสอ่าๆ, แสงไฟ, ธัลมี

[(ป. ป/ส. ปฺร)+อาภา] [(P. pa/S. pra)+ābhā).

ปะพากอน น. "ปะกาก๋ธ", ผู้ให้แสงสอ่าๆ, ดวงตาเอ้น, พธะอาทิตย์

[(ป. ป/ส. ปฺร)+(อาภา+อากร)] [(P. pa/S. pra)+(ābhā+ākara)].

ปะพาถาน น. "ปะกาถาธ", ปธะกาถาธ, กะโจมไฟ, หอนไฟ, ห้สูงที่มีแสงไฟเป้นสัลยถา

[(ป. ป/ส. ปฺร)+(อาภา+อาคาร)] [(P. pa/S. pra)+(ābhā+āgāra)].

ปะพาด 1. น. "ปะกาส", ปธะกาถ, แสงสอ่าๆ

(ป. ปภาส/ส. ปฺรภาส) (P. pabhāsa/S. prabhāsa).

2. ก. (ธาฐุๆ) "ปะพาส", ปธะพาส, เที่ธอไป, เที่ธอหั้น, ย่แธมถืน, ไปต่างถิ่น หิ ต่างแดน

(ป. ปวาส/ส. ปฺรวาส) (P. pavāsa/P. pravāsa).

3. ก. "ปะพาต", ปธะพาต, ผัด, ลืมผัด (ป. ปวาต/ส. ปฺรวาต) (P. pavāta/S. pravāta).

ปะพาน น. "ปะพาธ", ปธะพาท, แก้อย่างหั้ง สีแดงอ่อน เกิดจากหินใต้ทะเล

(ป. ปวาฬ/ปฺรวาฬ) (P. pavāḷa/S.pravāḍa).

ปะพามินพิน น. "ปะกามิตทิล", ปธะกามิตทิล, ธัลมีที่เป้นอิงมิน ย่ธอบเสัธธพธะพุทธะธูป

(ป. ปภา/ส. ปฺรภา)+มณฺฑล] (P. pabhā/S. prabhā)+maṇḍala].

ปะเพด น. "ปะเภท", ปธะเภท, ย่างๆ, แนอ, ฆนิด, ส่อน, ถอามต่างกัน

(ป. ปเภท/ส. ปฺรเภท) (P. pabheda/S. prabheda).

ปะเพนิ น. "ปะเพถี", ปธะเพถี, ธัมม์เน้ธม, ธีตถธอๆ (ข. ฤๆ), แบบแผน

(ป. ปเวถี/ส. ปฺรเวถี) (P. paveṇi/S. praveṇi).

ปะพึด น. "ปะพึตติ" => ปะพึติ, ปธะพึติ, ถอามเป้นไป เกี่ธอด้อยกานเธัด หิ กานปะยิบัติ

ติน, เหตุ, กิภเล้า. ก. เธัด, เธัดบำ, ปะยิบัติตาม

(ป. ปวิตฺติ/ส. ปฺรวฺฤตฺติ) (P. pavitti/S. pravṛtti).

ปะมุก น. "ปะมุข", ปธะมุข, ผู้เป้นใหธ่, หัวหน้าปะเทส

(ป. ปมุข/ส. ปฺรมุข) (P. pamukha/S. pramukha).

ปะมาน น. "ปะมาถ", ปธะมาถ, กะ, กำหนิด (ข. กำหง่), ละเม, ตอๆ: ลินเถ้า-ลินแภ่ เผื่นอ่า "ผะ-หฺาน" (ผมาถ) ก๋เลิยได้ยินสมัย ขพจ ยังเป้นเด็กน้อยยู่่

(ป. ปมาณ/ส. ปฺรมาณ) (P. pamāṇa/S. pramāṇa).

ปะมุด ก. "ปธะมุท", ยับเหิๆ, ยินดี (ส. ปฺรมุท) (S. pramuda).

ปะมูน ก. "ปะมูล", ปธะมูล, ติ้ม, แถม, เสัๆธาถาภับในกาธธับเพิ่ม ฮื้ หิ ก่สัๆ

[(ป. ป/ส. ปฺร)+มูล] [(P. pa/S. pra)+mūla].

ปะเมด น. "ปธะเมษฐ์", ผู้สูงสุด, พธะพธิห้ม (ส. ปฺรเมษฺฐ) (S. prameṣṭha).

ปะมอน ก. "ปะมอล", ปธะมอล, โธม(ธอม)มา, ห้อมโธม: ผู้เธ้ธมปาลิม็ละถำ สันนิบกาบอ่า หน้าจะถึกดัดแปงมาจาก ปะมูล => ปะมอล

[(ป. ป/ส. ปฺร)+มูล?] [(P pa/S. pra)+mūla?].

ปะยัด น. ถอามธะมัถธะอัง (ข. ธอำง่), ยับยั้ง. ก. ใช้จ่ายพ่อปะมาถ: กาสาไทย์ ประหยัด

(ส./ข. ปฺรยตฺน = ไหใหญ่. ปยัด) (S./Kh. prayatna = GTh. payat).

ปะธะ- อ. "ปธะ-", อื่น, ใช้ติ่มใส่หน้าถำสัพท์อื่น ดัง: ปัธโลภ = โลภอื่น, ปัธเทส = ปะเทสอื่น

(ป./ส. ปร-) (P./S. para-)

ปะธะมะ- อ. "ปธมะ-", ย่างยิ่ง: ส่อนหฺายใช้ยู่่หน้าถำสัพท์อื่น ดั่งโต(ติอ)ย่างยู่่ลุ่ม

(ป./ส. ปรม-) (P./S. parama-).

ปะธะมานู น. "ปธมาณู", ธะเบิด, อัตฺถุที่มีอบาดน้อยที่สุด บ่สามาถถ์(-มาธ์ถุ) แยกย่อยออกได้

เมื่อใดมี "ปธ-" ยู่หางหน้า "น", เอลานั้น ให้เปี่ธน "น" เป้น "ณ" สมิ

(ปรม+อนุ => ป./ส. ปรมาณุ) (parama+anu => P./S. paramāṇu).

ปะธะมาพิไท น. "ปธมาภิไทย์", ชื่อย่างยิ่ง ถิ นามพธะเจ้าแผ่นดิน

[ปรม+(ป. อภิเธยฺย/ส. อภิเธย)] (P. parama+(P. abhidheyya/S. abhidheya)].

ปะธะมาพิเสก น. "ปธมาภิเสก", ปธมาภิเษก, อภิเสกย่างยิ่ง ถิ: กาธถธัส (ข. ฤธาส่-) ธู้

เป้นพธะพุทธะเจ้า [ปรม+(ป. อภิเสก/ส. อภิเษก)] [parama+(P. abhiseka/S. abhiṣeka)].

ปะธะเมสอน น. "ปธเมศวร", ผู้เป้นใหธ่ย่างยิ่ง, พธะอิศวร

[ปรม+(ป. อิสฺสร/ส. อีศฺวร)] [parama+(P. issara/S. īśvara)].

ปะธิ- ถำอุปสัถในกาสาปาลิ สำหฺับใช้บำหน้าถำอื่น แปว่า อ้อม, ธอบ

(ป./ส. ปริ-) (P./S. pari-) ดั่งลุ่มนี้:

ปะธิวาน น. "ปริวาธ", ผู้แวดล้อม, ผู้ติดตาม (ป./ส. ปริวาร) (P./S. parivāra).

ปะธิภัย น. "ปริภัป(-ภัลป์)", กาธถำนึง, กาธใส่ใจ, กาธตึกตอง

[ปริ+(ป. ภปฺป/ส. ภลฺป)] [pari+(P. kappa/S. kalpa)].

ปะธิภัปมาลา [-ภับปะ-] น. "ปริภัปมาลา", ปริภัลปมาลา, ธะเบ้ธย (ข.เอฺปฺ, ธเปฺปฺ) กิธิยาในไอ

ยาก๋ธก์ ที่บอกถอามถาดถะเม, ถอามตึกตองในใจ

[ปริ+(ภปฺป/ส. ภลฺป)+มาลา] [pari+(P. kappa/S. kalpa)+mālā].

ปะธิภัม [-ภำ] ก. "บ่ธิภัมม์", จิ่มมืนต์, เสภถาฤๅ, ติกแต่ๆ, กำหนิด (ข. ภ๋ตง่) ในใจ, บิบลั้น, หา, ลาพอน [ปริ+(ป. ภมฺม/ส. ภฺรม)] [pari+(P. kamma/S. karma)].

ปะธิอาน น. "บ่ธิอาธ", เถื่องใช้สอยของพธะกิภขุ(-ขุ) ในพธะพุทธสาสนๆ มี 8 ย่างด้อยกัน ถิ:

① ผ้าสบิง, ② ผ้าจีว๋ธ, ③ ผ้าสังฆาบิ๋, ④ บาตธ์, ⑤ มีดแฤ หิ มีดตัดเล็บ, ⑥ เข็มหธิบ,

⑦ ผ้ามัดแอว และ ⑧ ผ้าตองบ้ำถื่ม

(ป. ปริภฺขาร/ส. ปริกฺษการ) (P. parikkhāra/S. parikṣkāra).

ปะธิอานโจน น. "บ่ธิอาธโจล", ผ้าใช้สอย, ต่อมผ้าน้อยๆ ที่บ่ใช้นุ่งหิ่ม ดั่ง: ผ้าแผมิน เป้นต้น กิภ

ขุ(-ขุ) เม้ธมไว้ สำหฺับใช้สอย

[(ป. ปริภฺขาร/ส. ปริกฺษการ)+โจล] [(P. parikkhāra/S. parikkāra)+cola].

ปะธิถัน 1. น. "ปริถัตถ์" => ปริถัตถ์, เธือน, ถำที่แน่นอน, สิ่งที่ถึภต้อง, กานกำหนิด \

(ข. ภ๋ตง่) ถือเอา, กาธยึดถือ, กาธจับ. ก. ปะมอล, นับถะเม

(ป. ปริคฺคหฺตา/ส. ปริฆ, ปริคฺรหณ) (P. parigaṇha/S. parigha, parigaṇana).

2. น. "ปริถันธ์", เต็มไปด้อยถอามหอม (ป./ส. ปริ+คนฺธ) (P./S. pari+gandha).

3. น. ปริถัน" => บ่ธิถัน, บ่อน หิ หฺองที่เต็มไปด้อย น้ำถัน-น้ำถายต่างๆนานา

(ป./ส. ปริ+ลาว. ถัน) (P./S. pari+Lao. khan).

ปะธิถันสินทิ น. (กิย) เอกสาธก่ตั้งบ่ธิบัทจำกัด (ข. จำภาต่) ฮื๊ๆผู้เธิ่มก่สัๆบ่ธิบัทเข้าฮื่กัน และ จัด

เธัดขึ้นตามข้อกำหนิด (ข. ภ๋ตง่) ของกิบหฺาย ในกาธจัดตั้ง เอ็นอ่า "หนังสือปริถัตถ์สินธิ"

(ป. ปริคฺคหฺตา+สนฺธิ) (P. parigaṇha+sandhi).

ปะธิจาก ก. "ปริจาถ", สละให้, แจกฺายฺายให้

(ป. ปริจฺจาค/ส. ปริตฺยาค) (P. pariccāga/S. parityāga).

ปะธิจาถิก น. "ปริจาถิก", ลินใช้ผู้ฉาย (ป. ปริจฺจาถิก) (P. pariccārika).

ปะธิจาถิกา น. "ปริจาถิกา" (ใช้แต่ ปะธิจา กำมี), สาอใช้, เม็ธ (ป. ปริจฺจาถิกา) (P. pariccārikā).

ปะธิสัด (เบิ่ง บ่ธิสัด ยู่เหิๆ).

ปะธิสุดหิ (เบิ่ง บ่ธิสุด ยู่เหิๆ).

ปะธิสันยู น. "ปริสัณญู", ผู้ธู้จักพิบปะฆุมฆิน และ กิธิยาที่จะต้องปะพึติ ต่ปะฆุมฆินนั้นๆ

[ปริ+(ป. สญฺญู/ส. สꣳชฺญู?)] [pari+(P. saññū/S. saṃjñū?)].

ปะธิเสด น. "ปริเฉท", กาธกำหนิด (ข. ภ๋ตง่), ข้อถามที่โธม(ธอม)มาไอ้เป้นฆอดๆ,

(ป./ส. ปริจฺเฉท) (P./S. pariccheda).

ปะธิฆิน น. "ปริฆิน", ลินแวดล้อม, ลินใก้ถัด, บ่ธิอาธ (ป./ส. ปริชน) (P./S. parijana).

ปะธิยัด น. "ปริยัตติ" => "ปริยัติ", กาธธ่ำเธ้ธมพธะไตธ(ตไธ)ปิผิก

(ป. ปริยตฺติ/ส. ปฺรยาปฺติ) (P. pariyatti/S. prayāpti).

ปะธิยัติทัม [-ทำ] น. "ปริยัตติธัมม์" => "ปริยัติธัมม์", ธัมม์ที่ต้องเธ้ธมได้แก่พธะไตธ(ตไธ)ปิผิก

(ป. ปริยตฺติธมฺม/ส, ปฺรยาปฺติธรฺม) (P. pariyattidhamma/S. prayāptidharma).

ปะธิยาย น. "ปริยาย", กาธเล่าเธื่อๆ, กาธสอน, ลำดับ (ข. ลำยาป่), กาธเป้นไปธอบ

(ป. ปริยาย/ส. ปฺรยาย) (P. pariyāya/S. prayāya).

ปะธิโยสาน น. "ปริโยสาน", ที่สุดลิๆย่างบ่ธิบูธก์. ก. สุด, สุดแล้ว

(ป. ปริโยสา+ยุ>อน => ปริโยสาน) (P. pariyosā+yu>ana => pariyosāna).

ปะธิตะ น. "ปริตตะ" => ปริตะ, เถื่องป้องกัน, กาธป้องกัน; "น้ำพุทธมินต์" = "น้ำพุทธปริต"

(ป. ปริตฺต/ส. ปริตฺร) (P. paritta/S. parītra).

ปะธิตมุงคุน น. "ปริตตมังคิล" => ปริตมุงคุล, กาธสูตพธะพุทธมินต์ เพื่อเป้นมุงคุล

[(ป. ปริตฺต/ส. ปริตฺร)+มงฺคล] [(P. paritta/S. paritra)+maṅgala].

ปะธิเทอะ ก. "ปริเทอะ", ธ่ำไธด้อยถอามเสัธใจ, จิ่มอ่าด้อยถอามเสัธถาย

(ป./ส. ปริเทว) (P./S. parideva).

ปะธิเทอะนะ น. "ปริเทวนะ", กาธธ่ำไธด้อยถอามเสัธใจ, กาธจิ่มอ่าด้อยถอามเสัธถาย

(ป./ส. ปริเทวน) (P./S. paridevana).

ปะธิทัยทักถิ [-ไทยะ-] น. "ปริทัยทัตถิ", ไฟธาตุที่เธัดธ่างกายให้ธ้อนธิบกะอิบกะอาย

(ป. ปริชายฺหคฺคี) (P. pariḍayahaggī).

ปะธิมายิก น. "ปริณายิก, ผู้นำบ่อธิอาธ, หัวหน้าใหญ่, ผู้เป็นใหญ่ #เมื่อใดมี "ปธ-" อยู่หางหน้า "ม", เวลานั้น ให้เปลี่ยน "ม" เป็น "ณ" สเมี สำหรับ ภาสาสันสกฤต

[ปริ+นายก => (ป. ปริณายก/ส. ปริณายก)]

[pari+nāyaka => P. parināyaka /S. pariṇāyaka)].

ปะธินิบพาน น. "ปรินิพพาณ", ปรินิธพาณ, ภาธดับเพ็ด(ฆ็ด), ฆายเถิง ภาธตายของพระพุทธะเจ้า และ พระอ๋ธหันต์. #แต่อ่า ในที่นี้ เมื่อ "ปธ-" อยู่หางหน้า "ม" บ่ได้มีภาธเปลี่ยนแปงหลัง ทั้ง 2 ภาสา ใบ ปาลิ และ สันสกฤต

[ปริ+(ป. นิพฺพาณ/ส. นิรฺวาณ)] [pari+(P. nibbāṇa/S. nirvāṇa)].

ปะธินยา น. "ปริญญา", ธามรู้ธอบด้าน, ภาธกำฆัด (ข. กำจัด) ซึ้นธามรู้ที่เสิงได้มาจากมหาวิทยาลัย (ป. ปริญฺญา/ส. ปริชฺญา) (P. pariññā/S. parijñā).

ปะธิปัน น. "ปริปันถ์", อันตธายในหางเปื่อย (ป./ส. ปริปนฺถ) (P./S. paripantha).

ปะธิพัด ก. "ปริพัตต์" => ปริพัต, เปลี่ยนแปง, หันปั่น, สืบเชื้อสาย

[ปริ+(ป. วตฺต/ส. วรฺต)] [pari+(P. vatta/S. varta)].

ปะธิพัน ก. (ธ้อยภอง) "ปริพันธ์", ปะพันธ์, แต่ง, เธ้ียบเธ้ียง, ผูกย้ดความ, เย็ยบ

① (ป. ปริพนฺธ) (P. paribandha).

② [(ป. ป/ส. ปฺร)+พนฺธ] [(P. pa/S. pra)+bandha].

ปะธิพาชิกา น. "ปริพาชิกา", นักขอชุแม่ยิง นอกพระพุทธสาสนา

(ป. ปริพฺพาชิกา) (P. paribbājikā).

ปะธิพาชิก น. "ปริพาชิก", นักขอชุผู้ชาย นอกพระพุทธสาสนา

(ป. ปริพฺพาชก) (P. paribbājaka).

ปะธิพาด ก. "ปริภาส", ปริภาช, เอ้ำติเตียน (ข. ติะเฆิล), ด่า, ป้อย, เอ้ำขอัล

(ป. ปริภาส/ส. ปริภาษ) (P. paribhāsa/S. paribhāṣa).

ปะธิโพก ก. "ปริโภค", กิน, จับจ่าย, ใช้สอย (ป./ส. ปริโภค) (P./S. paribhoga).

ปะธิมัด ก. "ปริมัทท์" => ปริมัท, บิบ, ลั้บ

(ป. ปริมทฺท/ส. ปริมรฺท) (P. patimadda/S. parimarda).

ปะธิมาด น. "ปริมาตต์" => ปริมาต, ปริมาตร์, ขนาดของสิ่งของใดหนึ่ง ที่มีธูปหธิง

(ข. ฮฺธา) 3 มิติ และ ธะบุปธิมาณเป็นแม๊ตร์ก้อน (m^3) หื ลูกบาสก์แม๊ตร์

[ปริ+(ป. มตฺต/ส. มาตฺร)] [pari+(P. matta/S. mātra)].

ปะธิมาน น. "ปริมาณ", ปะมาณ, กำหนิด (ข. กำณ์), ขนาด, ธอามหน้อยหูายของๆจำนอน

① (ป./ส. ปริมาณ) (P./S. parimāṇa).

② (ป. ปมาณ/ส. ปฺรมาณ) (P. pamāṇa/S. pramāṇa).

ปะธิอัด ก. "ปริอัตติ" => ปริอัติ, แลภเปลี่ยน, เปลี่ยนแปง (ตั่งเถ้ธอกันกับ ปะธิพัด อยู่เหิงผุ้น).

ปะธิมินฑิน น. "ปริมิณฑิล", อิงล้อม, อิงมิน, ธอามเธ้ธยธ้อย

(ป./ส. ปริมณฺฑล) (P./S. parimaṇḍala).

ปะธิอาด 1. ก. (ธาตุๆ) "ปริอาส", เหี่ยอไป, เหี่ยอหูิ้น, อยู่แธมถืน, ไปต่างถิ่น หื ไปต่างแดน: ปะพาส หื ปธะพาส ก้อ่า (ป. ปวาส/ส. ปฺรวาส) (P. pavāsa/P. pravāsa).

2. น. "ปริอาส", ตูบน้อยที่พระสิงพ์อาสัยอยู่, ชื่กัมม์ที่กิกขุ(-ขุ) ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว ต้องปะพึติ (ป./ส. ปริวาส) (P./S. parivāsa).

ปะธิอาน น. "ปริอาธ", บ่อิอาธ, ผู้แวดล้อม (ป./ส. ปริวาธ) (P./S. parivāra).

ปะธิเอน น. "ปริเอณ", เธตแดน (ป./ส. ปริเวณ) (P./S. pariveṇa).

ปะธิวิติก ก."ปริวิตักก", ถึด(ถึด), พักใจ, ตึกตอๆ (ป. ปริวิตกฺก) (P. parivitakka).

ปะธิหาด น. "ปริหาส", ภาธสนุกธื่นเธิงที่อไป, ภาธม่อมชื่นต่างๆ

(ป./ส. ปริหาส) (P./S. parihāsa).

ปะธิหาน น. "ปริหาธ", ภาธจัดภาธเอ้ธภางาน (ป./ส. ปริหาธ) (P./S. parihāra).

ปะธิหายนะ [-ยะ-] น. "ปริหายนะ", ภาธเสื่อมเสิธไปที่อ (ป./ส. ปริหายน) (P./S. parihāyana).

ปะโธหิด น. "ปโรหิต", ที่ปธึกษา (ป. ปุริกฺขา/ส. ปุริกฺษา) ของพระเจ้าแผ่นถิ่นในหางนิติ ถือแบบแผนปะเพณี และ ภิบฆาย (ป. ปุโรหิต/ส. ปุรโหิต) (P. purohita/S. prarohita).

ปะลิม น. "ปะลิมพ์", ปธะลิมพ์, ยุ่ดอกไม้, พวงมาลัย, ก่งไม้เลือ. ก. ห้อยย้อย

[(ป. ป/ส. ปฺร)+ลมฺพ] [(P. pa/S. pra)+lamba].

ปะอัด 1. ก. "ปวัตติ" => ปวัติ, ปธะวัติ, เป็นไป. น. เธื่องธาวเกี่ยวกับความเป็นไปของ ถิน, สถานที่ และ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

(ป. ป+ส. วรฺตฺ) => ป. ปวตฺติ/ส. ปฺรวรฺติ] [(P. pa+S. vṛt) => P. pavatti/S. pravarti].

2. น. "ปวัตตน์" => ปวัตน์, ปธะวัตน์, ธอามเป็นไป, ภาธเป็นไป

(ป. ปวตฺตน/ส. ปฺรวรฺตน) (P. pavattana/S. pravartana).

ปะอาธะนา ก. "ปวาธณา", ยอมให้ย่, ยอมให้อ่ากล่าอตุภเตือน: "ปว๋ธณา" ก้อ่า

(ป. ป+วธฺ+ยุ => ปวาธณ) (P. pa+vra+yu => pavāraṇa).

ปะอาด 1. (ธอามฆายเถ้ธอกับกับ ปะธิอาด อยู่เหิง) ก. (ธาตุๆ) "ปะอาส", ปธะอาส, เหี่ยอไป, เหี่ยอหูิ้น, อยู่แธมถืน, ไปต่างถิ่น หื ไปต่างแดน

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+วาส] [(P. pa/P. pra)+vāsa].

2. ก. "ปะอาต", ปธะอาต, ผัด, ลิมผัด [(ป. ป/ส. ปฺธ)+วาต] [(P. pa/S. pra)+vāta].

ปะอาน 1. น. "ปอาล", ปธะอาล, ฆั่, แฆงของต้นไม้ที่แตกออก

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+วาล] [(P. pa/S. pra)+vāla].

2. น. "ปะอาล", แก้วอย่างหนึ่งสีแดงอ่อน เกิดจากหินใต้ทะเล: "แก้วปะพาล" ก้อ่า.

ปะอิน อ. "ปะอิต", ปธะอิต, ฉลาด (ข. ฉฺลาต), มีสีมือดี

[(ป. ป/ส. ปฺธ)+วีต] [(P. pa/S. pra)+vīṇa].

ปะอุดติ อ. "ปะอุทฆิ" => ปะอุฒิ, ปธะอุฒิ, จเธิญ, ใหญ่, เติบโต, ธุ่งเธืองๆ, งอภงาม

(ป. ป+วุฑฺฒิ/ส. ปฺธ+วฤทฺธิ) (P. pa+vuḍḍhi/S. pra+vṛddhi).

ปะเอด ก."ปะเวสน์", ปธะเอสน์, เย้ามๆ, เย้าเถิงๆ, เย้าสู่; น. ภาธเย้ามๆ, ภาธเย้าเถิง

[(ป. ปเวส/ส. ปฺธเวศ+น] [(P. pavesa/S. praveśa)+na].

ปะเอนิ น. "ปะเวณี", ปธะเอณี, ภาธเป็นผิว-เมื๊ธกันตามธีตฆองๆ (ข. ฤธๆ), ภาธธ่อมสังอาส, ภาธปะพึติสืบต่กันมา (ป. ปเวณี/ส. ปฺรเวณี) (P. paveṇi/S. praveṇi).

ปะหาน 1. น. "ปะหาธ", ปธะหาธ, ภาธตี, ภาธย้า. ก. ย้า, ตีให้ตาย

(ป. ปหาร/ส. ปฺรหาร) (P. pahāra/S. prahāra).

2. น. "ปะหาน", ปธะหาณ, ภาธเลิก, ภาธละถิ้ม

(ป. ปหาน/ส. ปฺรหาณ) (P. pahāna/S. prahāṇa).

ปะหิด 1. ก. ตื่นเต้น, กะตุ้น, โยนถิ้ม (ป. ปหิต/ส. ปฺรหิต) (P. pahita/S. prahita).

2. น. นิภชุนิดหนึ่ง จำพอกนิภเป็ดน้ำ, หิงส์ดำ ก้อ่า;

"นิภปะหิด"; *orn. a) Cygnus atratus, b) Dendrocygna javanica.* อิงส์ (Fam.) Anatidae.

ปะหธม น. นิภชุนิดหนึ่ง จำพอกหาภินหางน้ำ;

"นิภปะเหี้ธม"; *orn. Rhipidura leucophrys.* อิง ส์(Fam.) Rhipiduridae.

ปัก น. "ปักข์(-ข์)", ปีก, ฝ่าย, ย้างๆ, เถื่องของเดือนจันทธะถติ เดือนหนึ่งมี 2 ปักข์(-ข์):

* ย้างอ้น เอ้นอ่า "สุกกปักข์(-ข์)" = ฝ่ายอาอ ถือเดือนแจ้ๆ,

* ส่วนย้างแธม เอ้นอ่า "กาฬปักข์(-ข์)" = ฝ่ายดำ ถือเดือนมืด

(ป. ปกฺข/ส. ปกฺษ) (P. pakkha/S. pakṣa).

ปักขะถะนะบา น. "ปักขคณนา", "ปักขคณนา", อิธินับถิถีตามปักข์(-ข์)

[(ป. ปกฺข/ส. ปกฺษ)+คณนา] [(P. pakkha/S. pakṣa)+gaṇanā].

ปักขี น. สัต(สัตว์)มีปีก, นิก (ป. ปกฺขี/ส. ปกฺษิน) (P. pakkhī/S. pakṣin).

ปักสา, ปักสี, ปักสิน (ถอามฆายถือกับกับ ปักขี อยู่เหิงนี้) น. "ปักขา", ปักขี, ปักขิน = นิก

(ป. ปกฺขา, ปกฺขี/ส. ปกฺษา, ปกฺษิ, ปกฺษิน) (S. pakṣā, pakṣī, pakṣin).

ปัถหะ [ปักถะ-] น. (แบบ) "ปัถหะ" => ปัถหะ, ภาธสัธเสิล (ข. สธเสิธ), ภาธย้องย่

(ป. ปคฺคหฺ/ส. ปฺรคฺรห) (P. paggaha/S. pragraha).

ปัง น. (แบบ) "ปังสุ์", ผุ่น. อ. เป็ยนผุ่น (ป. ปๆสุ) (P. paṁsu).

ปัจยาภาน [ปักจะ-] น. "ปัจยาภาธ", ปธัตยาภาธ, อาภาธที่เป็นเหตุติดต่กัน

[(ป. ปจฺจย/ส. ปฺรตฺยย)+อาภาธ] [(P. paccaya/S. pratyaya)+ākāra].

ปัจถอน [ปักจะ-] น. "ปัจจตฺถร์" => ปัจถ๋ธต์, เถื่องลาด, เถื่องปู, บ่อนนอน; ไหย่เย็ธนโดยอิง ใส่ หังธูป ปาลิ และ สันสกฤต ออกมาเป็น บรรจถรณ์

(ป. ปจฺจตฺถรณ/ส. ปฺรตฺยาสฺตรณ) (P. paccattharaṇa/S. pratyāstaraṇa).

ปัจนึก [ปักจะหนึก] น. ย้าเสิก, สัตตู(สัตธู)

(ป. ปจฺจนีก/ส. ปฺรตฺยนีก) (P. paccanīka/S. pratiyanīka).

ปัจเอก [ปักจะ-] น. (แบบ) "ปัจจเอกขต์" => ปัจเอกขต์, ภาธพิจาธณา, เสภก่อนเสพ

(ป. ปจฺจเวกฺขณ) (P. paccavekkhaṇa).

ปัสนา, ปิสนา [ปักสะหนา, ปิดสะหนา] น. "ปริสนา", ปริถนา, ถำถาม, ขัยหา, ถำเชื่อๆสั้นให้หวาย

(ส. ปฺรศฺน/ป. ปญฺห) (S. praśna/P. pañha).

ปัดชอน ก. (แบบ) "ปัชชุ๋ธ", ปธะชุวธ, บ่สบาย; อ. เจ็บเป็น, เป็นไข้

(ป. ปชฺช => ป. ปชฺชุชฺช/ส. ปฺรชฺวร) (P. pajara => P. pajjara/S. prajvara).

ปัดจัดตะ อ. (แบบ) "ปัจจัตตะ", ฉะเพาะ (ข. ฉฺโพะ) ติน (ป. ปจฺจตฺต) (P. paccatta).

ปัดจันตะ อ. "ปัจจันตะ", ปธะจันตะ, ที่สุดเธตแดน, ปายเธตแดน

(ป. ปจฺจนฺต/ส. ปฺรตฺยนฺต) (P. paccanta/S. pracanta).

ปัดจันตะคาม น. "ปัจจันตคาม", บ้านปายชายแดน, บ้านบอก: ไทย์เอ้ยืมเป็น ประจันตคาม

[(ป. ปจฺจนฺต/ส. ปฺรตฺยนฺต)+คาม] [(P. paccanta/S. pracanta)+gāma].

ปัดจันตะชินบิด น. ตาแสงปายแดน, "ปัจจันตชินบิท", ประจันตชินบิท ก่อ่า

[(ป. ปจฺจนฺต/ส. ปฺรตฺยนฺต)+ชนปท] [(P. paccanta/S. pracanta)+janapada].

ปัดจันตะปะเทด น. ปะเทสปายแดน, "ปัจจันตปะเทส": ประจันตประเทส ก่อ่าถึกัน

(ป. ปจฺจนฺต+ปเทส/ส. ปฺรตฺยนฺต+ปฺรเทศ) (P. paccanta+padesa/S. pracanta+pradeśa).

ปัดจัย น. "ปัจจัย", ทินทางๆ, เทตุดอันให้ผิลเป็นไป, ของสำหู้บอาสัย, เถื่องอาสัย (อันมี: เถื่องนุ่งหิ่ม, อาหาร, บ่อนยู่, ยาป้อพยาธิ)

(ป. ปจฺจย/ส. ปฺรตฺยย) (P. paccaya/S. pratyaya).

ปัดจามิด น. "ปัจจามิตต์" => ปัจจามิต, ข้าเสิก, สะเพาะ (ข. ฉฺโมะ), สัดตู(สัตธู)

① (ป. ปจฺจามิตฺต/ส. ปจฺจามิตฺร) (P. paccāmitta/S. paccāmitra).

② (ป. ปจฺจามิตฺต/ส. ปฺรตฺยมิตฺร) (P. paccāmitta/S. pratyamitra)

ปัดจิม, ปัดสิม น. "ปัดจิม", ปัจฉิม, ทิสตาเอ้นติก, ภายหนั้ง, ข้างหนั้ง

(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม) (P. pacchima/S. paścima).

ปัดจุด์ม น. "ปัจจุดิมบ์", ภาธลุภข็บธับ, ภาธต้อบธับ: สำหู้บผู้บ้อยสะแดว (ข. สฺแยว, แสฺยว) ต่ ผู้ใหย่ (ป. ปจฺจุคฺคมน) (P. paccuggamana).

ปัดจุสมัย [-สะไหฺ] น. "ปัจจุสมัย", เอลาอ้อบธุ่ว, ยามใก้จะแจ้ว

[(ป. ปจฺจูส/ส. ปฺรตฺยูษ)+สมย] [(P. paccūsa/S. pratyūṣa)+samaya].

ปัดจุดหอบ น. "ปัจจุหร์ธก์", ภาธถอบลืม, ในอิบัยใช้เป็นคู่กับ "อธิยกาบ" ลื: ลอามตั้วใจ

(ป. ปจฺจุ+ธรณ => ปจฺจุหรณ) (P. paccu+dharaṇa => paccūddharaṇa).

ปัดจุบัน น. "ปัจจุบัน", เอลาเดี๋ธอนี้, ทุกมื้นี้

(ป. ปจฺจุปฺปนฺน/ส. ปฺรตฺยุตฺปนฺน) (P. paccupanna/S. pratyutpanna).

ปัดจูด 1. น. "ปัจจูส", เอ๊้ามือ, ใก้แจ้ว (ป. ปจฺจูส/ส. ปฺรตฺยูษ) (P. paccūsa/S. pratyūṣa).

2. ภ. ปัดยื้เหยื้อมาห้อบโธม(ธอม)กับไอ้ แล้วจูด, เป็นคำสมาสของภาสาลาวเอว.

ปัดจูทะ น. "ปัจจูทะ", ลอามยัดอ้อว, อันตธาย

(ป. ปจฺจูห/ส. ปฺรตฺยูห) (P. paccūha/S. pratyūha).

ปัดเจก อ. "ปัจเจก", ฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ) โต(ติว)เอวผู้เดี๋ธอ

(ปฏิ+เอก => ป. ปจฺเจก/ส. ปฺรตฺเยก) (paṭi+eka => P. pacceka/S. pratyeka).

ปัดเจกพุทเจ้า [-เจกะพุดทะ-] น."ปัจเจกพุทธะเจ้า", ผธะเจ้าผอกหนึ่ว ที่ตธัส (ข. ตฺธาส่-) ธู้ ฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ) โต(ติว)เอว บ่ได้สอนให้ผู้อื่น

[(ป. ปจฺเจก/ส. ปฺรตฺเยก)+พุทฺธ] [(P. pacceka/S. pratyeka)+buddha].

ปัดเจกโพด [-เจกะ-] น. "ปัจเจกโพธิ", ลอามตธัสธู้ (ข. ตฺธาส่) ฉะเพาะ (ข. ฉฺโมะ) ติบเอว

[(ป. ปจฺเจก/ส. ปฺรตฺเยก)+โพธิ] [(P. pacceka/S. pratyeka)+bodhi].

ปัดเจกสะบาทาบ [-เจกะ-] น. "ปัจเจกสมาทาน", ภาธสมาทานสีลเพื่อละสึกอาบิท กล่าออ่า: "ปาตาติปาตา เวรมณิสิกขาปทำ สมาธิยามิ".

ถ้าสมาทาน โธม(ธอม)บาดเดี๋ธอ กล่าออ่า: "ปาตาติปาตา เวรมณิ, อทินนาทานา เวรมณิ, ... ปัลจสีลานิ ยาจามิ" เธ้ธูภอ่า "เอภัชฺชสมาทาน"

[(ป. ปจฺเจก/ส. ปฺรตฺเยก)+สมาทาน] [(P. pacceka/S. pratyeka)+samādāna].

ปัดสา อ. "ปัจฉา", ข้างหนั้ง, ภายลุน (ป. ปจฺฉา/ส. ปฺรจฺฉา) (P. pacchā/S. pṛcchā).

ปัดสาสะ น. "ปัสสาสะ", ลิมหับใจออก (ป. ปสฺสาส/ส. ปฺรศฺวาส) (P. passāsa/S. praśvāsa).

ปัดสาสะมะนะ น. "ปัจฉาสมณะ", สมณะผู้บำหนั้ง ลื ภิภขุ(-ขุ) ติบอ่อน ย่างบำหนั้งติบแก่

(ป. ปจฺฉาสมณ/ส. ปฺรจฺฉาศฺรมณ) (P. pacchāsamaṇa/S. pṛcchāśramaṇa).

ปัดสาผัด น. "ปัจฉาภัต", เอลาภายลุนอาหาธ ลื ต้างแต่เพี่ธูงอันไปแล้อ

(ป. ปจฺฉา+ภตฺต/ส. ปฺรจฺฉา+ภกฺต) (P. Pacchā+bhatta/S. pṛcchā+bhakta).

ปัดสาอะ น. "ปัสสาอะ", น้ำเยี่ธอ (ป. ปสฺสาว/ส. ปฺรศฺราว) (P. passāva/S. praśrāva).

ปัดสิม, ปัดจิม น. "ปัจฉิม", "ปัดจิม" => ปะจิม, หางตาเอ้นติก, ภายหนั้ง, ข้างหนั้ง

(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม) (P. pacchima/S. paścima).

ปัดสิมอิน [-สิมะ-] น. "ปัจฉิมชิน", ลิบที่เกิดลุนหนั้ง

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+ชน] [(P. pacchima/S. paścima)+ajana).

ปัดสิมพาก [-สิมะ-] น. "ปัจฉิมภาค", ส่อนเบื้องปาย

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+ภาค] [(P. pacchima/S. paścima)+bhāga].

ปัดสิมยาม [-สิมะ-] น. "ปัจฉิมยาม", ยามปาย, ยามที่สุด

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+ยาม]) [(P. pacchim/S. Paścima)+yāma].

ปัดสิมลิอิด [-สิมะ-] น. "ปัจฉิมลิขิต", ภาธออนภายลุน ลือหนังสือที่เอ้ยืมต็มอีภข้างห้าย เมื่อได้เอ้ยืม ชื่ลิงไปแล้อ: อักสอนหรื้ เอ้ยืมอ่า ป.ล.

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+ลิขิต] [(P. pacchima/S. paścima)+likhita].

ปัดสิมอัย [-สิมะไอ] น. "ปัจฉิมอัย", อัยสุดห้าย, อายุลืบแต่ หมายเถิว ตั้วแต่ 50 ปีขึ้นไป

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+อย] (P. pacchima/S. paścima)+vaya).

ปัดสิมอาจา [-สิมะ-] น. "ปัจฉิมอาจา", อาจาถธั้ว (ข. ถฺธา) สุดห้าย

[(ป. ปจฺฉิม/ส. ปศฺจิม)+อาจา] [(P. pacchima/S. paścima)+vācā].

ปัดตะ น. ขาตต์" => ขาต, ขาตธ์, ภาชุนะชนิดหนึ่ว สำหู้บภิภขุ(-ขุ) สามเตาธ ใช้ธับอาหาธ จากภาธบิตาหบาต (ป. ปตฺต/ส. ปาตฺร) (P. patta/S. patra).

ปัตนิ, ปัตนี [ปัดตะ-] น. แม่เธือน, เมัธ (ป./ส. ปตานี) (P./S. patānī).

ปัถยา [ปัดถะ-] น. ผู้เพาะสิม (ป. ปถฺยา) (P. pathayā).

ปัถยาอัด [ปัดถะ-] น. (แบบ) "ปัถยาอัตต์" => ปัถยาอัต, ชื่อันธ์ชนิดหนึ่วชื่วกำหนิด (ข. กำตว่) ด้อยอักขัธ 32 คำ, มี 4 บาท, บาทละ 8 คำ: "อัชยมกอันห์" ก่เอ็น

[ปถฺยา+(ป. อตฺต/ส. อวฺฤตฺต)] [pathayā+(P. vatta/S. vṛtta)].

ปัทมะ [ปัดทะ-] น. ดอกบิอแดว ที่บานแต่เอ๊้ามีกิ่นหอม, สัวอยางำนอน 100 โกบ

(ป. ปทุม/ส. ปทฺม) (P. paduma/S. padma).

"ดอกบิอแดว"; *bot. Nymphaea pubescens* Willd. อิวส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

ปัทมะปานิ [ปัดทะ-] น. "ปัทมปธาณิน" => ปทุมปาณี, ผู้มีดอกบิอในมื ลือพธะพธิห์ม, พธะอิบตุ, ชื่ หนึ่ว หื ปางหนึ่วของ "พธะออโลกิเตสวธโพธิสัตว์" พธะหัตถ์หธิว (ข. หฺธว่) หื ถือดอกบิอ

(ป. ปทุมปาณี/ส. ปทฺมปฺราณิน) (P. padumapāṇī/S. padmaprāṇin).

ปัทมะธาด [ปัดทะ-] น."ปัทมธาช", ปทุมธาช, แก้อผิลๆ: ก่ยังมีผู้ลืมอ่า "ปัด-ทำ-มะ-ธาด" ยู่

[(ป. ปทุม/ส. ปทฺม)+ธาช] [(P. paduma/S. padma)+raja].

ปันจกะ [-จะ-] น. "ปัลจกะ", หมอดห้า (ป. ปญฺจ+ก) (P. pañca+ka).

ปันจมะ, ปันจมๆ, ปันจมิ [-จะ-] อ. "ปัลจมะ", ปัลจมๆ, ปัลจมิ, ที่ห้า, ถ้อบห้า

(ป. ปญฺจม, ปญฺจมา, ปญฺจมี) (P. pañcama, pañcamā, pañcamī).

ปันจะ อ. "ปัลจะ", ห้า (ป. ปญฺจ/ส. ปญฺจน) (P. pañca/S. pañcan).

ปันจะอัน น. "ปัลจะอัคห์", อัคห์ทั้วห้า, ภอวทั้วห้า (ป. ปญฺจขนฺธ) (P. pañcakhandha).

ปันจะถอน น. "ปัลจถ์อธก์", เถื่องลาด, เถื่องปู: ไทย์เอ้ยืมเป็นคำลูกปะสิม(ฆสิม) บรรจถรณ์

(ป. ปจฺจตฺถรณ/ส. ปฺรตฺยาสฺตรณ) (P. paccattharaṇa/S. pratyāstaraṇa).

ปันจะอักลิ น. "ปัลจะอัลลิ", ผอกห้าลิบ, เป็นคำเธ้ธูภพธะภิภขุ(-ขุ) ห้าติบ ที่ออภขอขุมำพธะพุทธะเจ้า และ ได้เถิวอ์อธหันต์ก่อนพู่ มี "พธะอัลลฯโภตหัลลละ" เป็นต้บ

[ปญฺจ+(ป. อคฺคี/ส. อคฺนิ)] [pañca+(P. vaggī/S. vargī)].

ปันจะสาขา น. "ปัลจสาขา", ห้าก็วง่ๆ หมายเถิว: แขบ, ขา, หือ, ... ของหาธิภ ที่ยู่ในห้องแม่

[ปญฺจ+(ป. สาขา/ส. ศาขา)] [pañca+(P. sākhā/S. śākhā)].

ปันยัด ภ. "ปัลยัตติ" => ปัลยัติ, ก่ำหนิด (ข. กำตว่) ขึ้บ (ป. ปญฺญตฺติ) (P. paññatti).

ปันยา น. "ปัลยา", ลอามธู้ที่อ, ลอามธู้แจ้ว, ลอามฉลาด (ข. ฉฺลาต) อันเกิด (ข. เกิต, กำเติ๋ต) จากภาธเธ้ธูภ และ ลึด(ลิด) (ป. ปญฺญา/ส. ปฺรชฺญา) (P. paññā/S. prajñā).

ปันยาสะ อ. (แบบ) "ปัลยาสะ", ห้าสิบ (ป. ปญฺญาส) (P. paññāsa).

ปันบะ น. "ปัณณะ", ปัธณะ, ใบไม้, หนังสื, แผ่นเจ้ธ, ปีก

(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺณ) (P. paṇṇa/S. parṇa).

ปันบะกุดี น. "ปัณณกุฏิ", ปัธณกุฏิ, ตูบอันมุๆ และ แอ้มด้อยใบไม้

[(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺณ)+กุฏิ] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+kuṭi].

ปันบะสาลา น. "ปัณณสาลา", ปัธณสาลา, สาลาที่มุๆ และ แอ้ม ด้อยใบไม้

(ป. ปณฺณสาลา/ส. ปธฺณศาลา) (P. paṇṇasālā/S. parṇaśālā).

ปันบะสาบ น. "ปัณณสาธ", ปัธณสาธ, หนังสือทางธาชการ

[(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺณ)+สาธ] [(P. paṇṇa/S. paṇṇa)+sāra].

ปันบะธาสี น. "ปัณณธาสี", ปัธณธาสิ, มื้สิบห้าค่ำ

(ป. ปณฺณธาสี/ส. ปธฺณธาศี) (P. paṇṇarāsī/S. parṇarāśī).

ปันบาด 1. อ. "ปัณณาส", ห้าสิบ (ป. ปณฺณาส) (P. paṇṇāsa).

2. อ. "ปัณณาสก์", หมอดห้าสิบ (ป. ปณฺณาสก) (P. paṇṇāsaka).

ปันบาภาบ น. "ปัณณาภาธ", ปัธณาภาธ, สิ่วที่สิ่วให้ด้อยลอามไมติ(-ตธิ) หื ลอามโลธิพมับถื

[(ป. ปณฺณ/ส. ปธฺณ)+อาภาธ] [(P. paṇṇa/S. parṇa)+ākāra].

ปันหา น. "ปัณหา", อ้สิวสัย, ลำถาม, อ้ที่แต่ว หื ตั้วอ็บให้แก้

(ป. ปญฺหา/ส. ปฺรศฺนา) (P. pañhā/S. praśnā).

ปับปุง ก. "ปรับปรุง", แก้ไขให้ดีขึ้น (ข. ปฺราป่ปฺรุง) (Kh. prappruṅ "prapprung").

ปับผาสะ น. "ปัปผาสะ", ปอด (ป. ปปฺผาส) (P. papphāsa).

ปับพาชนียะกัม [-ชะนียะกำ] น. "ปัพพาชนียะกัมม์", กิจกัมม์ของพระสิงฆ์ในการขับไล่ภิกขุ(-ขุ) ตินผิดอินัยออกจากหมู่ (ป. ปพฺพาชนียกมฺม) (P. pabbājanīyakamma).

ปับพะ 1. น. "ปัพพะ", ปัถพะ, เหนือ, หมอด, ตอน, ภาค, ภัคห์ (ป. ปพฺพ/ส. ปฺรวนฺ) (P. pabba/S. pravan).

2. อ. "ปัพพะ", ก่อน, ทำอีก, เบื้องต้น, ตาเอันออก (ป. ปุพฺพ/ส. ปูรว) (P. pubba/S. pūrava).

ปับพาด น. (แบบ) "ปัพพาชน์", การขับไล่ (ป. ปพฺพาชน) (P. pabbājana).

ปับพาระ น. "ปัพพาระ", เหื้อมหิน, เงื้อมภู (ป. ปพฺพาร) (P. pabbāra).

ปับพิด น. "ปัพพิต", ปัถพิต, ภูเอิา (ชอกหาอ่านเบิ่งลืน ปัพตา, ปัพโต ตื่มอิก) (ป. ปพฺพต/ส. ปรฺวต) (P. pabbata/S. parvata).

ปัพชา [ปับพะ-] น. "ปัพพชา" => ปัพชา, ปัถพชา, การบวช, การบวชเป็นภิกขุ(-ขุ) สามเกร (ป. ปพฺพชฺชา/ส. ปฺรวฺรชฺยา) (P. pabbajjā/S. pravrajyā).

ปัพชิด [ปับพะ-] น. "ปัพพชิต" => ปัพชิต, ปัถพชิต, นักบวช, ผู้บวช (เบิ่งลืน ปัพชา ยู่เหิง) (ป. ปพฺพชิต/ส. ปฺรวฺรชิต) (P. pabbajita/S. pravrajita).

ปัพตา, ปัพโต [ปับพะ-] น. "ปัพพตา" => ปัพตา, ปัถพตา, ปัพโต, ปัถพโต, ภูเอิา (ป. ปพฺพต/ส. ปรฺวต) (P. pabbata/S. parvata).

ปากาม ก. "ปาการ", ปราการ, กำแพง, ริ้วล้อม, ป้อมปาการ (ป. ปาการ/ส. ปฺราการ) (P. pākāra/S. prākāra).

ปากิด 1. ก. "ปากิย", ปรากิย, สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ออกให้เห็นแจ่มแจ้ง (ป. ปากฏ/ส. ปฺรกฏ) [(P. pākaṭa/S. prakaṭa).

2. น. ชื่อปาน้ำจืดชนิดหนึ่ง บ่มีเกัด ค้ายลิปากะแยง แต่ขนาดใหญ่กว่าหลาย "ปากิด"; *icht. Hemibagrus wyckioides.* อิงส์ (Fam.) Bagridae.

ปากิดกาม น. "ปากิยกาธต์", ปราภิยกาธต์, เหตุกาธต์ที่สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ออก [(ป. ปากฏ/ส. ปฺรกฏ)+กาธต] [(P. pākaṭa/S. prakaṭa)+kāraṇa].

ปากฐม ก. "ปธาเกัธตี์", ลือชา: "ปธาเกัธตี์บันห์ บอกเซ้ธางเซ้างอ้าง" (ป. ปากิตฺติ/ส. ปฺรากีรฺติ) (P. pākitti/S. prākīrti).

ปาถาม น. "ปาถาธ", ปธาถาธ, ตึกใหญ่ [(ป. ป/ส. ปฺร)+อาถาธ] [(P. pa/S. pra)+āgāra].

ปาจิดติ น. "ปาจิตติย์", ชื่ออาบัติจำพวกหนึ่ง ของภิกขุ(-ขุ) มี 32 สิกขาบท จัดเป็นอาบัติเบิา เปรียบด้วย "ลหุโทส" (ป. ปาจิตฺติย) (P. pācittiya).

ปาจิม อ. ฝ่ายตาเอันออก (ป. ปาจีน/ส. ปฺราจีน) (P. pācīna/S. prācīna).

ปาสจาก [ปาถสะ-] ก. "ปธาสจาก", พ้นไป, บ่มี, หมิกเอั้น; การสาไทย์เอ้ธนเป็น ปราศจาก (ส. ปฺรสา- => ปฺราส+ลาอ. จาก) (S. prasa- => prāśa+Lao. chāk).

ปาสัย [-ไส] ก. "ปธาถธัย", เอิ้าด้วยไมตี(-ถธิ)จิต (ส. ปฺรศฺรย) (S. praśraya).

ปาสาทิกะ อ. (แบบ) "ปาสาทิกะ", หน้าธัก, หน้าชื่นชิม, นำมาซึ่งถวามเหื้อมใส (ป. ปสาห+อิก => ปาสาหิก) (P. pasāda+ika => pāsādika).

ปาสาน น. (แบบ) "ปาสาถ", ปาษาถ, หิน (ป. ปาสาถ/ส. ปาษาถ) (P. pāsāṇa/S. pāṣāṇa).

ปาถ 1. น. "ปธาชญ์", ผู้มีปัญญา, ผู้มีถวามธู้ และ ถวามฉลาด (ข. ฉฺลาถ) หมิกแหม่ม (ส. ปฺรชฺญ/ป. ปญฺญ) (S. prājña/P. paññā).

2. ก. "ปธาส", พ้นไป, ป่อย, บ่มี, หมิกเอั้น, โยนถิ้ม, แกว่ง(ภแอ่ง) (ส. ปฺราส-) (S. prāsa-).

3. น. "ปาฏ", เธื่อง, ปาลิ, ลัมภีร์ (ป. ปาฐ) (P. pāṭha).

4. น. เอ้ำหมิมย่างหนึ่งเธิดจากแป้งเอ้ำจ้าอ, น้ำตาล และ หมากพ้าอ.

5. ก. เอิาออกมิลิมเถือ หรือ ตัดให้ขาดออก.

ปาตลิ [-ตะ-] น. (แบบ) "ปายลิ", ไม้แถลฝอย (ป. ปาฏลิ) (P. pāṭali).

"ไม้แถลฝอย หรือ ไม้แถลฝอย"; *bot. a) Stereospermum tetragonum* DC., *b) S. fimbriatum* (Wall ex. G.Don) A.DC. อิงส์ (Fam.) Bignoniaceae.

ปาติเทสนียะ [-เทถสะ-] น. "ปายิเทสนียะ", ชื่ออาบัติจำพวกหนึ่งในอาบัติทัง 7 (ป. ปาฏิเทสนีย) (P. pāṭidesanīya).

ปาติมิด 1. อ. "ปายิมิกข" => ปธาติมิกข, สอนหาง, หอนหาง [(ป. ปาฏิ/ส. ปฺราติ)+ปกฺ] [(P. pāṭi/S. prāti)+patha].

2. น. "ปายิมิท", อับอั้น (ออกใหม่) หรือ แธม 1 ค่ำ (ป. ปาฏิปท/ส. ปฺรติปท) (P. pāṭipada/S. pripad).

ปาติปุคคลิก [-ปุกคะ-] อ. "ปายิปุคคลิก", ฉะเพาะ (ข. ฉฺเพาะ) บุถคถิล, บ่ที่อไป (ป. ปาฏิ+ปุคฺคลิก/ส. ปฺราตฺติ+ปุทฺคลิก) (P. pāṭi+puggalika/S. prāti+pudgalika).

ปาติโภก น. "ปายิโภถ", ผู้รับปะกัน, นายปะกัน (ป. ปาฏิโภค] (P. pāṭibhoga].

ปาติหาน น. "ปายิหาธย์", ปธาติหาธย์, สิ่งที่พ้าวิดวั้, ถวามอัลจัธย์ (ป. ปาฏิหาริย/ส. ปฺราติหารฺย) (P. pāṭihāriya/S. prātihārya).

ปาติโมก น. "ปาติโมกข์", ชื่อัมภีร์ปาลิ ที่โธมพุทธบัญญัติอันตั้งขึ้นเป็น "พุทธอาถา" ได้แก่ "อาทิพธริห์มจธิยภาสิกขา" เป็นอินัยของภิกขุ(-ขุ) มี 227 ข้อ: "ปายิโมกข์" ภ่เห็นเอ้ธนถือกัน (ป. ป+อติ > ปาติ+โมกฺข => ปาติโมกฺข) (P. pā+ati > pāti+mokkha => pātimokkha).

ปาติ 1. น. ผู้เป็นใหญ่ (ชวา. ปาติ ≈ ป./ส. ปติ) (Javā. pātī ≈ P./S. pati).

2. น. "ปาธ์ที", งานเลั้ธง, งานสังสัธธ์ม่วนชื่น, พัถกาธเมือง = Fr. parti/En. party.

ปาเต๊ะ 1. น. ชื่อำแหน่งขุนบาง (ชวา. ปาเต๊ะ) (Javā. pāteh).

2. น. ชื่อ้าสโร่ง(โสร่ง)ชนิดหนึ่ง: "สโร่งปาเต๊ะ ของชาอเมืองใต้" (มาล. ปาติก) (Mal. batik).

ปาถนา [ปาถถะหฺนา] ก. "ปาถถนา", ปธาธ์ถนา, ยากได้, มุ่งหมาย, ปะสิงธ์ (ป. ปตฺถนา/ส. ปฺรารฺถนา) (P. patthanā/S. prārthanā).

ปาถะกะถา น. "ปากะกถา", ลัมภีร์ที่สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) เธื่อง, เธื่องที่เอ้า [(ป./ส. ปาฐ)+ป. กถา] [(P./S. pāṭha)+P. kathā].

ปาถิก น. "ปาภิก", ผู้สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) เธื่อง, เธื่องที่เอ้า (ป./ส. ปาฐก) (P./S. pāṭhaka).

ปาทะ, ปาทา น. อัตตา(อัตธา)เงินของอินเดัธ แต่สมัยบูธาถ, ติน; จำนวน 5 มาสิก = 1 บาท. "ปาท" หรือ "บาท" ปัจจุบัน ที่เป็นสกุลเงินของไทย์ (ป./ส. ปาท => ท. บาท) (P./S. pāda => Th. Baht).

ปาทาน น. "ปากาน", ชื่อแอกพอกหนึ่งส่วนใหญ่อยู่ใน อัฟกานิสถาน, เอิ้นอ่า "แอกปาทาน" (ฮินดู. ปกฺาน) (Hindū. paṭhāna).

ปาทุกา น. "ปาทุกะ", เกิบ: "ภูธ์ธอั้น ปาทุกา มติโยติ" (ป. ปาทุกา/ส. ปฺราทุกฺธา) (P. pādukā/S. prādukrā).

ปาทิบ น. "ปาทิป", ติ้นไม้ (ป./ส. ปาทป) (P./S. pādapa).

ปาทองลิน น. ชื่อปาชนิดหนึ่ง โต(ติอ)น้อย ค้ายลิปาอาอ; "ปาทองลิน"; *icht. Dangila kuhli.* อิงส์ (Fam.) Cyprinidae.

ปาน 1. น. "ปาณ", ลิมหันใจ, สัต(สัตอ์)ที่มีชุอีวิต (ป. ปาณ/ส. ปฺราณ) (P. pāṇa/S. prāṇa).

2. ก. (แบบ) "ปาล", เลั้ธง, ปักธนธอง (ข. ถฺธง), ธักษา, (ป./ส. ปาล) (P./S. pāla).

3. น. น้ำดื่ม, เถื่องดื่ม (ป./ส. ปาน) (P./S. pāna).

4. น. ธอยด่างเป็นสีดำ หรือ แดงที่เกิดน้ำผิวหนัง.

ปานะกะ น. "ปาณกะ", สัต(สัตอ์-)มีชุอีวิต, โต(ติอ)หมอน (ป. ปาณก/ส. ปฺราณก) (P. pāṇaka/S. prāṇaka).

ปานะกะชาด น. "ปาณกชาติ", พวกหมอน [(ป. ปาณก/ส. ปฺราณก)+ชาติ] [(P. pāṇaka/S. prāṇaka)+jāti].

ปานาติบาด น. "ปาณาติบาต", การเธัดให้ชีวิตของผู้อื่นให้ดับสูญ, การฆ้าสัต(สัตอ์-)ตัดชีวิต (ป. ปาณาติปาต) (P. pāṇātipāta).

ปานี น. ฝ่ามือ, สัต(สัตอ์), ลิน. อ. มีลิมหันใจยู่, ยังเป็นยู่. น. ถวามอี่ดูภธูตา (ป. ปาณี/ส. ปฺราณินฺ) (P. pāṇī/S. prāṇin).

ปานียะ อ. ที่ถวธถื่ม, ถื่มได้, เป้นตาถื่ม (ป./ส. ปานีย) (P./S. pānīya).

ปานียะหิก น. น้ำที่ถวธถื่ม (ป./ส. ปานีย+อุทก) (P./S. pānīya+udaka).

ปาบ 1. ก. "ปธาป" => ผาบ, กำธาบ (ข. กำธาป <= ภฺธาป) (ข. ปฺธาป) (Kh. prāp "kaṁréāb").

2. อ. ธู้เมื่อเจ้บด้วยของธ้อน หรือ ของมีพิส.

ปาปมุด [-ปะ-] อ. "ปาปมุตต์" => ปาปมุต, บ่มีใผเอิาโทส (ป./ส. ปาป)+ป. มุตฺต] [(P./S. papa)+P. mutta].

ปาปะ น. "ปาปะ", บาป (ป./ส. ปาป) (P./S. pāpa).

ปาพิด น. คำเป็นปะธาน, คำปาลิ, พุทธอัจนะ, คำสอนของพระพุทธะเจ้า "ปาพิจน์" (ป. ปาวจน) (P. pāvacana).

ปามาด 1. ก. "ปามาท", ดูถูก; ปิกติ ภ่ถึงมิแต่ "ปมาท" ซึ่งอ่านออกเสียงเป็น "ปะ-พาด" (ป. ปมาท/ส. ปฺรมาท) (P. pamāda/S. prāmāda).

2. น. "ปธามาส", การจับต้อง, การลูบคำ (ป. ปฺรามาส/ส. ปฺรามฺรฐ) (P. prāmāsa/S. prāmṛś).

ปาโมก น. "ปาโมกข์" => ปะมุข, ปธะมุข, ผู้เป็นปะธาน, ผู้เป็นหิอพ้า

① (ป. ปาโมกฺข) (P. pāmokkha).

② [(ป. ป/ส. ปฺร)+มุข] [(P. pa/S. pra)+mukha].

ปาธะมิ ນ. "ปาธมี", ຄຸณธรรมดีที่ผ่ำบำเพ็ญมาๆ, ຄຸณธรรม 10 ย่ำๆ ຄື: ทาน, ศีล, เนกขัมมะ, ปัญญา, วิริยะ, ขันติ, สัจจะ (สัตยะ), อธิษฐาน (อธิษฐาน), เมตตา (ไมตรี), อุเปกขา (อุเปกษา) (ป. ปาธมี/ส. ปารมีตา) (P. pāramī/S. pāramitā).

ปาธะมัด ນ. "ปาธมัษฐ์" => ปาธมัฑ, ปโยชน์อันยิ่งใหญ่, เป็นอรรถธรรมอันยิ่งใหญ่, ความจริง (ป. จิตฺตํ > จฺตฺ => จฺจิฑ) อันเป็นที่สุด, พระอภิธรรมปิฎก [ปธม+(ป. อฏฺฐ/ส. อษฺฏน)] [parama+(P. aṭṭha/S. aṣṭan)].

ปาธาชิก ນ. "ปาธาชิก", อาบัติหมวดหนึ่งของภิกษุ(-ษุ) เป็นอาบัติหนัก ต้องแล้วอาดจากความเป็นภิกษุ(-ษุ): แปว่า ธรรม์อันพาให้ภิกษุ(-ษุ) พ่ายจากสาสนา (ป. ปาธาชิก) (P. pārājika).

ปาธิชาด ນ. "ปาธิชาต", ต้นทองหลางๆ, ต้นดอกแคฝอย, ต้นไม้สวัสดิ์ในสวนพระอินทร์ (ป. ปาธิจฺฉตฺต; ป./ส. ปาธิชาต) (P. pāricchatta; P./S. pārijāta).

① "ต้นปาธิชาต"; *bot. Erythrina rariegata* L. วงศ์ (Fam.) Leguminosae, Papilionaceae.

② "ดอกแคฝอย"; *bot. a) Stereospermum tetragonum* DC., *b) Jacaranda filicifolia* (Anderson) D. Don. วงศ์ (Fam.) Bignoniaceae.

③ "ต้นทองหลางๆ"; *bot. a) Erythrina fusca., b) E. variegate* Linn., *c) E. arborescens.* วงศ์ (Fam.) Leguminosae.

ปาธิไลยะกะ ນ. "ปาธิไลยกะ", ชื่อป่าบ่อนหนึ่งที่พระพุทธะเจ้าเสียสเด็จ (ข. สฺเงจ, เสฺงจ) อยู่, เป็นชื่อข้าวโต(ตือ)หนึ่ง ที่อยู่ในป่านั้น, ชื่อพระพุทธะเจ้าปางหนึ่งที่มีรูปข้าวอยู่บำ (ป. ปาธิ+เลยฺย+ก) (P. pāri+leyya+ka).

ปาลิ 1. ນ. พุทธอัจนะ, ภาสาปธานภาษต ที่ใช้เป็นหนังสือในพระพุทธสาสนาแต่เดิมมา. "ขาลิ" แม่นนำมาจากขอมธอิกต่อหนึ่งแล้ว (ป. ปาฬิ/ส. ปาลิ) (P. pāḷi/S. pāli).

2. ນ. "ปาอิก", ผู้เลี้ยง, ผู้ปกธรอง (ข. ฤธง), ผู้รักษา (ป./ส. ปาล) (P./S. pāla).

ปาอิก ນ. "ปาลิ", ไฟ (ป. ปาวก) (P. pāvaka).

ปาหุน ນ. (แบบ) "ปาหุต", ผู้มาหา, แขก (ป./ส. ปาหุต) (P./S. pāhuṇa).

ปาหุไนยะ อ. (แบบ) "ปาหุไนย์", ที่ควรแก่การต้อนรับ, ที่ควรให้การต้อนรับ (ป. ปาหุเนยฺย) (P. pāhuṇeyya).

ปาหุไนยะบุกคิน ນ. "ปาหุไนยะบุคคิล", แขก, คนผู้ควรแก่การต้อนรับ [ป. ปาหุเนยฺย+(ป. ปุคฺคล/ส. ปุทฺคล)] [P. pāhuṇeyya+(P. puggla/S. pudgala)].

ปิด 1. อ. "ปิต", สีเหลืองๆ (ป. ปีต) (P. pita).

2. ก. อัดให้แน่น, ขั่ไอ, ขั่เปิด (ข. ผฺนิต) (Kh. phnita).

ปิดตะ ນ. "ปิตตะ", น้ำบิ, น้ำจากต่อมตับ (ป. ปิตฺต) (P. pittta).

ปิดถะ 1. ก. "ปิฏฐะ", หลัง, เบื้องหลัง, พื้น, ยอด (ป. ปิฏฺฐิ/ส. ปฤษฺฐ) (P. piṭṭhi/S. pṛṣṭha).

2. ນ. (แบบ) "ปิฏฐะ", แป้ง (ป. ปิฏฺฐ) (P. piṭṭha).

ปิตา ນ. พ่ (ป. ปิตา/ส. ปิตฤ) (P. pitā/S. pītṛ).

ปิติ ນ. ความปลื้มใจ, ความอิ่มใจ (ป. ปีติ/ส. ปฺรีติ) (P. piti/S. prīti).

ปิตุ ນ. (แบบ) พ่, ผู้บุ้มครองๆ (ข. ฤธง) ลูก (ป. ป+อิตุ => ปิตุ/ส. ปิตฤ) (P. pa+itu => pitu/S. pītṛ).

ปิตุคาด ນ. "ปิตุฆาต", การฆ่าพ่

(ป. ป+อิต+ฆาต => ปิตุฆาต) (P. pa+ita+ghāta => pitughāta).

ปิตุพูม ນ. "ปิตุภูมิ", บ้านเกิด (ข. เกิต, กำเนิต) เมืองนอน (ป. ปิตุภูมิ) (P. pitubhūmi).

ปิตุดสา ນ. "ปิตุจฉา", ป้า (เอื้อยของพ่) หรือ อา (น้องสาวของพ่)

(ป. ปิตุจฺฉ/ส. ปิตฤษฺวสฤ) (P. pituccha/S. pītṛṣvasṛ).

ปิตุเธด ນ. "ปิตุเธส", ปิตุเธส, พ่ผู้เป็นใหญ่ (ป. ปิต+อิสฺสร/ส. ปิตฤ+อีศฺวร) (P. pa+ita+issara/S. pītṛ+īśvara).

ปิตุละ, ปิตุลา ນ. ลุง, อาว, อ้าย หรือ น้องของพ่ (ป. ปิตุ+อุล) (P. pitula+ula).

ปิตุลานี ນ. อา (น้องสาวของพ่), น้าสาว (น้องสาวของแม่) (ป. ปิตุล+อีนี) (P. pitula+inī).

ปินดะ ນ. (แบบ) "ปิณฑะ", ก้อนเอ็า (ป./ส. ปิณฺฑ) (P./S. piṇḍa).

ปิละ, ปิลกะ [ปินละ-] ນ. "ปิสะ", ปิสกะ, ขี้แมงอับ, ต่อม, ผื, ปาน (ป. ปิฬก/ส. ปิฑก) (P. piḷaka/S. piḍaka).

ปิลับ ນ. "ปิลันธน์", เครื่องประดับ (ป. ปิลนฺธน) (P. pilandhana).

ปิปาย ก. ปิปาย, เอ็า, เอ็าย่างกอ้างอวางๆ: "ปิปายเสัธง ม่อนพธิห์มกายฟ้า" (เจ็ธง) (ป. อธิปฺปาย/ส. อภิปฺราย) (P. adhippaya, abhiprāya).

ปิยะ อ. ที่รัก (ป. ปิย/ส. ปฺริย) (P. piya/S. prīya).

ปิสาด ນ. "ปิสาจ", ปิสาจ, ผี (ป. ปิสาจ/ส. ปิศาจ) (P. pīsāca/S. pīśāca).

ปิฮุอด ນ. ชื่อปีที่ 1 ใน 12 ปี, ปีหนู กำ่า (ป. มูสิก+สำวจฉร/ข. ฉนำจูต) (P. mūsika+saṁvacchara/Kh. chnaṁcūt "chhnaṁchūt").

ปิถิก ນ. "ปิฎก", กะต่า, หมวดคำสอนในพุทธสาสนา (ป./ส. ปิฎก) (P./S. piṭaka).

ปิติ ນ. ความอิ่มใจ, ความยินดี (ป. ปีติ/ส. ปฺรีติ) (P. piti/S. prīti).

ปิถะ, ปิถกะ [-ถะ-] ນ. "ปิฏฐะ", ปิฏกะ, ตั่ง, ข่อมนั่ง, ม้านั่ง (ป./ส. ปีฏก) (P./S. pīṭhaka).

ปิทา ก. "ปีทา", เบียดเบียน, บีบคั้น, เจ็บปวด, ธ็บกอบ (ป. ปีฬา/ส. ปีฑา) (P. pīḷa/S. pīḍā).

ปิออก ນ. ชื่อปีที่ 9, ปีลิง, ปีออก. ถ้าเอ็าตามภาสาปาลีแท้ๆ แม่น "มักกฏะสัญวัจฉธ์" (ป. มกฺกฏ+สำวจฉร) (P. makkaṭa+saṁvacchara).

ปึกสา ก. "ปริกขา", หาธี, ข่ำคำแนะนำ (ป. ปริกฺขา/ส. ปริกฺษา) (P. parikkhā/S. parīkṣā).

ปุกคะละ ນ. บุคคิล (ป. ปุคฺคล/ส. ปุทฺคล) (P. puggala/S. pudgala).

ปุนยะอันตฺ ນ. "ปุญญอันตฺ" => ปุญอันตฺ, ปุตายอันตฺ, คนมีบุญ [(ป. ปุญฺญ/ส. ปุณฺย)+อนฺตฺ] [(P. puñña/S. puṇya)+vantu].

ปุนัพสุ [-นับพะ-] ນ. "ปุนัพพสุ" => ปุนัพสุ, ชื่อดาวฤกษ์ หมู่ที่ 7 มี 3 ข่อยน้ำกัน (ป. ปุนพฺพสุ) (P. punabbasu).

ปุธาน ນ. "โบธาต" => บูธาต, เก่ำแก่, บ่ห้นสมัย, ชื่อัมภีธ์ในสาสนาธินดู (ป. โปราต/ส. เปาราต) (P. porāṇa/S. paurāṇa).

ปุธะ ນ. เมือง, ภธุง (ข./มอญ. ภฺธุง), เวียง (ข. วาง "véāng"), เชียง (MCh. dzyeng) (ป./ส. ปุธ ≈ ฝ. บ็วธ์ก/อ. เบิธ์ก) (P./S. pura ≈ Fr. bourg/En. burg).

ปุธัดถิมทิด [-ถิมมะ-] ນ. "ปุรัตถิมทิส", ทิสเบื้องหน้า [ปุรตฺถิม+(ป. ทิส/ส. ทิศ)] [puratthima+(P. disa/S. diśa)].

ปุเธจาธิก อ. เป็นเครื่องนำหน้า, เป็นอาธิมก์ (ข. อาลมฺหมน), เป็นหัวหน้า (ป./ส. ปุเรจาธิก) (P./S. purecārika).

ปุโธหิด ນ. "ปุโรหิต", ที่ปรึกษา (ป. ปริกฺขา/ส. ปริกฺษา) ของเจ้าแผ่นดินในหางนิติ คือแบบแผนประเพณี และ ภิบาย (ป./ส. ปุโรหิต) (P./S. purohita).

ปุง ก. "ปรุง", ปรับปรุง => ปับปุง?, แต่ง, ติกแต่ง, รักษา (ข. ปฺรุง, ปรุง, (Kh. pruṅ, paṁruṅ "brung, baṁrung").

ปุงลิง ນ. "ปุงลิงค์", เพศชาย, คำลัพท์เพศผู้ (ป. ปุ๋ลิงฺค, ปุงฺลิงฺค, ปุลฺลิงฺค) (P. puṁliṅga, puṅliṅga, pullinga).

ปุสยะ [ปุดสะ-] ນ. ดาวฤกษ์หมู่ที่ 8 มี 5 ข่อยน้ำกัน, ดาวปุยฝ้าย, ดาวพวงดอกไม้, ดาวดอกบัว, ดาวโลง, ดาวปู, ดาวสมัสะเก็า หรือ ดาวสิธยะ กำเอ็น (ป. ปุสฺส/ส. ปุษฺย) (P. pussa/S. puṣya).

ปุนทะธิก ນ. "ปุณฑริก" = ดอกบัวขาว, ชื่อสัญญาจำนวน เลข 1 มี 0 น้ำหนึ่ง 112 โต(ตือ), ชื่อช้าวในสกุลช้าวหัว 10 (ป./ส. ปุณฺฑริก) (P./S. puṇḍarīka).

"บัวปุณฑริก หรือ ดอกบัวขาว"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. วงศ์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ปุนนะมี ນ. "ปุณฺณมี", มื้เพ็ง (ข. เฒล) (ป. ปุณฺณมี/ส. ปูรฺณมี) (P. puṇṇamī/S. pūrṇamī).

ปุนนาก ນ. "ปุนนาค", ชื่อต้นไม้ขนาดใหญ่แผ่อหนึ่ง ดอกลีดอก สาธกี; (ป. ปุนฺนาค) (P. punnāga).

"ต้นปุนนาค"; *bot. Mesua ferrea* L. วงศ์ (Fam.) Guttiferae.

ปุนัพสุ, ปุนัพสู [-นับพะ-] ນ. "ปุนัพพสุ" => ปุนัพสุ, ปุนัพสู, ชื่อดาวฤกษ์หมู่ที่ 7 มี 3 ข่อยน้ำกัน เห็นเป็นรูปเรือใบ หรือ เรือหัวสำเก็า (ป. ปุนพฺพสุ) (P. pubbasu).

ปุบผะ ນ. "ปุปผะ", ดอกไม้ (ป. ปุปฺผ/ส. ปุษฺป) (P. puppha/S. puṣpa).

ปุบพะ [ปุบพะ-] อ. "ปุพพะ", ก่อน, หำอีด, เบื้องต้น, เบื้องหน้า (ป. ปุพฺพ/ส. ปูรฺว) (P. pubba/S. pūrva).

ปุม, ปุมา อ. เพศชาย (ป. ปุม) (P. puma).

ปุธะ ນ. บ้อม, ห้, อัง, เมือง เห็ธบใส่ภาสาฝรั่ง-อังกลิส = Fr. –bourg/En. -burg (ป./ส. ปุธ) (P./S. pura).

ปุโธหิด ນ. "ปุโรหิต", ผธาหมก์ประจำพระธาชุสำนัก (ข. สำดาว่) มีหน้าที่ให้คำปรึกษา (ป. ปุริกฺขา/ส. ปุริกฺษา) ในหางชุมชะธัมม์เนียม และ จาธีตประเพณี พ้อมทัง ทำพิธีภัมม์ อันลักด์สิทธิ์ (ป./ส. ปุโรหิต) (P./S. purohita).

ปุลิน ນ. "ปุลินท์", ชาวป่าชาวเอ็า (ส. ปุลินฺท) (S. pulinda).

ปูชะนิ อ. "ปูชนีย์", เป็นหน้านับถื, ที่นับถื, ควรแก่การนับถื (ป. ปูชนีย) (P. pūjanīya).

ปูชะนิยะสะถาน ນ. "ปูชนียสถาน", ข่อนควรแก่การบูชา, ข่อนควรนับถื, ข่อนควรขาบ

(ຂ. ภฺธาป) ไหว้ [ป. ปูชนิย+(ป. ฐาน/ส. สฺถาน)] [P. pūjanīya+(P. ṭhana/S. sthāna)].

ปูชนียะวัตถุ [ปูชะ-] น. "ปูชนียวัตถุ", ของที่ถวายบูชา ได้แก่พระเจดีย์ โบสถ์ และ สิม เป็นต้น

(ป. ปูชนิย+วตฺถุ/ส. ปูชนีย+วสฺตุ) (P. pūjanīya+vatthu/S. pūjanīya+vastu).

ปูชา น. "บูชา" (ป./ส. ปูชา) (P./S. pūjā).

ปูอา น. (ภอบ) ขนิม, เอ้ำพิม (ป. ปูว/ส. ปูป) (P. pūva/S. pūpa).

เปต 1. น. "เปต", เปรต; ผต ก็ว่า, สัต(สัตว์)ที่เกิด (ข. เวีต, ก็เตีต) ในอบายภูมิพวกหนึ่ง

(ป. เปต/ส. ปฺเรต, เปฺรต) (P. peta/S. preta).

2. น. (แบบ) "เปส", สฐาปนิก, ช่างออกแบบ, ช่างไม้ (ส. เปศ) (S. peśa).

เปตพลี [เปตะพะลิ] น. "เปตพลี", เปรตพลี, เครื่องทานที่เธียดหาผู้ตาย

(ป. เปตพลิ/ส. ปฺเรตพลิ, เปฺรตพลิ) (P. petabalī/S. pretabalī).

เปตวิสัย [เปตะวิไส] น. "เปตวิสัย", บ่อน, ภูมิ, ถิ่นกำเนิด (ข. เวีต, ก็เตีต) ของพวกผต, เปต หรือ เปรต ทั่วหมาย (ป. เปตฺติวิสย/ส. ไปตฺรย+วิษย) (P. pettiavisay/S. paitraya+viṣaya).

เปสุไน น. "เปสุไนย์", ถวามสับสั่, ถวามเว้ำเสียดสี, ไหย์เข้ยนเป็น เปสุไณย

(ป. เปสุญ/ส. ไปศุน) (P. pesuñña/S. paiśunya).

เปสุนยะวาท น. "เปสุณยวาท" => เปสุณวาท, ไปสุนยวาท, คำเว้ำเสียดสี, คำเว้ำสับสั่

(ป. เปสุญวาห/ส. ไปศุนยวาห) (P. pesuññavāda/S. paiśunyavāda).

เปนเดตา น. นักบวช, ขาทหมวก (อินโด./มาล. เปนเดตา) (Indo./Mal. pendeta).

ปิกติ [ปิกกะ-] น. ภาธยู่สเมิเก่ำ, ถวามบ่ต่างไปจากเดิม. ภาสาไหย์ใช้ทั่วสอง ปกติ และ ปรกติ แต่ บ่เถียเห็นเข้ยน เป็น ปรกฺติ จักเหื่อ

(ป. ปกติ/ส. ปฺรกฺฤติ) (P. pakati/S. prakṛti).

โปดิก น. ลูกน้อย, ลูกสัต(สัตว์) (ป. โปตก) (P. potaka).

โปธาน น. "โปธาก" => บูธาก; "บูธาก" เอามาอีกต่หนึ่ง จากภาสาขเมธ โดยที่เปี่ยนแปง โต(ติว) ธ => ธ และ เปี่ยนเสียงสธะ ฺx เป็นสธะ โx

(ป. โปธาก/ส. เปาธาก) (P. porāṇa/S. paurāṇa).

โปกขธะ [-ขะทะ] น. "โปกขธะ", ดอกบัวสีฟ้า: "บัวโลบิล" หรือ "บัวโลตบิล" ก็ว่า

(ป. โปกฺขธ/ส. ปุษฺกร) (P. pokkhara/S. puṣkara).

"บัวโปกขธะ"; *bot. Nymphaea capensis* Thunb. วงส์ (Fam.) Nymphaeaceae.

โปกขธะนิ [-ขะทะ-] น. "โปกขธณี", สธะดอกบัว, หมองดอกบัว

(ป. โปกฺขธณี/ส. ปุษฺกรณี) (P. pokkharaṇī/S. puṣkaraṇī).

โปกขธะผัด [-ขะทะ-] น. "โปกขธผัส", น้ำฝนที่ตกใส่ใบบัว

(ป. โปกฺขธ+วสฺส/ส. ปุษฺกร+วรฺษ) (P. pokkhara+vassa/S. puṣkara+varṣa).

โปเก อ. (ภาสาเว้ำ) เก่ำแก่หมายจินใช้ภาธบ่ได้ (จ.) (Ch.).

โปสิก น. ลินผู้เลี้ยงดู (ป. โปสก) (P. posaka).

โปด 1. ก. "โปธส" => โปธด, มัก, ชอบ, ยินดี, ภธูตๆ; ลินลาอ ดัดแปงเสียงมาเป็น "โผด"

(ข. ปฺโธส, โปฺธส) (Kh. pros).

2. น. "โปธส", ลิน; ถัดแปงธูป และ เสียงมาจากคำว่า "ปุธิสะ" หรือ/และ "บุธุบ"

(ป. ปุธิส => ปฺโธส, โปฺธส) (P. purisa => prosa).

3. ก. "โปด", เผ, ขาด, สัอย, พังลิง, ทะลาย.

ไป, ไปยะ น. "ไปย์", เครื่องดื่ม (ป. เปยฺย) (P. peyya).

ไปยาน น. "ไปยาล" เครื่องหมาย "ละคำ" ดั่งธูปนี้ "ๆ" (ป. เปยฺยาล) (P. peyyāla).

ไปสะนิ น. "ไปสนิย์", ไปธบถีย์, วิธีภาธสิ่งพังสื และ หีบห่อสิ่งของๆ โดยมีอิงค์ภาธที่ตั้ง ขึ้น, เจ้าพ้ำเป็นผู้ที่ธับ-สิ่ง

[ป. เปสน+อี+(ณฺย>ย) => ป. ไปสนีย/ส. เปฺรษณีย => ไปฺรษณีย]

[P. pesana+i+(ṇya>ya) => P. paisanīya/S. preṣaṇīya => praiṣaṇīya].

ไปสะนียะบัด น. "ไปสนียบัตต์" => ไปสนียบัต, ไปธบถียบัตธ์, บัตอวยพ้ธ ที่สิ่งทางๆไปสนีย์ โดย มีแต่บัต ซึ่งได้เข้ยนข้อถวามไว้ในนั้นแล้ว = Fr. Carte postale/En. Postcard

(ป. เปสนีย+ปตฺต/ส. เปฺรษณีย+ปตฺธ) [P. pesanīya+patta/S. preṣaṇīya+patra).

ไปสะนียะผัน น. "ไปสนียภัณฑ์", ไปธบถียภัณฑ์, ไปสนียอัตถุ, ที่สิ่งของขนาดน้อย ที่สิ่งทาง ไปสนีย์ [(ป. เปสนีย/ส. เปฺรษณีย)+ภณฺฑ] [(P. pesanīya/S. preṣaṇīya)+bhaṇḍa].

ผ

พยัญชนะโต(ติว)ที่ 16 เป็นพวกอักข้ธสูๆ, ผ ใช้เป็นโตสะกิดหมักบ่ได้ ใช้ได้แต่เป็นโต(ติว)ข้อน "-ปผ" ในแม่สะกิด บ สำหมับคำสัพท์ที่เค้ามาจากพาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ...

ผ, ผะ 1. ก. ผิก, ผิกโดยไอ, แวออกจากหาๆ.

2. ใช้นำหน้าคำที่ขึ้นต้นด้อยโต(ติว) "ห" มีถวามหมายถือกันกับกับคำที่อู่หมู่ๆ เช่น: ผผิก, ผผ่อๆ, ...

ผกา [ผะ-] น. ดอกไม้ (ข. ผฺกา) (Kh. phkā).

ผกาย [ผะ-] น. "ผกาย" => ปะกาย, ถาวเผัก, แสงสว่างออก. ไหย์เข้ยนเป็น ประกาย (ข. ผฺกาย) (Kh. phkāy).

ผคิม [ผะ-] ก. "ผคิม" => บังคิม, ไหว้, นิบ (ข. ผฺคำ) (Kh. phgaṁ "phkôm").

ผจิๆ [ผะ-] น. "ผจิๆ" => บัธจิๆ, ถวามตั้งใจ. ก. ตั้งใจเธียดให้ดี: ไหย์เข้ยนเป็น บรรจง (ข. ผฺจงฺ) (Kh. phcoṅ "phchông").

ผจาล [ผะ-] ก. "ผจาล" => ปะจาล, ไขถวามชื่อ, ปะกาสถวามบ่ดี, เธียดให้เข้ดหมาบ: ไหย์เข้ยนเป็น ประจาน (ข. ผฺจาล) (Kh. phcāl "phchāl").

ผจิม [ผะ-] ก. "ผจิม", สูธิบ, เธียดให้พ่าย, พิบพ้: ใช้อๆ ปะจิม, ปะจัม ก็มี

(ข. ผฺจม) (Kh. phcoñ "phchôñ").

ผสิม [ผะ-] ก. "ปะสิม", เอามาโธม(ธอม)กัน, โธม(ธอม)กันเข้ำ: ธายละเอียดอู่ลุ่มนี้

① (ป. ปสม/ส. ปฺรสม) (P. pasama/S. prasama).

② (ข. ผฺสำ, ผฺสม) (Kh. phsaṁ, phsam "phsôm").

ผสาน [ผะ-] ก. "ผสาธ" => ปะสาน, เธียดให้ต่เนื่องกัน (ข. ผฺสาธ) (Kh. phsār).

ผจุม [ผะ-] ก. "ปธะจุม" => ปะจุม, เต้าโธม(ธอม)กัน: ไหย์เข้ยนเป็น ประชุม

(ข. ปฺธจุ๋) (Kh. prajuṁ "bréachum").

ผเชิน [ผะ-] ก. "ผเชิล", ปะสิบ, พิบ, จุม, ตำกัน (ข. ผฺเชิล, เผฺชิล) (Kh. phjə:ñ "phchə:ñ").

ผยา [ผะหยา] น. ปัญญา, ถวามฉลาด (ข. ฉฺลาด), ถวามธู้

(ป. ปญฺญ/ส. ปฺรชฺญ > ผญา => ผยา) (P. paññā/S. prajña > phañā => phayā).

ผยอๆ [ผะหยอๆ] ก. เต้น, เขาะ, ทะยาน (ข. ผฺยๆ) (Kh. phyaṅ "phyông").

ผถุๆ [ผะ-] ก. "ผถุๆ", ล้ำอู, ธะอ้ๆ (ข. ธอาๆ), อุดพุน

(ข. ผฺตุ๋, ผฺถุๆ) (Kh. phtuṁ, phtuṅ "phtung").

ผถุๆลัน [ผะ-] ก. "ผถุๆลัธภ์", ทำภาธออกลูก ตามแบบปัจจุบัน: ไหย์เข้ยนเป็น ผดุงครรภ์

[ข. ผฺตุ๋+(ป. ถนฺภ/ส. ถรฺภ)] [Kh. phtuṁ+(P. gabbha/S. garbha)].

ผถอๆ [ผะ-] ก. "ผถือๆ", เผถือๆ, นิมิตต์สิงพ์ ตามถวามหมายเดิมในภาสาขเมธ: แต่ ลาว และ ไหย์ให้ถวามหมายว่า ก. บอกให้ธู้, แนะนำให้ธู้, ว่าแต่ "เถือๆ" ซึ่งก็มี

(ข. ผฺเฒาๆ, เผฺฒาๆ) (Kh. phtieṅ "phđieng").

ผเถิด [ผะ-] ก. "ผเถิจ", ถัด, จำภัด (ข. จำภาต่), ขาด, สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ)

(ข. ผฺฒาจ่) (Kh. phṭac "phṭach").

ผเถิดภาบ [ผะ-] น. "ผเถิจภาธ", ภาธใช้อำนาจบ่ธีทาธยิ้นเถิดขาด

(ข. ผฺฒาจ่+ภาธ) (Kh. phṭac+kār "phṭachkār").

ผเดิน [ผะ-] ก. ย่าๆ, เดิน (ข. เผิธ, ผฺเผิธ) (Kh. ṭeur, phṭeur).

ผเดิม [ผะ-] ก. ตั้งต้น, ลิงมือก่อน (ข. เผิม, ผฺเผิม, เผฺผิม) (Kh. phṭeum).

ผทิม [ผะ-] ก. บันทึม, นอน (ข. ปนฺทำ, ผฺทำ) (Kh. pandaṁ, phdaṁ "phthôm").

ผไท [ผะ-] น. แผ่นดิน, ท้องๆ, พื้นผิว, บ่อนอ่างๆ (ข. ผฺไท, ไผฺท) (Kh. phdai "phthai").

ผไทโกธม [ผะไทกฺโธม] น. ใต้หมู่าธ้ธถี, แผ่นดินต่ำ, พื้นโลภ

(ข. ผฺไท, ไผฺท+กฺโธม, +ไกฺธม) (Kh. phdai+krôm "phthaikrôm").

ผนัง [ผะหนัง] น. ฝาที่ก่ด้อยดินจี่ใบภด้อย ชิมังต์ (อ. ซิเมันต์)

① (ข. ผฺนำ? ≈ ป./ส. วนำ) (Kh. phnaṁ? "phnang?" ≈ P. vanaṁ/S. vanaṃ).

② (ข. กำเวง, ขฺเวง, กำแฝง, กำแฝง) (Kh. kaṁveṅ, khveṅ, kaṁphæṅ, kaṁbæṅ).

ผแนภ [ผะแหนภ] น. ส่วนน้อยๆ, พวก, หมู่, ฝ่าย: สปป ลาอ ดัดแปงมาเป็น "พะแนภ"?

(ข. ผฺแนภ, แผฺนภ) (Kh. phnæk).

ผนอก [ผะหนอก] ก. ขอกเข้ำกัน, โธม(ธอม)เข้ำกัน, สิมเข้ำกัน (ข. ผฺนอก) (Kh. phnuak).

ผนอด [ผะหนอด] 1. ก. (ธาขๆ) "ผนอขๆ", บอขๆ (ข. ผฺนอขๆ) (Kh. phnuaj).

2. มาจากบ่อนเดียวกันกับคำสัพท์ น. "บัพพชฺชา" => บัพชฺชา, บัธพชฺชา = บอขๆ

(ป. ปพฺพชฺชา/ส. ปฺรวฺรชฺยา) (P. pabbajjā/S. pravrajyā).

ผนิ, ผนิน [ผะ-] ก. "ผถิ", ผถิน, ๆ (ป. ปถิ/ส. ปถินฺ) (P. phaṇi/S. phaṇin).

ผนิสอน [ผะ-] น. "ผถิถอธ", พลาๆ, นาถธาขุ

(ป. ปถิ+อิสฺสธ/ส. ปถินฺ+อีศฺวธ) (P. phaṇi+issara/S. phaṇin+īśvara).

ผนิมทอม [ผะ-] (ความพายเดัอูอกับกัย ผนิสอน ยู่เหิงนี้) ม. "ผกินิมท์ธ", ผณาวู, มาธธาซุ (ป. ผกินฺทฺห/ส. ผกินิทฺหฺธ) (P. phaṇinda/S. phaṇinindra).

ผนิมทอมสัมผัดสอน [ผะนิมทอมสำ-] ก. "ผกินิมทสัมผัจฉ์ธ", ผกินิมท์ธสัมผัตส์ธ, ปีวูใหอู่, ปี หรือ ปีมะโธว, ปีมังภ์ธ ภ์อ่า: ผ่านมา ลิมลาอเลียอ่า ณละ เอ๊อูมเป็น "ปี-มะ-โลว" ห่(เห็า)นั้น

① (ป. ผกินฺทฺห+สำวจฺฉธ) (P. phaṇininda+saṁvacchara).

② (ส. ผกินฺทฺหฺธ+สำวตฺสธ) (S. phaṇinindra+saṃvatsara).

ผมาด [ผะพาด] ก. "ผมาท", ถืว่าย, เบ็งต่ำ, ดูพื่น; ถัดแปงเสือูงมาจาก "ปมาท" (ปะ-พาด) [(ป. ป/ส. ปฺธ)+มาท] [(P. pa/S. pra)+māda].

ผมาน [ผะพาน] ก. ปะมาต, ลาดละเม. ลิมเถ๊าลิมแก่ในสมัยก่อน อ่า "ผะ-พาน" ลือเมธ [(ป. ป/ส. ปฺธ)+มาต => ข. ฒมาต] [(P. pa/S. pra)+māṇa => Kh. phmāṇ].

ผธะบะ [ผะธะบะ] ม. "ผธตะ", ภาธณเผ่ไป, ภาธอุ่านไป (ความพาย: ณเผ่ = จากสิ่งใหอู่ๆ ไปสู่ฆุมฆิมกุ่มน้อยๆ, ณเผ่ = จากสิ่งน้อยๆ ไปสู่ฆุมฆิมใหอู่ๆ) (ป. ผธต) (P. pharaṇa).

ผธะบาปิติ ม. "ผธตาปีติ", ลวามยินดีอันเกิดข็้นแล้ว เธัดให้ธู้สึกณเผ่ไปตามธ่างกาย [ผธตา+(ป. ปีติ/ส. ปฺธีติ)] [pharaṇā+(P. pīti/S. prīti)].

ผธสุ [ผะหฺธะ-] ม. ขวาน. อ. หธาบ, หธาบลาย (ป. ผธสุ/ส. ปผสุ) (P. pharasu/S. paraśu).

ผธิด, ผธิตะ [ผะหฺธิด, ผะธิดตะ] ม. ภาธณเผ่ไป, ภาธอุ่านไป (ป. ผธิต) (P. pharita).

ผธุพิภา [ผะหฺธุ-] ภ. เว้ัอูว, โถ (ส. ผธุฃภ) (S. pharubaka).

ผธุสวาด [ผะหฺธุสะหฺวาด] ม. "ผธุสวาท", ลำหธาบลาย, ลำเว้าบ่ม่วนหูลิมฟัง (ป. ผธุสวาจา, ผธุสวาท) (P. pharusavācā, pharusavāda).

ผธุด [ผะหฺธุด] (มาจาก ผธสุ ยู่เหิง) อ. "ผธุส", หธาบ, หธาบลาย (ป. ผธสุ/ส. ปผสุ) (P. pharasu/S. paraśu).

ผลิภ, ผลึภ [ผะหฺิภ, ผะหฺึภ] ม. ภูแก้วผลึภ (ป. ผลิภ) (P. phalika).

ผลิภสิลา [ผะหฺึภะ-] ม. ภูแก้วสีขาวใส, ภูแก้วผลึภ [ผลิภ+(ป. สิลา/ ส. ศิลา)] [phalika+(P. silā/ S. śilā)].

ผลิภสิขธิ [ผะหฺึภะสีขะ-] ม. ภูแก้วสีขาวใส, ภูแก้วผลึภ, ภูไภลาส (ป. ผลิภ+ส. ศิขธิ) (P. phalika+S. śikharī).

ผละ, ผลา [ผะหฺละ, ผะหฺลา] ม. ผิล, ภำไธ (ข. ภมฺโธ), ดอภเบั้ธ, ลวามจเธิล, ปโยชฆ์ที่ได้, พากไม้,

สิ่งที่เกิด (ข. เกิด, ภำเกิด) จากเหตุ, สุขทุภข์อันเกิดแต่กัมม์ (ป./ส. ผล) (P./S. phala).

ผละคุนิ [ผะหฺละ-] ม. "ผลคุกี", ชื่ดาวนักขัตฤกษ์ มี 4 ฆ่วย เอ็นอ่า ดาวเผดาม, สองฆ่วยหาง หน้าเอ็นอ่า "บุบผลคุกี" เป็นฤกษ์ที่ 11 หรือ ดาวแธดผู้, สองฆ่วยยู่หลัง เอ็นอ่า "อุตธผลคุกี" (ดาวเผดามหลัง) หรือ "ดาวแธดแม่" เป็นฤกษ์ ที่ 12 (ป. ผคฺคุตี/ส. ผลฺคุตี) (P. phagguṇī/S. phalguṇī).

ผลาผิน [ผะหฺลา-] ม. "ผลาผิล", พากไม้น้อยใหอู่ (ป./ส. ผลาผล) (P./S. phalāphala).

ผลาหาม [ผะหฺลา-] ม. "ผลาหาธ", อาหาธจำพวกพากไม้ชนิดต่างๆ (ป./ส. ผลาหาร) (P./S. phalāhāra).

ผลาบิสิง [ผะหฺลา-] ม. "ผลาบิสิงส์", ภาธใฆ่ออภอยางผิลธอามดี, ผิลบุญภุสิล [ผล+(ป. อานิสังส/ส. อานฤศังส, อานุศังส)] [phala+(P. ānisaṁsa/S. ānṛśaṃsa, ānuśaṃsa)].

ผลิ, ผลิน [ผะหฺิ, ผะหฺิน] ก. จูมออภ, ณตภออภ (ป. ผลิ/ส. ผลิน) (P. phali/S. phalin).

ผลิด [ผะหฺิด] ก. "ผลิต", บาบออภ, ออภพาภ, ณตภปิ่ง, เธัดให้ณเผ่พ่ายาย (ป./ส. ผลิต) (P./S. phalita).

ผลิตภัม [ผะหฺิดตะกำ] ม. "ผลิตภัมม์" (หรือ "ผลิตภัม" ภำได้), ภาธเธัดให้เป็นผิล ณละ ณเผ่ผาย [ผลิต+(ป. ภมฺม/ส. ภรฺม)] [phalita+(P. kamma/S. karma)].

ผลิตผิน [ผะหฺิดตะ-] ม. "ผลิตผิล", ผิลที่ณเผ่ผาย (ป./ส. ผลิตผล) (P./S. phalitaphala).

ผลู [ผะหฺู] ม. หาๆ; "ผลูบิถุ" = หาๆเล้ัอูอ, "ผลูแยภ" = หาๆแยภ: "สัๆก่อนอ้ายเธอธ้อม ณหภผลู" (ข. ปฺลู) (Kh. phlū).

ผอูน [ผะ-] ม. "ผโอม", "ผออม" ภ์อ่า, น้องผิๆ (ข. ปฺอูน) (Kh. p-ūn).

ผอิบ [ผะ-] ม. อูบ, ณอบ (ข. ปฺธอป) (Kh. pra-ôp).

ผเอิน [ผะ-] อ. "ผเอิล", บ้ๆเอิล, โดยบ้ๆเอิล, ฉะเพาะ (ข. ฉฺโพะ) เป็น, หากให้เป็น (ข. ปฺเอิล, เผฺอิล) (Kh. ph-eul).

ผออม [ผะ-] (เบ็งลืมอีภเพื่อพื่ๆ ผอูน ยู่เหิง) ม. "ผออม", น้องสาอ, น้องผิๆ, น้องธัภ (ข. ปฺโอม, โผฺอม => ปฺอูม) (Kh. ph-ôn => ph-ūn).

ผัภคุน ม. "ผัลคุต", เดือน 4 เพ็ๆ (ข. เยล); "เดือนผัลคุต", เดือนผิลคุน, เดือนผาลคุน (ป. ผคฺคุต/ส. ผลฺคุน) (P. phagguṇa/S. phalguna).

ผัภคุนิ ม. "ดาวผัลคุกี" (ป. ผคฺคุตี/ส. ผลฺคุนี) (P. phagguṇī/S. phalgunī).

ผัภคุนมาด [-คุนมะ-] ม. "ผัลคุตมาส", เดือนที่ดอาจันทธ์สเอ็ย (ข. สฺโอย, โสฺอย) ฤภข์ "ผัลคุกี" หรือ "ผลคุนี" ลือเดือน 4 [(ป. ผคฺคุต/ส. ผลฺคุต)+มาส] [(P. phagguṇa/S. phalguṇa)+māsa].

ผัดสะ ม. "ผัสสะ", ภาธสูม, ภาธดาด, ภาธถึภต้องๆ, ภาธณตะ (ป. ผสฺส/ส. สฺปรฺศ) (P. phassa/S. sparśa).

ผัดสาภาม ม. "ผัสสาภาธ", ภาธสัมผัส, ภาธธับธู้, ภาธเธ้อมธู้ พายเถิๆ ภาธถึภกัม หรือ ภาธปะสิบกับ ของๆ "อายตนะ" ภายใน-ภายนอก ณละ อิลลาต เป็นปัจจัยของๆ "เจตสิภ" อันจะเภิดตามอิถี มี "เวทนา" [(ป. ผสฺส/ส. สฺปรฺศ)+อาภาธ] [(P. phassa/S. sparśa)+ākāra].

ผาสุภ ม. "ผาสุภ"ง, ลวามอึ่มใจ, ลวามสำธาล (ข. สุธาล), ลวามสบาย. ถ้าเอ๊อูมตาม เล้ๆ ลิมส่วนใหอู่เอ๊าใจว่าณแม่น "ผาสุข"? ย้อมว่า เอิาไปเชื่อมโยๆกับ "ลวามสุข" (ป. ผาสุ, ผาสุภ) (P. phāsu, phāsuka).

ผาติ ก. จเธิลขึ้น, เธัดให้ดีขึ้น (ป./ส. ผาติ) (P./S. phāti).

ผาติภัม [-กำ] ม. "ผาติภัมม์" (หรือ "ผาติภัม" ภำได้), ภาธเธัดให้จเธิล, อิมัยของสิๆพ์ พายเถิๆ ภาธจ่ายลุธุภัตภท์ย่างพื่ๆ เพื่อปโยชฆ์ของสิๆพ์ ลือ เอิาของอื่อแลภเอิาของดี ให้แก่สิๆพ์ หรือ เอิาของติบเลบสิๆพ์ เพื่อใช้แทบของสิๆพ์ ที่ติบได้เธัดเสัธหาย, บ้างของบ่ดีออภแล้วเธัดใพ่แทบ ถั่ๆ เอิาดิบอัดไปเธัดแบบอื่บ ณล้อสร้างอัดใพ่แทบ [ผาติ+(ป. ภมฺม/ส. ภรฺม)] [phāti+(P. kamma/S. karma)].

ผานิด ม. "ผาตีต", น้ำอ้อย, น้ำตาล (ป./ส. ผาตีต) (P./S. phāṇita).

ผาบ ม. "ผาล", พากสิบไถ: เลียได้ยินบางลิมอ่า "พากสิกไถ" ≈ Fr. le soc ภำยังมี (ป./ส. ผาล) (P./S. phāla).

ผาลคุน [ผาละ-] (เบ็งลืม ผัภคุน ยู่เหิง) ม. "ผาลคุต", เดือน 4 เพ็ๆ (ข. เยล) (ป. ผคฺคุต/ส. ผลฺคุน) (P. phagguṇa/S. phalguna).

ผาลา ม. "ผาลา", หอภ: "ถือผาลาภับดาบ เป็นดั่งจักเตั้น ผาบ (ข. ปฺธาป) ละโยๆณเหๆ" (เวสสันตธะ) (ป./ส. ผาลา) (P./S. phālā).

ผเผ ม. "ผเต", สัต(สัตอ์) ที่เภิด (ข. เกิด, ภำเกิด) ในอบายภูมิพวกพื่ๆ, ผีจำพวกพื่ๆ มิธูป ธ่างจ่อยโธุ หน้าย้าน. แต่ลำว่า "เปต" พายเถิๆ อิลลาตของผู้ตายไป (ป. เปต/ส. ปฺเธต, เปฺธต) (P. peta/S. preta).

ผิน ม. "ผิล", ลวามๆอภๆาม, ลวามจเธิล, ภำไธ (ข. ภมฺโธ), ดอภเบั้ธ, พากไม้, ปโยชฆ์

ที่ได้ธับ, สิ่งที่เภิด (ข. เกิด, ภำเกิด) จากเหตุ (ป./ส. ผล) (P./S. phala).

ผิลถอน [ผิบละ-] ม. "ผิลถอธ", ท้าวผู้ปะเสิภ, เจ้าแผ่นดิน, พธะธาซุา [(ป./ส. ผล)+(ข./มอญ. ถูธ, ถวธ)] ([P./S. phala)+(Kh./Moñ. gŭr, guar)].

ผิลลับ [ผิบละ-] ม. "ผิลลัภท์", ซ่างไม้ (ป. ผลคณฺฑ) (P. phalagaṇḍa).

ผิลคุน [ผิบละ-] ม. "เดือนผาลคุน" ลือ เดือน 4 ลาว ติภยู่ในธะหว่าๆ เดือนมิบาหางสาภิล (ป. ผคฺคุต/ส. ผลฺคุน) (P. phagguṇa/S. phalguna).

ผิลคุนิ [ผิบละ-] ม. ชื่ดาวนักขัตธ์ มี 4 ฆ่วย เอ็นอ่า ดาวเผดาม 2, ฆ่วยยู่หางหน้า เอ็นอ่า "ปูธอผิลคุนิ" เป็นดาวฤกษ์ ฆ่วยที่ 11 ลือ ดาววิวโต(ติอ)ผู้ หรือ ดาววูโต(ติอ)แม่, อีภ 2 ฆ่วยยู่หางหลัง เอ็นอ่า "อุตธผิลคุนิ" เป็นดาวฤกษ์ ฆ่วยที่ 12 ลือ ดาวเผดาม หรือ ดาววิวโต(ติอ)แม่ (ป. ผคฺคุตี/ส. ผลฺคุนี) (P. phagguṇī/S. phalgunī).

โผด ก. มัก, ชอบ, ยินดี, ป่อยให้เป็นอิสธะ. ลาวเธ้าภ์ใช้หัๆ "โปด" ณละ "โปธด" (ข. ปฺโธส, โปฺธส) (Kh. pros).

ฝ

ພະຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ທີ 17 ເປັນພວກອັກສ ບ ຣ ສູງ ໂຕ(ຕົວ) ฝ ໃຊ້ເປັນໂຕ(ຕົວ)ສະກົດບໍ່ໄດ້ໃນภาสาลาว. ບໍ່ມີເສັຽງໃນภาสา: ขเมธ, ปาลิ ແລະ สันสกฤต, ແຕ່ມີເສັຽງໃນภาสาฝรั่ง, อังกฤษ, ...

ເຊັ່ນ: "ภาสาฝรั่ง" ขเมธอ่านเป็น "เผ็ธสา-บธัง" ≈ Bhéāsā baraṅ "Phéāsā barang".

ฝรั่ง [ฝะพฺรั่ง-] ນ. ปะเทศฝรั่ง, เกี่ยวกับฝรั่ง ຫຼື ชาวเอิร์ป(ยูโรป)ชาติใดชาติหนึ่ง (ป. ปฺรงฺค/ส. ปฺรงฺค) (Fr./En. France).

ฝรั่งเศด [ฝะพฺรั่ง-] ນ. ลิ้นฝรั่ง(ต์), ภาสาฝรั่ง(ต์) (ป./ส.) (Fr. Français/En. French).

ฝาชี ນ. "ฝาชี", ฝาอัดอาหารภาธกิน มีหัวพอกลาวหลายต่างๆ: ที่มา ละเอียดอยู่ลุ่มนี้ (ส. สาญฺจี => ข. สาชี, สาจี) (S. sāñcī => Kh. sājī, sācī).

ฝาละมี ນ. ฝาอัดปากพั้ ຫຼື ปากไห: "ลมี" (ละ-มี) = "ฝา" (มอญ. ลมี) (Moñ. lamī).

เฝ ນ. ชื่อาหารชนิดหนึ่งเธัดจากเส้นหมี่. ลิ้นลาวเอ็นตาม "เวียตนาม", ส่วนลิ้นไทย์เอ็นตาม "จีนแต้จิ๋ว" (อ. เฝ/จต. ก๋วยเตี๋ยว) (Viet. phơ/ChT. gue diáo).

ฟ

ພະຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ທີ 18 ເປັນພວກອັກສ ท ธ ต่ำ ແລະ ใช้เป็นโต(ตัว)สะกดพิเศส ແທນโต(ตัว) บ ได้ ในพยางค์ภาษาต่ำ ดั่ง: บุพพิท, บัพชา, สัพนาม ฯลฯ. ສຳຫຼັบคำสัพท์ที่มีเค้ามาจาก: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต ที่เขียนด้วยโต(ตัว) "ภ" (bh) ເມື່ອได้ภายมาเป็นภาสาลาวแล้ว ແມ່ນเขียน ແທນด้วย พยัญชนะโต(ตัว)นี้ ตาม "ธาตุบัตทิตยสภาลาว" ด้วยพยัญชนะลาว 27 โต(ตัว).

พภะ [พะ-] ນ. (ภอน) พภะ, นิภยาๆ (ป. ภภว) (P. bakā).

พภาจอน [พะ-] ນ. (แบบ) "พภาจ์ธ", ไปแบบนิภยาๆ, ปะพึติแบบนิภยาๆ "ลิ้นหน้าซื่ใจลิด" ຫຼື "ลิ้นหน้าเบื้อใจเสือ" (ส. ภภาจร) (S. bakācara).

พภุธะ [พะ-] ນ. (แบบ) เอ็าสัต(สัตว์) ใช้สำหรับเป่า (ส. ภภุธ) (S. bakura).

พภุบ [พะ-] ນ. (แบบ) "พภุล", ดอกพิภุล (ป./ส. อภุล) (P./S. vakula).

"ดอกพิภุล"; *bot. Mimusops elengi* L. อิงส์ (Fam.) Sapotaceae.

พละอัทถิตา [-อัดทะ-] ນ. "ภลอัทถิตา", ชื่ลัมภีร์ที่สักดิ์สิทธิ์ของสาสนาธิบดู โดยสะเพาะ "นิกาย ไอยก์พ" นับถื "พธะอิบถุ" ຫຼື "พธะบาธายก์" อ่าเป็นใหญ่กว่าเทพใดๆ ในกุ่ม "ตธิมูธติ" (ส. ภคอตฺ+ถีตา => ภคอหฺถีตา) (S. bhagavat+gītā => bhagavadgītā).

พยะถิเธภา [พะยะถิเทพหฺธภา] อ. "พยถิเธภา", ต่างออกไป, ในไวยาก์รถภาสาส์ปาลิ ใช้เป็นชื่ปโยลใหญ่ ที่สะแดงๆ (ข. สฺแยงๆ, แสฺยงๆ) ข้อความขัดกัน (อิ>อุย>พฺย+อถิเธภ => ป./ส. พฺยถิเธภ) (vi>vya>bya+atireka => P./S. byatireka).

พยัภ ນ. "พยัถฆ์", เสือโถร่ๆ (ข. ภฺโฮง, โภฺธง => ถฺโฮง, โถฺธง), เสือใหญ่ (ป. อุยคฺฆ/ส. อุยฆฺร) (P. vyaggha/S. vyaghra).

"พยัถฆ์"; *bot. Penthera tigris* (Linnaeus, 1758). อิงส์ (Fam.) Felidae.

พยัมชนะ [พะยันชะ-] ນ. "พยัลชนะ", โต(ตัว)หนังสือที่บ่แม่นสธะ, ของภิมกับเอ้ำที่บ่แม่น "แภง" คู่กับ "สูปะ". สันสกฤต ให้ถวามหมาย "อยัลชนะ" = "ลักขถะของต่างภาย" (ป./ส. อุยญฺชน) (P./S. vyañjana).

พยันตธาย [พะยันถะ-] ນ. "ภัย ແລะ อันตธาย" (ป./ส. ภย+อนฺตธาย => ภยนฺตธาย) (P./S. bhaya+antarāya => bhayantarāya).

พยา 1. ນ. "พยา" => พยา, เจ้าแผ่นดิน. ใช้ได้ทั้งสอง ธะหว่าง "พยา" (ຫຼື พยา) ແລะ "พธะยา", ตามที่สังเกต, สัต(สัตว์) ใช้ "พยา", ส่วนใหญ่ลิบ ใช้ "พธะยา"

(ข./มอญ. ฆญา) (Kh./Moñ. bañā).

2. ນ. "พธะยา", ผู้ฉลาด (ข. ฉฺลาต), ผู้รู้แจ้งๆ, ผู้เป็นนักปธาชุญ์

① (ป./ส. วร+ญา>ยา => วรยา) (P./S. vara+ñā>yā => varayā).

② (ป. ปญฺญา/ส. ปฺรชฺญา) (P. paññā/S. prajñā).

พยาๆ [พะ-] ນ. "พยาๆถ์", ส่วนหนึ่งของ สำเบ็ธง (ข. สำเบงง, สำเงงง) ຫຼື คำสัพท์ที่มีหลายเสัธง (ป./ส. วย+องฺค => วฺยาๆค) (P./S. vaya+aṅga => vyāṅga).

พยายาม [พะยา-] ก. เธัดด้วยถวามขยันขั่น, เธัดด้วยถวามเอาใจใส่ (ป. วายาม/ส. วฺยายาม) (P. vāyāma/S. vyāyāma).

พยาด [พะ-] ນ. "พยาธิ", โธถาพยาธิ, ภาธเจ็บไข้. ไทย์เอ็น "พยาธิ" อ่า "ยี้ภะถิภ" ซึ่งมี ยู่ 2 ชนิด เช่น: โต(ตัว)ภิม = พยาธิด้วถีด ແລะ โต(ตัว)แป = พยาธิด้วแบน (ป./ส. วฺยาธิ) (P./S. vyādhi).

พยาน [พะ-] 1. ນ. "พิญาต" => พยาน, ผู้เห็นเหตุภาธก์, เอกสาธ, สิ่งของที่เป็นหลักภกฤาน, ลาวใช้ "พิยาน" เช่น: เป็นสักขีพิยาน, เป็นพิยานหลักภกฤาน; ส่วนไทย์ใช้แต่ พยาน ย่างเดียว

① (ป. วิชฺชญญาต/ส. วิชฺญชฺญาต => ชิญญาต) (P. vijjaññāṇa/S. vijñajñāṇa => biññāṇa).

② (ข. เยชฺญญาต > ชญญาต => ชยาน) (Kh. bejñaññāṇ > bañāṇ => bayāna).

2. ນ. "พยาล", สัต(สัตว์)ภิมชนิดหนึ่ง อาสัยยู่ในแม่น้ำใหญ่ เช่น: ทะเล ຫຼື มหาสมุท ≈ Fr. baleine/En. whale (ป. วาล, วาฬ/ส. วฺยาล) (P. vāla, vāḷa/S. vyāla).

พยาบาด [พะยา-] ก. "พยาบาท", ป่องธ้าย, ถือแค้นแล้นยู่บ่เช้า (ป./ส. วฺยาปาท) (P./S. vyāpāda).

พยาบาน [พะยา-] ก. "พยาบาล", ป้อพยาธิ, ปิ่นป้อ, ธักษา, เบิ่งแยง ແລะ ถอยดูแลลิ้นเจ็บ (ป./ส. วฺยาธิ+ปาล => วฺยาปาล) (P./S. vyādhi+pāla => vyāpāla).

พหู [พะ-] ນ. "พธู", เจ้าสาว, แม่ญิง, เมีย (ป./ส. วธู) (P./S. vadhū).

พนะ, พนา [พะ-] ນ. ป่า, ดิง, พิง (ป. วน/ส. วนสฺ) (P./S. vana).

พนะอัน [พะ-] ນ. "พนะอัถท์", ที่อไม้, แนวป่า: เห็นมีเขียนทั้ง "พนะสัถท์" ແລะ "พนะขัถท์" (ป. วนสณฺฑ/ส. วนขณฺฑ) (P. vanasaṇḍa/S. vanakhaṇḍa).

พนะโถจอน [พะ-] ນ. "พนะโถจ์ธ", ชาวป่า, พานป่า, ลิ้นเดินป่า, ภาธไปป่า (ป./ส. วนโถจร) (P./S. vanagocara).

พนะท่าน [พะ-] ນ. คำที่ใช้หน้าตำแหน่ง ຫຼື ชื่อาธาชฺภาธอันใหญ่ ตั้งแต่ธะดับ (ข. ธงาป่) ธักมิน ตธิอื้นไป ຫຼື เอกอัถธาชฺทูต (สำหรับ ปะเทสที่เป็นธาชฺอาณาจักธ์) ຫຼື เอกอัถธักฺทูต (สำหรับ ปะเทสที่เป็น สาธาณธัภ); ไทย์เธียนหรู้เป็น ฯพณฯ

พนะทาธา [พะ-] ນ. "พนะธาธา", สายป่า, แถวต้นไม้ (ป./ส. วนสาขา) (P./S. vanadhārā).

พนะอาสี [พะ-] ນ. "พนะอาสี", ผู้อยู่ป่า, ฐาสี: ฉะเพาะ (ข. ฉฺไพะ) "อาสี" = ลิ้น, มีด, ผ้า (ป./ส. วนวาสี) (P./S. vanavāsī).

พนัภ [พะ-] ນ. "ภนัภ" => พนัภ, บ่อนอิฐ, บ่อนเอื่อย, บ่อนเป็นพัภ (ข. ภฺนาภ่) (Kh. bhnak "phnéak").

พนักฐาน [พะ-] ນ. "ภนักฐาธ" => พนักฐาน, เจ้าหน้าที่, ผู้มีหน้าที่ภาธฐาน, ผู้เธัดเอ้ำภให้ธัภ ຫຼື บ่ธิชัทต่างๆ (ข. ภฺนาภ่+ฐาธ) (Kh. bhnak+ṅār "phnéak+ngéār").

พนัง [พะ-] ນ. เถื่องกั้น, เถื่องกำบัง: ผนัง ก่เถียได้ยินผู้เอ้าอยู่ (ป./ส. วนํ) (P./S. vanaṁ).

พนัสถิม [พะนัดสะ-] ນ. "พนัสถิมก์" ป่ามืด, ป่าทึบ: เห็นมีเขียน 2 แบบ ธะหว่าง "พนัสถิมก์" ແລะ "พนัสถิมพ์" เบิ่งธายละเอียด ยู่ลุ่มนี้:

① [วน+(ป. ถมฺภ/ส. สฺตมฺภ, สฺตมฺพ)] [vana+(P. thambha/S. stambha, stamba)].

② (ป. วน+ส. สฺตมฺพ; ส. วนสฺ+ป. ถมฺพ) (P. vana+S. stamba; S. vanas+P. tamba).

พนัสบ่ถิ [พะนัดสะ-] ນ. เจ้าป่า. ส่วนสันสกฤต ให้ถวามหมายว่า "ติ้นโพธิ์" [(ป. วน/ส. วนสฺ)+ปถิ] [(P. vana/S. vanas)+pati].

"ติ้นโพธิ์"; *bot. Ficus religiosa* Linn. อิงส์ (Fam.) Moraceae.

พนัด [พะ-] ນ. "พนัส", ป่า, ดิง (ป. วน/ส. วนสฺ) (P. vana/S. vanas).

พนับ ก. "ภนัล" => พนัน, หุ้มเอิาเงิน ຫຼື หุ้มหธัพย์ของกันและกัน ด้วยภาธเสี่ยงโชค (ข. โพฺถ) ຫຼື ฝีมื, เสัง, แข่ง ຫຼື ห้ากันในหาๆได้-หาๆเสัธ (ข. ภฺนาล่) (Kh. bhnal).

พนับดอน [พะ-] ນ. "พนับดิธ", ธะหว่างป่า, ภาๆป่า [(ป. วน/ส. วนสฺ)+อนฺตธ] [(P. vana/S. vanas)+antara].

พนาสิน [พะ-] ນ. "พนาสิถท์", แถวป่าตีบ, บ่อนธิภเธื้อ, บ่อนตีบหมา; มีหัวๆ "พนาสิถท์" ແລะ "พนาขิถท์" [วน+(ป. สณฺฑ/ส. ษณฺฑ)] [vana+(P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa)].

พนาสิม [พะ-] ນ. "พนาสิม", พนาลธิม, อาสิมยู่ในป่า [วน+(ป. อาสม/ส. อาศฺรม)] [vana+(P. āsama/S. āśrama).

ພນາຣາມ [ພະ-] 1. ນ. "ພນາຣາມ", ວັດຢູ່ໃນປ່າ, ອາຣາມຢູ່ໃນປ່າ

(ປ./ສ. ວນາຣາມ) (P./S. vanārama).

2. ນ. "ພນາຣາມຕ໌", ພນາລາມພນ໌, ປ່າອັນສິດຊຶ່ນ, ປ່າອັນຊຶ່ນໃຈ, ປ່າອັນຣື່ນເຢັນ

[ວນ+(ປ. ອາຣມ्ມ/ສ. ອາລम्ພ)] [vana+(P. ārammaṇa/S. ālambana)].

ພນາລັຍ [ພະນາ] ນ. ກາຣຢູ່ປ່າ, ບ່ອນຢູ່ໃນປ່າ (ປ./ສ. ວນາລຍ) (P./S. vanālaya).

ພນາລີ [ພະ-] ນ. ທາງປ່າ, ແນວປ່າ (ສ. ວນาลี) (S. vanālī).

ພນິຊາກອນ ນ. "ພຕິຊາ", ພວກພໍ່ຄ້າຊາວອາຍ

(ປ. ວาणิชฺชาการ/ส. วาणิชฺยาการ) (P. vāṇijjākara/S. vāṇijyākara).

ພນິດ [ພะ-] ນ. "ພຕິຊ", ພໍ່ຄ້າ, ຄົນຄ້າຂາຍ (ປ./ส. วาणิช) (P./S. vānija).

ພນິດາ [ພะ-] ອ. ເປັນທີ່ຮັກ (ปาลิ/ส. วนิตา) (P./S. vanitā).

ພນິງ [ພะ-] ນ. ป่า, แถบป่า. อ. ยายเป็นแถบ

(ป./ส. วนं ≈ ข. พฺนฺง) (P./S. vanaṁ ≈ Kh. bnôṅ "phnông").

ພນິມ, ພນອມ [ພะ-] 1. ນ. "ภนิม", ภูเขา (ข. ภฺนำ) (Kh. bhnaṁ "bhnôm").

2. ນ. "ພນิม", ป่าไม้ (ป./ส. วนं) (P. vanaṁ/S. vanaṃ).

3. ก. "ปนิม", ขาย (ข. ภฺธาป), นิบ, ไหว้. น. การนิบ, การไหว้, การขาย

(ป. ปนาม/ส. ปฺรณาม) (P. panama/S. praṇama).

ພນິมเปน [ພะ-] 1. ນ. "พนิมเปล", ชื่อเมืองหญวงของภัมพูชาฯ; ความหมายแท้ๆ = "เต็มภู"

(ข. ภนำเพฌ => พนิมเปล) (Kh. Bhnaṁbenh => "Phnôm Penh").

ພนเจจอน [ພะ-] ນ. "พเนจร", ผู้เที่ยวป่า, พานป่า. ก. เที่ยวป่า (ป./ส. วเนจร) (P./S. vanecara).

ພบู [ພะ-] 1. ນ. "พบู", ธูป, เม็ด, กาย, ตินโต(ติว) (ป./ส. วปุ) (P./S. vapu).

2. ນ. หน้า, ดอกไม้. อ. งาม, ยาว, ด่อน.

ພมัย [ພะไม] 1. ນ. ความแปลกใจ. ซึ่งถือกำเนิดจากคำว่า "พิสมัย" => พมัย

(ป. วิมฺหาย/ส. วิสฺมย) (P. vimhaya /S. vismaya).

2. ນ. ความรักใคร่หลงใหล, ความปลื้มใจ, ความชื่นชม: "พิสมัย" ใช้เป็นชื่อของคนที่(เที่ยว)นั้น.

ພมุ, ພมุกะ [ພะ-] ນ. "ภมุกะ", คิ้ว (ป. ภมุ, ภมุก/ส. ภฺรู) (P. bhamu, bhamuka/S. bhrū).

ພธะ [ผุธะ] ນ. "พธะ", เป็นคำใช้แทนชื่อเรือกภิกขุ(-ปุ), เป็นคำบำหน้านามของเจ้าแผ่นดิน

และ เจ้านาย, ใช้เป็นคำบำหน้าสิ่งของที่เกี่ยวข้องเจ้าแผ่นดิน. อ. ประเสริฐ, สูงสุด, ดี

(ป./ส. วธ => ข./ชวา. พฺธะ) (P./S. vara => Kh./Javā. bra;).

ພละ, ພลัง [ພะ-] ນ. พล, กำลัง, เรี่ยวแรง, หหาธ, สามัญ (ป./ส. พล) (P./S. bala).

ພละกาบ [ພะ-] ก. "พลกาธ", ผู้มีกำลัง, กำลังของคน, เรี่ยวแรง และ ความคิดของคน

(ป./ส. พลกาย) (P./S. balakāra).

ພละสึกสา [ພะ-] ນ. "พลศึกษา", การร่ำเรียนในทางการออกเรี่ยวแรง

[พล+(ป. สิกฺข/ส. ศิกฺษ)] [bala+(P. sikkha/S. śikṣa)].

ພลากอน [ພะ-] ນ. "พลากร", กองหหาธจำนวนหญวงหญาย

(ป./ส. พล+อากาย) (P./S. bala+ākara).

ພลาหึกาบ [ພะ-] ນ. "พลาธิการ", หัวหน้ากิม(-กธิม) ในกองทัพยิก มีหน้าหาบ่อนผักเชิา และ

เครื่องใช้สอยให้หหาธ (ป./ส. พล+อธิการ) (P./S. bala+adhikāra).

ພลาหึก [ພะลา-] ນ. เมฆ, ฝน (ป./ส. วลาหก) (P./S. valāhaka).

ພลิ [ພะลิ] ນ. "พลิ", การบูชา, ส่วย, การแก้บะ (ป./ส. พลิ) (P./S. bali).

ພลิกัม [ພะลิกำ] ນ. "พลิกัมม์" => "พลิกัม", การบูชาผี, พิธีบูชาผี หรื ไหว้ผี ดั่งคำกลอนที่ว่า;

"ຄັນหากลุมผีได้ พลิกัมเลี้ยงแม่น ผีหากขุขุ่อย(ขุ่วย)ป้อง เอิาข้าวเอ้ำใส่ถธอง" (ข. ฤธา)

[พลิ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [bali+(P. kamma/S. karma)].

ພอะ, ພอา [ພะ-] ນ. "กอะ", "กอา", การเกิด (ข. เกิต, กำเนิต), การเป็น, การมี

(ป./ส. ภว) (P./S. bhava).

ພอะตันหา [ພะ-] ນ. "กอะตัณหา", ตัณหาเป็นในภิพ ถื: ความยากเป็น, ความยากเกิด (ข. เกิต,

กำเนิต), ความยากมี [ภว+(ป. ตณฺหา/ส. तृष्णा)] [bhava+(P. taṇhā/S. tṛṣṇā)].

ພอัภละพิม [ພะอัก-] ນ. "กอัคคพธิพ์ม" => กอัคพธิพ์ม, พธิพ์มโลกยั้นสูง, พธิพ์มยั้น "เบอะสัตบา

ตาสัตบายตนะ" [(ป. ภวคฺค/ส. ภวาคฺร)+พฺรหฺม] [(P. bhavagga/S. bhavāgra)+brahma].

ພอัง, ພอังละ [ພะ-] ນ. "กอังค์", "กอังละ", องค์แห่งภิพ, ส่วนที่สืบต่ ธะหว่างๆ "ปะบิสินธิ" กับ จุติ

"ขั่สเวีย (ข. สฺไอย, ไสฺวย) อาธิมก์" (ป. อาธมฺมต/ส. อาลมฺพน) ในหอาธทัง 6 มิ จักขุ(-ขุ)

หวาธ (ป. ภวं, ภวงฺค) (P. bhalaṁ, bhavaṅga).

ພอับดอน [ພะอับ-] ນ. "กอับดร", กิพอื่น, โลกอื่น (ป./ส. ภว+อนฺตร) (P./S. bhava+antara).

ພหุ [ພะ-] อ. หญาย, มิทังเอัยนเป็น "พหู" กำมิ (ป./ส. พหุ) (P./S. bahu).

ພหุผิด [ພะ-] ນ. "พหุพิจน์", คำที่กล่าวถึงสิ่งของหญายกว่าหนึ่ง, จำนวนหญวงหญาย

(ป./ส. พหุวจน) (P./S. bahuvacana).

ພหูสูต [ພะ-] ນ. "พหูสูต", ผู้เรียนหญาย, ผู้ได้ฟังหญาย. ก. ฟังมาหญายแล้ว

[พหุ+(ป. สุต/ส. श्रुत)] [bahu+(P. suta/S. śruta)].

ພหึล [ພะ-] อ. "พหึล", มาก, มาย, หนา, หึบ (ป./ส. พหล) (P./S. bahala).

ພหึลโยหา [ພะหึนละ-] ນ. "พหึลโยธิน", กองหหาธใหญ่, กองทัพใหญ่

[พหล+(ป. โยธา/ส. โยธิน)] [bahala+(P. yodhā/S. yodhin)].

ພะคะ น. "ภคะ", ความเจริญ, โชค (ข. โชค) ลาภ. ก. กิน, ใช้สอย

(ป./ส. ภค, โภค) (P./S. bhaga, bhoga).

ພะคะวะดิ น. "ภควะดิ", เป็นคำเอื้นสัตติ (ป. ถิ, อิตฺถิ/ส. สฺตฺรี) ที่ควรโดยิพ ดั่ง: พระมหิสี, พระอุ

มา, พระลักขมิ (ป./ส. ภควตี) (P./S. bhagavatī).

ພะคะวัด, ພะคะวา, ພะคะวาบ น. "ภควัต", ภควา, ภควาน, นามของพระพุทธะเจ้า, พระผู้

เป็นเจ้า (ป. ภควต, ภควา, ภควาน) (P. bhagavata, bhagavā, bhagavāna).

ພะคะวัดคีตา (ยู่ พละวัทคีตา กำมิ) น. "ภควัตคีตา", ชื่อัมภก์สักก็สิทธ์ของสาสบาธิบดู สำหับผู้ยิก

ย้องพระอิบตุ หรื พระนาธายก์

(ส. ภควตฺ+คีตา => ภควทฺคีตา) (S. bhagavat+gītā => bhagavadgītā).

ພะคะวันตุ น. "ภควันตุ", พระผู้มิพระภาคเจ้า (ป. ภควนฺตุ) (P. bhagavantu).

ພะคันทะลา น. "ภคันทลา", โรคธิดสีดวงทวาธพัก (ป. ภคนฺทลา) (P. bhagandalā).

ພะคินี น. "ภคินี", น้องสาว (ป./ส. ภคินี) (P./S. bhaginī).

ພะงา 1. อ. "พงา", สอย, งาม, ที่รัก. น. บางงาม, คนงาม

(ข. พฺงา) (Kh. bumṅā "pumngéā").

2. น. "ภูงา", ปากน้ำที่เป็นท่าเรือบ่อนอินถ่ายสินค้าขึ้นจากเรือ. "พังงา" กำว่า

(มาล. กัวลาภูงา, ภฺธาภูงา) (Mal. Kuala Punggah).

ພะจิก น. "พฤศจิก", เดงงอด, ดาวธูปเดงงอด, แม่น 1 ใน 12 ธาสิ. ตั้งแต่ปี 1976 เป็น

ต้นมา "ธาสิพฤศจิก" ได้กายมาเป็น "เดือน-พะ-จิก" (เดือน 11) เมื่อเทียบกับเดือนหาง

สากิล = Fr. Novembre/En. November

(ป. วิจฺฉิก/ส. วฺฤศฺจิก) (P. vicchika/S. vṛścika).

ພะสุ น. "พสุ", ชื่อเทอดาจำพวกหนึ่ง, หรัพย์สินบัติ, ความมั่งมี. อ. ดี, ประเสริฐ, ใจดี, ภธุตา

(ป./ส. วสุ) (P./S. vasu).

ພะสุทา น. "พสุธา", แผ่นดิน, ผู้หธิง (ข. ฮฺธา) ไว้ชื่อหรัพย์

(ป./ส. วสุ+ธร+อ => วสุธรา, วสุนฺธรา) (P./S. vasu+dhara+a => vasudharā, vasundharā).

ພะสุทาดิน, ພะสุนทธา น. "พสุธาดิล", "พสุนธาธา", แผ่นดิน, พื้นแผ่นดิน

(ป./ส. วสุธา+ตล => วสุนฺธาตล) (P./S. vasudhā+tala => vasundhātala).

ພะสุสิงกาบ น. "พสุสิงกธานต์", เวลาที่พระอาทิตย์ โคจ้รเถิงเขตใก้สุดกับโลก ในระหว่างๆ อันที่

4 มกธา เธียกว่า "พสุสิงกธานต์เหนือ" (Fr. Périhélie/En. Perihélion) กับโคจ้รไปเถิงบ่อน

หายไกสุดจากโลก ในระหว่างๆ อันที่ 3 กันกผา เธียกว่า "พสุสิงกธานต์ใต้" (Fr. Aphélie/

En. Aphelion) [วสุ+(ป. สงฺกนฺติ/ส. สංกฺรานฺติ)] [vasu+(P. saṅkanti/S. saṃkrānti)].

ພะยะติเรก [-เหฺรก] อ. "พยติเรก", ต่างออกไป, ในไวยากันต์ ใช้เป็นชื่ปโยคใหญ่ ที่สะแดง

(ส. สฺแยง, แสฺยง) เบื้องความแย่งกัน, ชื่นิบาต ในภาสาปาลิพวกหนึ่ง

(ป./ส. วฺยติเรก) (P./S. vyatireka).

ພะยัด, ພะยัดชะ 1. ก. "พยัช", พยัชน์, อัย, ยื่, วิ. น. การวิ (ส. วฺยช, วฺยชน) (S. vyaja, vyajana).

2. น. "พยัต", "พยักต์", ผู้เรียน, ผู้รู้จัก. อ. ฉลาด (ข. ฉฺลาต), หมักแหลม

(ป. วฺยตฺต/ส. วฺยกฺต) (P. vyatta/S. vyakta).

ພะยุ, ພะยู น. "พยุ", ลมแรง, ลมแดง, โรคร้ายที่เกิด (ข. เกิต, กำเนิต) ขึ้นแก่คน และ สัต(สัตว์)

ตายเที่อละหญายๆ (ป./ส. วายุ => ข. พฺยุะ) (P./S. vāyu => Kh. byuh).

ພะยุหะ น. "พยุหะ", หมู่, พวก, ละบอน (ข. ขฺบวน), กองทัพ

(ป. พฺยูห; ป./ส. วฺยูห) (P. byūha; P./S. vyūha).

ພะยุหะยาดตา ก. "พยูหยาตธา", ไปเป็นละบอน (ข. ขฺบวน) ทัพ. น. ละบอน (ข. ขฺบวน) ทัพ

(ป./ส. วฺยูห+ยาตฺรา) (P./S. vyūha+yātrā).

ພะยุหะเสนา น. "พยูหเสนา", หมู่เสนา, เหญ่าเสนา

[วฺยูห+(ป. เสนา/ส. ไสนฺย)] [vyūha+(P. senā/S. sainya)].

ພะยุหะเสนยากอน น. "พยูหเสนยากร", หมู่เสนยากร, เหญ่าเสนยากร

[วฺยูห+(ป. เสนิย/ส. ไสนฺย)+อากร] [vyūha+(P. seniya/S. sainya)+ākara].

ພะยุหะโยหา น. "พยูหโยธา", หมู่พิลธิบ, ละบอนพิลธิบ, หัวเสิก

[วฺยูห+(ป. โยธา/ส. โยธิน)] [vyūha+(P. yodhā/S. yodhin)].

ພະເຍັຽ ນ. "ພເຍັຽ", ນາງ, ພວງດອກໄມ້: "ภเยัฺ" ເຂັ້ຽນຕາມເສັ້ຽງທີ່ໄດ້ຍິນມາ ຈາກภาสา ขเมธ: "ภฌี" ແມ່ນເຂັ້ຽນຕາມຮູປທີ່ເຫັນ (ข. ภฺฌี) (Kh. bhñī "phñey")

ພະຍິດ 1. อ. "พยิส", ถี, ເອົາແຕ່ໃຈຕົນເອງ, ອາภาธของเด็ภน้อยไท้ผาโล. ก. ถี้โยนถุ้ม, แภว่ง(แภว่ง)ไป, ไล่ໜີ (ป. วิ+อสฺ => ป. วฺยส/ส. วฺยส) (P. vi+as => P. vyasa/S. vyaśa).

2. น. "พยิสย์", ໝู่, ภเลิ (ข. ภฺเลิ, เภฺลิ), เผื่อน, สหาย (ส. วยสฺย) (S. vayasya).

3. ก. "พยิชฺ", ยับ, ยี่, อิ. น. ภาธอิ (ส. วฺยชฺ, วฺยชฺน) (S. vyaja, vyajana).

4. น. "พยิถฺ", ถวามยากแล้น (ส. ฆยถ) (S. vayatha).

5. น. "ภยิส" (ภัยส์), ถวามย้าน, อันตธาย (ป./ส. ภฺยส) (P./S. bhyasa).

ພะທู น. "พธู", ผู้สาอ, ผู้ลึง (ป./ส. วธู) (P./S. vadhū).

ພะบะท่าบ น. เป็นคำบำพ้าบาม ข้าธาฆภาธอั้นธักฦมินตี(-ตธิ) (คำนี้ เดิมเป็น "พเต" เป็นคำที่ พธะเจ้าแผ่นดินเธ็ธภข้าธาฆภาธอั้นผู้ใหธ่ ด้อยถวามนับถื, ภาสาไทย์เอ้ธนทธั้เป็น ฯพณฯ อ่าบอ่า "พะนะท่าน" (ป. ภวนฺต? => ป. ฆเต) (P. bhavanta? => P. baṇe).

ພะบาด น. "พบาสบ์", เขาะสำหั้บปูหั้งฆ้าๆ (ป./ส. วน+อาสน) (P./S. vana+āsana).

ພะบธู 1. น. "พะเบ้ธูว", ขั้วไฟย่าๆหนึ่งเธ็ดด้อยขั้วไม้ไผ่ ฝังดินจุด ไฟลุภเป็นดอภฝั้งอั้นเหิว

2. น. "พะเบ้ธูว", พั้น้ำฆนิดหนึ่ว (ท. พะเนียง) (Th. phanieng).

3. น. "พะเบ้ธูว", ใขไถ; "ฆาตีที่แบอพะเบ้ธูวไถ บ่ห่อนเบื่อนเมื่อฆ้าย" (อินทิยาบสอนลูภ).

ພะบธูด น. "พเบ้ธูต", เถื่องห้าวเอิาบิภเอิาด้อยภาธใช้บิภต่ำเอิา, อิวล้อมเป็นดอภสำหั้บ ด้อวเอิาฆ้าๆ (ข. ฆฺเบฺงูต, เฆฺบฺงูต) (Kh. bniat "phniat").

ພะมะภาบ น. "ภมภาธ", ฆ่าวเฆื่ธน, ฆ่าวภึว (ป. ภมภาธ) (P. bhamakāra).

ພะมะธะ, ພะมอบ น. "ภมธะ", ภมัธ, แมวเผึ้ว (ป. ภมธ/ส. ภฺธมธ) (P. bhamara/S. bhramara).

ພะมุภา น. "ภมุภา", ถิ้อ (ป. ภมุ, ภมุภ/ส. ภฺรู) (P. bhamu, bhamuka/S. bhrū).

ພะธะตะ น. "พธตะ", ผู้หั้บละถอบ (มาล. ลโาบ, ลภุบ), ถินหั้บละถอบ (ส. ฆธต) (S. barata).

ພะธะตะอัด น. "ภธตะอัส", แผ่นดินขอวห้าอ "ภธิต" (พะ-ธิด) ถื ปะเทสอินเด็ธ นั้นเอว [ภาธต+(ป. วสฺส/ส. วธฺษ)] [bhārata+(P. vassa/S. varsa)].

ພะธะบี น. "ภธตี", ภ็อตี, ดาวฆภษ์ ໝู่ที่ 7 มิ 3 ห่วย เธ้ธภว่า ดาวภ้อมเส้ำ: "ภธตีเต้ำ สเฏ้ธูธเบิา ใบเมส" (สินชัย) (ป./ส. ภธตี) (P./S. bharaṇī).

ພะธาดา, ພะธาดอบ น. "ภธาดา", "ภธาดำธ", อ้าย หื บ้องฆาย ภ็อ่า

(ป. ภาตา, ภาตุ/ส. ภาตฺฤ) (P. bhātā, bhātu/S. bhātṛ).

ພะธาดอบพาบ น. "ภธาดำธภาพ", ถวามเป็นอ้าย-เป็นน้องภับ [(ป. ภาตา, ภาตุ/ส. ภธาตฺฤ)+ภาว] [(P. bhātā, bhātu/S. bhrātṛ)+bhāva].

ພะธิยา น. "ภธิยา", ภัธยา, เมัฮ; ลินลาวส่วนใหธ่ ก่อนปี 1975 นิยมเอ้ธนเป็น "ผัลยา" (ป. ภธิยา/ส. ภารฺยา) (P. bhariyā/S. bhāryā).

ພะธึภสะ, ພะธึภสา น. "พฤภขะ", พฤภขา, ต้นไม้ (ป. รุภฺข/ส. วฤภฺษ) (P. rukkha/S. vṛikṣa).

ພะธึหัสบ์ดิจัภ [-หัดสะ-] น. "พฤหัสบดิจักร์", ธะยะเวลา 60 ปี ถือเวลาที่ดาวพฤหัสฯ ปั่นอ้อมดวว ตาเอ้น หื พธะอาทิตย์ ได้ 5 ธอบ (ป. วิหปฺปตี+จกฺภ/ส. วฤหสฺปติ+จกฺร) (P. vihappati+cakka/S. vṛhaspati+cakra).

ພะธึหัด, ພะหัด น. "พฤหัสฯ", เทอดาผู้เป็นถูธอวเทพเจ้าหั้วหญ่าย, ชื่อวันพิเลาะห์หม่อยที่ 5 หื อันถ้อน 5 ของสัปดาห์ = Fr. Jeudi/En. Thursday (ป. วิหปฺปตี/ส. วฤหสฺปติ) (P. vihappati/S. vṛhaspati).

ພะอัน น. "ภอันต์", ผู้จเธิน (ป. ภวนฺต) (P. bhavanta).

ພะอะติ ภ."ภอติ", เป็น, มิ (ส. ภวติ) (S. bhavati).

ผัภ 1. น. "ผัลค์" => ผัล, ผอภ, หมู่ (ส. วคฺค/ส. วรฺค) (P. vagga/S. varga).

2. น. "ภัล", โฆล (ข. โฆฺค) ดี, ถวามจเธิน, เภัฮธิ (ป./ส. ภค) (P./S. bhaga).

3. น. "ผัภตธ์", หั้า (ป. ฆตฺต/ส. วภฺตฺร) (P. batta/S. vaktra).

4. น. "ภัลน์", แตภ, หัภ, ผัว (ส. ภคฺน) (S. bhagna).

5. ก. "ผัภธ์", ย้อน, ถอยหลั้ว (ส. วภฺร) (S. vakra).

ผัภขะ, ผัภขา น. "ภักขะ", ภักขา, ภักขะ, ภักขา, เขื้อ, อาหาธ (ป. ภกฺข/ส. ภกฺษ) (P. bhakkha/S. bhakṣa)

ผัภดิ น. "ภัภดิ", ถวามนับถื, ถวามซื่สัจ(สัตย์)ต่, ถวามจิวธักย์(-ช์) (ป. ภตฺติ/ส. ภกฺติ) (P. bhatti/S. bhakti).

ผัสดา [ผัดสะ-] น. "ภัสดา", ภัธดา, ผัว (ป. ภตฺตา/ส. ภรฺตฺฤ) (P. bhattā/S. bhartṛ).

ผัสดี [ผัดสะ-] น. ผู้ขับถับภาธเธือนจำ, ผู้ปภถธอว (ข. ถฺธว) นักโทส: ไทย์เอ้ธนเป็น พัศดี (ป. ภตฺติ/ส. ภฺรตฺฤา) (P. bhattī/S. bhratṛ).

ผัสดุ [ผัดสะ-] น. เอ้ำของ, ที่ดิน, บ้านเธือน (ป. วตฺถุ/ส. วสฺตุ) (P. vatthu/S. vastu).

ผัสถาน [ผัดสะ-] น. "ผัสถาน", หั้ภภาภาน, เธือนฆาน (ส. ฆสฺถาน?) (S. basthāna?).

ผัสธา [ผัดสะ-] น. "ภัสธา", ธัลมิของแสวสว่าๆ. คำนี้ ถืภตัดธอบมาจาภ "อาภัสธา" [อาภา+(ป. อจฺฉธา/ส. อปฺสธา) => อาภาสฺธา] [ābhā+(P. acchara/S. apsarā) => ābhasrā].

ผัฆธะ, ผัฆธา [ผัดฆะ-] น. "ผัฆธะ", ผัฆธา, เผัฆธ์, สายฟ้า (ป. วชิ/ส. วชฺร) (P. vajira/S. vajra).

ผัฆนี [ผัดฆะ-] น. "ผัฆนี", วี (ป. วิชฺชนี) (P. vījanī).

ผัย [ไผ] น. "ภัย", ถวามย้าน, สิ่วที่พ้าย้าน, อันตธาย: เห้ธบใส่ ภาสามาเลย์-อิบโด = Malay/Indo. = bahaya (ป./ส. ภย) (P./S. bhaya).

ผัด 1. น. "ภัสม์", ยี้เที่า, ยี้ฝุ่น, ทุลิ. ก. เธัดให้แหฺภก. อ. แตภ, ละเอ้ธด (ป./ส. ภสฺม) (P./S. bhasma).

6. น. "ผัชฺ", ถอภสัตว์ (ป./ส. วชฺ, วชฺชฺ) (P./S. vaja, vajja).

4. น. "ภัต", เอ้ำ, อาหาธ, ของภิน (ป. ภตฺต/ส. ภกฺต) (P. bhatta/S. bhakta).

2. น. "ผัตถ์", ผัสตธ์, เสื้อผ้า, เถื่องนุ่วหิ่ม (ป. วตฺถ/ส. วสฺตฺร) (P. vattha/S. vastra).

3. น. "ภัจ", "ภฆตย์" (ผธัด), ถินธับใช้, ถินใช้ (ป. ภจฺจ/ส. ภฺฤตฺย) (P. bhacca/S. bhṛtya).

7. ก. "ภัยภ์" => ภัภ; "ภฆบย์" => ภัย, ติภ, หญิ่น [ป. ภฌฺภ/ส. ภฺรศฺย = ภรๅส √)] (P. bhaṭṭha/S. bhraśṭa = bhraṃśa √).

8. ก. "ภัยภ์" => ภัภ หื "ภฆบย์" => ภัย หื "ภัชฺ", ปั้ว, ยี้อ, เย้ธอ [(ป. ภฌฺภ/ส. ภฺรศฺย) => ภฺรชฺชฺ] [(P. bhaṭṭha/S. bhraśṭa) => bhrajja].

5. อ. "ภัท", ดี, วาม, ปะเสิภ, เป็นมูวลุล (ป. ภทฺท/ส. ภทฺร) (P. bhadda/S. bhadra).

9. ก. "ผธัด", ผาภ (ข. ฆฺธาภ), จาภไป, หญิวภัน, เปี่า, อิ (ลิมผัดไม้), เหมิวเชื่อภให้ วิวถอายไป โดยบ่แม่นดึว หื จูว (ข. ฆฺธาต่ => ท. พลัด) (Kh. brat => Th. phlat).

ผัดตาถาม น. "ภัตตาถาธ", ธ้านอาหาธใหธ่, ห้องอาหาธใหธ่; ปัจจุบัน แม่น "ห้แต่วๆาบ" [(ป. ภตฺต/ส. ภกฺต)+อาคาธ] [(P. bhatta/S. bhakta)+āgāra].

ผัดตาหาบ น. "ภัตตาหาธ", อาหาธสำหั้บภึภอุ(-บุ) แถะ สามเตธ (ส. ศฺธามเตธ) [(ป. ภตฺต/ส. ภกฺต)+อาหาธ] [(P. bhatta/S. bhakta)+āhāra).

ผัดพาภ ภ. แยภออภจาภภัน, จาภภันไปถินละบ่อบ: ภาสาไทย์เอ้ธนเป็น "พลัดพราก" (ข. ฆฺธาต่ฆฺธาภ) (Kh. bratbrāk "phrotphréak").

ผัหภับ [ผัดหะ-] น. "ภัหภัป(-ภัลป์", ภัป(-ภัลป์) อันจเธิน: ถือถั่วปัจจุบันนี้ มิพธะพุหธะเจ้าเถิว 5

พธะอิวถ์ (ป. ภทฺทกปฺป/ส. ภทฺรกรฺป) (P. bhaddakappa/S. bhadrakarpa).

ผัหภิ [ผัดหะ-] น. "ผัฒภิ", ฆ่าวไม้ (ป. วฑฺฒกี) (P. vaḍḍhakī).

ผัหยา [ผัดหะ-] 1. น. "ผัหธยา", ลิมที่ผัดจาภหิสตาเอ้นติภเมัฮว (ข. ฆฺเอว, เฆฺอว) ใต้ (ห้ธดี) ไปหาหิสตาเอ้นออภเมัฮว (ข. ฆฺเอว, เฆฺอว) เพื่อ (ป. อิสาน/ส. อีศาน) ในติ้นธะดู (ส. ฐตฺ) ฝน (ป. ฃหฺธยา) (P. baddhayā).

2. น. "ผัหยา", ชื่เมือวหนึ่วในจังหวัด "ชิลบุธิ" ของปะเทสไทย์ (ทัพพระยา > พัทธยา => พัทยา).

ผัหยาภอบ [ผัดหะ-] น. "ผัหธยาภ์ธ", จำนอบเว็บ หื ของที่หักเอิาไว้เป็นถ่าภาถญวว (ป. ฃหฺธยาวาภธ) (P. baddhayākara).

ผัหสิมา [ผัดหะ-] น. "ผัหธสิมา", เขตแดนที่พธะสิวพ์ภำหนิด (ข. ภำตว่) ย็บไว้ เป็นบ่อบเธัด สิวพภัมม์ ส่วนญายมิหินฝังไว้เป็นเขต (ป. ฃหฺธสีมา) (P. baddhasīmā).

ผัหบา [ผัดหะ-] น. "ผัฒบา", ถวามจเธิน, ถวามธุ่วเธือว; "อัฒบา" ภ็อ่า (ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน) (P. vaḍḍhana/S. vardhana).

ผัหบาบ [ผัดหะ-] น. จิดพาย, หนังสื; "ว้อมเถั่วเย้ธอ เย้ธนยิดผัหมาบ" (ป./ส. วทมาน) (P./S. vādamāna).

ผัหธะ [ผัดหะ-] 1. อ. "ภัหธะ", ดี, จเธิน, ปะเสิภ (ป. ภทฺท/ส. ภทฺร) (P. bhadda/S. bhadra).

2. น. "พุหธา" <= ผัหธา (อ่านว่า "พุด-ธา"); ภาสาลาวอว่า "พาภหัน" หื "พาภภะหัน" ภ็อ่า (ป./ส. ฃหธ => ข. ฃฺบุหฺธา) (P./S. badara => Kh. budrā "phudréā").

"พาภหัน"; *bot. Ziziphus mauritiana* Lam. อิวส์ (Fam.) Rhamnaceae.

ผัหธะบิด [ผัดหะ-] น. "ภัหธบิท", ชื่ดาวฆภษ์ ໝู่ที่ 25-26 มิ 4 ห่วย: 2 ห่วยพ้า เอ็นว่า บุพผัหบิท หื ดาวเผดาบพ้า หื ดาวธาฆุสิหโต(ติว)ผู้ เป็นหมู่ที่ 25; 2 ห่วยหลั้ว เอ็นว่า อุตธภัหหะ, ดาวเผดาบหลั้ว หื ดาวธาฆุสิหโต(ติว)แม่ เป็นหมู่ที่ 26. อิภย่าวหนึ่ว 2 ห่วยพ้าเธัดภว่า ดาวไม้ถ้อบเท้า [(ป. ภทฺท/ส. ภทฺร)+ปท] [(P. bhadda/S. bhadra)+pada].

ผัหธะบิด [ผัดหะ-] น. "ภัหธบิภ", ตั่วนั่วของพธะธาฆุาในเวลาย็บสเอิย (ข. สฺไอย, ไสฺอย) ธาฆุย์, ตั่วไม้เถื่อ [(ป. ภทฺท/ส. ภทฺร)+ป. ปิภ] [(P. bhadda/S. bhadra)+P. piṭha].

ผับ 1. น. "ผับธุ์", ผีน้องๆ, เธื้อสาย (ป./ส. ฆนฺธุ) (P./S. bandhu).

2. น. "ผัตต์" => ผัต, ผัธต์, สีสับ (ป. วณฺณ/ส. วรฺณ) (P. vaṇṇa/S. varṇa).

3. ก. เอิาภามัด หื ผูภใส่ภัน.

4. อ. ສິບເທື່ອຮ້ອຍ ຫຼື 10x100 =1.000.

ພັນແສງ ນ. ຕາເວັນ (ຜູ້ມີແສງເປັນ 1.000 ຄືຕົ່ງຕາເວັນ)

(ป. สหสฺส+รํสิ/ส. สหสฺร+รศฺมิ) (P. sahassa+raṁsi/S. sahasra+raśmi).

ພັນຕາ ນ. ພຣະອິນທຣ໌ (ป. สหสฺสเนตฺต/ส. สหสฺรเนตฺร) (P. sahassanetta/S. sahasranetra).

ພັນທກໍຣະນີ [ພັນທะ-] ນ. "ພັນธกัรตีย์", ข้ໍผูกพัน, ผู้เกี่ยวข้องกัน

(ป./ส. พนฺธกรณีย) (P./S. bandhakaraṇīya).

ພັນທะ ก. "พันธ์", ผูกพันกัน, เกี่ยวข้องกัน (ป./ส. พนฺธ) (P./S. bandha).

ພັນທນะ [ພັนทะ-] น. "พันธนะ", การผูกพัน, การมัด, การขัง, เครื่องมัด, เครื่องจำขัง

(ป./ส. พนฺธน) (P./S. bandhana).

ພັນທນັง [ພันทะ-] ก. "พันธนัง", เกี้ยวกอด, เกี่ยวข้องกัน; ดัดแปลงมาจาก "พันธนะ" นั่นเอง

(ป./ส. พนฺธน => พนฺธนं) (P./S. bandhana => bandhanaṁ/-naṃ).

ພັນທນาการ [ພันทะ-] 1. น. "พันธนาการ", การจำขัง, การผูกมัด

(ป./ส. พนฺธนาการ) (P./S. bandhanākāra).

2. น. "พัฑฒนาการ", ความก้าวหน้า, ความเจริญ, การพัฒนา (เอิาส่วน สันสกฤต นำหน้า)

[(ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน)+อาการ] [(P. vaḍḍhana/S. vardhana)+ākāra].

ພັນທนาคาม [ພันทะ-] น. "พันธนาคาร", คุก, เรือนจำ, บ่อนคุมขังนักโทส

[(ป./ส. พนฺธน)+อาคาร] [(P./S. bandhana)+āgāra].

ພັນທะบัด น. "พันธบัตร์" => พันธบัต, ใบกู้เงินที่รักบาลออกให้โดยรักบาลขอกู้เงินจากพลเมืองๆ

[พนฺธ+(ป. ปตฺต/ส. ปตฺร)] [bandha+(P. patta/S. patra)].

ພັນທุ น. "พันธุ", พี่น้องๆ, อิาสา, เชื้อแมอ (ป./ส. พนฺธุ) (P./S. bandhu).

ພັນທุมันตุ น. "พันธุมันตุ", คนมีพี่น้องๆ (ป./ส. พนฺธุมนฺตุ) (P./S. bandhumantu).

ພับ อ. "ภัพพ์", ภัพ, ภัพย์, ดี, งาม, เพาะ, ควร: แปตามศัพท์แม่น "สิ่งที่ควรเป็น"

(ป. ภพฺพ/ส. ภวฺย, ภาวฺย) (P. bhabba/S. bhavya, bhāvya).

ພัพสัด [พับพะ-] น. "ภัพพสัตต์" => ภัพสัต(สัตว์), ผู้ยู่ในวิสัยจะบัธลุธัมม์, ผู้ควรได้ตรัส

(ข. ฤธาส่) รู้ [ป. ภพฺพ+(ป. สตฺต/ส. สตฺว)] [P. bhabba+(P. satta/S. satva)].

ພา น. "ภา", แสงสว่างๆ, รัสมี (ป./ส. อาภา) (P./S. ābhā).

ພาก 1. น. "ภาค", ข้างๆ, ส่วน, ตอน, ฝ่าย, เหื่อ: ภูมิภาค = ส่วนของแผ่นดิน

(ป./ส. ภาค) (P./S. bhāga).

2. น. "ภาคย์"; ใช้เป็นคำต่หน้า เช่น: "อัปภาคย์" = เคราะห์ร้าย, บ่มีโชค (ข. โชค), บ่มีอาสมๆ

(ป./ส. ภาคฺย) (P./S. bhāgya).

3. ก. "พากย์", เว้า, ปาก, ให้เสียงเว้า (ป./ส. วากฺย) (P./S. vākya).

ພากอน น. "ภากัร", ตาเวัน, พระอาทิตย์ (ป. ภากร) (P. bhākara).

ພากอิสาน 1. น."ภาคอิสาน", ข้างๆ, ส่วน, ตอน, ฝ่ายตาเวันออกเฉัยงๆ (ข. ฉเวง, เฉวง) เหนือ

[ภาค+(ป. อิสาน/ส. อีศาน)] [bhāga+(P. īsāna/S. īśāna)].

2. ก. "พากย์อิสาน", เว้าสำเน็ยงๆ (ข. สำเนียง, สำเหง) ของคน ฝ่ายตาเวันออกเฉัยงเหนือ

(ข. ฉเวง, เฉวง) [วากฺย+(ป. อิสาน/ส. อีศาน)] [vākya+(P. īsāna/S. īśāna)].

ພาถิไน น. "ภาถีไนย์", หญาน (ลูกของอ้าย-เอื้อย หรือ ลูกของน้องชาย-น้องสาว)

(ป. ภคิเนยฺย/ส. ภาคิเนย) (P. bhāgineyya/S. bhāgineya).

ພาถี น. "ภาถี", ผู้มีส่วน (ป. ภาคี/ส. ภาคินฺ) (P. bhāgī/S. bhāgin).

ພาถียะ อ. "ภาถีย์", ถอธแบ่งเป็นส่วน, เป็นส่วน (ป. ภาคิย) (P. bhāgīya).

ພาสา น. "ภาสา", คำเว้า, ถ้อยคำที่เว้าจากัน (ป. ภาสา/ส. ภาษา) (P. bhāsā/S. bhāṣā).

ພาสิด น. "ภาสิต", ภาษิต, คำเว้า, คำเว้าที่มีลติถอธฟัง

(ป. ภาสิต/ส. ภาษิต) (P. bhāsita/S. bhāṣita).

ພาสี น. "ภาชี", หรัพย์สิน หรือ เอัธภาๆน, ส่วยที่รักบาลเกับจากประชาชีน เพื่อเอ็ามาๆ

สำๆสาปะเทส (แปธ็ธ. บาษ/ข. ภาสุ์ => ท. ภาษี) (Pers. bāṣ/Kh. bhāsī => Th. bhāṣī).

ພาสิก น. "พาสิก", พาษิก, ผู้เว้า (ป. วาสก/ส. วาษก) (P. vāsaka/S. vāṣaka).

ພาชนะ [พาชะ-] น. "ภาชนะ", เครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของ จำพวกถ้วย, ชาม, หม้, ไห, ...

(ป./ส. ภาชน) (P./S. bhājana).

ພาชนิยะ น. "ภาชนียะ", ของถอธแบ่ง, ของถอธแจก (ป. ภาชนีย) (P. bhājanīya).

ພาชี 1. น. "ภาชี", ผู้แบ่ง; ถ้าแม่นแม่ผิงว่า "ภาชีนี"

(ป. ภาชี, ภาชินี) (P. bhājī, bhājinī).

2. น. "พาชี", ม้า (ป./ส. วาชี) (P./S. vājī).

ພาย 1. น. "ภาย", บ้ธิเวท, สถานที่ (ป. ภาย) (P. bhāya).

2. น. "พธาย", ผีพธาย (ข. ฆฺธาย/ท. พราย) (P. brāy "phrāy"/Th. phrāi).

3. น. "พลาย", ชายหนุ่ม (มอญ. "ฆฺลาย") (Moñ. blāi "phlāi").

4. ก. เธัดให้เรือเคลื่อนที่ได้. น. ไม้พายเรือ.

ພายับ น. "พายัพพ์" => พายัพ, พายัพย์, ทิสตาเวันตกเฉัยงๆ (ข. ฉเวง, เฉวง) เหนือ

(ป. วายพฺย/ส. วายวฺย) (P. vāyabba/S. vāyavya).

ພายุ น. ลม (ป./ส. วายุ) (P./S. vāyu).

ພายใน น. "ภายใน", ข้างใน, ด้านใน (ป. ภาย-) (P. bhāya-).

ພาด 1. ก. "ภาส", บอก, ก่าว, เว้า. น. "ภาสน์", ภาษต์, การบอก, การกล่าว, การเว้า

(ป. ภาส, ภาสน/ส. ภาษ, ภาษณ) (P. bhāsa/S. bhāṣa).

2. ก. "พาส", นั่งทิ่ม, ยู่ (ป./ส. วาส) (P./S. vāsa).

3. (ถอามพายเดัฐอกันกับ พาฉนะ ยู่เหิๆ) น. "ภาชน์", พ้, ไห, ถาดถ้วย, ชาม, ...

(ป./ส. ภาชน) (P./S. bhājana).

4. น. "พาต", ลม (ป./ส. วาต) (P./S. vāta).

5. น. "พาท", คำบอก, คำกล่าว, คำเว้า (ป./ส. วาท) (P./S. vāda).

6. ก. เสัฐโอกาส, เผิด(พิด)ท่าๆ, เสัฐท่าๆ (ท. พฺลาด) (Th. phlāt).

ພาดา, ພาดอม, ພาตา, ພาตุ น. "ภาดา", ภาตา, ภาตุ, ภาด์ธ, อ้าย, น้องชาย

(ป. ภาตา, ภาตุ/ส. ภาตฺฤ) (P. bhātā, bhātu/S. bhātṛ).

ພาตะ (มีย่ใน พาด-4 ยู่เหิๆ).

ພาติกะ น. "ภาติกะ", อ้าย, น้องชาย [(ป. ภาติก/ส. ภาตฺฤ)+ก] [(P. bhātika/S. bhātṛ)+ka].

ພาติยะ น. "ภาติยะ", ลูกอ้าย, ลูกน้องชาย, หญาน

(ป. ภาติย/ส. ภาตฺรย) (P. bhātiya/S. bhātṛya).

ພาบ 1. น. "พาล", สัต(สัตว์)ร้าย, ข้างร้าย, สิงโต, งู, เสือ

(ป. พาล, วาฬ/ส. วฺยาล, วฺยาฑา) (P. bāla, vāḷa/S. vyāla, vyāḍa).

2. อ. "พาล", โง่, ซื่อ, อ่อน. น. ยิน. ก. เธัดให้คนอื่นเกินกว่าถอามเป็นจธิๆ (ป. จิรํ > จฺรี => จฺริๆ) ใส่ร้ายคนอื่น (ป./ส. พาล) (P./S. bāla).

3. น. "พา", ถาด; คนลาวส่วนใหญ่ว่า พา; มีแต่ไทเหนือที่ว่า "พาบ": เป็นคำสัพท์ที่ใช้ร่วมกับ ธะหว่างๆ จีนเก่ๆ, ลาว, ไทดำ, ไทใหญ่, พะม้า ธวมทัๆ ขเมธ พ้อม

(จก่./ข. พาบ) (OCh *ba:n/Kh. bān "phān").

ພาบกะ [พาบกะ-] น. "ภาณกะ", ผู้บอก, ผู้เว้า, คนข่างเว้า (ป. ภาณก) (P. bhāṇaka).

ພานิด 1. น. "พาณิช", พ่ค้า (ป./ส. วาณิช) (P./S. vāṇija).

2. น. "พาณิชย์", การค้า (ป. วาณิชฺช/ส. วาณิชฺย) (P. vāṇijja/S. vāṇijya).

ພานุ- น. "ภาณุ", ภานุ, แสงสว่างๆ, ถวงตาเวัน, ถวงอาทิตย์, พระอาทิตย์

(ป. ภาณุ-/ส. ภานุ-) (P. bhāṇu-/S. bhānu-).

ພานุเดด น. "ภาณุเดช", ภานุเดช, ผู้มีเดช ถุจดั่งพระอาทิตย์. คำบ๊ (แบบ; กอน) เมื่อมาเป็นชื่อ และ/หรือ บามสกุลคน เพื่นมักเปลี่ยน สธะ xๆ หญิงโต(ต็อ) ก => xะ และ ข้อนโต(ต็อ) "ต", "บ" สะกิด แล้วออกมาเป็น "ภัตตฺเดช", "ภันนุเดช" (เลือกเอิาตามใจผู้มัก 1 ใน 2 นั้น)

(ป. ภาณุเตช/ส. ภานูเตช) (P. bhāṇuteja/S. bhānuteja).

ພานุมาด น. "ภาณุมาส", ภานุมาส: ปาลิให้ถอามพาย = น. แสงสว่างๆ, ส่วนสันสกฤต = น. ถวงอาทิตย์, พระอาทิตย์, ถวงตาเวัน

① (ป. ภาณุมาส/ส. ภานูมาส) (P. bhāṇumāsa/S. bhānumāśa).

② (ป. ภาณุมา/ส. ภานูมนฺต) (P. bhāṇumā/S. bhānumanta).

ພานอน, ພานะธิน, ພานะเธด น. "พานัธ", พานธินทร์, พานเธส, พานเธศ, ลิๆ, พลาลิๆ

[วานธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [vānara+(P. rinda/S. indra)].

[วานธ+(ป. อีสฺส/ส. อีศฺวร)] [vānara+(P. issa/S. īśvara)].

ພาบ น. "ภาพ", ธูป, ถอามเป็นไป. ใช้สำหรับต่ท้าย คำคุตบาม เพื่อให้กายเป็นคำบาม ดั่ง: สันติภาพ, มิตภาพ, ภธาด์ธภาพ (หรือ ภธาตุธภาพ) (ป./ส. ภาว) (P./S. bhāva).

ພาพยิน [พาบพะ-] น."ภาพยินต์", ธูปเวิา, ชิเนมา, ธูปส่องด้อยเคื่องจักร์ เห็นเพ็งติๆได้

[ภาว+(ป. ยนฺต/ส. ยนฺตฺร)] [bhāva+(P. yanta/S. yantra)].

ພาม 1. อ. ข้าย, ข้างข้าย, ด้านข้าย (ป./ส. วาม) (P./S. vāma).

2. น. "พธาหมณ์", คนในอัตภาะที่ 1 ในประเทสอินเดัฐ, สาสนาพธาหมณ์

(ป./ส. พฺราหฺมณ) (P./S. Brāhmaṇa).

ພามนะ [พามมะ-] น. "พธาหมณะ", ชื่สัมกิจ์ทางสาสนาประเภทหนึ่ง ในยุคพระเวทของอินเดัฐ ในสมัยบูธาภ (ป./ส. พฺราหฺมณ) (P./S. brāhmaṇa).

ພามนิ [พามมะ-] น. "พธาห์มณี", นางพธาหมณ์ (ป./ส. พฺราหฺมณี) (P./S. brāhmaṇī).

ພาธะ ก. "ภาธะ", เล้ัฐงเกือ, ทาบภาธะ. น. ของหนัก, เอัฐภอันหนัก, หน้าที่ , เอัฐภาๆน

(ป./ส. ภาธ) (P./S. bhāra).

ພາຣະກິດ ນ. "ภาธกิจจ์" => ภาธกิจ(-กฺจต์), เอ้ธุภอับจะต้องได้เธ็ด

[ภาธ+(ป. กิจฺจ/ส. กฺฤตฺย)] [bhāra+(P. kicca/S. kṛtya)].

ພາຣະຍະຊັ້ນ ນ. "ภาธยะทรัพย์", อสังหาธิมทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่ต้องยอมรับภาระ ตามภาระจำยอมตามกิมหมาย; "ภาธยะทรัพย์" คู่กับ "สามัญญะทรัพย์"

(ส. ภารฺยทฺรวฺย) (S. bhāryadravya).

ພາຣະຍາ ນ. "ภาธยา", ภธิยา, เมีย: คิมลาวส่วมใหญ่ รู้จักกับเพียงแต่ "พัลยา" (พัน-ละ-ยา)

(ป. ภริยา/ส. ภารฺยา) (P. bhariyā/S. bhārayā).

ພາຣະດີ ນ. "ภาธดี", ถ้อยคำ, คำเว้า, ภาสา (ส. ภารตี) (S. bhārati).

ພາຣະຕະ 1. ນ. "ภาธตะ", คิมอีมเดีย, ชื่อเดิมของประเทสอีมเดีย (ส. ภารต) (S. bhārata).

ພາຣະຕີ ນ. "ภาธตี", ชื่อหนึ่งของ "พระสุรัสวดี" หรือ "พระสรัสวดี"

(ส. สุรสฺวตี => ภารตี) (S. surasvati => bhārati).

ພາຣະທຸຣະ 1. ນ. "ภาธธุระ", เอ้ธุภาษาที่รับเธ็ด (ป./ส. ภาธธุร) (P./S. bhāradhura).

2. ນ. "ภาธตฺฆ", คิมหนึ่มละถอม (มาล. ลโวม, ลภูม) (ส. ภราตฺฤ) (S. bhrāratar).

ພາຣາ 1. ນ. "ภาธา" หรือ "พาธา", ชื่อเมืองๆ; มีเอ้ธุม 2 แบบ ดั่งที่เห็นนั้น

(ป./ส. ภาธา, พาธา) (P./S. bhārā, bārā).

2. ນ. "พาธา", ชื่อต้นไม้ยอมาดใหญ่ชนิดหนึ่งๆ = Fr. arbre à caoutchouc/En. rubber tree;

"ต้นยางพาธา"; *bot. Hevea brasilensis* (A. Juss) Muell. Arg. อิงส์ (Fam.) Euphorbiaceae.

ພາລຊິນ [พาบละ-] ນ. "พาลชิน", คิมชื่อ (ป./ส. พาลชน) (P./S. vālajana).

ພາລມິກ [พาบละ-] ນ. "พาลมิก", สัต(สัตว์)ธ้าย, สัต(สัตว์)จำพอกกินชิ้นสัต(สัตว์)โต(ตัว)อื่น

= Fr. prédateur (-trice)/En. predator

(ป. พาฬมิค/ส. วฺยาลมฺฤค) (P. bāḷamiga/S. vyālamṛga).

ພາໂລ (เบิ่งลืม พาบ-2 ยู่เหิง).

ພາວ อ. "พาอ", งาม, มีสเบห์ หรือ "พธาอ" ถ้าเอิาตาม จากภาสาเสัธงอเมธ และ ไทย์

(ข. ฃฺธาอ/มอญ. เฆ์า) (Kh. brāw, brāu "prāu"/Moñ. baw, bau).

ພາວະ ນ. "ภาอะ", ธอามเป็น, ภาธเป็น: ถ้าเอิาแต่ "ภาอะ" ใช้ตี่ใส่ห้ายคำคุตบาม และ ภิธียา กายเป็นคำบาม (ป./ส. ภาว) (P./S. bhāva).

ພາວະນາ ນ. "ภาอบา", สังธอม(ธอม)ใจ ตั้งธอามปาตถบา, ภาธกะทำธอามดี ให้เกิด

(ข. ฌิต, ภำเฑิต) ในใจ (ป./ส. ภาวนา) (P./S. bhāvanā).

ພາວະນາມັຍ [-ไม] อ. "ภาอบามัย", สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) แล้วด้วยภาธภาอบา

(ป./ส. ภาวนามย) (P./S. bhāvanāmaya).

ພາຫະ, ພາຫາ ນ. ผู้แบก, ผู้ถื, ผู้หธิว (ข. ฮฺธว์) ไอ้, ม้า. ນ. แขม

(ป. วาหา/ส. วหา) (P. vāha/S. vaha).

ພາຫນະ ນ. "พาหนะ", เธื่องพาไป, เธื่องอับยี่, สัต(สัตว์)สำหับใช้อีมแก่ คือ: ช้าง, ม้า, งัว, ธอาย, ยานต่างๆ คือ: ธ็ถ, เภอัธน(ภเอัธน) เป็นต้น (ป./ส. วาหน) (P./S. vāhana).

ພາຫິຣະ, ພາຫິຣະກະ, ພາຫຽບ อ. "พาหิระ", พาหิรกะ, พาเหัธธ, กายนอก

(ป. พาหิร, พาหิรก) (P. bāhira, bāhiraka).

ພິກ 1. ນ. "พิพบ์", อุปสัค, เธื่องภิดอาๆ (ส. หิงฺคน) (S. bighana).

2. ນ. "พริก", พากเผ็ด. ไทย์เว้า และ เอ้ธุมเป็น "พริก, มะพริก"

(ปัธ์. ปิริ-ปริ, ปาธิกะ) (Por. piri-pri, pārika).

3. ก. "พิก", ปั้นไป-ปั้นมา, ปั้นหมายธอบ. คำนี้ ภาสาไทย์เว้า และ เอ้ธุมเป็น "พลิก".

ພິກສິດ [-กะ-] ก. "พิกสิต", บาน, แย้ม (ป./ส. วิกสิต) (P./S. vikasita).

ພິກເລນຊິ [-กะ-] ນ. "พิกเลนทรีย์", ธ่างกายแปภปลาด

(ป./ส. วิกล+อินฺทฺริย => วิกเลนฺทฺริย) (P./S. vikala+Indriya => vikalendrīya).

ພິກັດ 1. ก. "พิกัต", เธ็ดให้เป็นหมายย่างๆ, จัดให้เป็นอับต่างกันออกไป

(ป./ส. วิกติ => ท. วิกฤต, วิกฤติ) (P./S. vikati => Th. vikṛt, vikṛti).

2. ນ. ภาธกำหนิด (ข. ภำตฺต่) ของที่ต้องเสัธภาษี, ธะยะ หรือ จุดที่ตั้งไอ้.

ພິການ อ. "พิการ", เสัธอวัยอะบางส่วน, ผิดไปจากสภาพเดิม (ป./ส. วิการ) (P./S. vikāra).

ພິກຸນ` ນ. "พิกุล", ต้นไม้ดอกแฉอหนึ่งๆ ดอกน้อยเป็นจักๆ กิ่นหอมเย็น และ หอมยู่จินแห้งๆ

(ป./ส. วกุล) (P./S. vikūla).

"ดอกพิกุล"; *bot. Mimosops elengi* L. อิงส์ (Fam.) Sapotaceae.

ພິກິນ "พิกิล" ปาลีอ่า อ. ยาดแคบ, อ่อบแอ. ส่วนสับสภฐตอ่า อ. ผิดปิกติ, ต่างไปจากเดิม

(ป./ส. วิกล) (P./S. vikala).

ພິກຂາຈານ ນ. "ภิกขาจาธ, ภิกขาจาธ, ภาธเที่ธอขาอ่อาหาธ, ภาธเที่ธอบิตหบาต

[(ป. ภิกฺขา/ส. ภิกฺษา)+จาธ] [(P. bhikkhā/S. bhikṣā)+cāra].

ພິກຂຸ ນ. "ภิกขุ", ภิกษุ, ชายผู้บอชใบพระพุทธสาสบา

(ป. ภิกฺขุ/ส. ภิกฺษุ) (P. bhikkhu/S. bhikṣu).

ພິກຂຸນີ ນ. "ภิกขุนี", "ภิกษุณี", สิงผู้บอชใบพุทธสาสบา

(ป. ภิกฺขุนี/ส. ภิกฺษุณี) (P. bhikkhunī/S. bhikṣuṇī).

ພິກສາ ນ. "พฤกษา", ธุกอา, ต้นไม้ (ป. ธุกฺข/ส. วฤกฺษ) (P. rukkha/S. vṛkṣa).

ພິເຄາະ ก. "พิเคาะห์", ธื่นตอง, ผิปอง, ผิจาธณา

(ป. วิคฺคห/ส. วิคฺรห) (P. viggaha/S. vigraha).

ພິຄາດ ก. "พิพาต", กำจัด (ข. ภำจาต่), ฆ้าให้ตาย, ม้างเผ (ป./ส. วิฆาต) (P./S. vighāta).

ພິຈັຍ [พิไจ] ນ. ภาธภอดภา (ข. ฅฺธอจฅฺธา), ภาธไต่สอบ. คำเดัธอกับกับ "วิจัย"

(ป./ส. วิจย) (P./S. vicaya).

ພິຈານ, ພິຈາຣະນາ ນ. ภาธภอดภา (ข. ฅฺธอจฅฺธา), ภาธตึกตอง, ภาธสืบสอบ. ก. เบิ่งย่างถ้อนถี่

(ป./ส. วิจาธณ, วิจาธนา) (P./S. vicāraṇa, vicāraṇā).

ພິຈິກ ນ. "พฤศจิก", พิจฉิก => พิจิก, ชื่อกุ่มดาวแมงเงิา, ธาสีที่ 7 ใบจักธะธาสี

(ป. วิจฺฉิก/ส. วฺฤศฺจิก) (P. vicchika/ S. vṛścika).

ພິຈິດ 1. ก. "พิจิต", ธอบธอม (ธอบธอม), ลัดเลือก, ภอด (ข. ฅฺธอจ), เห็นแจ้ๆ, ธู้แจ้ๆ

(ส. วิจิต) (S. vicita).

2. อ. "พิจิตต์" => พิจิต, พิจิตธ์, ต่างๆ, งาม, หมายภหมาย, หน้าเบิ่ง

(ป. วิจิตฺต/ส. วิจิตฺธ) (P. vicitta/S. vicitra).

ພິສດານ [พิดสะ-] อ. "พิสดาธ", ภอ้างหมาย, ละเอ้ธุด, แปภปลาด

(ป. วิตฺถาธ/ส. วิสฺตาธ) (P. vitthāra/S. vistāra).

ພິສຖານ [พิดสะ-] ນ. "พิบฤาบ", ธอามตั้งใจ, ธอามปาตถบา: ถึภเลื่อนมาจาภ "อธิบฤาบ" อิง ตามนักปธาชญ์เผิ่นอ่า (ป. อธิฏฺฐาน/ส. อธิษฺฐาน) (P. adhiṭṭhāna/S. adhiṣṭhāna).

ພິສມອນ [พิดสะหมอน] ນ. "พิสม์ธ", นางผู้เป็นที่ธัก. ນ. เธื่องแต้อของถิงย่างหนึ่งเป็นธูปสี่เหลี่ยม หรือ สี่เหลี่ยมธ้อยเป็นสาย

[วิ+(ป. สมธ/ส. สมฺธ) => วิสมธ) [vi+(P. samara/S. samra => visamara).

ພິສມັຍ [พิดสะไม] ນ. ธอามธัก, ธอามพ่ใจ, ธอามแปภใจ: "พิสมัย" ปั่ไก้เค้า แต่ใช้เป็นชื่อคิน

(ป. วิมฺหาย/ส. วิสฺมย) (P. vimhāya/S. vismaya).

ພິສວາດ [พิดสะหฺวาด] ນ. "พิสวาส", ธอามธักใค่, ธอามคุ้นเคีย, ธอามไอ้วางใจ

(ป. วิสฺสาส/ส. วิศฺวาส) (P. vissāsa/S. viśvāsa).

ພິສວົງ [พิดสะหฺวิง] ก. สิงสัย, ปลาดใจ, เธ็ดให้ลืมหยิง

(ข. ฃีสวๆ => ท. พิศวง) (Kh. bisvaṅ => Th. phisavong).

ພິສລ່າງ [พิดสะหล่างๆ] อ. มากหมาย, งาม: ถั่งคำภอมเผิ่นอ่า "พิสล่างล้อม สีไธ้ธ่างแคบ"

(ป. วิส-/ส. วิษ-) (P. visa-/S. viṣa-).

ພິສັຍ [-ไส] ນ. "วิสัย", วิชัย, ถิ่น, ที่, เขตแดอง, ปะเทส, ธอามสามาตถ์ (สามาธ์ถ)

(ป. วิสย/ส. วิษย) (P. visaya/S. viṣaya).

ພິສັນຍີ อ. "พิสัญญี", เหม็ด(หม็ด)ธอามธู้สึภ, สั้นสติ, สลิบ, ตายแล้วฟื้นคืน

(ป. วิสญฺญี/ส. วิสญฺชฺญินฺ) (P. visaññī/S. visañjñin).

ພິສານ อ. "พิสาล", ภว้าง, ภว้างขอาง, ภว้างใหญ่, ไพสาล ภ่อๆ

(ป. วิสาล/ส. วิศาล) (P. visāla/S. viśāla).

ພິສິດ 1. อ. "วิสิทธ์", ได้สิทธิ์พิเสส (ป./ส. วิสิทฺธี) (P./S. visiddhi).

2. อ. "วิสิบก์" => วิสิก, วิสิบย์, ปะเสิก, วิเสส (ป. วิสิฏฺก/ส. วิศิษฺย) (P. visiṭṭha/S. viśiṣṭa).

ພິສຸດ อ. "พิสุทธ์", วิสุทธิ์, บ่ธิสุทธิ์, สะอาด, เสาะใส ນ. ธอามสะอาด, ธอามบ่มิอหมอง

(ป. วิสุทฺธี/ส. วิศุทฺธี) (P. visuddhi/S. viśuddhi).

ພິສູດ ก. "พิสูจน์", พิจาธณาให้เห็นเหตุผิลลักแน่, ชี้แจงโดยอ้างเหตุผิล, แหง

(ป./ส. วิสูจน) (P./S. visūcana).

ພິເສດ อ. "พิเสส", พิเสบ, ฉะเผาะ (ข. ฉฺเฃะ), ผิดจากสามัย, บ่แม่นสามัย

(ป. วิเสส/ส. วิเศษ) (P. visesa/S. viśeṣa).

ພິສຫຼົ້ງ [พิดสะ-] ก. หยุ้งพิสธ้ายต่างๆ. ນ. ภาธหยุ้งภเอ้นสิ่งชั่วธ้ายต่างๆ

(ป. วิส-/ส. วิศ-) (P. visa-/S. viśa-).

ພິຊຫຼົ້ງ [พิดชะ-] ນ. ชื่อหว้านแบอหนึ่ง แปตามชื่ = "หว้านหยุ้งภพืช"

(ป./ส. วิช-) (P./S. vija-).

ພິເຊດ อ. "พิเชบก์" => พิเชภ, พิเชบก์, จเธิยมที่สุด, ดีที่สุด, ปะเสิภแท้

(ป. วิเชฏฺฐ/ส. วิชฺเยษฺฐ, วิเชฺยษฺฐ) (P. vijeṭṭha/S. vijyeṣṭha).

ພິຖຍະ, ພິຖີ [ພິດຖະ-] ນ. "ວິຖີย์", ວິຖີ (ป. วีถี/ส. วีถี, วีถี) (P. vīthi/S. vīthī, vithi).

ພິຖຍັນ [ພິດຖະ-] ນ. "ພິຖຍັນຕร์", ระหว่างทาง, ภายในทาง

[(ป. วีถี/ส. วีถี, วีถี)+อนฺตร] [(P. vīthi/S. vīthī, vīthi)+antra].

ພິທຍา [ພິດທะ-] ນ. "ວิทยา", ความรู้ (ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา) (P. vijjā/S. vidyā).

ພິທຍาคัม [ພิดทะ-] ນ. "วิทยาคัม", การเรียนรู้วิชา, มิบต์ตาถา

[(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาคม] [(P. vijjā/S. vidyā)+āgama].

ພິທຍาลาม [ພิดทะ-] ນ. "วิทยาลาย" = Fr. Académie/En. Academy), โรงเรียน ในระดับสูงกว่า ปะกิม และ มัธยิม [(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาคาร] [(P. vijjā/S. vidyā)+āgāra].

ພິທຍาทอน [ພิดทะ-] ນ. "วิทยาธร", ผู้มีวิชาภายสิทธิ์, ผู้หาริง (ข. ฮฺรง์) วิชา, เทพบุตพวกหนึ่ง มีหน้าที่เป็นนักเสพในเมืองสวัธค์; ลิบลาวเอิ้นว่า "พระยาธร"

(ป. วิชฺชา+ธร/ส. วิทฺยา+ธฺร => วิทฺยาธร) (P. vijjā+dhara/S. vidyā+dhṛ => vidyādhara).

ພິທຍาลัย [ພิดทะยาไล] ນ. "วิทยาลัย", พิทยาลัย. ນ. ชื่อตะวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัย

[(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาลย] [(P. vijjā/S. vidyā)+ālaya].

ພิຊัย ນ. "พิชัย", การชนะ, ความผาบ (ข. ปฺราป) แพ้; "วิชัย" ก่อว่า

(ป./ส. วิชย => ทมิฬ. วิเช) (P./S. vijaya => Tamil. vije).

ພิຊิตมาน [-ชิดตะ-] ນ. "พิชิตมาธ", ผู้ผาบ(ปธาบ)แพ้มาธ คือ พระพุทธะเจ้า

(ป. วิชิตมาร) (P. vijitamāra).

ພิຊุธน (เบิ่งถืม วิชุธน ตื่มอิก) ນ. "พิเชุธธ", เพชร์, สายฟ้า

(ป. วชิร/ส. วชฺร) (P. vajira/S. vajra).

ພิยาน ນ. "พิญาต" => พญาต, พิยาน, พยาน, ผู้เห็นเหตุภาธค์: ลิบลาวใช้แต่ "พิยาน", ส่วนไทย์ใช้แต่ พยาน ย่างเดียอ

① (ป. วิชฺชญาต/ส. วิชฺญฺชญาน) (P. vijjañāṇa/S. vijañjñāṇa).

② (ข. เบฺชญญาต > ฃฺญาต => ฃฺยาน) (Kh. bejñañāṇa > bñāṇ => byān "phyān").

ພิโยภ ນ. "วิปโยค" => วิโยค, การผัดพาภ (ข. ฃฺธาต่ฃฺธาภ/ท. พลัดพราก). อ. เสีาโสภ

(ป. วิปฺปโยค/ส. วิปฺรโยค) (P. vippayoga/S. viprayoga).

ພิด ນ. "พิส", พิด, สิ่งเป็นอันตราย หื้อให้ความเจ็บป่วย แก่ร่างภาย และ จิตใจ, อัตถุจำพวกหนึ่ง: บางอันเกิดจาภธาตุ ดั่ง: สาธพู, บางอันเกิดจาภต้นไม้ ดั่ง: สาธพิส

(ป. วิส/ส. วิศ) (P. visa/S. viśa).

ພิดาน 1. ນ. เผดาน (ป./ส. วิตาน, เวตาน) (P./S. vitāna, vetāna).

2. ນ. "พิทาล", แมอ (ส. ฃีฃาล) (S. biḍāla).

ພิทิ ນ. "พิธี", วิธี, แบบ, ย่างๆ, ธัมม์เนัธม (ป./ส. วิธี) (P./S. vidhī).

ພิทิกัม [-กำ] ນ. "พิธีกัมม์", การบูชา, การทำเกี่ยอกับบุญ ตามลัทธิสาสบา

[วิธี+(ป. กมฺม/ป. กรฺม)] [vidhī+(P. kamma/S. karma)].

ພิทิภาน ນ. "พิธีภาธ", เวัธภเกี่ยอกับวิธี และ แบบพิังสือทางภาธพูต

(ป./ส. วิธีภาร) (P./S. vidhīkāra).

ພิทุ ນ. "พิธุ", ดอางจันทร์, พระจันทร์ (ป./ส. วิธุ) (P./S. vidhu).

ພิทูบ 1. ນ. "พิทูธย์", แก้อสีไม้ไผ่, แก้อย่างดีแบอหนึ่ง มิธัตมิเป็นธุง เลื่อมไปมา, สีเหมืองหื เอัธอไม้ไผ่ สีสีตาแมอ (ป. เวฬุริย/ส. ไวฑูรฺย) (P. veḷuriya/S. vaiḍūrya).

2. อ. "พิทูธ", เปื่อย, อ้าเหอ่. ນ. ผู้ฉลาด (ข. ฉฺลาด), ผู้ชำนาญ (ป./ส. วิทูธ) (P./S. vidūra).

ພิเทด ນ. "วิเทส", วิเทส, ต่างประเทส (ป. วิเทส/ส. วิเทศ) (P. videsa/S. videśa).

ພิมัย [-ไม] ນ. เงินค่าใพ เป็นส่อนอองภาธหมู่อง (ป./ส. วินย) (P./S. vinaya).

ພิมัยกัม [-ไมกำ] ນ. "พินัยกัมม์", พิังสือสำลัดที่เธัดไอ้ก่อนตาย เพื่อมอบมันถิภ (ส. มฺฤตภ)

[วินย+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [vinaya+(P. kamma/S. karma)].

ພิม ນ. "พิต", เถื่องดินตี(-ตธิ)แบอหนึ่ง มิสายดิด 3 สาย (ป./ส. วีภา) (P./S. vīṇā).

ພิมพุ ນ. เมัดจ้ำก้องพยัญชนะ เพื่อให้เป็นโต(ตัอ)สะกิด สำหรับคำที่เป็นภาสาปาลิ-สันสกฤต. ນ. ยิดน้ำ, อิงมิมยู่ก้องถื้อ, เสียงไพเธาะ (ส. ฃีโธะ), เสียงเป็นตาฟัง

(ป. พินฺทุ/ส. วินฺทุ, วฺฤนฺทุ) (P. bindu/S. vindu, vṛnda).

ພิมาด ນ. "พินาส", อินาส, ความจิบหาย (ป. วินาส/ส. วินาศ) (P. vināsa/S. vināśa).

ພิมิด ก. "พินิตจ์" => พินิจ, พิจาธภา, ภอดภา (ข. ฅฺธอจฅฺธา), เบิ่งให้ลักแม่

(ป. วินิจฺจ/ส. วินิศฺจ) (P. viniccha/S. viniśca).

ພิมิดสัย [-ไส] ก. "พินิจฉัย", พิจาธภา, ภอดภา (ข. ฅฺธอจฅฺธา), เบิ่งให้ลักแม่

(ป. วินิจฺฉย/ส. วินิศฺจย) (P. vinicchaya/S. viniścaya).

ພิบัด ນ. "พิบัตติ" => พิบัติ, ความอิบัติ, ความจิบหาย (ป./ส. วิปตฺติ) (P./S. vipatti).

ພิบาก ນ. "พิบาก", ความอิบาก, ความยากแล้น (ป./ส. วิปาก) (P./S. vipāka).

ພิบูบ อ. "พิบูลย์" => พิบูล, พิบูลย์, ไพบูลย์, กว้างขอาๆ, มากหลาย, ก่ายกอๆ

(ป. เวปุลฺล/ส. ไวปุลฺย) (P. vepulla/S. vaipulya).

ພิปลาด [-ปะห฼าด-] ก. "พิปลาส", อิปัธยาส, หลิงลืม, หลิงๆลืมๆ. ນ. การหลิงลืม, การหลิงๆลืมๆ

(ป. วิปลฺลาส, วิปริยาส/ส. วิปรฺยาส) (P. vipallāsa, vipariyāsa/S. viparyāsa).

ພิพาภ, ພิพาภสา ນ. "พิพากย์" => พิพากษ์, พิพากษา, การแจก, การแบ่ง, ส่วนพิเสส.

ก. ตัดสินความ, ตัดสินคดี: สันสกฤตให้ความหมายว่า "ความสำลัญ"

(ป. วิอกฺขา/ส. วิอกฺษา) (P. vivakkhā/S. vivakṣā).

ພิเพภ 1. อ. หน้าย้าน, หน้าเกงอาม (ป./ส. วิเวก) (P. viveka).

2. ນ. "พิเภตก์" => พิเพก, ชื่อสมัยุบิดหนึ่ง (ป. วิภีตก) (P. vibhītaka).

ພิพัด 1. อ. "พิอัฒน์", อิอัฒน์, จเรียนแล้อ, ธุ่งเรืองแล้อ

(ป. วิอฑฺฒ/ส. วิอรฺธ) (P. vivaḍḍha/S. vivardha).

2. ก. อิภัตติ์ => อิภัติ, อิภัชฺ, แจก, แบ่ง (ป. วิภชฺ, วิภตฺติ) (P. vibhaja, vibhatti).

ພิพัทนา ນ. "พิพัฒนา", อิพัฒนา, อิอัฒนา, ความจเรียน, ความธุ่งเรืองๆ

(ป. วิอฑฺฒน/ส. วิอรฺธน) (P. vivaḍḍhana/S. vivardhana).

ພิพาด ก. "พิพาท", อิพาท, ผิดเถัยงกัน (ป./ส. วิวาท) (P./S. vivāda).

ພิพิด อ. "พิพิธ", มิต่างๆกัน (ป./ส. วิวิธ) (P./S. vividha).

ພิพิทพัน [-พิทะ-] ນ. "พิพิธภัณฑ์", ของต่างๆที่โธม(ธอม)กันไอ้ เพื่อปโยชฆ์ในภาธศึกษา ดั่ง: ศิลปอัตถุ, บูธาภอัตถุ (ป./ส. วิวิธ+ภณฺฑ) (P./S. vividha+bhaṇḍa).

ພิพิบ ນ. "พิภิพ", โลภ (ป./ส. วิภว) (P./S. vibhava).

ພิม ก. "พิมพ์", ถ่ายแบบ, ให้ธูปพังสือ หื ติดอยู่เจ้ธ. ນ. ธูปดอางจันทร์ = พิมพ์จันทร์, ปะเพถีบ้านเมือง, ภิบพาย (ป./ส. พิมฺพ) (P./S. bimba).

ພิมาน ນ. "พิมาน", อิมาน, เธือนยู่ของเทอดา (ป./ส. วิมาน) (P./S. vimāna).

ພิมุภ อ. "พิมุข", อิมุข, ฝ่ายหลิง (ป./ส. วิมุข) (P./S. vimukha).

ພิมิน อ. "พิมิล", อิมิล, เสาะใส, บ่มีเสี้า (ป./ส. วิมล) (P./S. vimala).

ພิโมภ ນ. "พิโมภข์", อิโมภข์, ความพ้น, พระนิพพาน

(ป. วิโมกฺข/ส. วิโมกฺษ) (P. vimokkha/S. vimokṣa).

ພิธาบ 1. ນ. "พิธาพก์", เสียงร้อง, เสียงถธอณ, ชื่อยักษ์(-ข์)ใหญ่ ในเธื่อง "พระลักขมก์-

พระธาม" หื "ธามเกัยรติ์ สิมบูธณ์" (Rāmayāna sampūrṇa)

(ส. วิธาวต, ฃีธาวต) (S. virāvaṇa, birāvaṇa).

2. ນ. "พิธาบ", นิภภาๆแภ, ชื่อของนิภพอภหนึ่ง ที่มักพ็บเห็นปะจำ มิยู่ 3 ฃุนิดนำกัน;

① "นิภพิธาบป่า"; *bot. Columba livia* Gmelin.,

② "นิภพิธาบป่าเอิภลาย"; *bot. C. hadgsonii* Vigors., และ

③ "นิภพิธาบตามภูสูง"; *bot. C. pulchricollis* Blyth. อิงส์ (Fam.) Columbidae.

ພิธาลัย [-ไล] ก. "พิธาลัย", เมืองสวัธค์, ตาย. ນ. บ่อนยู่ของนักธ็บ

(ป. วิธาลย) (S. vīrālaya).

ພิธิยะ ນ. "วิธิยะ", ความเพัธธ, ความดุพั่น (ป. วิธิย/ส. วิธฺย) (P. viriya/S. vīrya).

ພิธิยะโยทา ນ. "พิธิยโยธา", พิลธิบผู้ภ้าหาญ (ข. ภฺลาฃาบ => กล้าหาญ)

(ป. วิธิย+โยธา) (P. viriya+yodhā).

ພิธุด อ. "พิธุธ", ผิดแผก(แปก), ต่างออกไป, บ่ปักติ (ป./ส. วิธุทฺธ) (P./S. viruddha).

ພิธุม ນ. "พิธุต", ฝิน (ป./ส. วรุณ) (P./S. varuṇa).

ພิธุมสาด ນ. "พิธุตสาตถ์(-ตาสตธ์)", จำนอมฝินติภ ตามอิธีโทธาสาตถ์(-ตาสตธ์)

[วรุต+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตร)] [varuṇa+(P. sattha/S. śāstra)].

ພิธิม ก. "ภิธิมย์", ยินดียิ่ง, ดีใจยิ่ง. นักปธาชุฆ์เผิ่นอ่า คำนี้ ถืภดัดมาจาภ "อภิธิมย์"

(ป. อภิรมฺม/ส. อภิ+รมฺย) (P. abhiramma/S. abhi+ramya).

ພิโธด ก. "พิโธธ", เถียด, แถ้น, ยัดขอาๆ (ป./ส. วิโรธ) (P./S. virodha).

ພิลัย [พิไล] ນ. ภาธสลาย, ภาธเธัดให้สลาย (ป./ส. วิลย) (P./S. vilaya).

ພิลาด อ. "พิลาส", งาม, เสาะใส: "ดูพิลาส เพี๋ยมใสแสอ"

(ส. วิลาส/ป. วิลาส) (S. vilāśa/P. vilāsa).

ພิลาบ ก. "พิลาป", ธ่ำไธ, จิ่มอ่า, ธ้องไห้ธ่ำไธ (ป./ส. วิลาป) (P./S. vilāpa).

ພิลิบดา ນ. "พิลิปดา", มาตตา(มาตธา)แหภหางแจ ได้แภ่ 1 ใน 60 ของลิปดา

(ส. ลิปฺตา, วิลิปฺตา) (S. liptā, viliptā).

ພิหาน ນ. "พิหาธ", อิหาธ, บ่อนยู่ของพระสิงพ์, อัด

(ป./ส. วิหาร, ฃีหาร) (P./S. vihāra, bihāra).

ພิหิภ ນ. "พิหิต", อิหิต, นิภ

(ປ. ວິຫาก, ວิหาวฺก/ส. ว̊ิหาก, ว̊ิหำก) (P. vihaga, vihaṅga/S. vihaga, vihaṃga).

ພີຊຄະນິດ [พีดชะ-] ນ. "พีชฺคณิต", วิธีไล่เลขแบบหนึ่ง อาสัยโต(ตัว)อักษร ซึ่ง หมายสีแทนเลข: เท้ยบใส่ฝรั่ง-อังกฤาลิส ≈ Fr. algèbre/En. algebra).

(ส. พีชฺคณิต/อาธ์. อลฺลฆฺย) (S. bījagaṇita/Ar. alñabra)

ພີຕะ อ. "ภีตะ", ย้าน, หน้าย้าน (ป./ส. ภีต) (P./S. bhīta).

ພີຣะ ນ. ผู้เพ้ธร, ผู้ก้าหาณ, นิกธิบ (ป./ส. วีธ) (P./S. vīra).

ພืกสะสาด ນ. "พฺฤกฺขสตฺถ(-ลาสตร์)", ธุกฺขสาตถ์, ตำธา ซึ่ง หมายสือว่าด้วยเธื่องต้นไม้ต่าๆ

(ป. ธุกฺขสตฺถ/ส. วฺฤกฺษศาสฺตร) (P. rukkhasattha/S. vṛkṣaśāstra).

ພืกสะชาด ນ. "พฺฤกฺขชาติ", ธุกฺขชาติ, ชาติต้นไม้, แบอต้นไม้

[(ป. ธุกฺข/ส. วฺฤกฺษ)+ชาติ] [(P. rukkha/S. vṛkṣajāti)+jāti).

ພืกสา (เบ็งลืน พืกสา ยู่เหิง).

ພืสจิกา [พืดสะ-] ນ. "พฺฤศฺจิกา", แมงงอด, ดาวธูปแมงงอด ชื่อเดือนที่ 11 ตามหางสุธิยะคติ นับจาก เดือนมกธา (ป. วิจฺฉิก/ส. วฺฤศฺจิก) (P. vicchika/S. vṛścika).

ພืสพา [พืดสะ-] ນ. "พฺฤษภา", ดาวธูปวัว, ชื่อเดือนที่ 5 ตามหางสุธิยะคติ นับจาก เดือนมกธา ตามหางจันทะคติ (ป. อุสภ, วสภ/ส. วฺฤษภ) (P. usabha, vasabha/S. vṛṣabha).

ພืด 1. ນ. "พืทฒ์" => พืฒ, พฺฤทธิ์, ผู้ใหธ่, ความจเธิน, ความมั่งคั่ง, ความสิมบูธก์. อ. จเธิน, แก่เถ้า (ป. วุฑฺฒ/ส. วฺฤทฺธ) (P. vuḍḍha/S. vṛddha).

2. ນ. "พฺฤตฺต" => พฺฤติ, การะปะพืติ, กิจการ, ความเป้นไป

(ป. วตฺตุ/ส. วฺฤตฺติ) (P. vavutti/S. vṛtti).

3. ນ. "พฺฤต" => พฺฤต, คำฉันทะ. ก. หมูน, เอ้ธบ, เกิด (ข. เกิด, ก๋เกิด) ข้ึน. อ. กิม

(ป. วตฺต/ส. วฺฤตฺต) (P. vavutta/S. vṛtta).

4. อ. "ภิส", ภฺฤสฺม์, หฺฤาย, ก้า, จัด (ป. ภุส/ส. ภฺฤศมฺ) (P. bhusa/S. bhṛśam).

ພืดติภาบ ນ. "พืตติภาธก์" => พืติภาธก์; "พฺฤตติภาธก์" => พฺฤติภาธก์, เหตุที่เป้นไป

[(ป. วุตฺติ /ส. วฺฤตฺติ)+ภาธต] [(P. vutti/S. vṛtti)+kāraṇa].

ພืดติบัย [-ไบ] ນ. "พืตติบัย" => พฺฤติบัย, แบบที่เป้นจธิง (ป. จิธ์ > จฺธี => จฺธิง)

(ป. วุตฺตินย/ส. วฺฤตฺตินย) (P. vuttinaya/S. vṛttinaya).

ພืดติบาด ນ. "พืตติบาท" => พืติบาท; พฺฤตติบาท => พฺฤติบาท, หมู้ช้าๆ, พธาหมก์พอกหนึ่ง สำ

หัูบเธัดพิธีเกั่ธอกับช้าๆ [(ป. วุตฺติ/ส. วฺฤตฺติ)+ปาท] [(P. vutti/S. vṛtti)+pāda].

ພืดสิบ (เบ็ง พืสพา) ນ. "พฺฤษิพ", บูธาณมับเป้นธาสีที่ 1 ในจักธธาสี

(ป. อุสภ/ส. วฺฤษภ) (P. usabha/S. vṛṣabha).

ພืบ 1. ນ. "พืณฺย์", พฺฤณต์, ก้าน, ขอั้บ (ป. วณฺฆ/ส. วฺฤนฺต) (P. vaṇṭa/S. vṛnta).

2. ນ. "พฺฤนท์", ภอๆ, หมู่, จำนอนมากก (ส. วฺฤนฺท) (S. vṛnda).

3. ນ. "พืนท์", พฺฤนท์, สัๆอยาจำนอนสูๆ = 1 โกย ยิกภำลัๆ 7 หรื 1 มิเลข 0 (ลูนย์) 49 โต(ตัว)

(ป. พินฺทุ/ส. วฺฤนฺท) (P. bindu/S. vṛnda).

ພืชุถาม [พืดชะ-] ນ. "พืชฺถาม(-ลธาม)", แบอต้นไม้, แก่น หรื ในหมากไม้ ที่จะปูกได้

[พีช, วิช+(ป. ถาม/ส. ฦฺธาม)] [bīja, vīja+(P. gāma/S. grāma)].

ພืด ນ. "พีช", แก่นหมากไม้ ที่จะให้เกิด (ข. เกิ, ก๋เกิ) เป้นต้นต่ไป, แบอต้นไม้ต่าๆๆ ที่เกิดตามแผ่นดิน (ป./ส. พีช, วิช) (P./S. bīja, vīja).

พุชิง ນ. "ภุชิงฺค์", ลอๆ, นาค, ๆู (ป. ภุชฺงฺค) (P. bujaṅga).

พุด 1. ນ. "พุทธ์", ผู้ชิๆ (ข. หฺธๆ) ถอามธู้ (ป./ส. พุทฺธ) (P./S. Buddha).

2. ນ. "พุธ", ชื่อันถ้อน 4 ในสัปดาห์, ชื่อดาอนิพเถาะห์หม่อยหนึ่ๆ = Fr. Mercure/En. Mercury

(ป./ส. พุธ) (P./S. budha).

3. ນ. "ภุส", เอ้ำลิบ, แกบ (ป./ส. ภุส) (P./S. bhusa).

4. ນ. "ภุช", แขบ, ๆอๆช้าๆ (ป. ภุช) (P. buja).

5. ນ. "ดอกพุด", ติ้นไม้ดอกแมอหนึ่ๆ มิดอกสีอาอ;

"ดอกพุด"; *bot. Kailarsenia godefroyana* (Kuntze) Tirveng. อิๆส์ (Fam.) Rubiaceae.

พุดทันดอบ ນ. "พุทธันดร", เอลา ธะหว่าๆ พธะพุทธะเจ้าอิๆค์หนึ่ๆ กับอิกอิๆค์หนึ่ๆที่เกิด (ข. เกิ, ก๋เกิ) ข้ึน (ป./ส. พุทฺธนฺตร) (P./S. buddhantara).

พุดทุบบาทภาบ [-บาดทะ-] ນ. "พุทธุปฺปาทภาล", เอลามิพธะพุทธะเจ้าเกิด (ข. เกิ, ก๋เกิ) ข้ึนใน โลภ [พุทฺธ+(ป. อุปทฺทว/ส. อุปทฺรว)+ภาล] [Buddha+(P. upaddava/S. upadrava)+kāla].

พุดทาๆภูม ນ. "พุทธาๆภูธ", หมั่เบ้ือ, เทๆ้าก๋, เช้ือสายขอๆผู้ตัธส (ข. ฅฺธาส่-) ธู้, ผู้ตื่นแล้อ, ผู้เบิกบานแล้อ (ป./ส. พุทฺธ+อๆฺกุร) (P./S. buddha+aṅkūra).

พุทภาบ [พุดทะ-] ນ. "พุทธภาล", เอลาที่พธะพุทธะเจ้ายังมิชิอิตยู่

(ป./ส. พุทฺธภาล) (P./S. buddhakāla).

พุทจัก [พุดทะ-] ນ. "พุทธจกฺก", อิๆส์การขอๆพุทธสาสบา

[พุทฺธ+(ป. จกฺก/ส. จกฺร)] [Buddha+(P. cakka/S. cakra)].

พุทถิกา [พุดทะ-] ນ. "พุทธฎีกา", คำเอ้ำขอๆพธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. พุทฺธฏีกา) (P./S. buddhaṭīkā).

พุทสักธาด [พุดทะสักกะหฺาด] ນ. "พุทธสักกราช", ปีนับแต่พธะพุทธะเจ้าปธินิพพาน เป้นต้นมา

[พุทฺธ+(ป. สกฺกราช/ส. ศกฺกราช)] [Buddha+(P. sakarāja/S. śakarāja)].

พุทบามะกะ [พุดทะ-] ນ. "พุทธมามก", ผู้อ้างตินว่า เป้นผู้นับถือพธะพุทธสาสบา

(ป./ส. พุทฺธมามก) (P./S. Buddhamāmaka).

พุทสาสนิกชิน [พุดทะสาสะนิกะ-] ນ. "พุทธสาสนิกชิน", คินผู้นับถือพธะพุทธสาสบา

[พุทฺธ+(ป. สาสนิก/ส. ศาสนิก)+ชน] [Buddha+P. sāsanika/S. śāsanika)+jana].

พุทชาด [พุดทะ-] ນ. "พุทธชาด" ง, ต้นดอกพุดแมอน้อย; นักปธาชุล์ ขี่ไก้พาเช้ธน "พุทธชาติ"

"พุทธชาด"; *bot. Jasminum auriculatum* Vahl. อิๆส์ (Fam.) Oleaceae.

พุทอิๆ [พุดทะ-] สั. "พุทธอิๆค์", สัพบามหายเถิงพธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. พุทฺธอๆฺค) (P./S. buddha+aṅga).

พุทธักสา [พุดทะ-] ນ. "พุทธรักขา", ชื่ไม้ล้มลุกมิเทๆ้าหฺายชนิด ข้ึนเป้นก๋ ดอกสีต่าๆๆ

[พุทฺธ+(ป. รกฺขา/ส. รกฺษา)] [Bhūddha+(P. rakkhā/S. rakṣā)].

"พุทธรักขา"; *bot. Canna indica* L. อิๆส์ (Fam.) Cannaceae.

พุม 1. ນ. "ภุม", ดาวอังคาธ: "สุวัตถภุมมา" = ดาวอังคาธคำ

(ป. ภุมฺม/ส. ไภม) (P. bhumma/S. bhauma).

2. ນ. "ภุม", พื้นดิน, ภาคพื้น (ป. ภุมฺม/ส. ไภม) (P. bhumma/S. bhauma).

พุมธัด [พุมมะ-] ນ. "ภุมมรัตน์" => ภุมรัตน์, หินปะภาธัๆ (Mal. karang)

(ป. ภุมฺม+รตน/ส. ไภม+รตฺน) (P. bhumma+ratana/S. bhauma+ratna).

พุมเทอะดา ນ. "ภุมเทวดา", เทอดาพอกหนึ่ๆ ที่สิๆสถิตยู่พื้นดิน

[(ป. ภุมฺม/ส. ไภม)+เทวตา] (P. bhumma/S. bhauma)+devatā].

พุมมะ, พุมโม ນ. (โหธ) "ภุมมะ", ภุมโม, ชื่ยาม 1 ใน 8 ยาม ในเอลากางเอ้น (เบ็ง ยาม)

(ป. ภุมฺม, ภุมฺโม) (P. bhumma, bhummo).

พุมระ, พุมรา [พุมมะ-] ນ. "ภุมรระ", ภุมรา, แมงภู่ = Fr. bourdon/En. bumble bee: "ภมร" ก๋อ่า

(ป. ภมร/ส. ภฺรมร) (P. bhamara/S. bhramara).

"แมงภู่"; *ento. Xylocopa latipes*. อิๆส์ (Fam.) Apidae.

พุมอาม [พุมมะ-] ນ. "ภุมมอาธ", อันอังคาธ

[(ป. ภุมฺม/ส. ไภม)+อาธ] [(P. bhumma/S. bhauma)+vāra].

พู ນ. "ภู", ดิน, แผ่นดิน, โลภ (ป./ส. ภู) (P./S. bhū).

พูสา ນ. "ภูสา", เถื่องมุ่งหิ่ม, ผ้ามุ่ง (ป. ภูสา/ส. ภูษา) (P. bhūsā/S. bhūṣā).

พูสิด ນ. "ภูสิต", เถื่องเอ้, เถื่องปะดับ (ป. ภูสิต/ส. ภูษิต) (P. bhūsita/S. bhūṣita).

พูตถาม [พูตะ-] ນ. "ภูตถาม(-ลธาม)", ไม้ที่ปิ่งแล้อ คู่กับคำอ่า "พีชฺถาม(-ลธาม)" หมายเถิง ไม้ที่ยิงเป้นหมั่ยู่ใน ยิงบ่ปิ่งออก [ภูต+(ป. ถาม/ส. ฦฺธาม)] [bhūta+(P. gāma/S. grāma)].

พูตธูบ [พูตะ-] ນ. "ภูตรูป", ธาตุหัๆ 4 ลื: ดิน, น้ำ, ไฟ, ลิม ที่เกิดเป้นลิน และ สัต(สัตว์)

(ป./ส. ภูตรูป) (P./S. bhūtarūpa).

พูทอน ນ. "ภูธร", ผู้ทธิๆ (ข. หฺธๆ) แผ่นดิน, พธะเจ้าแผ่นดิน

(ป./ส. ภูธร) (P./S. bhūdhara).

พูบาน ນ. "ภูบาล", ผู้ปิภาธธอๆ (ข. ฤธๆ) แผ่นดิน (ป./ส. ภูปาล) (P./S. bhūpāla.).

พูเบด ນ. "ภูเบส", ภูเบสก์, เจ้าแผ่นดิน (ส. ภูเปศ, ภูเปศฺวร) (S. bhūpeśa, bhūpeśvara).

พูบ่ดี ນ. "ภูบ่ดี", เจ้าแผ่นดิน (ป./ส. ภูปติ) (P./S. bhūppati).

พูม ນ. "ภูม", บ้านเธือน, บ้าน (ข. ภูม) (Kh. bhūm).

พูมิ ນ. "ภูมิ", แผ่นดิน, พื้น, ชั้น (ป./ส. ภูมิ) (P./S. bhūmi).

พูมิสาด ນ. "ภูมิสาตถ์(-ลาสตร์)", แบบ หรื หมังสือกล่าอเธื่องพื้นโลภ และ ชาติต่าๆๆที่ยู่ใน โลภตลอดภาธปิภาธธอๆ (ข. ฤธๆ) และ การทำมาหาก๋น

[ภูมิ+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตร)] [bhūmi+(P. sattha/S. śāstra)].

พูมิ, พูมิสอน ນ. "ภูมิ", ภูมิลวธ, ผู้หธิๆ (ข. หฺธๆ) แผ่นดิน, พธะเจ้าแผ่นดิน

(ป./ส. ภูมิ; ส. ภูมิศวร) (P./S. bhūmi; S. bhūmiśavara).

พูมธะ, พูมธา [พูมมะ-] (คืกับกับ พูมธะ, พูมธา ยู่เหิๆ แต่ออกเป้นเสัๆงยาอ)

ນ. (กอบ) "ภูมธะ", ภูมธา, แมงภู่ (ป. ภมร/ส. ภฺรมร) (P. bhamara/S. bhramara).

พูธิ อ. "ภูธิ", มาก, หฺาย. ນ. แผ่นดิน, ถอามฉลาด (ข. ฉฺลาต), ปัญญา, ถอามธู้

(ป. ภูธิ) (P. bhūri).

ພູວະ ນ. "ภูวะ", ແຜ່ນດິນ (ส. ภุว) (P. bhuva).

ພູວະດິນ ນ. "ภูวดิล", ພື້ນແຜ່ນດິນ (ป. ภุวตล) (P. bhuvatala).

ພູວະນາດ ນ. "ภูวนาถ", ທີ່ເພິ່ງຂອງແຜ່ນດິນ, ພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ (ส. ภุว+นาถ) (S. bhuva+nātha).

ພູວະເນດ ນ. "ภูวเนต(-เนตร์)", ຕາຂອງແຜ່ນດິນຄື ພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ

① [ภุว+(ป. เนตฺต/ส. เนตฺร)] [bhuva+(P. nette/S. netra)].

② (ป./ส. ภุวนยน) (P./S. bhuvanayana).

ພູວະນັຍ [-ไน] (ເບິ່ງ ພູວະເນດ ຢູ່ເທິງນີ້).

ພູດ 1. ນ. "ภูต", ຜີ (ป./ส. ภูต) (P./S. bhūta).

2. ນ. ภาธแบ่งปันสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้มีขนาดหนึ่(เท่า)เทียมกัน ຫຼື ใกล้เคียงกันที่สุด.

ເພັ້ງ อ. "เพฌ", อันเต็ม 15 ค่ำ ภาๆเดือนจันทระคติ (ข. เพฌ) (Kh. beñ "penh").

ເພັ້ຊฌาด [เพ้ัดชะ-] ນ. "เพ้ัชฌพาต", ผู้ประหาธชีวิตนักโทส, ลิบที่ข้าผู้อื่น

[(ป. วชฺช/ส. วธฺย)+ฆาต] [(P. vajjha/S. vadhya)+ghāta].

ເพ้ัชธัตนะ [เพ้ัดชะธัดตะ-] ນ. "เพ้ัชธธัตนะ", แก้ว ແລะ เพ้ัชธ์

(ป. วชิร+รตน/ส. วชฺร+รตฺน) (P. vajira+ratana/ S. vajra+ratna).

ເพ้ัด ນ. "เพ้ัชธ์", แก้วอย่างดี เกิดจากภหิน มีธัตมีส่องใสภว่าแก้วชนิดอื่นๆ, สายฟ้า ก็ว่า

(ป. วชิร/ส. วชฺร) (P. vajira/S. vajra).

ເพ้ัดสลูภัม [-สะหฺ-] ນ. "เพ้ัชธ์ฉลูภัดาห์", ผธะอิตวภัดาห์, ผธะอิบถุภัดาห์ ทธิ ผธะเวชธฉลูภัดาห์ เป็นเทวดานายช่างใหจ่ของผธะอินทธ์ เป็นผู้สร้างเครื่องมื ແລะ สิ่งของต่างๆให้เกิดขึ้น ແລะ เป็นแบบย่างให้แก่ มนุส(มนุชย์)สืบมา

[(ป. วชิร/ส. วชฺร)+ข. ฉฺลูว+ป. ภณฺฑา] [(P. vajira/S. vajra)+Kh. chlūv+P. kaṇḍa].

ເพา ນ. "เพลา", ทำนองยับธำอาหหนึ่ง, ทำนองดินตี(-ตธิ), อาห ຫຼື ลายดินตี(-ตธิ), ขะบวน (ข. ขฺปวน) อิธิฟ้อนลายดาบ ลายง้าว ຫຼື ทวน, ชื่ภาธยับธ้องแบบต่างๆ

(ข. ภฺเลา, เภฺลา => ท. เพลง) (Kh. bhleṅ "phleng" => Th. phleng).

ເพสยา, แเพสยา [เพดสะหฎา, แเพดสะหฎา] ນ. "เพสยา", แเพลยา, ผู้งผู้ขาภินในหางธ่วมประเวดี

(ป. เวสิยา/ส. เวศฺยา) (P. vesiyā/S. veśyā).

ເพสัชฌัม [-สัดชะ-] ນ. "เภสัชฌักมม์", ภาธแต่างยา, ภานประสิม(ผสิม)ยา

(ป. เภสชฺชกมฺม/ส. เภษชฺยกรฺม) (P. bhesajjakamma/S. bhaiṣajyakarma).

ເพสัชฌกอม [-สัดชะ-] ນ. "เภสัชฌกัธ", นายแพทย์ผู้ปธุง (ข. ป้ธุง, ปฺธุง) แต่างยา

[(ป. เภสชฺช/ส. ไภษชฺย)+กร] [(P. bhesajja/S. bhaiṣajya)+kara].

ເพสัชอิทยา [-สัดชะอิดทะ-] ນ. "เภสัชฌอิทยา", อิชาภาธแต่างยา

(ป. เภสชฺช+อิชฺช/ส. ไภษชฺย+อิทฺย) (P. bhesajja+vijja/S. bhaiṣajya+vidya).

ເพสัด ນ. "เภสัชฌ์", ยาป้อพยาธิ (ป. เภสชฺช/ส. ไภษชฺย) (P. bhesajja/S. bhaiṣajya).

ເพด 1. ก. "เภท", แบ่ง, แตกแยก, ทำลาย (ป./ส. เภท) (P./S. bheda).

2. ก. "เพส", ป่าภิย, ติภแต่ง, ปะพีติ. ลาอ-ไทย์ หายถึง "ผิง" ຫຼື "ชาย"

(ป. เวส/ส. เวษ => ท. เพศ) (P. veṣa/S. vesa => Th. beśa "phet").

3. ก. "เพทย์", ถอธธู้, ต้องธู้ (ป. เวชฺช/ส. เวทฺย) (P. vejja/S. vedya).

4. ນ. "เพสน์", เธือน, บ่อนยู่ (ป. เวสน/ส. เวศม) (P. vesana/S. veṣama).

ເพดาน ນ. พื้นที่ภั้งบังเบื้องเหิงของเธือน, พื้นในปากเบื้องเหิง แต่ฝากแอ้อเอ้ำไป

(ป./ส. วิตาน) (P./S. vitāna).

ເพตา ນ. "เภตธา", เธือใหจ่, เธือสำเผ้า

(ส. เภตฺธา; อาหีตา, เภธ) (S. bhetra; vāhitā, bheṭā).

ເพทพัย [-ทะไพ] ນ. "เภทภัย", อันตธายต่างๆ (ป./ส. เภท+ภย) (P./S. bheda+bhaya).

ເพทุบาย ນ. "เภทุบาย", ทำอุบาย, ทำกิล, อุบายที่เธัดให้เอ้าแตกกัน

(ป./ส. เวท+อุปาย) (P./S. veda+upāya).

ເพทูน ນ. "เพทูธย์", ไพทูธย์, แก้วผิทูธย์, แก้วไพทูธย์,

(ป. เวฬุริย/ส. ไวทูรฺย) (/P. veḷūriya/S. vaiḍūrya).

ເพน ນ. "เพล", ภองเพล สำหับติบอกเวลายามเที่ธงวัน, เวลาเที่ธงวัน

(ป./ส. เวลา => ข. เพล) (P./S. velā => Kh. bel "phel").

ເพธิ ນ. "เภธิ", ภอๆ (ป. เภธิ, เภธิ) (P. bheri, bherī).

ເพธิฆธะ [-ธะ-] ນ. "เภธิพธะ", ห้ภอๆ [เภธิ+(ป. ฆธ/ส. ฆฤห)] [bheri+(P. ghara/S. gṛha)].

ເพลา ນ. เวลา, ฆธาว (ข. ฦวา), ภาล (ป./ส. เวลา) (P./S. velā).

ແเพสยา [แเพดสะหฎา] ນ. "แเพลยา", แม่ผิงหาภินหางธ่วมประเวดี

(ป. เวสิยา/ส. ไวศฺยา) (P. vesiyā/S. vaiśayā).

ແเพด 1. ນ. "แเพทย์", นายผ้ (ป. เวชฺช/ส. ไวทฺย) (P. vejja/S. vaidya).

2. ນ. "แเพสย์", ผ่ค้า; อัดตะที 3 ในประเทสอินเดีธ (ป. เวสฺส/ส. ไวศฺย) (P. vessa/S. vaiśya).

ແเพทยะสาด [แเพดทะ-] ນ. "แเพทยสาสตร์(-สาตฺร์)" ตำธา, อิชาภาธป้อพยาธิ

(ป. วิชฺชาสตฺร/ส. ไวทฺยศาสฺตฺร) (P. vijjasattha/S. vaidyaśāstra).

ເพิง ນ. "ภเลิง, เภลิง" => พเลิง, เผลิง, ไฟ, เธื่องบังแสงไฟ

(ข. เภฺลิง, ภฺเลิง => ท. เพลิง) (Kh. bhleṅ => Th. phloeng).

ພิง, ພิงสา ນ. "พิงส์", พิงสา, เชื้อแธ้ว, ผีบ้องๆ (ป. วํส/ส. วํศ) (P. vaṁsa/S. vaṃśa).

ພิงสาอะดาบ ນ. "พิงสาอดาธ", ถอามเป็นมาของประเทส ຫຼື ภขัตธิย์ผู้เป็นหัวหน้าของชาติบั้น

[(ป. วํส/ส. วํศ)+อวตาร] [(P. vaṁsa/S. vaṃśa)+avatāra].

ພิงสาอะลิ ນ. "พิงสาวลี", เธือผีบ้องๆ, เชื้อสายผีบ้องๆเดียวกัน, แผนลำดับ (ข. ลำยาป่) เธือยาติ

① (ป. วํสาวลี/ส. วํศาวลี) (P. vaṁsāvalī/S. vaṃśāvalī).

② [(ป. วํส/ส. วํศ)+อลี] [(P. vaṁsa/S. vaṃśa)+valī].

ພิงพัน ນ. "พิงส์พันธุ์", พิงส์พันธุ์, ผีบ้องที่สืบต่กันมา

[(ป. วํส/ส. วํศ)+พนฺธ] [(P. vaṁsa/S. vaṃśa)+bandha].

ພิจบา [พิดจะ-] ນ. "พิจบา", อัจบา, ถำเอ้า (ป./ส. อจน) (P./S. vacana).

ພิจบานุกิม [พิดจะ-] ນ. "พิจบานุกิม(-กธิม)", "อัจบานุกิม(-กธิม)", หังสือสำหับขอถอามหาย ของถำสัพท์ลำดับ (ข. ลำยาป่) ตามโต(ติว)พยัญชนะ

[อจน+อนุ+(ป. กม/ส. กฺรม)] [vacana+anu+(P. kama/S. krama)].

ພิจนี [พิดจะ-] ນ. "พิจนีย์", ถำเอ้า (ป./ส. อจนีย) (P./S. vacanīya).

ພิจมาน [พิดจะ-] ນ. "พิจมาน", ถำเอ้า (ป. อจมาน) (P. vacamāna).

ພิน 1. ນ. ป่า ดั่ง: จุลพิน มหาพิน = "ป่าน้อย ป่าใหจ่" (ป./ส. อน) (P./S. vana).

2. ນ. "พิล", ภำลัง, เหื่อแธง, ทหาธ; ยิสทหาธชั้นสูงภว่านายพัน เธ็นว่า นายพิล

(ป./ส. พล) (P./S. bala).

ພิบ ນ. ນ. "ภิพ" โลภ, แผ่นดิน, อัยยะสิงสาธ (ป./ส. ภว) (P./S. bhava).

ພิม 1. ນ. "พิมห์", พธิห์ม เป็นชื่พธะเจ้าผู้สร้างโลภ ตามสาสนาพธาหมณ์, เทพเจ้าชั้น ฟ้า จำพอกที่มีธูป เธียกว่า "ธูปพธิห์ม" มี 16 ชั้น, จำพอกที่บ่มีธูป เธียกว่า "อธูปพธิห์ม" มี 4 ชั้น, พ่แม่ (ป. อุมหา; ป./ส. พฺรหฺม) (P. vamha; P./S. brahma).

2. ນ. "ภิมธ์", ภธิมธ์, แมงไม้จำพอกแมงภู่ (ป. ภมร/ส. ภฺรมร) (P. bhamara/S. bhramara).

3. ນ. "พธิม", แผ่นผ้าปูพื้นเธือน. ก. เป่าถ้อยบ้า, เอาสิ่งที่เป็นบ้าโธยลิงใส่ผ้า ຫຼື ใส่สิ่งอื่นๆ

(ข. พฺรำ) (Kh. braṁ "phrôm").

ພิมภาย [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มภาย", ผู้มีภายประเสิภ, นามของพธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. พฺรหฺมกาย) (P./S. brahmakaya).

ພิมจัก [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มจักธ์", จักภาล, จักธภาล, ถำสอนของพธะพุทธะเจ้า

[พฺรหฺม+(จกฺก/ส. จกฺร)] [brahma+(P. cakka/S. cakra)].

ພิมจัน [พิมมะ-] ນ."พธิห์มจัธย์", ผิงบ่ธิสุทธิ์, ผิงสาวที่ยังบ่ทันมีผัว, ภาธเธียม ปธมัตถะ, ภาธเธียม พธะเวท, ภาธถือสีลบางย่าง, ภาธบอชุที่เว้นจาภภาธเสพเมถุน

(ป. อมฺหจริย/ส. พฺรหฺมจรฺย) (P. vamhacariya/S. brahmacarya).

ພิมจาธิ [พิมมะ-] (ເบิ่ง พิมจัน ยู่เทิงนี้).

ພิมจาธินี [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มจาธินี", ผิงสาวที่บ่ธิสุทธิ์

[(ป. อมฺหา/ส. พฺรหฺม)+จาริณี] [(P. vamha/S. brahma)+cāriṇī].

ພิมชาด [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มชาติ", ตำธาเลขโหธาสาตฺร์(-ลาสตธ์), อาสบา, เสิ้นขอภวาสบา ของถิน [(ป. อมฺหา/ส. พฺรหฺม)+ชาติ] [(P. vamha/S. brahma)+jāti].

ພิมทัน [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มทัดห์", ภาธใส่โทสของพธิหม; ในผธะวินัย หายเอาภาธใส่โทส ภิกขุ(-ขุ) แบบหนึ่ง ถือ ภิกขุ(-ขุ) ใดสอนยาก ให้สิงฆ์มัดกันว่า ย่าเว้าบำ, ย่าบอก, ย่าเตือน

[(ป. อมฺหา/ส. พฺรหฺม)+ทณฺฑ] [(P. vamha/S. brahma)+daṇḍa].

ພิมไท [พิมมะ-] ນ. "พธิหมไทย์", บ่อนดินที่เจ้าแผ่นดินผธะธาชทานให้แก่พธาหมณ์ ยิกเว้น จากภาธเกับภาษี, สิ่งของอันพ่แม่มอบให้

(ป. อมฺหาเทยฺย/ส. พฺรหฺมทาย) (P. vamhadeyya/S. brahmadāya)].

ພิมทาดา [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มธาดา", ผธะพธิห์มผู้สร้างโลภ

[(ป. อมฺหา/ส. พฺรหฺม)+ธาดา] [(P. vamha/S. brāhma+dhātā].

ພิมลิขิด, ພิมเลขา [พิมมะ-] ນ. "พธิห์มลิขิต", พธิห์มเลขา, ธอยเธ้ยมของพธะพธิห์ม; ถือเสิ้นขอก ชาตา ຫຼື ยถากัมของถินที่ถือว่า พธะพธิห์มเธ้ยมไว้หน้าผากของเด็กที่เกิด (ข. เกิด, กำเนิด) มาได้ 6 อัน

① [(ป. อมฺหา/ส. พฺรหฺม)+ลิขิต] [(P. vamha/S. brahma)+likhita].

② [(ป. อมฺห/ส. ฆฺรหฺม)+เลขา] [(P. vamha/S. brahma)+lékhā].

พิมอิทาน น. "พรหฺมอิทาธ", ธัมม์อันเป็นเครื่องมีอยู่ในใจของพรหฺม หรือ ของผู้เป็น ใหญ่ มี 4 ย่างๆ คือ: เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเปกขา

[(ป. อมฺห/ส. ฆฺรหฺม)+วิหาธ] [(P. vamha/S. brahma)+vihārā].

พิมมา น. "พรหฺมา", พระพรหฺม (ป./ส. ฆฺรหฺมณ) (P./S. brahmāṇa).

พิมมาน น. "พรหฺมาณฑ์", จักอาล, จักธอาล, โลก (ส. ฆฺรหฺมาณฺฑ) (S. brāhmāṇḍa).

พิมมาด น. "พรหฺมาสตธ์", ชื่อสัธดาวุธหนึ่งของพระธาม (ส. ฆฺรหฺมาสตฺธ) (S. brahmāstra).

พิมธิน [พิมมะ-] น. "ภิมธินท์", ภธิมธินทธ์, หัวหน้าใหญ่ของแมงเผิ้ง

① (ป. ภมธ+อินฺท => ป. ภมธินฺท) (P. bhamara+inda => P. bhamarinda).

② (ส. ภฺรมธ+อินฺทฺร => ส. ภฺรมธินฺทฺร) (S. bhramara+indra => S. bhramarindra).

พิมธิ [พิมมะ-] น. "ภิมธิ", ภธิมธิ, เผิ้งโต(ตัว)แม่

(ป. ภมธี/ส. ภฺรมธี) (P. bhamarī/S. bhramarī).

พิลภาย, พิลยัน [พิบละ-] น. "พิลภาย", พิลยัภท์, ภองทัพ

① (ป./ส. พลภาย) (P./S. balakāya).

② (ป./ส. พลขฑฺฆ) (P./S. balakhaṇḍa).

โพ น. "โพธิ์", ต้นไม้ที่พระพุทธะเจ้านั่งอยู่ก้องธิ่ม แล้วได้ตรัส (ข. ตฺธาส่) รู้อยู่ที่นั้น. ภาสาลาวเอ็นอ่า "ต้นป่าแปัง" (ป./ส. โพธิ) (P./S. bhodhi).

"ต้นโพธิ์"; *bot. Ficus religiosa* L. วิงส์ (Fam.) Moraceae.

โพละ, โพลา น. "โภละ", โภลา, อาหาธ, เอ้า, เอ้าของสิมบัติ. ก. ใช้จ่าย, กิน: "ภุมภัตาห์สเวีย (ข. สฺไวย, ไสฺวย) โภลาลึ้วอน" (สินชัย) (ป./ส. โภค) (P./S. bhoga).

โพลิน, โพลิ น. "โภคี", โภลิน, ผู้บ่อีโภล, ลอง, ง, นาล, ลินมั่งมี, ลินมีทธัยย์สิมบัติ, นายบ้าน (ป. โภคี/ส. โภคินฺ) (P. bhogī/S. bhogin).

โพไล, โพไลสวัน [-สะหวัน] น. "โภไลย์", "โภไลลวัธย์", ทธัยย์สิมบัติ: ไทย์เอ๊ธนเป็น โภไคศวรรย์

① (ป. โภเคยฺย) (P. bhogeyya).

② (ส. โภค+ไอศฺวรฺย => โภไคศฺวรฺย) (S. bhoga+aiśvarya => bhogaiśvarya).

โพสิบ น. "โพสิพ" ดัดแปงมาจาภ "ไอลธอตะ" สืพระไพลธิพต์ หายเถิง ห้าอ ภุเอธ หรือ ห้าอ เอสสวัต เทพแห่งลอามมั่งลั่ง และ เจ้าแห่งทธัยย์

(ป. เวสฺสวณ/ส. ไวศฺรวณ) (P. vessavaṇa/S. vaiśravaṇa).

โพชะ น. "โภชฺชะ", "โภชฺชฺ" => โภชฺ, โภชฺย์, เอ้า, ของกิน

(ป. โภชฺช/ส. โภชฺย) (P. bhojja/S. bhojya).

โพชาะ น. "โภชาะ", ภอาบบ้าน, ตาแสง, เจ้าเมือง (ป./ส. โภชก) (P./S. bhojaka).

โพชนะ [โพชะ-] น. "โภชนะ", อาหาธ, ของกิน, เอ้า (ป./ส. โภชน) (P./S. bhojana).

โพชนาหาน น. "โภชนาหาธ", อาหาธประเภทเอ้า, เอ้า และ ของกินกับเอ้า

(ป./ส. โภชน+อาหาร) (P./S. bhojana+āhāra).

โพชนิยะ น. (แบบ) "โภชนิย์", อาหาธที่ลอธกิน (ป./ส. โภชนีย) (P./S. bhojanīya).

โพย 1. น. บัลชี, ทะเบ้ธน (จ?. ไพย) (Ch?. phoy).

2. น. โพยภัย, อันตธาย [จ?. ไพย+(ป./ส. ภย)] [Ch?. phoy+(P./S. bhaya)].

3. ก. โพย => โบย, ตี.

โพด (เบิ่งถึน โพชนะ ยู่เหิๆ).

โพทิสัด น. "โพธิสัต(สัตว์)", ผู้ได้ตรัส (ข. ตฺธาส่) รู้ เป็นพระพุทธะเจ้าแล้อ, ชาติเก่าของๆ พระพุทธะเจ้า ตอนเผิ่นยังบ่ทันได้ตรัสรู้

[ไพธิ+(ป. สตฺต/ส. สตฺว)] [bojdhi+(P. satta/S. satva)].

โพทิยาน น. "โพธิญาต", ภาธตรัส (ข. ตฺธาส่) รู้ ที่ให้เกิด (ข. ปาต, ภำเตีต) เป็น อิงค์พระสัมมาสัมพุทธะเจ้า [ไพธิ+((ป. ญาต/ส. ชฺญาน)] [bhodhi+(P. ñāṇa/S. jñāna)]

โพทิปักอิยะทัม [-ทำ] น. "โพธิปักอิยธัมม์", ธัมม์อันเป็นไปในฝ่ายตรัส (ข. ตฺธาส่) รู้, ธัมม์อันช่อย (ช่วย)ให้ตรัสรู้ มี 37 ปะภาธ

① [ไพธิ+(ป. ปกฺขิย+ธมฺม)] [bhodhi+(P. pakkhiya+dhamma)].

② [ไพธิ+(ส. ปกฺษิย+ธรฺม)] [bhodhi+(S. pakṣiya+dharma)].

โพทิสิมพาน น. "โพธิสิมภาธ", บุญปาธมีของพระมหาภบัติย์

[ไพธิ+(ป. สมฺภาธ/ส. สมฺภาร)] [bhodhi+(P. sambhāra/S. saṃbhāra)].

เพาะ 1. อ. "เพธาะ", ม่อบ, ไพเธาะ (ข. ฆีไธะ) (Kh. bīrô "pīrô ").

2. สั. ย้อบ, ถ้อย.

พ่ธะนี น. "ภ่ธถี", ชื่อาวยุภข์ หมู่ที่ 7 มี 3 หม่อยบำภัน เอ็นอ่า ดาวก้อบเสี้า; "ขอบเมื่อภ่ธถี เต็า สเฏ้ธธเมิาในเมส" (ป./ส. ภธถี) (P./S. bharaṇī).

พอบ 1. น. "พ่ธ", คำสะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ลอามปาตถุบาดิ, สิ่งที่ลัดเลือภเอิาตาม ปะสิงค์. อ. ดิ, ปะเสิภ (ป./ส. วธ) (P./S. vara).

2. น. สัต(สัตว์)น้ำชุบิดหนึ่ง เภัดสีขาอ เป็นปาขบาดใหธ่ และ สัต(สัตว์)บ้กชุบิดหนึ่ง ดั่งลุ่มนี้;

① "ปาพอบ"; *icht. Cirrhinus microlepis* (Sauvage, 1878). วิงส์ (Fam.) Cyprinidae.

② "พังพอบ" หรือ "จอบฟอบ"; *zoo. Herpestes javanicus*. วิงส์ (Fam.) Herpestidae.

3. อ. ขาอ, เผือภ.

เพ้ธ 1. น. ดัดแปงมาจาภ "พลา": บามบัธดาลัภดิ์ที่ต่ำภว่าพธะยา และ สูงภว่าแสบ (ข./มอญ. ฆญา) (Kh./ Moñ. bañā).

2. น. เยื่อหุ้มสมอา และ ไขสันหลังชั้นใน; "แม่ที่อ่อนโยน" แปมาจาภภาสาอาหับอิภต่ำหนึ่ง (อ./อาธ์. เปีา มาเดิธ์) (En./Ar. pia mater).

พธบ น. "เพ้ธธ", ลอามม้าแขอา, ลอามพยายาม. ก. ธัภ, แผา, ตั้งใจเธ็ด บ่เห้นแภ่ลอาม เมื่อยลอามยาภ, ตั้งใจเธ็ดให้ดีที่สุด (ป. วิธิย/ส. วีรฺย) (P. viriya/S. vīrya).

ไพ น. ป่าไม้; เป็นคำที่ตัดมาจาภคำว่า "เมไพธ" (ข. ฆฺไธ, ไฆฺธ) (Kh. brai "prai").

ไพจิด อ. "ไพจิตธ์", อิจิตต์ => อิจิต, างาม, ติภแตๆ, หฺลาภหฺลาย

(ป. วิจิตฺต/ส. ไวจิตฺธ) (P. vicitta/S. vaicitra).

ไพสับ น. "ไพสัภาห์", ไพขัภาห์, แถอป่า, จ้ายป่า: ถ้าหาภว่า "ไพธสิภาห์" แม่นเอิามาจาภ ภาสาขเมธอิภต่ำหนึ่ง ดั่ง 2 ยู่ลุ่มนี้:

① [วิ+(ป. สตฺหา/ส. ษตฺหา)] [vi+(P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa)].

② [ข. ฆฺไธ, ไฆฺธ+(ป. สตฺหา/ส. ษตฺหา)] [Kh. brai+(P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa)].

ไพสาอะ น. "ไพสาอะ", อิสาอะ, เดือนหิภ, ดาวฤภข์ หมู่ที่ 16 ของดาวฤภข์ 27 หม่อย

(ป. วิสาข/ส. ไวศาข) (P. visākha/S. vaiśākha).

ไพสาอะมาด น. "ไพสาขมาส", อิสาขมาส, เดือนอันมีพระจันทธ์ สเอีย (ข. สฺไวย, ไสฺวย) ฤภข์ อิสาอะ, เดือนหิภ [(ป. วิสาข/ส. ไวศาข)+มาส] [(P. visākha/S. vaisākha)+māsa].

ไพสาบ อ. "ไพสาล", พิสาล, ภว้างขอาๆ, ภว้างใหญ่

(ป. วิสาล/ส. ไวศาล) (P. vilsāla/S. vaiśāla).

ไพสิด 1. อ. "ไพสิพย์", อิสิยภ์ => อิสิภ, ปะเสิภ, อิเสส

(ป. วิสิฏฺภ/ส. ไวสิษฺย) (P. visiṭṭha/S. visiṣṭa).

2. ก. "ไพสิทธิ์", อิสิทธิ์, มิอำบาจพิเสส. อ. เลิส (ข. เลิฆ), ยอดเยี้ยม, ปะเสิภ

[วิ+สิทฺธิ => (ป. อิสิทฺธิ/ส. ไวสิทฺธิ)] [vi+siddhi => (P. visiddhi/S. vaisiddhi)].

ไพเสด อ. "ไพเสบ", อิเสส, ปะเสิภ, เลิส (ข. เลิฆ)

(ป. วิเสส/ส. วิเศษ => ไพเสษ) (P. visesa/S. viśeṣa => baiśeṣa).

ไพสิน (เบิ่งถึน ไพสับ ยู่เหิๆ).

ไพสิบ (เบิ่งถึน โพสิบ ยู่เหิๆ).

ไพฉะยิน น. "ไพชยินตธ์", เอไชยินต์, ชื่อิถุ และ ฝาสาห(ปาสาห) ของพระอินทธ์

(ป. เวชยนฺต/ส. ไวชยนฺตธ) (P. vejayanta/S. vaijayantra).

ไพทูน น. "ไพทูธย์", อิทูธย์, ชื่อแก้วอย่างหนึ่ง สีเข้ธอ มิอัตมิธุ่ง เลื่อนไหญ่ไปมาๆ, แก้วตาแมอ, แก้วสีไม้ไผ่ (ป. เวฬุริย/ส. ไวทูรฺย) (P. veḷūriya/S. vaiḍūrya).

ไพบูน ก. "ไพบูลย์", อิบูล, พิบูล, เต็ม, ภอ้างขอาๆ, ใหธ่หฺลาย

(ป. เวปุลฺล/ส. ไวปุลฺย) (P. vepulla/S. vaipulya).

ไพพัน อ. "ไพพัธภ์", พิพัภภ์ => พิพัภ, ต่างสี, ต่างเผส

(ป. วิวณฺณ/ส. ไววรฺณ) (P. vivaṇṇa/S. vaivarṇa).

ไพธัด 1. อ. (แบบ) "ไพธัชย์?", อิธัชฺชฺ => อิธัชฺ, ต่างประเทส, นอภประเทส

(ป. วิธชฺช/ส. ไวธชฺย?) (P. virajja/S. vairajya?).

2. อ. "ไพธัชฺ", บ่มีอี้ฝุ่น, ไธ้มิลทิน, บ่ธิสุทธิ์, สะอาด

(ป. วิธช/ส. ไวธช) (P. viraja/S. vairaja).

3. ก. "ไพธัติ", งิดเอ้ิน, เลิภ (ป. วิธติ/ส. ไวธติ) (P. virati/S. vairati).

ไพธิน, ไพธิ 1. น. "ไพธิน", ผู้มิเวธ, อ้าเสิภ (ป. เวธี/ส. ไวธินฺ) (P. verī/S. vairin).

2. น. "ไพธินท์" หรือ "ไพธินทธ์", ภบัตธิย์ผู้เป็นอ้าเสิภ

[เวธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [vera+(P. inda/S. indra)].

ไพโธด อ. "ไพโธจน์", อิโธจน์, ธุ่งเธืองๆ, างาม, สุภใส

(ป. วิโธจน/ส. ไวโธจน) (P. virocana/S. vairocana).

ไพเธาะ (คำเดัธอภันภับ เผาะ-1 ยู่เหิๆ) อ. ม่อบหู, สเบาะหู, เป็นตาฝัๆ

(ข. ฆีไธะ) (Kh. bīrôh).

ไพธำ น. "ไพธำ", เผัชุธ์, แภ้วอันมิค่า

(ທມິຣ. ไมรัง ≈ ป. อชิร/ส. อชฺร) (Tamil. bairaṁ ≈ P. vajira/S. vajra).

ไพลิน ນ. "ไพลิน", ສິ່ງຂອງມີຄ່າ, ສີຟ້າມືດ, ສີຟ້າແໜ້ງ

(ภาเธัว. เซปฺเฟย์ไธส/แปธ์ซ. เซฟฺฟีธ) (Grec. sappheiros/Pers. saffir).

ไพอัน 1. ນ. "ไพธอัน", ป่າໄມ້ (ข. พฺไธ, ไพฺธ+ป./ส. อน) (Kh. brai+P./S. vana).

2. ນ. "ไพธอัลย์", ເຄືອເຂົາ, ເຄືອໄມ້, ...

[ข. พฺไธ, ไพฺธ+(ป. อลฺลิ/ส. อลฺย)] (Kh. brai+(P. vallī/S. valya)].

ไพหาม ນ. ວິຫານ; ພິຫານ ກໍ່ວ່າ (ป./ส. วิหาร, พิหาร) (P./S. vihāra, bihāra).

เผิ่า 1. ນ. "เผิ่า", ຜູ້ມີອາຍຸນ້ອຍ (ข. เผ่า) (Kh. bau "phau").

2. ຖ້າເປັນ ນ. "ภเธิา", เภธิา ແມ່ນ ແກນສຳຫຼັບສອດໃສ່ຕີນธิฤ ຫຼື ຕີນเภอัธน(ภเอัธน) ເພື່ອໃຫ້ໝ ູນ ຫຼື ເຄື່ອນທີ່ໄດ້; ລາວเธิาเอົ້າແບບງ່າຍໆວ່າ "เผิ่า" (ข. ภฺเล็า, เภฺล็า) (Kh. bhlau).

3. ນ. "ภเธิา", ຕັກ, ໜ້າຕັກ (ข. เภฺล็า) (Kh. bhlau "phlau").

ฝ

ພຍັນຊນะโต(ติอ)ที่ 19 เป็นพอภอักขะธ์ต่ำ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดใน แม่กับได้ ในพยางค์ภาษา ลำ. พยัญชนะโต(ติอ)นี้ บ่มีในภาสา: ขแมธ, ปาลิ, สันสกฤต แต่มีในภาสาฝรั่ง-อังกฤษ.

ฝุด ນ. "ฝุต", มาตตา(มาตธา)แหภแบบอังกฤษ 12 นิ้ว = 1 ฝุต ຫຼື 30,48 ຊັ່ງຕິແມັตร์

(ฝ. ปีเอด์/อ. ฟุต, พีต) (Fr. pied, pieds/En. foot, feet).

ฝุดขาด ນ. "ฝุตขาท", ทางย่างแลมทางใหธ่ ยู่ 2 ฝากอ้างๆ ຫຼື 2 เบื้องๆ

(ฝ. ซ็องจิเอธ์/อ. ฟุตแพธ) (Fr. sentier/En. footpath).

ฝุดบาน ນ. "ฝุตบาล", ภาธเตะบาล เป็นกีสาที่มีอามนิยมสูงสุด ยู่ในโลภ; ไทย์ว่า ฟุตบอลล์

(ฝ. ฟุตบาลล์/อ. ฟุตบอลล์) (Fr./En. football).

ไฟ ນ. ลอามธ้อน ที่ไพ้สิ่งต่างๆได้, ธาตุแมอหึ่ง ในจำพอภธาตุทัง 4 คือ: ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ: ยัง เอิล ลำนี้ออภเสียงค้ายคือ และ มิลอามพายเดียอกันกับ ภาสาฝรั่ง-อังกฤษ

(ฝ. เฟ/อ. ไฟธ์) (Fr. feu/En. fire).

ม

ພຍັນຊນะโต(ติอ)ที่ 20 จัดยู่ในพอภอักขะธ์ต่ำ และ ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดใน แม่กม ร่อมกับโต (ติอ) ท โดยเอิาโต(ติอ) ท ขึ้นก่อน เช่น: พธิท์ม, พธิท์มา, พธาทมก์, ...

มอัย [มะไอ] ภ. "มอัย", ผูภ, มัด, (ส. มวฺย) (S. mavya).

มะ 1. ນ. ໝ้ำๆ, ลอาณ (ข. ฌฺวาล, ฆฺวาล) ซ้ำๆ, ลิมเล้ธ้งซ้ำๆ. ນ. บาย, ใช้นำหน้าชื่สิบ (มอณ. มะ) (Moñ. ma).

2. ນ. "มะ" ไทย์ใช้นำหน้าชื่พืช มิลอามพายว่า "พาภ" เช่น: มะละกอ, มะม่วง, มะเขือเทศ, ... ถ้าแม่นภาสาไทย์เดิมแท้ๆ ก่อ่า หมาก ลืกับกับลาอ.

มะกะสะ ນ. "มกสะ", ยูๆ (ป. มกส/ส. มกศ) (P. makasa/S. makaśa).

มะกะธา ນ. "มกธา", มิกธา, ชื่เดือนที่ 1 ของลาอนับแต่ปี 1976 ลืมหึ้ง. มาธอดยุล สปป ลาอ ได้เปี่ธนมาเอิ้นเป็น "เดือนมัง้กัธ" (มัง้-กอน). นับตามสุธิยะลติ ส่วนหึ้ายภิ้งกับเดือนยี่ (ลี่) ลาอ. "มกธา" เท้ธบใส่เดือนหาๆสากิล แม่น เดือน 1 = Fr. Janvier/En. January (ป./ส. มกธ) (P./S. makara).

มะกาม ນ. "มกาธ", จิดพาย ຫຼື เสียๆ "ม" (ส. มการ) (S. makāra).

มะกุด ນ. "มกุย" => มิ้งกุย, มุ้งกุย. อ. สูๆ, ยอด, ปาย, จอม (ป./ส. มกุฏ) (P./S. makuṭa).

มะกุละ ນ. "มกูล", กุ่ม, พอๆ. อ. ตูม (ป./ส. มกุล) (P./ S. makala).

มะคะ, มะคา ນ. "มพะ", "มพา", ดาอฆากษ์ กุ่มที่ 10 มี 5 ห่อย, เอิ้นอ่า ดาอๆผู้ ຫຼື ดาอๆ้อมไถ (ป./ส. มฆ) (P./S. magha).

มะคะทะ, มะคิด ນ. "มคธะ", มคิธ, ชื่แคอ้น(คแอ้น)ใหธ่แห่งหึ่ง ในประเทสอินเถียสมัยพุทธกาล. ภาสาของคินในพื้นที่นี้ เอิ้นอ่า "ภาสามคิธ", พระพุทธะเจ้าบิย์มใช้ภาสานี้ (ป./ส. มคธ) (P./S. magadha).

มะคะอา, มะคะอาน ນ. "มพอา", "มพอาน", พระอินทร์ (ป. มฆวา/ส. มฆวาน) (P. maghavā/S. maghavān).

มะยูระ, มะยูรา ນ. "มยูรา", นิกยูๆ (ป./ส. มยูร) (P./S. mayūra).

มะยูริ ນ. "มยูริ", นิกยูๆโต(ติอ)แม่ (ป./ส. มยูรี) (P./S. mayūrī).

มะดาย ນ. "มดาย", แม่ (ข. มฺดาย/อ. แฒ้) (Kh. mtāy "mđay"/Viet. mẹ).

มะดี ภ. "มดี", มิ. ใช้ตื่มใส่อ้างหน้าลำอื่น ที่มาจากปาลิ-สันสกฤต ละเพาะ (ข. ฉฺไมะ) ลำ ที่มี สธะ ฺ ແລะ ฺ ยู่ท้าย เช่น: สีธิมดี, พันธุมดี, ... ตามหึ้ภไอยาภ์ธต์ปาลิ เป็นเพสผึ้ง (ป. มนฺตุ/ส. มตี) (P. mantu/S. matī).

มะตะ ภ. "มตะ", ตายแล้อ (ป. มต/ส. มฺฤต) (P. mata/S. mṛta).

มะตะภะ ນ. "มตภะ", ลิมที่ตายแล้อ, ผู้ที่ตายแล้อ, สิ่งของต่างๆของผู้ตายแล้อ (ป. มตก/ส. มฺฤตก) (P. mataka/S. mṛtaka).

มะตะภะผัด ນ. "มตภะภัตต์" => มตภะภัต, เอ้าที่เธัดบุญ สิ่งหาผู้ที่ตาย (ป. มตก+ภตฺต/ส. มฺฤตก+ภกฺต) (P. mataka+bhatta/S. mṛtaka+bhakta).

มะติ ນ. "มติ", ลอามลึด, ลอามเห็น (ป./ส. มติ) (P./S. mati).

มะทะ ນ. "มทะ", ลอามเมิา, สภาพช้างที่ติภมัน (ป./ส. มท) (P./S. mada).

มะทะนะ ນ. "มทนะ", ภามเทพ, ลอามธัก, ลอามใล่, ลอามลุ่มหึ้ง (ป./ส. มทน) (P./S. madana).

มะทะนิยะ อ. "มทนิยะ", เป็นที่ตั้งของลอามเมิา, บ่อนลอธเมิา (ป./ส. มทน+อิย => มทนิย) (P./S. madana+īya => madanīya).

มะทุ 1. ນ. "มธุ", บ๊ำเผึ้ง, น้ำหอาน (ป. มธุ/ส. มฺธุ) (P. madhu/S. mṛdhu).

2. อ. "มทุ", อ่อน, อ่อนโยน, สุภาพ (ป. มุทุ/ส. มฺฤทุ) (P. mudu/S. mṛdu).

มะทุภธิ [-ภะ-] ນ. "มธุภธิ", เผึ้งโตแม่ (ป. มธุภธิ/ส. มธุภฺธินฺ) (P. madhukrī/S. madhukrin).

มะทุภอน ນ. "มธุภ์ธ", ผู้เธัดบ้ำเผึ้ง, แม่เผึ้ง (ป./ส. มธุภธ) (P./S. madhu).

มะทุโภด ນ. "มธุโภส", ธังเผึ้ง [มธุ+(ป. โภส/ส. โภศ) [madhu+(P. kosa/S.kośa)].

มะทุปายาด ນ. "มธุปายาส", เอ้ำปาด, เอ้ำต้มใส่บ้ำเผึ้ง (ป. มธุปายาส) (P. madhupāyāsa).

มะทุธะ ນ. "มธุธะ", อ้อยแดง, ลอามหอาน, ลอามม่อน. อ. ไพเธาะ (ข. ชิโธะ), ม่อน (ป./ส. มธุร) (P./S. madhura).

"อ้อยแดง"; *bot. Saccharum officinarum* L. อิงส์ (Fam.) Poaceae (Gramineae).

มะทุธิด ນ. "มธุธิส", น้ำเผึ้ง, อ้อย, ธิสหอาน (ป./ส. มธุรส) (P./S. madhurasa).

มะนะ ນ. "มนะ", ใจ (ป. มน/ส. มนสฺ) (P. mana/S. manas).

มะนะสิภาน ນ. "มนสิภาธ", ภาธภำพึด (ข. ภ์ตต่) ในใจ, ลอามเอิาใจใส่ (ป. มนสิ+ภาร) (P. manasi+kāra).

ມະນີ ນ. "ມณี", ແກ້ວຫິນອັນມີຄ່າແພງ (ປ./ส. มณี) (P./S. maṇi).

ມะนิกาย ນ. "มณีกาพย์", ม้าปะสีกุ, ม้າທີ່ເຫาะເหิน (ข. เซ็ก) เดิน (ข. เอิก, ฮ์เกิก) อากาสได้

[มณี+(ป. ภาพฺย/ส. ภาวฺย)] [maṇi+(p. kābba/S. kāvya)].

ມะนิกาม ນ. "มณีการ", ช่างแก้ว (ป./ส. มณี+ภาว) (P./S. maṇi+kār a).

ມะนิโชุ, ມะนิโชุด ນ. "มณีโชติ", แก้วที่มีสีธุ่งเธือๆ

[มณี+โชติ/ส. ชฺโยติส, หฺโยติสฺ)] [maṇi+(P. joti/S. dyotis, jyotis)].

ມะนุสชาด [-นุดสะ-] ນ. "มนุสสชาติ" => มนุสชาติ, มนุชยชาติ, ໝู่ຄົນ, ແນวຄົน, ชาติคົน

[(ป. มนุสฺส/ส. มนุษฺย)+ชาติ] [(P. manussa/S. manuṣya)+jāti].

ມะนุสทัม [-นุดสะทำ] ນ. "มนุสธัมม์", "มนุชยธัมม์", ຄวามดีอันคົนควรมีในตัน ดั่ง ความเมตตา

(ป. มนุสฺสธมฺม/ส. มนุษฺยธรฺม) (P. manussadhamma/S. manuṣyadharma).

ມะนุสโลภ [-นุดสะ-] ນ. "มนุสสโลภ" => มนุสโลภ, มนุชยโลภ, โลภของคົน

[(ป. มนุสฺส/ส. มนุษฺย)+โลภ] [(P. manussa/S. manuṣya)+loka].

ມะนุสธาด [-นุดสะ-] ນ. "มนุสสธาชุ" => มนุสธาชุ, มนุชยธาชุ, เจ้าของคົน, ภชัตธิย์

[(ป. มนุสฺส/ส. มนุษฺย)+ธาชุ] [(P. manussa/S. manuṣya)+raja].

ມะนุชาทิบ ນ. "มนุชาธิป", พระเจ้าแผ่นดิน [ส. มนุชุ+ป./ส. อธิป)] [S. manuja+(P./S. adhipa).

ມะนุด 1. ນ. "มนุสส์" => มนุส, มนุชย์, คົน (ป. มนุสฺส/ส. มนุษฺย) (P. manussa/S. manuṣya).

2. ນ. "มนุชุ", ผู้เกิด (ข. เกิด, ฮ์เกิด) จากมนู, ผู้เกิดจากคົน

(ส. มนุ+ชุ => มนุชุ) (S. manu+ja => manuja).

ມะนุน, ມะนูน อ. "มนุณณ์" => มนูณ, เป็นที่พ่ใจ, ๆาม, ธัมมนูณ, ธักธัมมนูณ; ธัมม์ ซึ่ ภิยพาย ขอๆปะเทส อันเป็นที่พ่ใจของๆทุกคົน (ป. มนุญฺญ) (P. manuñña).

ມะนุสาน, ມะนูสาน, ມะโนสาน ນ. "มนุสาธ", มนูสาธ, มโนสาธ, ชื่ธัมภิธ์ภิยพาย มนูธัมม สาตถ์(-ลาสตธ์) ฉะบับ (ข. ฉปาป่) หธั้

[(ป./ส. มนุ-, มนูส-, มโน-)+สาธ] [(P./S. manu-, manū-, mano-)+sāra].

ມะนู ນ. "มนู", ชื่พระผู้เป็นเจ้าผู้สร้าๆ มนุส(มนุชย-)ชาติ และ ปิภาคธของ (ข. ฤธ) โลภตาม สาสบาพธาหมต์ มี 14 อิงค์ เลียงกับมาเป็นยุคๆ เธียงกว่า "มนอันตระ" เหิงบานมากว่า สี่ ล้านปี (4.000.000 ปี) อิงค์ติ้นแม่น พระสอายัมภูอะ พระมนูอิงค์นี้ เชื่อกันว่า เป็นผู้แต่งภิย พาย ซึ่ ธัมมสาตถ์(-ลาสตธ์) ที่ยังใช้กันยู่จินทุกวันนี้ เธียกว่า "มนุสังหิตา" เพาะถั่งนั้น จึ่ง

แปว่า "ภิยพาย" (ส. มนุ) (S. manu).

ມะโน ນ. "มโน", ใจ (ป. มน/ส. มนสฺ) (P. mana/S. manas).

ມะโนคะติ ນ. "มโนคติ", ลอามคิด (ป./ส. มโนคติ) (P./S. manogati).

ມะโนด 1. ນ. "มโนชุ", เกิด (ข. เกิด, ฮ์เกิด) แต่ใจ คื ลอามธัก (ส. มโน+ชุ) (S. mano+ja).

2. อ. "มโนชญ์", เป็นที่พ่ใจ, ๆาม (ส. มโนชฺญ) (S. manojaña).

ມะโนพาย ນ. "มโนภาพ", ลอามคิดเห็น เป็นธูปอิ้นในใจ

[(ป. มน/ส. มนสฺ)+ภาว] [(P. mana /S. manas)+bhāva].

ມะโนมัย [-ไม] อ. "มโนมัย", สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ด้อยใจ, ได้ดั่งใจ

(ป./ส. มโนมย) (P./S. manomaya).

ມะโนธิด ນ. "มโนธิฏ", ลอามปาตถนาของใจ, ลอามปะสิงค์, ลอามใฝ่ฝัน

(ป./ส. มโนธ) (P./S. manoratha).

ມะโนธิม อ. "มโนธิมม์", มโนธิมย์; มโนธิมต์, มโนลิมพน์, เป็นที่พ่ใจ, ๆาม

① (ป./ส. มโนธม => ป. มโนธมฺม/ส. มโนธมฺย)

(P./S. manorama => P. manoramma/S. manoramya).

② [มน+(ป. อาธมฺมต/ส. อาลมฺพน)] [mana+(P. ārammaṇa/S. ālambana)].

ມะโนสิลา ນ. "มโนสิลา", หินอ่อนที่ย่อยละเอ้ธด ปะสิม(ผสิม)เป็นสีหาสิ่งอื่นๆ, สาธพูแดงๆ, หินลายแดงๆ

① [มน+(ป. สิลา/ส. ศิลา)] [mana+(P. silā/śilā)].

② (ทมิส. มโนจิไล) (Tamil. manocilai).

ມะธะ ນ. "มธะ", ลอามตาย (ป. มธ/ส. มฤ) (P. mara/S. mṛ).

ມะธะกิด ນ. "มฤกิต" => มธกิต, มัธกิต, แก้วสิเอ้ธอใบไม้

[(ป. มธ/ส. มฤ)+กต] [(P. mara/S. mṛ)+kata].

ມะธะถา, ມัธะถา ນ. (กอบ) "มธถา" => มัธถา, หาๆ, ถนิน

(ป. มคฺค/ส. มารฺค) (P. magga/S. mārga).

ມะธะมะ, ມัธะมะ ນ. "มธมะ", มัธมา, ลอามตาย, ภาธตาย (ป./ส. มธต) (P./S. maraṇa).

ມะธะมะพัย [-ไพ] อ. "มธมภัย", ธู้สึกย้านต่อลอามตาย, ภัยที่เป็นอันตรายเถิงแก่ลอามตาย

(ป./ส. มธภย) (P./S. maraṇabhaya).

ມะธะกะ ນ. "มฤตกะ", ผู้ตาย, ซากศิพ (ป. มตก/ส. มฤตก) (P. mataka/S. mṛtaka).

ມะธิก ນ. "มฤค", กวาๆ, ฝาน, สัต(สัตว์)ป่า (ป. มิคฺค/ส. มฤค) (P. migga/S. mṛga).

ມะธิสา อ. "มฤษา", มุสา, บ่จธิๆ (ป. จิธ > จฺธิ => จฺธิๆ), เพ็จ

(ป. มุสา/ส. มฤษา) (P. musā/S. mṛṣā).

ມะธิสาลาด ນ. "มฤษาลาท", ลำเพ็จ (ป. มุสาลาห/ส. มฤษาลาห) (P. musālāda/S. mṛṣālāda).

ມะธิด, ມะธิตะ อ. "มฤต", มฤตะ, ตายแล้อ (ป. มต/ส. มฤต) (P. mata/S. mṛta).

ມะธิตกะ [-ตะ-] ນ. "มฤตกะ", ผู้ตาย, ซากศิพ (ป. มตก/ส. มฤตก) (P. mataka/S. mṛtaka).

ມะธิตยู [-ตะ-] ນ. "มฤตยู", ลอามตาย (ป. มจฺจุ/ส. มฤตฺยู) (P. maccu/S. mṛtyū).

ມะธิทุ 1. ນ. "มฤทุ", บาๆเผื้ๆ, บ้าหอาม (ป. มทุ/ส. มฤทุ) (P. mudhu/S. mṛdhu).

2. อ. "มฤทุ", อ่อม, อ่อมโยน, สุภาพ (ป. มุทุ/ส. มฤทุ) (P. mudu/S. mṛdu).

ມะธิทุก อ. "มฤทุก", มีใจอ่อมโยน, ละมุนละม่อม. ນ. ผู้มีจิตใจอ่อมโยน

[(ป. มุทุ/ส. มฤทุ)+ก] [(P. mudu/S. maṛidu)+ka].

ມะโธง ນ. ชื่ปีที่ 5 ของธอบ 12 ปี มีเถื่องพายเป็นธูปงูใหธ่; ลาวใช้ และ เอ้ำแต่ "มะโลง"

(ข./ว. โธง) (Kh./Viet. rồng).

ມะละ ນ. "มละ" => มิล, ลอามเสี้า, ธี้เพื้ธูง, เหื่อ, ธี้ไล (ป./ส. มล) (P./S. mala).

ມะละกำ ນ. พากต่ง, ไทย์ได้พันธุ์มาจาก เมืองท่าที่สำคัญ คื "มะลักกา" กำเลียเอ็นตามชื่ เมืองๆ แต่ถัดแปงจาก "มะละกา" => "มะละกำ"

(มาล. มลกฺกา => ท. มะละกอ) (Mal. malaccā => Th. malakə).

ມะละมืนทืน ນ. "มละมึตทึล"?, ธี้เพื้ธูงอันเป็อนแปด, ธี้เพื้ธูงอันเส้าพอๆ

① (ป./ส. มล+ลาว. มืนทืน) (P./S. mala+Lao. meuntheun).

② (ป./ส. มล+มณฺฑล?) (P./S. mala+maṇḍala?).

ມะลายู ນ. ชื่คົนชาติหึ่ง ยู่ทิสใต้แหงมมะลายู (มาล. มะลายู) (Mal. malāyu).

ມะหะกัม [-กำ] ນ. "มหากัมม์" => มหากัม, ภาธลลอๆ (ข. ฉฺลๆ), ภาธบูชา

[มหา+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [maha+(P. kamma/S. karma)].

ມะหา อ. "มหา", ใหธ่, พูาย, กว้างพูาย, ใช้นำพ้าคำอื่น (ป. มหา-) (P. mahā-) ดั่งลุ่มนี้:

ມะหากัม [-กำ] ນ. "มหากัมม์" => มหากัม, กัมอันใหธ่พูาอๆ

[มหา+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [mahā+(P. kamma/S. karma)].

ມะหาอัน 1. ນ. "มหาอันธ์", ชื่พวกในลัมภิธ์อิมัยพวกหึ่ง (ป. มหาขนฺธ) (P. mahākhandha).

2. ນ. "มหาอัธถ์", มิดสองคົนมขนาดใหธ่ [ป. ขคฺค/ส. ขฑฺค; ขคฺค => ขรฺค]

(ป. มหา+ขคฺค => มหาขรฺค) (P. mahā+khagga => mahākharga).

3. ນ. อันใหธ่, โอใหธ่.

ມะหาสาอิก ນ. "มหาสาวิก(-ลาวิก)", สาอิกชั้นผู้ใหธ่ของพระพุทธระเจ้า เอ้นแต่ "พระสาธิบุต" กับ "พระโมคลัลลาน์" ซึ่งเป็น "อัคสาวิก" หื "อัคธสาวิก" ของเพิ่น

[มหา+(ป. สาวก/ส. ศาวก)] [mahā+(P. sāvaka/S. śāvaka)].

ມะหาสาน อ. "มหาสาล(-ลาล)", กว้างขวางพูาย. ນ. ผู้ธั่งมีพูาย

[มหา+(ป. สาล/ส. ศาล)] [mahā+(P. sāla/S. śāla)].

ມะหาสิงกาน, -สิงขาน ນ. "มหาสิงภธานต์" => มหาสังขานต์ (≠ มหาสังขาธ), อันที่พระ อาทิตย์โคจ้ธไปสุดธาสีมิน จะเอ้ำสู่ธาสีเมส เป็นคู่กับ "อันสังขานต์เมิๆ"

[มหา+(ป. สงฺกนฺติ/ส. สංกฺรานฺติ)] [mahā+(P. saṅkanti/S. saṃkrānti)].

ມะหาชาด ນ. "มหาชาติ", เธื่องเวสสันตระชาดิก (ป./ส. มหาชาติ) (P./S. mahājāti).

ມะหาชิน ນ. "มหาชิน", คົนหังพูาย (ป./ส. มหาชน) (P./S. mahājana).

ມะหายาน ນ. "มหายาน", ชื่นิกายในพุทธสาสบาฝ่ายเหือมิยู่ใน: ทิเบต, จิน, ญี่ปุ่น, เกิาหลี ...

(ป./ส. มหายาน) (P./S. mahāyāna).

ມะหายุก ນ. "มหายุค", ยุคใหธ่ คื 4 ยุคโธม(ธอม)กัน; 2,000 มหายุค เป็น 1 กัป (กัลป์) = 1 มื้ และ 1 คืน) ของมหาพธิห์ม, เมื่อเสื้ธูง 1 กัป (กัลป์) แล้อ มหาพธิห์มม้างโลกเสัธ ด้อยไฟ เอ้นอ่า "ไฟปลัยกัป","ไฟปะลัยกัลป์" หื ไฟบัธลัยกัลป์ แล้อจึ่งสร้างขึ้นมาใหม่อีกเทื่อหึ่ง

(ป./ส. มหายุค) (P./S. mahāyuga).

ມะหาตะมะ [-ตะ-] ນ. "มหาตมะ", ผู้มีใจใหธ่, ผู้เห็นแก่ลอามดี (ส. มหาตฺม) (S. mahātama).

ມะหานิกาย ນ. "มหานิกาย", หมู่ใหธ่, เธ็ธภาชื่สิงฆ์ฝ่ายหึ่ง คู่กับ "ธัมมยุตนิกาย"

(ป./ส. มหานิกาย) (P./S. mahānikāya).

ມะหาบัมดิด ນ. "มหาปัณฑิต", ผู้ได้ธับปธิญญาโท ของมหาอิทยาลัยต่างๆ

(ป./ส. มหาปณฺฑิต) (P./S. mahāpaṇḍita).

ມะหาพาก ນ. "มหาภาค", ภาคใหธ่, เถื่องพายอัคตอน (ป./ส. มหาภาค) (P./S. mahābhāga).

ມะหาพาธะตะ ນ. "มหาภาธตะ", ชื่คำกอบเธื่องใหธ่ที่สุดของอินเดัธ คู่กับเธื่องพระธาม

(ส. มหาภารต) (S. mahābhārata).

ມະຫາພິເນສກົມ [-ເນດສະ-] ນ. "มหาภิเนษกรมณ์": ตามส่วนที่เป็นปาลี แม่น "มหาภิเนษกรมณ์" ถึง การออกบวชของพระพุทธะเจ้า

[มหา+(ป. ภินิกฺขมน/ส. ภินิษฺกรมณ)] [mahā+(P. bhinikkhamana/S.bhiniṣkramaṇa)].

ມະຫາພູຕຣູບ [-ຕະ-] ນ. "มหาภูตรูป", ธาตุทั้ง 4 คือ: ปฐวี, อาโป, วาโย และ เตโช

(ป./ส. มหาภูตรูป) (P./S. mahābhūtarūpa).

ມະຫາພິນ 1. ນ. "มหาพิน", ป่าใหญ่ เป็นชื่อภัตห์ ที่ 7 ในเรื่องมหาชาติ

(ป./ส. มหา+วน) (P./S. mahā+vana).

2. ນ. "มหาพิล", กองพิลใหญ่, กำลังทัพใหญ่ (ป./ส. มหา+พล) (P./S. mahā+bala).

ມະຫາພິມ ນ. "มหาพิมห์", มหาพรหม, ชื่อพรหมชั้นที่ 3 ในรูปพรหม 16 ชั้น

[มหา+(ป. วิมฺหา/ส. พฺรหฺมน)] [mahā+(P. vimha/S. brahma)].

ມະຫາຣາດ ນ. "มหาราช", ชื่อภัตห์ ที่ 11 ในเรื่องเวสสันตระ. ນ. เจ้าแผ่นดิน, ราชาผู้เป็นใหญ่

(ป./ส. มหาราช) (P./S. mahārāja).

ມະຫາວົງ ນ. "มหาวงส์", มหาวงศ์, ชื่อหนังสือพงศาวดาร ของประเทศลถิลังกา

[มหา+(ป. วํส/ส. วꣳศ)] [mahā+(P. vaṁsa/S. vaṃśa)].

ມະຫາວັກ ນ. "มหาวัคค์" => มหาวัค, วัคใหญ่, ชื่อคัมภีร์พระวินัยคัมภีร์หนึ่ง

[มหา+(ป. วคฺค/ส. วรฺค)] [mahā+(P. vagga/S. varga)].

ມະຫາວິທຍາລັຍ [-ວິດທະຍາໄລ] ນ. "มหาวิทยาลัย", บ่อนธ่ำเธียรบถอามธู้ชั้นสูง ซึ่งโธม(ธอม)เอิา ทายธถะวิชา: ภาสาอะเมธ เอิ้นอ่า "สาภิลวิทยาลัย"

[มหา+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาลย] [mahā+(P. vijjā/S. vidyā)+ālaya].

ມະຫາຫິງ ນ. "มหาหิงคุ์", ยางไม้แบอหนึ่ง ใช้เธ็ดยาได้ดี มีกิ่นหอมแอย ธิสเผ็ดธ้อน

(ป./ส. มหาหิงฺคุ) (P./S. mahāhiṅgu).

"ต้นมหาหิงคุ์"; *bot. Ferula assafoetida* L. วิงส์ (Fam.) Apiaceae.

ມະຫາຫິງ ນ. "มหาหิงส์", ชื่อไม้ดอกชุบิดหนึ่ง ดอกค้ายถึหิงส์ มี 2 แบอ: ① ดอก และ ใภส่ธ สีขาอ และ ② ดอกขาอ แต่ใภส่ธสีเหงืองๆ

[มหา+(ป./ส. หꣳส)] [mahā+(P. haṁsa/S. haṃsa)].

"ดอกมหาหิงส์"; *bot. Hedychium coronarium*. วิงส์ (Fam.) Zingiberaceae.

ມະຫາດໄທ ນ. "มหาดไทย", ชื่อกระทอง (ข. ภฺรสวง) ที่เธ็ดเอ้ธภาเกี่ธอกับการปิภาลธอง (ข. ฤธง) เขตแดอง(ขแดง)ต่างๆในประเทส ("มะหาไทย" = ถิ่นส่วนหญาย). ตามอ้มุลที่ได้มา เบื้องต้น เอ้ธม "มหายทัย" ต่อมา => "มหาดทัย" ภายลุนมา => "มหาดไทย"ง: หน้าที่การของกระทอง นี้ แต่บูธาณมา มีกิจการ (ส. ภฏฺฏทยภาร) เกี่ยวข้องกับ "ถิ่น" หญายกว่าผแนกการอื่นๆ

(ป. มหาหย, มหา+อุหย => มหาฬหย) (P. mahadaya, mahā+udaya => mahāḷdaya).

ມະຫາບໍ່ພິດ ນ. "มหาบพิตร์" => มหาบพิต, มหาบพิตร์, เป็นคำที่พระกึกอุ(-ขุ) เอ้า สำหรับแทน นามของเจ้าแผ่นดิน [มหา+(ป. ปวิตฺต/ส. ปวิตฺร)] [mahā+(P. pavitta/S. pavitra)].

ມະຫາອຸປຣາດ [-ອุปปะ-] ນ. "มหาอุปราช", เจ้าอัง (ข. อวฺง) หน้า, ตำแหน่งอุบบางที่เธ็ดหน้าที่ "มุขมิบตี(-ตรี)" (ป./ส. มหาอุปราช) (P./S. mahāuparāja).

ມະຫາອຸປຣາກອນ [-อุปปะ-] ນ. "มหาอุปรากร", ละถอน (มาล. ลโวน, ลวุน) ประเภทหนึ่ง มิถินตี(-ตรี) เป็นส่วนประกอบที่สำคัลย (ข. สำขาบ่) โต(ติอ)ประกอบต้องร้องเผลง (ข. วฺเลง, เวฺลง) แทนคำ เอ้า (ป./ส. มหาอุปราภร) (P./S. mahāuparākara).

ມະຫິ ນ. "มหิ", ผู้เป็นใหญ่ (ป./ส. มหี-) (P./S. mahi-).

ມະຫິຕິນ ນ. "มหิตล", พื้นแผ่นดิน, พื้นโลก (ป. มหีตล/ส. มหีตล) (P. mahitala/S. mahītala).

ມະຫິທອນ ນ. "มหิธร", พระเจ้าแผ่นดิน, ผู้หถิว (ข. ฮฺธร์) แผ่นดิน คือ ภูเขิา, อิกชื่อหนึ่งของพระ นาธายก์ (ป./ส. มหีธร => ป. มหินฺทร) (P./S. mahīdhara => P. mahindhara).

ມະຫິບ, ມະຫິບ໌ດີ, ມະຫິບານ ນ. "มหิป", มหิบดี, มหิบาล, พระเจ้าแผ่นดิน

(ป. มหิป; ป./ส. มหิปตี, มหิปาล) (P. mahipa; P./S. [mahipati, mahipāla).

ມະຫິງ ນ. "มหิงส์", ถอายป่า (ป. มหึส/ส. มหิษ) (P. mahiṁsa/S. mahiṣa).

"ถอายมป่า หรือ มหิงส์"; *zoo. Babalus arnee*. วิงส์ (Fam.) Bovidae.

ມະຫິດທິ อ. "มหิทธิ", มิฤทธิ์หญาย [มหา+(ป. อิหฺธิ/ส. ฤทฺธิ)]. [mahā+(P. iddhi/S. ṛddhi)].

ມະຫິນ ນ. "มหินทร์", พระอินทร์ [มหา+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [mahā+(P. inda/S. indra)].

ມະຫິມາ ນ. "มหิมา", มหิมา, ผู้บ่อิจาล, วิธบุธุบ, นักพธิต. อ. ใหธ่หญาย, ยิ่งใหธ่

(ป. มหิมา) (P. mahimā).

ມະເຫດ, ມະເຫສວນ ນ. "มเหส", มเหสวร, พระอิสวร, พระเจ้าแผ่นดิน

[มหา+(ป. อิสฺสร/ส. อีศฺวร)] [mahā+(P. issara/S. īśvara)].

ມະເຫສັກ 1. ນ. "มเหสักข์(-ข์)", ผู้มีอำนาจ (ข. อ็ดาจ) ใหธ่, เทอดาผู้เป็นใหธ่

(ป. มหกฺข/ส. มหกฺษ) (P. mahesakkha/S. mahesakṣa).

2. ນ."มเหสักข์", มเหสัตต์, ผีชื่องเลียเป็นเจ้าเมืองในถิ่น, ผีผู้เป็นใหธ่สำหรับรักษาเมืองๆ

(ป. มเหสกฺขี/ส. มเหศกฺติ) (P. mahesatti/S. maheśakti).

ມະເຫສີ ນ. "มเหสี", เมียกึกของพระเจ้าแผ่นดิน, เทอี, นางกษัตริย์

(ป. มห+อิสิ => มเหสี/ส. มหีษี) (P. maha+isī => mahesī/S. mahiṣī).

ມະໂຫສິດ ນ. "มโหสิถ", มโหสิธ, ยาแก้พยาธิที่ลักถือสิทธิ์, ชื่อพระโพธิสัต(สัตว์)ชาติหนึ่ง ในจำ นอนทั้งเพิ่ด(หมด) 10 ชาติของเพิ่น

[มหา+(ป. โอสถ/ส. เอาสธ)] => ป. มโหสถ/ส. มโหสธ]

[mahā+(P. osatha/S. ausadha) => (P. mahosatha/S. mahausadha)].

ມະໂຫສົບ ນ. "มโหสพ", การหยิ้นม่อนชื่น มี: หมัง, ละถอน (มาล. ลโวน, ลวุน) เป็นต้น: ยางเพื่อ กล่าๆ "มห่ธสีบ" หรือ "มโหธสีพ"

(ป. มหุสฺสว/ส. มโหตฺสว => ข. มโหสฺรถย, มโหธสฺรถย)

(P. mahussava/S. mahautsava => Kh. mahosrab, mahorasrab).

ມະໂຫຖານ (เบิ่งต็มอีก มะโหลาน ยู่ลุ่ม) ນ. "มโหฬาร" => มโหฬาร, ใหธ่โต: ถ้อยการเปี่ธน เสียงๆ "ห" => "ฬ" ตามนักปราชญ์เผิ่นได้อบธิบายมาๆ

(ป./ส. มหา+อุทาร = มโหทาร => มโหฬาร)

(P./S. mahā+udāra = mahodāra => mahothāra).

ມະໂຫ(ຫ່)ຣະທຶກ ນ. "มโห(ห่)รทึก", ล้องบ้าๆ (ท. น้อง) ของพอภลาอเทิง: "กองอ้า" กล่า

(มโหรถึก) (mahoratheuk).

ມະໂຫຣີ ນ. "มโหรี", หมู่เถื่องดิดสีตีเป่า ที่เสพงัน (ป./ส. มโหรี) (P./S. mahorī).

ມະໂຫລານ ອ. "มโหฬาร", ยิ่งใหธ่, กล้างใหธ่, ใหธ่โต

[มหา+(ป. โอฬาร/ส. เอาทาร)] [mahā+(P. oḷāra/S. audāra)].

ມະໄຫສວັນ, ມະໄຫສູນ [-สะหวัน] ນ. "มไหสวรย์", มไหสูรย์, อำนาจใหธ่ (ข. อ็ดาจ), สิมบัดิใหธ่

① (ป./ส. มหา+ส. อีศฺวรฺย => มไหศฺวรฺย) (P./S. mahā+S. īśvarya => mahaiśvarya).

② [มหา+(ป. อิสฺสร/ส. อีศฺวร)] [mahā+(P. issara/S. īśvara)].

ມັກຂະ ນ. "มักขะ", การลืมบุลคุดของผู้อื่น, การลิบหู่บุลคุดของผู้อื่น

(ป. มกฺข) (P. makkha).

ມັກຂິກາ ນ. "มักขิกา", มักขิกา, แมงอับ, แมงพี่, จำพอกแมงอับ

(ป. มกฺขิกา/ส. มกฺษิกา) (P. makkhikā/S. makṣikā).

ມັກຂິກາຊາດ ນ. "มักขิกาชาติ", มักขิกาชาติ, จำพอกแมงอับแมงพี่แมงอับ

[(ป. มกฺขิกา/ส. มกฺษิกา)+ชาติ] [(P. makkhikā/S. makṣikā)+jāti].

ມັກຄະ ນ. "มัคคะ", หาง (ป. มคฺค/ส. มารฺค) (P. magga/S. mārga).

ມັກຄຸເທດ ນ. "มัคคุเทสก์", ผู้ธอานหาง, ผู้พาเที่ธอ, ผู้นำเที่ธอ

(ป. มคฺค+อหฺเทสก/ส. มารฺค+อหฺเทศก) (P. magga+uddesaka/S. mārga+uddeśaka).

ມັກຕະ [มักกะ-] ນ. (ร้อยกอง) "มักยะ", ลิง (ป. มกฺกฏ/ส. มรฺกฏ) (P. makkaṭa/S. markaṭa).

"มักยะ หรือ ลิง"; *zoo. Tupistra muricata* (Gagnep.) N. Tanaka. วิงส์ (Fam.) Hominidae.

ມັກຕກະ [-กะตะ-] ນ. "มักยกะ", แมงมุม

(ป. มกฺกฏก/ส. มรฺกฏก) (P. makkaṭaka/S. markaṭaka).

"แมงมุม"; *zoo. Oxyopes javanus*. วิงส์ (Fam.) Oxyopidae.

ມັຄນາຍົກ [มักคะ-] ນ. "มัคนายก", ผู้นำหาง คือ ผู้จัดการหางกุสิล

[(ป. มคฺค/ส. มารฺค)+นายก] [(P.magga/S. mārga)+nāyaka].

ມັຄສິຣະ [มักคะ-] ນ. "มัคสิระ", ชื่อเดือนที่ 1 ตามจันทระคติ

(ป. มคฺคสิร/ส. มฤคศีร) (P. maggasira/S. mṛgaśira).

ມັຄວາ, ມັຄວານ [มักคะ-, มักคะ-] (เบิ่งลืม มะคะอา, มะคะอาน ยู่เทิง) ນ. "มฆอา", มฆอาน, พระอินทร์ (ป. มฆวา, มฆวานฺตุ/ส. มฆวนฺ) (P. maghavā, maghavantu/S. maghavan).

ມັງກຸ อ. เก๊, ละอาย (ป. มงฺกุ) (P. maṅku).

ມັງກອນ 1. ນ. "มังกร", ชื่อเดือนที่ 1 ของลาอ นับแต่ปี 1976 เป็นต้นมา

(ป./ส. มกร) (P./S. makara).

2. ນ. สัต(สัตว์)ชนิดหนึ่งในนิยายจีน แต่มีตีน มีอา; ชื่อกุ่มดาอรูปมังกร เอิ้นอ่า "ราสีมังกร".

ມັງຄລະ [-คะ-] ນ. "มังคละ", มุงคุล, สิ่งดี, สิ่งให้เกิดคอามสุข (ป./ส. มงฺคล) (P./S. maṅgala).

ມັງຄຸດ ນ. "มังคุสต์" => มังคุด, ต้นไม้ให้หมากแบอหนึ่ง รูปลืหมากโมงป่า หมากสีช้ำ บอลใน สีขาอ ริสหอานสั้ม (มาล. มงฺคุสเดน) (Mal. maṅgusten).

"ต้นมังคุด"; *bot. Garcinia mangostana* L. วิงส์ (Fam.) Guttifertae.

ມັງສະ, ມັງສາ, ມັງສັງ ນ. ชิ้นถิน, ชิ้นสัต(สัตว์)

(ป. มนฺ+ส = มนส > มංส => มාส) (P. man+sa = manasa > maṁsa => maṁsa).

ม้างสะอิธัด น. "ม้างสอิธัติ", ภาธงิดกินอี้นสัต(สัตอ์), แต่อ่า "นิม" และ "ไอ่" อนุญาติให้กินได้อยู่

(ป. มංสวิรติ => มාสวิรติ) (P. maṁsavirati => maṁsavirati).

ม้างหง้วน น. ดอภพาภผ้าอ (ชวา. ม้างหง้วน) (Javā. maṅṅan "mangngan").

มัสยา [มัดสะหยา] น. ป่า (ป. มจฺฉา/ส. มตฺสยา) (P. macchā/S. matsyā).

มัสลิน [มัดสะ-] น. ผ้าฝ้ายเบื้อละเอ้ยด และ บาๆ

(ฝ. มุสเซอลีน/อ. มัสลิน) (Fr. mousseline/En. muslin).

มัด 1. น. "มัชฌ์" => มัช, ของเมิา, น้ำเมิา (ป. มชฺช/ส. มทฺย) (P. majja/S. madya).

2. น. "มัธย์", ละหว่างภาๆ, ปานภาๆ, พ่ดี (ป. มชฺฌ/ส. มธฺย) (P. majjha/S. madhya).

3. น. "มัข", ลอามเพ้ยด, ลอามอิดหิบ. ก. อิดหิบ, เพ้ยด: ภาสาไทย์เอ้ยบเป้น = มรรษ (ส. มรฺษ) (S. marṣa).

4. อ. "มัยก์" => มัก; "มัขย์" => มัย, เภ้ยือ (ป. มฏฺฐ/ส. มෂ්ට) (P. maṭṭha/S. mṛṣṭa).

5. ก. เอิามาห้อบใส่กับ แล้วอใช้เอือก หื ตอภธัดให้แพ้บ.

มัย [ไม] 1. น. ม้า, ลา, อูภ (ป./ส. มย) (P./S. maya).

2. อ. "มัย", แล้วด้วย, สำเธ็จด้วย (ข. สฺเรจ, เสฺรจ), ปะภอบด้วย: ใช้ปะภอบห้ายลำสมาส ดั่ง: "ภุสลมัย" = แล้วด้วยภุสิล, "มโนมัย" = แล้วด้วยใจ.

มัดจุ น. "มัจจุ", ลอามตาย (ป. มจฺจุ/ส. มෘත්යු) (P. maccu/S. mṛtyū).

มัสธะ [มัดสะธะ] 1. อ. "มัจฉธะ", ธิบยา, อี้ถี่, เห็บแก่โต(ติอ) (ป. มจฺฉร/ส. มාත්සර) (P. macchara/S. mātsra).

มัสธิยะ [มัดสะ-] น. "มัจฉธิยะ", ลอามอี้ถี่, ลอามเห็บแก่โต(ติอ) (ป. มจฺฉริย/ส. มාත්සර්ය) (P. macchariya/S. mātsarya).

มัสธิน [มัดสะ-] 1. น. "มัจฉธิ", มัสธิน, ลิบธิบยา, ลิบอี้ถี่, ลิบเห็บแก่โต(ติอ) (ป. มจฺฉริ/ส. මාත්සරින්) (P. maccharī/S. mātsarin).

มัดสา (ลอามพายอันเดียอกับภับ มัสยา ยู่เหิา).

มัดสาชาด น. "มัจฉาชาติ", พู่ปา, แบอพันธุ์ปา

[(ป. มจฺฉา/ส. มตฺสยา)+ชาติ] [(P. macchā/S. matsyā)+jāti].

มัดชะ น. "มัชชะ", น้ำเมิา, ของเมิา (ป. มชฺช/ส. มධ්ය) (P. majja/S. madya).

มัดชุมะ, มัดชิมา น. "มัชฌิมะ", มัชฌิมา, ย่าบภาๆ, ธะหว่าๆภาๆ

(ป. มชฺฌิม/ส. มධ්යම) (P. majjhima/S. madhyama).

มัดชิมะนิกาย น. "มัชฌิมนิกาย", ชื่ลัมภิก์ฒอดที่ 2 ของผธะสุตตันตปิผิภ

[(ป. มชฺฌิม/ส. มධ්යම)+นิกาย] [(P. majjhima/S. madhyama)+nikaya].

มัดชิมะบุธุด น. "มัชฌิมบุธุบ", ลิบผ้าน(ปาน)ภาๆ (ลิบที่ 2 ในไอยาภ์ธก์)

(ป. มชฺฌิมปุริส/ส. මධ්යමපුරුෂ) (P. majjhimapurisa) (P. majjhimauuruṣa).

มัดชิมะปะเทด น. "มัชฌิมปะเทส", ปะเทสย่าบภาๆ (แต่ก่อน ฒายเถิา ปะเทสอิมเดีย)

(ป. มชฺฌิมปเทส/ส. මධ්යමප්‍රදේශ) (P. majjhimapadesa/S. madhyamapradeśa).

มัดชิมะพูม น. "มัชฌิมภูมิ", ชั้นภาๆ; ในอิบัยของภิภขุ(-บุ) แบ่งชั้นภิภขุ(-บุ) ออภเป้น 3 ชั้น ลื:

① "นอภภูมิ" = ชั้นใพ่ มิอัสสาย่อนลิา 6 ปีลิาภา,

② "มัชฌิมะภูมิ" = ชั้นภาๆ มิอัสสา ตั้าแต่ 6 ปีขึ้นไป เถิา 9 อัสสา,

③ "เถธภูมิ" = ชั้นเถธะ มิอัสสาแต่ 10 ปีขึ้นไป

(ป. มชฺฌิม/ส. මධ්යම)+ภูมิ] [(P. majjhima/S. madhyama)+bhūmi].

มัดชิมะยาม น. "มัชฌิมยาม", ยามภาๆ, เที่ยงลืน

(ป. มชฺฌิม/ส. මධ්යම)+ยาม] [(P. majjhima/S. madhyama)+yāma].

มัดชิมะอัย [-ไอ] น. "มัชฌิมอัย", อัยภาๆ ลือายุผ้าน(ปาน)ภาๆ นับแต่อายุ 26 ปี เถิา 50 ปี

[(ป. มชฺฌิม/ส. මධ්යම)+อย] [(P. majjhima/S.madhyama)+vaya].

มัดตันยู น. "มัตตัญญู", ผู้ธู้ประมาณ

(ป. มตฺต+ญู => มตฺตญญู) (P. matta+ñū => mattaññū).

มัดจุธาด น. "มัจจุธาชุ", เจ้าแห่งลอามตาย, ผธะยายิม, ยิมทูต

[(ป. มจฺจุ/ส. මෘත්‍යු)+ธาชุ] [(P. maccu/S. mṛtyū)+raja].

มัดทยะ [มัดทะ-] 1. (ลอามพายเดียอกับภับ มัดชะ ยู่เหิา) น. "มัทยะ", น้ำเมิา, ของเมิา

(ป. มชฺช/ส. มධ්‍ය) (P. majja/S. madya)..

2. อ. "มัธยะ", ภาๆ, ผ้าน(ปาน)ภาๆ, พ่ดี, เป้นภาๆ, ธะหว่าๆภาๆ

(ป. มชฺฌิม/ส. මධ්‍ය) (P. majjhima/S. madhya).

มัดทยะถาน [มัดทะ-] น. "มัธยภฺาน", ชื่เส้นชื่ที่เชื่อม ธะหว่าๆ จุดมุมของธูปสามเหยี่ยม ภับจุดเถิ่ง ภาๆของด้านภิงภับอ้ามภับมุมนั้บ

(ป. มชฺฌ+ภฺาน/ส. මධ්‍ය+ස්ථාන) (P. majjha+ṭhāna/S. madhaya+sthāna).

มัดทยัด [มัดทะ-] ภ. "มัธยัสถ์", ใช้จ่ายพ่ลอธ, ใช้จ่ายพ่ปะมาณ

(ป. มชฺฌตฺถ/ส. මධ්‍යස්ථ) (P. majjhaṭṭha/S. madhyastha).

มัดทยัน [มัดทะ-] น. "มัธยันห์", เอลาเที่ยงอัน, ยามเที่ยง (ส. มධ්‍යාහ්න) (S. madhyāhna).

มัดทยิม [มัดทะ-] น. "มัธยิม", ภาๆ, ผ้าน(ปาน)ภาๆ, ธะหว่าๆภาๆ

(ป. มชฺฌิม/ส. මධ්‍යම) (P. majjhima/S. madhyama).

มัดทยิมสึภสา [มัดทะ-] น. "มัธยิมศึภขา", ภาธศึภขาต่ ยังจาภจิบอั้นปะภุมแล้อ

(ป. มชฺฌสิกฺขา/ส. මධ්‍යමශික්ෂා) (P. majjimasikkhā/S. madhyamaśikṣā).

มัดทะ [มัดทะ-] 1. น. "มัทธะ", ภาธย่ำยี, ภาธขิด, ภาธทำลาย

(ป. มทฺทน/ส. මර්දන) (P. maddana/S. mardana).

2. น. "มทนะ", ภาๆมเทพ (ส. මදන) (S. madana).

มันชุ น. "มัญชุ", ไพเธาะ (ข. ฆีไอะ), ม่อน (ป./ส. มญฺชු) (P./S. mañju).

มันทนา [มันทะ-] น. "มันทนา", เถื่องปะดับ, ภาธแต่ง (ป./ส. มณฺฑනා) (P./S. maṇḍanā).

มันทุกะ น. "มัฑฒุกะ", ภิบ, เอ้ยด (ป./ส. มณฺฑූක) (P./S. maṇḍūka).

มัดทนิยะ [มัดทะ-] 1. อ. "มัทนิยะ", ที่ชักจอบให้เมิา. น. ผู้เธ็ดให้ลืมอื่นหยิงใหยนำ

(ป. มชฺชีย?/ส. මදනීය) (P. majjīya?/S. madanīya).

มัดทวะ [มัดทะ-] น. "มัททวะ" => มัทวะ, ลอามอ่อนโยน เป้นธัมม์ข้ 1 ใน "ทิสผิธธาชุธัมม์"

(ป. มทฺทว/ส. මෘදුව?) (P. maddava/S. maṛduva?).

มันธุสา น. "มัญชุสา", หีบใส่เถื่อๆ (ป. มญฺชุสา/ส. මඤ්ජූෂා) (P. mañjusā/S. mañjūṣā).

มันลิกา น. "มัลลิกา", ดอภอ้อบ, ดอภมะลิ (ป./ส. මල්ලිකා) (P./S. mallikā).

"มัลลิกา หื ดอภมะลิ"; *bot. Jasminum sambac* (L.) Aiton. อาจ์ (Fam.) Oleceae.

มา 1. น. "มาส์", ดอวจันทร์, พระจันทร์ (ป. มา/ส. මාස) (P. mā/S. mās).

2. ก. มา ≠ ไป, ย้ายเอ้ำใก้บ่อนยู่ของผู้เอ้ำ.

มาละ น. "มาฬะ", เดือนสาม, เหัอบใส่กับเดือนหาๆสาภิล แม่น "เดือนมิบา"

≈ Fr. Mars/En. March (ป./ส. මාඝ) (P./S. māgha).

มาละบูชา น. "มาฬบูชา", บูชาเดือนสาม, ชื่ภาธเธ็ดบุญ ในมื้เพ็ง (ข. เฃญ) เดือนสาม อันเป้น มื้พระพุทธะเจ้ำปะชุมสิงพ์ และ ปิงอายุสังขาธ (ป./ส. มාඝපූජා) (P./S. māghapūjā).

มาละสีธะ น. "มาฬสิธะ", เดือนอ้าย = เดือนเจ้ยง, ชื่ดาอฆภ์ ฒ่อยที่ 5 = ดาอหัอว์อ

(ป. มාඝසීත) (P. māghasīra).

มาสะ น. "มาส", ลำ ดั่ง: "ขิอมาส" = ขิอหยอง, ขิอลำ

(ป. มාส/ส. මාස) (P. māśa /S. māsa).

"ขิอมาส หื ขิอลำ"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. อาจ์ (Fam.) Nelumbonaceae.

มาสิภ น. "มาสิภ", มาขิภ, มาตตา(มาตธา)เงิน ของชาออิมเดีย ตั้งแต่สมัยบูธาๆ

5 มาสิภ = 1 บาท (ป. มාසก/ส. මාෂක) (P. māsaka/S. māṣaka).

มายา น. ภาธหยอภลอง, ลอามบ่จธิง (ป. จิตฺต > จฺติ => จฺติ), ภิล

(ป./ส. මායා) (P./S. māyā).

มายากอน น. "มายากัธ", ลิบหยิ้นภิล, นักมายาภิล (ป./ส. මායාකර) (P./S. māyākara).

มาด 1. น. "มาตร์", เถื่องแหภอบาด, เอลา และ มุม

(ป. มตฺต/ส. මාත්‍ර) (P. matta/S. mātra).

2. น. "มาส", "มาෂ", ลำ; "บาๆบามาถุอ้ม ยามมาสใพ่เหยืองๆ" (สิบชัย)

(ป. มාස/ส. මාෂ) (P. māśa /S. māsa).

3. น. "มาส", พ่อยเดือน, ดอวจันทร์ (ป./ส. මාස) (P./S. māsa).

มาดา, มาตุ น. แม่ (ป. มාตา, มාตุ/ส. මාතෘ) (P. mātā, mātu/S. mātṛ).

มาดตา (เบิ่งลืน มาด-1 ยู่เหิา).

มาติภา น. มาจาภแม่, ฝ่ายแม่, อ้าๆแม่ (ป. มාติภา/ส. මාතෘකා) (P. mātikā/S. mātṛkā).

มาติ น. ธ่องเพื่องๆ, หาๆน้ำไหยู (ป. มාති) (P. mātī).

มาตุฆาด น. "มาตุฆาต", ภาธอ้าแม่ (ป. มාතුඝාත) (P. mātughāta).

มาตุคาม น. ผู้ยิง, แม่ยิง (ป. มාතුගාම) (P. mātugāma).

ມາຕຸດสา ນ. "ມาตุจฉา", ป้า, น้าสาว, เอื้อย ຫຼື ນ้องสาวของแม่

(ป. มาตุจฺฉา) (P. mātucchā).

ມาตุพูม ນ. "มาตุภูมิ", เมืองเกิด (ภ. ฉาติ, ภูเติต), บ้านเกิด, แผ่นดินแม่

(ป. มาตุภูมิ) (P. mātubhūmi).

ມาตุเรด ນ. (ภอม) "มาตุเรส", มาตุเรส, แม่, ผู้เป็นแม่

[มาตุ+ร+(ป. อิส/ส. อีศ)] [mātu+ra+(P. isa/S. īśa)].

ມาตุอิง ນ. (ภอม) "มาตุอิงค์", อิงค์แม่, ผู้เป็นแม่

① [ป. มาตุ+ร+(ป./ส. องฺค)] [mātu+(P./S. aṅga)].

② [ส. มาตฺฤ+(ป./ส. องฺค)] [mātṛ+(P./S. aṅga)].

ມาตุละ, ມาตุลา ນ. ลุง, น้าข่าอ (ฝ่ายที่ฝ่ายแม่) (ป. มาตุลา) (P. mātulā).

ມาตุลานี ນ. เอื้อยใพ้ ຫຼື น้องใพ้ ที่เป็นเมียของอ้าย ຫຼື เมียของน้องชายของแม่

(ป./ส. มาตุล+อานี) (P./S. mātula+inī).

ມาทยะ [-ทะ-] 1. ນ. น้ำเมา, ของเมา (ป. มชฺช, มชฺช) (P. majja, madya).

2. อ. "มาธยะ", กาง, ผ้าบ(ปาบ)กาง, พ่ดี, เป้นกาง, ธะหว่างกาง

(ป. มชฺฌิม/ส. มธฺย) (P. majjhima/S. madhya).

ມาทะ, ມาทะ [-ทะ-] 1. ນ. ภาธย่ำยี, ภาธบิด (ส. มาห, มาหน) (S. māda, mādana).

2. ນ. ภามเทพ (ป./ส. มหน) (P./S. madana).

ມาบ 1. ນ. "มาธ", สิ่งมาอัดอาง ขี่ให้เถิงถามดีที่ติมปะสิงค์, เทอดาพอกหนึ่ง

(ป./ส. มาธ) (P. māra).

2. ນ. ภาธนับ, ภาธอัดแหภา, อัตตา(อัตธา)อัดแหภา (ป./ส. มาน) (P./S. māna).

3. ก. มี เช่น: มานพธะบัตาทูธ = มีพธะบัตาทูธ (ข. มาน) (Kh. mān "méān").

4. ก. มีลูก, ถืพา เช่น: เอ้ำถืพา ຫຼື เอ้ำมาน; ນ. ฝักพาภสาลี "พาภสาลีหนึ่งมาน".

ມาบะ 1. ນ. ถามพยายาม, ถามขยาภขั่น, ถามตั้งใจเธ็ด, ภาธถือโต

(ป./ส. มาน) (P./S. māna).

2. ນ. ใจ. อ. เกี่ยวกับใจ (ป. มาน/ส. มานส) (P. māna/S. mānas).

ມาบะอิภา ນ. "มาณวิภา", ลิงสาอ, ลิงหนุ่ม (ป./ส. มาณวิภา) (P./S. māṇavikā).

ມาบัด 1. ນ. "มานัตต์" => มานัต, ในอินัยของสิงพ์ เอิ้นพิธีกัมม์ย่างหนึ่ง ที่เธ็ดให้ภิกขุ

(-ชุ) ผู้ต้องอาบัติสังพาทิเสท แล้วพ้นจากอาบัตินั้นได้ เธ็ดภว่า "มานัต" ຫຼື "มานัตกัมม์"

แปว่า ภาธนับอัน ถึ เมื่อ "ยู่ปธิอาส" ถิบจำนอนอันที่ต้องอาบัติ ซึ่งอำไว้แล้ว ต้องมาปะพิติ

"มานัต" อีก 6 อัน (ป. มานตฺต) (P. mānatta).

ມาบดา ນ. "มาธดา", แม่ (ป. มาตา/ส. มาตฺฤ) (P. mātā/S. mātṛ).

ມาบิด ນ. "มานิต", ผู้ที่ถินับถือ, ผู้ถินบิยม. อ. เป้นที่บิยม (ป./ส. มานิต) (P./S. mānita).

ມาบี ນ. ถินมีมานะ (ป./ส. มานี) (P./S. mānī).

ມาบิย 1. ນ. "มาณิพ", ถินหนุ่ม, ชายหนุ่ม (ป./ส. มาณว) (P./S. māṇava).

2. ນ. "มานิพ", ถิน มาจากคำสัพท์ "มนุ" (ป. มนุ => มานว) (P. manu => mānava).

ມาโมด 1. ນ. "มโนชฺ", เกิดแต่ใจ" ถึ ถอามธัภ (ส. มโน+ชฺ) (S. mano+ja).

2. อ. "มโนชฺญ์", เป้นที่พึใจ, งาม (ส. มโนชฺญ) (S. manojaña).

ມาธะ, ມาธา (ถอามพายเดียวกับ มาน-1 ยู่เหิง) ນ. เทอดาจำพอกหนึ่ง มีใจยาป, ยักย์(-ช์), ผู้ถอยทำลายอัดขวางถินอื่น ขี่ให้เถิงถอามดีได้ (ป./ส. มาธ) (P./S. māra).

ມาธะถา ນ. "มาธถา", มัถถา, หาง, หางเห้ากอ (ป. มคฺคา/ส. มารฺคา) (P. maggā/S. mārgā).

ມาธะยาด ນ. "มาธยาช", ภิธียาอาจา ที่สะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ให้เห็น

(ป. มริยาทา/ส. มรฺยาทา) (P. mariyādā/S. maryādā).

ມาธะสี ນ. "มาธสิ", นาง, นางงาม (ส. มาธศฺรี/ป. มาธสิรี) (S. māraśrī/P. mārasiri).

ມาลา ນ. ธอาดดอกไม้, ธะเบ้ยบ (ข. เฌป, ธเปฺป), ดอกไม้, พวก, สาย, แถอ

(ป./ส. มาลา) (P./S. mālā).

ມาลาภาบ ນ. "มาลาภาธ", ช่างร้อยดอกไม้ (ป./ส. มาลาภาว) (P./S. mālākāra).

ມาลินี ນ. แม่ญิงผู้แต่งพองดอกไม้ (ป./ส. มาลินี) (P./S. mālinī).

ມาลิ 1. ນ. ดอกไม้, ธอาดดอกไม้ (ป. มาลิ/ส. มาลินฺ) (P. mālī/S. mālin).

2. ນ. ดอกมะลิ ຫຼື ดอกมัลลิภา;

"ดอกมะลิ"; *bot. Jasminum sambac* (L.) Aiton. องศ์ (Fam.) Oleceae.

ມาลัย ນ. ธอาดดอกไม้, พองมาลัย (ป./ส. มาลย) (P./S. mālaya).

มิถะ, มิถา [มิภะ-] ນ. ชื้น, ภอาง, ฝาน, สัต(สัตอ์)ป่า (ป. มิค/ส. มฤค) (P. miga/S. mṛga).

มิถสันยี [มิภะ-] ນ. "มิถสัญญี" => มิถสัญญี, ชื่ยุถ ຫຼື สมัยหนึ่ง ซึ่งมีแต่ภาธอ้าฝันกับตาย

(ป. มิคสญฺญี/ส. มฤคสꣳชฺญิน) (P. migasaññī/S. mṛgasaṃjñin).

มิถสิระ [มิภะ-] ນ. ดาวฤกษ์ กุ่มที่ 5 มี 3 ห่วยนำกัน; เดือนอ้าย ຫຼື เดือนเจ้ยง

(ป. มิคสิร/ส. มฤคศิร) (P. migasira/S. mṛgaśira).

มิถชาด [มิภะ-] ນ. "มิถชาติ", สัต(สัตอ์)ป่า, จำพอกภอาง, ฝาน

(ป. มิคชาติ/ส. มฤคชาติ) (P. migajāti/S. mṛgajāti).

มิถลุด, มิถลุทะ [มิภะลุดทะ-] ນ. "มิถลุทก์", มิถลุทะ, นายพาน, ถินล่าสัต(สัตอ์)ป่า

(ป. มิคลุทฺท, มิคลุทฺทก) (P. migaludda, migaluddaka).

มิถี ນ. ภอางโตแม่ (ป. มิคี/ส. มฤคี) (P. migī/S. mṛgī).

มิถอม [-ถอม] ນ. ชื่นาตตา(มาตธา)แหภาตามอิธีเมตธิภ มีอัตตา(อัตธา) = 1/1.000 ของ 1

มิลลิแม้ตธ์, อักษ์ธะหรั้ใช้อ่า มิ.ถ (ฝ. มิกฺร์/อ. มิถฺอม) (Fr./En. micron).

มิโถธภะถาม [-โถฺธภะถาม] ນ. ชื่นาตตา(มาตธา)ชั่งตามอิธีเมตธิภ มี อัตตา(อัตธา) = 1/1.000 ของ

1 มิลลิภะถาม (ฝ. มิกฺโธฺรภฺถาม/อ. ไมคฺโธฺรภฺถาม) (Fr. microgramme/En. microgram).

มิโถธลิด [-โถฺธ-] ນ. "มิโกธ(กโธ)ลิตร์", ชื่นาตา(มาตธา)ของตามอิธีเมตธิภ มี อัตตา(อัตธา) =

1/1.000 ของ 1 มิลลิลิตธ์ (ฝ. มิคฺโธลิตฺธ/อ. ไมคฺโธลิเติธ์) (Fn. microlitre/En. microliter).

มิสภะอับ [มิถสะ-] ນ. "มิสภอับ", ชื่สอบของพระอิบหธ์ 1 ใบ 4 แห่ง, ป่าที่มีไม้ต่างๆ

[(ป. มิสฺสก/ส. มิศฺรก)+อน] [(P. missaka/S. miśraka)+vana].

มิลักขะ ນ. ถินป่าเถื่อน (ป. มิลกฺข/ส. ฦฺราวิฑ) (P. milakkha/S. drāviḍa ≈ En. dravidian).

มิถยา [มิถยะ-] (ถอามพายเดียวกับภับ มิถสา-1 ยู่ลุ่ม) อ. "มิจฉา", ผิด

(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา) (P. micchā/S. mithyā).

มิถุน ນ. ชื่กุ่มดาวธาสีที่ 2. ก. มิเผสสัมพันธุ์กับ: ธาสีอ่า "เมถุน", เถือนอ่า "มิถุนา"

(ป. เมถุน/ส. มิถุน) (P. methuna/S. mithuna).

มิด 1. ນ. "มิต", พู่, เสี่ธอ, เผื่อน, สหาย (ป. มิตฺต/ส. มิตฺร) (P. mitta/S. mitra).

2. อ. "มิส", มิสภะ, เจือ, ปิน

(ป. มิสฺส, มิสฺสก/ส. มิศฺร, มิศฺรก) (P. missa, missaka/S. miśra, miśraka).

3. ก. ขี่ปาภ, ขี่เพ้ง, ยู่ล้าๆ, ยู่ชื่ๆ. น. ขี่มิถำถิดเห็น.

มิดสา 1. (ถอามพายเดียวกับภับ มิถยา ยู่เหิง) อ. (ภอม) "มิจฉา", ผิด: นักปธาชุฒ์แปง

เป้นธูปสับสภฆต "มฆจฉา" กัมมิ (ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา) (P. micchā/S. mithyā).

2. ก. ขี่ต้องปาภ, เชิาเอ้ำ, ยู่เสียๆ (เป้นถำสั่ง).

มิดสากัมมันตะ [-กำ-] ນ. "มิจฉากัมมันตะ", เอัธภาธอับผิด

(ป. มิจฺฉากมฺมนฺต) (P. micchākammanta).

มิดสาจาม ก. "มิจฉาจาธ", ภาธปะพึถีผิด, ถอามปะพึถินอภใจกับ ธะหว่างๆ ผิว และ เมัธ

[(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา)+อาจาธ] [(P. micchā/S. mithyā)+ācāra].

มิดสาชิบ ນ. "มิจฉาชีพ", ภาธหากินในหางผิด

[(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา)+อาชีอ] [(P. micchā/S. mitthyā)+ājīva].

มิดสาทิดถิ ນ. "มิจฉาทิยกิ" => มิจฉาทิภิ, ถอามถึดเห็นผิด, หลุบผิที่ผิดพลาด

(ป. มิจฺฉาทิฏฺภิ/ส. มิถฺยาทฤษฺฏิ) (P. micchādiṭṭhi/S. mitthyādṛṣṭi).

มิดสาอาจา ນ. "มิจฉาอาจา", ถำเอ้ำที่ผิดพลาด

[(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา)+อาจา] [(P. micchā/S. mitthyā)+vācā].

มิดสาอายาม ນ. "มิจฉาอายาม", ถอามเพ้ยธที่ผิด, ถอามพยายามที่ผิดพลาด

① (ป. มิจฺฉา+อายาม) (P. micchā+vāyāma).

② (ส. มิถฺยา+อฺยายาม) (S. mithyā)+vyāyāma).

มิดสาสะติ ນ. "มิจฉาสติ", ถอามนึภถึด(ถึด)ในหางที่ผิด

[(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา)+สติ] [(P. micchā/S. mithyā)+sati].

มิดสาสะมาถิ ນ. "มิจฉาสมาธิ", ถอามตั้งใจผิด

[(ป. มิจฺฉา/ส. มิถฺยา)+สมาธิ] [(P. micchā/S. mithyā)+smādhi].

มิดสาสังกับปะ ນ. "มิจฉาสังกัปปะ", มิถยาสังกัลปะ, ถอามธึ่นตองผิดพลาด

(ป. มิจฺฉาสงฺกปฺป/ส. มิถฺยาสงฺกลฺป) (P. micchāsaṁkappa/S. mithyāsaṃkalpa).

มิดทะ ນ. "มิทธะ", ถอามหั้แห้ (ป./ส. มิทฺธ) (P./S. middha).

มิดถี ภ. "มิทธิ", หั้แห้ (ป./ส. มิทฺธิ) (P./S. middhī).

มิดจิด [มิดตะ-] ນ. "มิตตจิตต์" => มิตจิต, ไมตธีจิต, ถอามถีใจบำ, ถอามเอื้ออาธีบำเผื่อน

[(ป. เมตฺติ/ส. ไมตฺรี)+(ป. จิตฺต/ส. จิตฺธ) => มิตจิต, ไมตฺธีจิต].

(P. metti/S. maitrī)+(P. citta/S. citra) => mitacita, maitrīcita].

มิตพาบ [มิดตะ-] ນ. "มิตตภาพ" => มิตภาพ, ภาธเป้นพู่เผื่อนกัน, ภาธเป้นเสี่ธอ, ภาธเป้น

มิตสหายกับ [(ป. มิตฺต/ส. มิตฺธ)+ภาว] [(P. mitta/S. mitra)+bhāva].

มิบ, มิบา ນ. ชื่ดาอฆภย์ ธาสีที่ 12 ถึ ดาอธูปปา เธ็ธภว่า "ธาสีมิบ" ภิงกับเดือน 3 เห้ธบกับ

ເດືອນທາງสากิล ແม่น ເດືອນมีนา = Fr. Mars/En. March (ป./ส. มีนา) (P./S. mīnā).

มุก 1. น. "มุข", หน้า, ปาก, ทาง, หัวหน้า (ป./ส. มุข) (P./S. mukha).

2. อ. "มุคธ์", โง่, บ่ธู้เถ้องสา (ส. มุคฺธ) (S. mugdha).

มุกละ 1. (ลำเถ้อกับกับ มุทละ ยู่ลุ่ม) น. ถั่วเอ้อ, "มุทละ" ก็ว่า

(ป. มุหฺค/ส. มุคฺค) (P. mudga/S. mugga).

"ถั่วเอ้อ"; *bot. Vigna radiata* (L.) R. Wilszek. อิงส์ (Fam.) Leguminoceae, Fabaceae.

2. น. "มุคธะ", ไม้ล้อน. ถ้าจะให้ถืกต้องแท้ ลำเล้ำเดิม ลิงท้ายต้องหับล็บ ดั่งลุ่มบี้

(ป. มุคฺคธ/ส. มุหฺคธ) (P. muggra/S. mudgra).

มุกดา น. ไอ่มุก (หน้าจะเป้น "ไอ่มุกต์"?), แก้วอย่างดีแนวหนึ่ง สีพิ่นๆ แก้วนี้เกิดจากไอ่

ทอยจำพวกภาบก็ (ป. มุตฺตา/ส. มุกฺตา) (P. muttā/S. muktā).

มุกดาหาบ 1. น. "มุกดาหาธ", สายลำไอ่มุก ("ไอ่มุกต์"?)

[(ป. มุตฺตา/ส. มุกฺตา)+อาหาร] [(P. muttā/S. muktā)+āhāra].

2. น. "มุกดาหาธ", ชื่อแอวแขอวหนึ่ง ยอวประเทสไทย์.

มุกมาด [มุกกะ-] น. "มุกต์มาส", มุกต์มาส, แก้วมุก และ ลำ

(ป. มุตฺตมาส/ส. มุกฺตมาส) (P. muttamāsa/S. muktamāśa).

มุขยะ [มุกขะหยะ] อ. สำคัน (ข. สำคาน), เป้นใหจ่ (ส. มุขย) (S. mukhaya).

มุโขโลกบะ [-โลกกะหบะ] น. กาธเห้นแก่หน้า, เห้นแก่พวก (ป. มุกฺโขโลกน) (P. mukkholokana).

มุงกุด น. "มุงกุย", มิงกุย, ยอด, จอม, เถ้องสุบหัวขอวพระเจ้าแผ่นดิน

(ป./ส. มกุฏ) (P./S. makuṭa).

มุงกุดธาชุกุมาบ [-ธาดชะ-] น. "มิงกุยธาชุกุมาธ", โอธิสขอวเจ้าแผ่นดิน ผู้จะได้สืบธาชุย์

(ป./ส. มกุฏธาชกุมาร) (P./S. makuṭarājakumāra).

มุงคุน น. "มุงคุล", สิ่งนำถวามสุข ถวามจเธิญมาให้ (ป./ส. มงฺคล) (P./S. maṅgala).

มุจลิน [มุถจะ-] น. "มุจลินท์", ต้นกะโดนบ้า, ชื่อหองใหจ่แห่งหนึ่ง ในป่าหิมพานต์

(ป. มุจลินฺท) (P. mucalinda).

"ต้นกะโดนบ้า"; *bot. Barringtonia acutangula* (L.) Gaertn. อิงส์(Fam.) Lecythiodaceae.

มุสา อ. ขี่จธิๆ (ป. จิตฺตํ > จุธิ => จุธิ), ติอะ (ป. มุสา/ส. มฺฤษา) (P. musā/S. mṛṣā).

มุสิก น. หู (ป. มูสิก) (P. mūsika).

มุด อ. "มุตต์" => มุต, ซึ่งพ้นแล้อ (ป. มุตฺต/ส. มุกฺต) (P. mutta/ S. mukta).

มุดสา อ. "มุจสา", สลิบ, น. ถอางหมิๆ, ถอามมิอเมิา

(ป. มุจฺฉา/ส. มุรฺฉา) (P. mucchā/S. murchā).

มุดติ 1. น. "มุตติ", ภาธพ้น (ป. มุกฺติ/ส. มุกฺติ) (P. mutti/S. mukti).

2. น."มุติ", ถอามธู้สึก, ถอามเห้น, ถอามเอ้ำใจ (ป. มุติ) (P. muti).

มุตะ ก. ธู้แล้อ (ป. มุต) (P. muta).

มุติง, มุทิง น. "มุติงค์", มุทิงค์, กองสองหน้า, กองตะโพน

(ป. มุติงฺค/ส. มรฺทงฺค) (P. mutiṅga/S. mṛdaṅga).

มุทละ [มุถ-] 1. (ลำดองกับ มุกละ-1 ยู่เหิง) น. ถั่วเอ้อ, "มุถละ" ก็ว่า

(ป. มุหฺค/ส. มุคฺค) (P. mudga/S. mugga).

"ถั่วเอ้อ"; *bot. Vigna radiata* (L.) R. Wilszek. อิงส์ (Fam.) Leguminoceae, Fabaceae.

2. อ. "มุทถละ", ไม้ล้อน (ป. มุหฺคธ/ส. มุคฺคธ) (P. mudgara/S. muggara).

มุดหา 1. น. "มุทธา", ยอด, หัว, บ่อนสุด, เหือก

(ป. มุทฺธา/ส. มูรฺธา) (P. muddhā/S. mūrdhā).

2. น."มุทหา", ดอางตธา(ภา), เถื่องหาย, แหอนภา(ตธา), แบบพิมพ์, เถื่องสำหับติภา

(ป. มุทฺทา/ส. มุทฺรา, มุทฺธิภา) (P. muddā/S. mudrā, mudrikā).

มุดหาพิเสภ น. "มุทธาภิเสภ", มุธธาภิเบภ", บ้าหิดสิง (ป. ไสจ/ส. เสฺวจ) เสัธธ ในเวลาตั้งให้

เป้นพระเจ้าแผ่นดิน หื พระธาชุๆ

(ป. มุทฺธาภิเสภ/ส. มูรฺธาภิเษภ) (P. muddhābhiseka/S. mūrdhābhiṣeka).

มุหา น. ถวามยินดี, ถวามสุขใจ (ป. มุทา) (P. mudā).

มุหิภา น. ลิบยับลำบิหภอิ (ตามที่เอ้ำใจ ลำ = ยับ, ธ้อง, ส่วน ธำ = ธะบำ, ฟ้อนธำ)

(ป. มุทิกา) (P. mudikā).

มุหิตา น. ถวามมีใจยินดี ในเมื่อเห้นผู้อื่นได้ดี (ป. มุทิตา) (P. muditā).

มุหุ อ. อ่อนหวาน, อ่อน (ป. มุทุ) (P. mudu).

มุหุตา น. ถวามอ่อนหวาน, ถวามเป้นผู้มีใจอ่อนน้อม. อ. สิ่งที่ยินดี

(ป. มุทุตา) (P. mudutā).

มุนหะ อ. "มุตหะ", เก้ำๆ, โล้น (ป./ส. มณฺฑ, มณฺฑก) (P./S. maṇḍa, maṇḍaka).

มุนหา น. "มุตหา", ชื่อไม้ฟุ่ม(พุ่ม)แนวหนึ่ง ใบใหจ่ ดอกสีเหลืองนวล กิ่นหอม

(ป./ส. มณฺฑา) (P./S. maṇḍā)

"ดอกมุตหา"; *bot. Magnolia liliifera* (L.). อิงส์ (Fam.) Magnoliaceae.

มุนหธม น. "มุนเห้ธธ", ผาสาท (ป. ปาสาท/ส. ปฺราสาท), ห้โธง; ลิบส่วนหมวงหมายพาภับ

อ่าแต่ "มินเห้ธธ" (ป./ส. มนฺทิร) (P./S. mandira).

มุนติ น."มุนติ" <= มินติ, มินตธิ, ที่ปธึกษา (ป. ปฺธิกฺขา/ส. ปฺธิกฺษา), ผู้แนะนำ, ผู้ปธึกษา

ธาชุภาธ, ผู้มีถวามถึด(ถิด)ดี, ข้าธาชุภาธชั้นใหจ่

(ป. มนฺติ/ส. มนฺตฺริ) (P. mantī/S. mantrī).

มุนี, มุนิ น. นักปธาชุย์, ฮาษี, พระสิงพ์, นักขอชุ (ป./ส. มุนิ) (P./S. muni).

มุนิน น. "มุนินท์", มุนินทธ์, ยอดนักปธาชุย์, พระพุทธะเจ้า

[มุนิ+(ป. อินฺทฺร/ส. อินฺทฺร)] [muni+(P. inda/S. indra)].

มูภ 1. อ. ใบ้, เงิธบ, บ่มิเสัธง (ป./ส. มูก) (P./S. mūka).

2. น. ข้ำมูภ, น้ำเมือกที่ไหลออกจากธูถัง.

มูด, มูตะ น. "มูตต์" => มูต, น้ำเยี่ธง. ก. เยี่ธง (ป. มุตฺต/ส. มูตฺธ) (P. mutta/S. mūtra).

มูน น. "มูล", ธาภ, เหงื้า, ภิภ, เล้ำ, ที่ถิ้งเดิม. น. "มูล", ธาถา, ต้นหึน

(ป./ส. มูล) (P./S. mūla).

มูนสัด น. "มูลสัตต์" => มูลสัต, มูลสัตว์, สิ่งเสสเหลือจากสัต(สัตว์) = ข้สัต(สัตว์)

[มูล+(ป. สตฺต/ส. สตฺว)] [mūla+(P. satta/S. satva)].

มูนมังง น. "มูลมังส์", ทธัพย์สินบัติเดิม, สินบัติที่ได้ธับ มาจากพ่อแม่

(ป./ส. มูล+ป. มำส => มูลมาฺส) (P./S. mūla+P. maṁsa => mūlamaṁsa).

มูละ (ถวามพายเถ้อกับกับ มูน ยู่เหิง).

มูลา อ. หิหนึ่ง, ถธั้ง (ข. ถฺธา) แธภ. น. ดาวข้าวน้อย หื ดาวแมว

(ชวา. มูล) (Javā. mūlā).

มูลิภากอน น. "มูลิภากำธ", อ้อยข้าธับใช้แหบติน ของเจ้าพระแผ่นดิน

(ป. มูลิกาภาภ) (S. mulikākara).

เม 2. น. "เมห์", น้ำเยี่ธง (ป./ส. เมห) (P./S. meha).

1. น. แม่ (ข. เม/อ. แหม้) (Kh. me/Viet. mẹ).

3. น. "เมล์", หังสื หื ของที่สิ่งหาๆไปสมิย์ (ส. ปฺไธษตีย, ไปฺธษตีย), ยานพาหนะปะจำหาๆ

ดั่ง: ธิฤเมล์, เธือเมล์ (ฝ. มายล์/อ. เมล์) (Fr./En. mail).

เมก น. "เมฆ", อายน้ำที่โธมภับเป้นก้อน, ก้อนอี๋เฝื้อ (ป./ส. เมฆ) (P./S. megha).

เมขลา [เมกขะหฺลา] น. "เมขลา", บาๆเทพธิดาปะจำสมุท, บาๆเทพธิดาปะจำฟ้าเหงื่อม แป

อ่า สายธัดแอว, สายแอวแม่ผิๆ (ป./ส. เมขลา) (P./S. mekhalā)

เมด, เมสา น. "เมส", เมสา, เมขา, แบ้, หมู่ดาวธาสีที่ 1 แม่นดาวธูปแบ้ เป้นเดือนที่ 4 เหัธยใส่

สากิล (แต่เป้นเดือนที่ 5 ของลาว). ถ้าเป้นธาสีเอ็นอ่า "ธาสีเมส" ดั่ง; "ขอบเมือภัธติเต้า

สเถัธธเมิาในเมส" (สีนชุ้ย) (ป. เมสา/ส. เมษา) (P. mesā/S. meṣā).

เมดไต น. "เมไตย์", เมไตธย์, ชื่อของพระพุทธะเจ้าผู้ที่จะมาตรัส (ข. ฤธาส์) ธู้ ในกายหน้า

(ป. เมตฺเตยฺย/ส. เมตฺไตย, เมไตฺรย) (P. metteyya/S. metraiya).

เมถุน 1. น. "เมถุน", ภาธเสพภามลุถ, ภาธธ่วมเพสสัมพันธ์กัน ธะหว่าๆ ชาย และ ผิๆ.

2. น. ดาวลิบคู่, ถ้าเป้นธาสี เอ็นอ่า "ธาสีเมถุน", ถ้าเป้นเดือน เอ็นอ่า "เดือนมิถุนา"

(ป. เมถุน/ส. มิถุน) (P. methuna/S. mithuna).

เมทะ, เมโท น. มันข้น (ป. เมห, เมโห) (P. meda, medo).

เมทะนิ น. "เมทนี", แผ่นดิน (ป./ส. เมทนิ, เมทินี) (P./S. medanī, medinī).

เมทะนิดิน น. "เมทนิดิล", พื้นแผ่นดิน (ป./ส. เมทนีตล) (P./S, medanītala).

เมทา น. "เมธา", ปัลยา, ถวามฉลาด (ข. ฉฺลาต), ถวามธู้ (ป. เมธา) (P. medhā).

เมทาวี น. "เมธาวี", นักปธาชุย์ (ป. เมธาวี) (P. medhāvī)

เมธัย [-ไธ] "เมธัย", ถัดแปงมาจากลำว่า "มทะ" แปว่า อ. มึนเมิา

(ป. มท => เมธย) (P. mada => meraya).

เมธุ น. ชื่ภูเอ้ายู่ภาๆจักธวาล ยอดเป้นบ่อนตั้งเมืองสอัธธ์ ชั้นดาวดึงส์, บ่อนเผิาสิพ

ที่มีหงักลาเป้นยอดแหงม. ลำนี้ ลิบลาวส่วนหมวงหมายพาภับเอ้ำว่า "เมม?"

(ป. เมรุ) (P. meru).

เมธุมาด น. "เมธุมาส", เมธุมาส, ภูเอ้าลำ

[เมธุ+(ป. มาส/ส. มาส)] [meru+(P. māsa/S. māśa)].

เมธุธาด น. "เมธุธาชุ", เจ้าแห่งภูเอ้า [ป. เมรุ+(ป./ส. ธาชุ)] (P. meru+(P./S. rāja)].

เมลกะ [-ละ-] น. หมู่, ปะชุม (ป./ส. เมลก) (P./S. melaka).

ເມັງ ນ. "ເມັ̀ນ̀ຈ̀" => ເມັງ, ເຕັ̀ຈ, ບ່ອນນອນ; ຄົນລາວສ່ວນໜ້ອງໜ້າຍພາກັນວ່າແຕ່ "ເມັງ" (ປ./ສ. ມญฺจก => ຂ. ເมญฺจ) (P./S. mañcaka => Kh. meñc "meñch").

ເมน (ຄຳເດັ̀ອກັນກັບ ເมธุ ຢູ່ເທິງ) ນ. ບ່ອນເຜົ̀າຄົ̀ພ ທີ່ເຮັ̀ດໜ້ຶງຄາເປັນຍອດ, ຣາຊາສັ̀ພທ໌ວ່າ "ຫໍພຣະເมธ" ໝາຍເຖິງ ຍອດເຂົາທີ່ເປັນບ່ອນຕັ̀ງເมืองสอัธธ์ ຊັ̂ນດາວດึงส์ (ป. เมรุ) (P. meru).

ແมน ນ. ເทอดๆ, สอัธธ์; ເປັນຄຳເຮັ̀ຽກຄົນລາວ ເมื̂ອຍັງຢູ່ໃນປะเทสจีน แຂวงยูนาน ໃນປັจจุบัน ຫຼື ໜองแส ໃนสมัยก่อน ว่า "พวกแมน".

ມົงกุด ນ. "ມົงกุย", ເຄื̀ອงปะดับหົว (ป. มกุฏ/ส. มุกุฏ) (P. makuṭa/S. mukuṭa).

ມົน 1. ນ. "ມົนต์", ຄຳลักดึสิทธิ์, ຄຳสำห฼ับสูต (ป. มนฺต/ส. มนฺตฺร) (P. manta/S. mantra).

2. ก. "ມົล", สึกปฮิก (ป. สภปฺรก), ມือໜอง, บໍ่บໍธิสุทธิ์ (ป./ส. มล) (P. /S. mala).

3. อ. บໍ่ยาอ, บໍ่ภົม, บໍ่ธิ.

ມົนเดีย ນ. "ມົ̀ตทิป", เธืือนยอดมี 4 เห฼̂ยม (ป. มณฺฑป) (P. maṇḍapa).

ມົนตี (ຄຳเดัอกันกับ มุนตี ยู่เทิง) ນ. "ມົนตี(-ตธิ)", ที่ปธึกษา (ป. ปฺธิภฺยา/ส. ปฺธิภฺษา), ผู้แนะนำ, ผู้ปธึกษาธาชาการ, ผู้มีอามลึด(ลิด)ดี, อ้าธาชาการชั̂นใหฮ่ (ป. มนฺตี/ส. มนฺตฺรี) (P. mantī/S. mantrī).

ມົนทิน ນ. "ມົ̀ตทิล", อิงล้อม, บໍ่ธิเอต, แຂอว(ขแอว) (ป. มณฺฑาล) (P. maṇḍala).

ມົนโท ນ. "ນางมົ̀ตโท", มเหสิของทิสภักก์ (ทิสภักก์ = ผู้มีสีบหิอ), แม่ของนางสีดา (ป./ส. มณฺโท) (P./S. maṇḍo).

ມົนทฮุน (ຄຳเดัอกันกับ มุนทฮุน ยู่เทิง) ນ. "ມົนเทัฮุธ", อัง (ข. วงฺ่ "véang"), ผาสาท (ป. ปาสาท/ส. ปฺราสาท), เธืือนห฼วง (ป./ส. มนฺทิธ) (P./S. mandira).

ມົนทฮุนบาน ນ. "ມົ̀ตเทัฮุธบาล", ภาธปักถธอง (ข. ถฺธง) ภายในพธะธาชวัง (ข. วงฺ่ "véang") (ป./ส. มณฺฑิธปาล) (P./S. maṇḍirapāla).

ມົนธึดี 1. ນ. "ມົลฮูดี" (หื "ມົนธึดี" ภໍสุดแล้วแต่จะเธัฮุน), ใจมืือหมอง, ใจเสี้าหมอง, ใจดำ [(ป./ส. มล)+ธติ => ท. มลฤดี] [(P./S. mala)+rati => Th. molɤ̀ədīi].

2. ນ. "ມົนฮูดี" (หื "ມົนธึดี" ภໍสุดแล้วแต่จะเธัฮุน), ถอามดีใจ [(ป. มน/ส. มนส)+ธติ => ท. มนฤดี] [IP. nama/S. manas)+rati => Th. monɤ̀ədīi].

ໂมภ, ໂมภะ 1. ນ. "ໂมภ์", โมภ์, ถอามหุภย์, ห฼ุดพ้น, นิพพาน (ป. โมกฺข/ส. โมกฺษ) (P. mokkha/S. mukṣa).

2. ນ. หิอหน้า, ปะธาน (ป. โมกฺข/ส. มุขฺย) (P. mokkha/S. mukhya).

ໂมภะทัม [-ทำ] ນ. "ໂมภธัมม์", โมภบธัธม์, ภาธห฼ุดพ้น, นิพพาน (ป. โมกฺขธมฺม/ส. โมกฺษธรฺม) (P. mokkhadhamma/S. mokṣadharma).

ໂมถะ อ. "ໂมพะ", เปล่า, บໍ่มีปโยชฆ์, ใช้ภาธบໍ่ได้ (ป./ส. โมฆ) (P./S. mogha).

ໂมถะสัมยา ນ. "ໂมพสัมยา", สัมยาที่บໍ่มีปโยชฆ์, สัมยาที่ใช้ภาธบໍ่ได้ [โมฆ+(ป. สญฺญา/ส. สꣳชฺญา)] [mogha+(P. saññā/S. saṃjñā)].

ໂมถิยะ อ. "ໂมพิยะ", อาจเป็นโมพะ, อาจบໍ่มีปโยชฆ์ (ป./ส. โมฆิย) (P./S. moghīya).

ໂมง ນ. "ມิงถธ์ => โมง?, บาลิภา, อัตถา(อัตถา) ภำหนิด (ข. ภำง่) เวลา: เวลา 60 บาที ห฼ื 360 อึบาที = 1 ชั่วโมง

① (ฝ. โมงฺตฺธ/อ. วอตฺจ) (Fr. montre/En. watch).

② (ป. นาฬิกา/ส. นาฑิกา) (P. nāḷikā/S. nāḍikā).

ໂมสกะ [-สะ-] ภ. "ໂมสกะ", โมบกะ, โจธ, ลิบอี้ลัก (ป. โมสก/ส. โมษก) (P. mosaka/S. moṣaka).

ໂมสมะ [-สะ-] ภ. "ໂมสมะ", โมบถะ, ภาธปั้น, ภาธลัก, ภาธอะโมย (ป. โมสน/ส. โมษณ) (P. mosana/S. moṣaṇa).

ໂมทะนา ภ. "ໂมทนา", ยินดี, ม่อนชื่น (ป. โมทนา) (P. modanā).

ໂมธา ນ. นิภยูๆโตผู้; หินลานชนิดหนึ่ง เป้นหินมีค่า (ป./ส. โมธ) (P./S. mora). "นิภยูๆ"; *orn. Pavo muticus*. อิงส์ (Fam.) Phasianidae.

ໂมธี ນ. นิภยูๆโต(ตัอ)แม่, ผ้าชนิดหนึ่ง (ป. โมธี) (P. morī).

ໂมลี ນ. โมลิ, จอม, ยอด, เก้าผิม (ป. โมลิ/ส. เมาลิ) (P. moli/S. mauli).

ໂมหะ ນ. ถอามห฼งใจ, ถอามโง่จ้า (ป./ส. โมห) (P./S. moha).

ໂมหะคะติ ນ. "โมหะคติ", ถอามอำเภ้ธูงย้อนถอามโง่ (ป./ส. โมหาคติ) (P./S. mohagati).

ໂมหันธ ນ. "โมหันธ์", ถอามมืดมิอย้อนถอามห฼งใจ: "อันธะ" = มืดมิอหัง 2 ด้าน (ป./ส. โมห+อนฺธ => โมหานฺธ) (P./S. moha+andha => mohandha).

ໂมโห ນ. ถอามเภัธูดธ้าย, ถอามห฼งใจ (ถอามหมายในภาสาลาอ และ ไทย์): แต่ภาสาปาลิ ให้ถอามหมายว่า โง่, งิมงายใจ(งอายใจ), ห฼งลืม (ป./ส. โมห) (P./S. moha).

ມໍธะถิภ ภ. "มฆถิภ" => มໍธถิภ, มูลมังส์, สิ่งของจาภลิบที่ตายไปแล้อ

(ป. มตก/ส. มฺฤตก) (P. mataka/S. mṛtaka).

ມໍธะนา ภ. "มໍธนา", ตาย. น. ถอามตาย (ป./ส. มธณ) (P./S. maraṇa).

ມอง 1. น. "มอง", เถื่องมืหาปาชนิดหนึ่ง เป้นตาพ่าๆยาอ (ข. มง, ปฺรมง) (Kh. môn "mông", pramôn "pramông").

2. ก. เบิ่ง, เพ่งเบิ่ง, แนมเบิ่ง.

ມอบ ภ. "มธ" => มໍธ, ตาย (ป. มธ/ส. มฤ) (P. mara/S. mṛ).

ມอบ อ. "มอล", หัางเผิด(ผิด), หัางปอๆ (ข. มอล) (Kh. mual).

ไม ນ. "ไมล์", ชื่นาตตา(มาตธา)แหภของอังภลิส: 1 ไมล์ = 1.600 แม็ตธ์ (ฝ. มิล/อ. ไมล์) (Fr./En. mile).

ไมตธิ [-ตฺธิ] ນ. ถอามปาตถนาดี (ป. เมตฺติ/ส. ไมตฺธี) (P. metti/S. maitrī).

ເมิาลิ ນ. โมลิ, จอม, ยอด, เก้าผิม (ป. โมลิ/ส. เมาลิ) (P. moli/S. mauli).

ย

พยัลชนะโต(ตัอ)ที่ 21 เป้นพอกอักบໍ่ธภาๆ (บูธาณเลิยใช้เป้นโต(ตัอ)สะภิดดั่งเดัอกันกับโต(ตัอ) ย, สำห฼ับคำที่มาจาภภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสภฆต, ... แต่เดัอนี้ แม่นถูภย้ายไปโธมยู่บ่าโต(ตัอ) ย ผั้นแล้อ.

ร

พยัลชนะโต(ตัอ)ที่ 22 เป้นพอกอักบໍ่ธต่ำๆ ใช้เป้นโต(ตัอ)สะภิดพิเสส ในพยางค์ภางคำ สำห฼ับคำลัพท์ที่มาจาภภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสภฆต, ... เอลาใช้เป้นโต(ตัอ)สะภิด ลาอเธ็าอ่านออภเสัอฆถืดั่งมีโต(ตัอ) บ สะภิด ดั่ง: สัธเสิย, สา้างสัธย์, จัธยา ...

ธยาง [ธะ-] ນ. "ธยางค์", ส่วนที่ยื่นออภจาภส่วนห฼ักของธ่างภายของสิ่งที่มีชิอิต เช่น: แขน, ขา, ลิปา เป้นต้น (ป./ส. ธย+องฺค => ธยางฺค) (P./S. raya+aṅga => rayāṅga).

ธถะ [ธะ-] ນ. ธิถ, พาหนะ (ป./ส. ธถ) (P./S. ratha).

ธนะ [ธะ-] ນ. "ธณะ", สิงถาม, ภาธต่สู้กัน. ก. เสัอฆ, เสัอฆถัง (ป./ส. ธณ) (P./S. raṇa).

ธนะธิง [ธะ-] ນ. "ธณธิงค์", ภาธธบเลอกัน, สนามธบ. ก. ต่สู้กัน, หาเสัอฆในภาธเลือกตั้ง (ป./ส. ธณ+องฺค => ธณงฺค) (P./S. raṇa+raṅga => raṇaraṅga).

ธสะ ນ. "ธิส", จาภภาธชิม: สี้ม, เผัด, เค็ม, หอาน (ป./ส. ธส) (P./S. rasa).

ธะสายะนะเวท ນ. "ธสายนเวท(-เวชฺ)", อิชาปะสิม(ผสิม)แธ่ธาตุแบบบูธาณ: "ธสายนะ" เห้อบใส่ภาสาฝธั่ง-อังภลิส = Fr. alchimie/En. alchemy [ธสายน+(ป. เวชฺ/ส. เวท)] [rasāyana+(P. veja/P.veda)].

ธะสิภ ນ. "ธสิภ", ลิ้น, ผู้ธู้จักธิสในหางภอิ และ ศิลปะต่างๆ (ป. ธสิภ) (P. rasika).

ธะภา ນ. "ธภา", ชื่ปีที่ 10 มีเถื่องหมายธูปไก่ (ข. ธภา/อ. ก่า) (Kh. rakā/Viet. gà).

ธะกำ ນ. ถอามทุภย์ยาภ, ถอามลำบาภ, ถอามอุภอั่งในใจ: จาภเค้า "มภัม", "ลภัม"

ກາຍມາເປັນ "ຣະກຳ" ໃນກາສາໄທຍ໌ ແລະ ກາສາລາວ ມີທັງຜູ້ໃຊ້ "ຣະກຳ" ແລະ "ລະກຳ"

(ຂ. ມກມ, ມ̣ກມ̣/ມອນ. ລກ̀) (Kh. makam, mkam/Moñ. lakaṁ).

ຣະຄັງ ນ."ຣະຟັງ", ເຄື່ອງຕີສັນຍາ ໜຶ່ງດ້ວຍທອງເໜືອງ ຄືໝາກກະດິ່ງ ແຕ່ໃຫຍ່ກວ່າກະດິ່ງໜາຍ

(ປ. ฆ <= ฅฑฺฆี, ฆฏฺฏา) (P. ghaṁ <= gaṇḍi, ghaṇṭā).

ຣະງັບ ກ. ເຮັດໃຫ້ສງົບ, ເຮັດໃຫ້ເຊົາ, ເຊົາເຈັບປວດ, ກັ້ນໄວ້, ອົ່ມໄວ້

(ຂ. ຣ̀ງາບ̀) (Kh. raṅap "rô-ngéab").

ຣະຍະ ອ. ເຣອ, ໄວ, ດ່ວນ, ພລັນ; ນ. ຕອນ, ຊົ່ວໜຶ່ງ, ຫວ່າງໜຶ່ງ (ປ./ສ. ຣย) (P./S. raya).

ຣະຍຳ ອ. ຊົ່ວ, ຕ່ຳຊ້າ, ເລວຊາມ, ຮ້າຍ, ອັປມົງຄົລ. ກ. ລົງໂທສແບບແກວ່ງກ້ອນຫີນໃສ່

(ມาล. เรยำ/อาร์. รญฺม) (Mal. reyam/Ar. rañma).

ຣະດັບ ນ. ຊັ້ນ, ຄວາມສາມາຕຖ໌ (สามาร์ถ) ຂອງໃຜຜູ້ໜຶ່ງ (ຂ. ຣ̀ ฒาบ̀) (Kh. raṭap).

ຣະດີ ນ. ຣะดิ, ຄวามยินดี (ป./ส. รติ => ท. ฤดี) (P./S. rati => Th. ṛədī).

ຣะดู ນ. ຣะดู, ยาม, สมัย, ส่วนของปี ที่แบ่งออกเป็น 3 ระดู คือ: ฝน, หนาว และ ร้อน

(ป. อุตุ/ส. ฤตุ) (P. utu/S. ṛtu).

ຣะตะ ນ. "ຣตะ", ความสุข, ความสบุก. ก. ยินดี, ยอมใจ, สบุก (ข. สุรตฺก, สุบฺก). สันสกฤต อ่า "ผู้ยินดี" (ป./ส. รต) (P./S. rata).

ຣะตะนะ ນ. "รัตนะ", แก้ว (ป. รตน/ส. รตฺน) (P. ratana/S. ratna).

ຣะตี (เบิ่งคืน ระดี ยู่เหิง).

ຣะตู ນ. ເจ้าเมืองน้อย (ชว. รตู) (Javā. ratū).

ຣะถะ ນ. เกวียน(กเวียน), กระถะ, ขแมรอ่านออกเสียงเป็น "โระแถะ"

(ป./ส. รถ => ข. รเถะ) (P./S. ratha => Kh. rathé "rôtæh").

ຣะนาด ນ. "ระนาด", เครื่องเสพชนิดหนึ่ง เอาไม้เรียงเป็นลูกร้อยติดกับ ใช้ค้อนหนังตี. ขแมร เอียนเป็น "รนาส" แต่อ่านเป็น "โรเนียส" (ข. รนาส) (Kh. ranās "rônéās").

ຣะนาม ນ. ป่าเป็นอุำน้ำ, ห้อยตามธ่อมภู. เป็นคำเอ้ำหาๆกาลใต้ของลาว, "ระ-บำ" ก็อ่า

(ข. รนาม่) (Kh. ranām "rônéām").

ຣะบึก ก. "ระลึก" => ระบึก, คิด(คิด)ผั้, คึด(คิด)เห็น (ข. รลึก) (Kh. raleuk "rôleuk").

ຣะบาด ก. "ระบาต", กะจัดกะจาย, แผ่ออกไปย่างอ่องไอ (ป. รตฺตปาต) (P. rattapāta).

ຣะบิ, ຣะบิน ນ. เธื่อง, ความ, ฉะบับ (ข. ฉปาบ่), ย่าง, ประเพณี. น. ระบิลเมืองๆ แม่น ภิยพาย

ແລະ ປะเพณีกาธปักธองๆ (ข. ฤรๆ) บ้านเมืองๆ

(ส. กปิล => รปิ, รปีล) (S. kapila => rapi, rapila).

ຣะบุ ก. ออกชื่อ, ระเพาะ, ชี้, บอก; อัจนาบุภิม(-กธิม) บ่ได้บอก อ่ามาๆจาภาสาใด แต่คึด (คิด)อ่า แม่นภาสาขแมรพาายภว่า (ข. รบุ?) (Kh. rapu "réabu"?).

ຣะເບີດ ก. แตก. น. ลูกแตก, พาภแตก ≈ En. bombe (noun); to burst, to blast;

ຣะບິບ ນ. ย่าๆ, ทำนองๆ, ระเบียบ (ข. เรฺบ, รเปฺบ), บ่อนโธมส่วนต่างๆเอ้ำกับ

(ข. รปป) (Kh. rapôp "rôbôb").

ຣะบอบ ນ. แบบย่างๆ, ธัมม์เนียม, ระเบียบ (ข. เรฺบ, รเปฺบ) ภาธปักธองๆ (ข. -ฤรๆ)

(ข. รปาบ่) (Kh. rapap "rôpap").

ຣะบຽง ນ. "ระเบียงๆ", บ่อนที่ต่อออกไปด้านยาวของเธือน

(ข. เรฺง => รฺเปฺง, เรฺปฺง) (Kh. rieṅ => rpieṅ "rbieng").

ຣะบຽงคົด ນ. "ระเบียงคด", ภิมมะเล้ยม; ห้ หรือ โธงที่ปุกอ้อมธาตุ และ สิม ภิงภับฝธั่ง, อังกฤส และ ลาติน = Fr. péristyle (m), colonnade (f), En. cloister, peristyle, Lat. claustrum

[ข. เรฺง => รเปฺง+(ป./ส. คติ)] [Kh. rieṅ => rapieṅ "rôbieng"+(P./S. gati)].

ຣะບຽบ ນ. "ระเบียบ", แถว, แบอ, ความเธียบร้อย, แบบแผน.

(ข. เรฺป, รเปฺป) (Kh. riep, rapiap "rôbieb").

ຣะบำ ก. ภาธฟ้อน น. ภาธฟ้อนเป็นจุๆ (ข. รำ, รป์) (Kh. rôṁ, rôpaṁ "rôbaṁ").

ຣะพิ, ຣะพี ນ. "ระพี", ระพี, พระอาทิตย์, ห่วยตาเอ้น: "รำไพ" ก็อ่า

(ป./ส. รวิ => รำไพ) (P./S. ravi => rambai).

ຣะมาด ນ. "ระมาส", แรด (ข. รมาส/มอญ. รฺมาสฺส) (Kh. ramās "rôméās"/Moñ. rmāssa).

"แรด หรือ ระมาส"; *bot. Rhinoceros sonaicus*. วิงส์ (Fam.) Rhinocerotidae.

ຣะลอก ก. ล็บขบาดน้อย, ชื่พยาธิชนิดหนึ่งๆ (ข. รล̀ก (Kh. ralôk).

ຣะวะ, ຣะวา ນ. "ระวะ", ระวา, เสียงร้องๆ, เสียงดังๆ (ป./ส. รว) (P./S. rava).

ຣะวัง ก. รักษา, ตั้งสติไว้ให้ดี ในเวลาเอ้ำ หรือ เวลาเธัด

(ข. รวาง่, รวาง่) (Kh. ravaṅ, ravaṁṅ "rôvéang").

ຣะหัด 1. ນ. "ระหัสส์" => ระหัส, ระหัสย์, ความลับ, เหตุลับ

(ป. รหสฺส/ส. รหสฺย) (P. rahassa/S. rahasya).

2. ນ. "ระหัห" => ระหาห, ข่บ้ำ, หนองน้ำ, หะเล (ป. รหห/ส. หฺรห) (P. rahada/S. hrada).

ຣะหว่าง ນ. ส่วนกาง, ย่าน, ระยะแต่ข่อนหนึ่ง ไปหาอีกข่อนหนึ่ง, เวลาที่กำลังเป็นไปยู่

(ข. รวาง) (Kh. ravāṅ "rôvéāng").

ຣะโห อ. "ระโห", ลับ, สงัด, เงียบ (ป. รห) (P. raha).

ຣะโหฐาน ນ. "ระโหฐาน", ข่อนยู่ฉะเพาะ (ข. ฉฺโฬะ) โต(ตัว), ข่อนลับ, ข่อนสงัด, ข่อนเงียบ

(ป. รโห+ฐาน/ส. รหสฺ+สฺถาน) (P. raho+ṭhāna/S. rahas+sthāna).

ຣักขสะ [-ขะสะ] ນ. "รักขสะ", เทวดาผู้รักษาน่านน้ำ, แมงกะเบื้อน้ำ

(ป. รกฺขส/ส. รากฺษส) (P. rakkhasa/S. rākṣasa).

ຣักขา, ຣักสา ก. "รักขา(-ษา)" (ป. รกฺข/ส. รกฺษ) (P. rakkha/S. rakṣa).

ຣักขิด, ຣักขิตะ อ. "รักขิต", รักขิตะ, ระวัง (ข. รวาง่), เบิ่งแยง, รักษา

(ป. รกฺขิต/ส. รกฺษิต) (P. rakkhita/S. rakṣita).

ຣัง ນ. "รังค์", สี. ก. ใส่สี, ย้อมสี (ป./ส. รงฺค) (P./S. raṅga).

ຣังสิมัน ນ. "รังสิมันตุ์", พระอาทิตย์, อันมีแสงสอ่างๆ; จะเอ้ำอ่า "รังสิมา" ก็ได้

(ป. รံสิมนฺตุ/ส. รศฺมิมตฺ) (P. raṁsimantu/S. raśmimat).

ຣังสี ນ. "รังสี", แถด, แสง, แสงแถด; เชือก, ลำแสง

(ป. รံสี, รสฺมิ/ส. รศฺมิ) (P. raṁsi, rasmi/S. raśmi).

ຣัสกะ [รักสะ-] ນ. ผู้ลธิอ (ข. ฤธิว), คินแต่งกิน, ผู้ชิมธิส; "รสิก" ก็อ่า

(ป./ส. รสก) (P./S. rasaka).

ຣัสนา [รักสะ-] ນ. ลิ้น (ป./ส. รสนา) (P./S. rasanā).

ຣัสมิมัด, ຣัสมิมาน [รักสะมิ-] (คำเดียวกันกับ รังสิมัน ยู่เหิง).

ຣัสมี (เบิ่งคืน รังสี ยู่เหิง).

ຣัชกะ [รักชะ-] ນ. "รัชกะ", คินย้อมผ้า, คินซักผ้า (ป./ส. รชก) (P./S. rajaka).

ຣัชตะ [รักชะ-] ນ. "รัชตะ", เงิน; รัชดา, ธาชดา ก็อ่า (ป./ส. รชต) (P./S. rajata).

ຣัชดาภอน [รักสะ-] ນ. "รัชดาภ์ธ", ธายได้ของประเทส

(ป./ส. รชต+อากร) (P./S. rajata+ākara).

ธาสดอน [ธาดสะ-] ນ. "ธาชพ์ธ", พิลเมืองของประเทส (ส. ราษฺฏร) (S. rāṣṭra).

ຣัชกาน [รักชะ-] ນ. "รัชกาล", การธลธองๆ (ข. ฤรๆ) ธาชย์, เวลายู่ใบธาชสิมบัติของธาชา

[(ป. รชฺช/ส. รชฺย)+กาล] [(P. raja/P. rajya)+kāla].

ຣัชดาพิเสก [รักชะ-] ນ. "รัชดาภิเสก", พิธีที่พระเจ้าแผ่นดินเธัดเมื่อสเวีย (ข. สฺไอย, ไสฺวย) ธาชย์มาได้ 25 ปี ยื้นแห่นเงิน หรือ อภิเสกด้วยเงิน. สมัยบูธาตภาสาไทย์ เอียนเป็น รัชฎาภิเษก

[รชต+(ป. อภิเสก/ส. อภิเษก)] [rajata+(P. abhiseka/S. abhiṣeka)].

ຣัชนี [รักชะ-] ນ. "รัชนี", เวลาค่ำ, กางคืน (ป./ส. รชนี) (P./S. rajanī).

ຣัชนิภอน [รักชะ-] ນ. "รัชนิภ์ธ", พระจันทธ์, ดวงเดือน, อีเก้ง, ดวงแข

(ป./ส. รชนีภร) (P./S. rajanīkara).

ຣัดสะ อ. "รัสสะ", สั้น, เสียงสั้น (ป. รสฺส) (P. rassa).

ຣัดสะสธะ [-สะทุธะ] ນ. "รัสสะสธะ", สธะที่ออกเสียงสั้น

[รสฺส+(ป. สร/ส. สฺวร)] [rassa+(P. sara/S. svara).

ຣัตนะ, ຣัตนา [รัดตะ-] ນ. แก้ว, ของมีค่าหนาย, ของประเสิกสุด

(ป. รตน/ส. รตฺน) (P. ratana/S. Ratna).

ຣัตนะตธัย [รัดตะนะตุไธ] ນ. แก้ว 3 ประการ คือ: พระพุทธ์, พระธัมม์ และ พระสิงพ์

(ป. ติรตน/ส. ตฺริรตฺน) (P. tiratana/S. trirātna).

ຣัตนะบันลัง [รัดตะ-] ນ. "รัตนะบัลลังก์", บัลลังก์แก้ว, แห่นแก้ว

(ป. รตนปลฺลงฺก/ส. รตฺนปลฺยงฺก) (P. ratanapallaṅka/S. ratnapalyaṅka).

ຣัตนะมะนิ [รัดตะ-] ນ. "รัตนะมณี, แก้วผิลา, แก้วแถง

[(ป. รตน/ส. รตฺน)+มณี] [(P. ratana/S. ratna)+maṇi].

ຣัตนาภอน [รัดตะ-] ນ. "รัตนาก์ธ", สางแก้ว, หะเล

(ป. รตนากร/ส. รตฺนากร) (P. ratanākara/S. ratnākara).

ຣัตนาด [รัดตะ-] ນ. "รัตนาสน์", กองแก้ว, บัลลังก์แก้ว, ที่นั่งแก้ว, ที่นั่งที่เธัดจากแก้ว:

"ภูธ์ธยื้น เหนือกองๆ รัตนาสน์" (สีนชัย)

[(ป. รตน/ส. รตฺน)+อาสน] [(P. ratana/S. ratna)+āsana].

ຣัตนามาด [รัดตะ-] ນ. "รัตนามาตย์", อามาตย์แก้ว, เสนาแก้ว

(ป. รตนามจฺจ/ส. รตฺนามาตฺย) (P. ratanāmācca/S. ratnāmātya).

ຣัตนาอะลิ [รัดตะ-] ນ. "รัตนาอลิ", สายค้เพ้ชธ์

[(ป. รตน/ส. รตฺน)+อลิ] [(P. ratana/S. ratna)+valī].

ຣัฏสาด [รัดถะ-] ນ. "รัฏสาตฺ(-ตาสตร์)", อิชาก่าวด้วยกาธปักถอธอๆ (ข. ฤธๆ) ปะเทส

① [(ป. รฏฺฐ+ส. ศาสฺตฺร) => รฏฺฐศาสฺตฺร] [(P. raṭṭha+S. śātttha) => raṭṭhaśāstra].

② [(ป. รฏฺฐ+ป. สตฺถ) => รฏฺฐสตฺถ] (P. raṭṭha+P. sattha) => raṭṭhasattha].

ຣัฏยา [รัดถะ-] ນ. ทางย่างๆ; "ฟุตบาท" ก่อ่า: เท้อธบกับภาสาฝธ้ง-อ้งกลิส = Fr. sentier/ En. footpath (ป. รจฺฉา/ส. รถฺยา) (P. racchā/S. rathyā).

ຣัด 1. ນ. "รัช", อ้ฝุ่น, ละออๆ (ป./ส. รช) (P./S. raja).

2. ນ. "รัษฎ์" => รัฏ, พื้นที่, เขตแดน, แถอ้น(ถแอ้น)

(ป. รฏฺฐ/ส. ราษฺฏฺร) (P. raṭṭha/S. rāṣṭra).

3. ก. "รัต", ยินดี, ใจมัก; มักใช้ปะกอบท้ายสมาส เช่น: อันรัต, อนรัต = ผู้ยินดีย่ใบป่า (ป./ส. รติ => รต) (P./S. rati => rata).

ຣัฏบาบ [รัดถะ-] ນ. "รัษฎบาล" => รัฏบาล, อิงค์การที่ปักถอธอๆ (ข. -ฤธๆ) ปะเทสชาติบ้าบเมืองๆ; ภาสาขเมธ ตื่ม "-อภิ-" เอ้าหางภาๆ => รัษฎาภิบาล

① [(ป. รฏฺฐ/ส. ราษฺฏฺร)+ปาล] [(P. raṭṭha/S. rāṣṭra)+pāla].

② (ป. รฏฺฐ+อภิ+ปาล => ข. รฏฺฐาภิปาล) (P. raṭṭha+abhi+pāla => Kh. "roṭṭhāphibāl"].

ຣัฏปะสาด [รัดถะ-] ນ. "รัฏปสาสน์", รัฏประถาสน์, อิชาอ่าด้วยการบ่ธิหาธ และ การปักถอธอๆ (ข. ฤธๆ) บ้านเมืองๆ

(ป. รฏฺฐ+ป. ปสาสน) (P. raṭṭha+P. pasāsana).

(ป. รฏฺฐ+ส. ปฺรศาสน) (P. raṭṭha+S. praśāsana).

ຣัฏปะสาสโนบาย [รัดถะปะสาดสะ-] ນ. "รัฏปสาสโนบาย", รัฏประถาสโนบาย, อิธิการ หรื นโย บายของอิงค์การปักถอธอๆ (ข. ฤธๆ) ปะเทส

① [(ป. รฏฺฐ+ป. สาสน)+อุปาย] [(P. raṭṭha+P. sāsana)+upāya].

② [(ป. รฏฺฐ+ส. ปฺรศาสน)+อุปาย] [(P. raṭṭha+S. praśāsana)+upāya].

ຣัฏปะหาบ [รัดถะ-] ນ. "รัฏปะหาธ", การล้มเลิกรัฏบาลด้วยอำนาจของหหาธ: เท้อธใส่ ภาสาฝรั่ง-อ้งกลิส = Fr./En. Coup d'état

[ป. รฏฺฐ+(ป. ปหาร/ส. ปฺรหาร)] (P. raṭṭha/S. raṣṭra)+S. prahāra].

ຣัฏมินตี [รัดถะ-] ນ. "รัฏมินตี(-ตรี)", ผู้ธับผิดชอบการปักถอธอๆ (ข. -ฤธๆ) ปะเทส, หี่ปรึกบา การปักถอธอๆ (ข. ฤธๆ) ปะเทส

① (ป. รฏฺฐ+ป. มนฺตี => รฏฺฐมนฺตี) (P. raṭṭha+mantī) => raṭṭhamantī).

② (ป. รฏฺฐ+ส. มนฺตฺรี => รฏฺฐมนฺตฺรี) (P. raṭṭha+S. mantrī) => raṭṭhamantrī).

ຣัมนิ [รำมะ-] 1. อ. "รัมณีย์", หน้าม่อนชื่น, หน้าธอนชุธน (ป./ส. รมณีย) (P./S. ramaṇīya).

2. ນ. "รัมณี", ถอามชื่นใจ, ถอามม่อนชื่น (ป./ส. รมณี) (P./S. ramaṇi).

ธาๆอับ ก. "ธาๆอัล" => ธาๆอัล, มอบสิ่งของที่ให้ เพื่อตอบแทนบุญ

(ข. ธฺวางบ่/ท. รางวัล) (Kh. rangvan "rôngvéan"/Th. rāngval).

ธาถะ ນ. ภาธกำหนิด (ข. กำหต่), ถอามยินดี, ถอามผ่ใจ (ป./ส. ราค) (P./S. rāga).

ธาถา 1. ນ. มูลค่าของสิ่งของๆ (มล. หารฺค/ส. อรฺฆ) (Mal. harga/S. argha).

2. ก. "ธาถะ", ธาถา: เมื่อเบิ่งตามถอามพายแล้อ บ่ได้ห่างไกกับผ่ปานใด

(ป./ส. ราค => ราคา) (P./S. rāga => rāgā).

ธาถิน, ธาถี ນ. "ธาถินท์", ธาถินทร์, ผู้มีถอามเส้าพองในหิวใจ

(ป. ราคี/ส. ราคิน) (P. ragī/S. rāgin).

ธาสี ນ. ภอๆ, พู่, ลักขถะถิงาม, มาถตา(มาตธา)แหภจักธธาสี ถื 30 อิงถา เป้น 1 ธาสี, เถือนหางสุธียะถี (ป. ราสี/ส. ราศี) (P. rāsī/S. rāśī).

ธาฮภาม [ธาถะ-] 1. ນ. "ธาฮภาธ", เว้อกางามของของประเทส (ป./ส. ราชภาค) (P./S. rājakāra).

2. ນ. "รัฐฮภาล" => ธาฮภาล, เวลาธธอๆ (ข. ฤธๆ) ธาฮสืมบัติ หรื เวลาเป้นเจ้า

[(ป. รชฺช/ส. รชฺย)+ภาล] [(P. rajja/S. rajya)+kāra].

ธาฮถธู [ธาถะ-] ນ. "ธาฮถธู", ถธูของเจ้าแผ่นถิน, ตำแหน่งพธะมหาเถระถธ้ง (ข. ฤธว) บูธาต เอ็นว่า พธะมหาธาฮถธู [ธาฮ+(ป. ถรู/ส. ฤรุ)] [raja+(P. garū/S. guru)].

ธาฮสิ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮสีห์", พลาสิงห์, มอมใหธ่

[ธาฮ+(ป. สีห/ส. สีห)] [raja+(P. sīha/S. siṃha)].

ธาฮสาด [ธาถะ-] ນ. "ธาฮสาตฺ(-ตาสตร์)", ภิบพายที่พธะเจ้าแผ่นถินแต่งตั้งอ้น ตามหลักธัมมสาตฺ(-ตาสตร์) [ธาฮ+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตฺร)] [raja+(P. sattha/S. śāstra).

ธาฮสาบ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮสาส์บ", ธาฮถาส์บ, ธาฮสาธ, พังสือทางธาฮภาธของพธะเจ้า แผ่นถิน

① [ธาฮ+(ป. สาสน/ส. ศาสน)] [rāja+(P. sāsana/S. śāsana)].

② (ป./ส. ราชสาธ) (P./S. rājasāra).

ธาฮยาน [ธาถะ-] ນ. "ธาฮยาน", ยานพาหนะของเจ้าชีอิต (ป./ส. ราชยาน) (P./S. rājayāna).

ธาฮทัน [ธาถะ-] ນ. "ธาฮทัณฑ์", ผู้ดำเนิน (ข. เผิธ, ส้เถิธ) การลิงโหส, โหสหงวง, โหสใหธ่ (ป./ส. ราชทณฺฑ) (P./S. rājadaṇḍa).

ธาฮทัม [ธาถะสำๆ] ນ. "ธาฮธัมม์", ธาฮธัธม์, ธี่ที่เจ้าแผ่นถิน ถอธปะถิบัติ [ธาฮ+(สมฺม/ส. ธรฺม)] [rāja+(P. dhamma/S. dharma)].

ธาฮทานิ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮธานิ", เมืองหลวงของปะเทส, เมืองที่มีพธะธาฮๆ, เมืองใหธ่ (ป./ส. ราชธานี) (P./S. rājadhānī).

ธาฮทูถ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮทูต", ผู้แทนของฮาถีในปะเทสอื่น, ตำแหน่งผู้ตางหน้าธัฏบาลธอๆ จากอัถธาฮทูต, ผู้พาธาฮสาส์บไปปะเทสอื่น (ป./ส. ราชทูต) (P./S. rājadūta).

ธาฮนิติ [ธาถะ-] ນ."ธาฮนีติ", อิธิดำเนินการเมืองๆ, แบบแผนของผู้เป้นพธะธาฮๆ, ภิบพาย (ป./ส. ราชนีติ) (P./S. rājaniti).

ธาฮบัณถิถ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮบัณฑิต", นักปราชญ์หลวงๆ (ป./ส. ราชปณฺฑิต) (P./S. rājapaṇḍita).

ธาฮบุถ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮบุตร์" => ธาฮบุต, ธาฮบุตธ์, ตำแหน่งเจ้าในสมัยบูธาต ธอๆตำ แหน่งเจ้ามหาอุปธาฮ [ธาฮ+(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺธ)] [raja+(P. putta/S. putra)].

ธาฮบุรุถ [ธาถะ-] ນ. "ธาฮบุรุษ", ถินของพธะธาฮๆ, ถินธัยใช้ของพธะธาฮๆ [ธาฮ+(ป. ปุริส/ส. ปุรุษ)] [rāja+(P. purisa/S. puruṣa)].

ธาฮพัด [ธาถะ-] ນ. "ธาฮภัย", ข้าธาฮภาธ, หหาธของเจ้าชีอิต (ป./ส. ราชภฏ) (P./S. rājabhaṭa).

ธาฮมัน [ธาถะ-] ນ. "ธาฮมัล", เจ้าพนักงาน (ข. ภนวภ่+งวธ) ผู้มีหน้าที่ลิงโหสถินเธัถผิด (ป./ส. ราช+มลฺล) (P./S. rāja+malla).

ธาฮอัด [ธาถะ-] ນ. "ธาฮอัติ", ธี้อัดเป้นตาแหงอ เอ็าธุงเสัธบเป้นหล่างๆ เพื่อป้องกัน อันตธาย, เขตแดนของพธะธาฮๆ, ทำเนัธบ (ข. เหงป, ทำเนงป) ของพธะธาฮๆ [ธาฮ+(ป. วติ/ส. วฺฤติ)] [raja+(P. vati/S. vṛti)].

ธาฮอิง ນ. "ธาฮอิงส์", ธาฮอิงส์, เชื้อสายของพธะธาฮๆ, ตำแหน่งอั้นเจ้าธองเจ้าธาฮบุต [ธาฮ+(ป. วํส/ส. วํศ)] [raja+(P. vaṁsa/S. vaṃsa)].

ธาฮหัดเลอา [ธาถะ-] ນ. "ธาฮหัตถะเลอา", จิดพายของพธะธาฮๆ [ธาฮ+(ป. หตฺถ/ส. หสฺต)+เลอา] [rāja+(P. hattha/S. hasta)+lekhā].

ธาฮโองภาม [ธาถะ-] ນ. "ธาฮโองภาธ", ถำสั่งของพธะธาฮๆ, ภิบพายของประเทส [ธาฮ+(ป./ส. โอำภาธ; ป. โองฺภาธ)] [rāja+(P. oṁkāra/S. oṃkāra; P. oṅkāra)].

ธาฮัย [-ไธ] ນ. "ธาฮัย", ธาฮย์, ถอามเป้นพธะธาฮๆ, ธาฮสืมบัติ (ป. รชฺช/ส. ธาฮฺย) (P. rajja/S. rājya).

ธาฮัน 1. ນ. "ธาฮัน", พธะเจ้าแผ่นถิน (ส. ธาฮ, ธาฮนฺ) (S. raja, rājan).

2. ນ. "ธาฮันย์", เชื้อสายของพธะเจ้าแผ่นถิน (ส. ธาฮนฺย) (S. rājanya).

ธาฮา ນ. "ธาฮา", พธะธาฮๆ, เจ้าแผ่นถิน, พธะมหาภยัตธิย์ (ป./ส. ราชา) (P./S. rājā).

ธาฮาสับ ນ. "ธาฮาสัพท์", ถำที่ใช้สำหลับพธะธาฮๆ และ เจ้าบาย, ถำใช้หางธาฮภาธ [ธาฮา+(ป. สทฺท/ส. ศพฺท)] [rājā+(P. sadda/S. śabda)].

ธาฮาโชภ ນ. "ธาฮาโชค", ฮาตาเวลาเกิด (ข. เกิต, กำเต็ต) ของถิน หี่บอกว่าจะได้เป้นเจ้า แผ่นถิน (ป./ส. ราชา+ข. โชค) (P./S. rājā+Kh. joga).

ธาฮายะตะนะ ນ."ธาฮายตนะ", ไม้เภสบา หรื ไม้ภลูบตา (ป./ส. ราชยตน) (P./S. rājāyatana). "ไม้เภสบา"; *bot. Aquilaria crassna* Pierre ex Lec. อิงส์ (Fam.) Thymelaeaceae.

ธาฮาทิธาด ນ. "ธาฮาธิธาฮ", พธะธาฮาผู้เป้นใหธ่กว่าพธะธาฮาอิงค์อื่นๆ [ธาฮา+(ป./ส. อธิราช)] [rājā+(P./S. adhirāja)].

ธาฮาพิเสภ ນ. "ธาฮาภิเสภ", ธาฮาภิเษภ, พธะธาฮพิธิ ในภาธสืบธาฮยสืมบัติ [ป. ธาฮา+(ป. อภิเสภ/ส. อภิเษภ)] [P. rājā+(P. abhiseka/S. abhṣeka)].

ธาฮินี ນ. "ธาฮินี", เจ้าแผ่นถินที่เป้นแม่ลิง (ป. ราชินี/ส. ราชฺญี) (P. rājinī/P. rājñī).

ธาฮูปถัม [-ปะถำ] ນ. "ธาฮูปถัมภ์", ธาโชปถัมภ์, ภาธที่พธะธาฮาหธิง (ข. ฮฺธอ่) ถ้ำจู [ธาฮา+(ป. อุปถมฺภ)] (P./S. rājā+upathambha).

ธาฮูปโพภ [-จูปะ-] ນ. "ธาฮูปโภค", ธาโชปโภค, เถือๆใช้ของพธะธาฮๆ [ธาฮา+(ป. อุปโภค)] (P./S. rājā+upabhoga).

ธาเอน ນ. "ธาเอนท์", ธาเอนทร์, จอมธาฮา [ป./ส. ธาฮา+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [P./S. rājā+(P. inda/S. indra)].

ธาไอสอับ [-สะหวับ] ນ. "ธาไอสอัธย์", ธาฮยสืมบัติ

① (ป./ส. ราช+ส. ไอศฺวรฺย) (P./S. raja+S. aiśvarya).

② [ป./ส. ราช+(ป. อิสฺสริย/ส. อีศฺวรฺย)] [raja+(P. issariya/S. īśvarya)].

ธาย บ. เรื่อๆ, ส่วน, บุคคิล, ใช้ต็มໜ้าคำอื่น ເຊັ่ນ: ธายอิชฺๆ, ธายจัน, ธายชื่, ธายธับ, ธายละเอ๊ยด, ธายภาธ, ธายจ่าย, ธายหาๆ (ข. ธาย-) (Kh. rāi-).

ธาติ บ. เวลาภาๆลืม (ป. ธตฺติ/ส. ธาตฺริ) (P. ratti/S. rātri).

ธาบ 1. บ. "ธาพก์", ชื่ทิสภักภก์ ในเรื่องธามเกัยธต์ (ป./ส. ธาวก) (P./S. rāvaṇa).

2. บ. บ่อนธาบเผ้ยๆ, ที่ๆเผ้ยๆ.

ธาพนาสูน [ธาบพะ-] บ. (ภอบ) "ธาพกาสูธ", ยักย์(-บ์), สูลเภ้ยๆ, สูลเสัยจิบเໝ็ด(ໝ็ด) (ป./ส. ธาวก+อาสูธ) (P./S. rāvaṇa+āsūra).

ธาม, ธามา อ. ๆาม (ป./ส. ธาม) (P./S. rāma).

ธามสูน [ธามมะ-] บ. "ธามสูธ", ชื่ยักย์(-บ์) ติบໜึ่ง ตามเทพนิยายขอๆอินเดั ເชื่อกับอ่าเสัยๆ ฟ้าร้องเป้นเสัยๆธามสูธแภว่ๆ(ภแว่ๆ)ขอาบ (ส. ธามสุธ) (S. rāmasura).

ธามภธูน [ธามมะ-] บ. "ธามเกัยธต์", ชื่อัตถะคดีเธื่องໜึ่ง ซึ่งพระธามเธัดเสิภกับทิสภักภก์ เผื่อชิงนาๆสิดา; ลาวเอ็นอ่าเธื่อๆ "พระลักมบต์-พระธาม" (เห็บเอ๊ยน "พะลัก-พะลาม") [ธาม+(ป. ภิตฺติ/ส. ภิธฺติ)] [rāma+(P. kitti/S. kīrti)].

ธามัน บ. "ธามัล", ลิบชุาติมอล ทื่ ม่าล (มอล. ธามญ, มาล) (Moñ. rāmañ, māñ).

ธาหู บ. แม่นชื่ "อสุธ" ติบໜึ่ง มีโต(ติ๋อ)เถื่องໜึ่ง เชื่อกับมาว่าเวลามีจับทระถธาส, สุธียะถธาสเป้นย้อนธาหูอิมไว้; ในตำธาโทธาสาตถ์(-ลาสตธ์) เป้นเทอดาพระเถาะห์อิๆถ์ที่ 8 มีอาภ์ธต์ แล ผาทบะ สีดำ (ป./ส. ธาหุ) (P./S. rāhu).

ธิ ภ. ถึด, ไต่ตอๆ (ตัดมาๆจาภคำว่า "ตำธิ" ทื่ "ตธิ")

① (ข. ตำธิ, ๓ธิ) (Kh. tamri, tri "trei").

② (ป. ธิ/ส. ฐ) (P. ri/S. ṛ).

ธิจนา [ธิถจะ-] ภ. เอ๊ยน, แต่ๆ, ๆาม; ลาวถัดแปๆเป้น "ธิจนา" ภาสาไทย์ยังบ่ได้ถัดแปๆ (ป./ส. ธจนา) (P./S. racanā).

ธิสภะ [ธิถสะ-] (คำเถ้ือกับภับ ธัสภะ ยู่เหิๆ) บ. ผั่นธิอ (ข. ๓ธูอ, ๓ธิอ), อ้ายเล้ัยๆ, ผู้แต่ๆ และ ชิมชุาติธิสอาหาธ (ป./ส. ธสภา) (P./S. rasaka).

ธินธิๆ [ธินนะ-] บ. "ธิถธิๆถ์", ธถธิๆถ์, ภาธธิบ, สบามธิบ ภ. ต่สู้, หาเสัยๆในภาธเลือกตั้ๆ (ป./ส. ธถ+ธๆถ => ธถธๆถ) (P./S. raṇa+raṅga => raṇaraṅga).

ธิบ 1. บ. "ธิผ", เสัยๆร้อๆ, เสัยๆดังๆ, เสัยๆ เอิภภเธิภ (อ่านอ่าๆ "เอิภ-ภะ-เหธิภ") (ป./ส. ธว) (P./S. rava).

2. ภ. ธิบเธอกับ, ข้าฟันลับแหๆกัน, สู้กันด้อยอาวุทธ์.

ธิม จ. "ธื่นธิมย์", ยิมดี (ป. ธมฺม/ส. ธมฺย) (P. ramma/S. ramya).

ธิมเยด [ธิมมะ-] จ. (ภอบ) "ธิมเยถ", ໜ้าม่อมชื่น, ໜ้าสบุภสบาม (ส. ธมฺย+อีศ => ธมฺเยศ) (S. ramya+īśa => ramyeśa).

ธิมนี [ธิมมะ-] 1. บ. "ธิมตี", บาๆ, แม่ลิๆ (ป./ส. ธมตี, ธามตี) (P./S. ramaṇī, rāmaṇī).

2. จ. "ธิมตีย์", ໜ้าขัธเหิๆใจ, ໜ้าสบุภ (ข. สุธตุภ, สุนุภ), เผื่ๆผ่ใจ, ๆาม (ป./ส. ธมตีย, ธามตีย) (P./S. ramaṇīya, rāmaṇīya).

โธภ, โธถะ, โธถา บ. "โธถ", สิ่งที่ทำลายธ่างภาย, ถอามเจ็บปอด (ป./ส. โธถ) (P./S. roga).

โธถสิลปะ [โธถะสินละ-] บ. "โธถสิลปะ", อิชาป้อพยาธิ, สิลปะในภาธปิ่นป้อพยาธิให้แภ่ถิบเจ็บ [ข. โธถ+(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)] [Kh. roga+(P. sippa/S. śilpa)].

โธถนิทาน [โธถะ-] บ. "โธถนิทาน", ลัมภิธ์แผพย์แผนบูธาต ภล่าอด้อยสิมมุติๆาบขอๆโธถ (ป. โธถนิทาน) (P. roganidāna).

โธถาพยาด [-พะยาด] บ. "โธถาพยาธิ", ถอามเจ็บไข้ (ป./ส. โธถาวฺยาธิ) (P./S. rogāvyādhi).

(ป. อิภฺข/ส. ฐภฺษ) (S. ṛkṣa/P. ikkha).

ธิชา บ. "ฐชา", ค่าธัมม์เม้ยม (ป. อุชา/ส. ฐชา) (P. ujā/S. ṛjā).

ธิชาภอบ บ. "ฐชาภ์ธ", เว็บที่ได้จาภค่าธัมม์เม้ยม, อาภ์ธที่ได้จาภภาธเภ็บภาษิ [(ป. อุชุ/ส. ฐชุ)+อาภธ] [(P. uju/S. ṛju)+ākara].

ธิชุ อ. "ฐชุ", ภ็ว (ข. ๓ธๆ), ชื่ (ป. อุชุ/ส. ฐชุ) (P. uju/S. ṛju).

ธิน บ. "ฐต", ໜี้ (ป. อิต/ส. ฐต) (P. iṇa/S. ṛṇa).

ธุภธะ, ธุภธา บ. "ธุภธ์", ผฐภบ์, ผืชุ, ติ้นไม้ (ป. ธุภฺข/ส. วฺฐภฺษ) (P. rukkha/S. vṛkṣa).

ธุภธะชาด บ. "ธุภธชาติ", ผฐภบชาติ, แนอติ้นไม้ [(ป. ธุภฺข/ส. วฺฐภฺษ)+ชาติ] [(P. rukkha/S. vṛkṣa)+jāti].

ธุจิ, ธุจิ อ. ธุ่งเธื่อๆ, สอ่าๆ, ๆาม (ป./ส. ธุจิ) (P./S. ruci).

ธูปะ บ. ธูป (ป./ส. ธูป) (P./S. rūpa).

ธูปิยะ, ธูปี บ. , เว็บธูปิย์, ธูปี: ห้อห่อยเว็บตธา(-ภา) ขอๆอินเดั ແละ ขอๆอินโถเมเซ้ย ≈ S. Rupee/Indo. Rupiah (ส. ธูปฺย, ธูปฺยภมฺ) (S. rūpya, rūpyakam).

เธภ, เธยา บ. "เธย", เธยา, ลาย, เส้ัน, บัธทัด (ข. ปมฺหาต่): ภาสาปาลิ = ภ. เอ๊ยน, ๆาม (ป./ส. เธยา) (P./S. rehkā).

เธยาถะบิด บ. (ถกิต) "เธยาถกิต", ถกิตสาตถ์(-ลาสตธ์) ขแบๆໜึ่ๆ อ่าด้อยภาธจำแบภปะเภท สิมบัติ แล โถๆสร้างขอๆเขตขอๆจุดที่เธ๊ยๆกัน ย่างมิธะเบ๊ยบ (ข. เธฺป, ธเปฺป) ตามภิบ เภตาห์ที่ภำหนิด (ข. ภำตต่) ให้เป้นธูปหธิๆ (ข. หฺธๆ่) ต่างๆ เช่ัน: เส้ันชื่, อิๆมิน, สามเหั่ยม ธะบาบ (ข. ธาป, ธบาป), ธูปจอย (ส. เธยาถกิต) (S. rehkāgaṇita).

เธนู บ. "เธถู", ละออๆ, ละออๆไภสัธถอภไม้ (ป./ส. เธถุ) (P./S. reṇu).

เธอะถิ บ. "เธอถิ", ชื่ดาวฤภบ์ ໝู่ที่ 27 มิ 32 ห่อยโธม(ธอม)กัน: "ดาวปาเอ๊ยนไฟ" ภ้อ่า (ป./ส. เธอถี) (P./S. revati).

ธูปทัม [ธูบปะ-] บ. "ธูปธัมม์", สิ่งที่มิธูป, สิ่งที่สัมผัสได้ด้อยภาย [ธูป+(ป. ธมฺม/ส. ธฺม)] [rūpa+(P. dhamma/S. dharma)].

ธูปสิมบัด [ธูบปะ-] บ. "ธูปสิมบัติ", ถอามสอยๆาม, ถอามบ่ธิบูธณ์ด้อยธูป (ป./ส. ธูปสมฺปตฺติ) (P./S. rūpasampatti).

ธิภ อ. ทิภ (ฝ); "ท้าอธิภภิมธ์ แม่นท้าอภิมธ์ ซึ่งเป้นโอธิสถิมทิ 6 ขอๆขุนขูธิม": ตามที่ได้

สังเภตุเบิ่ๆ "ภิมธ์" แม่นถืภถัดแปๆมาจาภ "ภุมาธ" (ในໜังสื ผิๆสาถดาธลาถ) (จ้ถๆ. ธิภ/ลิ่ปุ่น. โธะภิ) (Zh. rôk/Jan. rôku).

ธิๆ บ. "ธิๆถ์", ธังถ์, สี. ภ. ใส่สี, ย้อมสี (ป./ส. ธๆถ) (P./S. raṅga).

ธิด 1. บ. "ธิถ", ผาทบะที่มิ 2-4 ล้้อ็นไป (ป./ส. ธถ) (P./S. ratha).

2. บ. "ธิส", สิ่งที่ธู้สึภ ทื่ สัมผัสได้ด้อยปายลิ้น (ป./ส. ธส) (P./S. rasa).

3. บ. "ธิจน์" (เบิ่งธายละเอ๊ยดที่ ธิจนา ยู่ลุ่มบ้).

ธิจนา [ธิถจะ-] ภ. เอ๊ยน, แต่ๆ, ๆาม; ลาวถัดแปๆเป้น "ธิจนา" ภาสาไทย์ยังบ่ได้ถัดแปๆ (ป./ส. ธจนา) (P./S. racanā).

ธิสภะ [ธิถสะ-] (คำเถ้ือกับภับ ธัสภะ ยู่เหิๆ) บ. ผั่นธิอ (ข. ๓ธูอ, ๓ธิอ), อ้ายเล้ัยๆ, ผู้แต่ๆ และ ชิมชุาติธิสอาหาธ (ป./ส. ธสภา) (P./S. rasaka).

ธินธิๆ [ธินนะ-] บ. "ธิถธิๆถ์", ธถธิๆถ์, ภาธธิบ, สบามธิบ ภ. ต่สู้, หาเสัยๆในภาธเลือกตั้ๆ (ป./ส. ธถ+ธๆถ => ธถธๆถ) (P./S. raṇa+raṅga => raṇaraṅga).

ธิบ 1. บ. "ธิผ", เสัยๆร้อๆ, เสัยๆดังๆ, เสัยๆ เอิภภเธิภ (อ่านอ่าๆ "เอิภ-ภะ-เหธิภ") (ป./ส. ธว) (P./S. rava).

2. ภ. ธิบเธอกับ, ข้าฟันลับแหๆกัน, สู้กันด้อยอาวุทธ์.

ธิม จ. "ธื่นธิมย์", ยิมดี (ป. ธมฺม/ส. ธมฺย) (P. ramma/S. ramya).

ธิมเยด [ธิมมะ-] จ. (ภอบ) "ธิมเยถ", ໜ้าม่อมชื่น, ໜ้าสบุภสบาม (ส. ธมฺย+อีศ => ธมฺเยศ) (S. ramya+īśa => ramyeśa).

ธิมนี [ธิมมะ-] 1. บ. "ธิมตี", บาๆ, แม่ลิๆ (ป./ส. ธมตี, ธามตี) (P./S. ramaṇī, rāmaṇī).

2. จ. "ธิมตีย์", ໜ้าขัธเหิๆใจ, ໜ้าสบุภ (ข. สุธตุภ, สุนุภ), เผื่ๆผ่ใจ, ๆาม (ป./ส. ธมตีย, ธามตีย) (P./S. ramaṇīya, rāmaṇīya).

โธภ, โธถะ, โธถา บ. "โธถ", สิ่งที่ทำลายธ่างภาย, ถอามเจ็บปอด (ป./ส. โธถ) (P./S. roga).

โธถสิลปะ [โธถะสินละ-] บ. "โธถสิลปะ", อิชาป้อพยาธิ, สิลปะในภาธปิ่นป้อพยาธิให้แภ่ถิบเจ็บ [ข. โธถ+(ป. สิปฺป/ส. ศิลฺป)] [Kh. roga+(P. sippa/S. śilpa)].

โธถนิทาน [โธถะ-] บ. "โธถนิทาน", สัมภิธ์แผพย์แผนบูธาต ภล่าอด้อยสิมมุติๆาบขอๆโธถ (ป. โธถนิทาน) (P. roganidāna).

โธถาพยาด [-พะยาด] บ. "โธถาพยาธิ", ถอามเจ็บไข้ (ป./ส. โธถาวฺยาธิ) (P./S. rogāvyādhi).

โธๆธูน บ. โธๆเธ๊ยน, "ธิๆถ์เธ๊ยน" (ป./ส. ธๆถ+ข. เธฺย) (P./S. raṅga+Kh. rien).

โธมัน, โธแม้ๆ บ. ชื่ถินชุาวเอิธิบ(ยูโธป) ถธั้ๆ (ข. ถฺธา) บูธาตพอภໜึ่ๆ (ฝ. โธแม้ๆ/อ. โธมัน) (Fr. romain/En. roman).

โธหิด บ. "โธหิต", เลือด, สิแดๆ; บาๆเหื่อ เห็บเอ๊ยนเป้น "โลหิต" ภ็มิ (ป./ส. โธหิต, โลหิต) (P./S. rohita, lohita).

โธหินิ บ. "โธหินิ", ชื่ดาวฤภบ์ ໝู่ที่ 4 มิ 3 ห่อย เห็บเป้นธูปถังม้าๆ ทื่ ไม้ล้ำเภอ้ัยน(ภเอ้ัยน), "ดาวถาๆໝู" ทื่ "ดาวง็อแม่แดๆ" ภ็อ่าๆ (ป./ส. โธหินี) (P./S. rohiṇī).

ธำ ภ. ภาธฟ้อบ. บ. ภาธฟ้อบเป้นจุๆ (ข. ธ๋, ธา๋) (Kh. ramˀ "răm").

ธำเผิๆ ภ. ธ่ำเผิๆ, ถึดธอด, ถึดลำบึๆ (ข. ธ๋เพิๆ) ยู่ในใจ (Kh. ramˀbeung "rămpheung").

ธ่ำธอย ภ. มาภมิ, มิเว็บหฺาย (? "ธ่ำธอย") (? "rămruay").

ธ่ำไธ ภ. จิ่มหาบ่ขาด, เอ้ำเถิๆบ่เอิๆ, เอ้ำบ่แล้อ; "ธ่ำไธ" ภ็อ่าๆ (ข. ธำ๋ไธ) (Kh. ramˀrai).

ລ

ພະຍັນຊນະໂຕ(ຕົວ)ທີ 23 ເປັນອັກขໍ່ຣຕ່ຳ ໃຊ້ເປັນໂຕ(ຕົວ)ສະກົດພິເສສໃນພຍາງຄ໌ກາງຄຳ ສຳຫຼັບຄຳທີ່ມີເຄ້ົາ ມາຈາກພາສາ: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... ออกเสັຽงถືกั่งโต(ตົว) บ สะกົด ก่ัง: ผิล ເมືองๆ, ภิลยุธ, ... ຄຳທີ່ເขັຽนด้วยโต(ตົว) "ล" เมื่อคำนั้นได้กายมาเป็นภาสาลาวแล้ว แม่น เขັຽนด้วยพยัญชนะโต(ตົว)นี้ อิงตาม "ธาตุบัตหตียสภาลาว" ด้วยภาธใช้พยัญชุนะลาว 27 โต(ตົว).

ละคอน บ. ภาธหุ้มมโหธสิพวิธิหนึ่ง, ภาธหุ้มเป็นเธื่องต่างๆ, ขเมธออกเสัຽงเป็น "ละโขน". ภาสาไทย์เขัຽน เป็น ละคร และ โขน โดยอิงใส่ธูปภาธเขัຽนแบบ: ปาลิ-สันสกฤต (ชวา./มาล. lakon, lakun/ข. ขฺโลน, โขฺลน) (Javā./Mal. lakon, lakun/Kh. khlôn).

ละดา บ. "ลดา", เถือไม้: ยางเหื่อ ก็เห็นเขัຽนเป็น "ลัดดา" (ป./ส. ลตา) (P./S. latā).

ละมาด บ. "มมาจ", แมงมี่: ขเมธอ่า = โต(ตົว)ชิผ้าอาว: ไทย์เอ็นอ่า แมลงหวี่ (ข. มมาจ) (Kh. mamāc "maméāch").

"แมงมี่"; *ento. Drosophila melanogaster.* อิงส์ (Fam.) Drosophilidae.

ละลาด บ. "บลาย", ໜ้าผาก (ป. บลาฆ/ส. ลลาฏ) (P. nalāṭa/S. lalāṭa).

ละลิด บ. "ลลิต", ໜ้าธัก, ໜ้าเอ็นดู, ໜ้าชื่นชุ่ม (ส. ลลิต) (S. lalita).

ละหาน บ. "ลหาธ", ธหาล, ห้วย, ทะเล หื แม่บ้ำตอนที่ภอ้าๆ (ข. ธหาล/มาล. ลหาธ) (Kh. rahāl "rôhéāl"/Mal. lahār).

ละหาด บ. "ละมาชุ", ภาธปะยิบัติสาสบภิจ ในสาสบาอิสลาม เพื่อชุำธะจิตใจให้ขๆธิสุทธิ์ (แปธ์. บมาชุ/อาธ์. ศลาหฺ ≈ ส. บมสฺ) (Per. namāj/Ar. ṣalāh ≈ S. namas).

ละอ่ำ บ. "ลอ่ำ", ๆาม (ข. อธ, ลฺอธ) (Kh. , or, l-or).

ลัก, ลักขะ บ. "ลักข์(-ข์)", เถือๆพาย, เป้ำพาย, จำนอบร้อยพัน หื หนึ่งแสน (100.000) (ป. ลกฺข/ส. ลกฺษ) (P. lakkha/S. lakṣa).

ลักขบะ [-ขะบะ] อ. "ลักขตะ", มีลักขตะดี (ป. ลกฺขต/ส. ลกฺษต) (P. lakkhaṇa/S. lakṣaṇa).

ลักสมี [-สะมี] บ. "ลักขมี", โขฺถ (ข. โขฺถ), ถอามจเธิล, สิมบัติ, ถอามๆาม, สีธิ, สเมห์, ชื่อเจ้ำ แม่แห่งโขฺถลาภ และ ถอามๆาม, มเหสิของ ผธะบาธายต์ (ส. ลกฺษฺมี/ป. ลกฺข+อี => ลกฺขี) (S. lakṣmī/P. lakkha+ī => lakkhī).

ลัย [ไล] บ. จังหวะ ใช้กับดินตี(-ตธี), บ่อนอาสัย. ถ้ำเพิ่มอุปสัถเอ้ำหางหน้ำถำสัพท์ มีถอามหมายต่างกัน เช่น: อิลัย (-) ≠ อีไล (+), ปธะลัย (ส. ลย) (S. laya).

ลัยกาน [ไลยะ-] บ. "ลัยกาล", เวลาแถกดับ, เวลาทำลาย (ป./ส. ลยกาล) (P./S. layakāla).

ลัยคิด [ไลยะ-] บ. "ลัยคิต", เถิงถอามแถกดับ (ป./ส. ลยคต) (P./S. layagata).

ลัถ 1. อ. "ลัพธ์", ที่ได้แล้ว (ป. ลพฺธ/ส. ลพฺธ) (P. laddha/S. labdha).

2. ก. ลัถขึ้, ไปหางขึ้, ตัถขึ้เพื่อหธุ้เวลา.

ลัถชา บ. "ลัชชา", ถอามละอาย, ถอามกะดากก (ป./ส. ลชฺชา) (P./S. lajjā).

ลัถชิ บ. "ลัชชิ", ผู้มีถอามละอาย, ผู้มีถอามกะดากก (ป. ลชฺชี/ส. ลชฺชิน) (P. lajjī/S. lajjin).

ลัถถา บ. สาย, เถือไม้; ส่วนใหธ่เขัຽนเป็น "ลถา" (ป/ส. ลตา) (P./S. latā).

ลัถถิ, ลัถถิกา บ. "ลัยกิ", ลัยกิกา, ไม้ถ้อนเห้ำ, ลำต้น, หมั่, ต้นตาล (ป. ลยฺกิ, ลยฺกิกา) (P. laṭṭhi, laṭṭhikā).

ลัถที บ. "ลัทธิ", ถติถอามเชื่อ, ถอามถิดเห็น. สันสกฤต ให้ถอามหมายว่า อ. ที่ได้แล้ว, จำนอบที่ได้ (ป. ลทฺธิ/ส. ลพฺธิ) (P. laddhi/S. labhdhi).

ลัน 1. บ. "ลัยจ์", สิบยิบ, ของกำมัล (ข. ก๋ตาล่), สิบจ้าๆ (ป. ลญฺจ) (P. lañca).

2. บ. หมั่ลัน, หมั่ไม้ไผ่แนวหนึ่ง มิยู่หางภาถเหมือขอางลาว.

"หมั่ลัน"; *bot. Pogonatherum paniceum.* อิงส์ (Fam.) Poaceae.

ลันสะ บ. "ลัยฉะ", ธอย, เถื่องพาย, พิมพ์, ภา(ตธา) (ที่ดี หื ที่ได้ปะทับแล้ว) (ป. ลญฺฉ, ลญฺฉน) (P. lañcha, lañchana).

ลันเตา บ. "พาภถั่วลันเตา", ชื่ถั่วแนวหนึ่ง ("ห่ำหปั่น" = ธอลแลนด์, "เตา" = พาภถั่ว) (จต. ห่ำหปั่น+เต๋า => หปั่นเต๋า) (ChT. Hólán+tau => Lántau).

"ถั่วลันเตา"; *bot. Pisum sativum.* อิงส์ (Fam.) Fabaceae.

ลันจะกอน, ลันสะกอน บ. "ลัยจกัธ", ภา(ตธา)ปะทับ, ถองภา(ตธา), ภา(ตธา)ปะทับพังสี (ป. ลญฺจกาธ, ลญฺฉกาธ) (P. lañcakara, lañchakara).

ลั่นทิน บ. ลินลาอแต่ใดๆมา เอ็นอ่า "ถอกจำปา": ส่วนลินไทย์เอ็นอ่า ดอกลั่นทม ต่มาได้เปลี่ธนมาเป็น ดอกลีลาวดี

"ถอกจำปา"; *bot. Plumeria obtusa* L. อิงส์ (Fam.) Apocynaceae.

ลัมโทน [ลำ-] ก. น้อมลิง, ก็มลิง (ข. ลំโทน) (Kh. lamdôn "lamthôn").

ลับ 1. อ. "ลัพธ์", ที่ได้แล้ว: จำนอบที่ได้จากภาธคำนอต เอ็นอ่า "ผิลลัพธ์" (ป. ลพฺธ/ส. ลพฺธ) (P. laddha/S. labdha).

2. ก. "ลัภ" => ลาภ, โขฺถ (ข. โขฺถ), ได้ (ป./ส. ลภ, ลาภ) (P./S. labha, lābha).

3. อ. "ลัภย์", ถอธได้โขฺถ (ข. โขฺถ), ถอธได้, (ป. ลพฺภ/ส. ลภฺย) (P. labbha/S. labhya).

4. ก. ฝืน เช่น: ฝืนมิด, ฝืนพ้ำ = ลับมิด, ลับพ้ำ ๆลๆ

ลาสนะ [-นะ] บ. "ลาสนะ", ลาถนะ, ภาธพ้อน, ภาธเต้น (ป. ลาสน/ส. ลาศน) (P. lāsana/S. lāśana).

ลาดตะเอน ก. "ลาดตธะเอถ", เที่ธอภอด (ข. ฒฺธอจ) เบิ่ง: มาจากปาลิ-สันสกฤต "ปธิเอถ" ส่วนคำภิธียา ใช้แต่ "ถธะเอถ" ≈ Fr. à voyager/En. to travel (ป./ส. ปธิเอถ => ข. ภฺธแอล) (P./S. pariveṇa => Kh. kravæl).

ลาบ 1. บ. "ลาภ", ของที่ได้มา หื ภาธได้มาย่างๆาม โดยบ่ได้ถืดว่าจะได้, ภาธได้, กำไธ (ข. ภมฺไธ), ได้หมายเกินถาดพายไว้ (ป./ส. ลาภ) (P./S. lābha).

2. บ. "ลาป", นิภภ้อบอี้ไถ (ป. ลาป) (P. lāpa).

"นิภภ้อบอี้ไถ"; *orn. Perdix chinensis*. อิงส์ (Fam.) Phasianidae.

3. บ. "ลาป", ภาธเอ้ำ, ภาธออภเสัຽง (ป./ส. ลาป) (P./S. lāpa).

4. บ. ชื่อาหาธพื้นเมืองชุนิดหนึ่ง เธัดจากชุ้น หื ปา ด้วยภาธฝักให้มุ่นละเอัຽดดี.

ลาพสักกาน [ลาบพะ-] บ. "ลาภสักกาธ", เถื่องของที่ถิบเอ๋ามาให้ ด้วยถอามนับถื หื ภาธบูชา [ลาภ+(ป. สกฺกาธ/ส. สตฺกาธ)] [lābha+(P. sakkāra/S. satkāra)].

ลาผุ, อะลาอุ บ. "อลาอุ", พาภบ้ำเต้ำ (ป./ส. ลาวุ, อลาวุ) (P./S. lāvu, alāvu).

"พาภบ้ำเต้ำ"; *bot. Lagenaria siceraria*. อิงส์ (Fam.) Cucurbitaceae.

ลามิก อ. ชั่ว, ต่ำช้ำ, เธ็ธาย (ป. ลามก) (P. lāmaka).

ลาลนะ [-ละนะ] บ. ภาธเล้ำโลม, ภาธยั่วเย้ำ (ป./ส. ลาลน) (P./S. lālana).

ลาลา บ. บ้ำลาย (ป./ส. ลาลา) (P./S. lālā).

ลาลิด ก. "ลาลิส", ยาภ, กะหาย, เสี้ำโสภ, เสัຽใจ: ภาสาไทย์เขัຽนเป็น ลาลส (ป./ส. ลาลสา) (P./S. lālasā).

ลาอับ บ. "ลาอัตย์", ถอามหน้ำธัก, ถอามๆาม: ถ้ำเขัຽน "ธาอัตย์" ถอามหมายไปหางใหม่ ต้องไปเบิ่งถอามหมายที่แถวโต(ตົว) ธ (ส. ลาวณฺย) (S. lāvaṇya).

ลาอิก บ. ลินเกี่ยวเอ้ำ (ป./ส. ลาวก) (P./S. lāvaka).

ลิกุด บ. "ลิกุจ", พาภหาด, พาภมี้ (ป. ลิกุจ) (P. likuca).

"พาภหาด"; *bot. a) Artocarpus asperula, b) A. chaplasha* Roxb, *c) A. hirsuta* Lamk. อิงส์ (Fam.) Rubiaceae.

"พาภมี้"; *bot. Artocarpus heterophyllus.* อิงส์ (Fam.) Moraceae.

ลินิน บ. ผ้าที่ต่ำด้วยเสั้นป่านแนวหนึ่ง ชึ่งได้มาจากต้น "ฟแลักซ์" (Flax => Linen) (ฝ. แล้ง/อ. ลินิน) (Fr. lin/En. linen).

"ต้นฟแลักซ์"; *bot. Linum usitatissimum.* อิงส์ (Fam.) Linaceae.

ลิปิ 1. บ. โตพังสี (ป./ส. ลิปิ) (P./S. lipi).

2. บ. ภาสา "ตาภาลื้อภ" (Takalog), ฟิลิปิโน (Filipino) เป็นภาสาภางของ "ชาอฟิลิปปินส์", เอ็นชื่สั้นๆว่า "ปิโน" (Pino) ที่ใช้เอ้ำกันตามเมืองใหธ่ และ ตามชุานเมืองต่างๆ.

ลิปิกอน, ลิปิกาน บ. "ลิปิกัธ", ลิปิกาธ, สเมัธน (ข. สฺเมงฺง, เสฺมงฺง), ผู้เธัดเอัຽภเกี่ยวพังสี (ป./ส. ลิปิกาธ, ลิปิกาภาธ) (P./S. lipikara, lipikāra).

ลิภขา บ. "ลิภขา", ลิภขา, มาตตา(มาตธา)แทภย่างหนึ่ง ถื 36 "ธถะเธถู" = 1 ลิภขา (ป. ลิกฺขา/ส. ลิกฺษา) (P. likkhā/S. likṣā).

ลิกสา บ. "ลิกขา", เห็า, ไอ่เห็า. มาตตา(มาตธา)แทภ = 7 หื 8 "ตธสะเธถู", ชึ่ง แม่นฝุ่นละเอัຽด ที่เห็นในแสงแดดที่ส่องเอ้ำมาตามป่อง (ส. ลิกฺษา) (S. likṣā)

ลิกไน บ. "ลิกไนต์", ถ่ำนหินแนวหนึ่ง สีบ้ำตาลแข้ม หื สีดำแกมบ้ำตาล (ฝ. ลิสิต/อ. ลิกไนต์) (Fr./En. lignite).

ลิขบะ [-ขะบะ] บ. "ลิภขบะ" => ลิขบะ, ภาธขีด, ภาธเขัຽน (ป./ส. ลิกฺขน) (P./S. likkhana).

ลิขสิด [-ขะ-] บ. "ลิภขสิทธิ์" => ลิขสิทธิ์, สิทธิทางอัตถกัมม์, ถิลปกัมม์ และ ปะดิยกกัมม์ ชึ่งผู้ค้ินถิด ได้ธับสิทธิ์ตามกิยหมาย ≈ Fr. droit d'auteur/En. copyright (ป./ส. ลิกฺขสิทฺธิ) (P./S. likkhasiddhi).

ลิขิด บ. "ลิภขิต" => ลิขิต, พังสี, จิดหมาย. ก. กำหนิด (ข. ก๋ตด่), เขัຽน (ป./ส. ลิกฺขิต => ลิขิต) (P./S. likkhita => likhita).

ลิง, ลิงคะ, ลิงโค บ. "ลิงค์", ลิงโค, เผส, ลักขถะ, เถื่องพาย (ป. ลิงฺค) (P. liṅga).

ลิด, ลิด บ. "ลิตธ์", ชึ่มาตตา(มาตธา)เขๆ ตามอิธิเมตธิก

(ฝ. ลิตฺร/อ. ลิเติร์) (Fr. litre/En. liter).

ลิบดา ນ. "ลิปดา", มาตตา(มาตธา)แหภาหาๆแจ ได้แก่เสส 1/60 ยอๆอิๆลา

(ส. ลิปฺตา) (S. liptā).

ลิลา, ลิลาด, ลิเลด ก. "ลิลาส(-ส)", ลิเลส(-ส), เดิน (ข. เฒิธ, ฒ์เดิธ), อาพหธิๆ (ข. ฮฺธา์) ยับๆิดๆาม

(ป./ส. ลิลา; ป. ลิลาส, ลิเลส/ส. ลิลาส, ลิเลส) (P./S. līlā; P. līlāsa, līlesa/S. līlāśa līleśa).

ลืขา อ. "ฌาขา", เป็นที่ธู้จักกับดี (ท. ฦๅชา => ลือชา) (Th. lwjā => "luechā").

ลูยะ อ. เส้าพยๆ, เป้อน (ป. ลูฆ) (P. lūkha).

ลูตา, ลูติกา ນ. แมงมุม (ป./ส. ลูตา, ลูติกา) (P./S. lūtā, lūtikā).

"แมงมุม"; *ento. a) Erigone dentipalpis, b) Trixspernum centipeda* Lour.

อิๆส์ (Fam.) Linyphidae.

เลภ ນ. "เลย", เถื่องพายจำนอนนับ, อิขาถำนอต (ป./ส. เลข) (P./S. lekha).

เลยกะ [เลยะ-] ນ. (ธ้อยกอๆ) สเมัธน (ข. สฺเฒฺงบ, เสฺมฺงบ), ผู้เยัธน, ผู้บับพึก (ข. ขฺหึก)

(ป. ลิขก/ส. เลขก) (P. likhaka/S. lekhaka).

เลยยะ [-ยะยะ] ນ. (ธ้อยกอๆ) กาธเยัธน (ป. ลิขย/ส. เลขย) (P. likhaya/S. lekhaya).

เลยนะ [-ยะนะ] ນ. ธอยเยัธน, โต(ติอ)ยักบ์ธ, ลาย

(ป. ลิขน/ส. เลขน) (P. likhana/S. lekhana).

เลยาธิกาน ນ. "เลยาธิกาธ", ผู้เป็นหัวพ้า, ผู้เธัดกาธเกี่ธูอกับพังสื ได้สิทธิ์ขาด, สเมัธน (ข. สฺเฒฺงบ, เสฺมฺงบ) ยอๆเจ้าแผ่นดิน (ป./ส. เลขาธิกาธ) (P./S. lekhādhikāra).

เลยานุกาน ນ. "เลยานุกาธ", ผู้มิพ้าที่เกี่ธูอย้อๆกับพังสื ตามที่ผู้ใหธ่บอก

(ป./ส. เลขนุกาธ) (P./S. lekhādhikāra)

เลด 1. ก. "เลต", ลูบไล้, สาบพา (ป. ลิตฺต/ส. ลิปฺต) (P. litta/S. lipta).

2. ก. "เลส", สะแดๆ (ข. สฺแยๆ, สำแยๆ) ให้ธู้ในอาภาธ, ย้อ้าๆ, เพตุ (ป. เลส) (P. lesa).

3. อ. "เลต", ช้า (ฝ. ตาธ์ท/อ. เลต) (Fr. tard/En. late).

เลิด อ. "เลิศ", ปะเสิภ, ดิพพาย, เพิ่อ, ยอด, เพิ่ง: จาภภาสาขเมธยุลภาๆ เบิ่งลุ่มบ์

(ข. เลิขา => ท. เลิศ) (Kh. lə:h => Th. lə:ṡ "loesh").

ลิบ ก. ตัด, เกี่ธูอออก, ยาดบ้า, เอิาออก, พักออก, ย้าออก. ນ. ส่วนที่ตัดออก: ตาม

เล้า พ้าจะเยัธนเป้น "ลิพ", แต่ว่า ลาวเธิาเลิยใช้ "ลิบ" มาดิบมานแล้อ

(ป./ส. ลาว) (P./S. lava).

ลิบบุธิ ນ. "ลิพบุธิ", เมืองพาภาบ้าเต้า: "ลอุ, ละโอ้" = พาภาบ้าเต้า, ส่วน "บุธิ" = เมืองๆ

(ป. ลาปุธ) (P. lavapura).

ลิลนา [ลินละ-] ນ. แม่ลิๆ, แม่ลิๆที่พ้าเยัธนดู (ป./ส. ลลนา) (P./S. lalanā).

โลภ ນ. แผ่นดิน, พู่ลิน และ สัต(สัตอ์)ในแผ่นดิน, ส่อนพึ่งยอๆสาภิลจักธอาล ดั่ๆ มนุส

โลภ (มนุชยโลภ), เทอโลภ, ... (ป./ส. โลภ) (P./S. loka).

โลภเชฏ [โลภะ-] ນ. "โลภเชฏฐ์" => โลภเชฎา, โลภเชฏฐ์, ผู้เป็นใหธ่ยู่ในโลภ

[โลภ+(ป. เชฎฺฐ/ส. ชฺเยษฺฐ, เชฺยษฺฐ)] [loka+(P. jeṭṭha/S. jyeṣṭha)].

โลภทัม [โลภะทำ] ນ. "โลภธัมม์", เธื่องยอๆโลภ, ธัมมะดาขอๆโลภ พาๆพธะพุทธสาสนามิ 8

ย่าๆ: มิลาภ, บ่มิลาภ, มิยิส, บ่มิยิส, ติเตัธน (ข. ถิะเฒงล), ย้อๆยั่, สุข, ทุภ์

(ป. โลภธมฺม/ส. โลภธรฺม) (P. lokadhamma/S. lokadharma).

โลภทาด [โลภะ-] ນ. "โลภธาตุ", แผ่นดิน (ป./ส. โลภธาตุ) (P./S. lokadhātu).

โลภนาด [โลภะ-] ນ. "โลภนาถ", ผู้เป็นที่เผิ่งขอๆโลภ ถื พธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. โลภนาถ) (P./S. lokanātha).

โลภบาล [โลภะ-] ນ. "โลภบาล", เทพเจ้าผู้เป็นใหธ่ สำหับ (ข. สัธาป์) ปักถธอๆ (ข. ฤธๆ) โลภ,

ผู้ธักขาโลภประจำยู่ในทิสทัๆ 4 ทิส, ทิสละ 1 อิๆถ์ เธ้อกอว่า "ท้าวจตุโลภบาล" มีชื่ดั่งลุ่มบ์:

① "ท้าวทตอัตถะ" ยู่ทิสตาเอ้นออก. ② "ท้าวอิธุถทิภ" ยู่ทิสใต้. ③ "ท้าวอิธูปักขะ(-ขะ)"

ยู่ทิสตาเอ้นติภ และ ④ "ท้าวภุเวธ" ยู่ทิสเพือ (ป./ส. โลภปาล) (P./S. lokapāla).

โลภอิทูน [โลภะ-] ນ. "โลภอิทูธ", ผู้ธู้แจ้งโลภ, พธะพุทธะเจ้า

(ป./ส. โลภวิทูธ) (P./S. lokavidūra).

โลภถิติ [โลภะ-] ນ. "โลภฏิติ", ถอามเป้นยู่ขอๆโลภ

[โลภ+(ป. ฏิติ/ส. สฺถิติ)] [loka+(P. ṭhiti/S. sthiti)].

โลภัตถะจะธิยา ນ. "โลภัตถะจธิยา", ถอาม ซึ่ การกะปะพึติที่เป้นปโยชน์แก่โลภ

① (ป. โลภ+อตฺถ+จธิยา) (P. loka+attha+cariya).

② (ส. โลภ+อารฺถ+จารฺยา) (S. loka+ārtha+cāryā).

โลภัน 1. ນ. "โลภันต์", บ่อนสุดโลภ, "พื้นธิภ" ที่เป้นบ่อนถินบาปพักที่สุดไปติภ

(ป./ส. โลภนฺต) (P./S. lokanta).

2. ນ. "โลภันตธ์"; ปาลิ ให้ถอามพายอ่าๆ = "ธะหว่าๆโลภ", ส่อนสันสกฤต = "โลภอื่น"

(ป./ส. โลภนฺตฺธ) (P./S. lokantra).

โลภายัต ນ. "โลภายัต": ถอามเพ็นดีที่ถือว่า "มีแต่โลภนี้ โลภหน้าบ่มี"

(ป./ส. โลภายต) (P./S. lokāyata).

โลภานุอัต ນ. "โลภานุอัตต์", โลภานุอัต, โลภานุอัตธ์, กาธจเธิลเติบโต(ติอ)ขอๆถอามสัมพันธ์

ทาๆด้าน: เสยกฺกิจ, กาธเมืองๆ, เตักโนโลยี และ อัฒนธัมม์, กาธพูนเอัธนไปตามอิๆมิน

ขอๆโลภ, กาธเธัดตามพู่ลินส่อนพู่ถอๆพู่ภาย

[โลภ+(ป. อนุวตฺต/ส. อนุวฺตฺธ)] [loka+(P. anuvatta/S. auvatra)].

โลภาธิบ่ดิ ນ. "โลภาธิบ่ดี", ผู้เป็นใหธ่ในโลภ (ป./ส. โลภาธิปติ) (P./S. lokādhipati).

โลภาธิปะไต ก. "โลภาธิปไตย์", ถือโลภเป้นใหธ่ ถื เธัดตามฆาอโลภ เถิๆตินเองบ่เห็นดีนำภ่ตาม

(ป. โลภ+อาธิปเตยฺย/ส. โลภาธิปตฺย) (P. loka+ādhipateyya/S. lokādhipatya).

โลภาพิอัด ก. "โลภาภิอัตตน์" => "โลภาภิอัตน์" ง, แผ่ภะจายไปที่อโลภ (ห้ามบ่ให้เอัธนเป้น

"โลภาภิอัฒน์" X, ย่าเอ้าใจอ่าแม่น "โลภาพิอัฒน์") ≈ Fr. globalisation/En. globalization

(ป. โลภ+อภิ+อวตฺตน) (P. loka+abhi+vattana).

โลภามิด ນ. "โลภามิส", เพธื่ออของโลภ ถื: ธูป, เสัธๆ, กิ่น, ธิส และ กาธสัมผัส, ยับพาให้ถิบ

ฑิๆใพ่ใฝ่ฝัน (ป. โลภ+อามิส => โลภามิส) (P. loka+āmisa => lokāmisa).

โลภาอิบาด ນ. "โลภาอิบาส", กาธสูลสิ้นถอามจเธิล, กาธสูลสิ้นถอามสอัสถิมุๆถุลขอๆโลภ

[โลภา+(ป. อิบาส/ส. อิบาศ)] [lokā+(P. vināsa/S. vināśa)].

โลภิ อ. "โลภิย์", เกี่ธูอกับโลภ, พาๆโลภ, ธัมมะดาขอๆโลภ

(ป. โลภิย/ส. เลาภฺย) (P. lokiya/S. laukya).

โลภุตธะ [-ภุถตะธะ-] อ. "โลภุตตธะ" => โลภุตธะ, ยู่เพือโลภ, พ้นจากโลภ

(ป./ส. โลภ+อุตฺตธ) (P./S. loka+uttara).

โลภุตธะทัม [-ภุถตะธะทำ] ນ. "โลภุตตธธัมม์" => โลภุตธธัมม์, ธัมม์อับพาให้พ้นจากโลภ

[โลภุตฺตธ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [lokuttara+(P. dhamma/S. dharma)].

โลจนะ [โลถจะ-] ນ. "โลจน์", ห่อยตา, แก่นตา. ก. บอกถอามผิดของถิบให้แจ้งยาอ, บอก

เล่าให้แจ้งๆต่กัน (ป./ส. โลจน) (P./S. locana).

โลบ 1. ก. "โลป", ลืบ, ตัดออก: ถินลาวเธิาเลิยชินกับกาธเยัธน "ลิบ" มาดิบแล้อ

(ป./ส. โลป = ป./ส. ลว) (P./S. lopa = P./S. lava).

2. ນ. "โลภ", ถอามยากได้ๆาย (ป./ส. โลภ) (P./S. lobha).

โลพมูน [โลพะ-] ນ."โลภมูล", ติ้นเพตุขอๆถอามโลภ (ป./ส. โลภมูล) (P./S. lobhamūla).

โลพตันหา [โลพะ-] ນ. "โลภตัณหา", ถอามยากได้ๆาย, กาธบ่ธู้จักพ่เป้น, ถอามบ่มิเมืองพ่

[โลภ+(ป. ตณฺหา/ส. ตฤษฺณา)] [lobha+(P. taṇhā/S. tṛṣṇā)].

โลม, โลมา 1. ນ. ยิน (ป./ส. โลม, โลมา) (P./S. loma, lomā).

2. ນ. "โลมา" ชื่ปาที่เลี้ธูงลูกด้อยน้ำนิม มิๆายชุนิด มิๆายอิๆส์ ลำโต(ติอ)ใหธ่ เช่น:

① "โลมาขาอเพิา"; *icht. Sotalia plubea* (Cuvier). อิๆส์ (Fam.) Stenidae,

② "โลมาขาอแก้อ"; *icht. Delphinus delphis* Linn. อิๆส์ (Fam.) Delphinidae,

③ "โลมาอิธอดิ"; *icht. Orcaella brevirostris* (Gray, 1866). อิๆส์ (Fam.) Delphinidae,

④ "โลมาหิอบาตธ์"; *icht. Neophocaena Phocoenoides*. อิๆส์ (Fam.) Phocoenidae.

โลละ, โลเล อ. บ่แน่นอน, บ่เป้นหลักภาๆน, บ่ดี (ป./ส. โลล) (P./S. lola).

โลลุบ อ. "โลลุป", ที่มิถอามภะหาย, ที่มิถอามยากได้ (ป./ส. โลลุป) (P./S. lolupa).

โลหะ ນ. ธาตุที่ๆอมออกจากแธ่ต่าๆๆ ดั่ๆ: เหล็ก, หอๆแดๆ, ถำ, ... เป้นติ้น

(ป./ส. โลห) (P./S. loha).

โลหะกุมพิ ນ. "โลหกุมภี", ชื่พื้นธิภขุมหนึ่ๆ มิพื้ธาๆหอๆแดๆ เป้นบ่อนติ้มสัต(สัตอ์)

(ป. โลหกุมฺภี) (P. lohakumbhī).

โลหัด ນ. "โลหัชฺ", โลหะปะสิม(ผสิม) เช่น: หอๆเหลืองๆ, หอๆแดๆ (ป. โลหชฺ) (P. lohaja).

โลหิด 1. ນ. "โลหิต", เลือด, สีแดๆ; "โธหิต" ก็เห็นเยัธน เช่นกัน

(ป./ส. โลหิต, โธหิต) (P./S. lohita, rohita).

2. ນ. "ติ้นโลหิต" ชื่ติ้นไม้ให้พยาก มิๆายชุนิด ดั่งลุ่มบ์;

① *bot. Myristica fragrans* Houtt. อิๆส์ (Fam.) Myristicaceae.

② *bot. Peristrophe bivalvis* (L.) Merr. อิๆส์ (Fam.) Acanthaceae.

③ *bot. Dracaena drago* (L.) L. อิๆส์ (Fam.) Dracaenaceae.

ลำดับ ນ. กาธเลัธนกันไอ้ให้เป้นธะเบัธบ (ข. เธฺป, ธเปฺป) ตามตำแพ่ๆ. ก. เลัธนถึดกันไป

ตามลักขถะ (ข. ลำนาป์) (Kh. laṁtap).

ລຳເນົາ ນ. ທີ່ຢູ່, ແນວ, ແຖວ, ແຖບ, ຖິ່ນ (ຂ. ลำเนา) (Kh. lamnau).

ອ

ພຍັນຊນะໂຕ(ຕົວ)ທີ 24 ใช้เปันโต(ตัว)สะกิดได้ใน "แม่กาอ". ຄຳທີ່ມาจาภภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, ... เผิ่นเปี่ยน อ เปัน พ แล้ลอไปจัดเปันโต(ตัว)สะกิดใน "แม่กับ" โต(ตัว) บ สะกิด.

ອะภะ, ອะโภ ນ. "อภะ", อโภ, พาป่า มีอยู่ในพุภภูมิภาคของโลภ. "พาไน" ภาสาปาลิที่ว่า Vaka เกือบใก้เคัยฐภับ ภาสาฝรั่ง-อังภลิส ≈ Fr. renard/En. fox

(ป. อภ/ส. อฐฺภ) (P. vaka/S. vṛka).

"พาไน"; *zoo. a) Canis vulpes* (Linn.), *b) Cuon alpinus* (Pallas). อิงส์ (Fam.) Canidae.

ອะภุละ ນ. "อภุละ", ดอภพิภุล มีกิ่นหอม และ หอมอยู่จิบแข้ง ใช้เธัดยาได้

(ป./ส. อภุล => วิภุล) (P./S. vakula => vikula).

"ดอภพิภุล"; *bot. Mimusops elengi* L. อิงส์ (Fam.) Sapotaceae.

ອะจะ, ອะจิ ນ. (แบบ) "อจะ", อจิ, คำเอ้า, ถ้อยคำ, คำภล่าอ (ป. อจี/ส. อาจ) (P. vacī/S. vāca).

ອะจะนะ ນ. "อจนะ", พิจน์, อัจน์, คำเอ้า (ป./ส. อจน) (P./S. vacana).

ອะจิภัม [-กำ] ນ. "อจีภัมม์", ภาธเอ้า

(ป. อจีภมฺม/ส. อาจาภธฺม) (P. vacīkamma/S. vācakarma).

ອะจิอิพาภ ນ. "อจีอิภาค", ภาธแจภคำเอ้า, เปันชื่อยาภ์พฒก์ภาคถ้อน 2 ภล่าอด้อยภาธแจภ คำเอ้าออภเปัน: คำนาม, คำภิธียา เปันต้น ≈ Fr. orthographie/En. orthography

[ป. อจี/ส. อาจ)+อิภาค] [(P. vacī/S. vāca)+vibhāga].

ອะสนะ [-สะนะ] 1. ນ. (แบบ) "อสนะ", บ่อนอยู่, เธือน, ภาธอยู่ (ป. อสน) (P. vasāna).

2. ນ. (แบบ) "อสนะ", เถื่องนุ่งหิ่ม, เสื้อผ้า (ป./ส. อสน) (P./S. vasāna).

ອะสพะ [-สะพะ] ນ. "อฐพิภ", อุสิภ,วิอเถิภ: สันสกฤต "อฐพภะ" แปวธูปเปันปาลิ "อสภะ"

(ป. อุสภ/ส. อฐพฺภ) (P. usabha/S. vṛṣabha).

ອะสละ [-สะละ] ນ. "อสละ", ดอามชั่ว, ดอามต่ำช้า, ดิบต่ำช้า

(ป. อสล/ส. อฐพล) (P. vasala/S. vṛṣala).

ອะสลิ [-สะลิ] ນ. "อสลิ", ผิงชั่ว, ยิงต่ำช้า (ป. อสลิ/ส. อฐพลิ) (P. vasali/S. vṛṣali).

ອะสวัดติ [-สะหวัด-] ນ. "อสวัตติ", ผู้มีอำนาจในทางบ่ดี เปันชื่อของ "เทอบุตมาธ"

(ป. อสวตฺติ/ส. อศวตฺติ) (P. vasavatti/S. vaśavatti).

ອะสวัดติมาน [อะสะวัด-] ນ. "อสวัตติมาธ", ผธะยามาธ, ผู้ธัดใท้ถึมอื่นต้องตาย

[(ป. อสวตฺติ/ส. อศวตฺติ)+มาธ] [(P. vasavatti/S. vaśavatti)+māra].

ອะสะ ນ. "อสะ", อำนาจ (ข. อำวาจ), ภาธบังคับบัญชา (ป. อส/ส. อศ) (P. vasa/S. vaśa).

ອะสะนะ 1. ນ. (แบบ) ที่อยู่, เธือน, ภาธอยู่ (ป. อสน) (P. vasana).

2. ນ. เสื้อผ้า, เถื่องนุ่งหิ่ม (ป./ส. อสน) (P./S. vasana).

ອะสะพะ ນ. (แบบ) วิอเถิภ, วิอโต(ตัว)ผู้; "อพิภ", "พพิภ" (อะ-สิบ, พะสิบ) ก็อ่า

① (ป. อสภ) (P. vasabha).

② (ป. อุสภ/ส. อฐพฺภ) (P. usabha/S. vṛṣabha).

ອะสัน ນ. "อสันต์", ธะดู (ส. ฐตุ) อสันต์", ธะดูใบไม้ปิ่ง

(ป./ส. อสนฺต) (P./S. vasanta).

ອะสันตะธะดู ນ. "อสันตธะดู", ธะดูใบไม้ปิ่ง ถื ตั้งแต่เดือนที่ 4-6 ของเดือนลาอ

[อสนฺต+(ป. อุตุ/ส. ฐตุ)] [vasanta+(P. utu/S. ṛtū)].

ອะสันตะอิสุอัด ນ. "อสันตอิชุอัต", เอลาพธะอาทิตย์ โลจ์ธไปเถิงบ่อบพาย ธาติสเมิภาถ เอ็บ บ่อนพายนั้นอ่า "อิชุอัต" (Fr. Équinoxe/En. Equinox). เมื่อเถิงพายนั้น ภาๆเอัน = ภาๆถืน ถื "พาย 1" ธะหว่าๆ อันที่ 21 มิบา เอ็นอ่า "อสันตอิชุอัต" (Fr. Printemps/En. Spring), นั้น อ่า "พาย 2" ธะหว่าๆ อันที่ 24 ภันยา เธัอูภอ่า "สาธหอิชอัต" (Fr. Automne/En. Fall)

(ส. อสนฺตวิษฺวต) (S. vasantaviṣuvata).

ອะสันตะติลิภ ນ. "อสันตติลิภ", ชื่อฉันห์ย่างหนึ่ง ตามอิธีของภาสาปาลิ: 1 บาท มิ 14 คำ

(ป. อสนฺตติลภ) (P. vasantatilaka)

ອะสา ນ. "อสา", บ้ามัน, ไขมัน (ป./ส. อสา) (P./S. vasā).

ອะสิ ນ. "อสิ", ผู้ผาย (ข. ปฺธาป) แผ่ติบเอง, ผู้ตัดภิเลสได้ (ป. อสี) (P. vasī).

ອะสุ ນ. "อสุ", สิมบัติ, เปันชื่อเทอดาพอภหนึ่ง มิ 8 อิงถ์ เปันบ่อิอาธของพธะอิบทธ์

(ป./ส. อสุ) (P./S. vasu).

ອะสุเทบ 1. ນ. "อสุเทพ", ชื่อพธะบาธายถ์ ปางพธะภฐบถะ

(ป./ส. อสุเทว) (P./S. vasudeva).

2. ນ. "ไม้ดู่แดง" เปันต้นไม้ใหธ่ชนิดหนึ่ง;

"ไม้ดู่แดง หิ อสุเทพ"; *bot. Phyllocarpus septentrionalis* Donn. Sm.

อิงส์ (Fam.) Leguminoceae.

ອะสุทา ນ. "อสุธา", ผู้ทธิง (ข. ทฺธง่) ไอ้ชื่งทธัพย์ ถื แผ่นดิน บั้นเอง

(ป./ส. อสุธา) (P./S. vasudhā).

ອะสุทาถิน ນ. "อสุธาถิล", พื้นแผ่นดิน; "พสุธาถิล" ก็อ่า

(ป./ส. อสุธาตล) (P./S. vasudhātala).

ອะสุมถี ນ. "อสุมถี", โลภ, แผ่นดิน (ป./ส. อสุมตี) (P./S. vasumatī).

ອะอิธะ ນ. "อชิธะ", เพัชธ์, สายฟ้า, อาวุธพธะอิบทธ์ (ป. อชิธ/ส. อชธ) (P. vajira/S. vajara).

ອะถิ ນ. "อถิ", ก๋าแผง (ข. ก๋าวง, ขฺวง, เขฺวง), ธิ้อ (ป. อถิ/ส. อฐถิ) (P. vati/S. vṛti).

ອะตะ 1. ນ. "อตะ", อัด, ข้ะปะยิบัติ, ภาธธักขาสีล, ดอามปะพึติ, ปะเพดติ, ธัมม์เบ้ธม

(ป. อตฺต/ส. อตฺธ) (P. vatta/S. vatra).

2. ນ. "อยะ", ติ้นไธ; ภาสาไทย์เอ้ธมเปัน ต้นไทร (ป./ส. อย) (P./S. vaṭa).

"ติ้นไธ"; *bot. Ficus benjamina* L. อิงส์ (Fam.) Moraceae.

3. ນ. "อัยยะ" => อยะ, อิงภิม, ภาธพุน, ภาธเอ้ธมอายตายเกิด (ข. เกิต, ก๋เติต)

(ป. อยฺย/ส. อฐพฺต) (P. vaṭṭa/S. vṛtta).

ອะตาภาม ນ. "อยาภาธ", สายเชือก (ป./ส. อยาภาธ) (P./S. vaṭākāra).

ອะติ (มาจาภ อะถิ ยู่เหิๆ).

ອะทู ນ. "อธู", บาๆสาอ, ผู้สาอ, ผธู (ป./ส. อธู) (P./S. vadhū).

ອะบะ 1. ນ. "อตะ", บาถ, ฝิ (ป. อตฺ+อ => อต/ส. อธฺต) (P. vaṇ+a => vaṇa/S. varṇa).

2. ນ. "อนะ", ป่าไม้, ถิๆ (ป./ส. อน) (P./S. vana).

ອะบา ນ. (ภอน) ป่า (ป./ส. อน) (P./S. vana).

ອะบิดา ນ. "อนิดา", ผิๆ, ผิๆสาอ (ป./ส. อนิตา) (P./S. vanitā).

ອะบิพิภ ນ. (แบบ) "อนิพิภ", อนิปิภ, อนิยิภ, ดิบเดินหาๆไภ, ดิบเอ้ยใจ, ดิบธ้อๆเผลๆ (ข. ฦเลๆ , เฦลๆ) ข้หาบ หิ หิ้มถิบตธิไปพ้อม

(ป. อตีพฺพภ, อนิพฺพภ/ส. อนิปภ, อนิยภ)

(P. vaṇibbaka, vanibbaka/S. vanīpaka, vanīyaka).

ອะเบจอบ ນ. "อเบจ์ธ", ดิบเที่ธอป่า, นายผาบ. ภ. เที่ธอป่า (ป./ส. อเบจธ) (P./S. vanecara).

ອะโบทยาบ [-โบทะ-] ນ. "อโบทยาบ", สอบในป่า: คำสัพท์สันสกฤตถึภเลือก "อบ+อุทยาบ"

[อบ+(ป. อุยฺยาน/ส. อุทฺยาน)] [vana+(P. uyyāna/S. udyāna)].

ອะธะ อ. "อธะ", ปะเสิภ, เลิส (ข. เลิท) ล้ำ. คำนี้ เธิาใช้เปัน: อ้ธะ, ผ้ธ (ผอบ), ผธะ

(ป./ส. อธ) (P./S. vara).

ອะธา ນ. (ธ้อยภอๆ) "อธาห์", ผู, ผูป่าๆ (ป./ส. อธาห) (P./S. varāha).

"ผูเลี้ยๆ"; *zoo. Sus domesticus*. อิงส์ (Fam.) Suidae.

"ผูป่าๆ"; *zoo. Sus scrofa*. อิงส์ (Fam.) Suidae.

ອะโธดิม อ. "อโธดิม", ปะเสิภสุด

(ป./ส. อธ+อุตฺตม => อโถตฺตม) (P./S. vara+uttama => varottama).

ອะธุน, ອะธุนะ ນ. "อธุน", อธุนะ, ฝิน, เทอดาของบ้ำ, เทอดาของฝิน

(ป./ส. อรุณ) (P./S. varuṇa).

ອะลัย ນ. "อลัย", ก้องแอบ, อิงมิน (ป./ส. อลย) (P./S. valaya).

ອะลาหิภ ນ. "อลาหิภ", เมพ, เผื้อ, เทอบุตปะจำก้อนเมพ (ป./ส. อลาหภ) (P./S. valāhaka).

ອะลิ ນ. "อลิ", แถอ, พอด, พู่, ธะเบ้ธย (ข. เธฺป, ธเปฺป), ธอย, ธอยหธ้

(ป./ส. อลิ) (P./S. valī).

ອะหะ ภ. "อหะ", บำไป, พาไป. ນ. ผู้ถือ, ผู้แบก, ผู้หธิๆ (ข. ทฺธง่) ไอ้

(ป./ส. อาห) (P./S. vāha).

ອะหา ນ. "อหา", แม่บ้ำ (ป./ส. อหา) (P./S. vahā).

อัภ ນ. "อัคค์" => อัค, ตอบ, พอด, พู่, ผอภ, ธะยะของพังสือ

(ป. อคฺค/ส. อฐค) (P. vagga/S. varga).

อัภภะ ນ. "อัภภะ", พากไอ่หญิๆ (ป. อภฺภ/ส. อฐพฺภ) (P. vakka/S. vṛkka).

อัๆ 1. ນ. "อังส์", อิงส์, เธื้อสาย, เหญ่ากก์, เผ่าพันธุ์

(ป. อำส/ส. อ้ศ) (P. vaṁsa/S. vaṃśa).

2. ນ. ที่อยู่ของเธื้อเจ้า หิ ดินมิอำนาจ (ข. อ้ตาจ): คำสัพท์ธ่อมธาภเทงิ้าภับภัย "เอัธๆ"

(ข./มอญ. อๆ, อาๆ่, อาๆ่) (Kh./ Moñ. vaṅ, vaṁṅ, "véang").

3. ນ. บ่อนบ้ำเล็ภ, ที่ไภจาภฝั่ๆ.

อัจฉุติ [อัดจะ-] ນ. "อัจจุพิ" => อัจฉุพิ, บ่อนถ่าย, บ่อนธี้ สำหรับขับธพฐิต, ส้อม, อิจ

(ป. อจฺจฉุฬิ) (P. vaccakuṭi).

ວັຈນະ [ວັດຈະ-] ນ. "ວັຈນະ" => ພິຈນ໌, ຄຳເວົ້າ, ຖ້ອຍຄຳ (ປ./ສ. ວຈນ) (P./S. vacana).

ວັຈນານຸກົມ [ວັດຈະ-] ນ. "ວັຈນານຸກົມ(-ກຣົມ)", ໜັງສືລຳດັບ (ຂ. ລໍຍາປ່) ຄຳສັພທ໌ ທີ່ເພິ່ນຈັດໄວ້ຕາມ ລຳດັບໂຕ(ຕົວ)ພຍັນຊນະ: ກາສາໄທຍ໌ເອັຽນ ແລະ ໃຊ້ເພັຽງແຕ່ ພຈນານຸກຣມ [ວຈນ+ອນຸ+(ປ. ກມ/ສ. ກฺรม)] [vacana+anu+(P. kama/S. kram a)].

ວັຊຣະ [ວັດຊຣະ-] ນ. "ວັຊຣະ" => ເພັຊຣ໌ (ປ. ວชิร/ส. วชฺร) (P. vajira/S. vajra).

ວັຍ [ໄວ] ນ. "ວັຍ", ເຂຕອາຍຸ, ຣະຍະຂອງອາຍຸ (ປ./ส. วย) (P./S. vaya).

ວັດ 1. ນ. "ວັຕ", ຢໍ້ປະຍິບັຕິ, ຣີຕຂອງທີ່ຕ້ອງເຣັດທຸກວັນ (ป. วตฺต/ส. วตฺร) (P. vatta/S. vatra).

2. ນ. (ແບບ) "ວັທນ໌", ภาธเว้า, คำเว้า. ส่วนสันสกฤต ใช้ความหมายว่า "ปาก, หน้า" (ป./ส. วทน) (P./S. vadana).

3. ນ. ບ່ອນປะຍິບັຕິสิลธัมม์ ของพระสิงฆ์ สามเณร พ้อมทัง "ลาตีโยม" (ป. ลาติ+ข. ฆุลุ).

ວັດຕະ ນ. "ວັยะ", วิงมิน, ภาธเวัธน, ภาธอิมเวัธน, ธอบของภาธเวัธนเกิด (ป. ฉวิต, ภวิตฺต) เวัธนตาย (ป. วฏฺฏ/ส. วฺฤตฺต) (P. vaṭṭa/S. vṛtta).

ວັດຖາ, ວັດຖ້ງ ນ. "ວັตถา", วัตถุ้ง, ผ้า, เสื้อผ้า, เถื่องนุ่งห่ม (ป. วตฺถ/ส. วสฺตฺร) (P. vattha/S. vastra).

ວັດຖຸ ນ. "ວັตถุ", เอ้ำของ, ข้อความ, เรื่องราว (ป. วตฺถุ/ส. วสฺตุ) (P. vatthu/S. vastu).

ວັตปะติบัด [ວัดตะ-] ນ. "ວัตตปะยิบัตติ", วัตปะยิบัติ, ภาธปะยิบัติตามข้อบังคับ หรือ สิล (ป. วตฺตปฏิปตฺติ/ส. วฺฤตฺตปฺรติปตฺติ) (P. vattapaṭipatti/S. vṛttapratipatti).

ວัตสิงสาบ [ວัดตะ-] ນ. "ວัยยสิงสาธ" => วัยสิงสาธ, ภาธวิมเวัธนยู่ในโลก คือ ภาธเวัธนเกิด (ข. เวิต, ภวิตฺต) เวัธนตาย [(ป. วฏฺฏ/ส. วฺฤตฺต)+สංสาร] [(P. vaṭṭa/S. vṛtta)+saṁsāra/saṃsāra].

ວัตทุภ [ວัดตะ-] ນ. "ວัยยทุภข์" => วัยทุภข์, ความทุภข์ย้อนภาธเวัธนเกิด (ข. เวิต, ภวิตฺต) เวัธนตาย (ป. วฏฺฏทุกฺข/ส. วฺฤตฺตทุ:ข, -ทุ:ข) (P. vaṭṭadukkha/S. vṛttaduhkha).

ວัทภะ [ວัดทะ-] ນ. "ວัทฒภะ" => วัฒภะ, ผู้จเริญ, ผู้งาม. อ. งาม (ป. วฑฺฒก/ส. วรฺธก) (P. vaḍḍhaka/S. vardhaka).

ວัทภี [ວัดทะ-] ນ. "ວัทฒภี" => วัฒภี, ฆ่างไม้ (ป. วฑฺฒกี) (P. vaḍḍhakī).

ວัทบา [ວัดทะ-] อ. "ວัทฒบา" => วัฒบา, จเริญ, ธุ่งเรืองๆ, งอภงาม (ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน) (P. vaḍḍhana/S. vardhana).

ວัทบาถาวอบ [ວัดทะบา-] ນ. "ວัฒบาถาวัธ", ธอามจเริญ, ธอามธุ่งเรืองๆ, ธอามงอภงาม (ป. วฑฺฒน+ถาวร/ส. วรฺธน+สฺถาวร) (P. vaḍḍhana+thāvara/S. vardhana+sthāvara).

ວับ 1. ນ. "ວัต", บาด, ผิ (ป. วณฺ+อ => วต/ส. วรฺต) (P. vaṇ+a => vaṇa/S. varṇa).

2. มาจาก "ວัตตะ", วัธต, สี, ผิว, แนว, ย่างๆ, เผส, หนังสือ (ป. วณฺต/ส. วรฺต) (P. vaṇṇa/S. varṇa).

3. น. "ວับ", ป่าไม้, ถิง (ป./ส. วน) (P./S. vana).

4. น. "วาธ", วับ, คำขึ้นต้นของมื้ต่างๆในหนึ่งสัปดาห์ เช่น: วันจันทร์, วันอังคาธ, วันพุธ, ... (ป./ส. วาร-) (P./S. vāra-).

ວับโธภ [ວับทะ-] ນ. "ວัตโธค", ผิในห้อง, พยาธิที่เกิด (ข. เวิต, ภวิตฺต) ยู่ในปอด ผาให้จ่อย ผอม และ ไอ (ป. วณฺ+อ => วต+โรค/ส. วรฺต+โรค) (P. vaṇ+a => vaṇa+roga/S. varṇaroga).

ວับบะ, ວับบา น. "ວัตตะ", วัตตา, วัธตะ, วัธตา, สี, ผิว, ย่างๆ, หนังสือ (ป. วณฺต/ส. วรฺต) (P. vaṇṇa/S. varṇa).

ວับบะคะดี น. "ວัตตะคดี", หนังสือที่ได้รับธอามยิภย้องว่าดี, หางหนังสือ, เธื่องของหนังสือ [(ป. วณฺต/ส. วรฺต)+คติ] [(P. vaṇṇa/S. varṇa)+gati].

ວับบะยุด น. "ວัตตะยุตต์" => วัตตะยุต, เถื่องหมายสำหรับบอกเสียงสูงต่ำ ในภาสาลาวมี 4 รูป คือ: ไม้เอก ่, ไม้โท ้ ไม้ตี(-ตรี) ๊ และ ไม้จัตวา ๋: บ่ได้ใช้ ในภาสาปาลิ-สันสกฤต (ป. วณฺณยุตฺต/ส. วรฺณยุกฺต) (P. vaṇṇayutta/S. varṇayukta).

ວับบะบา น. "ວัตตบา", พัธตบา, ภาธเว้าชี้แจงให้ผู้อื่นฟังเข้าใจละเอียด. แต่ใดๆมา ลิน ลาอส่วนหญ่วงหญายรู้จัก และ พาภับใช้เพัียงแต่ "พัลบา" ห่(เที่ยว)นั้น (ป. วณฺณนา/ส. วรฺณนา) (P. vaṇṇanā/S. varṇanā).

ວับบี อ. "ວัตตี", วัธตี, มีสีงาม (ป. วณฺณี/ส. วรฺณี) (P. vaṇṇī/S. varṇī).

ວาภ 1. น. "วาภย์", คำเว้า, คำภล่าว, ถ้อยคำ, ปโยค (ป./ส. วากฺย) (P./S. vākya).

2. น. เปือกไม้, ป่าน, ป: เพัธบใส่ภาสาฝรั่ง-อังภลิส ≈ Fr. écorce/En. bark (ป. วาก/ส. วลฺก) (P. vāka/S. valka).

"ป้": *bot. Sterculia pexa*. วิงส์ (Fam.) Sterculiaceae, Malvaceae.

"ป่าน"; *bot. Agave sisalana* Perrine. วิงส์ (Fam.) Canabaceae.

3. อ. ขาดออก, เปิ่าแปน, เสัธขาย.

ວาภจิธผัด [-กะจิธะ-] น. "ວาภจิธผัตถ์", ผ้า, ผ้าป่านที่เธัดจากภเปือกไม้ "ວาภจิธะ" = ผ้า [ป. วากจิต+ป. วตฺถ/ส. วสฺตฺร] (P. vākacira+P. vattha/S. vastra).

ວาภยะ [-กะยะ] (มาจากภบ่อนเดัธอกับภับ วาภ-1 ยู่เหิง) น. คำเว้า, คำภล่าว, ปโยค (ป./ส. วากย) (P./S. vākaya).

ວาภยะสัมพัน [-กะยะสำ-] น. "ວาภยะสัมพันธ์", ชื่อหนังสือไวยากัธต์ ตอนที่แยกธอามเว้าออก เป็น ปโยคๆ และ บอกธอามเกี่ยวข้องกัน = Fr. syntaxe/En. syntax (ป./ส. วากยสมฺพนฺธ) (P./S. vākayasambanda).

ວาจะ, ວาจา น. คำเว้า, ถ้อยคำ (ป./ส. วาจา) (P./S. vācā).

ວาจิก น. ผู้เว้า, ผู้บอก (ป./ส. วจก) (P./S. vacaka).

ວาสบา [วาดสะหฺมา] น. บุญบาธมี, ลาภยิส, ภุสิลที่เธัดให้ได้รับ (ป./ส. วาสน) (P./S. vāsana).

ວาสะ [วาสะ, วาดสะ] น. ภาธอิบ, เถื่องหอม, น้ำหอม (ป./ส. วาส, วาสน) (P./S. vāsa, vāsana).

ວาสิน, ວาสี 1. น. ผู้อู่, ผู้ธอง (ข. ฤๅ): ผู้ยูบ้าน = "ธามวาสี" # ผู้อู่ป่า = "อรัญญวาสี" (ป. วาสี/ส. วาสิน) (P. vāsī/S. vāsin).

2. น. มิด, ผ้า ก่อ่า: "วาสี" แม่นเว้าตามภาสาปาลิ.

ວาสุภี น. ชื่อผลาบาธร้ายติบหนึ่ง (ป. วาสุภฺกี/ส. วาสุภฺธี) (P. vāsukkī/S. vāsukrī).

ວาสุเทบ น. "วาสุเทพ", ชื่อ "พระบาธายต์" ปางเกิดเป็น "พระภฆบตะ" (ป./ส. วาสุเทว) (S. vāsudeva).

ວาสิบ น. "วาสิพ", พระอินทธ์ (ป./ส. วาสว) (P./S. vāsava).

ວายุ, ວาโย น. ลิม (ป./ส. วาย, วายุ) (P./S. vāya, vāyu).

ວายายาม ก. พยายาม. น. ธอามพยายาม (ป. วายาม/ส. วฺยายาม) (P. vāyāma/S. vyāyāma).

ວาด ก. "วาท", เว้า. น. ธอามเว้า (ป./ส. วาท) (P./S. vāda).

ວาดา, ວาตา น. ลิม (ป./ส. วาต) (P./S. vāta).

ວาตะปาบะ น. "วาตปานะ", ป่องเย้ียม, ธูลิม (ป. วาตปาน) (P. vātapāna).

ວาทะ (ถืภับภับ วาด ยู่เหิง) น. ธอามเว้า, ธอามเห็น, ลัทธิ (ป./ส. วาท) (P./S. vāda).

ວาทภะ [วาดทะ-] น. "วาทิภ", ผู้เสพถิบติ(-ตรี) (ป./ส. วาทภ) (P./S. vādaka).

ວาทบะ [วาดทะ-] น. "วาทน์", ภาธเสพถิบติ(-ตรี) (ส. วาทน) (S. vādana).

ວาทยะ [วาดทะ-] น. "วาทย์", เถื่องเสพ (ส. วาทย) (S. vādaya).

ວาทยะภอบ [วาดทะ-] น. "วาทยภ์ธ", ผู้ถมจังหอะถิบติ(-ตรี) (ส. วาทยวาภธ) (S. vādayakara).

ວาทิบ, ວาที น. ถิบเสพถิบติ(-ตรี), ผู้เว้า (ป. วาที/ส. วาทินฺ) (P. vādī/S. vādin).

ວาม 1. น. "วาล", หาๆ, อิบสัตว์ (ป./ส. วาล) (P./S. vāla).

2. น. "ปาวาล", ปาโลมๆ, สัต(สัตว์)แบวหนึ่งยู่ในทะเล เป็นสัต(สัตว์)เล้ียงลูกด้วยน้ำนม. เพัธบใส่ภาสาฝรั่ง-อังภลิส = Fr. baleine/En. whale และ Fr. dauphin/En. dolphin (ป. ฆาล, วาฬ/ส. วฺยาฆ, วฺยาล) (P. bāla, vāḷa/S. vyāḍa, vyāla).

"ปาโลมๆ"; *icht. Stenella attenuata* (Gray, 1846). วิงส์ (Fam.) Delphinidae.

3. น. อันก่อน, จากอันนี้ถืนไปอิกหนึ่งอัน.

4. ก. เธัียกร้องภาธขอ่อย(ขอ่วย)เหื็อ, ขอถามขอ่อย(ขอ่วย)เหื็อ.

ວานิด น. "พาณิช", พ่ถ้าขายของ; น. "พาณิชย์", ภาธถ้าขาย. (ป./ส. วาณิช; ป. วาณิชฺช/ส. วาณิชฺย) (P./S. vāṇija; P. vāṇijja/S. vaṇijya).

ວานบอบ น. "วานร", ลิง (ป./ส. วานร) (P./S. vānara).

ວาปี น. หมองน้ำ, บึง (ป./ส. วาปี) (P./S. vāpī).

ວาธะ น. มื้หนึ่ง, ถธั้ง, ถธาอ (ข. ฤธา), เวลา (อัน). น. ผู้กำหนิด (ข. กำหฅ่), ปิดภับ (ป./ส. วาธ) (P./S. vāra).

ວาธะสาบ น. "วาธสาธ", หนังสือพิมพ์ที่ออกเป็นบางถธั้งถธาอ (ข. ฤธา) (ป./ส. วาธสาธ) (P./S. vārasāra).

ວาธิ, ວาริ น. น้ำ (ป./ส. วาธิ, วาริ) (P./S. vāri, vārī).

ວาธิจอบ น. "วาธิจร", สัต(สัตว์)น้ำ, ภาธไปตามน้ำ (ป./ส. วาธิจร) (P./S. vāricara).

ວาธุนี น. "วารุณี", เทอิแห่งเหื็า, เหื็า, ของมึนเมๆ (ป./ส. วารุณี) (P./S. vāruṇī).

ວาธุบ น. "วารุณ", น้ำถอกไม้ (ชวา. วารุต) (Javā. vāruṇ).

ວาละ (เบิ่ง วาบ-1 และ -2 ยู่เหิง).

ວาละกัมพิบ [-กำ-] น. "วาลกัมพิล", ผ้าหิ่มเธัดด้วยอิบสัต(สัตว์) (ป./ส. วาลกมฺพล) (P./S. vālakambala).

ວาละอิชนิ [-อิดชะ-] น. "วาลอิชนิ", อิ หรือ แส้ ที่เธัดด้วยอิบหางสัต(สัตว์)

(ป. วาลวิชฺนี) (P. vālavijanī).

วาลิก , วาลุกา ນ. ດິນຊາຍ (ຂ. ហុឡាយ "ឫស្សៃយ"), ทีนแธ่ (ป./ส. วาลิกา) (P./S. vālikā).

วาละมิคะ ນ. "วาลมิคะ", สัต(สัตว์)ร้าย, เนื้อร้าย

(ป. วาฬมิค/ส. วาฬมฺฤค) (P. vāḷamiga/S. vāḷamṛga).

วาว 1. ໜ້າຈະເຂ້ຽນເປັນ ນ. "วาลว์". ภะถอบอัด ຫຼື ฝาอัดอยู่ทางใน; ลาวเว้าว่า "วาว", ຄົນໄທย์ก็ออกเสัຽงแบบคົนลาว แต่เอิาเจ้าเขัຽนเปัน วาลว์

(ฝ. วาลฺเว/อ. วาลฺว์) (Fr./En. valve).

2. อ. ใสสว่าง, เสัຽงดังเบ๊าๆ ดั่ง เสัຽงนิกภิกขิบ.

วาหะนะ ນ. "วาหนะ", พาหนะ, ธิฤ, เภอัຽน(ภเอัຽน) (ป./ส. วาหน) (P./S. vāhana).

วาหินี ນ. กองทัพ, แม่น้ำ, ลลอๆ (ข. ฤลๆ), หมดหมู่ (ส. วาหินี) (S. vāhinī).

วิ- เปันคำปะกอบหน้าสัพท์ แปว่า วิเสส, แจ้ง, ต่าง, ปธาส (ส. ปฺรวาส) จาก, ผิด, ปั้น ถอาม ดั่ง: วิเทส, วิสุทธิ์, วิบัติ: บางโต(ตัว)ย่างๆ พ้อมถอามพาย: วิญญู = ผู้ธู้แจ้ง, วิมัล = ทางผิด, วิมูล = ปธาสจากมูล, วิสิม = บ่สเมิกัน ๆลๆ (ป./ส. วิ-) (P./S. vi-).

วิกสิต [-กะ-] ก. "วิกสิต", บาน, แย้ม (ป./ส. วิกสิต) (P. vikasita).

วิกัย [-ไก] ນ. การขาย (ป. วิกย/ส. วิกฺรย) (P. vikaya/S. vikraya).

วิกัต (ถัดแปงมาจาก วิกิต ยู่ลุ่ม) 1. ก. "วิกัต", เธัดให้แปก, เธัดให้อิเสส, เธัดให้หฺางากหฺาย, เธัดให้เปั่ยนแปง. อ. ยู่ในยั้นอันตธาย, ยู่ในยั้นหิอเล้ัยอหิอต่ำ

(ป./ส. วิกติ => ท. วิกฤต, วิกฤติ) (P./S. vikati => Th. wikrt, wikṛti).

2. น. ชุมิด, ย่างๆ. น. การปะดิยก์ ฺ หฺื การปธะดิยก์ ฺ, การเธัดให้เปันแบบต่างกัน

(ป. วิกติ) (P. vikati).

วิกัป น. "วิกัป(-กัลป์)", การธิ่นตองย่างบั่ลักใจ, คำสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) ถอามพาย ให้เลือกเอิาย่างใดย่างหนึ่ง. ก. กำหนิด (ข. กำหง่), ให้, ฝากไว้

(ป. วิกปฺป/ส. วิกลฺป) (P. vikappa/S. vikalpa).

วิกาม 1. อ. "วิกธามต์", ก้าหาญ, มิชัยชฺนะ, ก้าวหน้า (ส. วิกฺรานฺต) (S. vikrānta).

2. อ. "วิการ", พิการ, การผิดแผก(แปก)ไปจากลัมมชาติ (ป./ส. วิการ) (P./S. vikāra).

3. อ. "วิกาล", เวลาแต่ค่ำไปแล้อ, ผิดเวลา, บ่แม่นเวลา. ตามอิบัยของกิกขุพายเอิาแต่เวลาเที่ยงอับแล้อไป (ป. วิกาล) (P. vikāla).

วิกาลโพช [-กาละ-] ນ. "วิกาลโภชน์", การกินอาหารผิดเวลา ตามหางอิบัย แต่ตาเอ้นเที่ยงไป จินถึงตาเอ้นย็้น (ป./ส. วิกาลโภชน) (P./S. vikālabhojana).

วิกิต ก. "วิกิต", เธัดให้แปก, เธัดให้อิเสส, เธัดให้หฺางากหฺาย, เธัดให้เปั่ยนแปง. อ. ยู่ในยั้นอันตธาย, ยู่ในยั้นหิอเล้ัยอหิอต่ำ. บางๆ Website: ว่า "วิกฐต" มาจากสันสกฐตแท้?, แต่บ่มีใน Website: Wordy Guru

(ป./ส. วิกต, วิกติ => ท. วิกฤต, วิกฤติ) (P./S. vikata, vikati => Th. wikṛt, wikṛti).

วิกิน อ. "วิกิล", บ่ปักติ, ต่างไป, อ่อนแธ: "พิกิล" ก้อ่า (ป./ส. วิกล) (P./S. vikala).

วิกินจริต [-จะหฺริต] อ. "วิกิลจริต", เปันบ้า, มิการธปะพืติ หฺื มิกิริยาผิดปักติ ย้อนว่า "สติวิปลาส" (ป./ส. วิกลจริต) (P./S. vikalacarita).

วิกิม ก. "วิกิม(-กธิม)", เก้งก้า, อ้ามล่องไป ถ้อยถอามก้าหาญ, ผาย (ข. ปฺธาป), สู้มิชัย (ป. วิกฺกม/ส. วิกฺรม) (P. vikkama/S. vikrama).

วิขัน อ. "วิขัตถ์", ตัดเปันห่อนแล้วลอกเปือกออก (ป./ส. วิขณฺฑ) (P./S. vikhaṇḍa).

วิกขัม [-ขำ] ນ. "วิกขัมภ์", อิบกัมภ์, เส้ันผ่านคูนย์กาง, เส้ันผ่า หฺื เส้ันผ่านใจกาง (ป. วิกฺขมฺภ/ส. วิษฺกมฺภ) (P. vikkhambha/P. viṣkambha).

วิกขัมพนะ [-ขำพะ-] ก. "วิกขัมภถะ", อิบกัมภถะ, การเลิกถอน, การยิ่มไอ้, การปิดออก (ป. วิกฺขมฺภน/ส. วิษฺกมฺภน) (P. vikkhambhaṇa/S. viṣkambhaṇa).

วิถเนถ [อิกถะ-] ນ. "วิพเนต", ชื่เทพเจ้าอิงค์หนึงมิหิอเปันช้างๆ. คำนี้เธาใช้เปัน "พพเนต" แล้วภายมาเปัน "ถันธเนต" อิก. ในเธื่องท้าว "ถัทบาม": ที่จธิง (ป. จิรํ > จฺรี => จฺริง) แม่น "ถันธบาม", แต่ลินลาวเธาช้ำพัดว่า "ถัชฺนาม" (ส. วิฆเนศ) (S. vighaneśa).

วิถาสาท ນ. "วิพาสาท", พอกกินเงื่อน, พอกกินของเหฺือถเดน (ป. วิฆาสาท) (P. vighāsāda).

วิถาท 1. ก. "วิพาต", ข้าให้ตาย. ນ. การข้า (ป./ส. วิฆาต) (P./S. vighāta).

2. น."วิพาส", อาหาธเหฺือ, ของกินเหฺือ, เงื่อนกิน, ของเหฺือถเดน (ป. วิฆาส) (P. vighāsa).

วิเถาะ ก. "วิเถาะห์", พิเถาะห์, ธิ่นตอง, พิจาธณา, แยกออกเปันส่วนๆ

(ป. วิคฺคห/ส. วิคฺรห) (P. viggaha/S. vigraha).

วิจะธะนะ ก. "วิจธณะ", เดิน (ข. เผิธ, ฝ่เดิธ) ไป, เที่ยวไป (ป. วิจรณ) (P. vicaraṇa).

วิจะละ อ. "วิจละ", วิจิล, เพ้ังไป-เพ้ังมา, หวั่นไหว, อุ่นอาย (ส. วิจล) (S. vicala).

วิจัก 1. ก. "วิจักขถ์", วิจักขถ์, ธูแจ้ง, ซ้ำบาญ (ข. ชฺาญ, ชุ้บาญ), เห็นแจ้ง, ฉลาด

(ข. ฉฺลาต), มิปัญญา (ป. วิจกฺขณ/ส. วิจกฺษณ) (P. vicakkhaṇa/S. vicakṣaṇa).

2. อ. "วิจักข์(-ข์)", ซึ่งธูแจ้ง, ซึ่งเห็นแจ้ง. ນ. ถอามหธาบ (ข. ชุธาป) ซื้ง, ถอามมิยิม (ป. วิจกฺข/ส. วิจกฺษ) (P. vicakkha/S. vicakṣa).

วิจัย [-ไจ] ນ. การสืบสอบ, การกอดกา (ข. ฤธอจฤธา), การขุอกค้ิน, การสะสิม (ป./ส. วิจย) (P./S. vicaya).

วิจาบ ก. "วิจาธถ์", ธิ่นตอง, กอดกา (ข. ฤธอจฤธา), สืบสอบ: ลาอ-ไทย์ ให้ถอามพายคำนี้ว่า "ติชิม" (ป./ส. วิจาธณ) (P./S. vicāraṇa).

วิจาระนะยาบ ນ. "วิจาธถะลาต", ปัญญาอันเห็นแจ้ง ในเหตุผิล

[วิจาธณ+(ป. ลาต/ส. ชฺยาต)] [vicāraṇa+(P. ñāṇa/S. dhyāṇa)].

วิจิกิดสา ນ. "วิจิกิจฉา", ถอามสิงสัย, ถอามบ่ลักใจ, ถอามลังเล, ถอามบ่แน่ใจ

(ป. วิจิกิจฺฉา/ส. วิจิกิตฺสา) (P. vicikicchā/P. vicikitsā).

วิจิด อ. "วิจิต", ปลาด (ป. วิปลฺลาส), ๆาม (ป. วิจิตฺต/ส. วิจิตฺร) (P. vicitta, S. vicitra).

วิจิบ ก. เที่ยวหา, สืบหา, กอด (ข. ฤธอจ), เภ็บ, ลัดเลือก (ป. วิจิน) (P. vicina).

วิจุบ อ. "วิจุต", มุ่น, ละเอ้ัยด, แหฺมก (ป. วิจุตฺต/ส. วิจูรฺณ) (P. vicuṇṇa/S. vicūrṇa).

วิสบุ [อิดสะบุ] ນ. "วิบถุ", พระบาธายต์ (ส. วิษฺณุ) (S. viṣṇu).

วิสบุเวด [อิดสะบุ-] ນ. "วิบถุเวท", มินต์สัธเสิล (ข. สธเสิธ ≈ ส. ศัสมิย) พระบาธายต์ (ส. วิษฺณุเวท) (S. viṣṇuveda).

วิสวะ [อิดสะวะ] อ. "วิถวะ", หัวเฒ็ด(ฒิด), หัวปอง, หัวมอล

(ป. วิสฺส, เวสฺส/ส. วิศฺว) (P. vissa, vessa/S. viśva).

วิสวะกอบ [อิดสะวะ-] ນ. "วิถวกัธ", บายช่างในอิชาภิลสาตฺร์(-ลาสตธ์) ดั่ง: ช่างโยธา, ช่างไฟฟ้า, ช่างภิล (ป. วิสฺสกร/ส. วิศฺวกร) (P. vissakara/S. viśvakara).

วิสวะกัม [อิดสะวะกำ] ນ. "วิถวกัมม์", ชื่เทอดาติบหนึง ผู้ชำบาญ (ข. ชฺาญ, ชุ้บาญ) ในการช่างหัวปอง: วิบถุกัม, วิสสุกัม, เวสสุกัม หฺื เพ็ชฺธ์ฉลูกัม ก้อ่า

(ป. วิสฺวกมฺม/ส. วิศฺวกรฺม) (P. visvakamma/S. viśvakarma).

วิสวะกัมสาด [อิดสะวะกำมะ-] ນ. "วิถวกัมมสาตฺร์(-ลาสตธ์)", อิชาที่เกี่ยอกับถอามธู้ด้านถณิต สาตฺร์(-ลาสตธ์) และ อิทยาสาตฺร์(-ลาสตธ์)ลัมมชาติ มาถัดแปงบำใช้ ซึ่งมิหฺายสาขา เช่น: วิถวกัมม์: -โยธา, -ไฟฟ้า, -เถื่องจักธ์

(ป. วิสฺวกมฺมสตฺถ/ส. วิศฺวกรฺมศาสฺตฺร) (P. visvakammasattha/S. viśvakarmaśāstra).

วิสอาด [อิดสะหฺอาด] ນ."วิถอาส", ถอามคุ้นเถีย, ถอามไอ้อาๆใจ, ถอามธักใถ่; พิถอาส ก้อ่า (ป. วิสฺสาส/ส. วิศฺวาส) (P. vissās /S. viśvāsa).

วิสัชนา [-สัถชะ-] ນ. "วิสัชนา", คำตอบ, ถอามแก้, การชี้แจง

(ป. วิสชฺชนา/ส. วิสรฺชนา) (P. visajjanā/S. visarjanā).

วิสัชนี [-สัถชะ-] ນ. "วิสัชนีย์", เถื่องหมายที่มิสธะ "-ะ" ออกเสัຽงสั้น เช่น: สังพะ, พันธะ, จังหวะ หฺื ปะกอบ (ข. ฌฺถอป/มอล. ฆฺถป, ฆถป) กับสธะอื่นให้ ออกเสัຽงสั้น เช่น: ถิอะ, แภะ, เลาะ, ...

(ป. วิสชฺชนีย/ส. วิสรฺชนีย) (P. visajjanīya/S. visarjanīya).

วิสัย [-ไส] ນ. ขอบ, เขต, แดน, ลักขถะที่เปันยู่ (ป. วิสย/ส. วิษย) (P. visaya/S. viṣaya).

วิสัยทัด [-ไส-] ນ. "วิสัยทัสสน์" => วิสัยทัสน์, วิสัยทัถน์, การเบิ่งการไกว: สมาส หฺื เธัดให้สั้นเข้ำแล้วออกมาเปัน "วิทัสน์" ก็มี

(ป. วิสยทสฺสน/ส. วิษยทรฺศน) (P. visayadassana/S. viṣayadarśana).

วิสัน, วิสิน ນ. สายป่า, หมู่ไม้: ปาภิยอว่า เห็นมิเขัຽนหิว: ไพธสิถาห์, วิสิถาห์ และ อิบิถาห์

① [วิ+(ป. สณฺฑ/ส. ษณฺฑ)] [vi+(P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa)].

② [ข. ឃฺไธ, ไฃฺธ+(ป. สณฺฑ/ส. ษณฺฑ)] [(Kh. brai+(P. saṇḍa/S. ṣaṇḍa)].

วิสัมยี อ. "วิสัญญี", สั้นสถิ, บ่ธู้เมื่อถิง, สลิบ, ตายถืน

(ป. วิสญฺญี/ส. วิสญฺชฺญิน) (P. visaññī/S. visañjñin).

วิสาขะ, วิสาขา ນ. "วิสาขะ", วิถาขะ; วิสาขา, วิถาขา, ชื่ถาอนักขัตฤกษ์ ที่ 16, ชื่เดือนที่ 6 ตามหางจันทธะถติ (ป. วิสาข/ส. วิศาข) (P. visākha/S. viśākha).

วิสาขะบูชา ນ. "วิสาขบูชา", วิถาขบูชา, การบูชาในมื้เพ็ง (ข. เฃล) เดือน 6 ซึ่งเปันมื้ปะสูต, ตธัส (ข. ฤธาส่-) ธู้ และ นิพพานของพระพุทธะเจ้า

[(ป. วิสาข/ส. วิศาข)+ปูชา] [(P. visākha/S. viśākha)+pūjā].

วิสาน ນ. "วิสาล", ไพถาล, กว้างขวาง, กว้างพิเสส

(ป. วิสาล/ส. วิศาล => ไฃศาล) (P. visāla, S. viśāla => baiśāla).

วิสามัน อ. "วิสามัญ" => วิสามัน, วิสามานย์, บ่แม่นธัมมดา, ผิดจากธัมมดา

(ป. วิสามญฺญ/ส. วิสามานฺย) (P. visāmaññā/S. visāmānya).

ວິສິດ ອ. "ວິสิยก์" , ปะเสิยก์ => ปะเสิก, ถิ (ป. วิสิฏฺฐ/ส. วิสิษฺฏ) (P. visiṭṭha/S. visiṣṭha).

ວິสุด อ. "ວิสุทธิ์", สะอาด, ใส, ขาว, บริสุทธิ์, ปอด

[ว+(ป. สุทฺธิ/ส. ศุทฺธิ)] [vi+(P.suddhi/S. śuddhi)].

ວิสุวัด น. (ดาธา) "ວิชุวัต", จุดที่กางถืน และ กางเฉียงยาวที่กับ, มี 2 จุด คือ: "อสันตวิชุวัต" และ "ดาธหวิชุวัต" (ส. วิษฺวจ) (S. viṣuvata).

ວิสูด 1. น. "ວิสูตร์", ผ้าภั้ง, ผ้าม่าน (ส. วิสูตฺร) (S. visūtra).

2. ก. "ວิสูจน์", แหง, ชี้แจ้งโดยอ้างเหตุผิล, พิจาธณาให้เห็นเหตุ และ ผิลลักแน่

(ป./ส. วิสูจน) (P./S. visūcana).

ວิเสด 1. อ. "ວิเสส", วิเสด, ยอดยิ่ง, ลักษณะที่เธ็ดให้ต่างกัน

(ป. วิเสส/ส. วิเศษ) (P. visesa/S. viśeṣa).

2. น. "ວิเสท", ผื่ลธิว (ข. ฤธิว) ฆ่วง (ป./ส. วิเสท) (P./S. viseda).

ວิชัย [-ไ] น. "ວิชัย", ภาธผาย (ข. ปฺธาป) แพ้, ภาธชนะ

(ป./ส. วิชย => ทมิส. วิเช) (P./S. vijaya => Tamil. vije).

ວิชา น. "ວิชา", ดอามธู้แจ้งในพระพาวพุทธะสาสนา

(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา) (P. vijjā/S. vidyā).

ວิชาทอน น. "ວิชาธ์ธ", วิทยาธ์ธ, ผู้ทธิว (ข. ทฺธว์) วิชาดอามธู้

[(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+ธร] [(P. vijjā/S. vidyā)+dhara].

ວิชิด น. "ชิวิต", เขตแดนที่ภำธาบแล้อ, ถิบแดน, อาดาจักร์. อ. ผาย (ข. ปฺธาป) ให้พ่าย, บ่สู้แล้อ (ป./ส. วิชิต) (P./S. vijita).

ວิชุธน น. "ວิเชุธธ", เพ็ชธ์, สายฟ้า, อาวุธของพระอิมทธ์

(ป. วชิร/ส. วชฺร) (P. vajira/S. vajra).

ວิโยก น. "ວิโยค", ภาธจาภไป, ภาธผัดผาภ (ข. ฆฺธาต่ฆฺธาภ = ท. พลัดพราก); ที่ตัดธอนมาจาภคำว่า "ວิปโยค" (ป. วิปฺปโยค/ส. วิปฺรโยค) (P. vippayoga/S. viprayoga).

ວิด 1. น. "ວิจจ์" => ວิจ, บ่อนอี้ใส่, บ่อนถ่าย (ป. วจฺจ, เวจฺจ) (P. vacca, vecca).

2. น. "ວิจย์", ภาธเลือภ, ภาธวิจัย, ภาธภวด (ข. ฤธวจ-) สอบ (ป./ส. วิจย) (P./S. vicaya).

3. น. "ວิธ", ย่าๆ, ชนิด (ป. วิธ) (P. vidha).

ວิดชุ น. "ວิชุชุ", วิทยุ, วิทยุต, สายฟ้า, แสวไฟฟ้า

(ป. วิชฺชุ/ส. วิทฺยุต) (P. vijju/S. vidyuta).

ວิดชุลดา [-ละ-] น. "ວิชุชุลดา", ปะภายไฟฟ้า, สายฟ้าแลบ

(ป. วิชฺชุลฺลตา/ส. วิทฺยุลฺลตา) (P. vijjullatā/S. vidyullatā).

ວิติภ ภ. ถึด(ถิด), ตึภตอว. น. ดอามตึภตอว, ดอามธ้อบใจ

(ป. วิตกฺก/ส. วิตรฺก) (P. vitakka/S. vitarka).

ວิถี น. ทาว, ถนิน (ข. ฤนล), สาย (ป. วิถี/ส. วีถิ, วิถี) (P. vīthi/S. vīthi, vīthī).

ວิทยะสะถาน [วิดทะ-] น. "ວิทยสถาน", ถ้าน หื ภาบของดอามธู้

(ป. วิชฺช+ฐาน/ส. วิทฺย+สฺถาน) (P. vijja+ṭhāna/S. viḍaya+sthāna).

ວิทยา [วิดทะ-] น. วิชา, ดอามธู้ (ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา) (P. vijjā/S. vidyā).

ວิทยาภอน [วิดทะ-] น. "ວิทยาภ์ธ", ผู้ธู้ [(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+ภร] [(P. vijjā/S. vidyā)+kara].

ວิทยาดาน [วิดทะ-] น. "ວิทยาดาธ", โธงเธ็ธน, บ่อนให้ดอามธู้

[(ส. วิทฺยา/ป. วิชฺชา)+อาดาร] [(S. vidyāg/P. vijjā)+āgāra].

ວิทยาถิม [วิดทะ-] น. มินต์, ดาถา [(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาถม] ([P. vijjā/S. vidyā)+āgama].

ວิทยาทาน [วิดทะ-] น. ภาธให้ดอามธู้, ภาธสบองดอามธู้ให้ถืบอื่น

[(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+ทาน] [(P. vijjā/S. vidyā)+dāna].

ວิทยาทอน [วิดทะ-] (ดอามพายเดียวกับภับ วิชาทอน ยู่เทิง) น. "ວิทยาธ์ธ", ผู้ทธิว (ข. ทฺธว์) ดอามธู้, ผู้มีมิบต์, พระยาธ์ธ [(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+ธร] [(P. vijjā/S. vidyā)+dhara].

ວิทยาลัย [วิดทะยะไล] น. บ่อนยู่ของดอามธู้, ดเตะวิชาหนึ่งของ มหาวิทยาลัย

[(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)+อาลย] [(P. vijjā/S. vidyā)+ālaya].

ວิทยาสาด [วิดทะ-] น. "ວิทยาสาตถ์(-ดาสตร์)", ดอามธู้ที่ได้ถ้อยภาธสังเภตุ และ ขอภถิ้นจาภภาธปธะจักษ์ทางธัมมชาติ แล้วจัดเอ้ำเป้นธะเบียบ (ข. เธฺปป, ธแปฺปป), วิชาที่ขอภได้หนักภ ภาบ และ เหตุผิล แล้วจัดเอ้ำเป้นธะเบียบ

(ป. วิชฺชาสตฺถ/ส. วิทฺยาศาสฺตร) (P. vijjāsattha/S. vidyāśāstra).

ວิทยุ [วิดทะ-] น. แสวไฟฟ้า, สายฟ้า, ภะแสฟองไฟฟ้าที่ย้ายไปตามอาภาส โดยบ่ต้องใช้สาย และ อาจเปี่ยนแปงเป้นเสียง หื รูปได้, เถื่องธับ หื สิ่งภะแสฟองไฟฟ้าย่างนั้น

(ป. วิชฺชุ/ส. วิทฺยุตฺ) (P. vijju/S. vidyut).

ວิทาน 1. น. "ວิธาธ", ภาธจัดแจง, อ้บังถับ (ข. ปฺดาป่), ธัมม์เบียม, พิธี

(ป./ส. วิธาน) (P./S. vidhāna).

2. น. "ວิทาธณ์", ภาธผ่าตัด (ป./ส. วิทารณ) (P./S. vidāraṇa).

3. น. "ວิทาลน์", ภาธเปิด, ภาธจิภ (ป. วิทาลน) (P. vidālana).

ວิทิ น. "ວิธิ", ทิบทางที่จะเธ็ด, แบบย่างๆ, อ้ำพ์ชิด (ข. ภ์ตต่), ธัมม์เบียม, ดติ

(ป./ส. วิธิ) (P./S. vidhi).

ວิทุธะ อ. "ວิธุธะ", เปี่ยอ, อ้าแหว่ (ป./ส. วิธุร) (P./S. vidhura).

ວิทู น. "ວิธู", อี่เก้ว, ฆ่อยเถือน, ดวงจันทธ์, พระจันทธ์

(ป./ส. วิธุ => ท. วิทู) (P./S. vidhu => Th. vidhū).

ວิทูน 1. อ. "ວิทุธ", ฉลาด (ข. ฉฺลาต), ธอบธู้, ชำนาญ, ชุ้นวาญ), มีปัญญา

(ป. วิทุร => ท. วิทูร) (P. vidura => Th. vidūra).

2. อ. "ວิทูธ", ห่างไภ, เลียออภไป. ภ. ไปหายาภ (ป./ส. วิทูร) (P./S. vidūra).

ວิทูปนะ [-ปะ-] น. "ວิธูปนะ", วิ (ป./ส. วิธูปน) (P./S. vidhūpana).

ວิเทด น. "ວิเทส", วิเทด, ต่างปะเทส, ปะเทสอื่น

[ว+(ป. เทส/ส. เทศ)] [vi+(P. desa/S. deśa)].

ວิเทโสบาย น. "ວิเทโสบาย", วิธีดำเบิน (ข. เผิธ, ผ์เตีธ) ภาธ ที่ธัถบาลปะบิบัติ ภับต่างปะเทส

[ว+(ป. เทส/ส. เทศ)+อุปาย] [vi+(P. desa/S. deśa)+upāya].

ວิบัย [-ไบ] น. หนังสือบำดอามปะพึติของบุดถิล (ป./ส. วินย) (P./S. vinaya).

ວิบัยทอน [-ไบ-] น. "ວิบัยธ์ธ", ภิภขุ(-ขุ) ผู้มิดอามธู้ทางวิบัย, ผู้ทธิว (ข. ทฺธว์) วิบัย

(ป./ส. วินยธร) (P./S. vinayadhara).

ວิบาที น. ส่วนหนึ่งในหิภสิบบาที = 1/60 (ป. วิบาลี/ส. วิบาฑี) (P. vināḷī /S. vināḍī).

ວิบาด น. "ວิบาส", ดอามจิบหาย: "พิบาส" ภ่อว่า (ป. วิบาส/ส. วินาศ) (P. vināsa/S. vināśa).

ວิบาสภัม [-บาดสะกำ] น. "ວิบาสภัมม์", ภาธล้างผลาญ (ข. ฆฺลาญ), ภาธลักลอบทำธ้าย

(ป. วิบาสภามฺม/ส. วิบาศภารฺม) (P. vanālakamma/S. vināśakarma).

ວิบิด 1. ภ. "ວิบิจ", ภวดภา (ข. ฤธวจฤธา), พิจาธณา(ป. วิบิจ) (P. vinica).

2. ภ. "ວิบิต", อิบธิม, ฝึภหัด (ป. วิบิต/ส. วินีต) (P. vinita/S. vinīta).

ວิบิดสัย [-ไส] (คืภับภับ อิบิด-1 แต่เป้นคำเอ้ำเต้ม) ภ. "ວิบิจฉัย", ตัดสิน, ชี้ขาด, ธิ์บตอว

(ป. วินิจฺฉย/ส. วินิศฺจย) (P. vinicchaya/S. viniścaya).

ວิบิดาด น. "ວิบิบาต", ภาธทำลาย, ภาธอ้าให้ตาย, ภิพที่ต้องโทส, ภิพที่ทุภย์, ทุดติอิบิบาต

(ป./ส. วินิปาต) (P./S. vinipāta).

ວิบิปาติภะ น. ผู้ติภอบาย, ผู้ถึภทำธมาน (ป. วินิปาติก) (P. vinipatika).

ວิบิด ภ. "ວิบิต", ฝึภหัด, อิบธิมให้ละพย์สบ์, ปึภดธอว (ข. ฤธว), ละทิบภิมาบะ

(ป./ส. วินีต) (P./S. vinīta).

ວิบัด น. "ວิบัตติ" => วิบัติ, ดอามจิบหาย, ดอามผิด, โทส (ป./ส. วิปตฺติ) (P./S. vipatti).

ວิบาภ น. ผิล, ผิลของภัมม์ที่เธ็ดไว้แต่ภ่อน; ลาว-ไทย์ = ดอามทุภย์, ดอามลำบาภ

(ป./ส. วิปาก) (P./S. vipāka).

ວิบาภภัม [-ภำ] น. "ວิบาภภัมม์", ผิลของภัมม์: เป้นภาสาปาลิ-สันสภฦต แบบลาว-ไทย์, ถ้า เป้นภาสาปาลิ-สันสภฦต แท้ๆ แม่นเอ้ำตาม ยู่ลุ่มนี้:

[(ป. ภมฺม/ส. ภรฺม)+วิปาก] [(P. kamma/S. karma)+vipāka].

ວิบูน อ. "พิบูลย์" => พิบูล, ไพบูลย์; ภว้างขวาง, เต็ม

(ป. วิปุลฺล/ส. ไวปุลฺย) (P. vipulla/S. vaiulya).

ວิบูลพาบ [-ละ-] น. "ວิบูลภาพ", ไพบูลยภาพ, ดอามจเธิ่ญธุ่งเธื่อง, ดอามอัฒบาถาว้ธ

[(ป. วิปุลฺล/ส. ไวปุลฺย)+ภาว] [(P. vipulla/S. vaipulya)+bhāva].

ວิปโยภ [วิบปะโยก, วิบปะโพธก] อ. "ວิปโยค", โสภเสื้า, ว่อมเหงิา, จาภไป, ผัดผาภ (ข. ฆฺธาต่ฆฺธาภ = พลัดพราก)

[ว+(ป. ปโยค/ส. ปรฺโยค)] [vi+(P. payoga/S. prayoga)].

ວิปธิด [-ปะทิด] ภ. "ວิปธีต", ผิดปิภติ, ผิดแนวหาๆ (ป. วิปฺปฏิต) (P. vipparita).

ວิปะภาบ [-ปะ-] ภ. "ວิปะภาธ", ผิดบ่อบ, บ่เพาะสิม

[ว+(ป. ปภาธ/ส. ปฺรภาร)] [vi+(P. pakāra/S. prakāra)].

ວิปะติสาบ [-ปะติ-] น. "ວิปะฏิสาธ", ดอามธ้อบใจในภายลุบ เมื่อธู้อ่าติบได้เธ็ดผิด

(ป. วิปฺปฏิสาร) (P. vippaṭisāra).

ວิปัภ น. "ວิปัภข์(-ข์)", ฝ่ายภิภอ้าม, สัตตู(ลัตธู)

[ว+(ป. ปภฺข/ส. วิปกฺษ)] [vi+(P. pakkha/S. vipakṣa)].

ວิปัสภะ, ວิปัดสิภ [-ปัดสะ-] น. "ວิปัสภะ", วิปัสสิภ, วิปัดยภะ, ผู้เห็นแจ้ว, ผู้ธู้แจ้ว

[ว+(ป. ปสฺสภ/ส. ปศฺยภ)] [vi+(P. passaka/S. paśyaka)].

ວິປັสบา [-ปัดสะ-] ນ. "ວิปัสสบา" => ວิปัสบา, ภาธเห็บแจ้วตามสภาวธัมม์

(ป. วิปสฺสนา/ส. วิปศฺยนา, วิหรฺสนา) (P. vipassanā/S. vipaśyanā, vidarśnā).

ວิปัสบายยานิภ [-ปัดสะ-] ນ. "ວิปัสสบายญาตึภ" => ผู้มีวิปัสบาญาต, ผู้เห็บแจ้วด้อยญาตพิเสส

[ว+(ป. ปสฺสนาญาตึก/ส. ปศฺยาชฺญานิก)] [vi+(P. passanāñāṇika/S. paśyajñānika)].

ວิปัสบาทุธะ [-ปัดสะ-] ນ. "ວิปัสสบาธุธะ" => ภาธเธ้ธุมวิปัสบา, คู่กับภาธเธ้ธุม "ธัมกิธ์ปธิยัติ"

[ว+(ป. ปสฺสนา/ส. ปศฺยา)+ธุธ] [vi+(P. passanā/S. paśyā)+dhura].

ວิปลาด [-ปะห฼าด] ນ. "ວิปปลาส" => วิปลาส, ภาธลาดเถื่อมไปจากธัมมดาสาม์ญ เช่น: สติวิปลาส, อักขธะวิปลาส, สัญญาวิปลาส. อ. เป็นบ้า

[ว+(ป. ปลฺลาส, ปริยาส/ส. ปรฺยาส)] [vi+(P. pallāsa, pariyāsa/S. prayāsa)].

ວิปลาบ [-ปะห฼าบ] ນ. "ວิปลาป", ภาธเว้าเผื้, ภาธจิ่มหา, ภาธเว้าธ่ำไธ

[ว+(ป. ปลาป/ส. ปฺรลาป)] [vi+(P. palāpa/S. pralāpa)].

ວิปวาด [-ปะวาด] 1. ນ. "ວิปปวาส" => วิปวาส, ภาธผัดพาภ (ข. ฃฺธาต่ฃฺธวาภ), ภาธจาภไป

ยู่บ่อบอื่น (ป. วิปฺปวาส/ส. วิปฺรวาส) (P. vippavāsa/S. vipravāsa).

2. ນ. "ວิปวาห", ถวามเห็บที่แตภต่าๆภับ, ถวามถึดที่แตภต่าๆ

[ว+(ป. ปวาห/ส. ปฺรวาห)] [vi+(P. pavāda/S. pravāda)].

ວิปูละ ก. เต็ม, ภว้างขวาๆ, ฬายะ: มีพังว่า "ວิบูล" แลละ "ไวบูลย์"

(ป. เวปุลฺล/ส. ไวปุลฺย) (P. vepulla/S. vaipulya).

ວิพะวะ ນ. "ວิภวะ", ถวามจเธิญ, สิมบัติ, ถวามบ่มี-บ่เป็น. ใช้เว้ากับที่อไป แม่น "พิภิพ"

(ป./ส. วิภว) (P./S. vibhava).

ວิพะวะเต้นหา ນ. "ວิภวะตัตหา", ถวามยากได้ในสิ่งบ่มี-บ่เป็น

[ว+(ป. ตณฺหา/ส. ตฺฤษฺณา)] [vibhava+(P. taṇhā /S. tṛṣṇā)].

ວิพัง ນ. "ວิภังค์", ภาธแจก, ภาธแบ่ง, ชื่อัมภิธ์ที่ 2 แห่งอภิธัมม์

(ป./ส. วิภ+องฺค => วิภงฺค) (P./S. vibha+aṅga => vibhaṅga).

ວิพัด 1. ก. "ວิภัชฺช์" => วิภัช, แบ่ง, ยั้น, แยภ, จำแนภ

(ป./ส. วิภช, วิภชฺช) (P./S. vibhaja, vibhajja).

2. ນ. "ວิภัตติ" => วิภัติ, สัพท์สำห฼ับปะภอบท้ายคำ ในภาธแจภคำ ให้มีธูปแตภต่าๆภัน เพื่อ

ซ่อย(ซ่วย)ให้สังเภตุ "ลิงค์", "วัจนะ" ได้ว่ายขึ้น แลละ เธ็ดให้คำสัพท์ต่เนื่องกัน พ้อมทังบอภ

ให้ธู้ "ภาล" แลละ "ภาธิภ" (ป. วิภตฺติ) (P. vibhatti).

ວิพา ນ. "วิภา", สัสมี, แสงสว่าๆ, ถวามงาม, ถวามเสาะใส (ป./ส. วิภา) (P./S. vibhā).

ວิพาภ 1. ນ. "วิภาค", ส่อน, ตอน, ภาธแบ่ง (ป./ส. วิภาค) (P./S. vibhāga).

2. ภ. "ວิพาภย์(-บ์)", พิจาธตา, ตัดสิน, เจธจา. สับสภฐต = "ถวามสำคัญ" (ข. สំคาบ่), "ถวามสิงสัย" (ป. วิอกฺขา/ส. วิอกฺษา) (P. vivakkhā/S. vivakṣā).

ວิพาด (เบิ่งถืบ ວิพัด-1 ยู่เหิง) 1. ก. "วิภาช", แบ่ง, แยภ, มิจำแนภ

(ป./ส. วิภช, วิภชฺช) (P./S. vibhaja, vibhajja).

2. ก. "วิภาส", เว้าแตภต่าๆ, เว้าแย้ง [ว+(ป. ภาส/ส. ภาษ)] [vi+(P. bhāsa/S. bhāṣa)].

3. ก. "วิภาส", ส่อๆ, สอ่าๆ, มีแสงสอ่าๆ (ส. วิภาส) (S. vibhāsa).

ວิพาดา อ. "วิภาตา", สอ่าๆ (ป./ส. วิภาตา) (P./S. vibhātā).

ວิพาวี ນ. "วิภาวี", ผู้ธู้แจ้ๆ, มักปธาชฺญ์ [ว+(ป. ภาวี/ส. ภาวินฺ)] [vi+(P. bhāvī/S. bhāvin)].

ວิพูสา ນ. "วิภูสา", วิภูชาๆจ เถื่องเอ้, เถื่องปะดับ

[ว+(ป. ภูสา/ส. ภูษา)] [vi+(P. bhūsā/S. bhūṣā)].

ວิพูสิด อ. "วิภูสิต", วิภูชิต, เอ้แล้ว, แต่งแล้ว, ปะดับ (ข. ปฺธาป่) แล้ว

[ว+(ป. ภูสิต/ส. ภูษิต)] [vi+(P. bhūsita/S. bhūṣita)].

ວิมัด ນ. "วิมัติ", ถวามสิงสัย (ป./ส. วิมติ) (P. /S. vimati).

ວิมังสา ນ. ภาธสอบสอบ, ภาธไต่ตอๆ, ภาธพิจาธตา

(ป. วิมංสา/ส. มีมංสา) (P. vīmaṁsā/S. mīmaṃsā).

ວิมาบ ນ. "วิมาบ", เธือบยู่ขอๆเทอดา (ป./ส. วิมาน) (P./S. vimāna).

ວิมุภ อ. "วิมุข", เผิภเสีย, ภับห฼ัๆ, ข้างห฼ัๆ, ฝ่ายห฼ัๆ (ป./ส. วิมุข) (P./S. vimukha).

ວิมุด ภ. "วิมุติ", พ้น, ห฼ุด. ນ. ภาธพ้น, ภาธห฼ุด

(ป. วิมุตฺติ/ส. วิมุกฺติ) (P. vimutti/S. vimukti).

ວิมิบ อ. "วิมิล", บ่มิถวามเสี้าหฬอๆ, บ่มิบ่อบติ, ใสสะอาด, ๆาม

(ป./ส. วิมล) (P./S. vimala).

ວิโมภ ນ. "วิโมภข์(-บ์)", ภาธห฼ุดพ้น, ภาธอาดจาภภาธพ้อพันภับโลภ, พระนิพพาน

(ป. วิโมกฺข/ส. วิโมกฺษ) (P. vimokkha/S. vimokṣa).

ວิธะ ນ. ผู้ภ้าหาญ, นักธบ, ผู้มีถวามเผ้ธธ (ป. วีธ/ส. วีธ) (P. vira/S. vīra).

ວิธัด 1. ภ. "วิรัติ", เว้น, งิด, เลิภ (ป./ส. วิรติ) (P./S. virati).

2. อ. "วิรัชฺ", ปธาสจาภฝุ่น, บ่มิพพองๆ, สะอาด (ป./ส. วิรช) (P./S. viraja).

3. ນ. "วิรัชฺชะ", ต่างปะเทส: แปงเป็น "ไพธัชฺปะเทส" ห฼ือ "ป้ธเทส", "ป้ธเทส" ภ็มี

(ป. วิรชฺช) (P. virajja).

4. อ. "วิรัตต์" => วิธัต, วิธักต์, บ่ย็นดี, ปธาสจาภถวามย็นดี

(ป. วิรตฺต/ส. วรกฺต) (P. viratta/S. virakta).

5. ນ. "วิรัตน์", แก้วอันปะเสิภ (ป. วิรตน/ส. วิรตฺน) (P. virataa/S. viratna).

ວิธาถะ ນ. ภาธเบื่อหน่าย, ภาธบ่ภำพัด (ข. ภ็ตต่), นิพพาน (ป./ส. วิราค) (P./S. virāga).

ວิธาม ນ. ชื่เถื่องพายบอภเสัธูโต(ติอ)สะภิด ในภาสาสับสภฐต, ลาอได้แบบมาเป็นโต

(ติอ)ห้อย (ส. วิราม) (S. virāma).

ວิธิยะ ນ. ถวามเผ้ธธ (ป. วิธิย/ส. วิรฺย) (P. viriya/S. vīrya).

ວิธุด อ. "วิธุธ"; พิธุธ ภ็ว่า (ป./ส. วิรุธ) (P. virudha).

ວิธุบ อ. "วิธุธห์", จเธิญ, ๆอภๆาม (ป. วิรูฬฺห/ส. วิรූඪ) (P. viruḷha/S. virūḍha).

ວิธู ນ. เถือ, เถ้าอัลย์, (ป. วิรู) (P. virū).

ວิธูด (ยู่นำ ວิโธด ภ็มี) อ. "วิธูฒ", วิธูธ, ๆอภๆาม, จเธิญ: แปงเป็น "วิโธฒ" ภ็มี

(ป. วิรุฬฺห/ส. วิรූඪ, วิරූධ) (P. viruḷha/S. virūḍha, virūdha).

ວิธูบ ນ. "วิธูป", หน้าธังเภ้ธูจ, พิภาธ, บ่เป็นตาเบิ่ง (ป./ส. วิรූป) (P./S. virūpa).

ວิธูปัภ ນ. "วิธูปัภข์(-บ์)", ชื่ห้าอ "จาตุมหาธาชฺ" อิงค์หนึ่ง ปะจำทิสตาเฉ้นติภ

(ป. วิรූปกฺข/ส. วิรූปภฺษ) (P. virūpakkha/S. virūpakṣa).

ວิเธบ ນ. "วิเธบหธ์", จอมนักธบ, พระเจ้าแผ่นดิน

[ว+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [vīra+(P. inda/S. indra)].

ວิโธภ อ. "วิโธค", บ่มิพยาธิ, บ่เจ็บบ่ไข้ (ป./ส. วิโรค) (P./S. viroga).

ວิโธด 1. อ. "วิโธจน์", สอ่าๆ, แจ่มใส, ธุ่งเธืองๆ: "พิโธจน์", "ไพโธจน์" ภ็ว่าถืภัน

(ป. วิโรจน/ส. วิเรจน) (P. virocana/S. virecana).

2. อ. "วิโธธ", พิโธธ, ใจธ้าย (ป./ส. วิโรธ) (P./S. virodha).

3. อ. "วิโธฒ", "วิโธธ", ๆอภๆาม, จเธิญ

(ป. วิรุฬฺห/ส. วิรූඪ, วิරූධ) (P. viruḷha/S. virūḍha, virūdha).

ວิลัง ນ. ปาลิ ว่า "วิลังค์" = ผักดองๆ: ส่อนสับสภฐต ว่า "วิฬังค์" = ยาอ้าอี๊ภะติภ

(ป. วิลงฺค/ส. วิฬงฺค) (P. vilaṅga/P. viḍaṅga).

ວิลัย [วิไล] ນ. ภาธสลาย, ภาธเธ็ดให้สลาย (ป./ส. วิลย) (P./S. vilaya).

ວิลันดา ນ. ชาอธอลลังก์, ลิ้นธอลลังก์

(มาล. วิลนฺดา <= ธอลฺลาฦ) (Mal. vilandā <= Hollands).

ວิลา ນ. แมว (ป. วิฬาร/ส. วิฬาธ) (P. viḷāra/S. viḍāra).

"แมวบ้าน"; *zoo.Felis catus*. อิๆส์ (Fam.) Felidae.

"แมวป่า"; *zoo.Felis chaus*. อิๆส์ (Fam.) Felidae.

ວิลาสินิ อ. ๆามพ้าธักแท้ (ป. วิลาสินี/ส. วิลาสินี) (P. vilāsinī/S. vilāśinī).

ວิลาด 1. อ. "วิลาส", พิลาส, ๆาม, ๆามพ้าธัภ (ป. วิลาส/ส. วิลาส) (P. vilāsa/S. vilāśa).

2. อ. "วิลาต", ที่เป็นขอๆชาวเอิธิป(ยูโธป) เป็นคำที่ชาวอิบเต้ธูเอ้ิ้นชาวตาเว้นติภ โดย

ฉะเพาะ (ข. ฉฺไฬะ) แม่นชาวอังภลิส (แปธ์ช. วิลยตฺ => วิลาต) (Pers. wilayat => vilāt).

ວิลาบ (ถวามพายเต้ธูอภับ วิลา ยู่เหิง).

ວิลาอับ (ถวามพายเต้ธูอภันภับ วิไลอับ ยู่ลุ่ม) อ. "วิลาวัตย์", ๆามเลิส (ข. เลิต), ๆามย็ๆ

(ส. วิ+ลาวณฺย) (S. vi+lāvaṇya).

ວิลิบดา ນ. "วิลิปดา": พิลิปดา ภ็ว่า (ส. ลิปฺตา, วิลิปฺตา) (S. liptā, viliptā).

ວิโลภนะ [-โลพะ-] ນ. "วิโลภน์", ภาธภอดภา (ข. ฅฺธอจฅฺธา), ภาธเบิ่งแยๆ

(ป./ส. วิโลภนา) (P./S. vilokana).

ວิโลด ນ. "วิโลจน์, แภ่นตา, ดวๆตา (ป./ส. วิโลจน) (P./S. vilocana).

ວิโลม อ. ผิดธัมมดา, ย้อนภับ, หอนภับ (ป./ส. วิโลม) (P./S. viloma).

ວิไล ນ. ธาถา, มูลค่า (ทมิส. วิไล) (Tamil. vilai).

ວิไลอับ ນ. "วิไลอัตต์" => วิไลอัต, วิไลอัธต์, สิๆาม, ผิวๆาม

[ทมิส. วิไล+(ป. วณฺณ/ส. วรฺณ)] [Tamil. vilai+(P. vaṇṇa /S. varṇa)].

ວิอัด 1. ນ. "วิอัยย์" => วิอัย, ภาธพูนภับ, ภาธตั้งต้นใพ่, ภาธพื้นจาภภาธพูนเว้ธูน, พระนิพพาน [ว+(ป. วฏฺฏ/ส. วฤตฺต)] [vi+(P. vaṭṭa/S. vṛtta)].

2. ນ. "วิอัพฒน์" => วิอัฒน์, ถวามจเธิญธุ่งเธือๆ

[ว+(ป. วฑฺฒน/ส. วิวรฺธน)] [vi+(P. vaḍḍhana/S. vardhana)].

ວິວັທນາການ [-ວັดทะ-] (ເບິ່ງຄືນ ວິວັດ-2 ຕື່ມ) ນ. "ວິວັທນ์" => ວິວັฒน์; ຂະບວນການປ່ຽນແປງໄປ ສູ່ສภาพที่ดีขึ้น [วิ+(ป. วฑฺฒน/ส. วรฺธน)+อาการ] [vi+(P. vaḍḍhana/S. vardhana)+ākāra].

ວິວาด ก. "ວิวาท", ผิดเถียงกัน (ป./ส. วิวาท) (P./S. vilāda).

ວิวาหะ น. "ວิวาหะ", ວิวาห์, การแต่งดอง (ป./ส. วิวาห) (P./S. vivāha).

ວิเวก น. ความสงัด, ความมีณี (ป. วิเวก) (P. vileka).

ວิหัปติ [-หับปะ-] น. "ວันพฤหัส"; วันที่ 5 ของสัปดาห์: ถัดแปลงจากสันสกฤต มาเป็น "พหัส" (ป. วิหาปฺปติ/ส. วฺฤหาสฺปติ) (P. vihappati/S. vṛhaspatia).

ວิหิก น. "ວิหิค", นิก (ป./ส. วิหาค, วิหงฺค) (P. vihaga, vihaṁga /S. vihaṃga).

ວิหิงสา น. ความเบียดเบียน (ป./ส. วิหึสา, วิเหสา) (P./S. vihiṃsa/vihiṃsā, vihesā).

ວิหาน น. "ວิหาร", บ่อนอยู่ของพระสิงฆ์, บ่อนปะดิบกานพระพุทธรูป (ป./ส. วิหาร) (P./S. vihāra).

ວิ, ວิญญิ [วิดยะ-] น. "ວิญญิ" (ป. วิญฺญี/ส. วิชฺญ) (P. vījanī/S. vījana).

ວิจิ น. คื่น, ฟองน้ำ (ป./ส. วีจิ) (P./S. vīci).

ວิญา น. "ວิญา", ผิด, ฆาภาระจับปี่ (ป./ส. วิญา) (P./S. vīṇā).

ວิริยะ น. ความเพียร, ความก้าหาญ (ป. วิริย/ส. วีรฺย) (P. viriya/S. vīrya).

ວิสะ, ວิสะติ อ." ວิสะ", วิสติ, ยาว, จำนอนเลย 20 (ป. วีส, วีสติ/ส. วิศ, วิศติ) (P. vīsa, vīsati/S. vīša, vīšati).

ວิหิ น. เอ้าเปือก (ป. วีหิ) (P. vīhi).

ວุด 1. (เบิ่งคืน อาวุด ตื่มอีก) น. "วุทธ์" ตัดมาจาก "อาวุทธ์" ใช้ในคำว่า "วันทยาวุธ" [ป./ส. วุหฺส <= (วนฺทยาวุหฺส)] [P./S. vuddha <= (vandyāvuddha)].

2. น. "วุทฒิ" => วุฒิ, ผู้เถ้า, ผู้แก่, ลิบอาวุโส, ผู้จเรียนแล้อ (ป. วุฑฺฒิ/ส. วฤหฺธิ) (P. vuḍḍhi/S. vṛiddhi).

3. น. "วุฏฐิ" => วุา; วุบบิ => วุบ, ฝน (ป. วุฏฺฐิ/ส. วฤษฺฏิ) (P. vuṭṭhi/S. vṛṣṭi).

ວෙภ น. "ວෙค", ความไอ (ป./ส. เวค) (P./S. vega).

ວෙคิน, ວෙคี น. "ວෙคิน์", เวคินทร์, ผู้มีความไอ, ผู้ย่างไอ, เจ้าแห่งความไอ
① (ป. เวคี/ส. เวคินฺ) (P. vegī/S. vegin).
② [เวค+(ป. อินฺท/ส. อินฺทร)] [vega+(P. inda/S. indara)].

ວෙจฺฉ [เวดฉะ-] น. "ວෙจฉภุมิ" => เวจฉภุมิ, บ่อนถ่ายพัก, บ่อนอี้ของคนธูบา, ส้วมถ่าย (ป./ส. วจฺจภุมิ) (P./S. vaccakuṭi).

ວෙจฺมัก [เวดฉะ-] น. "ວෙจฺจมัคค์" => เวจมัค, ธูทอาธพัก: ธูกั้น, ธูอี้ ก่อ่า [วจฺจ+(ป. มคฺค/ส. มารฺค)] [vacca+(P. magga/S. mārga]).

ວෙสะ 1. น. การติกแต่ง, การปะพืติ, การปะยิบัติ (ป. เวส/ส. เวษ) (P. vesa/S. veṣa).
2. น. "ວෙสส์" => เวส, เวสอ์, เวสย์, แพศย์; ลิบในวัดกะ 3 ของสังลิมสาสบา คือ พ่ค้า (ป. เวสฺส/ส. วิศฺว, ไวศฺย) (P. vessa/S. viśva, vaiśya).

ວෙสิ, ວෙสิยา น. "บาญแพศยา", แม่คำธาญ, บาญงามเมือง (ป. เวสิ, เวสิยา/ส. เวศฺยา) (P. vesi, vesiyā/S. veśyā).

ວෙชฺชาด [เวดชะ-] น. "ວෙชฺชาตถ์(-ลาสตร์)", วิชาธักบาพยาธิแผนบูธาด (ป. เวชฺช+สตฺถ/ป. เวชฺช+ส. ศาสฺตฺร) (P. vejja+sattha/P. vejja+S. śāstra).

ວෙชฺยัน [เวดชะ-] น. "ວෙชฺยัน", เวชยาน, ชื่อิถของพระอินทร์ หื ชื่อิมานของเพื่น [(ป. เวชฺช/ส. ไวชฺย)+ยาน] [(P. vejja/S. vaijay)+yāna].

ວෙด 1. (เบิ่ง อิด ยู่เพิ่ง) น. "ວෙจจ์" => เวจ, เวจภุมิ, บ่อนอี้, บ่อนถ่าย (ป. วจฺจ) (P. vacca).
2. น. "ວෙยภุม์" => เวภุม์; "ວෙชยม์" => เวยม์, ผ้าพันหิอ, ผ้าเลียนหิอ, ผ้าปิกหิอ (ป. เวฐฺภน /ส. เวษฺฏน) (P. veṭṭhan/S. veṣṭana].
3. น. "ວෙตน์", สินจ้างๆ (ป./ส. เวตน) (P./S. vetana).
4. น. "ວෙตต์" => เวต, หวาย (ป. เวตฺต/ส. เวตฺร) (P. vetta/S. vetra).
"หวาย"; *bot. Calamus oblongus*. อิงส์ (Fam.) Palmae, Arecaceae.
5. น. "ວෙชฺช์" => เวชฺ, เวทย์, มินต์, อิชฺๆ, ลาฤๆ (ป. เวชฺช/ส. เวทฺย) (P. vejja/S. vedya).

ວෙดสอัน [-สะหฺวัน] น. ห้าอ "ວෙสสอัด", ไวสธอัด หื ห้าอ ภูเวธ ก่อ่า (ป. เวสฺสวณ/ส. ไวศฺรวณ) (P. vessavaṇa/S. vaiśravaṇa).

ວෙดสับดอบ น. "ວෙสสันด์ธ", ชื่พระโพธิสัต(สัตว์)ชาติที่ 10 ในทิสชาติ, ผู้มีใจกว้างๆของๆ มักให้ หานแก่คนอื่น [(ป. เวสฺส/ส. วิศฺว, ไวศฺย)+อนฺตร] [(P. vessa/S. viśva, vaiśya)+antara].

ວෙดสุกัม [-กำ] น. "พระอิสสุกัมม์", พระอิลวกัมม์, พระอิบตุกัมม์ หื พระเพชฌ์ลลูกัมม์ ก่อ่า (ป. วิสฺสุกมฺม/ส. วิศฺวกรฺม) (P. vissukamma/S. viśvakarma).

ວෙตาน น. "ວෙตาล", ผีจำพอกหนึ่ง มักอาสัยยู่บำป่าช้า. บูธาดว่ามักปธาชุฒ์ผู้บ่บอกความรู้ให้คนอื่นตายแล้อ ไปเกิด (ข. เวิต, กำเติด) เป็นเวตาล (ส. เวตาล) (S. vetala).

ວෙทะ (เบิ่งคืน เวด-5 ยู่เพิ่งตื่ม) น. "ວෙทะ", เวทย์, มินต์, ความรู้ในหาญสาสบา, ถ้อยคำที่ ผูกเอ้ำเป็นลาฤๆ, สัมภิธ์ที่เป็นหลักภาบของสาสบาพราหมณ์: ถัดแปงเป็น "เพท" ดั่ง: "จิบเพทด้อยมินต์ มาภยาย่ำ" (ป. เวท, เวชฺช/ส. เวทฺย) (P. veda, vejja/S. vedya).

ວෙทคู [เวทะ-] น. "ວෙทคธู", ผู้ถือชื่งความรู้, พระอ้ธทันต์: บ่แม่น "ວෙทคธู" ตามที่คืด(คิด) (ป. เวทคูV, เวทคคูV?) (P. vedagūV, vedagarūV?).

ວෙทบา [เวทะ-] 1. น. ความรู้เมือ, ความรู้จักสุขทุกข์, ความเจ็บปวด, ความทุกข์ทันมาบ.
2. ก. สังเวทน์, สังเวช, สลิดใจ (ป./ส. เวทนา) (P./S. vedanā).

ວෙทมิน [เวทะ-] น. "ວෙทมินต์", ลาฤๆ, คำสักดิ์สิทธิ์ ที่ลาดคืด(คิด)อ่าจะได้ตามความปะสิงค์ [เวท+(ป. มนฺต/ส. มนฺตร)] [veda+(P. manta/S. mantra)].

ວෙทางฺ, ວෙทางฺคะสาด น. "ວෙทางฺค์", "ວෙทางฺคสาตถ์(-ลาสตร์)", วิชาปะกอบกับการคึกบา "พระเวท" มีย่ 6 ย่าๆ คือ: ① คึกบาวิชาที่ออกเสัยงคำสักพท์ใน "พระเวท" ให้ถึกต้องๆ. ② "ไวยากัรณ์". ③ "สันทะ". ④ "ชุโยติส" = ดาราสาสตถ์(-ลาสตร์). ⑤ "นิรุกติ์" = การกำเนิด (ข. เวิต, กำเติด) ของคำสักพท์. ⑥ "กัลปะ" = วิธีจัดทำพิธี (ส. เวทางฺค, เวทางฺคศาสฺตร) (S. vedāṅga, vedāṅgaśāstra).

ວෙทาน น. "ວෙทานต์", สัมภิธ์อันจัดไอ้ในที่สุดของพระเวท เป็นปรัชญาอินเดียบูธาด (ส. เวทานฺต) (S. vedānta).

ວෙที 1. น. แห่นบูชา, บ่อนบูชา, ธ้านเป็นบ่อนหิ้นละลอน (มาล./ชวา. ลโว้น, ลวุน) หื การสะแดง (ข. สฺแยง, แสฺยง) อื่นๆ (ป./ส. เวที) (P./S. vedī).
2. น. นักปธาชุฒ์, ผู้รู้ (ป. เวที/ส. เวทินฺ) (P. vedī//S. vedin).

ວෙม 1. น. "ວෙธ", ความยยาบาท, การปองร้ายต่กัน, บาป (ป. เวธ/ส. ไวธ) (P. vera/S. vaira).
2. น. "ວෙต", ช่างจักสาน = Fr. vannier/En. baslet maker, การจักสาน = Fr. vannerie/ En. baslet making (ป. เวต/ส. ไวต) (P. veṇa/S. vaiṇa).

ວෙมไตย น. "ວෙมไตย์", ลธุท, ผลาลธุท (ป. เวมเตยฺย/ส. ไวนเตย) (P. venateyya/S. vainataya).

ວෙนิ น. "ວෙที", ผิมชึ่งถักปล่อยไอ้ (ป. เวที/ส. ไวที) (P. veṇi/S. vaiṇi).

ວෙนิก น. "ວෙทิก", ลิบดิดผิด (ป. เวทิก/ส. ไวทิก) (P. veṇika/S. vaiṇika).

ວෙนุ น. "ວෙณุ", เวธุ, ไม้ไผ่ (ป. เวฬุ/ส. เวณุ) (P. veḷu/S. veṇu).

ວෙนุอัน, ວෙลุอัน น. "ວෙณุอัน", เวธุอัน, ป่าไม้ไผ่ [(ป. เวฬุ/ส. เวณุ)+อน] [(P. veḷu/S. veṇu)+vana].

ວෙไน น. "ວෙไนย์", ผู้แนะนำได้ (ป. เวเนยฺย/ส. เวเนย) (P. veneyya/S. veneya).

ວෙม, ວෙมะ น. เถื่องต่ำผ้า, จักต่ำผ้า (ป. เวม) (P. vema).

ວෙมัด น. "ວෙมัต", ความต่างๆ, ความแปกไป (ป. เวมตฺต) (P. vematta).

ວෙมัดติก อ. "ວෙมัตติก", สิงสัย, บ่แน่ใจ, ลังเล (ป. เวมตฺติก) (P. vemattika).

ວෙมาติก น. ผู้ต่างแม่, ผู้ต่างมาธดา (ป. เวมาติก) (P. vemātika).

ວෙระมะนิ น. "ວෙรมณี", การงิดเอ้ั้น, การละเอ้ั้น (ป. เวรมณี) (P. veramaṇī).

ວෙริ น. การผูกเวธกัน, สัตตู(สัตธู) (ป. เวริ/ส. ไวริ) (P. verī/S. vairī).

ວෙโรด (ลำเถือกับกับ วิโรด ยู่เพิ่ง) 1. น. "ວෙโรจน์, ไพโรจน์, ความสุกใส, ความธุ่งเธือง (ป. วิโรจน/ส. วิเรจน) (P. virocana/S. virecana).
2. อ. "ວෙโรธ", พิโรธ, ใจธ้าย (ป./ส. วิโรธ) (P./S. virodha).
3. อ. "ວෙโรฒ", างอกงาม, จเธียน, ธุ่งเธือง, สุกใส (ป. วิรูฬฺห/ส. วิรูฒ, วิรูธ) (P. viruḷha/S. virūḍha, virūdha).

ວෙลา น. ลธั้ง, ลธาอ (ข. ฤธา), สมัย, เพื่อ, ชั่วโมง, โอกาส (ป./ส. เวลา) (P./S. velā).

ວෙหะ, ວෙหา น. ฟ้า, อากาส (ส. วิห, วิหา) (S. viha, vihā).

ไวน์ น. เหล้าที่เธือดจาก ผลไมแธะชัง หื ผลไมอวุ่น (ฝ. แว้ง/อ. ไอน์) (Fr. vin/En. wine).

ไวๆ อ. ยาอ, แถอ (ข. แวๆ) (Kh. væṅ "væng").

ວิง 1. น. "ວิงส์", วังส์, เชื้อสาย, เหล่ากำ, เผ่าพันธุ์ (ป. วํส/ส. วํศ) (P. vaṁsa/S. vaṃśa).
2. ก. อ้อม, ล้อม. อ. ลิด, โง. น. ธูปธอยเอ้ยม หื ของที่อิดเอาเส้นมาอ้อมจอดกัน โดยบ่มีเหนี่ยม, เอ็นสิ่งของ หื ลินที่ยู่ย่างนั้นอ่า วิง ดั่ง: วิงไพ้, **วิงพนัน** (ข. ภฺนาล่) เป็นต้น.

ວิงภิด น. "วิงภิต", ชื่ภูเอ้าหม่อยหนึ่ง ในเธื่องเวสสันตะ (ป. วงฺก, วงฺกต/ส. วกฺร) (P. vaṅka, vaṅkata/S. vakra).

ວິງກົດຄີຣິ ນ. "ວิงกิตคีรี", บ่อนเธ็ดไว้ในเวลามีบุญ สำหรับให้ลิบเอ้ำ-ออกหญิง ดั่งเดียวกับภับเอ๊าวิงกิต ในเรื่องเวสสันตระ. บางเหื่อก่ปั้นเป็น "ຄີຣີວิงกิต" หรือ สั้นกว่านั้น "ເอ๊าวิงก์" ก็มี (ป. วงฺกตคิรี) (P. vaṅkatagīrī).

ໂอหาม ນ. "โอหาร", ถ้อยคำ, คำเว้ำเกินเหตุผิล (ป. โอหาร) (P. vohāra).

ວ໋ะ ນ. พ้ะ (พอม). อ. ปะเสียก์ => ปะเสิก, ดี (ป./ส. วร) (P./S. vara).

ไอ 1. ນ. "ไอหย์", แผหย์, พ้, ผู้ปั่นป็อลิบเจ๊ับ (ป. เวชฺช/ส. ไวทฺย) (S. vejja/S. vaidya).

2. ນ. "ไอสย์", แผสย์, พ่ค้ำ, ลิบอัตถะ 3 ในสังลิมของปะเทสอีมเดียว (ป. เวสฺส/ส. ไวศฺย) (P. vessa/S. vaiśya).

ไอสยา [-สะหฮา] ນ. "ไอสยา", บางแผสยา, แม่ลิงถ่อย (ส. ไวศฺย) (S. vaiśya).

ไอสนิย [ไอสะนิย] ນ. "ไอษณิย", อิษตุ, ชื่นิภายหนึ่งในสาสนาธีมดู ที่นับถือพระอิษตุ หรือ พระนารายต์ อ่าเป็นใหญ่กว่าเทพใดๆ ใน "ตธิมูธติ" (ส. วิษฺณุ, ไวษฺณว) (S. viṣṇu, vaiṣṇava).

ไอพิด ນ. "ไอพิจน์", คำที่มีลอามพายอันเดียวกัน = Fr. synonyme/En. synonym (ป. เวจน/ส. ไวจน) (P. vevacana/S. vaivacana).

ไอยากอม ນ. "ไอยาก์ธต์", อิชาว่าด้วยระเบียบ (ข. เญป, ธเปป) ของภาสา, ภารจัดวางคำเว้ำให้เป็นระเบียบ (ป. เวยฺยากรณ/ส. วฺยากรณ => ไวยากรณ) (P. veyyākaraṇa/S. vyākaraṇa => vaiyākaraṇa).

ไอยาอัจกอม [-อัดจะ-] ນ. "ไอยาอัจจก์ธ" => ไอยาอัจก์ธ, ผู้ทำภิจธุระแทนพระสิงฆ์ (ป. เวยฺยาวจฺจกร) (P. veyyāvaccakara).

ไอยาอัจมัย [-อัดจะไม] อ. "ไอยาอัจจมัย" => ไอยาอัจมัย, ที่สำเธ็จ (ข. สฺเรจ, เสฺรจ) อั๊บด้วยภาธอิบอวายฆ่อย(ฆ่วย)เหมือกัน (ป. เวยฺยาวจฺจมย) (P. veyyāvaccamaya).

ไออับ อ. "ไออัตต์" => ไออัต, ไออัธต์, สีจางๆ, สีจืด, สีผิดไปจากเดิม [วิ+(ป. วณฺต/ส. วรฺต)] [vi+(P. vaṇṇa/S. varṇa)].

ห

ผยัลชุนะโต(ติอ)ที่ 25 เป็นพอกอักบ์ธสูง ใช้เป็นโต(ติอ)สะกิดเดี่ยวบ่ได้ ในภาสาลาอ, แต่โต(ติอ) "ห" ใช้ปะสิม(ผสิม)อักบ์ธต่ำ 7 โต(ติอ) คือ: ง, ย, น, ม, ธ, ล และ อ ให้เป็นเสียงสูงได้ เช่น: หงฺ, หธ (หฺย), หน (หฺน), หม (หฺม), หธ (หฺธ), หฬ (หฺล), หอ, ตามธูปภาธเอ๊ธูนของ "พุทธบัตทิตยสภาจันท(น)บูธิ" ที่เอ๊ธูนด้วยผยัลชุนะลาอ 41 โต(ติอ). ถ้าอิงตาม "ธาชุทิตยสภาลาอ" ที่เอ๊ธูนด้วยผยัลชุนะลาอ 27 โต(ติอ)] "หฺล" = "ฬ" ส่วนว่า "ห+ธ" = "หฺธ" บ่เปลี่ยนแปง, สะเผาะภับโต(ติอ) "ม" ใช้เป็นโต(ติอ) สะกิดนำ หรือ คู่ได้ ภับคำที่มาจากภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต, อาหฺรับ, ... เช่น: มูหมัด, อาหเมด, พธิหมจาธีย์, ...

หะยะ (เบิ่ง หัย ยู่ลุ่ม) ນ. "หัย", ม้า (ป./ส. หย) (P./S. haya).
"ม้าที่อไป"; *zoo. Equus caballus* หรือ *Equus ferus*. (Gray, 1821). อิงส์ (Fam.) Equidae.
"ม้าลาย"; *zoo. Equus quagga*. อิงส์ (Fam.) Equidae.

หะโยด์ม ນ. "หโยด์ม", ม้าย่างดี (ป./ส. หย+อุตฺตม) (P./S. haya+uttama).

หะสะ (เบิ่ง หัด) ก. "หสะ", หัวเอ๊ะ, ธึ่นเธิง. ถ้าเอ๊าตามสันสกฤต เป็น "หัธยา" (ป. หาส/ส. หาสฺย) (P. hāsa/S. harṣa).

หะตะ ก. "หตะ", ฆ้า, ตี, ทำลาย (ป./ส. หต) (P./S. hata).

หะนะนะ ນ. "หนนะ", ภาธตี, ภาธฆ้า, ภาธทำลาย (ป./ส. หนน) (P./S. hanana).

หะหัย, หะธึหัย [-ไห] ນ. "หหัย", หัวใจ (ป. หาหย/ส. หฺฤหย) (P. hadaya/S. hṛdaya).

หะธิด ນ. "หธิต", ของเอ๊ธูอ, ผัก, หธ้า. อ. เอ๊ธูอ, สีม้ำตาล, สีเหญืองๆ, สีเหญืองอ่อน [(ป. หรฺ+อิต => ป./ส. หาริต)] [(P. har+ita => P./S. harita)].

หะธิตกี, หธิตกี [-ตะ-] ນ. "หธิตกี", หะธิตกี, ต้นพ๊าภสิ้มมั่: ภาสาไทย์ เอ็บว่า ต้นสมอไทย (ป./ส. หาริตกี) (P./S. haritakī).
"หธิตกี หรือ ต้นพ๊าภสิ้มมั่"; *bot. Terminalia chebula* Retz. อิงส์ (Fam.) Combretaceae.

หะธิมะ ນ. "หธิต", ภวางๆ, กะต่าย, สัต(สัตว์)ชุนิดหนึ่งๆ. อ. สีเหญืองแกมแดงๆ, สีเธ๊ธูอ, สีธี๊พั้น (ป./ส. หาริณ) (P./S. hariṇa).
"ภวางๆ หรือ หธิต"; *zoo. Cervus elaphus*. อิงส์ (Fam.) Combretaceae.
"กะต่ายบ้าน"; *zoo. Oryctolacus cuniculus*. "กะต่ายป่า"; *zoo. Lepus saxatilis*.

อิงส์ (Fam.) Reporidae.

หังสะ (เบิ่ง หิง ยู่ลุ่ม) ນ. นิภแนอหนึ่งๆ โต(ติอ)ตีห่าน หรือ เป็ด แต่ใหญ่กว่าเป็ด มีสิบยาว (ป./ส. หำส => ป. หาฺส) (P. haṁsa/S. haṃsa => P. haṁsa).
"นิภหิงส์"; *orn. Cygnus olor*. อิงส์ (Fam.) Anatidae.

หังสะบาด อ. "หิงสบาท", มิสีสีตีบหิงส์ คือ สีแดงปิบสีเหญืองๆ: บ่ให้ว่า "หิงสามาตฺ(-มาธ์ฤ)" (ป. หาฺสปาท/ส. หำสปาท) (P. haṁsapāda/S. haṃsapāda).

หัสดี [หัดสะ-] ນ. "หัสดี", ฆ้างๆ (ป. หตฺถี/ส. หาสฺติ, หาสฺดิน) (P. hatthi/S. hasti, hastin).
"ฆ้างๆ"; *zoo. Elephas maximus*. อิงส์ (Fam.) Elephantidae.

หัสดิลิงๆ [หัดสะ-] ນ. "หัสดิลิงค์", ชื่นิภแนอหนึ่งๆ มิธูปตีฆ้างๆ และ โต(ติอ)ใหญ่กว่าฆ้างๆ (ป. หตฺถิลิงฺค/ส. หาสฺติลึค) (P. hatthiliṅga/S. hastiliṃga).

หัสดินตี [หัดสะ-] ນ. "หัสดินตี(-ตธิ)", ดินตี(-ตธิ)สาภิลบันเลงๆ (ข. ปนฺเลงๆ) ในงานธึ่นเธิงต่างๆ (ป. หาส+ตนฺติ/ส. หาสฺย+ตนฺตฺริน) (P. hāsa+tanti/S. harṣa+tantrin).

หัสตะ [หัดสะ-] ນ. "หัสตะ", ดาวลูกช้ หมู่ที่ 13 มี 5 ห่วย เห็นเป็นธูปฝ่ามือ หรือ เหมืองสัต(สัตว์), ดาวสอกลู้ หรือ ดาวหิอฆ้างๆ ก็ว่า (ส. หาสฺต/ป. หตฺถ, หตฺถ) (S. hasta/P. hattha, hatthа).

หัสบาตกัม [หัดสะบาดตะกำ] ນ. "หัสบายกัมม์", ละลอม (มาล. ลโหาบ, ลภุบ) หรือ เธื่องธาวที่พาให้หิว (ป. หาส+บาธกมฺม/ส. หาสฺย+บาธกรฺม) (P. hāsa+nāṭakamma/S. harṣa+nāṭakarma).

หัสนิยาย [หัดสะ-] ນ. "หัสนิยาย", หัธยานิยาย, นิหานตลิก, นิหานพาให้หิว [(ป. หาส/ส. หาสฺย)+นิยาย] [(P. hāsa/S. harṣa)+niyāya].

หัย [ไห] (ลอามพายเดียวกันกับ หะยะ ยู่เหิง) ນ. ม้า (ป./ส. หย) (P./S. haya).

หาโยด์ม [หะโย-] (เว้ามาแล้ว หะโยด์ม แต่อั๊บต้นพุ้น) ນ. "หาโยด์ม", ม้าย่างดี (ป./ส. หย+อุตฺตม) (P./S. haya+uttama).

หัด 1. อ. "หัชช์" => หัช, หน้าธัภ, หน้ายินดี, เผื่งผ่ใจ (ป. หชฺช) (P. hajja).
2. (ลือกับภับ หะตะ ยู่เหิง) ก. "หัต", ทำลาย, เธ็ดให้เสียธูหาย (ป./ส. หต) (P./S. hata).
3. ນ. "หัตถ์" => หัถ, มือ, สอกหนึ่ง, งวงช้างๆ (ป. หตฺถ/ส. หาสฺต) (P. hattha/S. hasta).
4. อ. "หัยก์" => หัภ, ม่อนชื่น, ยินดี, สบายใจ (ป. หฏฺฐ/ส. หฺฤษฺย) (P. haṭṭha/S. harṣṭa).
5. ນ. "หัจจ์, พิธีปะบิบัติภิจกัมม์ ในสาสนาอิสลาม; เห็นมีเอ๊ธูนหัง "หัจจ์", "ธัจจ์" และ "หัจจี", "ธัจจี"; บางเหื่อ ก็เห็นเป็น "หช" หรือ "ธจี" ก็มี

(อาธ์. หาจฺจ, หาจฺจี) (Ar. hacña , hacñī).
6. ก. ฝึกฝัน, หมั่นหมอม, เธ็ดให้ชำนาญ (ข. ชำญ, ชุ้นาญ).

หัดถะ (ลือกับภับ หัด-3, 4 ยู่เหิงนี้).

หัดถาจาม ນ. "หัตถาจารย์", ผู้แอบช้างๆ, ลอาจ (ข. ญฺวาล, ฒฺวาล) ช้างๆ, พ่ช้างๆ (ป. หตฺถ+อาจริย/ส. หาสฺต+อาจารฺย) (P. hattha+ācāriya/S. hasta+ācārya).

หัดถานิก ນ. "หัตถานิก", หัสดานิก, ภองหัพช้างๆ, เหญ่าหหารช้างๆ (ป. หตฺถานีก/ส. หาสฺตานีก) (P. hatthānika/S. hastānika).

หัดถินี ນ. "หัตถินี", หัสดินี, ช้างพัง, ช้างแม่ (ป. หตฺถินี/ส. หาสฺตินี) (P. hatthinī/S. hastinī).

หัดถิ (ลอามพายเดียวกันกับ หัสดี ยู่เหิง) ນ. "หัตถิ", ช้างๆ (ป. หตฺถี/ส. หาสฺติ, หาสฺดิน) (P. hatthi/S. hasti, hastin).

หัถกัม, หัถกิด, หัถภาม [หัดถะกำ] ນ. "หัตถกัมม์", หัตถกิจ, หัตถภารธ, เอ๊ธูภเธ็ดด้วยมือ, ภารธช่างๆ
① [ป. หตฺถ+(-กมฺม, -กิจฺจ,-ภาร)] [P. hattha+(-kamma, -kicca, -kāra)].
② [ส. หาสฺต+(-กรฺม, -กฤตฺย, -ภาร)] [S. hasta+(-karma, -kṛtya, -kāra)].

หัถสาด [หัดถะ-] ນ. "หัตถสาตฺ(-ลาสตธ์)", อิชาภารธทำนายจากเส้นลายมือ (ป. หตฺถสตฺถ/ส. หาสฺตศาสฺตร) (P. haṭṭhasattha/S. hastaśāstra).

หัถบาด [หัดถะ-] ນ. "หัตถบาส", บ้องของมือ คือระยะสอกหนึ่งๆ, นิ่ง: "หัตถบาส" = นิ่งให้ห่างกันธะยะ 1 สอก [(ป. หตฺถ/ส. หาสฺต)+ปาส] [(P. hattha/S. hasta)+pāsa].

หัถพัน, หัดถาพอม, หัดถาลังภาม [หัดถะ-] ນ. "หัตถภัตหฺ", หัตถาภรณ์, หัตถาลังภารธ, สายส้อย หรือ สายแอบมือ [(ป. หตฺถ)+ภณฺฑ, +อาภรธ, +อลงฺภาร] [(P. hattha)+bhaṇḍa, +ābharaṇa, +alaṅkāra].

หับสา ນ. "หัธยา", ภารหิวอวัย, ลอามสบุกธึ่นเธิงๆ. ก. หิวอวัย, สบุกธึ่นเธิงๆ, ม่อนชื่น (ป. หาส/ส. หาสฺย) (P. hāsa/S. harṣa).

หับตา ນ. ผู้ฆ้า, ผู้ล่า, ลิบฆ้า ≈ Fr. chasseur (-euse), tueur (-euse)/En. hunter, killer (ป./ส. หนฺตา) (P./S. hantā).

หัมยะ [หำมะ-] ນ. "หัมมยะ", เธือนหญังลาตัด (ป. หมฺมย/ส. หารฺมฺย) (P. hammaya/S. harmya).

ห้าๆ ນ. ธ้าน, ธ้านอายเถื่อๆ (จีนแต้จิ๋ว. ธั้ง) (ChT. hang).

ຫายนะ [หายะ-] 1. ก. เสื่อมสูญ, เสียหาย, จิบหาย (ป. หายน) (P. hāyana).

2. น. ปี, เวลา (ป./ส. หายน) (P. hāyana/S. hāyana).

หาสิก [หาสะ-] น. "หาสิก", หัธบิก, ผู้ให้ความสนุก (ข. สฺๆธธๆยุก, สฺๆธนุก) ธื่นเธิ้ง, ผู้ให้ความม่วนซื่น (ป. หาสก/ส. หรฺษก) (P. hāsaka/S. harṣaka).

หาสยะ [หาสะ-] อ. หน้าอิบอัน, หน้าหิวอวัล (ป. หาสย/ส. หรฺสย) (P. hāsaya/S. harsaya).

หาด (เบิ่งถืม หันสา ยู่เหิง) 1. ก. "หาส", หิวอวัล, สนุกธื่นเธิ้ง, ม่วนซื่น (ป. หาส/ส. หรฺษ) (P. hāsa/S. harṣa).

2. น. ดินซาย (ข. ហ្វាយ "ฎเญย") แถมแม่น้ำใหธ่ ซึ เถมทะเล ที่ผันน้ำขึ้นมา.

หาน 1. อ. "หาล", เก่ิง, ก้า (ข. หาน => ท. หาญ) (Kh. hān "héān" => Th. hāñ).

2. (ลกีต) ก. "หาธ", แบ่งส่วนให้ห่ำๆ(เท่ำๆ)กัน (ป. หาธ) (P. hāra).

3. น. "หาธ", สิ่งที่เอิาไปได้, ภาธถืเอิา, ภาธนำไป (ป./ส. หาธ) (P./S. hāra).

หาริ อ. วิดงาม, หน้าเบิ่ง, หน้ารัก (ป./ส. หาริ) (P./S. hāri).

หาริด, หาลิด อ. "หาริทท์", หาลิท, หาริทธ์, มิสีเหฺมืองๆ. ปาลิ-สันสกฺฤต มิเสียงแตกต่ำๆกัน ธะหว่ำๆ "ล" และ "ร" (ป. หาลิทฺทห/ส. หาริทฺร) (P. hālidda/S. hāridra).

หาริน, หาริ อ. ถืเอิา, นำไป. มักใช้ตื่มส่วนห้ายของสมาส เชั่น: "อหินมะหาริ" = ผู้ถืเอิาสิ่งของที่เอิาบ่ได้ให้ (ป. หาริ/ส. หาริน) (P. hārī/S. hārin).

หิงคุ น. "หิงคุ์", มหาหิงคุ์, เป็นไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง ยำงของมันมีกิ่นหอมแฮง ใช้เธัดยำ มิธิสเผัดธ้อน ใช้หาภายนอก (ป./ส. หิงฺคุ) (P./S. hiṅgu).

"มหาหิงคุ์"; *bot. Ferula assafoetida*. อิงส์ (Fam.) Umbelliferae (Apiaceae

หิงสา, หึงสา ก. บังเบัธด, ทำธ้ายให้, ถืดยำกให้เอิาได้ทุภย์ (ป./ส. หึสา) (P. hiṁsā/S. hiṃsā).

หิตะ น. "ปโยชน์", ภาธอุดหนุนซ่อย(ซ่วย)เหฺมือ (ป./ส. หิต) (P./S. hita).

หิตานุหิตะปโยค [-ปะโหยด] น. "หิตานุหิตปโยชน์", ปโยชน์เก๊อกูลน้อยใหธ่ทังหฺำย [หิตานุหิต+(ป. ปโยชน/ส. ปฺรโยชน)] [hitānuhita+(P. payojana/S. prayojana)].

หิโตปะเทด น. "หิโตปะเทส", ปะเทสใหธ่ [หิโต+(ป. ปเทส/ส. ปฺรเทศ)] [hito+(P. padesa/S. pradeśa)].

หิมะ น. น้ำหอก, ถวามหาว, ถวามเย็น, ธะดู (ส. ฮฺตุ) หาว (ป./ส. หิม) (P./S. hima).

หิมะฉัน น. "หิมฉัน", ป่าน้ำหอก (ป./ส. หิม+วน) (P./S. hima+vana).

หิมะพาน น. "หิมพานต์", มิน้ำหอกหฺำย, ป่าหาอแถบเหนือ ของปะเทสอินเดิธ (ป./ส. หิม+ป. วนฺตุ => หิมวนฺต) (P./S. hima+P. vantu => himavanta).

หิมาลัย [-ไล] น. ที่ยู่ของน้ำหอกก้าม, ซึ่งกูเอิาใหธ่ที่ยู่หางๆทิสเหนือ ของปะเทสอินเดิธ (ป./ส. หิม+อาลย) (P./S. hima+ālaya).

หิมวาด, หิมเวด [หิมะ-] น. "หิมวาส", หิมเวส, บ่อนยู่อันหาอจัด ถื ป่าหิมพานต์ นั่นเอง [หิม+(ป. วาส/ส. เวศ)] [hima+(P. vāsa/S. veśa)].

หิริ น. ถวามอาย, ถวามอายต่ำบาป (ป./ส. หิริ) (P./S. hiri).

หิรัน น. "หิรัญญ์" => หิรัน, เงิน; ถัดแปงมาเป้น "เหฺิธญ" ก้มิ: ส่วนภาสาอเมธ เอ้ธน เป้น "เธธูล" ≈ Riel: หิวหน่วยเงินปะจำชาติของ ภัมพูชา, ปะเทสอื่น เอ้ธนเป้น Real (ป. หิรญ/ส. หิรณฺย) (P. hiraññā/S. hiraṇya).

หิรันยะบัด น. "หิรัญญบัตต์" => หิรัญบัต, หิรัตยบัตธ์, แผ่นเงินที่เอ้ธนชื่พธะภิกขุ(-ขุ) ผู้ได้ธับ เถธาภิเสก(-เขก), "หฺาบเงิน" ก่อำ (ป. หิรญฺญปตฺต/ส. หิรณฺยปตฺร) (P. hiraññapatta/S. hiraṇyapatra).

หิละ อ. ซื่อ, ต่ำอ้า, น้อย, ซาม (ข. สฺธาม): "ซาม" ลำบี ภาสาไทย์เอ้ธนเป้น ทราม (ป./ส. หีน) (P./S. hina).

หิละชาด อ. "หีนชาติ", มิกำเนิด (ข. เฉีด, กำเฉีด) ต่ำ (ป./ส. หีนชาติ) (P./S. hinajāti).

หะมินหิละ อ. "หมิตหีนะ", โหดเหี้ธม, ธ้ายภาจ [หมิต+(ป./ส. หีน)] [damiḷ+(P./S. hina)].

หิละยาน น. "หีนยาน", เป้นลำที่ฝ่าย "มหายาน" ถื นิภายพุทธสาสบาฝ่ายเหนือ เอิ้นนิภาย พุทธสาสบาฝ่ายใต้ยู่ใบ: สรีลังภา, ไทย์, พะม้า, ลาว, ภัมพูชา อ่า "ยานน้อย" (ป./ส. หีนยาน) (P./S. hinayāna).

หุ้น 1. น. "หุ้นส่วน", ส่วนที่ลิงทืนที่(เท่ำ)กันในภาธล้ำขาย. ในยุค สปป ลาว มิลินนิยม เอ้ธนตามเสียงที่ได้ยินจาภาสาไทย์ล้ายถืเป้น "ธุ้นส่วน" โดยที่บ่ลำนึงเถิงเอกสาธเก่ำที่ เลียเอ้ธนผ่านมาแล้อ: ส่วนภาสาไทย์ ภ็บ่เลียเห็นเอิาเจ้ำเอ้ธนเป้น ส่วนส่วน จักเหื่อเลีย (แต้จิ๋อ. ชุ้น => ท. หุ้น) (Teochew./Th. hun).

2. ก. ภิด, ภุด, ขาด, เหี้ธน.

หูธา น. ฒ้เบิ่งฐภช์ยาม, ฒ้หวายโซ่ (ข. โซ่ถ) ซาตา, ผู้ซุ้มบาล (ข. ซาล, ซุ้มบาล) ใน

ทางโหธาสาตถ์(-ตาสตธ์) (ป./ส. โหธา) (P./S. horā).

เหตุ น. "เหตุ", สิ่ง ซึ แนอ ที่เธัดให้เภิดผิล, ภิภเล้ำ, เธื่องติ้น, เค็องก่ เธื่องๆ. ข้อความ, วิธิ, หินทางๆ (ป./ส. เหตุ) (P.S. hetu).

เหตุภาน น. "เหตุภาธก์", เธื่องที่เภิดขึ้น (ป./ส. เหตุภาธก) (P./S. hetukāraṇa).

เหตุผิน น. "เหตุผิล", เหตุ แถะ ผิล (ป./ส. เหตุผล) (P./S. hetuphala).

เหมะ [บ่แม่น "เหมะ"x] น. น้ำหอก, ถวามหาว, ถวามเย็น, ธะดู (ส. ฮฺตุ) หาว (ป./ส. หิม => เหม) (P./S. hima => hema).

2. น. ลำ (ป. เหม) (P. hema).

เหมะหัดถิ น."เหมะหัตถิ", ภายเป้นสีเหฺมืองถืลำ, ชื่ข้างตธะภูลหนึ่งใน 10 ตธะภูล ดั่งลุ่มนี้:

① ภาสาอภะหัตถิ, ② ลังไถยะหัตถิ, ③ ปัตถ์ธะหัตถิ, ④ ตามพะหัตถิ, ⑤ ปิงถละหัตถิ, ⑥ ลันธะหัตถิ, ⑦ มิงถละหัตถิ, ⑧ เหมะหัตถิ, ⑨ อุโบสถะหัตถิ แถะ ⑩ ฉัทหันตะหัตถิ [เหม+(ป. หตฺถี/ส. หสฺติ)] [hema+(P. hatthi/ S. hasti).

เหมัน [บ่แม่น "เหัน"x] น. ยามหาว (ป./ส. เหมนฺต) (P./S. hemanta).

เหมันตะธะดู น. "เหมันตะฮฺดู", ธะดูหาว, ยามหาว, ธะดูมีน้ำหอก, [เหมนฺต+(ป. อุตุ/ส. ฮฺตุ)] [hemanta+(P. utu/S. ṛtu)].

หิง น. "หิงส์", นิภแบอหนึ่ง โต(ติอ)ถืห่าน ซึ เป้ด แต่ใหธ่กว่ำเป้ด มิสียงยาวๆ (ป./ส. หำส; ป. หาฺส) (P. haṁsa/S. haṃsa; P. haṁsa).

① "หิงส์ขาว"; *orn.Cygnus olor*. อิงส์ (Fam.) Anatidae.

② "หิงส์ขาวถ้ำ"; *orn.Cygnus malancoyphus*. อิงส์ (Fam.) Anatidae.

③ "หิงส์ดำ"; *orn.Cygnus atratus*. อิงส์ (Fam.) Anatidae.

หิงสะถะติ น. "หิงสะถติ", ห่ำเดิน (ข. เฉิธ, ฉ่เถิธ) ซึ ห่ำย่ำๆแบบหิงส์ (ป./ส. หำสถติ) (P. haṁsagati/S. haṃsagati).

หิงสะบาด อ. "หิงสะบาท", มิสีถืตินหิงส์ ถือสีแดงปินสีเหฺมืองๆ (ป./ส. หำสปาท) (P. haṁsapāda/S. haṃsapāda).

หิงสะโปดิภา น. "หิงสะโปดิภา", หิงส์น้อย, ลูภหิงส์ (ป./ส. หำส+โปดภา) [(P. haṁsa/S. haṃsa)+podaka]).

หิงสะธาด น. "หิงสะธาชุ", พฌาหิงส์ (ป./ส. หำส+ธาชา) [(P. haṁsa/S. haṃsa)+rājā].

หิงสะธิด น. "หิงสะธิฤ", พธะผู้มีหิงส์เป้นผาหนะ ถื พธะผธิห์ม นั่นเอง (ป./ส. หำส+ธถ) [(P. haṁsa/S. haṃsa)+ratha].

หิงสะลิลา น. "หิงสะลิลา", ห่าฟ้อนแบบหนึ่ง ที่ถือดั่งหิงส์ย่ำๆ (ป./ส. หำส+ลิลา) [(P. haṁsa/S. haṃsa)+līlā].

โหม [บ่แม่น โหฬ] น. ภาธบูชายัธ, ภาธธะถิมกำลังไฟ (ป./ส. โหม) (P./S. homa).

โหมกุน [โหมะ-] น. "โหมกุณท์", ภาธบูชาไฟ (ป./ส. โหม+กุณฺฑ) (P./S. homa+kuṇḍa).

ห้องเธธ [-เถธ] น. เธือนปุกไว้สำหฺับใส่ฟังสื พธะไตธ(ตไธ)ปิฎก.

ห้องาสาด น. "ห้องาสาท", เธือนที่มีหฺังถาเป้นยอดแหฺม, เธือนเจ้ำแผ่นดิน ซึ เธือนเทอดๆ (ป. ปาสาท/ส. ปฺราสาท) (P. pāsāda/S. prāsāda).

ห้องะคุน น."ห้องคุณ", อันที่ติ่มให้หฺำยย็บ ถื เภทห์อันแต่ม้ตั้ง "จุลสัภธาชุ", ซึ "มหุลสัภธาชุ" (ป./ส. ขาธฑุต) (P./S. haraguṇa).

ห้องะดี น. "ห้องดี", ทิสตาเอ้นติภาเฉ้ธๆ (ข. ฉฺเอๆ, เฉฺเอๆ) ใต้ (ป. ขาธดี/ส. ไนรฺฤตี) (P. haratī/S. nairṛti).

ห้องะดาน น. "ห้องดาล", แธ่ชนิดหนึ่ง ปะกอบด้วยธาตุสาธหนู แถะ มาด มิสีแดงอิมเหฺืองๆ ใช้เอ้ธนลาย แถะ แต้มธูป: "ฒ้ามุ่ยแต้ม ถือสี่ๆห้องดาล" (สิบสุ้ย) (ป./ส. ขาฬิตาล) (P./S. haritāla).

ห้องะนะ น. "ห้องคะ", ภาธนำไป (ป./ส. ขาธณ) (P./S. haraṇa).

ห้องพะเมน น. "ห้องพะเมธ", บ่อนเผิาศิพ ของถิมผู้มิยิสสักด์สูๆ. ถิมลาอ่าแต่ "ห้องพะเมม" (ป./ส. วธ+เมรุ) (P./S. vara+meru).

ห้ำ น. ชื่ชินชาติหนึ่ง ส่วนใหธ่ดำธิๆชีวิตยู่ในปะเทสจิน (จ. ห้ำ) (Ch. huò).

ອ

ພຍັນຊນะໂຕ(ຕົວ)ທີ 26 ເປັນພວກອັກข่ธกาง, ອ ใช้ปะสิม(ผสิม)เป็นสธะได้ ถืกับกับโต อ.

ອ [อะ] ເປັນคำบำพ้ามาจากภกาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฦต, … แปว่า "บ่" ดั่งลุ่มนี้:

ອນิอัด [อะ-] อ. บ่กับถืน [อ+(ป. นิวตฺติ/ส. นิวฦตฺติ)] [a+(P. nivatti/S. nivṛtti)].

ອสิงอัย [อะสิงไอ] (ยู่บ่อน อะสิงไอ กໍมีถืกัน) อ. "ອสิงไอย์", นับบ่ถ้วน, นับบ่ได้, มากหฦาย, เป็นชื่สังอยาจำนอนหฦายที่สุด ถื จำนอน 10.000.000 กำลัง 20

(ป. อสงฺเขยฺย/ส. อสंขย) (P. asaṅkheyya/S. asaṃkhaya).

ອงุ่น [อะหฺงุ่น] ນ. ผืชเมืองพาวชนิดหนึ่ง เป็นเถือ พากเป็นพวง หม่อยมีน; ก่อนปี 1975 หาวกาธลาว เอ็นตามาสาฝธั่ง ว่า "พากแธแฮ้ง" ≈ Fr. raisin/En. grape. แต่ปัจจุบัน ส่วนหฦาย กໍเอ็นตามภาสาไทย์ องุ่น ไปเลีย

"ອงุ่น"; *bot. Vitis vinifera* L. อิวส์ (Fam.) Vitaceae.

ອนาถ [อะหฺนาถ] ภ. "ອนาถ", สิวสาธ, สังเวชน์, สลิดใจ. สันสกฦต ว่า = บ่มีบ่อนเผิ่งพา

(ป./ส. อนาถ) (P./S. anātha).

ອเนก [อะเหฺนก] อ. บ่แม่นหนึ่ง, มากมาย, หฦวงหฦาย

(ป. น+เอก => ป./ส. อเนก) (P. na+eka => P./S. aneka).

ອเนกปะสิวิ [อะเหฺนก-] อ. "ອเนกปะสิวิถ์", ใช้ปโยชน์ได้หฦายย่าง, แล้วแต่ถวามต้องภาธ [อเนก+(ป. ปสงฺค/ส. ปฺรสงฺค)] [aneka+(P. pasaṅga/S. prasaṅga)].

ອเนกอิด [อะเหฺนก-] อ. "ອเนกอิธ", หฦายย่าง, หฦายชนิด, ต่างๆ (ป. อเนกวิธ) (P. anekavidha).

ອเนกอะนัน [อะเหฺนก-] อ. "ອเนกอนันต์", มากมาย, ก่ายกอง

(ป./ส. อเนกอนนฺต) (P./S. aneka-ananta).

ອเนจอนาถ [อะเหฺนจะอะหฺนาถ] ภ. "ອเนจอนาถ", สลิดใจเป็นย่างยิ่ง

(ป. น+นิจฺจ > อนิจฺจ+อนาถ) (P. na+nicca > anicca+anātha).

ອมาถ [อะหฺมาถ] ນ. "ອมาตย์", ข้าธาชการ, ที่ปธึกขา (ป. ปธิกฺขา/ส. ปธิกฺษา) เจ้าชีวิต

(ป. อมจฺจ/ส. อมาตฺย) (P. amacca/S. amātya).

ອธิ [อะหฺธิ, อะธิ] ນ. ข้าเสิก, สัดตู(ศัตธู) (ป./ส. อธิ) (P./S. ari).

ອะภะตะเวถิ ນ. "อภตะเวถี", บ่ปะภาสอุปภาธะฦุถที่ห่านทำแก่ถิบ (ป. อภตเวที) (P. akatavedī).

ອะภะถัมยู ນ. "อภถัฌญู", ถົนเนธฦุถ, ผู้บ่ธู้บุญบฦุถที่ผู้อื่นมิต่ถิน

(ป. อภถญฺญู/ส. อ+ภฦตฺวชฺญ) (P. akataññū/S. a+kṛtajña).

ອะภะนิดถา ນ. "อภนิยภา", ชื่พธิห์มโลภอั้นสูงสุด ในจำนอนธูปพธิห์ม 16 อั้น. อ. ใหฆ่ที่สุด, สูงที่สุด, หฦายที่สุด (ป. อภนิฏฺฐ/ส. อภนิษฺฐ) (P. akaniṭṭha/S. akaniṣṭha).

ອะภะธะบิ ນ. "อภธถีย์", สิ่งที่บ่ถวธเธัด (ป./ส. อภธถีย) (P./S. akaraṇīya).

ອะภุสิบ ນ. "อภุสิล", ขาป, ถวามชื่อ (ป. อภุสล/ส. อภุษล) (P. akusala/S. akuśala).

ອะภุสิลภัม [-สิบละกำ] ນ. "อภุสิลภัมม์", ภัมม์อันเป็นขาป

(ป. อภุสลภมฺม/ส. อภุษลภธฺม) (P. akusalakamma/S. akuśalakarma).

ອะภับปิยะ อ. "อภัปปิยะ", บ่ถวธ, บ่สิม (ป. อภปฺปิย/ส. อภลฺปิย) (P. akappiya/S. akalpiya).

ອะภับปิยะอัดถุ ນ. "อภัปปิยะอัตถุ", ขอๆที่บ่ถวธใช้ สำหฦับกิภขุ(-ขุ)

(ป. อภปฺปิยวตฺถุ/ส. อภลฺปิยวสฺตุ) (P. akappiyavatthu/S. akalpiyavastu).

ອะภับปิยะโอหาบ ນ. "อภัปปิยะโอหาธ", คำที่บ่ถวธเอ้ำ

[(ป. อภปฺปิย/ส. อภลฺปิย)+โอหาธ] [(P. akappiya/S. akalpiya)+vohāra].

ອะภัมมะกิริยา [-กำ-] ນ. "อภัมมกิริยา", คำกิริยาที่บ่มีภัมม์มาธับ ดั่ง: ม้าแล่น, ถวายย่าง

(ป. อภมฺมกิริยา/ส. อภธฺมกริยา) (P. akammakiriyā/S. akarmakariya).

ອะละ 1. ນ. "อพะ", ถวามชื่อ, ขาป, ถวามพุภย์ธ้อม (ป./ส. อฆ) (P./S. agha).

2. ນ. "อพะ", อากาส, ฟ้า (ป. อฆ) (P. agha).

ອะละถิ ນ. "อถถี", ถวามลำเอ้ธฦ, ถวามบ่เที่ธฦธัมม์ (ป. อถถี) (P. agati) มิยู่ 4 ย่าง ถื:

① "ฉันทาถถิ" (ฉนฺท+อถถี) อำเอ้ธฦย้อมธัก,

② "โทสาถถิ" (โทส+อถถี) ลำเอ้ธฦย้อมเถ้ธถ, ย้อมชัง,

③ "โมหาถถิ" (โมหา+อถถี) อำเอ้ธฦย้อมโง่, ย้อมบ่ธู้,

④ "ภยาถถิ" (ภย+อถถี) อำเอ้ธฦย้อมย้าน.

ອะถาถ ภ. "อถาธ", เหอ, ยั่งบ่เถิง (ป./ส. อถาส) (P./S. agādha).

ອะถาบ ນ. "อถาธ", อาถาธ, ถึภ (ป./ส. อถาส, อาถาส) (P./S. agāra, āgāra).

ອะโถสะ อ. "อโพสะ", อโพขะ, บ่ก้อง. ນ. เสัธฦบ่ก้อง

(ป. อโฆส/ส. อโฆษ) (P. aghosa/S. aghoṣa).

ອะจธะ [-จะทุธะ] อ. "อจธะ", อจ้ธ, เถื่อนบ่ได้, ไปบ่ได้ (ป./ส. อจธ) (P./S. acara).

ອะจิธะ อ. "อจิธะ", บ่ถิบ, บ่นาบ (ป./ส. อจิธ) (P./S. acira).

ອะจละ [-จะหฺละ] อ. "อจาละ", บ่หอั่นไหอ, บ่ถอนแถน (ป./ส. อจล) (P./S. acala).

ອะจละนาถ [-จะหฺละ-] ນ. "อจลนาถ", อเจลนาถ, ท้าวผู้บ่หอั่นไหอ

(ป./ส. อจลนาถ) (P./S. acalanātha).

ອะเจละ, ອะเจลิภ [อะเจ-] ນ. "อเจละ", อเจลิภ, ถิบบ่นุ่งเถื่อๆ, ถิบเปือย

(ป. อเจล, อเจลภ) (P. acela, acelaka).

ອะจลา [-จะ-] ນ. "อจลา", แผ่นถิบ. ภ. อิบเอ้ธฦน (ป./ส. อจลา) (P./S. acalā).

ອะจินตา ภ. "อจินตา", ไธ้ถอามตึด(ถิด) (ส. อจินฺตา) (S. acintā).

ອะจินไต 1. อ. "อจินไตย์", บ่ได้ถึด(ติด), บ่ได้จำแนภ, ที่เป็นอจินไตย์

(ป. อจินฺเตยฺย/ส. อจินฺตฺย) (P. acinteyya/S. acintya) มิ 4 ย่าง ถื:

① "พุทธวิสัยของพธะพุทธะเจ้าทั้งหฦาย",

② "ฌาถวิสัยของผู้ได้ฌาถ",

③ "อิบากแห่งภัมม์",

④ "ถวามถึด(ถิด)เธื่องโลภ".

2. อ. "อจินไตธย์", ฤาอ่ธ, พั้นถิง (ข. อจินฺตฺไธย, -ไตฺธย) (Kh. acintray "achəntrai").

ອะสะนิ ນ. "อัสนิ", อัถนิ, สายฟ้า, ฟ้าผ่า, อาวุธของพธะอินทธ์

(ป. อสนิ, อสนี/ส. อศนิ, อศนี) (P. asani, asanī/S. aśani, aśanī).

ອะสะนิบาถ ນ. "อสนิบาถ", ภาธติภของสายฟ้า, ฟ้าผ่า: บางเทื่อกໍว่า "อสุนิบาถ"

[(ป. อสนิ/ส. อศนิ)+ปาต] [(P. asani/S. aśani)+pāta].

ອะสัด อ. "อสัจจ์" => อสัจ, อสัตย์, บ่แม่น, บ่จธิง (ป. จิธํ > จฺธี => จฺธิงฺ), บ่ชื่สัจ(สัตย์)

(ป. อสจฺจ/ส. อสตฺย) (P. asacca/S. asatya).

ອะสับ อ. "อสัลย์" => อสัล, อสัลย์, บ่ธู้เมื่อถิง, เพิด(พิด)สติ, สิ้นสติ

(ป. อสลฺล/ส. อศลฺย) (P. asañña/S. aśalya).

ອะสับยะกัม [-กำ] ນ. "อสัลยกัมม์", ภาธบ่ธู้เมื่อถิง, ภาธสิ้นสติ

(ป. อสลฺลภามฺม/ส. อศลฺยภาธฺม) (P. asaññakamma/S. aśalyakarma).

ອะสับยิ อ. "อสัลยิ", ถวามบ่มีสัลยา, เพิด(พิด)ถวามธู้เมื่อ, สลิบ

(ป. อสลฺลิ/ส. อสंชฺญิน) (P. asaññī/S. asaṃjñin).

ອะสับยิสัด ນ. "อสัลยิสัต(-สัตว์)", พธิห์มพวกหนึ่ง มิธูป แต่บ่มีสัลยา

(ป. อสลฺลิสตฺต/ส. อสंชฺญิสตฺว) (P. asaññīsatta/S. asaṃjñinsatva).

ອะสัมพิน [-สำ-] อ. "อสัมภินน์" => อสัมภิน, บ่แตภต่างภัน, บ่เจือปิน

(ป. อสมฺภินฺน) (P. asambhinna).

ອะสิ ນ. "อสิ", ดาบ, มีด, ภะบี่ (ป./ส. อสิ) (P./S. asi).

ອะสิจับยาภาบ ນ. "อสิจัธยาภาธ", ภาธฝึภหัดเผลๆ (ข. ฆฺเลๆ, เวฺลๆ) ดาบ

[อสิ+(ป. จริยา/ส. จรฺยา)+ภาว] [asi+(P. cariyā/S. caryā)+kāra].

ອะสิตะ อ. "อสิตะ", มีสีดำ, มีสีถ้ำ, มีสีแก่ (ป./ส. อสิต) (P./S. asita).

ອะสิหาธา ນ. "อสิธาธา", ถิมดาบ, ถิมมีด (ป./ส. อสิธาธา) (P./S. asidhārā).

ອะสิตยานุพยับชุนะ [-สิตะ-ผะ-] ນ. "อสิตยานุพยัลชนะ", ลัภขถะน้อยๆในธ่างภาย ของผู้จะเป็นมหาบุธุบ 80 ย่าง ถื: ผู้จะเป็นมหาบุธุบ ต้องมีลัภขถะสำถัล 32 ปะภาธ ซึ่งเธัธฦกว่า "มหาปุริสลัภขถะ" มิธอยติบเป็นธูปจักธ์ เป็นต้บ และ ลัภขถะน้อยๆอีภ 80 ปะภาธ

(ป. อสีตฺยานุวฺยญฺชน) (P. asītyāanuvyañjana).

ອะสิเลสะ ນ. "อสิเลสะ", ดาวฦภษ์ หมู่ที่ 9 มี 5 หม่อยนำภัน

(ป. อสิเลส/ส. อาศเลษา) (P. asilesa/S. āśaleṣā).

ອะสิติ อ. "อสีติ", แปดสิบ (ป. อสีติ) (P. asīti).

ອะสิติมะหาสาวิภ ນ. "อสีติมหาสาวิภ", สาวิภใหฆ่ 80 อิงถ์ ของพธะพุทธะเจ้า

[อสีติ+มหา+(ป. สาวภ/ส. ศาวภ)] [asīti+mahā+(P. sāvaka/S. śāvaka)].

ອะสุ ນ. "อสุ", ลิมหายใจ, ชีวิต (ป./ส. อสุ) (P./S. asu).

ອะสุจิ อ. "อสุจิ", บ่สะอาด, บ่บ้ธิสุทธิ์. ນ. น้ำภาม, น้ำเชื้อผู้ชาย (ป. อสุจิ) (P. asuci).

ອะสุนิบาถ ນ. "อสุนิบาถ", ฟ้าผ่า, สายฟ้า: "อัสนิบาถ" ก็ว่า

[(ป. อสนิ, อสนี/ส. อศนิ)+ปาต] [(P. asani, asanī/S. aśani)+pāta].

ອะสุพะ อ. "อสุภะ", บ่งาม, บ่จิบ, บ่ดี. ນ. ชากศิพ

(ป. น+สุภ => อสุภ/ส. อศุภ) (P. na+subha => asubha/S. aśubha).

ອะสุพภัมมะถาน [-พะกำ-] ນ. "อสุภภัมมัยภาน", ภัมมัยภาน ที่ถืเอิาชากศิพเป็นอาธิมต์

(ป. อสุภภมฺมฏฺฐาน/ส. อศุภภธฺมสฺถาน)

(P. asubhakammaṭṭhāna/S. aśubhakarmasthāna).

ອະສຸຣະ, ອະສຸຣາ ນ. "ອสุระ", ອสุรา, ยักษ์(-ข์), อมนุส(มุนย์)พวกหนึ่ง เป็นสัตตู(สัตธู)ของเทวดา,
(ป./ส. อสุร) (P./S. asura).

ອะสุรกาย [-สุระ-] น. "ອสุรกาย", ผี, สัต(สัตว์) ที่เกิดในอบายพวกหนึ่ง
(ป./ส. อสุรกาย) (P./S. asurakāya).

ອะสุรินท น. "ອสุรินทร์", จอมอสูร, พระยายักษ์(-ข์), พระอาทู
[อสุร+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [asura+(P. inda/S. indra)].

ອะสุรี น. "ອสุรี", นางยักษ์(-ข์) (ป./ส. อสุรี) (P./S. asurī).

ອะเสกขะ น."ອเสกขะ", อเสกขะ, ผู้บ่ต้องศึกษาอีกแล้ว คือ พระอรหันต์
(ป. อเสกฺข/ส. อเศกฺษ) (P. asekkha/S. aśekṣa).

ອะโสกะ อ. "ອโสก", อโสก, บ่มีความโสกเสี้าว่องมเทวิา. น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งของอินเดีย
(ป. อโสก/ส. อโศก) (P. asoka/S. aśoka).
"ต้นอโสก"; *bot. Saraca asoca* (Roxb.). วิงส์ (Fam.) Fabaceae.

ອะสໍระพิด น. "ອสัรพิส", อสัรพิช, งูพิส, สัต(สัตว์)มีพิสในแอ้อ คือ จำพวกงูหัวหมาย
(ป. อาสี+วิส/ส. อสิร+วิษ) (P. āsī+visa/S. asira+viṣa).
"งูพิส"; *zoo. Oxyuranus microlepidotus*. วิงส์ (Fam.) Elapidae.

ອะสังหาริม อ. "ອสังหาริมะ", เอาไปบ่ได้, ย้ายที่บ่ได้; อสังหาริมทรัพย์ ≠ สังหาริมทรัพย์
(ป. อสංหาริม) (P. asaṁhārima).=≠

ອะสังหาริมซับ [-มะ-] น. "ອสังหาริมทรัพย์", ทรัพย์อันติดอยู่กับบ่อน ดั่ง: เรือน, ต้นไม้, ที่ดิน, ...
[ป. อสංหาริม+(ป. หฺวฺย/ส. หฺรฺวย) (P. asaṁhārima+(P. dabba/S. dravya).

ອะสิงไอ (มาจาก อสิงอัย ข็นต้นอยู่เทิง) อ. "ອสิงอัย" หรือ "ອสิงไอย์", นับบ่ถ้วน, นับบ่ได้, มากหลาย, เป็นชื่อสังขยา จำนวนหลายที่สุด คือ จำนวน 10.000.000 กำลัง 20
(ป. อสงฺเขยฺย/ส. อสंขย) (P. asaṅkheyya/S. asaṃkhaya).

ອะอุะ, ອะอุา [อะ-] น. "ອอุะ" แบ้โต(ตัว)ผู้, "ອอุา" แบ้โต(ตัว)แม่ (ป./ส. อช, อชา) (P./S. aja, ajā).
"โต(ตัว)แบ้"; *zoo. Capra aegagrus hircus*. วิงส์ (Fam.) Caprinae, Bovidae.

ອะอิน [อะ-] น. "ອอิน", หนังเสือ ที่ใช้รองนั่ง สำหรับนักพธิต (ป./ส. อชิน) (P./S. ajina).

ອะอินี [อะ-] น. "ອอินี", เสือเหมือง (เสือโคร่ง), ชื่อกเอื้องชนิดหนึ่ง (ป. อชินี) (P. ajinī).
"เสือเหมือง หรือ เสือโคร่ง"; *zoo. Panthera tigris altaica.* วิงส์ (Fam.) Felidae.

"ดอกเอื้องเสือเหมือง"; *bot. Gastrochilus obliquus var. obliquus* (Lindl.) Kuntze.
วิงส์ (Fam.) Orchidaceae.

ອะอิระ [อะ-] น. "ອอิระ", สมามธิบ, บ่อมอ่างๆ, ลาม. อ. ถ่อง, อ่องไอ, โต(ตัว)เบีา
(ส. อชิร) (S. ajira).

ອะดิด อ. "ອดีต", ล่องมาแล้อ, ผ่านมาแล้อ, กายมาแล้อ (ป./ส. อตีต) (P./S. atita).

ອะดิตกาน น. "ອดีตกาล", เอลาล่องมาแล้อ (ป./ส. อตีตกาล) (P./S. atitakāla).

ອะดิตสมัย [-ดิตตะ-] น. "ອดีตสมัย", เอลาล่องเลียมาแล้อ
(ป./ส. อตีตสมย) (P./S. atitasamaya).

ອะดิตชาด, ອะดิตพิบ [-ดิตตะ-] น. "ອดีตชาติ", อดีตภิพ, ชาติก่อน, ชาติที่แล้อ
(ป./ส. อตีตชาติ, อตีตภว) (P./S. atitajāti, atitabhava).

ອะตวิ [-ตะ-] น. "ອยวิ", ถิง, ป่า, พิง (ป./ส. อฏวี) (P./S. aṭavī).

ອะติ- เป็นคำบำหน้าคำ มาจากปาลิ-สันสกฤต = อ. พิเสส, ยิ่ง, หลาย, เลิส (ข. เลิฮ), ล้น, ผ่าน, กาย, ล่อง, พ้น, เลีย (ป./ส. อติ-) (P./S. ati-) ดั่งลุ่มนี้:

ອะติสาน อ. "ອติสาธ", อาภาธของความเจ็บไข้ ที่เอ้ำเถิงอั้นตาย. น. พยาธิลิงเลือด
(ป./ส. อติสาร) (P./S. atisāra).

ອะติมานะ น. "ອติมานะ", ถวามจองหอง, ถิบจองหอง, ภาธถือโต(ตัว)
(ป./ส. อติมาน) (P./S. atimāna).

ອะติราด น. "ອติราช", เจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหล่ (ป./ส. อติราช) (P./S. atirāja).

ອะติเรก [-เตฺรก, -ตฺเรก] อ. "ອติเรก", อติเรก, ยิ่ง, เกิน, พิเสส, หลายกว่าหนึ่ง
(ป./ส. อติเรก) (P./S. atireka).

ອะติเรกจิวอน [-เตฺรกกะ-] น. "ອติเรกจีวร", ผ้าของภิกขุ(-ขุ) ผืนอื่น นอกจากผ้าที่อธิบกาน เป็น "ไตรจีวร" แล้อ (ป./ส. อติเรกจีวร) (P./S. atirekacīvara).

ອะติเรกลาบ [-เตฺรกกะ-, -ตาเรกกะ-] น. "ອติเรกลาภ", โชฌ (ข. โชฌ) ลาภ ที่ได้เกินปิกติ
(ป./ส. อติเรกลาภ) (P./S. atirekalābha).

ອะถะ อ. "ອถะ", เมื่อนั้น (ป. อถ) (P. atha).

ອะถับ น. "ອถัพพ์", สี่วสิบเมื่องจากลัมภิร์ "ອถัรพเวท", ภาธเรัดพิธีตามตำราไสย
สาตร์(-ลาสตร์) เพื่อให้เกิดสิธิมุงคุล ป้องกันภยันตราย หรือ เรัดอันตรายให้แก่ผู้อื่น

(ป. อถพฺพ, -ณ/ส. อถรฺว, -ณ) (P. athabba, -ṇa/S. atharva, -ṇa).

ອะถับพะเวด [-ถับพะ-] น. "ອาถัพพเวท" => อาถัพเวท, อาถัรพเวท, ชื่อลัมภิร์พระเวทของ
พวกพราหมณ์ เป็นลัมภิร์ถ้วน 4 กล่าวด้วยภาธใช้เวทมิบต์ตาถา
[(ป. อถพฺพ+เวท/ส. อถรฺว+เวท] [(P. athabbaṇa/S. atharvaṇa)+veda].

ອะทัม [-ทำ] อ. "ອธัมม์", บ่เป็นธัมม์, ชั่ว: บางเทื่อ ยืดเสียงให้ยาวออกว่า "อาธัมม์" กมี
(ป. อธมฺม/ส. อธรฺม) (P. adhamma/S.aAdharma).

ອะทิ- เป็นคำใช้ข้างหน้าของ คำที่มาจากปาลิ-สันสกฤต = ยิ่ง, ใหล่, เกิน, เหมือ, ตื้น, เลิส (ข. เลิฮ), หลาย, แถม, เถิง (ป./ส. อธิ-) (P./S. adhi-) ดั่งลุ่มนี้ เช่น:

ອะทิกะ อ. "ອธิกะ", ยิ่ง, เกิน, มาก, เลิส (ข. เลิฮ), เผื่น (ป./ส. อธิก) (P./S. adhika).

ອะทิกะมาด น. "ອธิกมาส", เดือนที่ตื่มเอ้ำ: ปีใดตื่มเดือนเอ้ำ ปีนั้นเอ้นว่า ปี "อธิกมาส"
มี 13 เดือน และ มักตื่มแต่เดือน 8 จึ่งเอ้นว่า เดือน 8 สองหิน
(ป./ส. อธิกมาส) (P./S. adhikamāsa).

ອะทิกะอาบ น. "ອธิกวาธ", อันที่ตื่มเอ้ำในปีจันทระคติ (คือปีนั้น เดือน 7 "ลาอ" มี 30 อัน)
(ป./ส. อธิกวาธ) (P./S. adhikavāra).

ອะทิกะสุระทิน น. "ອธิกสุรทิน", อันที่ตื่มเอ้ำ ในหางสุริยะคติ คือตื่ม 1 อันเอ้ำในเดือนภุมภา ให้มี 29 อัน ในมุย 3 ปี (ป./ส. อธิกสุรทิน) (P./S. adhikasuradina).

ອะทิกาน น. "ອธิกาธ", อำนาจ, ภาธปิกครอง (ข. ญฺอง), ถวามบังลับ (ข. ปฺวฺถาป่), ตำแหน่ง, หน้าที่, กิจภาธ, เวัธภา, สิทธิ์, ถวามอุยบธัมม์, เธัธภาบุถถิลผู้เป็นเจ้าหน้าที่ว่า "อธิกาธ" ดั่ง: เจ้าอัด ว่า = "เจ้าอธิกาธ", เจ้าหน้าที่หนังสือพิมพ์ = "บัถตาธิกาธ"
(ป./ส. อธิการ) (P./S. adhikāra).

ອะทิกานบ่ดี น. "ອธิกาธบ่ดี", หัวหน้าสูงสุดของงมหาอิทยาลัย = Fr. Recteur/En. President
(ป./ส. อธิการปติ) (P./S. adhikārapati).

ອะทิบ่ดี น. "ອธิบ่ดี", ผู้เป็นใหล่, หัวหน้ากิม(-ภธิม) กว่า; ผู้ปิกครอง (ข. ญฺอง), ตำแหน่ง ข้าธาชุภาธผู้เป็นหัวหน้า (ป./ส. อธิปติ) (P./S. adhipati).

ອะทิกอน น. "ອธิกรณ", เหตุ, โทส, ถดี, เธื่องที่เกี่ยวข้องกับพระสิงฆ์
(ป./ส. อธิกรณ) (P./S. adhikaraṇa).

ອะทิถิม น. "ອธิถิม", ภาธบับลุ, ภาธได้, ถวามสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ), ภาธเข้ำเถิง

(ป./ส. อธิคม) (P./S. adhigama).

ອะทิสิน น. "ອธิสีล", สีลอันสูงสิ่ง [อธิ+(ป. สีล/ส. ศีล)] [adhi+(P. sīla/S. śīla)].

ອะทิฐาน น. "ອธิษฺฐาน", ถวามตั้งใจ หมายเถิงผิลย่างใดย่างหนึ่ง, ถวามตั้งใจปาตถนา
(ป. อธิฏฺฐาน/ส. อธิษฺฐาน) (P. adhiṭṭhāna/S. adhiṣṭhāna).

ອะทิบาย น. "ອธิบาย", ถวามหมาย, ถวามปะสิงค์. ก. เผียถวาม, เว้าให้แจ้ๆ
(ป. อธิปฺปาย/ส. อภิปฺราย) (P. adhippāya/S. abhiprāya).

ອะทิบ, ອะทิปะ น. "ອธิป", อธิปะ, พระเจ้าแผ่นดิน, นาย, หัวหน้า, ผู้เป็นใหล่; คำนี้มักใช้ต่อท้ายคำอื่น ดั่ง: นธาธิป, ชุนาธิป, นธาธิเบส (ป./ส. อธิป) (P./S. adhipa).

ອะทิปะไต น. "ອธิปไตย์", ผู้เป็นใหล่ยิ่ง, ถวามเป็นเอกธาชุ, ถวามเป็นเจ้าตินเอง
(ป. อาธิปเตยฺย/ส. อธิปตฺย) (P. ādhipateyya/S. adhipatya).

ອะทิมาด อ. "ອธิมาตต์" => อธิมาต, เหมือถถา, เหมือมัย
[อธิ+(ป. มตฺต/ส. มาตฺร)] [adhi+(P. matta/S. mātra)].

ອะทิมุด น. "ອธิมุตติ" => อธิมุติ, ถวามตั้งใจ, ถวามผ่ใจ, อัชฌาสัย, อัธยาสัย
[อธิ+(ป. มุตฺติ/ส. มุกฺติ)] [adhi+(P. mutti/S. mukti)].

ອะทิโมกก น. "ອธิโมกข์(-ข์)", ภาธตัดสินเด็ดขาด, ถวามเด็ดเดี่ยว, ภาธน้อมใจเชื่อ
[อธิ+(ป. โมกฺข/ส. โมกฺษ)] [adhi+(P. mokkha/S. mokṣa)].

ອะทิธาด น. "ອธิธาชุ", เจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหล่ (ป./ส. อธิธาช) (P./S. adhirāja).

ອะทิวาด 1. น. "ອธิวาส", เธือน, บ่อนอยู่ [อธิ+(ป. วาส/ส. วาส)] [adhi+(P. vāsa/S. vāśa)].
2. น. "ອธิวาสน์", ถวามอิดทิน, ถวามอิดภั้น (ป./ส. อธิวาสน) (P./S. adhivāsana).

ອะทิบบาทาบ น. "ອทินบาทาน", ภาธถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของเอ้าบ่ได้ให้ติน ไปเป็นของตินเอง
(ป. อทินฺนาทาน) (P. adinna+ādāna).

ອะนาถิด น. "ອนาถิต", กายหน้า, อ้างหน้า (ป./ส. อนาถ) (P./S. anāgata).

ອะนัก อ. "ອนัถก์", หาล่าบ่ได้, เกินที่จะปะมาตธาถาได้
(ป. น+อถฺถ => อนตฺถ/ส. อนรฺถ) (P. na+aggha => anaggha/S. anargha).

ອะนัดตา น. "ອนัตตา", บ่แม่นอัตตา(อัตธา), บ่แม่นตินบ่แม่นโต(ตัว)
(ป. น+อตฺตา => อนตฺตา/ส. อนาตฺมนฺ) (P. na+attā => anattā/S. anātman).

ອะนับ 1. อ. "ອนันต์", บ่เสี้ยง, มากล้น, มากมาย (ป./ส. อนนฺต) (P./S. ananta).

2. อ. "**ອນັນຕຣ໌**", ບໍ່ມີຣະຫວ່າງ, ຕິດຕໍ່ກັນໄປເລື້ອຍໆ

(ป. น+อนฺตร/ส. อน+อนฺตร) (P. na+antara/S. an+antara).

ອະນັນຕຣິຍະ [-ตะริ-] อ. "**ອນັນຕຣິຍະ**", ບໍ່ມີຊ່ອງວ່າງ (ส. อนนฺตริย) (S. anantariya).

ອະນັນຕຣິຍະກັມ [-ตะริยะกำ] น. "**ອນັນຕຣິຍກັມມ໌**", ກັມມ໌ທີ່ໃຫ້ຜົນບໍ່ເຫັນທັນທີ ຫຼັງຈາກຕາຍໄປ ມີ 5 ຢ່າງ ຄື: ① ຂ້າພໍ່, ② ຂ້າແມ່, ③ ຂ້າພຣະອໍຣຫັນຕ໌, ④ ເຮັດໃຫ້ຮ່າງກາຍພຣະພຸທธะเจ้าห้ำเลือด, ⑤ ເຮັດໃຫ້ພຣະສົງฆ์ แตกสอามสามัคคีกัน

[อนนฺตริย+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [anantariya+(P. kamma/S. karma)].

ອະນາຄາມີຜົນ น. "**ອນາຄາມີຜົລ**", ธัมม์อันที่ "พระอนาคามี" ได้บัรลุไว้แล้ว

[(ป. อนาคามี/ส. อนาคามินฺ)+ผล] [(P. anāgami/S. anāgamin)+phala].

ອະນາຄາມີມັກ น. "**ອນາຄາມີມັຄ**", หาๆปะบิบัติที่ให้สำเร็จ (ข. สฺเอจ, เสฺอจ) เป็น "พระอนาคามี"

(ป. อนาคามี+มคฺค/ส. อนาคามินฺ+มารฺค)

(P. anāgami+magga/S. anāgamin+mārga).

ອະນາຄາມີ น. ผู้บ่ภับมาหากามธาตุอิก, เป็นชื่อองพระอริยบุคคัล ชั้นที่ 3 เอ็นอ่า พระอนาคามี

(ป. อนาคามี/ส. อนาคามินฺ) (P. anāgamī/S. anāgamin).

ອະນາຈານ น. "**ອນາจาร**", ภาธปะพึติชั่ว, ภาธปะพึติบอกธีต, ภาธปะพึติที่เป็นตาหม้าอาย.

อ. ลามิก, หม้าบัดสี, เธัดให้เป็นที่อับอาย (ป./ส. อนาจาร) (P./S. anācāra).

ອະນາຖາ อ. "**ອນาถา**", บ่มีบ่อนเผื่อ, ก้าผ้า (ข. ภัฆฺธา), ยาภจิน (ป./ส. อนาถ) (P./S. anātha).

ອະນາທອນ อ. "**ອนาท้ร**", บ่ที่อซุา, บ่เอิาใจใส่, ถิ้มปะละเลิย. ก. เป็นทุภย์เป็นร้อน, ร้อนบอก ร้อนใน, มักใช้ปะบิเสธ อ่า "บ่อนาท้ร", "ย่าอนาท้ร" หายถอามอ่า "บ่เป็นทุภย์เป็นร้อน, บ่ร้อนบอกร้อนใน (ป./ส. อนาทร) (P./S. anādara).

ອະນາໄມ [-ไม] น. "**ອนามัย**", ถอามบ่มีพยาธิ, ถอามสบายภาย

(ป./ส. อนามย) (P./S. anāmaya).

ອະນາຣະຍະ อ. "**ອนาธยะ**", บ่ดี, บ่จเธิิล, บ่ปะเสิภ (ส. อนารย) (S. anāraya).

ອະນາຣະຍະຊົນ น. "**ອนาธยะชิน**", ถินต่ำต้อย, ถินป่าถ้ิง (ส. อนารยชน) (S. anārayājana).

ອະນາຣະຍະທັມ [-ทำ] น. "**ອนาธยะธัมม์**" ถอามต่ำต้อย, ถอามป่าเถื่อน

(ส. อนารยธรฺม) (S. anārayādharma).

ອະນາລັຍ [-ไล] น. "**ອนาลัย**", ถอามบ่มีอาลัย, ภาธเพิด(พิด)ถอามยากา, พระบิพพาน

[น+(ป./ส. อาลย) => อนาลย] [na+(P./S. ālaya) => anālaya].

ອະນິ น. "**ອนิ**", หู้ม, สลัก, ขอบ, บ่อนสุด (ป./ส. อาณิ) (P./S. āṇi).

ອະນິຈະ, ອະນິດ อ. "**ອนิจจะ**", อนิจ, บ่เที่ยง, บ่ฟั้นยืน, บ่ฟั้นถิง

(ป. อนิจฺจ/ส. อนิตฺย) (P. anicca/S. anitya).

ອະນິຈັກັມ [-นิจจะกำ] น. "**ອนิจกัมม์**", ถอามตาย ใช้กับถิมชั้นสูง

(ป. อนิจฺจกมฺม/ส. อนิตฺยกรฺม) (P. aniccakamma/S. anityakarma).

ອະນິຈັ໋ງ, ອະນິຈ໋າ (ถืกับกับ อะนิจะ, อะนิด ยู่เหิง).

ອະນິດຖ໋າຣົມ น. "**ອนิยฦาธัมม์**", ของที่บ่ปาถถนา ถื: เสัยลาภ, เสัยยิส, ถอามติ (ข. ถิะ, ตำถิะ), หุภย์ (ป. อนิฏฺฐารมฺมณ/ส. อนิษฺฐารมณ) (P. aniṭṭhārammaṇa/S. aniṣṭhāramaṇa).

ອະນິຍົດ อ. "**ອนิยิต**", บ่แน่บอน, เป็นชื่ออาบัติ ที่บ่แน่บอน ยู่ในธะหว่าๆ ปาธชิก, สังฆาทิเสส หื ปาจิตติย์ ซึ่งพระวินัยธ์ธ จะต้องตัดสิน (ป./ส. อนิยต) (P./S. aniyata).

ອະນິວັດ น. "**ອนิวัตติ**" => อนิวัติ, ผู้บ่หอบกับสู่ถอามชั่ว. อ. บ่กับ, บ่ห้ำถอย

(ป. อนิวตฺติ/ส. อนิวฺรตฺติ) (P. anivatta/S. anivṛtti).

ອະນິຍົມ อ. "**ອนิยิม**", บ่มีกำหิด (ข. ภำๆด่), บอกแบบ, บ่ถืกแบบแผน

(ป./ส. อนิยม) (P./S. aniyama).

ອະນິກະ น. "**ອนิกะ**", ภองทัพ: ใช้อ่า "อะนึก" ภัมิ (ป./ส. อนีก) (P./S. anīka).

ອະນຸ- 1. "**ອนุ-**", เป็นคำปะภอบหม้าคำที่มาจากปาลิ-สันสภ�ฤต หายถอามอ่า น้อย, ลุน, หลัง, ตาม, นำ, เนืองๆ ดั่ง: "อนุยิห" = ยิดน้อย, "อนุชิน" = ถินธุ่นลุน, "อนุมัติ" = เห็นดินำ, "อนุสาตถ์(-สาสตร์)" = สอนเนืองๆ (ป. อนุ-/ส. อนุ-) (P. anu-/S. aṇu).

2. เป็นคำปะภอบหลังคำที่มาจากปาลิ-สันสภฤต. น. มาตๆ(มาตธา)แหภ 36 "ปถมาตู" = 1 อนุ. อ. น้อย, ละเอียถ:

เมื่อมี "ปถ-" หื "ปถม-" ฮึ้นหม้า "อนุ-" ให้เปี่ยน "อนุ-" => "อตุ-".

ອະນຸກູນ ก. "**ອนุกูล**", ฆ่อย(ฆุ่อย)เหลือ, อุดหูน, เกื้อกูล, เอื้อเฟื้อ, เผื่อแผ่

(ป./ส. อนุกูล => ป. อนุกฺกูล) (P./S. anukūla => P. anukkūla).

ອະນຸກົມ น. "**ອนุกิม(-กธิม)**", ลำดับ (ข. ลำดับ), ชั้น, ธะเบียบ (ข. เธ฿ป, ธเป฿ป)

(ป. อนุกฺกม/ส. อนุกฺรม) (P. anukkama/S. anukrama).

ອະນຸເຄາະ น. "**ອนุเคราะห์**", ถอามกธุณา, ถอามฆุ่อย(ฆุ่อย)เหลือ. อ. ให้ภาธฆุ่อย(ฆุ่อย)เหลือ

(ป. อนุคฺคห/ส. อนุคฺรห) (P. anuggaha/S. anugraha).

ອະນຸຈອນ น. "**ອนุจร**", ผู้ไปบำ, ผู้ติดตาม, ผู้ปะพึติตาม (ป./ส. อนุจร) (P./S. aniucara).

ອະນຸສາດ น. "**ອนุสาสน์(-สาสน์)**", ภาธสอน, คำชี้แจๆ

[อนุ+(ป. สาสน/ส. ศาสน)] [anu+(P. sāsana/S. śāsana)].

ອະນຸສະຕິ [-นุสะ-] น. "**ອนุสติ**", ภาธธะบึก (ข. ธลึก) เถิๆ, เป็นชื่อัธัมม์หมวดหนึ่งๆ เธัยกว่า "อนุสติ" มี 10 ปะภาธ มี "พุทธานุสติ" เป็นต้น (ป. อนุสฺสติ) (P. anussati).

ອະນຸສິນທິ น. "**ອนุสินธิ**", ภาธติดต่, ภาธสืบเนื่องๆ (ป. อนุสนฺธิ) (P. anusandhi).

ອະນຸສອນ ก. "**ອนุสส์ธร์**" => อนุสัธ, ภาธถึด(ถึด)เถิๆ, ภาธธะบึก (ข. ธลึก) หา, ภาธคำนึๆหา, ถอามหธิๆ (ข. ฮฺธๆ) จำ

① [อนุ+(ป. สรณ/ส. ศรณ)] [anu+(P. saraṇa/S. śaraṇa)].

② (ป. อนุสฺสรณ/ส. อนุศรณ) (P. anussaraṇa/S. anuśaraṇa).

ອະນຸສັຍ [-ไส] น. "**ອนุสัย**", กิเลสที่บอนแนบยู่ในสันดาน

(ป. อนุสย/ส. อนุศย) (P. anusaya/S. anuśaya).

ອະນຸສາສະນີ น. "**ອนุสาสนี**", คำสั่งสอน [อนุ+(ป. สาสนี/ส. ศาสนี)] [anu+(P. sāsanī/S. śāsanī)].

ອະນຸສາວະຣິ น. "**ອนุสาวรีย์**", สิ่งที่ถอธธะบึก (ข. ธลึก) เถิๆ. ที่จธิๆ (ป. จิรํ > จฺรี => จฺรีๆ) มันมี ถอามหายต่างกัน ธะหว่าๆ "สาธาณีย" = อันถอธแก่ธะบึกเถิๆ และ ปาลิ "มิ" คำอ่า "สาวนิย" = ถอธแก่ภาธกล่าอ: ปาลิ "บ่มิ" คำอ่า "สาวธิย" มิแต่ "สาวนิย", แต่สันสภฤต มิ คำอ่า "สารฺาณีย", เมื่อเอิา 2 คำนี้ มาใช้ให้ถืกต้อๆ จึๆกายมาเป็น "อนุสาวรีย์".

① อ. ถอธกล่าวหา (ป. อนุ+สาวนิย => อนุสาวนิย) (P. anu+sāvanīya => anusāvanīya).

② อ. ธะบึกเถิๆเนืองๆ (ส. อนุ+สารฺาณีย) (S. anu+sārāṇīya).

③ (≈ ส. อนุสฺมฺฤ => อนุสาวรีย) (≈ S. anusmṛ => anusāvarīy).

ອະນຸຊາ น. "**ອนุชา**", น้อๆ, ผู้เกิด (ข. เกิต, กำเกิต) ลุน

(ป./ส. อนุ+ช => อนุช) (P./S. anu+ja => anuja).

ອະນຸຊາດ น. "**ອนุชาติ**", ผู้เกิด (ข. เกิต, กำเกิต) มาตามพิงส์พันธุ์ บ่ดีบ่ชื่อกว่าพ่-กว่าแม่

(ป./ส. อนุชาต) (P./S. anujāta).

ອະນຸຊາຕບຸດ [-ชาตะ-] น. "**ອนุชาตบุตร์**" => อนุชาตบุต, อนุชาตบุตธ์, ลูกที่มีคุภสิมบัติที่(เที่ๆ) เหัธมกับพ่-แม่ [อนุชาต+(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺร)] [anujāta+(P. putta/S. putra)].

ອະນຸຊິດ ก. "**ອนุชิต**", ชนะตลอด, แพ้(ชนะ)เลื้อยๆ, สู้เลัธมตีด: แพ้ (ชนะ) ≠ แพ้ (ปธาชัย)

(ป./ส. อนุชิต) (P./S. anujita).

ອະນຸຊິນ น. "**ອนุชิน**", ถินภายหลัง, ถินภายช้อย, ถินธุ่นหลัง (ป./ส. อนุชน) (P./S. anujana).

ອະນຸຍາດ ก. "**ອนุญาติ**", ยิมยอม, ยอมให้, ติภลิงให้

(ป. อนุ+ญาต => อนุญฺญาต) (P. anu+ñāta => anuññāta).

ອະນຸຍາໂຕຕຸລາກາຣ น. "**ອนุญาโตตุลาภาธ**", ผู้ตัดสิมถอาม ซึ่งโจทภ์ และ จำเลียยิมยอม พ้อมใจกันตั้งขึ้น ให้เป็นผู้ตัดสิมถอาม (ป. อนุญฺญาโตตุลาภาว) (P. anuññātotulākāra).

ອະນຸໂຍກ ก. "**ອนุโยค**", สั่ถาม, ไล่เลัธง (ป./ส. อนุโยค) (P./S. anuyoga).

ອະນຸດ 1. (ถืกับกับ อนุชา ยู่เหิง) น. "**ອนุช**", น้อๆ, ผู้เกิด (ข. เกิต, กำเกิต) ลุน

(ป./ส. อนุ+ช => อนุช) (P./S. anu+ja => anuja).

2. อ. "**ອนุตร์**", บ่มีสิ่งใดสูงที่, ดีเลิศ (ข. เลิชา), ยิ่ง (ป./ส. อนุตฺตร) (P./S. anuttara).

ອະນຸເຖຣະ น. "**ອนุเถระ**", ภิภขุ(-ขุ) ผู้ธองถ่ำพระเถระ, พระเถระน้อย, พระเถระชั้นผู้น้อย

[อนุ+(ป. เถร/ส. สฺเถร)] [anu+(P. thera/S. sthera)].

ອະນຸບານ ก. "**ອนุบาล**", ถอยเลี้ธง, ถอยธะวัง (ข. ธวำๆ), ถอยธักษา

(ป./ส. อนุปาล) (P./S. anupāla).

ອະນຸບົດ น. "**ອนุบท**", บิหน้อย (ป./ส. อนุปห) (P./S. anupada).

ອະນຸປະສັມປັນ [-สำปะ-] น. "**ອนุปสัมปันน์**" => อนุปสัมปัน, ผู้บ่แม่นภิภขุ(-ขุ): หายถอามอ่า แม่น สามเตธ และ ถงฆัสถ์

(ป. น>อน+อุปสมฺปนฺน => อนุสมฺปนฺน) (P. na>ana+upasampanna => anupasampanna).

ອະນຸພັນ อ. "**ອนุพันธ์**", ติดต่, เกี่ยวข้องๆ (ป./ส. อนุพนฺธ) (P./S. anubandha).

ອະນຸພະຣິยา น. "**ອนุภริยา**", เมียน้อย [อนุ+(ป. ภริยา/ส. ภารฺยา)] [anu+(P. bhariyā/S. bhāryā)].

ອະນຸພົງ น. "**ອนุพงส์**", วิงส์ที่เนื่องมา, เชื้อแบวน้อย ที่สืบมาจากเชื้อแบวใหย่

[อนุ+(ป. วํส => วฑฺส/ส. วꣳศ)] [anu+(P. vaṁsa => vaṅsa/S. vaṃśa)].

ອະນຸມັດ ก. "**ອนุมัติ**" => อนุมัติ, เห็นดินำ, เห็นพ้อมนำ

[อนุ+(ป./ส. มติ => อนุมตฺติ)] [anu+(P./S. mati => anumatti).

ອະນຸມານ น. "**ອนุมาน**", ภาธถาดละเม, ถอามถาดพาย

[อนุ+(ป./ส. มาน)] [anu+P./S. māna)].

ອะนุโมทะนา ນ. "ອนุโมทนา", ຄวามยินดีนำ [ອนุ+(ป./ส. โมทน)] [anu+(P./S. modana)].

ອะนุรักข ນ. "ອนุรักข์(-ข์)", ภาธรักขา, ภาธป้องกัน

[ອนุ+(ป. ธกฺข/ส. ธกฺษ)] [anu+(P. rakkha/S. rakṣa)].

ອะนุราด ນ. "ອนุราช", พระธาชาน้อย, เจ้าแผ่นดินอิงค์ธอง (ป./ส. อนุราช) (P./S. anurāja).

ອะนุรูบ ว. "ອนุรูป", สิมควธ, เหมาะ, พ่เพ้อิง, เป้นไปตามธูป (ป./ส. อนุรูป) (P./S. anurūpa).

ອะนุโลม ก. "ອนุโลม", ค้อยตาม, ใช้แทนกันได้ตามความเหมาะสิม. อ. ตามลำดับ (ข. ลំดาป่)

เช่น: ท่องแบบ "ອนุโลม" คู่กับ "ปะปิโลม" ถื ย้อนลำดับ (ข. ลំดาป่)

[ອนุ+(ป. โลม/ส. โลมน)] [anu+(P. loma/S. loman)].

ອะนุอิง (คำเด้ธอกันกับ อะนุพิง ยู่เหิง).

ອะนุอัด ก. "ອนุอัตต์" => อนุอัต, เธัดนำ, ปะพึติตาม, ปะยิบัติตาม

[ອนุ+(ป. วตฺต/ส. วรฺต)] [anu+(P. vatta/S. varta)].

ອะนุอาด น. "ອนุอาส", ผ้าหอ่ยตาบ, ผ้าตาบ (ป. อนุวาต) (P. anuvāta).

ອะนิง น. "ອนิงค์", ผู้บ่มิติบโต(ติอ). สันสกฤต ว่า "อนิงค์" แม่นชื่หึ่งของ "ภามเทพ"

(ป. น>อน+องฺค => ป./ส. อนงฺค) (P. na>ana+aṅga => P./S. anaṅga).

ອะโนชา น. ดอกไม้แมอพึ่งต้นน้อย ชื่อ่า "ต้นอโนชา" หื "ต้นอ้งกาบ" (ป. อโนชา) (P. anojā).

"ต้นอโนชา"; *bot. Barleria cristata* L. อิงส์ (Fam.) Acanthaceae.

ອะโนดาด ว. "ອโนดัตต์" => อโนดาต, บ่ธ้อน, น. ชื่หมอง (ป. สธ/ส. สธสฺ) แห่งหึ่ง ในหมองหัง 7

ในป่า "หึมพานต์" ถื: ① "อโนดาตะ", ② "ภัตตะมุตหะ", ③ "ธิฤภาธะ", ④ "ฉิทหัมตะ",

⑤ "ภุตาละ", ⑥ "มัตหาภิมิ" และ ⑦ "สีหัปปะปาตะ"

(ป. น>อน+โอตตฺต => อโนตาตฺต) (P. na>ana+otatta => anuatātta, anotātta).

(ส. อนุ+อวตปฺต => อโนตาปฺต) (S. anu+avatapta => anuatapta, anotāpta).

ອะบาย น. "อบาย", บ่อนบ่มิถอามจะธืน, ถอามจิบหาย (ป. อปาย) (P. apāya).

ອะบายพูม [-บายยะ-] น. "อบายภูมิ", บ่กำเนิด (ข. เกิด, ภំเกิด) ที่บ่มิถอามจะธืน 4 ย่าง ถื: นธ์ก,

เผต, อสุธภาย, เดัธัจฉาน [อปาย+(ป./ส. ภูมิ)] [apāya+(P./S. bhūmi)].

ອะบายมุก [-บายยะ-] น. "อบายมุข", หาง หื เหตุของถอามจิบหาย

[อปาย+(ป./ส. มุข)] [apāya+(P./S. mukha)].

ອะปธา [-ปะธา] ก. (ภอม) น. "อปธา", สู้ได้, ผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้, บ่เสื้อธัย: แพ้ไหย์ = ปราชัย

(ป. อปธา) (P. aparā).

ອะปธาชัย [-ปะธาไธ] น. "อปธาชัย", ถอามบ่ย้าบ, ภาธผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้, ภาธสู้ได้, ภาธมิชัย

(ป./ส. อปฺชาชย) (P./S. aprājaya).

ອะปริมาน [-ปะริ-] ว. "อปริมาณ", กำหนิด (ข. กំหฒ่) จำนอนบ่ได้

(ป./ส. อปริมาณ) (P./S. aparimāṇa).

ອะปะโลก น. "อปโลกน์"; อุปโลกน์ หื อัปโลกน์ กំมิ, ภาธยิกย่กัน หื ภาธแต่งตั้งกันข็้นเอง

(ป. อปโลกน) (P. apalokaṇa).

ອะพับ น. "อภัพพ์" => อาภัพ, บ่สิมถอธ, เป้นไปบ่ได้: ลาอ-ไหย์ ออกเสียงยาว = อาภัพ √

(ป. อภพฺพ/ส. อภวฺย) (P. abhabba/S. abhavya).

ອะพัพบุกคิบ [-พับพะ-] น. "อภัพพบุคคิล" => อภัพบุคคิล, ผู้ที่บ่สิมถอธ, ผู้อาสบาน้อย, ผู้ติกอับ

(ป. อภพฺพปุคฺคล/ส. อภวฺยปุทฺคล) (P. abhabbapuggala/P. abhavyapudgala).

ອะพัย [-ไพ] อ. "อภัย", บ่มิภัย (ป./ส. อภย) (P./S. abhaya).

ອะพัยโทด [-ไพยะ-] อ. "อภัยโทส", ยิกโทสให้, บ่ให้มิภัย และ โทส

[อภย+(ป. โทส/ส. โทษ)] [abhaya+(P. dosa/S. doṣa)].

ອะพัดสอน น. "อภัสสร์", ผู้บ่มิแสงสอ่าง (ป. อภาสฺสร) (P. abhāssara).

ອะพิ- เป้นคำปะกอบหน้าคำ ที่มาจากปาลิ-สันสกฤต = ย่ิง, อิเสส, สูงสิ่ง

(ป./ส. อภิ-) (P./S. abhi-) ดั่ง:

ອะพิมะนุด น. "อภิมนุส(-นุชย์)", มนุส(-นุชย์)ที่เหมือมนุส(-นุชย์) หื ถิบที่เหมือถิบหังหลาย

[อภิ+(ป. มนุสฺส/ส. มนุษย)] [abhi+(P. manussa/S. manuṣya)].

ອะพิถาด ก. "อภิฆาต", เฮ่บข้า, ทำลายล้างให้เพ็ด(พ็ด)สิ้น

(ป./ส. อภิฆาต) (P./S. abhighāta).

ອะพิสมัย [-พิดสะไหฺ] น. "อภิสมัย", ภาธตธัส (ข. ฤธาส่) ธู้, ภาธบัธลุ, ภาธเข้ำเถิง

(ป./ส. อภิ+สมย) (P./S. abhi+samaya).

ອะพิสมาจาบ [-พิดสะ-] น. "อภิสมาจาธ", ถอามปะพึติอันดิ, มาธยาหอันดิ

(ป./ส. อภิสมาจาร) (P./S. abhisamācāra).

ອะพิสัมโพทิ [-สำ-] น. "อภิสัมโพธิ", ภาธตธัส (ข. ฤธาส่) ธู้เอง ด้อยปัญญาอันยอดย่ิง, ถอาม

ตั้งใจย่างสูงสิ่ง [อภิ+(ป./ส. สมฺโพธิ)] [abhi+(P./S. sambodhi)].

ອะพิจิดสา น. "อภิจฉา", ถอามทะเยิทะยาน, ถอามกะอิบกะอาย (ป. อภิจฺฉา) (P. abhicchā).

ອะพิสิด 1. ก. "อภิสิหธ์", ให้สิหธ์พิเสส, มิสิหธ์ต่างหาก (ป./ส. อภิสิหฺธิ) (P./S. abhisiddhi).

2. น. "อภิสิยก์", อภิสิยก์, ถอามสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ)

[อภิ+(ป. สิทฺธ/ส. สิทฺธ)] [abhi+(P. siṭṭha/S. siṣṭha)].

ອะพิเสก ก. "อภิเสก", ภาธสิง (ข. สฺธง) บ้ำ, ภาธแต่งตั้ง โดยพิธิสิงบ้ำ ดั่ง: พิธีอ็บสเอิย

(ข. สฺไอย, ไสฺวย) ธาชย์ = ธาชาภิเสก, ภาธแต่งตั้งภิภขุให้เป้นใหธ่ = เถธาภิเสก

(ป. อภิเสก/ส. อภิเษก) (P. abhiseka/S. abhiṣeka).

ອะพิเสกสิมธิด ก. "อภิเสกสิมธิส", "แต่งงาน" ใช้กับเจ้ำบายชั้นสิมเด้จเจ้ำฟ้า, "กินดอง" ใช้กับ

ถินธัมมดาสามัย โดยพื่อไปแล้อ ใช้แต่คำว่า "งานอิอาหมิงถินสิมธิส"

[(ป. อภิเสก/ส. อภิเษก)+สมรส] [(P. abhiseka/S. abhiṣeka)+samarasa].

ອะพิชัย [-ไธ] น. "อภิชัย", ถอามผาบ (ข. ปฺธาป) แพ้ (ป./ส. อภิชย) (P./S. abhijaya).

ອะพิดชา น. "อภิชชา", ถอามโลภ, ถอามยากได้ (ป. อภิชฺชา) (P. abhijjhā).

ອะพิญญา [-พิดยะ-] อ. "อภิญญา", อภิญญา, ธู้ย่ิง ภ่อ่า

(ป. อภิญฺญา/ส. อภิชฺญา) (P. abhiññā/S. abhijñā).

ອะพิชาด อ. "อภิชาติ", เกิด (ข. เกิด, ภំเกิด) ดี, มิสภุลสูง (ป./ส. อภิชาต) (P./S. abhijāta).

ອะพิชิด อ. "อภิชิต", สู้แพ้แล้อ, สู้แพ้ หื ชนะแล้อ, มิชัยแล้อ (ป./ส. อภิชิต) (P./S. abhijita).

ອะพิชิน น. "อภิชิน", ถินผู้ย่ิงใหธ่, ถินผู้สืบสายมาจากสภุลสูง

(ป./ส. อภิชน) (P./S. abhijana).

ອะพิทัม [-ทำ] น. "อภิธัมม์", ธัมม์อันย่ิงใหธ่ ถือธะปธมัตถะ อันภล่าอถึงจิต, เจตสิก, ธูป

และ นิพพาน [อภิ+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [abhi+(P. dhamma/S. dharma)].

ອะพิทาน น. "อภิทาน", ชื่, คำเล้ธนไอ้เป้นลำดับ (ข. ลំดาป่), คำเอ้ำ

(ป./ส. อภิธาน) (P./S. abhidāna).

ອะพิไท น. "อภิไธย์", ชื่ (ป. อภิเธยฺย/ส. อภิเธย) (P. abhidheyya/S. abhidheya).

ອะพินยา น. "อภิญญา", ถอามธู้อันย่ิงใหธ่ ในพระพุทธสาสนามิ 6 ย่างถือ: ① "อิทธิฤทธิ์"

= สะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ฤทธิ์ ② "ทิพโสต" = หูทิบ ③ "เจโตปธิญญาณ" = ธู้ใจถิบอื่น

④ "ขุปเผบิอาสนุสติ" = จื่ชาติบเองได้ ⑤ "ทิพจักขุ" = ตาทิบ และ ⑥ "อาสอักขยะ

ญาณ" = ธู้จักทำอาสอะให้เสื้อ่ง (ป. อภิญญา/ส. อภิชฺญา) (P. abhiññā/S. abhijñā).

ອะพินัน น. "อภินันท์", ถอามยินดีย่ิง. ก. ยินดีย่ิง (ป./ส. อภินนฺท) (P./S. abhinanda).

ອะพินันทะนาภาบ น. "อภินันทนาภาธ", ภาธสะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ถอามยินดีอันย่ิงใหธ่

(ป./ส. อภินนฺทน+อาการ) (P./S. abhinandana+ākāra).

ອะพินิหาน น. "อภินิหาร", อำนาจ (ข. อំหาจ) แห่งปาธมี, อำนาจบุญที่สั่างไอ้

(ป. อภินีหาร/ส. อภิ+นิสฺ+หาร) (P. abhinīhāra/S. abhi+nis+hāra).

ອะพินะขะมบ [-ขะมม] น. "อภินิกขมน์", ภาธออกบวชเพื่อถุตอันย่ิงใหธ่

[อภิ+(ป. นิกฺขมน/ส. นิษฺกรมณ)] [abhi+(P. nikkhamana/S. niṣkramaṇa)].

ອะพิบาน ก. "อภินิบาล", ป้กถธอง (ข. ฤธง), ธักษา (ป./ส. อภิปาล) (P./S. abhipāla).

ອะพิปาย ก. "อภิปราย", เอ้ำจากัน, ปธึกษา (ป. ปธิภฺสา/ส. ปธิภฺษา) กัน, สะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ถอามถิดเห็นบำกัน; ใช้แต่ "ปิปาย" กំมิ

(ป. อธิปฺปาย/ส. อภิปฺราย) /P. adhippāya/S. abhiprāya).

ອะพิธักขิด ก. "อภิรักขิต", อภิรักขิต, ขิดพายไอ้, กำหนิด (ข. กំหต่) ไอ้

[อภิ+(ป. ธกฺขิต/ส. ธกฺษิต)] [abhi+(P. rakkhita/S. rakṣita)].

ອะพิธักขิตกาบ, ອะพิธักขิตสมัย [-ขิตะ-] น. "อภิรักขิตกาล", จับ เวลาที่กำหนิด (ข. กំหต่) ไอ้

① [อภิ+(ป. ธกฺขิตกาล, ธกฺขิตสมย)] [abh+(P. irakkhitakāla, rakkhitasamaya)].

② [อภิ+(ส. ธกฺษิตกาล, ธกฺษิตสมย)] [abhi+(S. rakṣitakāla, rakṣitasamaya)].

ອะพิธักมินติ น. "อภิรักมินติ(-ตธิ)", ผู้ปธึกษา (ป. ปธิภฺสา/ส. ปธิภฺษา) ชั้นสูง ของพระเจ้ำแผ่นดิน

① [อภิ+(ป. ธฏฺฐ+ป. มนฺตี)] [abhi+(P. raṭṭha+P. mantī)].

② [อภิ+(ป. ธฏฺฐ+ส. มนฺตริ)] [abhi+(P. raṭṭha+S. mantrī)].

ອะพิธิม ภ. "อภิธิมม์" => อภิธิม, อภิธิมย์, ม่อนชื่นหลาย, ยินดีย่ิง: ใช้เพ้ธังแต่ "ภิธิมย์" กំเถิย เห็น และ ใช้กับหลายในสังถิม [อภิ+(ป. ธมฺม/ส. ธมฺย)] [abhi+(P. ramma/S. ramya)].

ອะพิอับ ภ. "อภิอัมพ์", มิบไหอ้ [อภิ+(ป./ส. อนฺท)] [abhi+(P./S. vanda)].

ອะพิอาด น. "อภิอาทน์", ภาธมิบไหอ้ [อภิ+(ป./ส. อาทน)] [abhi+(P./S. vādana)].

ອะมะตะ อ. "อมตะ", บ่ตาย, เป้นอมตะ (ป. อมต/ส. อมฤต) (P. amata/S. amṛta).

ອะมะนุด น. "อมนุส(มุชย์)", ผี, ยักข์(-ข์), สัต(สัตว์)ที่บ่แม่นถิบ

(ป. อมนุสฺส/ส. อมนุษย) (P. amanussa/S. amanuṣya).

ອะมะธะ, ອะมอบ น. "อมธะ", อมំธ, ผู้บ่ตาย, เทอดา. อ. บ่ตาย, บ่เสื่อมสูญ, พั้นยืน

(ป./ส. อมร) (P./S. amara).

ອะมะธิบ, ອะมะเธด ນ. "อมธิบเทธ์", อมเธบเทธ์, อมเธส(-เธส), ผระอิบเทธ์

① [อมธ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [amara+(P. inda/S. indra)].

② [อมธ+(ป. อิสฺสร/ส. อีศฺวร)] [amara+(P. issara/S. īśvara)].

ອะมะธาวะดิ ນ. "อมธาวดิ", เมืองสวัธถ์, ส่วนภาสาปาลิ = "บ่อนผำนัก (ข. ภาวก่, ภำนาก่) ของๆ ถวามบ่ตาย" (ป./ส. อมราวตี) (P./S. amarāvati).

ອะมอนสะติ ນ. "อมนธสติ", นางสวัธถ์ [อมธ+(ป. อิตฺถี/ส. สฺตฺรี)] [amara+(P. itthī/ strī)].

ອะมอนบ่ดิ ນ. "อมนธบ่ดิ", จอมเทอดๆ ถื ผระอิบเทธ์ (ป./ส. อมรปติ) (P./S. amarapati).

ອะมอนธัด ນ. "อมนธัตน์", เผ้ชุธ์ [อมธ+(ป. รตน/ส. รตฺน)] [amara+(P. ratana/S. ratna)].

ອะมะธึด ນ. "อมฦต", น้ำทิพย์, น้ำบ่ตาย, เถื่องทิพย์

(ป. อมต/ส. อมฤต) (P. amata/S. amṛta).

ອะมะธึดธิด [-ตะ-] ນ. "อมฦตธิส", ธิสของน้ำทิพย์, ธิสของผระธัมม์

[(ป. อมต/ส. อมฤต)+รส] [(P. amata/S. amṛta)+rasa].

ອะมะธึดยู [-ตะ-] ນ. "อมฦตยู", ถวามบ่ตาย (ป. อมจฺจู/ส. อมฤตฺยู) (P. amaccū/S. amaṛityū).

ອะมิด อ. "อมิตต์" => อมิต, อมิตธ์, บ่แม่นมิต, ข้าเสิก ซื่ สัตตู(สัตธู)

(ป. อมิตฺต/ส. อมิตฺร) (P. amitta/S. amitra).

ອะเมธิกัน ນ. "อเมธิกัน", ถินในหอิปอเมธิกา, ปะชาชินใน สหธัภอเมธิกา

(ฝ. อเมธิแก้ง/อ. อเมธิกัน) (Fr. américain/En. amircan).

ອะธะติ ນ. "อธติ", ถวามบ่ยินดี, ถวามบ่พ่ใจ: ภาสาไทย์เอ้ธุมเป้น อฤดี

(ป./ส. อ+รติ) (P./S. a+rati).

ອะธะหัง, ອะธะหัน ນ. "อธหัง", อธหันต์, ผระพุทธะเจ้ๆ, ผระอ็อธหันต์

① (ป. อรห+อำ => อรหำ) (P. araha+aṁ => arahaṁ).

② (ป. อรห+อนฺต => อรหนฺต) (P. araha+anta => arahanta).

ອะธะหัด ນ. "อธหัตต์" => อธหัต, ผระอ็อธหันต์

(ป. อรหนฺต/ส. อรฺหตฺตฺว) (P. arahanta/S. arhattva).

ອะธะหัตผิน [-หัดตะ-] ນ. "อธหัตตผิล" => อธหัตผิล, ผิลถึภาธสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) เป้นผระอ็อธหันต์ [(ป. อรหตฺต/ส. อรหตฺตฺว)+ผล] [(P. arahatta/S. arahattva)+phala].

ອะธะหัตมัก [-หัดตะ-] ນ. "อธหัตมัคค์" => อธหัตมัค, หางปะยิบัติเผื่อใ้ ถึงอ็อธหันต์

(ป. อรหตฺต+มคฺค/ส. อรหตฺตฺว+มารฺค) (P. arhatta+magga/S. arahattva+mārga).

ອะธะหัตวิโมกข ນ. "อธหัตตวิโมกข์" => อธหัตวิโมกข์, ภาธพ้นจาภกิเลส ย้อนสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) อ็อธหัต (ป. อรหตฺตวิโมกฺข) (P. arahattavimokkha).

ອะธัน ນ. "อธัญญ์" => อธัน, อธัตย์, ป่า (ป. อรญฺญ/ส. อรณฺย) (P. araññā/S. araṇya).

ອะธันยะวาสี ນ. "อธัญญวาสี" => อธัญญวาสี, อธัตยวาสี, ผู้อยู่ป่า หมายถึง ผระสิงพ์ผอภยู่อัดป่า คู่กับ "ถามวาสี" ผอภยู่อัดบ้าน [(ป. อรญฺญ/ส. อรณฺย)+วาสี] [(P. araññā/S. araṇya)+vāsī].

ອะธันยิก ນ. "อธัญญิก", อธัตยิก, ผู้เที่ธอไปในป่า, นายพาน, ผระกัมมัยกๆาน

[(ป. อรญฺญ/ส. อรณฺย)+อิก] [(P. araña/S. araṇya)+ika].

ອะธิยะ ນ. "อธิยะ", บุถลิลผู้ได้ถึงธัมม์อิเสส ในผระพุทธสาสนๆ "โสดามัคค์" เป้นต้นว่า "ผระอธิยะ". อ. เป้นของผระอธิยะ, เป้นชาติอธิยะ, จเธิล, ปะเสิภ, ดี

(ป. อริย/ส. อารฺย) (P. ariya/S. ārya).

ອะธิยะกะ ນ. "อธิยกะ", ชื่ถินชาติหนึ่งแต่บูธๆ เป้นภิกเก้ำของๆชาวอธินดู อิหู่าน (แปร์ชิ) และ เอิธิป (ยูโธป) บางๆจำพอภ (ป. อธิยก/ส. อารฺยก) (P. ariyaka/S. āryaka).

ອะธิยะสัด ນ. "อธิยสัจ(สัตย์)", ถวามจิงของผระอธิยะ, ชื่ธัมม์หมวดหนึ่งๆ ในผระพุทธสาสนๆ มิยู่ 4 อ้ ด้วยกัน ถื: ①. ทุกข์, ②. สมุทัย = เหตุที่ผ่าให้เกิดทุกข์, ③. นิโธธ = ถวามดับทุกข์, ④. มัคค์ => มัถ = หางๆให้ไปถึงถวามดับทุกข์

(ป. อริย+สจฺจ/ส. อารฺย+สตฺย) (P. ariya+sacca/S. ārya+satya).

ອะธิยะบุกถิน ນ. "อธิยบุคคิล", ถินผู้ปะเสิภ, ถินผู้ได้ถึงธัมม์อิเสส ตั้งแต่โสดาๆ เป้นต้น

(ป. อริย+ปุคฺคล/ส. อารฺย+ปุรุษ) (P. ariya+puggala/P. ārya+pudgala).

ອะธิยะมัก ນ. "อธิยมัคค์" => อธิยมัถ, หางอันปะเสิภ, ชื่ธัมม์อิเสสในผระพุทธสาสนๆ มิ 4 อ้ ด้วยกันถื: ① โสดามัถ, ② สกิทาคามิมัถ, ③ อนาคามิมัถ และ ④ อธหัตมัถ

(ป. อริยมคฺค/ส. อารฺยมารฺค) (P. ariyamagga/S. āryamārga).

ອะธิยะเมดไถ ນ. "อธิยเมตไตย์", ชื่ของผระพุทธสาสนาผู้ที่จะมาๆ (ข. ฤธาส) ตธัสธู้ ในภายภาถหน้าๆ, ผระถธิอาธย์

(ป. อริย+เมตฺเตยฺย/ส. อารฺย+เมไตฺรย) (P. ariya+metteyya/S. ārya+metraiya).

ອะธุม ນ. "อธุม", เวลาใ้ตาเอ้บจะข้บ มิสองธะยะถื มิแสงอาวอ่อบ = แสงเงิบ และ

แสงแดๆ = แสงคำๆ (ป./ส. อรุณ) (P./S. aruṇa).

ອะธุโมทัย [-โมท] ນ. "อธุโมทัย", เวลาตั้งข้บแต่ๆอธุม, เวลาเช้ๆ; ใช้ว่า "อโมทัย"? ก้ยังมิ

(ป./ส. อรุณ+อุทย => อรุโณทย) (P./S. aruṇa+udaya => arunaudaya).

ອะลัดชี อ. "อลัชชี", บ่อาย, บอกธิต. น. ผู้บ่มิถวามอาย (ป. อลชฺชี) (P. alajjī).

ອะลิง อ. "อลิงค์", บ่มิเผส: หมายถึง คำที่บ่ได้บอกว่า เป้นเผสแม่ ซื่ เผสผู้

(ป./ส. อลิงฺค) (P./S. aliṅga).

ອะลิงกอน ນ. "อลิงก์ถน์", เถื่องปะดับติภแต่ๆ (ป./ส. อลงฺการณ) (P./S. alaṅkaraṇa).

ອะลังกาม ນ. "อลังกาธ", ภาธติภแต่ๆ, เถื่องปะดับ (ข. ปฺธดาป่), เถื่องเอ้

(ป. อลงฺการ/ส. อลංการ) (P. P. alaṅkāra/S. alaṃkāra).

ອะอะกาด ນ. "ออกาส", ออกาส, บ่อนบ่มิอากาส

(ป. โอกาส, ออกาส/ส. อวกาศ) (P. okāsa, avakāsa/S. avakāśa).

ອะลิงกิด (เบิ่งถืนถำว่า อลังกาม, อลิงกอน ติ่มยู่เหิๆ) ก. "อลิงกิต", ปะดับ (ข. ปฺธดาป่), ติภแต่ๆ, เอ้ (ป. อลงฺกต/ส. อลංกฺฤต) (P. alaṅkata/S. alaṃkṛta).

ອะอะเถาะ ນ. "อวเถาะห์", ออเถธาะห์, อุปสัถ, เถื่องภิดขอๆๆ

[อว+(ป. คห/ส. ฤหฺ)] [ava+(P. gaha/S. graha)].

ອะอะสาม ນ. "อวสาธ", ที่สุด. อ. สุด, เสี้ธๆ (ป./ส. อวสาน) (P./S. avasāna).

ອะอะชาด อ. "อชาต", มิกำเนิด (ข. กำเหิต) ชื่อ, เกิดมาชื่อ (ป./ส. อชาต) (P./S, avajāta).

ອะอะชาตบุด [-ชาตะ-] ນ. "อชาตบุตต์" => อชาตบุต ซื่ ลูกผู้ต่ำๆกว่าสกุล

[อชาต+(ป. ปุตฺต/ส. ปุตฺร)] [avajāta+(P. putta/S. putra)].

ອะอะตาม ນ. "อวตาล", ภาธลิงมาเกิด (ข. กำเหิต), ภาธแบ่งภาถมาเกิด. ก. ลิงมาเกิด

(ป./ส. อวตาร) (P./S. avatāra).

ອะอะหาม ນ. "อวหาธ", ภาธลัก (ป./ส. อวหาร) (P./S. avahāra).

ອะอัสดา [-อัดสะ-] ນ. (เสี้ธๆบ่ไปตามเถ้ๆ) "อวัสดา", ฦานะ, ถวามเป้นยู่, เวลา, สมัย, ภาล

(ป. อวตฺถา/ส. อวสฺถา) (P. avatthā/S. avasthā).

ອะอัยอะ [-ไอยะ-] ນ. "อวัยอะ", ตอบ, ส่วน, ส่วนของๆต่างภาย (ป./ส. อวยว) (P./S. avayava).

ອะอาจิ ນ. "อวาจิ", ทิสใต้ (ป. อวาจี) (P. avācī).

ອะอิชๆ ນ. "อวิชฺชา" => อวิชๆ, ถวามบ่ธู้อธิยสัจ(สัตย์) 4

(ป. อวิชฺชา/ส. อวิทฺยา) (P. avijjā/S. avidyā).

ອะอิมยาน อ. "อวิญญาต", บ่มิอิญญาต, บ่มิชีวิต, บ่มิจิตใจ

(ป. อวิญฺญาต/ส. อวิชฺญาน) (P. aviññāṇa/S. avijñāna).

ອะอิมยานกะ [-ยานนะ-] ນ. "อวิญญาตกะ", ผู้บ่มิอิญญาต, ผู้บ่มิชีวิต, ผู้บ่มิจิตใจ

[(ป. อวิญฺญาต/ส. อวิชฺญาน)+ก] [(P. aviññāṇa/S. avijñāna)+ka].

ອะอิมยานกะชับ [-ยานนะ-] ນ. "อวิญญาตกะทธัพย์", ทธัพย์ที่บ่มิอิญญาตได้แก่ เงิบ คำ เป้นต้น

① [ป. อวิญฺญาตก+(ป. หาฑุ/ส. หฺฤทฺย)] [P. aviññāṇaka+(P. dabba/S. dravya)].

② [ส. อวิชฺญานก+(ป. หาฑุ/ส. หฺฤทฺย)] [S. avijñāṇaka+(P. dabba/S. dravya)].

ອะเอจิ, ອะอีจิ ນ. "อเวจิ", ชื่พั้นธิภหม่อยหนึ่งๆ ในจำนอน 8 หม่อย เป้นหม่อยเลิภ และ ใหญ่ที่สุด, บ่อนลิงโทสผู้เธัถบาปหนักที่สุด (ป. อวีจี) (P. avicī).

ອะหะบะ ນ. "อหมะ", ลูภ, น้อๆ: เจ้าของภาสาว่า "อะนัภ" ใช้ได้ทั้งถิน และ สัต(สัตว์)

(อินโด./มาล./ชวา. อนัก) (Indo./Mal./Javā. anak).

ອะหังภาม ນ. "อหังภาธ", ถติที่ถือโต(ตัอ)เองว่าเป้นเธือๆ, ภาธถือโต(ตัอ), ถวามจองหองๆ. ก. ยึๆ, จองหองๆ, อวดดี (ป./ส. อหงฺการ) (P. ahaṁkāra/S. ahaṃkara).

ອะหิ ນ. "อหิ", งู (ป./ส. อหิ) (P./S. ahi).

ອะหิงสา, ອะหึงสา ນ. "อหิงสา", อหึงสา, ภาธบ่เบ้ยดเบ้ยนกัน, ภาธเอื้บจาภภาธทำธ้ายกัน

(ป. อหิงฺสา/ส. อหึสา) (P. ahiṁsā/S. ahiṃsā).

ອะหิวาตะกะโธค ນ. "อหิวาตกะโรค", โธคอี้ และ ธาภ (ป. อหิวาตกาโรค) (P. ahivātakaroga).

ອะโหสิกัม [-กำ] ນ. "อโหสิกัมม์", กัมม์ที่เลิภแล้วแก่กัน. ก. บ่เอิาบาป และ โทสแก่กัน

[ป. อโหสิ+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [P. ahosi+(P.kamma/S. karma)].

ອะเหตุกะทิดถิ ນ. "อเหตุทิยฏิ", ถวามเห็นว่า บุถลบาปในโลภนี้ บ่มิเหตุ บ่มิปัจจัย

[อเหตุก+(ป. ทิฏฺฐิ/ส. ทฤษฺฏิ)] [ahetuka+(P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi)].

ອะไห฼่ ນ. เถื่องมิ, ส่วนปะกอบของเถื่องจักธ์

(แปธ์ธุ. อาล, อาลธ์) (Per. āla, ālah).

ອัก 1. อ. "อักก์", อัธก์, อาทิตย์ (ป. อกฺก/ส. อรฺก) (P. akka/S. arka).

2. น. "อักข์(-ข์)", เผ้าเภอ้ธุน(ภเอ้ธุน), เผ้าธิถุ, ถูภไหปาแถภ, ถูภบ่อนต่ำๆหน้าเอิภ เอ็บ อ่า "ถูภอักข์(-ข์)". น. ถะแนนนับ, หมากสภา, แต้มสภา

(ປ. ອກฺข/ส. อกฺษ) (P. akkha/S. akṣa).

3. อ. "**ອັຄ**" => ອັຄ, ອັຄ, ເລີศ (ข. เลิฮ), ยอด. น. แกนกาง

(ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร) (P. agga/S. agra).

4. น. "**ອັຄ**", ອັรพ, ค่า, ธาตุ, มูลค่า (ปฺ. อคฺฆ/ส. อรฺฆ) (P. aggha/S. argha).

5. อ. "**ອັຄ**", ອັรพย, มีค่า, มีธาตุ (ปฺ. อคฺฆย/ส. อรฺฆย) (P. agghaya/S. arghaya).

ອັกโกทะ น. "ອักโกธะ", ลอามบ่ เลัรูด

[อ+(ปฺ. โกธ/ส. กฺโธส, โกฺรธ)] [a+(P. kodha/S. krodha)].

ອักขระ [-ขะหฺระ] น. "ອักขระ", โต(ติอ)อักษร, โต(ติอ)หนังสี, คำ, เสียง, พยัญชนะ

(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร) (P. akkhara/S. akṣara).

ອักขระอิทิ [-ขะหฺระ-] น. "ອักขระอิธิ", ตำธาก่าวด้วยอิธิเอัรูน และ อ่านโต(ติอ)หนังสีให้ถึก

[(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร)+อิสิ] [(P. akkhara/S. akṣara)+vidhī].

ອักขระสมัย [-ขะหฺระสะไหฺม] น. "ອักขระสมัย", อิธีใช้โต(ติอ)หนังสี

[(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร)+สมย) [(P. akkhara/S. akṣara)+samaya].

ອักโข อ. มาก, หฺาย (ปฺ. อกฺโข/ส. อกฺเษา) (P. akkho/S. akṣau).

ອักโขพินิ น. "ອักโขภิณี", จำนวนนับย่างหฺวงหฺาย คือ: 1 มี 0 นำหน้า 42 โต, ภอางทัพที่มีระบอบ ลิบถ้วน (ปฺ. อกฺโขหิณี/ส. อกฺเษาหิณี) (P. akkhobhiṇī/S. akṣauhiṇī).

ອักคะ 1. อ."ອัคคะ", เลิศ (ข. เลิฮ), ยิ่ง, ใหจ่ (ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร) (P. agga/S. agra).

2. อ. "ອัคพะ", มีค่า, มีธาตุ (ปฺ. อคฺฆ => อนคฺฆ/ส. อรฺฆ) (P. aggha/S. argha).

ອักคิ น. "ອัคคิ", ไฟ (ปฺ. อคฺคิ/ส. อคฺนิ) (P. aggi/S. agni).

ອักสะ 1. น. "ອักขะ", อักระ, เพิา, แกน (ปฺ. อกฺข/ส. อกฺษ) (P. akkha/S. akṣa).

2. น. ขวาน (ฝ. อัช/อ. อักซ์) (Fr. hache/En. ax).

ອักสระ [-สะหฺระ] น. "ອักขระ", อักษร, อักอ่ระ, โต(ติอ)หนังสี

(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร) (P. akkhara/S. akṣara).

ອักสระบัด, ອักสำระบัด [-สะหฺระ-] น. "ອักขรบัย", อักษรบัย, แผ่นเจ้ารูที่เอัรูนหนังสี ซึ่งใช้ในการสอน และ การเอัรูน [(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร)+ปฏ] [(P. akṣara/S. akṣara)+paṭa].

ອักสระเลา, ອักสำระเลา [-สะหฺระ-] น. "ອักขรเลข", อักษรเลข, วิธีเอัรูนหนังสือับแบบบูธาตุ ใช้เลขแทนสระ [(ปฺ. อกฺขร/ส. อกฺษร)+เลข] [(P. akkhara/S. akṣara)+lekha].

ອักสระสิด [ลัดสะ-] น. "ອักขรสาตฺ(-ตฺราสตฺร์)", วิชาเกี่ยวกับโต(ติอ)หนังสี

(ปฺ. อกฺขร+สตฺตฺร/ส. อกฺษร+ศาสฺตร) (P. akkhara+sattha/S. akṣara+śāstra).

ອัคคะยา [ลักคะ-] น. "ອัคคยา", อัครยา, เมืองหลวง, เมืองใหจ่

[(ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร)+ชายา] [(P. agga/S. agra)+jāyā].

ອัคยาคาม [ลักคะยา-] น. "ອัคยาคาร", เรือนไฟ; เลียได้ยินแต่เพี้ยนว่า "คิไฟ" <= อัคคิ+ไฟ

[(ปฺ. อคฺคิ/ส. อคฺนิ)+อาคาร] [(P. aggi/S. agni)+gāra].

ອัคมะหาเสนา [ลักคะ-] น. "ອัคมหาเสนา", เสนาผู้ใหจ่ที่สุด, นายทัพธานมินตี(-ตธิ)

[(ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร)+มหาเสนา] [(P. agga/S. agra)+mahāsenā].

ອัคมะเหสิ [ลักคะ-] น. "ອัคมเหสี", มเหสีเอกของพระเจ้าแผ่นดิน

(ปฺ. อคฺคมเหสี/ส. อคฺรมหิษี) (P. aggamahesī/S. agramahiṣī).

ອัคระถูด [ลักคะระถัดถะ-] น. "ອัครทูต", อัครทูต, ผู้แทนธานุบาล สำหรับประเทศที่เป็น "สาธารณรัฐ" [(ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร)+รฐปาลฺหูต] [(P. agga/S. agra)+raṭṭhadūta].

ອัคราชูด [ลักคะราดชะ-] น. "ອัครราชทูต", อัครราชทูต, ผู้แทนธานุบาล สำหรับประเทศที่เป็น "ราชอาณาจักร์" [(ปฺ. อคฺค/ส. อคฺร)+ราชหฺูต] [(P. agga/S. agra)+rājadūta].

ອังกา น. ตอนหนึ่งของเรื่องละคอน (ชวา./มาล. ลโคน, ลกฺน) หรือ หน้าใบลาน, โต(ติอ)อักษรที่เอัรูนไว้หัวสิ้นใบลานบอกจำนวนใบลาน หรือ หนังสี (ปฺ. องฺก) (P. aṅkā).

ອังกิด 1. น. "ອังกฤด", ชื่อประเทศอังกฤด

(ฝ. อังกฺเลิแตร์/อ. อิงแลนด์) (Fr. Angleterre/En. England).

2. น. ภาสาอังกฤด, ชาวอังกฤด, เกี่ยวกับอังกฤด, ชาวเอิธิป(ยูโรป); ชาติหนึ่ง อยู่ในทอนหนึ่ง ทางตาเอันติกของหวิปเอิธิป(ยูโรป) (ฝ. อังกฺแลส์/อ. อิงกฺลิส) (Fr. anglais/En. english).

ອังกุด น. "ອังกุส", ขอเหล็ก ใช้สับหัวช้าง (ส./ปฺ. องฺกุส) (P./S. aṅkusa).

ອังกุระ น. "ອังกุระ", หน่, หน่ไม้, เชื้อสาย; มักใช้ว่า "ອังกูร" เมื่อใช้เป็นคำต่อท้ายคำอื่น แล้วออกเสียงยาว ดั่ง: "พุทธางกูร", "ธามางกูร", "จันทธางกูร", ...

(ปฺ./ส. -องฺกุร) (P./S. -aṅkura).

ອังกอ น. "ອังกอร์", เขา้ (ข. องฺกอร) (Kh. aṅkor).

ອังกอวัด น. "อัดอังกอร์", พู่ผาสาท(ปาสาท): บ่ได้พายถอามว่า "อัดเข้า X" ตามอ้างเหิงนั้น

(ข. องฺกรวตฺต) (Kh. aṅkorvatt "angkorvôt").

ອังคะ, ອังคา [-คะ-] 1. น. "ອังคกะ", อังคก, ลาน, บ่อบว่าง, สนาม

(ปฺ./ส. องฺคณ) (P./S. aṅgaṇa).

2. น. "ອังคนา", นาง, ผู้หญิง, แม่หญิง (ปฺ./ส. องฺคน, องฺคนา) (P./S. aṅgana, aṅganā).

ອังคาด 1. ก. "ອังฆาต", กะทบ, เบัรูดเบัรูน, พยาบาท, ผูกใจเจ็บ และ ยากแก้แค้น

[อาฆาต => (ปฺ. องฺฆาต/ส. อำฆาต)] [āghāta => (P. aṅghāta/S. aṃghāta)].

2. ก. "ອังคาส", ถวายอาหารพระ, เลี้ยงพระ (ข. องฺคาส) (Kh. aṅgāsa).

ອังคาน น. "ອังคาร", ชื่อันที 3 ของสัปดาห์, ชื่อดาวนิพเคราะห์ หน่วยที 3, ถ่านไฟ

(ปฺ./ส. องฺคาร) (P./S. aṅgāra).

ອังคิธิด อ. "ອังคิธิสม์", มิธัสมิแผ่ออกจากกาย, ชื่อของพระพุทธะเจ้าอิงค์หนึ่ง

[องฺคี+(ปฺ. ธสิ/ส. รศฺมิ)] [aṅgī+(P. raṁsi/S. raśmi)].

ອังคุลิ, ອิงคุลิ น. "ອังคุลิ", นิ้วมือ, ข้อมือ, นิ้วกาง (ปฺ. องฺคุลิ) (P. aṅgulī).

ອังคุด ก. "ອังคุบก์" => ອังคุก, นิ้วโป้ (ปฺ. องฺคุษฺก/ส. องฺคุษฺก) (P. aṅguṭṭha/S. aṅguṣṭha).

ອังคุตระนิกาย [-ตะ-] น. "ອังคุตระนิกาย", ชื่อคัมภีร์นิกายที 4 ของพระสุตตันตะปิผิก ตั้งแต่ 1 หัวข้อ เถึง 11 หัวข้อ [องฺค+(ปฺ./ส. อุตฺตร)+นิกาย] [aṅg+(P./S. uttra)+nikāya].

ອังสะ, ອังสา 1. น. ผ้าที่พระสงฆ์สามเตรใช้ห้อยบ่า (ปฺ. อำส) (P. aṁsa).

2. น. บ่า, บ่าไหญ่ (ปฺ. อำส/ส. อำส) (P. aṁsa/S. aṃsa).

ອังสะบา น. "ອังสบา", ดอกดู่ (ชวา. องฺสนา) (Javā. aṅsanā).

"ดอกอังสบา"; *bot. Pterocarpus macrocarpus*. วิงส์ (Fam.) Fabaceae.

ອังยี น. สมาลิมลัย ที่บ่ถึกต้องตามภิยหาย (จ.) (Ch. ang yi).

ອังโล้ น. เตาไฟที่ปั้นด้วยดิน ยกไปยกมาได้. ลาวเธ็า เอ็นว่า "เตาโล้" <= เตา+อังโล้

(จ.) (Ch. gōngjīl lú).

ອัสจัน [ลัดสะ-] อ. "ອัสจัรย์", ปลาด, หน้างึดงั้

(ปฺ. อจฺฉริย/ส. อาศฺจรฺย) (P. acchariya/S. āścarya).

ອัสนิ [ลัดสะ-] น. สายฟ้า, ฟ้าผ่า, อาวุธพระอินทร์

(ปฺ. อสนิ, อสนี/ส. อศนิ, อศนี) (P. asani, asanī/S. aśani, aśanī).

ອัสนิบาด [ลัดสะ-] น. "ອัสนิบาต", ฟ้าผ่า; "อสุนิบาต" ก็ว่า

[(ปฺ. อสนิ/ส. อศนิ)+ปาต] [(P. asani/S. aśani)+pāta].

ອัสธา [ลัดสะ-] น. "ອัจฉธา", นางอัปสร หรือ นางอัปสธา, นางฟ้า, เทพบ่อิอาธ ของพระอินทร์, นางฟ้าอยู่เหิงสวัรค์; เป็นคำไอ่(อไว่)กับ ระหว่าง "ອัจฉา" และ " ອัปสธา"

(ปฺ. อจฺฉธา/ส. อปฺสธสฺ) (P. accharā/S. apsaras).

ອัสธิยะ [ลัดสะ-] (เบิ่งถืน ອัสจัน อยู่เหิง).

ອัสวะ [ลัดสะ-] น. "ອัสวะ", ม้า; "ชัย" ก็ว่า (ปฺ. อสฺส/ส. อศฺว) (P. assa/S. aśva).

ອัสวะเมด [ลัดสะ-] น. "ອัสวเมธ", อิธีเอาม้าบูชายัน คือป่อยม้าอุปภาระ แล้วเอาม้านั้นมาอ้า บูชายัน เป็นอิธีประภาส อานุภาพของธาชาธิธาชุ ในประเทศอินเถ้สมัยบูธาตุ

[(ปฺ. อสฺส/ส. อศฺว)+เมธ] [(P. assa/S. aśva)+medha].

ອัสวิน [ลัดสะ-] น. "ອัสวิน", ทหารม้า, ลินยี่ม้า, ชื่อเทอดาคู่หนึ่ง เป็นผู้ยับธิฤม้าในอากาส ตามเธื่อง พระมหาภาธตยุค (ปฺ. อสฺสี/ส. อศฺวิน) (P. assī/S. aśvin).

ອัสดิง [ลัดสะ-] (เบิ่ง ອัสดิงคิด ติ๋มอยู่ลุ่มนี้).

ອัสดิงคิด [ลัดสะ-] น. "ອัสดิงคิต", ภาธติกไปของตาเอัน, ภาธติกของพระอาทิตย์, ตาเอันติกดิน

[(ปฺ. อตฺถ/ส. อสฺตṃ)+คต] [(P. atthaṁ/S. astaṃ)+gata].

ອัสดอน [ลัดสะ-] น. "ອัสดร", ม้าที่ดีกว่าม้าที่วไป [ดร (ดอน) <= ตระ = ยิ่ง, กว่า]

[(ปฺ. อสฺส/ส. อศฺว)+ตร] [(P. assa/S. aśva)+tara].

ອัสมุก [ลัดสะ-] อ. "ອัสมุข", อัครมุข, มีหน้าถืมา, ชื่นาญยักย์(-ข์) โต(ติอ)หนึ่ง ในเธื่องสิบซัย

[(ปฺ. อสฺส/ส. อศฺว)+มุข] [(P. assamukhī/S. aśva)+mukha].

ອัยกะ, ອัยกา [ไลยะ-] น. (ธาชุ) ปู่, ตา (ปฺ. อยฺยก) (P. ayyakā).

ອัยกาบ [ไลยะ-] น. "ອัยการ", ผู้จัดภาธฟ้องแทนธักบาล, ชื่ตำแหน่ง และ เจ้าหน้าที่จำนอบ หนึ่ง ในภระชอง (ข. ภฺรสอง) ยุติธัมม์ มีหน้าที่ฟ้องถอามของแผ่นดิน หรือ ของธักบาล

(ปฺ. อยฺย+ภาร) (P. ayya+kāra).

ອัยกี, ອัยยิกา [ไลยะ-] น. ย่า, ยาย (ปฺ. อยฺยกี, อยฺยิกา) (P. ayyakī, ayyikā).

ອัยยะ [ไล-] น. ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นนาย, ผู้เป็นใหจ่ (ปฺ. อยฺย) (P. ayya).

ອัด 1. น "ອัยก์", "ອัยก์" => ອัย, ອัยก์, ถดิถอาม (ปฺ. อฑฺฒ, อฑฺฒ) (P. aṭṭa, aṭṭha).

2. อ. "ອัยก์" => ອัก, ອัยย์, แปด. น. ชื่เงินภา(-ตธา)ในสมัยก่อน, 8 ອัก = 1 เฟื้อง

(ปฺ. อฑฺฒ/ส. อษฺฏ) (P. aṭṭha/S. aṣṭa).

3. น. "ອัจจ์" => ອัจ์, ภาธสัธเสีย (ข. สธเสีย), ภาธยักย้อง

(ป. อจฺจน/ส. อรฺจน) (P. accana/S. arcana).

4. น. "**อัตถ์**" => อัถ, เนื้อความ, ปโยชน์, ความต้องการ

(ป. อตฺถ/ส. อรฺถ) (P. attha/S. artha).

5. น. "**อัทฒ์**" => อัฒ, อัธ ตามปาลิ หรือ อัรธ์ ตามสันสกฤต, เสี้ยวหนึ่ง, ซีกหนึ่ง

(ป. อทฺธ, อฑฺฒ/ส. อรฺธ) (P. addha, aḍḍha/S. ardha).

6. ก. เอาฝา หรือ กะถอน วับเอ้า หรือใส่เอ้า ที่ปากภาชนะต่างๆ หรือ บ่อนเป็นช่องๆ.

อัดสะ น. "อัสสะ", อัสวะ, ม้า (ป. อสฺส/ส. อศฺว) (P. assa /S. aśva).

อัดสุ น. "อัสสุ", น้ำตา (ป. อสฺสุ/ส. อศฺรุ) (P. assu/S. aśru).

อัดฌาสัย [-ไส] น. "อัชฌาสัย", อัธยาศัย, นิสัยใจคอ, ความประสงค์, ความนิยม

(ป. อชฺฌาสย/ส. อธฺยาศย) (P. ajjhāsaya/S. adhyāśaya).

อัดฌาจาบ [อัด-] น. "อัชฌาจาธ", การประพฤติชั่ว, การละเมิดประเพณี, การล่วงมารยาท

[(ป. อชฺฌ/ส. อธฺย)+อาจาร] [(P. ajjha/S. adhya)+ācāra].

อัตโนมัด [อัดตะ-] น. "อัตตโนมัตติ" => อัตโนมัติ, ความเห็นส่วนโต(ตัว), เป็นไปได้ในโต(ตัว)

(ป. อตฺตโน+มติ => อตฺตโนมตฺติ) (P. attano+mati => attanomatti).

อัดตา 1. น. "อัตตา", อาตมา, ตัน, โต(ตัว)เอง

(ป. อตฺตา/ส. อาตฺมา) (P. attā/S. ātmā).

2. น. "อัตตา", ธะดับ (ข. ธฆาป่) ที่กำหนด (ข. กำหง่) ไว้, ธะดับที่อาๆไว้

(ป. อตฺตา/ส. อตฺรา) (P. attā/S. atrā).

3. ก. ปิดตาไว้บ่ให้เห็น, ใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่งปิกตาไว้.

อัดถะ 1. น. "อัตถะ", ข้อความ, ความมาดหมาย, จุดประสงค์, เหตุผล, ผิลปโยชน์, เอ้อกาๆาน, ความหมาย, ใจคอาม, เนื้อเรื่อๆ, คำเลิกแลบ (ป. อตฺถ/ส. อรฺถ) (P. attha/S. artha).

2. อ. "อัษฎ์" => อัฏ, อัษย์, แปด, เลข 8 (ได้อธิบายมาแต่แล้ว อยู่ อัด-2)

(ป. อฏฺฐ/ส. อษฺฏ) (P. aṭṭha/S. aṣṭa).

อัดถิ น. "อัษฎิ" => อัฏิ, ดูก, กะดูก (ป. อฏฺฐิ/ส. อสฺถิ) (P. aṭṭhi/S. asthi).

อัตผาย [อัดตะ-] น. "อัตตภาพ" => อัตภาพ, ตัน, ตันโต(ตัว), ความเป็นตันเอง

[(ป. อตฺต/ส. อาตฺม)+ภาว] [(P. atta/S. ātma)+bhāva].

อัตอิมิบาด [อัดตะ-] ก. "อัตตอิมิบาต" => อัตอิมิบาต, ข้าโต(ตัว)ตาย, ปิดชีพตันเอง

[(ป. อตฺต/ส. อารฺถ)+วินิปาต] [(P. atta/S. ārtha)+vinipāta].

อัถคาถา [อัดถะ-] น. "อัตถะคาถา", คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง, ชื่อัมภีร์ที่แก้ หรือ อธิบาย ข้อความภาสาปาลิ [(ป. อตฺถ/ส. อารฺถ)+คาถา] [(P. attha/S. artha)+gāthā].

อัถจาบ [อัดถะ-] น. "อัตถาจารย์", การประพฤติปโยชน์, เป็นธัมม์ข้อ 1 ในสังคหะวัตถุ

(ป. อตฺถาจริย/ส. อารฺถาจารฺย) (P. atthacācāriya/S. ārthacārya).

อัถบาน [อัดถะ-] น. "อัยกะบาน", บ้าลับจากพพากไม้ หรือ หีอบือ ที่อนุญาตีให้ภิกขุถือติดได้ ในเวลาอิภาล; มาจาก 2 คำสัพท์:

[(ป. อฏฺฐ/ส. อษฺย)+ปาน] [(P. aṭṭha/S. aṣṭha)+pāna].

อัทจับ [อัดทะ-] น. "อัทฒจันท์" => อัฒจันท์, อัธธจันทร์, เดือนเสี้ยวข่อย, ธูปเสี้ยวอิงมิบ

(ป. อทฺธจนฺท/ส. อรฺธจนฺทฺร) (P. aḍḍhacanda/S. ardhacandra).

อัทยาสัย [อัดทะยาไส] น. "อัธยาศัย", อัชฌาสัย, นิสัยใจคอ, จุดประสงค์

(ป. อชฺฌาสย/ส. อธฺยาศย) (P. ajjhāsaya/S. adhyāśaya).

อัทยาย [อัดทะ-] น. "อัธยาย", บิทเธร้อม, การอ่านบิทเธร้อม (ส. อธฺยาย) (S. adhyāya).

อัทมาด [อัดทะ-] น. "อัทฒมาส" => อัฒมาส, อัธธมาส, เสี้ยวเดือน

[(ป. อทฺธ/ส. อรฺธ)+มาส] [(P. aḍḍha/S. ardha)+māsa].

อัทมิบทิบ [อัดทะ-] น. "อัทฒมิตทิล" => อัฒมิตทิล, อัธธมิตทิล, เสี้ยงอิงมิบ

[(ป. อทฺธ/ส. อรฺธ)+มณฺฑล] [(P. aḍḍha/S. ardha)+maṇḍala].

อัดทะ น. "อัทธะ", อัธจัน, หาๆ, หาๆไกา, ธะยะไกา, การเวลา

(ป. อทฺธ/ส. อธฺวน) (P. addha/S. adhvan).

อัดทา 1. น. "อัททา", ชื่อหนึ่งของดาวจูกษ์ "อาธทธา" มี 1 ข่อย, ดาวโต(ตัว)อิว, "ดาวตา สำเกิา" หรือ "ดาวอัททา" ก็อ่า (ป. อทฺทา/ส. อาธฺทา) (P. addā/S. adarā).

2. น. "อัทธา", หาๆไกา; การเดินหาๆ; ครั้ง, คราว (ข. ฤธา), เพื่อ: อัทธา หัง 3 คือ: อดีต, ปัจจุบัน และ อนาคิต (ป. อทฺธา/ส. อธฺวน) (P. addhā/S. adhvan).

อัดทาตมะอิทยา [-ทาดตะมะอิดทะ-] น. "อัทธาตมะวิทยา" ①, อวิชาเกี่ยวกับจิต; ปัจจุบันนี้ ได้หันเปี่ยนมาใช้คำอ่า "จิตวิทยา" ② แทนแล้ว

① (ป. อทฺธา+ตม+ส. วิทฺยา) (P. addhā+tama+S. vidyā).

② (ป. จิตฺต+ส. วิทฺยา) (P. citta+S. vidyā).

อัดหายุ น. "อัทธายุ", ชื่ออายุ, ชื่อชีวิต

[(ป. อทฺธา/ส. อธฺวน)+อายุ] [(P. addhā/S. adhvan)+āyu].

อันอะลิ ก. "อัญชลี", การประนิม (ป. ปณม/ส. ปฺรณาม) มือ, การไหว้; "อัญชุลี" ก็อ่า

(ป. อญฺชลี, อญฺชุลี/ส. อญฺชลี) (P. añjali, añjuli/S. añjali).

อันเอิน (มาจาก อันอะลิ ย่อเหิงบี้) ก. "อัญเชิญ", เชิญด้วยความเคารธิพนับถือย่างสูง

(ป./ส. อญฺชลี => ข. อญฺเชิญ) (P./S. añjali => Kh. añjeu:ñ "anhcheu:nh").

อันยะ อ. "อัญญะ", อันยะ, อื่น, ต่างไป, แปกไป (ป. อญฺญ/ส. อนฺย) (P. aññā/S. anya).

อันยะเดัดถะถิ, อันยะติดถิ น. "อัญเดัดถถิ", อันยะเดัดถถิ, พวกมิคความเชื่อถือย่างอื่นนอกจากพุทธสาสนา (ป. อญฺญติตฺถิย/ส. อนฺย+ติรฺถย) (P. aññatitthiya/S. anya+tīrthaya).

อันยะมะนิ น. "อัญญมณี" => อัญมณี, อันยมณี, ของมิค่าอื่นๆ

[(ป. อญฺญ/ส. อนฺย)+มณี] [(P. aññā/S. anya)+maṇi].

อันยะมันยัง อ. "อัญมัญญัง", ซึ่งกันและกัน, แก่กันและกัน

(ป. อญฺญ+มญฺญ) (P. aññā+maññā).

อันโยนัย [-ไน] อ. "อัญโญนัย", "กันและกัน", ในไวยากรณ์ใช้เอิ้นสัพนามจำพวกหนึ่ง ซึ่งแทนชื่อิน สัต(สัตว์) และ สิ่งที่ธอม(ธอม)กัน ได้แก่คำว่า "กัน" เช่น: อินติกัน เอิ้นว่า "อัญโญนัย สัพนาม" (ป. อญฺโญญฺญ/ส. อนฺโยนย) (P. aññonaya/S. anyonya).

อันดับ น. ชั้น เช่น: พระสิงพ์นั่งตามอันดับ, ธะเบัธย (ข. เธฺป, ธเปฺป), ลำดับ (ข. ลำผาป่) เช่น: สอบเสังได้อันดับต้นๆ (ข. อตฺผาป่) (Kh. aṇtap).

อันด็ากา น. ลิ้น (มอญ. อนฺด็ากา) (Moñ. andāk).

อันดิกา น. ความตาย (ป./ส. อนฺตก) (P./S. antaka).

อันโด็กา น. เต่า (มอญ. อนฺโด็กา) (Moñ. andôk).

อันดอน น. "อันดัธ", ภายใน, ธะหว่างๆ, ใช้เอ้ำสิบธิภับคำอื่น เช่น: พุทธันดัธ, นิธันดัธ, ...

(ป./ส. -อนฺตธ) (P./S. -antara).

อันตะ 1. น. "อันตะ", บ่อนไก้, บ้ธิเอก, ความเสื่อมสิ้น (ป./ส. อนฺต) (P./S. anta).

2. น. "อันตธะ", ลำไส้ใหธ่ (ป./ส. อนฺตธ) (P./S. antara).

อันติกา 1. น. บ่อนไก้, บ้ธิเอก. อ. ไก้, แหบ, เกือบ (ป./ส. อนฺติก) (P./S. antika).

2. น. บูธาก, เก่าแก่ (ฝ. องฺติก/อ. อนฺติก) (Fr./En. antique).

อันติม น. สุดท้าย, สูงสุด. เพิ่ธยใส่ภาสาฝรั่ง-อังกลิส ≈ Fr. ultime/En. ultimate

(ป./ส. อนฺติม) (P./S. antima).

อันเต, อันโต น. ลินภายใน, หมายเถิงลินในตธะภูล เช่น: ลูก, เมัธ, ลินใช้. ใช้เป็นคำท้ายสมาส

(ป. อนฺเต-, อนฺโต-) (P. ante-, anto-) โต(ตัว)ย่างๆ ดั่งลุ่มนี้:

อันเตปุธะ น. ภายในธาชสำนัก (ข. สฺนาวก่, สำดาวก่), ภายในอัง, ภายในเมืองๆ

(ป. อนฺเตปุธ) (P. antepura).

อันเตปุธิก น. ข้าธาชุการในธาชสำนัก (ข. สฺนาวก่, สำดาวก่)

(ป. อนฺเตปุธิก) (P. antepurika).

อันเตปุธิกา น. บาๆในอัง (ป. อนฺเตปุธิกา) (P. antepurikā).

อันเตอาสิก น. สิทธิ์ผู้อยู่นำ (ป. อนฺเตวาสิก) (P. antevāsika).

อันโตชิน น. "อันโตชิน", ลินภายในคธอบคธิอ (ข./มอญ. ฤธปฤธิอ)

(ป. อนฺโตชน) (P. antojana).

อันทะ 1. น. "อันทะ", ไข่ (เปัด, ไก่, ห่าน): โตบี้ ลาอ-ไทย์ ให้ความหมายอ่า "อวัยวเผส" เช่น: หำ, หมากไอ่หำ (ป./ส. อณฺฑ) (P./S. aṇḍa).

2. อ. "อันธะ", มืด, มืดมิล, บอด, บ่เห็นธู่ๆ (ป./ส. อนฺธ) (P./S. andha).

อันทาการ 1. น. "อันทาการ", ธูปไข่, ธูปอิงธี (ส. อณฺฑ+อาภาธ) (P. aṇḍa+ākāra).

2. น. "อันธการ", ความมืดมิอ, ความโง่; "อินธการ" ก็อ่า

(ป./ส. อนฺธการ) (P./S. andhakāra).

3. น. "อันธกาล", เวลาค่ำ, ยามค่ำ; "อินธกาล" ก็อ่า (ป./ส. อนฺธกาล) (P./S. andhakāla).

อันทะกอบ น. "อันธก็ธก์", การเธัดให้งิง (ป./ส. อนฺธการณ) (P./S. andhakaraṇa).

อันทะโกด น. "อันทโกส", เปือกไข่ [อณฑ+(ป. โกส/ส. โกศ)] [aṇḍa+(P. kosa/S. kośa)].

อันทะชะ น. "อันทชะ", เกิด (ข. ผาิต, ภำเกิต) จากไข่ (ป./ส. อณฺฑ+ช) (P./S. aṇḍa+ja).

อันทะพาบ น. "อันธพาล", ลินเกะกะ, ลินโง่, โง่แบบย่างลินตาบอด, ลินบ่มีปัลญา

(ป./ส. อนฺธพาล) (P./S. andhabāla).

อันทะผุด ก. "อันทภูต", โง่ย่างตาบอด, ปัลญาปืก, ธ้ายธะธาม

(ป. อนฺธภูต) (P. andhabhuta).

อันทิกา น. "อันธิกา", กางลืน, เวลาค่ำ (ป./ส. อนฺธิกา) (P./S. andhikā).

ອັນຫຸ ນ. "ອັນຫຸ", ໂສ້, ເຄື່ອງຈອງຈຳ (ປ./ส. อนฺหุ) (P./S. andu).

ອັນໂຫນ อ."ອັນໂหล", ເວັ້ນເกิด (ข. เกิต, กำเติต) เວັ້ນตาย, ห่องเห็ ธอใน สิงสาธอัย ซึ่ ว้ย สิงสาธ (ข. อนฺโหล) (Kh. andol "anthôl").

ອັນນະ ນ. ของกินโดยฉะเผาะ (ข. ฉฺโญะ) เอ้ำ; มักใช้คู่กับ "ปานะ" เป็น "ອັນນะปานะ" คือ: เอ้ำ และ น้ำ (ป./ส. อนฺน) (P./S. anna).

ອັນວັย [-ไอ] ນ. ภาธเป็นไปตาม, ภาธอนุโลมตาม (ป. อนฺวย ≈ ข. อำโกย) (P. anvaya ≈ Kh. aṁnôy).

ອັນວ່ຳ ນ. ใช้เป็นคำยู่หน้านาม ที่เป็นปะธานบอ็บติ้นอ้ถอาม. โต(ติอ)ธัมม์ใบใขลาน เธิาจะเพิ่มเผิ่นเอ้ธน "ธิ", แต่ให้อ่านอว่า "ອັນວ່ຳ" (ข. ธิ, ธี/ส. ฤ, ๅ) (Kh. ri, rī/S. ṛ, ṝ).

ອັນເอด ນ. "ອັນเอส", ภาธถิ้นหา, ภาธสแอว (ข. สฺแอว, แสฺอว) หา (ป. อนุ+เอส => อนฺเวส) (P. anu+esa => anvesa).

ອັบ 1. ใช้ปะกอบหน้าคำสัพท์ที่มาจากปาลิ-สันสกฤต เผื่อให้มีถอามหมายอว่า "บ่", "ไธ้" (ป./ส. อป-) (P./S. apa-).

2. อ. มืด, บ่มีลิมเอ้ำ-ออก, บ่มีลิมล่อว.

ອັบปะ [ອັบปะ-] อ. "ອັปปะ", เล็ก, น้อย (ป. อปฺป/ส. อลฺป) (P. appa/S. alpa).

ອັบเปหิ ก. "ອັปเปหิ" => อเปหิ, อับไล่ (ป. อปฺเปหิ) (P. appehi).

ອັบภะ [ອັบปะ-] อ."ອັปปภะ" => อัปภะ, เล็กน้อย (ป. อปฺปก/ส. อลฺปก) (P. appaka/S. alpaka).

ອັบภาบ [ອັบปะ-] อ. "ອັปภาธ", ผิดธูป, พิภาธ, เป็นตาชั่ว (ป./ส. อปภาว) (P./S. apakāra).

ອັปยิด [ອັบปะ-] ນ. "ອັปยิส", บ่มียิส, บ่มีชื่เสัธว. อ. เป็นตาหน้าอับอาย, เป็นตาอายหน้า [อป+(ป. ยส/ส. ยศสฺ)] [apa+(P. yasa /S. yaśas)].

ອັปสอบ [ອັบปะ-] ນ. "ອັปปสัธ" => อัปสัธ, นางอัปสัธ, นางฟ้า (ป. อจฺฉธา/ส. อปฺปสธสฺ) (P. accharā/S. appasaras).

ອັปติละ [ອັบปะ-] อ. "ອັปปิพะ", บ่ธะถายใจ, บ่เถือๆใจ, บ่แล้นเถือๆ (ป. อป+ฏิฆ => อปฺปฏิฆ) (P. apa+ṭigha => appaṭigha).

ອັปติพาภ [ອັบปะ-] อ. "ອัปปิภาถ", บ่มีเปัธย, เหัธยบ่ได้ [อ+(ป. ปฏิ/ส. ปฺรติ)+ภาค] [a+(P. paṭi/S. prati)+bhāga].

ອັบปิ ນ. ถอามจ้ๆไธ (ข. จๆไธ), ถอามบ่ดี (ป. อปฺปิย/ส. อปฺริย) (P. appiya/S. apriya).

ອัปพาภ, ອัปพิภ [ອับปะ-] อ. "ອัปปภาถย์" => อัปภาถย์, ปธาถจากภโธถ (ข. ไพฺถ), เถาะห์ธ้าย [(ป. อปฺป/ส. อลฺป)+ภาวฺย] [(P. appa/S. alpa)+bhākya].

ອัปมาท [ອับปะพาถ] ນ. "ອัปมาท", ถอามบ่ปมาท: ไพย์เอ้ธน ประมาท แต่อ่านเป็น ประหฺมาท [อ+(ป. ปมาท/ส. ปฺรมาท)] [a+(P. pamāda/S. pramāda)].

ອัปมาบ [ອับปะมาบ] อ. "ອัปมาต", นับบ่ได้, นับบ่ที่อ [อ+(ป. ปมาต/ส. ปฺรมาต)] [a+(P. pamāṇa/S. pramāṇa)].

ອัปมุงคุล [ອับปะ-] อ. "ອัปปมิงคิล" => อัปมุงคุล, บ่เป็นมุงคุล, บ่จเธิย, เป็นลางธ้าย [(ป. อปฺป/ส. อลฺป)+มงฺคล] [(P. appa/S. alpa)+maṅgala].

ອัปไม [ອับปะ-] อ. "อุปปไมย์" => อัปไมย์, นับบ่ได้, บ่จำกัด, มากมาย (ป. อุปเมยฺย) (P. upameyya).

ອัปธาอุัย [ອับปะธาไอ] อ. "ອัปธาอุัย", ผาบ (ข. ปฺธาป่) แผ้, ผาบชนะ, ผาบมิอุัย (ป./ส. อปธาชย) (P./S. aprājaya).

ອัปลัภ [ອับปะ-] อ. "ອัปลัภขต์", อัลปลัภขต์, ชื่อ, เลอขุาม (ข. สฺธาม) ปธาถจากลัภขถะ (ป. อปลาภฺขต/ส. อลฺปลาภฺษต) (P. aplakkhaṇa/S. alpalakṣaṇa).

ອัมพะ [ອำ-] ນ. "ອัมพะ", ผาภม่อว; อัมผผฐภข์ ก็อ่า (ป. อมฺพ/ส. อาธฺม) (P. amba/S. ārma).

"ผาภม่อว ซึ่ ผาภอัมพะ"; *bot. Mangifera indica*. อิวส์ (Fam.) Anacardiaceae.

ອัมพา [ອำ-] ນ. "ອัมพา", แม่, ญิวดิ: เป็นชื่ที่ยิภย้องกัน ถั่ว "แม่อัมพา" (ป./ส. อมฺพา) (P./S. ambā).

ອัมพาด [ອำพะ-] ນ. "ອัมพาต", โธถ ซึ่ ผยาธิที่เธัดให้อวัยอะบาๆส่วนของธ่าๆภาย มิแขนขา เป็นติ้น ที่ตาย และ เผ็งติงบ่ได้ = "โธถลิม" (ป./ส. อมฺ+วาต) (P./S. am+vāta).

ອัมพิละ [ອำ-] อ. มิธิสสิ้ม. ถอามผายในผาสาขเมธ แปอ่า "ผาภขาม" (ป./ส. อมฺล => ข. อมฺพิล) (P./S. amla => Kh. ambila).

"ผาภขาม ซึ่ ผาภอัมพิล"; *bot. Tamarindus indica*. อิวส์ (Fam.) Fabaceae.

ອัมพอบ [ອำ-] ນ. "ອัมพ์ธ", ห้องฟ้า, อากาส; ชื่ท่าฟ้อนแบบหนึ่ (ป./ส. อมฺพร) (P./S. ambara).

ອัมพุ [ອำ-] ນ. น้ำ (ป./ส. อมฺพุ) (P./S. ambu).

ອัมพุด [ອำ-] 1. ນ. "ອัมพุช", เกิด (ข. เกิต, กำเติต) ในน้ำ หายเถึง บ้อ, ปา, ... เป็นติ้น (ป./ส. อมฺพุ+ช) (P./S. ambu+ja).

2. ນ. "ອัมพุท", ผู้ให้น้ำ หายเถึง "เมพ" (ป./ส. อมฺพุห) (P./S. ambuda).

ອาภังขา ນ. ถอามจำนิว (ข. จ็ตว), ถอามหอัว (ป. อากงฺขา/ส. อากางฺกฺษา) (P. ākaṅkhā/S. ākāṅkṣā).

ອาภัปกิธิยา [-ภับปะ-] ນ. ภาธแต่วโต(ติอ)ดี และ มิอาดหธิว (ข. ทฺธ่) สุภาพวิดวาม (ป. อากปฺปกิธิยา/ส. อากลฺปกฺธิยา) (P. ākappakiriyā/S. ākalpakriyā).

ອาภาด ນ. "ອาภาส", บ่อนอ่าวเป่า, ห้องฟ้า (ป. อากาส/ส. อากาศ) (P. ākāsa/S. ākāśa).

ອาภาสธาด [-ภาดสะ-] ນ. "ອาภาสธาตุ", ธาตุอ่าวเป่า, ธาตุลิม, แก๊ส = Fr./En. gas [(ป. อากาส/ส. อากาศ)+ธาตุ] [(P. ākāsa/S. ākāśa)+dhātu].

ອาภาสยาบ [-ภาดสะ-] ນ. "ອาภาสยาบ", เถื่องผาไปหาวอากาส, เธือบิบ, เธือเหาะ, ยิบ [(ป. อากาส/ส. อากาศ)+ยาน] [(P. ākāsa/S. ākāśa)+yāna].

ອาภาบ ນ. "ອาภาธ", ถอามเป็นยู่, ถอามเป็นไป, อาดหธิว (ข. ทฺธ่), กิธิยา, ส่วนของธ่าว ภาย 32 ย่าว เธัธภอา "อาภาธ 32" มิ: ผิม, อิบ, หนัว, เล็บ, แอ้อ, ... เป็นติ้น (ป./ส. อากาธ) (P./S. ākāra).

ອาภูบ อ. "อาภูล", ถั่วถ้าว เชื่น: "ภาธวานบ่ออาภูล เป็นมุวคุลอันสูวสิ่ว" (ป./ส. อากูล) (P./S. ākūla).

ອาภอบ ນ. "อาภ์ธ", หมู่, ภอว, ผอภ, บ่เกิด (ข. เกิต, กำเติต), ที่เกิด, ล่า, ธัมม์เบัธมที่ธักขาล เธัธภเกับเอ็าจากสิ่งที่เกิดตามธัมมดา หรื เธัดข็บเผื่อภาธถ้า (ป./ส. อากร) (P./S. ākara).

ອาภธบ ນ. "อาเภัธตก์" => อาเภัธต, อาเภัธธก์, เติมไปด้อย, เถัธธดาข (ป. อากิญฺต/ส. อากิรฺต) (P. ākiṇṇa/S. ākirṇa).

ອาขยาด [-ขะหฐาด] อ. "อาขยาต", ภล่าวแล้อ, ชื่ตำธาไอยาภ์ธก์ปาลิ อ่าด้อยคำภิธิยา (ป./ส. อาขยาต) (P./S. ākhayāta).

ອาขยาบ [-ขยาบ] ນ. ภาธเล่ายิขเธัธน, ภาธบอภ, ภาธสูตยิขเล่า, ภาธอ่านออภเสัธว (ป. อกฺขาน/ส. อาขฺยาน) (P. akkhāna/S. ākhyāna).

ອาเขด ນ. "อาธ์เขด", หาวย่าวที่มิหญังถามุว และ มิธ้านถ้าขายยู่สองฟากข้าว (ฝ. อาธ์ภาด/อ. อาธ์เขด) (Fr./En. arcade).

ອาละเย ນ. "อาถเยย์", ทิสตาเอ้บออภเอ้ธว (ข. จฺเอว, เฉฺอว) ใต้, ทิสผธะอัถนิย์ธักขา (ป. อคฺคิ/ส. อคฺนิ) (P. aggi/S. āgni).

ອาถันตุกะ ນ. ไขแขอภที่มายาม (ป./ส. อาคนฺตุก) (P./S. āgantuka).

ອาถันตุกะพัด ນ. "อาถันตุกภัต", อาหาธที่เภ็ธมไว้ถวายภิภขุ(-ขุ) ที่มาจากบ่อนอื่น [อาคนฺตุก+(ป. ภตฺต/ส. ภกฺต)] [āgantuka+(P. bhatta/S. bhakta)].

ອาถันตุกะอัด ນ. "อาถันตุกอัตต์" => อาถันตุกอัต, อาถันตุกอัตธ์, มาธยาห ที่ถอธปะพึติต่ไขแขอภ [อาคนฺตุก+(ป. วตฺต/ส. วตฺร)] [āgantuka+(P. vatta/S. vatra)].

ອาถาด (ถอามพายถิกันกับ อังถาด-1 ยู่เหิว) ก. "อาพาต", ภะพิบ, เบัธดเบัธม, พยาบาห, ผูภใจเจ็บ และ ยาภแม้แล้น (ป./ส. อาฆาต) (P./S. āghāta).

ອาถาบ ນ. "อาถาธ", เธือน, สิ่งภ่สัาว (ป./ส. อถาว, อาถาธ) (P./S. agāra, āgāra).

ອาถิม ນ. ภาธมาเถึว, บิห และ มิมต์ต่าวๆ (ป./ส. อาคม) (P./S. āgama).

ອาจมะนะ [-อาดจะ-] ນ. "อาจมนะ", ภาธล้าว, ภาธชุ้าธะ หรื "อาจิมน์" ภ็เอ้ธนแบบนี้ (ป./ส. อาจมน) (P./S. ācamana).

ອาจาบ 1. ນ. "อาจาธ", ถอามปะพึติดี, มาธยาห, แบบแผน (ป./ส. อาจาว) (P./S. ācāra).

2. ນ. "อาจาธย์", ผู้สิ่วสอนถอามธู้, ผู้ถ่ายทอดถอามธู้ให้แภ่ถินอื่น (ป. อาจริย/ส. อาจารฺย) (S. ācariya/S. ācārya).

ອาจาธิยะอัด ນ. "อาจาธิยอัตธ์" => อาจาธิยอัต, ภิจ (ภฐตย์) หรื เอ้ธนที่ถอธปะพึติต่อาจาธย์ (ป. อาจริ+วตฺต/ส. อาจารฺย+วตฺร) (P. ācariya+vatta/S. ācārya+vatra).

ອาจิบ อ. "อาจิตก์" => อาจิต, อาจิธก์, เถียปะพึติมๆ, เป็นนิสัย, สมิๆ (ป. อาจิณฺณ/ส. อาจีรฺณ) (P. āciṇṇa/S. ācirṇa).

ອาจิม 1. ນ. "อาจิม", ฮี้, ภาธฮี้ (ป./ส. อาจม) (P./S. ācama).

2. ນ. "อาจิมน์", ภาธเช็ล้าว (ป./ส. อาจมน) (P./S. ācamana).

ອาสนะ, ອาสนๆ [อาดสะนะ, -นๆ] ນ. ย่อนนั่ว, ผ้าที่ยัดนุ่นแล้อ เธัดเป็นผืนผ่ธอวนั่วได้ (ป./ส. อาสน) (P./S. āsana).

ອาสๆ ນ. ถอามหอัว, ถอามต้อวภาธ, ถอามยากๆ. ก. เธัดด้อยถอามสมัถใจ (ป. อาสา/ส. อาศา) (S. āsā/S. āśā).

ອาสัย [-ไส] ก. เผื่วผา, เผื่, อ้าว. ນ. ย่อนเผื่, ที่อ้าว

(ป. อาสย/ส. อาศฺรย) (P. āsaya/S. āśraya).

อาสัด อ. "อาสัจจ์" => อาสัจ, อาสัตย์, บ่ซื่, ต็อะ, ฑูอกล้ำ: ยืดเสัยงๆ "อะ" ให้เป๋น "อา"

(ป. อสจฺจ/ส. อสตฺย) (P. asacca/S. asatya).

อาสัน 1. อ. "อาสันน์" => อาสัน, ใก้, เกือบ (ป./ส. อาสนฺน) (P./S. āsanna).

2. ก. (แบบ) "อาสันย์?": สันสกฤต อ่า = ถอามตาย, ปาลิ อ่า "อาสัญญ์" = บ่มีสัญญา

(ป. อาสญฺญ/ส. อาสนฺย?) (P. asaññā/S. āsanya?).

3. น. "อาสัญ", บ่มีถอามจำ, บ่มีย้ต็กลิงกับ

[อ+(ป. สญฺญา/ส. สꣳชฺญา)] [a+(P. saññā/S. saṃjyā)].

อาสิม น. "อาสิม", อาสิมต์ หื อาถธิมต์, บ่อนยู่ของนักขอซุ

① (ป. อสฺสม/ส. อาศฺรม) (P. assama/S. āśrama).

อิงตามถอามพาย อาจสมาส หื ถัดแปงมาจาก ดั่งลุ่มนี้:

② [อาสน+(ป. สมณ/ส. ศฺรมณ)] [āsana+(P. samaṇa/S. śramaṇa)].

อาสอะกิเลด [-สะอะกิเลด] น. "อาสอะกิเลส", กิเลสที่พักดองยู่ในจิต

[อาสาว+(ป. กิเลส/ส. กฺเลศ, เกฺลศ)] [āsāva+(P. kilesa/S. kleśa)].

อาสอักขะยะยาน [-สะหฺอักขะ-] น. "อาสอักขยญาณ", ญาณที่ยั่งธู้การสิ้นไปของอาสอะ

(ป. อาสวกฺขย+(ป. ญาณ/ส. ชฺญาน)] (P. āsvakkhaya+(P. ñāṇa/S. jñāna)].

อาสาบหะ น. "อาสาฬหะ", เดือนที่ 8 ตามจันทระคะติ

(ป. อาสาฬฺห/ส. อาษาฒ) (P. āsāḷha/S. āṣāḍha).

อาสิน 1. ก. "อาสีญจ์", โธย, ทิด, หั่ง, ผธิม (อ. ฃฺธ็ => ฃฺธม) น้ำ

(ป. อาสิญฺจ) (P. āsiñca).

2. น. ผิลปโยชฆ์ธายได้ (อันเกิดจากต้นฬากไม้) (มาล. ซาสิล) (Mal. hasil).

อาสุยา [อาดสุ-] น. "อาสุญา", อำนาจ (อ. อ็ศวาจ), โทส, ผู้มีอำนาจ, ใช้เป๋นคำบำพ้าบฯาม บุคคิลผู้เป๋นบาย หื ผู้มีอำนาจ, คดีเกี่ยอกับโทสฬอง เธ็ยกว่า "คดีอาสุญา" คู่กับ "คดีแผ่ง" ซึ่งบ่เกี่ยอกับโทสฬอง ดั่ง: เธื่องม้ธถิก (ส. มฺยฒภ) เป๋นต้น

(ป. อาญา/ส. อาชฺญา) (P. āṇā/S. ājñā).

อาสุยาสิด [อาดสุ-] น. "อาสุญาสิทธิ์", อำนาจ (อ. อ็ศวาจ) เด็ดขาด, ผู้มีอำนาจเด็ดขาด ในพ้า ที่ของถิน ดั่ง: ตาแสง, เจ้าเมือง

[(ป. อาญา/ส. อาชฺญา)+สิทฺธิ์] [(P. āṇā S. ājñā)+siddhi].

อาสุอะ [อาดสุ-] น. "อาสุอะ", ถอามมีสัจ(สัตย์), ถอามเที่ยงฐัน

(ป. อาชฺชว/ส. อารฺชว) (P. ājjava/S. ārjava).

อาสุา น. "อาสุา", ม้า; "หัย", "อัสสะ", "อัถอะ" ก็อ่า

[ป. อาชฺาเนยฺย/ส. อา+(ชฺญา, ชฺญ)+ย] [P. ājāneyya/S. ā+(jñā, ājan)+yā].

"ม้าที่อไป"; *zoo. Equus caballus*. อิวส์ (Fam.) Equidae.

"ม้าลาย"; *zoo. Equus quagga*. อิวส์ (Fam.) Equidae.

อาสุาบะ ก. "อาสุาบะ", ก็ำเนิด (ข. เกิด, ก็ำเกิด). น. ตธะภูล. อ. ที่ก็ำเนิด

(ส. อาชฺาน) (S. ājāna).

อาสุาไน อ. "อาสุาไนย์", ม้าเกิด (ข. เกิด, ก็ำเกิด) ดี, ม้าแมอดี, ม้าธู้ไอ, ม้าที่ฝึกแอยมาดี แล้อ, ถ้าแม่นถิน เธ็ยกว่า "ขุธุบอาสุานัย"

(ป. อาชฺาเนยฺย/ส. อาชฺาเนย) (P. ājāneyya/S. ājāneya).

อาสุิบ, อาสุิอะ น. "อาสุิพ", ภาธเลี้ยงชีอิต, ภาธท็ำมาหากิน (ป./ส. อาชีว) (P./S. ājīva).

อายตะ [-ยะ-] อ. ยืด, แผ่ออกไป, กอ้างขอางๆ, ยาอ (ป./ส. อายต) (P./S. āyata).

อายตะบะ [-ยะ-] น. "อายตนะ", เถื่องธู้ และ สิ่งที่ธู้ (ป./ส. อายตน) (P./S. āyatana).

อายัสมันตุ [-ยัดสะ-] น. ถินมีอายุ (ป. อายสฺมนฺตุ) (P. āyasmantu).

อายัด ก. (กิยฬาย) เธ็ดให้ตัดขาด, เธ็ดให้โดดเดี่ยอ, แยกออก, แยกจากก, ยิกเลิก, เผิก ถอน, ยืดหธัยย์สิบ, ห้ามใช้สิทธิ์เธ็ยกธ้อง: อาจเผั้ธนเสัยง หื ถัดแปงมาจาก "อาญัติ"

(ป. อาณตฺติ/ส. อาชฺญปฺติ) (P. āṇatti/S. ājñapti).

อายา น. "อายา", อำนาจ (ข. อ็ศวาจ), โทส (ป. อาถา/ส. อาชฺญา) (P. āṇā/S. ājñā).

อายุ น. เอลาที่มีชีอิตยู่, เอลาชื่อชีอิต (ป./ส. อายุ) (P./S. āyu).

อายุกะสัย, อายุอัย [-ไส, -ไอ] น. "อายุกษัย", อายุอัย, ภาธเสื้ยงอายุ, ถอามตาย, อัตตา (อัตธา)ก็ำหมิด (ข. ก็ศต์) อายุถิน [อายุ+(ป. ขย/ส. กฺษย)] [āyu+(P. khaya/S. kṣaya)].

อายุอัทมะ [-อัดทะ-] น. "อายุอัทฒมะ" => อายุอัฒมะ, อายุอัธธมะ, ถอามจเธิ่นอายุ. ก. มีอายุ ยืนยาอมาน [อายุ+(ป. อฑฺฒน/ส. อธฺยน)] [āyu+(P. vaḍḍhana/S. vardhana)].

อายุกตกะ, อายุตกะ [-ยุกตะ-,-ยุดตะ-] น. บายส่อย, เจ้าพนักงาน (ข. ฆนวก่ว้าธ), เจ้าพ้าที่ (ป. อายุตฺตก/ส. อายุกฺตก) (P. āyuttaka/S. āyuktaka).

อายุ น. "อายุธ", อาอุธ, เถื่องมือในภาธต่ำสู้ (ป./ส. อายุธ, อาวุธ) (P./S. āyudha, āvudha).

อายุธะ, อายุด น. "อายุธะ", อายุส, อายุ (ป. อายุธ/ส. อายุส, อายุษ) (P. āyura/S. āyus, āyuṣ).

อายุธะแพด, อายุธะเอด 1. น. "อายุธเอท", อิชาเกี่ยอแก่กับสุอภาพ และ ภาธธักขา (Fr. Science de la vie/En. Science of life) ถือว่า เป๋นอิชาสักดิ์สิทธิ์ และ เป๋นส่อนฬึ่ง ของ "อาถุัพถเอท" (ส. อายุรเวท) (S. āyuraveda).

2. น. "อายุธเอทย์", อายุธแพทย์, ฬมือผยาธิทางยา [อายุธ+(ป. เอชฺช/ส. เอทย)] [āyura+(P. vejja/S. vedya)].

อายุธะสาด, อายุธะกัม น. "อายุธสาตถ์(-ลาสตร์)", อายุธกัมม์, ตำธาฬมือยา, อิชาป็อผยาธิ

① (ป. อายุธสตฺถ, อายุธกมฺม) (P. āyurasattha, āyurakamma).

② (ส. อายุรศาสฺตร, อายุรกรฺม) (S. āyuraśāstra, āyurakarma).

อาด 1. อ. "อาต", มีสิงามตา, มีสิขาอสะอาด (ข. อาต, สุอาต) (Kh. āt, s-āt).

2. อ. "อาจ", ก้า, หาย (ข. ชวน), สามาตถ์, (ข. อาจฺจ) (Kh. ācca " ācch").

อาดุม 1. อ. "อาดูธ", เถือดธ้อน, หิมทุภอเอทบาทังภาย และ ใจ

(ป./ส. อาตุร) (P./S. ātura).

2. อ. "อาดูลย์", บ่มีแมอที่(เที่า) ฐั่งบ่ได้ (ป. อตุลฺล/ส. อตุลฺย) (P. atulla/S. atulya).

อาตมะหาน [อาดตะ-] น. "อาตมหาน", ภาธสละถินเอง, ภาธผลิ (ป. ฆลิ) ถินเอง

[(ป. อตฺต/ส. อาตม)+ทาน] [(P. atta/S. ātama)+dāna].

อาตมะพาย [อาดตะ-] ส. "อาตมภาพ", คำใช้แทนผู้เอ้า สำหฺับพธะภิกขุ(-ขุ) สามเถธเอ้ากับ ลฆุทัสถ์ [(ป. อตฺต/ส. อาตม)+ภาว] [(P. atta/S. ātama)+bhāva].

อาตมัน [อาดตะ-] น. "อาตมัน", อัตตา หื ถองอิฒญาต ซึ่งสาสบา และ ปธัชุญาธินถูถือว่า เที่ยงแท้ถาอ็ธ (ป. อตฺตา/ส. อาตมนฺ) (P. attā/S. ātaman).

อาตมา [อาดตะ-] น. "อาตมา", ถิน, ถินเอง, เป๋นคำที่ภิกขุ(-ขุ) สามเถธ ใช้เอ้าแทนถินเอง เอลาเอ้ากับ ลฆุทัสถ์ (ป. อตฺตา/ส. อาตฺมา) (P. attā/S. ātamā).

อาตุธะ (เบิ่งถึน อาถูน-1, -2 ยู่เหิ่ง).

อาถับ น. "อาถัพพ์", อาถัพพ์, สิ่งสืบต่ำมาจากฬัมภิธ์อาถัพพเอท เป๋นฬัมพิถับ 4 ในพธะ เอทขอองพธาหมณ์, มินต์ที่ใช้เผื่อให้ดี และ ให้ธ้ายได้, อิชาเป่าพิ่น, ภาธเธัดพิธีป้อองกันภัย และ อันตธาย ทังปอองทังมอล (ป. อาถพฺพณ/ส. อาถรฺอณ) (P. āthabbaṇa/S. ātharvaṇa).

อาทอบ น. "อาทัธ", ถอามเอิาใจใส่, ถอามเอื้อเฟื้อ (ป./ส. อาทร) (P./S. ādara).

อาที 1. น. เบื้องต้น, ที่แธก, อ้ต้น (ป./ส. อทิ) (P./S. adi).

2. อ."อาธิ", ยิ่ง, เกิน, มาก, ใหอ่ (ป./ส. อธิ) (P./S. adhi).

อาทิด น. "อาทิตย์", เธ็อ "อทิติ" ถื เทอดาพอกฬึ่งเป๋นลูกมาๆ "อทิติ" ผู้เป๋นชายาของพธะ "ภัถยปะปะธะชาบ่ดี", เทอดาพอกนี้ มีจำนอนกล่าอไอ้ต่างกัน. บางแฬ่ง ก็อ่ามี 5 อิงถ์, บางแฬ่ง ก็อ่ามี 7 อิงถ์ และ บางแฬ่ง ก็อ่ามี 12 อิงถ์ ซึ่งได้แก่: "อิมหาทิจจ์" (อิมหธาทิตย์ = พธะอิมหธ์), "วรุตาทิจจ์" (วรุตาทิตย์ = พธะพิรุต), "สุธิยาทิจจ์" (สุธิยาทิตย์ = ตาเอ็น) เป๋นชื่ดาอมิพเลาะห์ ฬ่อยที่ 1 ถื "พธะอาทิตย์" (ตาเอ็น) และ เป๋นอันท็ำอิด ของสัปดาห์

(ป. อาทิจฺจ/ส. อาทิตฺย) (P. ādicca/S. āditya).

อาทิตยะอาน [-ทิดตะ-] น. "อาทิตยอาธ" ตามเล้าลำสัพท์เดิม; "อันอาทิตย์" ตามที่ใช้ในปัจจุบัน

[(ป. อาทิจฺจ/ส. อาทิตฺย)+อาธ] [(S. ādicca/ S. āditya)+vāra].

อาทิปะไต น. "อาธิปไตย์", ผู้เป๋นใหอ่, ถอามเป๋นเอกธาชุ ส่อนฬายๆฬายก็มีแต่อ่า "อธิปไตย์" ตามสันสกฤต ที่(เที่า)นั้น (ป. อาธิปเตยฺย/ส. อธิปตฺย) (P. ādhipateyya/S. adhipatya).

อาทินิบ, อาทินะอะ น. "อาทีนิพ", อาทีนอะ, โทส (ส. อาทีนว) (S. ādinava).

อาเทสปาติหาน [-เทสสะ-] ก. "อาเทสปาฬิหาธย์", ธอบธู้อะขอบภาธขอองจิต, อ่านถอามถึด(ถิด) และ อุปนิสัยขอองผู้อื่นได้

(ป. อาเทสปาฬิหาริย/ส. อาเทศปฺราติหารฺย) (P. ādesapāṭihāriya/S. ādeśaprātihārya).

อาเทด น. "อาเทส", อาเทศ, ภาธแปงสธะ และ พยัญชุนะตามย้บังถับ (ข. ปาฺถาป่) ของไอยาก็ธถ์ปาลิ (ป. อาเทส/ส. อาเทศ) (P. ādesa/S. ādeśa).

อานัด น. (กิย) อาณัตติ์ => อาณัติ, อ้บังถับ (ข. ปาฺถาป่), กิย (ข. ภถ่)

(ป. อาณตฺติ/ส. อาชฺญปฺติ) (P. āṇatti/S. ājñapti).

อานา น. "อาณา", อำนาจ (ข. อ็ศวาจ), โทส, ผู้มีอำนาจ, ใช้เป๋นคำบำพ้าบฯาม บุคคิลผู้เป๋นบาย หื ผู้มีอำนาจ, คดีเกี่ยอกับโทสฬอง เธ็ยกว่า "คดีอาสุญา" คู่กับ "คดีแผ่ง" ซึ่งบ่เกี่ยอกับโทสฬอง ดั่ง: เธื่องม้ธถิก (ส. มฺยฒภ) เป๋นต้น

(ป. อาณา/ส. อาชฺญา) (P. āṇā/S. ājñā).

อานาเขด, อานาภะเสด น. "อาณาเขตต์" => อาณาเขต, อาณาภเขตธ์, เขตแดนยู่ในอำนาจ (ข. อ็ศวาจ) ปิภถธอง (ข. ถุธง)

[ป. อาณา+(ป. เขตฺต/ส. กฺษเตฺร, เมฺษตฺร)] [P. āṇā+(P. khetta/S. kṣetra)].

อานาจัก น. "อาณาจักธ์", อาณาจัก, เขตแดนที่ยู่ในอำนาจ (ข. อ็ศวาจ) ปิภถธอง (ข. ถุธง)

ຂອງຮັກ ຸ ບ ຂ າ ລ ໜຶ ່ ງ , ອ ຳ ນ າ ຈ ປ ົ ກ ຄ ອ ງ ຂ ອງ ບ ້ ານ ເ ມ ື ອ ງ ຄ ູ ່ ກ ັ ບ ພ ຸ ທ ธ ຈ ັ ກ ร์ ที่ ห ม า ย ค ว า ม ว ่ า เ ข ต แ ด น ป ົ ก ค ธ อ ง ใ ນ พ ร ะ พ ุ ท ธ ส า ส น ๆ [ป. อาตา+(ป. จกฺก/ส. จกฺร)] [P. āṇā+(P. cakka/S. cakra)].

ອ า ณ า ป ะ ช ุ า ธ า ด น. "ອ า ต า ป ะ ช ุ า ธ า ช น ร์", ธ า ส ผ ้ ธ ที่ ย ู ่ ใ น อ ำ น ๆ จ (ข. อ ံ ต า จ) ป ก ค ธ อ ง (ข. ฤ ธ ง) [ป. อาตา+(ป. ปชฺา/ส. ปฺรชฺา)+ส. ราษฺฏร] [P. āṇā+(P. pajā/S. prajā)+S. rāṣṭra].

อ า ณ า ป ร ิ โ ย ค [-ปะโหฺค] น. "ອ า ต า ป ร ิ โ ย ช น ์", ผ ล ป ร ิ โ ย ช น ์ ท ี ่ ต ิ ด ม ี อ ำ น ๆ จ (ข. อ ံ ต า จ) ป ก ค ธ อ ง (ข. ฤ ธ ง) เ ป ็ น ส ่ อ ม โ ต (ต ิ อ) [ป. อาตา+(ป. ปโยชฺน/ส. ปฺรโยชน)] [P. āṇā+(P. payojana/S. prayojana)].

อ า ณ า ป ว ะ ป า ณ ะ น. "ອ า ต า ป า ต ะ ", ล ม ห า ย ใ จ เ ข ้ า - อ อ ก [ป. อาตา+(ป. ปาต/ส. ปฺราต)] [P. āṇā+(P. pāṇa/S. prāṇa)].

อ า ม ั น , อ า ม ิ น 1. น. ໜ ้ า , ป า ก , ช ื ่ อ ป ่ า ใ ห ญ ่ แ ห ่ ง ห น ึ ่ ง (ป. อานน) (P. ānana).

2. น. "ອ า ม ั น ท ์ ", อ า ม ิ น ท ์ , ภ า ธ ช ื ่ น ม ่ อ ม : น. ช ื ่ อ ส า ว ิ ก ข อ ง พ ร ะ พ ุ ท ธ ะ เ จ ้ า ซ ึ ่ ง เ ป ็ น ผ ู ้ อ ุ ป ฏ ฐ า ก (ป./ส. อานนฺท) (P./S. ānanda).

อ า ม ิ ส ิ ง น. "ອ า ม ิ ส ร์ ", ผ ล ข อ ง ก ุ ส ล ธ ร ร ม ์ , ผ ล บ ุ ญ , ป ร ิ โ ย ช น ์ , ผ ล อ ั น ด ี (ป. อามิสส/ส. อามิษ, อามฺสส) (P. ānisaṁsa/S. ānṛśaṃsa, ānuśaṃsa).

อ า น ุ ส า ส ม ิ ป า ต ิ ห า ร ย ์ [-สาดสะ-] ก. "ອ า น ุ ส า ส ม ิ ป า ย ิ ห า ร ย ์ ", ส อ น ใ ห ้ เ ป ็ น จ ร ิ ง (ป. จิรํ > จฺรี => จฺริง) บ ำ ไ ป ป ะ ย ิ ั ต ิ ใ ห ้ ไ ด ้ ผ ล [อานุสาสนี+(ป. ปาฏิหาริย/ส. ปฺราติหารฺย)] [ānusāsanī+(P. pāṭihāriya/S. prātihārya)].

อ า น ุ ภ า ว น. "ອ า น ุ ภ า พ ", อ ำ น ๆ จ (ข. อ ံ ต า จ), ฐ ห ร ิ เ ด ช , ค ว า ม ย ิ ่ ง ใ ห ญ ่ (ป./ส. อานุภาว) (P./S. ānubhāva).

อ า ป ั ต ิ น. "ອ า ป ั ต ต ิ " => อ า ป ั ต ิ , ภ า ธ ล ่ ว ง ล ะ เ ม ิ ด , ข ้ อ ห ้ า ม ข อ ง ก ิ ก ข ุ (- ข ุ) , โ ท ส (ป. อาปตฺติ) (P. āpatti).

**อ า ป ั น ** ก. "ອ า ป ั น น ์ " => อ า ป ั น , ต ้ อ ง , เ ถ ิ ง , ล ุ (ป./ส. อาปนฺน) (P./S. āpanna).

อ า ป ะ น ะ [อาปะ-] น. "ອ า ป น ์ ", ภ า ธ ด ื ่ ม , ภ า ธ ล ้ ั ล ง (ป./ส. อาปน) (P./S. āpana).

**อ า ป ะ , อ า ป ** น. น ้ ำ (ป./ส. อาป) (P./S. āpa).

อ า ป ะ ก ะ ส ิ ณ น. "ອ า ป ก ส ิ ณ ", ว ิ ธ ี จ เ ร ิ ญ ส ม ถ ะ ก ั ม ม ั ฏ ฐ า น โ ด ย ย ึ ด ห ่ อ ง เ อ า ธ า ต ุ น ้ ำ เ ป ็ น อ า ร ม ณ ์ (ป. อาโป+กสิณ) (P. āpo+kasina).

อ า ป ะ ธ า ต ุ น. "ອ า ป ธ า ต ุ ", ธ า ต ุ น ้ ำ , เ ป ็ น ธ า ต ุ 1 ใ น ธ า ต ุ ท ั ง ้ 4 ป ะ ก อ บ ม ี : ① ป ฐ ว ี ธ า ต ุ = ธ า ต ุ ด ิ น , ② อ า ป ธ า ต ุ = ธ า ต ุ น ้ ำ , ③ เ ต ช ธ ธ า ต ุ = ธ า ต ุ ไ ฟ แ ล ะ ④ ว า ย ธ า ต ุ = ธ า ต ุ ล ม

(ป./ส. อาปo+ธาตุ) (P./S. āpo+dhātu).

อ า ป า ก น. (เ บ ิ ่ ง อ า ป น ะ ย ู ่ เ ห ิ ง).

อ า ป า ก ะ พ ู ม น. "ອ า ป า ก ภ ู ม ิ ", ส ถ า น ท ี ่ ก ิ น เ ล ้ ั อ ง (ป./ส. อาปานภูมิ) (P./S. āpānabhūmi).

อ า ป า ก ะ ส า ล า (ค ว า ม ห ม า ย เ ด ิ ม ธ อ ก ั น ก ั บ อ า ป า ก ะ พ ู ม ย ู ่ เ ห ิ ง น ี ้) น. "ອ า ป า ก ส า ล า ", ห ้ อ ง เ ค ื ่ อ ง ด ื ่ ม : เ ห ั ธ บ ก ั บ ภ า ส า ฝ ร ั ่ ง - อ ั ง ก ฤ ษ = Fr. cantine/En. canteen [ป. อาปน+(ป. สาลา/ส. ศาลา)] [P. āpana+(P. sālā/S. śālā)].

อ า พ ั ด , อ า พ ั น น. "ອ า พ ั ท ธ ์ ", อ า พ ั น ธ ์ , ผ ู ก พ ั น , ต ิ ด พ ั น , เ ก ี ่ ย ว พ ั น (ป./ส. อาพทฺธ, อาพนฺธ) (P./S. ābhaddha, ābhandha).

อ า พ ั ด ส อ น น. "ອ า ภ ั ส ส ร ", ช ื ่ อ ธ ิ ท ั ม โ ล ก ช ั ้ น 1 ใ น จ ำ น อ น 16 ช ั ้ น . อ . ส อ ่ า ง , ส ่ อ ง ใ ส (ป. อาภสฺสร) (P. ābhāssara).

อ า พ ั ย อ. "ອ า ภ ั พ ", บ ่ ค ว ร , บ ่ ส ม ค ว ร , น. ต ิ ภ อ ั ย , ต ิ ภ ท ุ ภ อ ไ ด ้ ย า ก , ไ ธ ้ โ ช ค (ข. ไ ช ค) (ป. อภพฺพ/ส. อภวฺย) (P. abhabba/S. abhavya).

อ า พ า น. "ອ า ภ า ", ธ ั ศ ม ี , แ ส ง ส อ ่ า ง (ป./ส. อาภา) (P./S. ābhā).

อ า พ า ก อ น น. "ອ า ภ า ก ร ", ต า เ อ ี ้ ม (ป./ส. อาภากร) (P./S. ābhākara).

อ า พ า ธ 1. น. "ອ า ภ า ธ ", ค ว า ม เ จ ็ บ ป ่ ว ย , โ ร ค (ป./ส. อาภาธ) (P. ābhādha).

2. น. "ອ า ภ า ส ", แ ส ง ส อ ่ า ง (ป./ส. อาภาส) (P./S. ābhāsa).

3. น. "ອ า ว า ส ", อ ั ด , บ ่ อ น ย ู ่ , เ ร ื อ น , ผ ู ้ ย ู ่ (ป./ส. อาวาส) (P./S. āvāsa).

อ า พ า ธ ิ ก น. "ອ า ภ า ธ ิ ก ", ค ิ น เ จ ็ บ ป ่ ว ย , ค ิ น ม ี พ ย า ธ ิ ห ร ื อ โ ร ค (ป./ส. อาภาธิก) (P. ābhādhika).

อ า พ ิ ล อ. "ອ า พ ิ ล ", อ ุ ่ น ม ิ อ , เ ส ี ้ ย ห ว อ ง (ป./ส. อาวิล) (P./S. āvila ≈ En. evil).

อ า เ ว ด ก. "ອ า เ ว ส ", ใ ห ้ เ ป ็ น ไ ป เ อ ง , ข ั ง เ อ ี ย ล (ข. ฝ เ อ ี ย ล , เ ฝ อ ี ย ล) เ ป ็ น , เ ก ิ ด (ข. เ ก ิ ด , ก ำ เ ก ิ ด) ข ้ ึ น ย ่ า ง ผ ิ ด ป ก ต ิ (ป. อาเวส/ส. อาเวศ) (P. āvesa/S. āveśa).

อ า ผ อ บ น. "ອ า ภ ร ณ ์ ", เ ค ื ่ อ ง เ อ ้ , เ ค ื ่ อ ง ป ะ ด ั บ (ข. ป ฺ ธ ว ป ่) , เ ค ื ่ อ ง น ุ ่ ง ห ่ ม (ป./ส. อาภรณ) (P./S. ābharaṇa). ใ ช ้ เ ป ็ น ส ่ ว น ท ้ า ย ข อ ง ค ำ ส ม า ส เ ช ่ น :

ค ช อ า ผ อ บ น. "คชาภรณ์", เ ค ื ่ อ ง ป ะ ด ั บ ช ้ า ง ๆ (ป. คชาภรณ) (P. gajābharaṇa).

พ ั ส ต ร า ผ อ บ [พัดสะตฺรา-] น. "วัสตราภรณ์", เ ส ื ้ อ ผ ้ า , เ ค ื ่ อ ง น ุ ่ ง ห ่ ม [(ป. วตฺถ/ส. วสฺตร)+อาภรณ] [(P. vattha/S. vastra)+ābharaṇa].

ส ิ ร า ผ อ บ น. "สิราภรณ์", ศ ิ ร า ภ ร ณ ์ , เ ค ื ่ อ ง ป ะ ด ั บ ห ั ว

(ป. สีร/ส. ศีรา, ศีรษฺ)+อาภรณ] (P. sirā/S. śirā, śiraṣ)+ābharaṇa].

พ ิ ม พ า ผ อ บ น. "พิมพาภรณ์", เ ค ื ่ อ ง ป ะ ด ั บ ร ่ า ง ก า ย ใ น ค ำ ว ่ า "ถุ น ิ ม พ ิ ม พ า ภ ร ณ ์ " (ป./ส. พิมฺพาภรณ) (P./S. bimbābharaṇa).

ธ ั ม ม า ผ อ บ [ทำ-] น. "ธัมมาภรณ์", ม ี ธ ั ม ม ะ เ ป ็ น เ ค ื ่ อ ง ป ะ ด ั บ [(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)+อาภรณ] [(P. dhamma/S. dharma)+ābharaṇa].

อ า ม ะ ล ะ ก ะ น. "อามลกะ", ฟ า ก ข า ม ป ้ อ ม (ป./ส. อามลก) (P./S. āmalaka).

"ฟ า ก ข า ม ป ้ อ ม "; *bot. Terminalia bellirica*. ว ง ศ ์ (Fam.) Phyllanthaceae.

อ า ม ั ย [-ไม] น. ค ว า ม เ จ ็ บ ไ ข ้ , ค ว า ม ข ั ด ข ย า ย , ก ิ ง ก ั บ "อบาม ั ย " ค ว า ม ส ข ย า ย , ค ว า ม ข ั ด ม ี โ ร ค (ป./ส. อามย) (P./S. āmaya).

อ า ม า ฒ [อามาด] น. "อมาตย์" => อ า ม า ต ย ์ , ข ้ า ร า ช ก า ร , ท ี ่ ป ร ึ ก ษ า (ป. ปริภฺยา/ส. ปริภฺษา) เ จ ้ า ช ี ว ิ ต , ค น ร ั บ ใ ช ้ ใ น อ ั ง ฤ ษ อ ว ง (ป. อมจฺจ/ส. อมาตฺย) (P. amacca/S. amātya).

อ า ม ิ ด น. "อามิส", เ ห ย ื ่ อ , เ ค ื ่ อ ง ล ้ , เ ค ื ่ อ ง อ ่ อ ย (ป. อามิส/ส. อามิษ) (P./S. āmisa/S. āmiṣa).

อ า ม ิ ด ป ู ช า น. "อามิสปูชา", ภ า ธ บ ู ช า ด ้ ว ย ส ิ ่ ง ข อ ง ค ู ่ ก ั บ ป ะ ย ั ต ิ ป ู ช า ซ ึ ่ ง เ ป ็ น ภ า ธ บ ู ช า ด ้ ว ย ภ า ธ ป ะ ย ั ต ิ ต า ม ค ำ ส ั ่ ง ส อ น [(ป. อามิส/ส. อามิษ)+ปูชา] [(P. āmisa/S. āmiṣa)+pūjā].

อ า ม ิ ด า พ ุ ท ธ น. "อามิตาภพุทธ์" => อ า ม ิ ต า พ ุ ท ธ ์ , ผ ู ้ ม ี แ ส ง ส อ ่ า ง ส ่ อ ง ไ ป ข ั ่ ม ี ข ่ อ ม ส ิ ้ น ส ุ ด (ป. อามิต+อาภา+พุทฺธ > อามิตาภพุทฺธ) (P. āmita+ābhā+buddha > āmitābhbuddha).

อ า ร ะ ย ะ อ. "อารยะ", อ า ร ิ ย ะ , ด ี , ง า ม . น. ช ิ น ช า ต ิ เ ด ิ ม ซ ึ ่ ง เ ป ็ น ต ้ น ต ะ ก ุ ล ข อ ง ช า อ ิ น ด ู ข ู ธ ร ร ม , ค ิ น ท ี ่ ห ั ว น ั บ ถ ื อ (ป. อาริย/ส. อารฺย) (P. āriya/S. ārya).

อ า ร ะ ย ะ ช น น. "อารยชน", อ า ร ิ ย ช น , ค ิ น ท ี ่ จ เ ร ิ ญ ด ้ ว ย ธ ร ร ม ์ เ ป ็ น ธ ร ร ม อ ั น ด ี ง า ม [(ป. อาริย/ส. อารฺย)+ชน] [(P. āriya/S. ārya)+jana].

อ า ร ะ ย ะ ช า ต ิ น. "อารยชาติ", อ า ร ิ ย ช า ต ิ , ช า ต ิ ท ี ่ จ เ ร ิ ญ ด ้ ว ย ธ ร ร ม ์ เ ป ็ น ธ ร ร ม อ ั น ด ี ง า ม [(ป. อาริย/ส. อารฺย)+ชาติ] [(P. āriya/S. ārya)+jāti].

อ า ร ะ ย ะ ธ ั ม [-ทำ] น. "อารยธรรม์", อ า ร ิ ย ธ ร ร ม ์ , ธ ร ร ม ์ เ ป ็ น ธ ร ร ม อ ั น ด ี ง า ม , ธ ร ร ม ์ อ ั น ป ะ เ ส ร ิ ฐ (ป. อาริยธมฺม/ส. อารฺยธรฺม) (P. āriyadhamma/S. āryadharma).

อ า ร ั ก , อ า ร ั ก ข า ก. "อารักข์(-ข์)", อ า ร ั ก ข า (-ข า), ป ้ อ ง ก ั น , เ บ ิ ่ ง เ ผ ย , ถ ุ น ค ธ อ ง (ข. ฤ ธ ง) (ป. อารกฺข/ส. อารกฺษ) (P. ārakkha/S. ārakṣa).

**เ ท พ า อ า ร ั ก ** น. "เทพารักข์(-ข์)", เ ท อ ด า ผ ู ้ ถ ุ น ค ธ อ ง (ข. ฤ ธ ง), เ ท อ ด า ผ ู ้ ป ก ป ั ก ร ั ก ข า [เทว+(ป. อารกฺข/ส. อารกฺษ)] [deva+(P. ārakkha/S. ārakṣa)].

อ า ร ั ด น. "อารัติ", ภ า ธ เ อ ื ้ อ ม , ภ า ธ เ ล ิ ก , ภ า ธ เ ข ็ ญ ใ จ (ป./ส. อารติ) (P./S. ārati).

**อ า ร ั ญ ** น. "อารัญญ์" => อ า ร ั ธ ญ , อ า ร ั ญ ญ ์ , ป ่ า , ด ง . อ . อ ู ่ ป ่ า , ท ี ่ เ ป ็ น ป ่ า (ป. อรญฺญ/ส. อรณฺย) (P. araññā/S. araṇya).

อ า ร ั ม [-ทำ] ก. "อารัมภ์", ต ั ้ ง ต ้ น , แ น ะ น ำ , พ ย า ย า ม ; น ิ ย ม ใ ช ้ ต ิ ่ ม ห น ้ า ข อ ง ค ำ ส ม า ส เ ช ่ น : "อารัมภบท" (ป./ส. อารมฺภ) (P./S. ārambha).

อ า ร ั ม ภ ะ ก ถ า [-ทำ-] น. "อารัมภกถา", ค ำ ผ า ธ ิ ก (ส. ปฺรวจน), ค ำ ต ั ้ ง ต ้ น , ค ำ แ น ะ น ำ (ป./ส. อารมฺภ+กถา) (P./S. ārambha+kathā).

อ า ร า ธ น า [-ทะนะ-] ก. "อาราธนา", เ ช ิ ญ , น ิ ม น ต ์ , ไ ห ว ้ , อ อ น ว อ น (ป./ส. อาราธนา) (P./S. ārādhanā).

อ า ร า ธ น า ธ ั ม ม ์ [-ทำ] ก. "อาราธนาธัมม์", ข อ น ิ ม น ต ์ ใ ห ้ พ ร ะ ภ ิ ก ข ุ (- ข ุ) ห ร ื อ ส า ม เ ณ ร ส ะ แ ด ง (ข. สฺแดง, แสฺดง) ธ ั ม ม ์ โ ด ย ก ล ่ า ว เ ป ็ น ภ า ส า ป า ล ี ว ่ า : "ฆหฏฺมา จ โลกาธิปติ สหมฺปติ ... เหเสตุ ธมฺมํ อนุภมฺปิมํ ปชำ" [อาราธนา+(ป. ธมฺม/ส. ธรฺม)] [ārādhanā+(P. dhamma/S. dharma)].

อ า ร า ธ น า ธ ั ม ม า พ ร ะ ว ิ ส ุ ท ธ ิ ก. "อาราธนาพระวิสุทธิ", ข อ น ิ ม น ต ์ ใ ห ้ พ ร ะ ส ิ ง ฆ ์ ส ว ด ม น ต ์ โ ด ย ก ล ่ า ว เ ป ็ น ภ า ส า ป า ล ี ว ่ า : "อิปตฺตปฏิปณฺณาหาน ... ปธิตฺตา ยตฺถ นาคสำ" [อาราธนา+(ป. ปวิตฺต/ส. ปวิตฺร)] [ārādhanā+(P.pavitta/S. pavitra)].

อ า ร า ธ น า ศ ี ล ก. "อาราธนาศีล", ข อ ใ ห ้ พ ร ะ ภ ิ ก ข ุ (- ข ุ) ห ร ื อ ส า ม เ ณ ร ใ ห ้ ไ ต ร (ต ะ ไ อ) ส ร ณ ะ แ ล ะ ศ ี ล โ ด ย ก ล ่ า ว เ ป ็ น ภ า ส า ป า ล ี ว ่ า : "นโม ตสฺสา ภควโต อรหโต สมฺมา ... สีลานิ ยาจามิ" [อาราธนา+(ป. สีล/ส. ศีล)] [ārādhanā+(P. sīla/S. śīla)].

อ า ร า ม น. "อาราม", ว ั ด ; ท ี ่ ส ำ ร า ญ (ข. สฺราล), ส ว น เ ป ็ น ท ี ่ ช ื ่ น ข บ า น , ค ว า ม ช ื ่ น ข บ า น (ป./ส. อาราม) (P./S. ārāma).

อ า ร า ม ิ ก อ. เ ก ี ่ ย ว ก ั บ ว ั ด . น. ช า ว ว ั ด , ผ ู ้ ย ู ่ ว ั ด (ป./ส. อารามิก) (P./S. ārāmika).

อ า ร ี อ. เ อ ็ อ เ ฟ ื ้ อ , เ อ ิ า ใ จ ช ่ อ ย (ช ่ อ ย) (ป. อารี) (P. ārī).

อ า ร ม ณ ์ น. "อารมฺมณ์", อ า ล ม พ น ์ , ค ว า ม ค ิ ด , ค ว า ม ร ู ้ เ ม ื อ ; เ ค ื ่ อ ง ห ่ อ ง เ ห ั ่ ย อ จ ิ ต ใ จ เ ช ่ น : ร ู ป , เ ส ี ย ง , ก ล ิ ่ น , ร ส , ... (ป. อารมฺมณ/ส. อาลมฺพน) (P. ārammaṇa/S. ālambana).

อ า ล ะ ป ะ ะ น. "อาลปนะ", ภ า ธ เ อ ้ ว , ภ า ธ เ ธ ั ฐ ภ ร ้ อ ง , ค ำ ส ำ ห ร ั บ เ ธ ั ฐ ภ ร ้ อ ง

(ป./ส. อาลปน) (P./S. ālapana).

อาลัก ນ."ອາລັກຂຕ໌", ອາລັກຫຕ໌, ຜູ້ທຳໜ້າທີ່ເກັ່ຽວກັບໜັງສືໃນຣາຊສຳນັກ (ຂ. ຣາชวังว์), ภาธเห็น, ภาธสังเกต (ป. อาลกฺขณ/ส. อาลกฺษณ) (P. ālakkhaṇa/S. ālakṣaṇa).

อาโลกะ ນ. ແสงสว่าง, ภาธเห็น (ป./ส. อาโลก) (P./S. āloka).

อาโลกะกะสิณ ນ. "ອาโลกะกสิณ", ภาธทำกัมมัยฦาน โดยตั้งใจเผ่งแสงสว่าง เป็นอารมณ์ (ป./ส. อาโลก+ป. กสิณ) (P./S. āloka+P. kasiṇa).

อาลัย [-ไล] 1. ນ. ถวามห่วงใย, ถวามถึดธอด. มักใช้คู่กับ อาวัธต์ เช่น: "ອาลัยอาวัธต์"

(ป./ส. อาลย) (P./S. ālaya).

2. ນ. บ่อนพัก, บ่อนอยู่, สถานที่ (ป./ส. อาลย) (P./S. ālaya).

ชลาลัย [ชะลาไล] ນ. "ชลาลัย", บ่อนอยู่ของน้ำ เช่น: ทะเล, แม่น้ำ เป็นต้น

(ป./ส. ชลาลย) (P./S. jalālaya).

หิมาลัย [-ไล] ນ. บ่อนอยู่ของหิมะ (ป./ส. หิมาลย) (P./S. himālaya).

อาวาหะ ນ. "ອาวาหะ", ภาธแต่งถอง ที่พาแม่ญิงมาอยู่เรือนของผู้ชาย: ส่วน "วิวาหะ" ภาธแต่งถอง ที่พาผู้ชายไปอยู่เรือนแม่ญิง (ป./ส. อาวาห ≠ วิวาห) (P./S. āvāha ≠ vivāha).

อาวาถ ນ. อัด, บ่อนอยู่, เรือน, ผู้อยู่ (ป./ส. อาวาส) (P./S. āvāsa).

อาวาสิก ນ. ผู้ถอบถรองๆ (ข. ฤๅ) อาวาส ถื: พระสิงฆ์ บั้นเอง

(ป./ส. อาวาสิก) (P./S. āvāsika).

อาวุโส อ. แก่กว่า, มีอายุ; ในทางอินัย เป็นคำกิภขุ(-ขุ)แก่ เอ็นกิภขุ(-ขุ)อ่อนว่า "อาวุโส"

(ป. อาวุโส) (P. āvuso).

อาวุถ 1. อ. "ອาวุถ", ต้องห้าม, กั้น หรือ ขวางไว้ (ป. อาวุถ/ส. อาวฤต) (P. āvuta/S. āvṛta).

2. ນ. "ອาวุธ", เครื่องประหารในภาธป้องกัน หรือ สู้กัน ซึ่งมี: ปืน, มีด, ผ้า เป็นต้น

(ป. อาวุธ; ป./ส. อายุธ) (P. āvudha; P./S. āyudha).

อาเวถ 1. ນ. "ອาเวถ", อาธิมต์, อาลิมพน์, ถวามรู้สึก, ถวามสะเทือนใจ

(ฮินดี. อาเวถ) (Hindi. āvega).

2. อ. สะถุ้ง, ตื่น, ตื่นโต(ติอ) = Fr. à exprimer une émotion/En. to awake, to emote.

อาเวถ ນ. "ອาเวส", หาง, หางเอ้ำ, ถ้าหากใช้ต่อท้ายคำอื่น ดั่ง: ผน+อาเวส => "ผนาเวส" = หางเอ้ำป่า (ป. อาเวส/ส. อาเวศ) (P. āvesa/S. āveśa).

อาหตะ [-หะ-] อ. ถึภติ (ป./ส. อาหต) (P./S. ahata).

อาหาน ນ. "ອาหาร", ของกิน, เครื่องค้ำจุนชีวิต (ป./ส. อาหาร) (P./S. āhāra).

อารัก ນ. "ອารักข์", รักษา, เทอดาผู้รักษา, ผีบ้านผีเมือง

(ป. อารกฺข/ส. รกฺษ) (P. ārakkha/S. rakṣa).

อิก ນ."ອิกข์", ฒิ, ดาวฒิ. ນ. เวลาซึ่งพ่ถึเป็น "ชัยมฺงคุล"; ส่วนหฺายนิยมใช้แต่ "ฆฺกข์"

(ป. อิกฺข/ส. ฐฺกฺษ) (P. ikkha/S. ṛkṣa).

อิสระ [อิดสะหฺระ] ก. เป็นใหฐ่, เป็นใหฐ่แก่ตินเอง, บ่ขึ้นภับใผ

(ป. อิสฺสร/ส. อีศฺวร) (P. issara/S. īśvara).

อิสระพาบ [อิดสะหฺระ-] ນ. "ອิสรภาพ", ถวามเป็นใหฐ่ในโต(ติอ)เอง, ภาธบ่ขึ้นอยู่ภับใผผู้ใด

[(ป. อิสฺสร/ส. อีศวร)+ภาว] [(P. issara/S. īśvara)+bhāva].

อิสริยะ [อิดสะอิ-] ນ. ถวามเป็นใหฐ่, ถวามเป็นเจ้า

(ป. อิสฺสริย/ส. อีศฺวรฺย) (P. issariya/S. īśvarya).

อิสริยะยิด [อิดสะอิ-] ນ. "ອิสริยยศ", ผู้มียศอันยิ่งใหฐ่

(ป. อิสฺสริยยส/ส. อีศฺวรฺยยศส) (P. issariyayasa/S. īśvaryayaśa).

อิสริยาพอน [อิดสะอิ-] ນ. "ອิสริยาภรณ์", เครื่องปะดับ (ข. ปฺรดาป่) เภัรฺตียิส

[(ป. อิสฺสริย/ส. อีศฺวรฺย)+อาภรณ] [(P. issariya/S. īśvarya)+ābharaṇa].

อิยะ, อิยิสภะ อ. มิถวามพายว่า "ภว่า", ใช้ติ๊มท้ายคำถุถบาม เพื่อภาธเปรียบเทียบ

(ป. -อิย, -อิยิสฺสก) (P. -iya, -iyissaka).

อิน 1. ນ. "ອินทร์", พระอินทร์, ผู้เป็นใหฐ่, เทอธาฐผู้เป็นใหฐ่ ในสวัธค์ชั้นดาวดึงส์

และ จาตุม (ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร) (P. inda/S. indra).

2. ນ. "ອิก", ฒี่ เช่น: "ธาฐิก" (ธาฐ+อิก) = ฒี่ฒฺวง (ป. อิก/ส. ฐก) (P. iṇa/S. ṛṇa).

3. ก. เอาใจใส่, เอาใจฉ่อย(ฉ่วย), นำพา, ดูแล (มักใช้ในภาธปะยิเสธ เช่น: บ่อิกัง ถือบ่เอาใจใส่ บั้นเอง) (ป./ส. อิทำ?) (P. inaṁ?/S. inaṃ?).

อินังพันทัง ก. "ອิกังพันธังๆ", เกั่ธอข้องกับฒี่

[(ป. อิตำ/ส. ฐตำ)+ฆนฺธ์] (P. iṇaṁbandhaṁ/S. ṛṇaṁbandhaṃ).

อิริยา ນ. อาภาธเคลื่อนไหว, กิริยา, ท่าทาง (ป. อิริยา/ส. อีรฺยา) (P. iriyā/S. īryā).

อิริยาบิด ก. "ອิริยบิถ", อาภาธ ดั่ง: ยืน, เดิน (ข. เยิธ, ฉ่เดิธ), นั่ง, นอน

[(ป. อิริยา/ส. อีรฺยา)+ปท] [(P. iriyā/S. īryā)+pada].

อิด 1. ນ. "ອิส", ฒี (ป. อิส, อิสฺส/ส. ฐฺกฺษ) (P. isa, issa/S. ṛkṣa).

2. อ. "ອิยก์" => อิก, อิยย์, หน้าธัก, เป็นที่พ่ใจ, หน้าปาตถุบา. ນ. ภาธบูชา, สิ่งสักภาธะบูชา

(ป. อิฏฺก/ส. อิษฺย) (P. iṭṭha/S. iṣṭa).

3. ນ. "ອิยกก์" => อิกก์; "อิยยก์" => อิยก์, ถือจี่ใช้ในภาธก่สั้างๆ.

(ป. อิฏฺกา/ส. อิษฺยกา) (P. iṭṭhakā/S. iṣṭakā).

4. ก. เมื่อย, อ่อนแธง, อ่อนกำลังลิง. บางเพื่อ ก่อ่าหัวสองคำ "อิดเมื่อย".

อิดสา 1. ก. "อิจฉา", บังเบ้ธด, ย้ามลืม เมื่อเห็นถินอื่นดีกว่าติน, บ่ย่ากให้ถินอื่นได้ดี แต่มิถวามพายเบิ่ากว่า "ธิสยา" ถ้าเห็ธบใส่สับสภฐต. ส่วน "อิจฉา" = ถวามย่าก, ถวามต้องภาธ, ถวามป่าตถุบา (ป./ส. อิจฺฉา) (P./S. icchā).

2. ນ. "อิสสา", อิธิบยา, ถวามหึงหวง, ถวามอิจฉาริษยา

(ป. อิสฺสา/ส. อีรฺษยา) (P. issā/S. īraṣyā).

อิดถะ (เบิ่ง อิด-2 ยู่เหิง) อ. อันย่ากได้, เป็นที่พ่ใจ (ป. อิฏฺก/ส. อิษฺย) (P. iṭṭha/S. iṣṭa).

อิดถะผิน ນ. "อิยกผล" => อิกผิล; "อิยยผล" => อิยผิล, ผิลอันย่ากได้, ผิลอันเป็นที่พ่ใจ

[(ป. อิฏฺก/ส. อิษฺย)+ผล] [(P. iṭṭha/S. iṣṭa)+bhala].

อิดถะถิม ນ. "อิยกาธิมต์", อิยยาลิมพน์", อาธิมต์ หรือ สิ่งที่หน้าปาตถุบา, สิ่งที่หน้าพ่ใจ ได้แก่ ลาภ, ยิส, สุข, สัธเสิล (ข. สธเสิธ) ซึ่งภิงกับอ้ามกับ "อนิยกาธิมต์"

(ป. อิฏฺกาธมฺมณ/ส. อิษฺยาลมฺพน) (P. iṭṭhāramṇa/S. iṣṭālambana).

อิดถี ນ. "อิตถี", สตธิ, แม่ญิง, ผู้ญิง (ป. อิตฺถี, ถี/ส. สฺตฺรี) (P. itthī, thī/S. strī).

อิดถีลิง ນ. "อิตถีลิงค์", สตธิลิงค์, เพสญิง, คำที่บอกว่าเป็นเพสญิง ในไอยาภ์ธต์

[(ป. อิตฺถี, ถี/ส. สฺตฺรี)+ลิงฺค] [(P. itthī, thī/S. strī)+liṅga].

อิดทิ ນ. "ฤทธิ์", อำนาจ (ข. อำตาจ) อันลักภสิทธิ์, ผิลสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ)

(ป. อิทฺธิ/ส. ฐทฺธิ) (P. iddhi/S. ṛddhi).

อิดทิปาติหาน ภ. "อิทธิปาฏิหาริย์", สะแดง (ข. สฺแผง, แสฺผง) ฤทธิ์ได้แบบอัตจัธย์ เช่น: ดำดิน, ขึนขึน, ล่องหิน

(ป. อิทฺธิปาฏิหาริย, ส. ฐทฺธิปฺราติหารฺย) (P. iddhipāṭihāriya/S. ṛddhiprātihārya).

อิดทิธิด ນ. "อิทธิฤทธิ์", อำนาจ (ข. อำตาจ) อันลักภสิทธิ์, ถวามสำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ)

(ป. อิทฺธิ+ส. ฐทฺธิ => อิทฺธิฐทฺธิ) (P. iddhi+S. ṛddhi => iddhiṛddhi).

อินยิ 1. ນ. "อินทธิย์", พระอินทร์, ผู้เป็นใหฐ่, เทอธาฐผู้เป็นใหฐ่ในสวัธค์ชั้นดาวดึงส์ และ จาตุม (ป./ส. อินฺท+อ+อิย => อินฺทฺริย) (P./S. inda+ra+iya => indriya).

2. ນ. "นิกอินทธิ", ชื่นิกใหฐ่ฒฺายฐนิด จำพอกแฒฺอ อามีอินปีกลุม เล้บ และ กิงเล้บแธง แธง ใช้ในภาธจับเหธื่อ (ป. อินฺทฺริ/ส. ไอนฺทฺริ) (P. indri/S. aindri).

① "นิกอินทธิหัวสินอล"; *orn. Haliaeetus leucoruphus* (Pallas),

② "นิกอินทธิดำ"; *orn. Ictinaetus malayensis* (Temminck),

③ "นิกอินทธิหัวไฒ่ขาว"; *orn. Aquila heliaca* (Savigny). อิงส์ (Fam.) Accipitridae.

3. ນ. "ปาอินทธิ" ชื่ปาทะเลขนาดใหฐ่; ยิกโต(ติอ)ย่างมานี้ 3 ฐนิด;

① "ปาอินทธิขี้ง"; *icht. Scomberomorus commerson* (Lacepède),

② "ปาอินทธิเม็ด" (จุด); *icht. S. guttatus* (Bloch & Schneider),

③ "ปาอินทธิแห่งลำ"; *icht. S. lineolatus* (Cuvier). อิงส์ (Fam.) Scombridae.

อินตา, อินทา ນ. พระอินทร์: มิถินจำนอนหน้อยเด้ธอ ที่เปี่ธนเสียงโต(ติอ) "ท" เป็น "ต"

(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร) (P. inda/S. indra).

อินทะขิน ນ. "อินทขิล", เสาเขื่อน, หฺักเมือง, ธ้ธถีปะตู: สิ่งภีดขวางทางของพระอินทร์

(ป. อินฺท+ขีล/ส. อินฺทฺร+กีล) (P. inda+khīla/S. indra+kīla).

อินทะนิน 1. ນ. "อินทนิล", สีเข้ธอดั่งพระอินทร์, สีแฒ้, "ต้นภาภะเลิา" หรือ ต้นอาเลิา ก่ว่า

[(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)+นีล] [(P. inda/S. indra)+nīla].

2. ນ. "อินทนิล" = ต้นภาภะเลิา, ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีม่วงแดง (หรือ สีชิมพู) ออกเป็นช่อตั้งชื่ แก่น และ ใบใช้เธัดย่าได้;

"ต้นภาภะเลิา"; *bot. Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers. อิงส์ (Fam.) Lythraceae.

อินทุ ນ. พระจันทร์ (ป./ส. อินฺทุ) (P./S. indu).

อิริยาบิด ນ. "อิริยาบิถ", อิธยาบิถ, อาภาธที่ต่างภายอยู่ในท่าใดหนึ่ง เช่น: ยืน, ย่าง, นอน, นั่ง

[(ป. อิริยา/ส. อีรฺยา)+ปถ] [(P. iriyā/S. īryā)+patha].

อิสาน ນ. ทิสตาเอ้นออกเฉียงๆ (ข. ฉฺเวง, เสฺวง) เหนือ, ทิสตาเอ้นออกเบื้องซ้าย

(ป. อิสาน/ส. อีศาน) (P. īsāna/S. īśāna).

อิสวน ນ. "อิตวธ", "อิตวธย์", ผู้เป็นใหฐ่, เทพเจ้า, พระเจ้าอิงค์สำคัล (ข. สำขาบ่) อิงค์หนึ่ง

ຂອງສາສນາພຣາຫມ໌ = Fr. Brāhmaṇisme/En. Brāhmaṇism

① (ປ. ອິສ̣ສ/ส. อิศฺวร) (P. issara/S. īśvara).

② (ປ. ອິສ̣ສິຍ/ส. อิศฺวรฺย) (P. issariya/S. īśvarya).

ອຸກ 1. ອ. "ອຸຄ໌" => ອຸຄ, ອຸຄຣ໌, ຣ້າຍ, ມີອຳນາຈ (ຂ. ꩻꩫꩀ), ຍິ່ງໃຫ່ຽ

(ປ. ອุคฺค/ส. อุคฺร) (P. ugga/S. ugra).

2. ອ. ອາຣົມ໌ (ส. อาลมฺพน) ບໍ່ຄ່ອຍດີ, ຈິຕໃຈຫງຸດຫງິດ, ອັ່ງໃນຫົວໃຈ.

ອຸກກາ ນ. ຫອນໄຟ (ป. อุกฺกา/ส. อุลฺกา) (P. ukkā/S. ulkā).

ອຸກກາປາຕ ນ. "ອຸກກາປາຕ", ກ້ອນຫີນທີ່ລອຍຢູ່ໃນອວກາສ (ส. อวกาศ), ກາຣຕົກຂອງຫອນໄຟ

[(ป. อกฺกา/ส. อุลฺกา)+ปาต] [(P. ukkā/S. ulkā)+pāta].

ອຸກກິດ ອ. "ອຸກກິຟ໌" => ອຸກກິຖ, ສູງສຸດ

(ป. อุกฺกฏฺฐ/ส. อุตฺกฤษฺฏ) (P. ukkaṭṭha/S. utkarṣṭa).

ອຸກສະກັນ ອ. "ອຸຄ໌ສກັຣຈ໌?" => ອຸກສກັຣຈ໌, ຣ້າຍແຮງ, ຣ້າຍກາຈ, ເໜືອເຫຕ; ไทย์เอ๊ะนเป็น

ອຸกฉกรรจ์: ไทย์ก่ขอกว่า ข่รู้ที่มา, แต่เมื่อเบิ่งแล้อ อาจมาจาก ดั่งลุ่มนี้:

[(ป. อุคฺค/ส. อุคฺร)+ป. สกฺกจฺจ] [(P. ugga/S. ugra)+P. sakkacca].

ອຸກອາດ ก. "ອຸກອาจ", ก้าเธ็ดผิดโดยบ่ย้ำนใด, ล่อๆเกิน, ธะธาม. น. ໜึ่ง, โต(ติอ)ลินเด้ะอ, สำคัล (ข. สံอาม่), ดิเลิส (ข. เลิซา), พิเสส, ที่หนึ่ง, ยิ่งใหจ่

① [(ป./ส. เอก)+ข. อาจ => อุกอาจ?] [(P./S. eka)+Kh. uk-āc "uk-ācch"?].

② [(ป. อุคฺค/ส. อุคฺร)+ข. อาจ?] [(P. ugga/S. ugra)+Kh. ukh-āc "ukh-ācch"?].

ອຸกโกส น. "ອຸกโกส", ภึกก้อๆ, ป่าอธ้อๆ

(ป. อุกฺโกส/ส. อุปฺโกศ) (P. uggahosa/S. udghoṣa).

ອຸกหะ [อุกกะ-] น. "ອຸกหะ" => ອຸกหะ, กาธเล่ำเธ็ธน, กาธธ่ำเธ็ธน. อ. เจนใจ

(ป. อุคฺคหา/ส. อุปฺคฺรหา) (P. uggaha/S. udgraha).

ອຸกหนิมิต [อุกกะหะนิมิตตะ-] น. "ອຸกหนิมิตต์" => ອຸกหนิมิต, อาธึมต์ (ส. อาลมฺพน) ที่เจนใจ เป็นอิธิ ขอๆผู้ผ่ๆ ภสึกชำนาญ จินธูปที่ติบผ่ๆอยู่นั้นติดตา เถิๆแม่บหลับตา ธูปนั้นก็ยังปาภิยเป็น เถื่อๆพายอยู่: "นิมิต" = เถื่อๆพาย, ลาๆ, เหตุ

[(ป. อุคฺคหา/ส. อุปฺคฺรหา)+นิมิตฺต] [(P. uggaha/S. udgraha)+nimitta].

ອຸสุพธาด [-สุพะ-] น. "ອຸสุภธาฮุ", "อฐบภธาฮุ", ผลาๆอ

[(ป. อุสภา/ส. อฐษภา)+ธาฮุ] [(P. usabha/S. vṛṣabha)+rāja].

ອຸสา 1. น. "ອຸสา", อุบา, แสงเงินแสงคำ, เวลาธุ่งเช้ๆ (ป. อุสา/ส. อุษา) (P. usā/S. uṣā).

2. น. ชิ้น (ชวา. อุสา) (Javā. usā).

ອຸสาโยภ น. "ອຸสาโยค", เวลาใก้จะแจ้ๆ [(ป. อุสา/ส. อุษา)+โยค] [(P. usā/S. uṣā)+yoga].

ອຸสวะ [อุสสะ-] อ. ภาธฉลอๆ (ข. ฉฺลๆ), ภาธธื่นเธิ้ว, ภาธหุ้มม่อนชื่น, มห่ำธสิพ, มโหธสิพ

(ป. อุสฺสว/ส. อุตฺสว) (P. ussava/S. utsava).

ອຸสุ น. "ອຸสุ", ธนู, หัๆไม้, เถื่องยิๆ (ป. อุสุ/ส. อิษุ) (P. usu/S. iṣu).

ອຸสุภาม น. "ອຸสุภาธ", อิขุภาธ, ช่ำๆเธ็ดธนู

[(ป. อุสุ/ส. อิษุ)+ภาธ] [(P. usu/S. iṣu)+kāra].

ອຸสุบ, ອຸสิบ (ถึกับกับ อุสอะ ยู่เหิๆ) 1. น. "ອຸสิภ" หุ "อฐบิภ", ๆิอเฌิภ หุ ๆิอโต(ติอ)ผู้

(ป. อุสภา/ส. อฐษภา, ฐษภา) (P. usabha/S. vṛṣabha, ṛṣabha).

2. น. "ອຸสิภ", ชื่มาตตๆ(มาตธา)อัดแหภถอามยาวอยองิมเด้ธสมัยบูธาต = 20 ยัยภิ = 1 ถาอุต (ปะมาต 35 อๆ) (ป. อุสภ) (P. usabha).

ອຸสม น. "ອຸสม", อุขมัน, อายอุ่น, ถอามธ้อน, ธะถู (ส. ฐษฺ) ธ้อน; แปๆเป็น "อ่ธสุม" ก็มิ

(ป. อุสุม/ส. อุษฺมนฺ) (P. usuma/S. uṣman).

ອຸชุ อ. "ອຸชุ", ชื่, ภึๆ (ส. ๆฺชฺ); แปอ่า "ออบอุอบ" ก็มิ (ป. อุชุ/ส. ฐชุ) (P. uju/S. ṛju).

ອຸดิม อ. สูงสุด, ยิ่ๆ, เลิส (ข. เลิซา), มิพาภ หุ ให้พาภาหญ่าย, มาภหญ่าย, มาภมาย

(ป./ส. อุตฺตม) (P./S. uttama).

ອຸดอบ อ. "ອຸดံธ", ฝ่ายเหือ, ทิสเหือ, อ้างซ้าย (ป./ส. อุตฺตร) (P./S. uttara).

ອຸด 1. อ. "ອຸจ์" => ອຸจ, สูๆ, ธะหึๆ (ป./ส. อุจฺจ) (P./S. ucca).

2. ก. อัด, อัดธู, ใช้สิ่งใดหนึ่งอัดธู.

ອຸดจาธะ น. "ອຸจจาธะ", อี้, อาจิม (ป./ส. อุจฺจาร) (P./S. uccāra).

ອຸดสาหะกัม [-กำ] น. "ອຸดสาหะกัมม์", ภาธผลิตสิ่งของๆให้เป็นสินค้า, ภาธผลิตด้อยเถื่องจักธ์

(ป. อุสฺสาหกมฺม/ส. อุตฺสาหกรฺม) (P. ussāhakamma/S. utsāhakarma).

ອຸดจาธะมัภ น. "ອຸจจาธะมัคค์" => อุจจาธะมัค, ธูหอาธ, ธูอี้, ธูภั้ม ก่อ่า

[อุจฺจาธ+(ป. มคฺค/ส. มารฺค)] [uccāra+(P. magga/S. mārga)].

ອຸดสา อ. ขาภขั่น, ผยายาม, ขยันพั่นเผ้ธธ, อิดทึน; ส่อนใหจ่อ่าแต่ "อิตสาห์"

(ป. อุสฺสาห/ส. อุตฺสาห) (P. ussāha/S. utsāha).

ອຸดสุ น. "ອຸจฉุ", อ้อย (ป. อุจฺฉุ) (P. ucchu).

ອຸดเสด น. "ອຸจเฉท", ขาดสั้น, สูล (ป./ส. อุจฺเฉท) (P./S. uccheda).

ອຸดเสดทิดถิ น. "ອຸจเฉททิยภิ" => อุจเฉททิภิ, ถอามเห็นอ่าตายแล้อสูล

[ป. อุจฺเฉท+(ป. ทิฏฺฐิ/ส. ทฤษฺฏิ)] [P. uccheda+(P. diṭṭhi/S. dṛṣṭi)].

ອຸตมะ [อุดตะ-] อ. อุดิม, สิมบูธต์, สูงสุด, ปะเสิภ, มากมาย, หญ่ายย่าๆ

(ป./ส. อุตฺตม) (P./S. uttama).

ອຸตธะ [อุดตะ-] น. ฝ่ายเหือ, ทิสเหือ, หางเหือ (ป./ส. อุตฺตร) (P./S. uttara).

ອຸตธะภุธุ [อุดตะ-] น. "ອຸตธภุธุ", หอิปฝ่ายเหือ, บ่อนสุขสบายตามถอามเห็นของถินบูธาต

(ป./ส. อุตฺตรกุรุ) (P./S. uttarakuru).

ອຸตธะนิภาย [อุดตะธะ-] น. "ອຸตธนิภาย", นิภายฝ่ายเหือขอๆสาสนาพุทธ์ เอ็นอ่า "มหายาน"

(ป./ส. อุตฺตรนิกาย) (P./S. uttaranikāya).

ອຸตธาสิๆ [อุดตะธา-] น. "ອຸตธาสิงฆ์", ผ้าถุมกับหาอของภิกขุ(-ขุ)

[อุตฺตรา+(ป. สงฺฆาฏิ/ส. สංฆาฏิ)] [uttara+(S. saṅghāṭi/S saṃghāṭi)].

ອຸตธิมะนุสทัม [อุดตะธิมะนุดสะทำ] น. "ອຸตธิมนุสธัมม์", ถุดอับยอดยิ่ๆ หุ ธัมม์อับสูงสิ่งขอๆถิน ถึ ซานสมาบัติ [อุตฺตริ+(ป. มนุสฺสธมฺม/ส. มนุษฺยธรฺม)]

[uttari+(P. manussadhamma/S. manuṣyadharma)].

ອຸตุ 1. อ. สบาย, บ่ภังอิล. เช่น: "นอนอุตุ" แปอ่า นอนสบาย (ป. อุตุ) (P. utu).

2. น. ธะถู (ป. อุตุ/ส. ฐตุ) (P. utu/S. ṛtu).

ອຸทกะ [อุทะ-] น. อุทกะ, อุทิภ, น้ำ (ป./ส. อุทก) (P./S. udaka).

ອຸทกะสาด [อุทะ-] น. "ອຸทกสาตถ์(-ลาสตธ์)", อุทิภสาตถ์(-ลาสตธ์) ก็อ่า, อิชาภล่าอเถิๆขนาด และ ตำแหน่ๆของน้ำ และ ทะเล

[อุทก+(ป. สตฺถ/ส. ศาสฺตร)] [udaka+(P. sattha/S. śāstra)].

ອຸทกะหาธา [อุทะ-] น. "ອຸทกธาธา", สายน้ำ (ป./ส. อุทก+ธาธา) (P./S. udaka+dhārā).

ອຸทกะผัย [อุทะกะไผ] น. "ອຸทกภัย", อุทิภภัย, ภัยที่เภิดจาภน้ำ

(ป./ส. อทก+ภย) (P./S. udaka+bhaya).

ອຸทัย [-ไท] น. ภาธขึ้น, ภาธออภภา ขอๆตาเอ้นในยามเช้ๆ (ป./ส. อุทย) (P./S. udaya).

ອຸทยาน [อุทะ-] น. "ອຸดทิยาน", สอน: ลินลาอส่อนฆูงๆฆูาย อ่า "อุด-ทิ-ยาน", ส่อนลินไทย์ อ่า อุทยาน ตามสับสภฐต 100%

(ป. อุยฺยาน/ส. อุทฺยาน) (P. uyyāna/S. udyāna).

ອຸทาน 1. อ. สูง, เลิส (ข. เลิซา), ยิ่งใหจ่ (ส. อุทาร) (S. udāra).

2. น. เสัธๆ หุ คำเอ้ำ ที่สั่นออกไปในเวลาตินใจ หุ ดีใจ (ป./ส. อุทาน) (P./S. udāna).

3. น. ชื่ลัมภิธ์ในพุทธสาสนา 1 ใน 9 ส่วน ชึ่งเอ็นอ่า "นวังคสัตถุสาสน์"

(ป. อุทาน) (P. udāna).

ອຸทาหอน น. "ອຸทาห์ธต์", โต(ติอ)ย่าๆ, ภาธอ้าๆอิๆ, ภาธยิภข็นให้เห็น

(ป./ส. อุทาหรณ) (P./S. udāharaṇa).

ອຸทิด ภ. "ອຸทิสส์" => อุทิส, อุทิสย์, ฉะเผาะ (ข. ฉฺไฃะ), เจาะจิๆ, แผ่ส่อนบุลให้แก่ผู้ที่ ตายไปแล้อ (ป. อุทฺทิสฺส/ส. อุทฺทิศฺย) (P. uddisaya/S. uddiśaya).

ອຸทุมผอม น. "ອຸทุมพ์ธ", ติ้นพ๊ากเถื่อ (ป./ส. อุทุมฺพร) (P./S. udumbara).

"ติ้นพ๊ากเถื่อ"; *bot. Ficus racemosa* L. อิๆส์ (Fam.) Mosaceae.

ອຸเทด น. "ອຸเทสน์" => อุเทสน์, อุเทศน์, ภาธยิภข็นสะแดๆ (ข.สฺแยๆ, แสฺยๆ), ภาธยิภข็นชี้ แจๆ (ป. อุทฺเทสน/ส. อุทฺเทศน) (P. uddesana/S. uddeśana).

ອຸทอน 1. น. "ອຸทำธ", ท้อๆ, ธ่อมท้อๆ. อ. มิแม่เถ้ะอกับ (ป./ส. อุทาร) (P./S. udara).

2. น. "สาลอุทธံธต์", สาลต่ำจากสาลชั้นต้น. ก. ข่ให้ติดสิมใหม่ในสาลสูๆ, ธื้อภกแล้อเธ็ดใหม่

(ป./ส. อุทฺธรณ) (P./S. uddhāraṇa).

ອຸบา น. "ອຸตตา" => อุตๆ, อูธตาๆ, อิบแภะ (ป. อุตฺตา/ส. อูรฺตา) (P. uṇṇā/S. ūrṇā).

ອຸบาบาพี น. "ອຸตตาบาภี" => อุตาบาภิ, อูธตาบาภิ, แมๆมุม

(ป. อุตฺตาบาภี/ส. อูรฺตาบาภี) (P. uṇṇānābhī/S. ūrṇānābhi).

"แมๆมุม"; *ento. Oxyopes javanus* (C.L. Koch). อิๆส์ (Fam.) Oxyopidae.

ອຸบาโลม น. "ອຸตาโลม", อูธตาบาโลม, อิบถ้อ, อิบที่ยู่ธะหว่าๆถ้อ, เถื่องพายธูปย่าๆหนึ่ๆ

[(ป. อุตฺตา/ส. อูรฺตา)+ป. โลม) [(P. uṇṇā/S. ūrṇā)+P. loma].

ອຸบโลก น. "ອຸลโลจ", เถื่องภั้บอ้าๆเหิๆ, เผดาบ (ป./ส. อุลฺโลจ) (P./S. ulloca).

ອຸบโลละ น. "ອຸลโลละ", ถื้บ, ถอามปั่นป่วน ถอามขุ่นธาบถาบ (ป./ส. อุลฺโลล) (P./S. ullola).

ອຸบหะ อ. "ອຸตหะ", ธ้อบ, อุ่บ (ป. อุตฺห/ส. อุษฺต) (P. uṇha/S. uṣṇa).

ອຸນຫະພູມ ນ. "ອุณหภูมิ", ถ้าน ที่ อันดับ (ข. อนฺผาป่) ถอามร้อน และ เป็นขอๆอากาส

[(ป. อณฺหา/ส. อุษฺณ)+ภูมิ] [(P. uṇha/S. uṣṇa)+bhūmi].

ອຸນຫາກາບ ນ. "อุณหากาธ", อากาธร้อน ที่ อากาสร้อน

[(ป. อุณฺหา/ส. อุษฺณ)+อากาธ] [(P. uṇha/S. uṣṇa)+ākāra].

ອຸນຫິสวิຊัย [-หิดสะวิไส] น. "อุณหิสวิชัย", บิหสูตม์บต์ถาถาอุณหิสวิชัย (ถาถาภับไอ้บี่ให้ตายไอ)

[(ป. อุณฺหีสฺส/ส. อุษฺณีษ)+วิชย] [(P. uṇhissa/S. uṣṇīṣa)+vijaya].

ອຸນຫິด น. "อุณหิส", ขอบพ้า, มุงภุบ, ภกุธภักษ์

(ป. อุณฺหีส/ส. อุษฺณีษ) (P. uṇhīsa/S. uṣṇīṣa).

ອຸบัด น. "อุบัตติ" => อุบัติ, กาธเกิด (ข. ผิด, ภำเกิด) ขึ้น, เหตุที่เกิดขึ้น. ก. เกิดเหตุ

(ป. อุปฺปตฺติ/ส. อุตฺปตฺติ) (P. uppatti/S. utpatti).

ອຸบาสิกา น. ผิงผู้นับถือพระพุทธสาสบาย่างพั้นถิง (ป./ส. อุปาสิกา) (P./S. upāsikā).

ອຸบาสิก น. ชายผู้นับถือพระพุทธสาสบาย่างพั้นถิง (ป./ส. อุปาสก) (P./S. upāsaka).

ອຸบาย น. วิธี, หิบหาๆ, ช่องหาๆ, กิล, มายๆ (ป./ส. อุปาย) (P./S. upāya).

ອຸบาด 1. น. "อุบาท", กาธบังเกิด (ข. ผิด, ภำเกิด), กาธกำเนิด. มักใช้เป็นส่วนห้ายของคำ

สมาส เช่น: พุทธาบาท, พุทธุบาท (ป. อุปฺปาท/ส. อุตฺปาท) (P. uppāda/S. utpāda).

2. อ. "อุบาท", อัปปิย์, จัญไธ (ข. จญ์ไธ => ท. จัญไร), บ่เป็นมุงคุล

(ป. อุปทฺทว/ส. อุปทฺรว) (P. upaddava/S. upadrava).

ອຸเบกขา น. "อุเบกขา(-ขๆ)", ถอามมีใจเป็นกาๆ

(ป. อุเปกฺขา/ส. อุเปกฺษา) (P. upekkhā/S. upekṣā).

ອຸบิน น. "อุบิล", ถอกบิอ (ป. อุปฺปล/ส. อุตฺปล) (P. uppala/S. utpala).

"ถอกบิอ"; *bot. Nelumbo nucifera*. อิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

ອຸโบสิด น. "อุโบสิถ", สิม, กาธสูตปาติโมกข์ หุภๆเถิ่งเดือน, กาธธักขาสิล 8 ขอๆถงัทัสถ์

(ป. อุโปสถ/ส. อุโปษธ, อุโปษถ) (P. uposatha/S. upoṣadha, upoṣaṇa).

ອຸป- [อุบปะ] เป็นคำปะกอบ (ข. ឧបៈ/มอญ. ဥပ) พ้าคำสัพท์ที่มาจาภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฤต = เอ้ำไป, ใก้, ธอๆ ถั่ว: อุปธาตุ = ธอๆเจ้าชีวิต, อุปนายิก = ธอๆนายิก

(ป./ส. อุป-) (P./S. upa-).

ອຸปกัม [อุบปะกำ] น. "อุปกัมม์", กาธเอ้ำใก้, กาธตั้งต้น, ถอามพยายาม

[อุป+(ป. กมฺม/ส. กรฺม)] [upa+(p. kamma/S. karma)].

ອຸปกาธะ [อุบปะ-] น. กาธขุ่อย(ขุ่วย)เหงื่อเก็อกูล, กาธอุดหนุน

(ป./ส. อุปการ) (P./S. upakāra).

ອຸปกาธิ [อุบปะ-] น. ผู้ขุ่อย(ขุ่วย)เหงื่อ, ผู้อุดหนุน (ป./ส. อุปการิ) (P./S. upakārī).

ອຸปกอบ [อุบปะ-] น. "อุปกรณ์", เถื่องมื, เถื่องใช้, กาธสิ่งเสิม, สิ่ง ที่ หิบหาๆเลี้ยงชีวิต

(ป./ส. อุปกรณ) (P./S. upakaraṇa).

ອຸปกิเลด [อุบปะกิเลด] น. "อุปกิเลส", เถื่องทำใจให้เสื้าหมองๆ มี 16 ย่าๆ

[อุป+(ป. กิเลส/ส. กฺเลศ, ผาฺลศ)] [upa+(P. kilesa/S. kleśa)].

ອຸปสัภ [อุบปะ-] น. "อุปสัคค์" => อุปสัค, สิ่งที่เอ้ำไปยัดย้องๆ, ถอามยัดย้องๆ, ถอามลำบาภ, เถื่องภิดภั้น, อันตธาย, เถื่องยัดยองๆ [อุป+(ป. สคฺค/ส. สรฺค)] [upa+(P. sagga/S. sarga)].

ອຸปสัมบิด [อุบปะ-] ก. "อุปสัมบิท", กาธบวชเป็นภิกขุ(-ขุ) (ป. อุปสมฺปทา) (P. upasampadā).

ອຸปชุๆ [อุบปะ-] น. "อุปัชฌาย์", ภิกขุ(-ขุ) ผู้บวชให้ภุลบุตใบพระพุทธสาสบา

(ป. อุปชฺฌาย/ส. อุปาธฺยาย) (P. upajjhāya/S. upādhyāya).

ອຸปยุวะธาด [อุบปะ-] น. "อุปยุวธาช", ตำแหน่งชั้นเจ้าอิงค์เป็นธัชฆายาท ซึ่งจะได้สืบธาชสิมบัติต่ไป เธ็อกอ่าๆ พระอุปยุวธาช ที่ เยิาวธาช ที่ โยวธาช

(ป./ส. อุปยุวราช) (P./S. upayuvarāja).

ອຸปถัม [อุบปะถำ] น. "อุปัตถัมภ์" => อุปถัมภ์, กาธค้ำชู, เถื่องค้ำ. ก. อุดหนุน, ขุ่อย(ขุ่วย)เหงื่อ

(ป. อุปตฺถมฺภ/ส. อุปสฺตมฺภ) (P. upathambha/S. upastambha).

ອຸปถัมพิก [อุบปะถำ-] น. "อุปถัมภิก", ผู้ค้ำชู, ผู้ค้ำจุน, ผู้เลื้องดู, ผู้สนับสนุน, ผู้ขุ่อย(ขุ่วย)เหงื่อ

[(ป. อุปตฺถมฺภ/ส. อุปตฺสมฺภ)+ก] [(P. upatthambha/S. upastambha)+ka].

ອຸปถาก [อุบปะ-] น. "อุปัฏฐาก" => อุปภาก, ชายที่เป็นผู้อุปถัมภ์บำธุๆพธะสิๆพ์สามเภธ

(ป. อุปฏฺฐาก/ส. อุปสฺถายก) (P. upaṭṭhāka/S. upasthāyaka).

ອຸปถายิกา [อุบปะ-] น. "อุปัฏฐายิกา" => อุปภายิก, ผิงที่เป็นผู้อุปถัมภ์บำธุๆ (ข. ปฺอุ, ป็อุๆ, ปมฺธุๆ) พธะสิๆพ์สามเภธ (ตธามเภธ)

(ป. อุปฏฺฐายิกา/ส. อุปสฺถายิกา) (P. upaṭṭhāyikā/S. upasthāyikā).

ອຸปเทด [อุบปะ-] น. "อุปเทสน์", กาธสั่งสอน, กาธแนะนำ, กาธชี้แจๆ

[อุป+(ป. เทสน/ส. เทศน)] [upa+(P. desana/S. deśana)].

ອຸปัทวะ [-ปัดทะ-] น. "อุปัททวะ" => อุปัทวะ, ถอามอัปปิย์, ถอามจัญไธ (ข. จญ์ไธ => ท. จัญไร), อันตธาย, ถอามยัดย้องๆ: "อุบาทว์" ภำเอ้ธุน

(ป. อุปทฺทว/ส. อุปทฺรว) (P. upaddava/S. upadrava).

ອຸปัทวันตธาย [-ปัดทะวันตะ-] น. "อุปัททวันตธาย" => อุปัทวันตธาย, สิ่งอุบาทว์ และ อันตธาย ต่าๆๆ [(ป. อุปทฺทว/ส. อุปทฺรว)+อนฺตราย] [(P. upaddava/S. upadrava)+antarāya].

ອຸปทิม [อุบปะ-] น. "อุปทิม", ภามโธถ, โธถที่เกิด (ข. ผิด, ภำเกิด) จาภแม่ผิๆ

(ป. อุปทม) (P. upadama).

ອຸปนัย [อุบปะไน] น. "อุปนัย", วิธีภาธใช้เหตุผิล ที่เกิด (ข. ผิด, ภำเกิด) จาภส่วนย่อยไปหาส่วนธวม(ธอม); "อุปนัย" ถอามพายภิๆกับอ้ามกับคำว่า "นิธนัย"

(ป. อุปนย ≠ นิธนย) (P. upanaya ≠ niranaya).

ອຸปนิกขิด [อุบปะ-] ก. "อุปนิกขิตต์" => อุปนิกขิต, เม้ธูมไว้, ธักขาไว้, ถิบสอดแฉม

(ป. อุปนิกฺขิตฺต/ส. อุปนิกฺษิปฺต) (P. upanikkhitta/S. upanikṣipta).

ອຸปนิสัย [อุบปะนิไส] น. ถอามปะพึติที่เถียติดมาในสันดาบ (ป. อุปนิสฺสย) (P. upanissaya).

ອຸปนิสัด [อุบปะ-] น. "อุปนิสัท", ถัมภิธ์ภล่าอด้อยลัทธ์พธาหมต์ ถือว่าสิ่งทั้งผุายย ออภมาจาภ "ปธมาตมัน" ถื "พระพธิห์ม" (ป. อุปนิสห/ส. อุปนิษท) (P. upanisada/S. upaniṣada).

ອຸปผัด [อุบปะ-] ภ. "อุปผัทธ์", เนื่องๆ, เนื่องภัน. อ. ที่เนื่องภัน

(ป./ส. อุปพทฺธ) (P./S. upabaddha).

ອຸปพัน [อุบปะ-] น. "อุปพันธ์", ภาธติดต่, ภาธธ่อม(ธอม), เยื่อใย, เถื่องผูภพัน

(ป./ส. อุปพนฺธ) (P./S. upabandha).

ອຸปโพภ [อุบปะ-] ภ. "อุปโภค", ใช้สอย (ป./ส. อุปโภค) (P./S. upabhoga).

ອຸปไม [อุบปะ-] น. "อุปไมย์", สิ่งที่ถอธจะหาสิ่งอื่นมาเปียบ, สิ่งที่ถอธเปียบได้ มักใช้ในปโยคที่มีภาธเปียบเทียบยู่ท้าย อุปมา ถั่งว่า; "เธื่องนี้อุปมาสันใด อุปมัยก์สันนั้น"

(ป. อุปเมยฺย; ป./ส. อุปมา) (P. upameyya; P./S. upamā).

ອຸปมา [อุบปะ-] ภ. อ้างเอิๆมาเปียบเทียบ, เปียบเทียบกับ (ป./ส. อุปมา) (P./S. upamā).

ອຸปมาน ภ. เปียบเทียบสิ่งที่มีลักขถะถ้ายถึกัน (ป./ส. อุปมาน) (P./S. upamāna).

ອຸปธาถา [อุบปะ-] ภ. เธ็ดให้มีมิลหิน, เธ็ดให้ดำ (ป./ส. อุปธาก) (P./S. uparāga).

ອຸปธาด [อุบปะทาด] น. "อุปธาช", ตำแหน่งเจ้า, ผู้ธอๆเจ้าแผ่นดิน เธ็อกอ่า เจ้ามหาอุปธาช

ที่ เจ้าอุปธาช, ตำแหน่งธอๆเจ้าเมือๆ. บุธาถว่า "อุปธาถ" (ป./ส. อุปราช) (P./S. uparāja).

ອຸปโลภ [อุบปะโลก] น. ภำถึ "อัปโลกน์", ภาธยิภย่กับขึ้น ที่ ภาธแต่งตั้งกับขึ้นมาเองๆ

(ป. อปโลกน) (P. apalokaṇa).

ອຸปาจาม, ອຸปาจาธะ น. "อุปาจาธ", บ่ธิเองถบ้อยๆ, ใก้, ที่ใก้ (ป. อุปจาร) (P. upacāra).

ອຸปาติภะ ภ. เกิด (ข. ผิด, ภำเกิด) ขึ้นเองๆ ถั่ง พอภเทอดๆ

(ป. อุปฺปาติก, โอปฺปาติก) (P. uppātika, oppātika).

ອຸปาทยาย [-ทะยาย] (ถำเถ็ธอกับภัย อุปธา ยู่เหิๆ).

ອຸปาทาน น. "อุปาทาน", ภาธถือมั่นด้อยอำนาจ (ข. อำดาจ) กิเลส

(ป./ส. อุปาทาน) (P./S. upādāna).

ອຸปาทะนา น. "อุปาทนา", เกิบ (ป./ส. อุปาทาน) (P./S. upāhana).

ອຸภัย [-ไพ] อ. "อุภัย", ทั้งสอๆ, ทั้งคู่ (ป./ส. อุภย) (P./S. ubhaya).

ອຸโมๆ น. "อุโมงค์", ทางใต้ดิน, ป่องในภูเอิา (ป. อุมฺมงฺค) (P. ummaṅga).

ອຸธะ, ອຸธา 1. น. เอิภ, อิภ (ป. อุธ/ส. อุธสฺ) (P. ura/S. uras).

2. น. แภะโต(ติ๋อ)แม่ (ส. อุธา, อุธฺตา) (S. urā, ūrṇā).

ອຸธะเถน น. "อุธเรนห์", อุธเรนหธ์, ผลาบาถ

[ป. อุธถ+(ป. อินฺท/ส. อินฺทฺร)] [P. uraga+(P. inda/S. indra)].

ອຸธะมะ น. "อุธภะ", อุภภะ, แภะโต(ติ๋อ)ผู้ (ป. อุตฺต/ส. อุธภ) (P. uṇṇa/S. uraṇa).

"แภะ"; *zoo. Ovis aries* Linnaeus, 1758. อิงส์ (Fam.) Bovidae.

ອຸธะพิ น. "อุธพิ", แผ่นดิน, ที่ภว้างใหจ่ ถื โลภ (ส. อุรฺวี) (S. urvī).

ອຸริๆอุตัๆ น. ลิงขบาดใหจ่ มี 2 พันธุ์ย่อย ถั่งนี้;

① "ลิงสุมาตธา"; *zoo. Pongo abeli* Lesson. อิงส์ (Fam.) Pongidae.

② "ลิงบอร์เน้ธว"; *zoo. Pongo pygmaeus* Linn. อิงส์ (Fam.) Pongidae.

ອຸธัดสัด น. "อุธัจฉัท", เภธาะ (ภเธาะ) (ข. ภฺไธะ, ไภฺธะ), เถื่องภำบังพ้าเอิภ

(ป. อุธจฺฉท/ส. อุธศฺฉท) (P. uracchada/S. uraśchada).

ອูธุ น. โถบขา, ขาอ่อน. อ. ใหจ่, ยิๆใหจ่, เฉิส (ข. เฉิฅ), ปะเสิภ (ป./ส. อูรุ) (P./S. ūru).

ອุธิด น. "โอธิส", ลูภ, ผู้เกิด (ข. ผิด, ภำเกิด) จาภอิภ

(ป. โอธส/ส. เอาธส) (P. orasa/S. aurasa).

ອຸ່ໄຣ ນ. (ภอน) ຄ໋ำ (ส. อุไร) (S. urai).

ເອລາລຸກ ນ. "ເອลาลุภ", ฟาภอี (ป. เอลาลุภ) (P. elāḷuka).

"ฟาภอี"; *bot. a) Cucurbita pepo, b) C. moschata, c) C. maxima* (L.).

อิวส์ (Fam.) Cucurbitaceae.

ອຸລກะมะนิ [อุนละ-] น. "อุลกะมกี", อุภกาขาตที่เอิามา "เจ้ธธะไม" เธ็ดเป็นเถื่องปะถับ (ข. ปฺธตาป่) [(ป. อุภฺภ/ส. อุลฺภ)+มณิ] [(P. ukka/S. ulka)+maṇi ≈ En. tektite].

ອຸลปะนะ [อุนละ-] น. "อุลปนะ" กาธภล่าออ้าๆ, กาธเธ้ธภธ้อๆ (ป. อุลฺลปน) (P. ullapana).

ອຸลาม อ. "โอสาธ", ใหธ่โต, โอโฬา, ภอ้างฮอางๆ, ยิ่งใหธ่: ขางเพื่อ ก๋อ่า "เอิาหาธ" ตาม สันสภฐต (ป. โอฬาธ/ส. เอาฬาธ => เอิาหาธ) (P. oḷāra/S. auḍāra => audāra).

ອຸลาหะนะ น. "อุสาหนะ", ป่าฮ้า (ป. อุลาหน) (P. uḷāhana).

ອຸลิด น. "อุลิส", ฟากโม (ป. อุลิส, ติปุส ≈ ข. โอวลึภ) (P. ulisa, tipusa ≈ Kh. ovaḷeuk).

"ฟากโม"; *bot. Citrulus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai. อิวส์ (Fam.) Cucurbitaceae.

ອຸลูกะ (ค๋ำเดือฮภับภับ อุลูโภ ยู่ลุ่มบ๊ี).

ອຸลูโภ น. บิภเค้ำตาแมอ; "ฟังยิบอุลูโภธ้อๆ เธ็ธๆถตาเป้ำป่า" (สิบซัย) (ป./ส. อุลูภ) (P./S. ulūka).

"บิภเค้ำตาแมอ"; *orn. Athene brama.* อิวส์ (Fam.) Strigidae.

ອຸลิบ น. (ธาซา) "พธะอุลิพ", ธะดู (ส. ฬดฺ), ห้อๆ ซึ่ ลัธภ์; สันสภฐิต แปอ่า= "แธ่ห้มลูภ" (ส. อุลฺฆ, อุลฺอ) (S. ulba, ulva).

ອูด น. "อูยภ์" => อูภ, สัต(สัตอ์)สี่ตีนซุนิดหนึ่ๆ ใอ้เป็นฟาหนะในเขตหะเลซาย (ข. ฮฺธาย) (ป. โอฏฺภ/ส. อุษฺฆธ) (P. oṭṭha/S. uṣṭra) มี 2 ซุนิด:

① "อูภหอภเถือฮ"; *zoo. Camelus dromedarius* Przewalski. และ

② "อูภสองหอภ"; *zoo. C. ferus* Linn. อิวส์ (Fam.) Camelidea.

ເອ໊ัด อ. หนึ่ๆ, ใอ้สำหฺับเลอหิอสิบข๊ึนไปที่มิ 1 ยู่ท้าย ดั่ๆ: 11, 21, 101, 201, ... (สิ่. อิจิ) (Jan. ichi).

ເอกะ, ເอกา น. หนึ่ๆ, โต(ติอ)ถิบเถือฮ, เปั่ฮอ, เถือฮอ, เถั่ฮอ (ป./ส. เอก) (P./S. eka).

ເอกัคตา [-กัคคะ-] น. "เอกัคตา", ถอามมิอาธิมก์ (ส. อาลมฺพน) เป็นอันเถือฮ ถือถามมิจิต แบ่บอบ ยู่ในอาธิมก์เถือฮอ [เอก+(ป. อคฺคตา/ส. อคฺธตา)] [eka+(P. aggatā/S. agratā)].

ເอกจิด [เอกกะ-] น. "เอกจิต", ถอามถึดจำเพาะเถิๆย่างเถือฮอ, ถอามถึดเห็นถึภภับ (ป./ส. เอก+จิตฺต, +จินฺต) (P./S. eka+citta, +cinta).

ເอกฉับ [เอกกะ-] น. "เอกฉันท์", ถอามพ์ใจย่างเถือฮอภับ. ภ. มิถอามเห็นเป็นอันเถือฮอภับทัๆ เพ็ด(พ็ด) (ป. เอก+ฉนฺท => ป. เอกจฺฉนฺท/ส. เอกฉนฺทส) (P. eka+chanda => P. ekacchanda/S. ekachandas).

ເอกสาม [เอกกะ-] น. "เอกสาธ", พังสือสำถับ (ส. สำขาป่) (ป./ส. เอกสาธ) (P./S. ekasāra).

ເอกสิด [เอกกะ-] น. "เอกสิทธ์", สิทธ์ฉะเพาะ (ข. ฉฺเฃะ) โต(ติอ), สิทธ์พิเสส (ป./ส. เอกสิทฺธิ) (P./S. ekāsiddhi).

ເอกเทส [เอกกะ-] น. "เอกเทส", เอกเทศ, ส่อนหนึ่ๆ, กะแจจภาะจาย [เอก+(ป. เทส/ส. เทศ)] [ekā+(P. desa/S. deśa)].

ເอกบุกคิล, [เอกกะ-] น. "เอกบุถคิล", ยอดบุถคิล, บุถคิลผู้ปะเสิๆ [เอก+(ป. ปุคฺคล/ส. ปุทฺคล)] [eka+(P. puggala/S. pudgala)].

ເอกบุรุด [เอกกะ-] น. "เอกบุรุข", ยอดบุรุข, บุรุขผู้ปะเสิๆ [เอก+(ป. ปุริส/ส. ปุรุษ)] [eka+(P. purisa/S. puruṣa)].

ເอกพาบ [เอกกะ-] น. "เอกภาพ", ถอามเป็นอันหนึ่ๆอันเถือฮภับ (ป./ส. เอกภาว) (P./S. ekabhāva).

ເอกพิด [เอกกะ-] น. "เอกพิจน์", จำนอนห้อย (ป./ส. เอกวจน) (P./S. ekavacana).

ເอกมัย [เอกกะไม] น. สำเธ็จ (ข. สฺเธจ, เสฺธจ) ถ้อยบุถคิล ซึ่ สิ่งฮองอันเถือฮ (ป./ส. เอกมย) (P./S. ekamaya).

ເอกธาด [เอกกะ-] อ. "เอกธาตุ", เป็นอิสธะแก่ถิน, เป็นเจ้าถินเอๆ, บ่ธ็บภับใผ (ป./ส. เอกธาตุ) (P./S. ekarāja).

ເอตทัคคะ [เอดตะ-] น. "เอตทัถคะ" => เอตทัถ, เอตทัคธ์, ผู้ยอดยิ่งในหางใดหางหนึ่งเป็นพิเสส เฉ่ัน: ในหางสะแดๆ (ข. สฺแผง, แสฺผง) ธัมม์ [เอตหา+(ป. อคฺค/ส. อคฺธ)] [etada+(P. agga/S. agra)].

ເอธาวัม น. "เอธาวัต", ไอธาวัต, ซื่ฮ้างโต(ติอ)หนึ่ๆ มิ 3 หิอ เป็นพาหนะฮองพธะอิมทธ์ (ป. เอธาวฏ/ส. ไอธาวต) (P. erāvaṇa/S. airāvaṇa).

ເอลภะ [เอบละ-] (ถอามพายเถือภับภับ อุธะนะ ยู่เหิๆ) น. "เอธภะ" = แภะ, แบ้

(ป. เอฬก/ส. เอฑก) (P. eḷaka/S. eḍaka).

"แภะ"; *zoo. Ovis aries* Linnaeus, 1758. อิวส์ (Fam.) Bovidae.

"แบ้"; *zoo Capra hircus.* อิวส์ (Fam.) Bovidae.

ອุปาทาน น. ภาธถือมั่น ถ้อยอำนาจ (ข. อ๎ตาจ) ภิเลส (ป. อุปาทาน) (P. upādāna).

ອุพัย [-ไพ] อ. "อุภัย", ทั้งสอๆ, ทั้งคู่ (ป./ส. อุภย) (P./S. ubhaya).

ອุมิๆ น. "อุมิงค์", หางใต้ถิน, ป่องในภูเอ๊า (ป. อุมฺมงฺค) (P. ummaṅga).

ອิๆ 1. น. "อิงภ์", ตอนหนึ่ๆ, สาภ (ข. ฉาภ) หนึ่ๆในบิหละถอน (ซฺวา./มาล. ลโภบ, ลภุบ) แต่ละตอนอาจจะมีสาภเถือฮ หื ซายสาภภ์ได้ (ป./ส. องฺภ) (P./S. aṅka).

2. น. "อิงค์", ภาถ, อวัยวะ, ลัภขถะส่อนฮองร่างภาย, ถินโต(ติอ): (ธาซา) "พธะอิงค์" (ป./ส. องฺค) (P./S. aṅga).

3. น. "อิงค์", ส่อน, มักใอ้เป็นส่อนท้ายฮองสมาส เฉ่ัน: "ไถธ(ตไธ)ยางค์", เป็น 3 ส่อน (ส. ตฺรย+อํศ => ตฺไรยางฺศ, ไตฺธ-) (S. traya+aṃśa => traiyāṅśa).

ອิๆภาบ น. "อิงค์ภาธ", ย่านภางฮองภิจภาธ ที่โธม(ธอม)ภับตั้งข๊ึนเป็นซอถ: เห็ธยใส่ภับ ภาสาฝธั่ง-อังภลิส = Fr. organisation/En. organization (ป. องฺคภาธ) (P. aṅgakāra).

ອิๆภอบ น. "อิงค์ภ์ถ", บุถคิล, ถถะบุถคิล หื สถาขับซึ่งเป็นส่อนปะภอบฮองหม่วยงานใหธ่ ที่ เธ็ดหน้าที่สัมพันธ์ภับ หื ข๊ึนต่ภับ, ซายเถิง "อิงค์ภ์ถ" <= "อิงค์ภาธ" เฉ่ัน: "อิงค์ภาธ สหปะ ซาซาถิ". "อิงค์ภ์ถ": เห็ธยใส่ภาสาฝธั่ง-อังภลิส = Fr. organe/En. organ (ป./ส. องฺคภธ) (P./S. aṅgakara).

ອิๆถะซาด น. "อิงถซาต", อวัยวะเผสฮองซาย และ ผิๆ; ภาสาลาอ-ไทย์ = "ฮองลับผู้ซาย" (ป./ส. องฺคชาต) (P./S. aṅgajāta).

ອิๆถะมัด น. "อิงถมัส", อิงถมัธย์, พยาธีอัดในข้ๆ: ฉะเพาะ (ข. ฉฺเฃะ) แต่ "มัธย์" แปอ่า น. ถอามเผ้ธธ, ถอามอิดหิน. ภ. อิดหิน: ภาสาไทย์เอ้ธนเป็น องคมรรษ [องฺค+(ป. มสฺส?/ส. มรฺษv)] [aṅga+(P. massa?/S. marṣav)].

ອิๆถะมินติ น. "อิงถมินติ(-ตธิ)", ต๋ำแหน่งที่มิหน้าที่ถฺอายถอามเห็นแก่ พธะเจ้ามหาชีอิต [องฺค+(ป. มนฺตี/ส. มนฺตฺรี)] [aṅga+(P. mantī/S. antrī)].

ອิๆถะธัภ น. "อิงถธักย์(-ย์)", นายหหาธผู้ที่อาธักยา เจ้าแผ่นดิน หื นายเหือหิอฮองติน

[องฺค+(ป. รกฺข/ส. รกฺษ)] [aṅga+(P. rakkha/S. rakṣa)].

ອิๆถะวิทยา [-อิดทะ-] น. "อิงถอิทยา", ถอามธู้ลักษถะถิ และ ชื่อ ฮองร่างภาย [องฺค+(ป. วิชฺชา/ส. วิทฺยา)] [aṅga+(P. vijjā/S. vidyā)].

ອิๆถาพะยิบ น. "อิงถาพยิพ", อวัยอะน้อยใหธ่ฮองร่างภาย (ป./ส. องฺค+อวยว => องฺคาวยว) (P./S. aṅga+avayava => aṅgāvayava).

ອิๆถุละ น. "อิงถุละ", น๊ิอมื, น๊ิอถิน (ป./ส. องฺคุล) (P./S. aṅgula).

ອิๆถุลิ น. "อิงถุลิ", น๊ิอมื, ซื่นาถถา(มาถธา)อัดแหภแต่สมัยบูธาถ; ยาอ = ฮ้ปายน๊ิอภาๆ (ป./ส. องฺคุลิ) (P./S. aṅgulī).

ອิๆสา น. ส่อนฮองแจ ถื 90 อิงสา = 1 มุมแจ, ส่อนฮองธาสี ถื 30 อิงสา = 1 ธาสี (ป. อํส/ส. อํศ) (P. aṁsa/S. aṃśa).

ອิๆอาด อ. "อิงอาจ", ก้าหาย (ข. ภฺลาชวน = ท. กล้าหาญ), สว่าผ่าเผีย. มักใอ้คู่ภับ ก้าหาย (ข. องฺอาจ) (Kh. oṇ-āc "ông-ách").

ອิดสา, ອิดสาหะ น. "อิตสาห์", ถอามพาภเผ้ธธ, ถอามถุพั่น, ถอามอิดหิน (ป. อุสฺสาห/ส. อุตฺสาห) (P. ussāha/S. utsāha).

ອิบหะ 1. น. "อิถหะ", ไอ่ (-เปัด, -ไก่, -ห๋ำ): "ฟากอัถหะ" ก๋อ่า (ป./ส. อณฺฑ) (P./S. aṇḍa).

2. อ. "อิบธะ", มืด, มิอ, มืดมิล, โง่, หืบ, เบี่ๆบั่เห็น, ยอด (ป./ส. อนฺธ) (P./S. andha).

ອิบหะภาม 1. น. "อิบธภาธ", ถอามมืด, ถอามมิอ (ป./ส. อนฺธภาธ) (P./S. andhakāra).

2. น. "อิบธภาล", เอลาล่ำ ถั่งล๋ำอ่า "มืดมิลอิบธภาล" (ป./ส. อนฺธภาล) (P./S. andhakāla).

ອิบตาย น. "อันตธาย", มักได้ยิบ และ พิบเห็นซายในพังสือเทสนาธัมม์ต่างๆ. เป็นภาธสะ ภิถที่ถึบขูธาถก่ายภับสืบหอถต่ภับมา จาภธุ่นก่อนๆผุ้น สู่ธุ่นปัจจุบันบี้ (ป./ส. อนฺตราย) (P./S. antarāya).

ອิบหะพาม น. "อิบธพาล", ถิบซื่อ, ถิบอันธพาล ก๋อ่า (ป./ส. อนฺธพาล) (P./S. andhabāla).

ອิพยิบ [อิบพะ-] ภ. "อิพยิพ", ย้ายถิ่นภาม หื ซีไปยู่บ่อนอื่น (ป./ส. อวยว) (P./S. avayava).

ອิลหิบ [อิบละ-] น. "อิลหิล", ถอามอุ่นอาย, ถอามหลุ้ายยาภ, ถอามสับสิบ (ป./ส. โกลาหล) (P./S. kolāhola).

ໂอภะ น. "โอภะ", น้ำ, บ่อนยู่ (ป. โอภ) (P. oka).

ໂอภาด น. "โอภาส", บ่อนอ่างๆ, ป่องๆ, หางๆ, จ้งหอะ (ข. จฺวอาก่), เอลาที่เพาะสิม

(ป. ไอกาส/ส. อวกาส, เอากาส) (P. okāsa/S. avakāśa, aukāśa).

โอวกาน น. "โอวกาธ", คำสักดิ์สิทธิ์, คำสั่งของเจ้าแผ่นดิน เธียรกว่า "พระธาตุโอวกาธ"

(ป./ส. โอกาธ => ป. โอวกาธ) (P. oṁkāra/S. oṃkāra => P. oṅkāra).

โอฆะ- น. "โอฆะ", ห้วงน้ำ, ในทางพระพุทธสาสนา หมายเถิง กิเลสที่ถ้วมทับจิตใจ ของหมู่สัต(สัตว์) มี 4 ย่าง คือ: ① กาโมฆะ, ② ภโวฆะ, ③ ทิยโภฆะ, ④ อวิชโชฆะ

(ป./ส. โอฆ) (P./S. ogha).

โอสิด น. "โอสิถ", ยาแก้พยาธิ, ยาป้อพยาธิ (ป. โอสถ/ส. โอสธ) (P. osatha/S. auṣadha).

โอชา น. "โอชา", ธิสแซบ, ธิสมิอ (ป. โอชา/ส. อูรฺชา) (P. ojā/S. ūrjā).

โอด น. "โอยก์" => โอก, ปาก, ธีมสิบ (ป. โอฏฺก/ส. โอษฺก) (P. oṭṭha/S. oṣṭha).

โอดตัปปะ น. "โอตตัปปะ", ลวามย้ำนบาป; มักใช้ "หิริ" นำหน้า เช่น: "หิริโอตตัปปะ"

(ป. โอตฺตปฺป) (P. ottappa).

โอฤพัย [โอดถะไพ] น. "โอยกภัย" => โอกภัย, ภัยที่เกิดย้อนปาก

([ป. โอฏฺก/ส. โอษฺก)+ภย] [(P. oṭṭha/S. oṣṭha)+bhaya].

โอม น. เป้นคำหรู้ มาจากา: "อะ", "อุ", "มะ" หางสาสบาพธาหมก์ หมายเถิง พระเจ้าหัว 3 ถือ: "อะ" = พระอิบตุ, "อุ"= พระศิวะ, "มะ" = พระพธิห์ม; หางพุทธสาสบา เอามาเป้นพระธัตบตธัย คือ "อะ" = อธห์ (พระพุทธะเจ้า), "อุ" = อุตมะธัมม์ (พระธัมม์อันสูง), "มะ" = มหาสังพ์. เมื่อเอ้าสมาสกัน => "โอม". ถือว่า เป้นคำสักดิ์สิทธิ์ เป้นคำอ็บต้นของภาธว่า "มิบต์"

(ส. โอม <= อวุม) (S. oma <= aum).

โอบปาติก น. "โอปปาติก", ผู้เกิด (ข. เกิด, กำเดิด) ผุดอ็บเอง โดยบ่ได้อาสัยพ่แม่, บางเหื่อ กำว่า "อุปปาติก" (ป. อุปฺปาติก, โอปฺปาติก) (P. uppātika, oppātika).

โอพา น. "โอภา", หักหายด้วยอาจาสุภาพ (ป. โอภา) (P. obhā).

โอพาปาสัย [-ไส] น. "โอภาปธาลธัย", หักหายกับด้วยลวามสนิหสนม (ป. สีนิหฺส/ส. สนิหา ≈ ข. ฌนิต) แยบเป้นกันเอง

(ป. โอภา+ส. ปฺรศฺรย => โอภาปฺราศฺรย) (P. obhā+S. praśraya => obhāprāśraya).

โอพาด น. "โอภาส", แสงสอ่าๆ, ลวามสุกใส (ป. โอภาส) (P. obhāsa).

โอลาน อ. "โอลาธ", โอหาธ (มักได้ยินเสียงเป้น "โอ-ถาน"), ใหจ่โต, โอ่โถๆ, กว้างขวางๆ, ยิ่งใหจ่, เลิศ (ข. เลิห) ล้ิน, ปะเสิภ

(ป. อุลาธ, โอลาธ/ส. โอฆาธ => โอหาธ) (P. oḷāra/S. auḍāra => audāra).

โอลาธิก อ. "โอลาธิก", โอหาธิก, ใหจ่, โต

(ป. โอลาธิก/ส. โอฆาธิก) (P. oḷārika/S. auḍārika).

โอธิด น. "โอธิส", ลูกชาย, เกิด (ข. เกิด, กำเดิด) แต่อิก

(ป. โอธส/ส. เอาธส) (P. orasa/S. aurasa).

โอวาด น. "โอวาห", คำแนะบำ, คำสั่งสอน, คำตักเตือน

(ป. โอวาห/ส. อวฺวาห => โอวาห) (P. ovāda/S. avvāda => auvāda).

อ่ระ อ. ๆาม, ม่อน (ป. อธ => ข. อรฺ) (P. ara => Kh. or).

อ่ระชุน น. "อ่รชุน", สีขาอ. อ. ขาอ, ใส (ป. อชฺชุน/ส. อรฺชุน) (P. ajjuna/S. arjuna).

อ่ระชอน 1. อ. ม่อน, ชื่นใจ, ๆาม, ๆามอ้อนแอ้น, อ่อนชอน กำว่า ถั่ๆ: "อ่รชอนอ้อนแอ้น"

(ข. อรชุร?/ท. อรชร => ออนชอน) (Kh. orajor? "orachor"? => Th. onson).

2. อ. ยินดีนำ, เป้นที่พ่ใจ.

อ่ระดี น. "อ่รตี", ลวามบ่ยินดี, ลวามบ่พ่ใจ [อ+(ป./ส. รติ)] [a+(P./S. rati)].

อ่ระไท น. "อ่รไทย์", บางผู้เป้นใหจ่, บางผู้มีสกุล (ใช้เอ็ิน "บางกชัตธิย์"); "อ่อนไท้" กำว่า [ป. อธ+(ป. เทยฺย/ส. เทย) => อ่ธไท] [P. or+(P. deyya/S. deya) => orathai].

อ่ระพิน น. "อ่รพินห์", ดอกบิอ (ป. อรวินฺท) (P. aravinda).

"ดอกบิอ"; *bot. Nelumbo nucifera* Gaertn. อิงส์ (Fam.) Nelumbonaceae.

อ่ระพิม น. "อ่รพิม", ชื่ไม้จำพอกเถือชนิดหนึ่ง ดอกสีอาอ กิบเล้ียงสิบ้ำตาลอิมเอ้ิอ

"ดอกอ่รพิม"; *bot. Bauhinia winitii* Craib. อิงส์ (Fam.) Caesalpiniaceae.

อ่ระหะ อ. "อ่รหะ", ลวอธ, สิมลวอธ (ป./ส. อรห) (P./S. araha).

อ่ระหัง น. "อ่รหัง", พระอ่รหันต์, พระพุทธะเจ้า (ป. อรหนฺ) (P. arahaṁ).

อ่ระหัด น. "อ่รหัต", ภาธเป้นพระอ่รหันต์, ผิลของผู้เถิงธัมม์อิเสสสูงสุด ในทางพุทธสาสบา (ป. อรหนฺต => อรหตฺต/ส. อรฺหตฺตฺว) (P. arahanta => arahatta/S. arhattva).

อ่ระหัตผิน [-หัดตะ-] น. "อ่รหัตผิล", ผิลลืภาธสำเธ็จ (ข. สฺเรจ, เสฺรจ) เป้นพระอ่รหันต์ [(ป. อรหตฺต/ส. อรฺหตฺตฺว)+ผล] [(P. arahatta/S. arhattva)+phala].

อ่ระหัน น. "อ่รหันต์", ผู้สำเธ็จ (ข. สฺเรจ, เสฺรจ) ธัมม์อิเสส ในทางพระพุทธสาสบา, ผู้เถิง นิพพาน, พระพุทธะเจ้า (ป. อรหนฺต/ส. อรหตฺตฺว) (P. arahanta/S. arahattva).

อ่ระหันตะลาด น. "อ่รหันตพาต", ภาธอ้าพระอ่รหันต์ มับเป้นบาปหนัก จัดเอ้ำใน อนันตธิยกัมม์

[(ป. อรหนฺต/ส. อรหตฺตฺว)+ฆาต] [(P. arahanta/S. arahattva)+ghāta].

อ่ระมัย [-ไม] อ. "อ่รมัย", ๆาม, มีสีแดงๆาม [ข. อธ+(ป./ส. มย)] [Kh. or+(P./S. maya)].

อวน น. น้อง, น้องธัก (ข. ปฺอูน, ฆฺอูน, ฆฺโอน, ไฆฺอน) (Kh. p-ūn, ph-ūn, ph-ôn).

อ่ฐน น. "เอ่ิ้อน", ชื่สัต(สัตว์)แบอหนึ่ง โต(ติอ)ถือๆ แต่บ่มีเกัด หนังยู่ในติม ≈ En. eel;

"เอ่ิ้อน"; *icht. Monopterus albus* Zuiw. อิงส์ (Fam.) Monopteridaceae.

อ่ฐอ อ. "เอ่ิ้อ", หนึ่ง, เดัอ, เดิ้อ (จ.) (Ch.).

ไอสอับ (คำเดัอกับกับ ไอสุธียะ ยู่ลุ่มน้ี).

ไอสุธียะ น. "ไอสอัธย์", อิสอัธย์, พระธาชาธีบ่ดี; เปิ่ยนเสียง "อิสอัธย์" ไปเป้น "ไอสอัธย์"

(ป. อิสฺสธิย/ส. ไอศฺวรฺย) (P. issariya/S. aiśvarya).

ไอสุธียะสิมบัด น. "ไอสุธียะสิมบัตติ์" => ไอสุธียะสิมบัติ์, สิมบัติของพระธาชาทีบ่ดี

[(ป. อิสฺสธิย/ส. ไอศฺวรฺย)+สมฺปตฺติ] [(P. issariya/S. aiśuvaya)+sampatti].

ไอสูน (คำเดัอกับกับ "ไอสุธียะ") น. "ไอสูธย์", สามาตถ์ถัดแปงเป้นหัง "ไอสอัธส์" ได้อิก

(ป. อิสฺสธิย/ส. ไอศฺวรฺย) (P. issariya/S. aiśvarya).

ไอยะธา น. (กอม) "ไอยธา", ชื่ช้ๆางพระอิมหธ์. ด้วยภาธต็ม "ย" หน้า "ไอ" แล้ว ลิบ "อภ" ออก

(ป. เอธาวภ/ส. ไอธาวภ => ไอยธา) (P. erāvaṇa/S. airāvaṇa => aiyarā).

ไอยะเธด น. "ไอยเธส", ชื่เผลๆ (ข. ฦเลๆ, เฦลๆ) ไหย์ทำนองหนึ่ง

(ป. เอยธ+อีส/ส. ไอยธ+อีศ) (P. eyara+isa/S. aiyara+īśa).

ไอธาอับ น. "เอธาอัภ", ช้ๆางเอธาอัภ (ป. เอธาวภ/ส. ไอธาวภ) (P. erāvaṇa/S. airāvaṇa).

อำบัภ อ. "อำบัพ", หาล่ำบ่ได้, เภิบที่จะปะเมินธาลาได้

(ป. อนคฺฆ/ส. อนรฺฆ) (P. anaggha/S. anargha).

อำนาด น. "อำนาจ", สิหธิ์, ลวามสามาตถ์, กำลัง, ภาธบังลับ (ข. ปฺวาป่), ฦหธิ์เดช

(ข. อาจ, อำนาจ) (Kh. āc, aṁṇāc "aṁṇāch").

อำนอย ก. ให้, สั่ง, จัดภาธ (ข. โอย, อำโนย) (Kh. ôy, aṁṇôy).

อำเผิ 1. ภาสาไหย์ ยุลปัจจุบัน แปว่า น. ภาธปิภลธอง (ข. ถฺธง) หนึ่งธองจาก "จังหวัด" หรื่ แของ(ขแวง) เอ้ิบว่า "อำเภิ" หรื่ เมืองในภาสาลาว ด้วยภาธโธม (ข. ธวม) เอิาหมายๆกุ่ม หรื่ หมู่บ้านเอ้ากัน (ข. อำเว, อำเย => ท. อำเภอ) (Kh. aṁve, aṁbe => Th. amphoe).

2. ในภาสาขเมธบูธาต คำนี้แปว่า น. บ่อน, ที่, แหง่ๆ, หม้องๆ.

3. ภาสาไหย์ สมัยสุโขทัย แปว่า น. ภาธกะทำๆ, ภาธเธัดตาม "อำเผิ" ใจ.

อำไพ อ. ๆาม, สอ่าๆ, สุกใส (ป./ส. อาภา ≈> ข. อำไพ) (P./S. ābhā ≈> Kh. ambai)

อำมาด [-หฺมาด] น. "อำมาตย์", ข้าธาชุภาธ, ที่ปธึกษา (ป. ปธิภฺษา/ส. ปธิภฺษา) เจ้าชีวิต, ที่ปธึกษาเจ้าแผ่นดิน (ป. อมจฺจ/ส. อมาตฺย) (P. amacca/S. amātya).

อำมะหิด อ. "อำมหิต", ธ้าย (ส. อมหิต) (P. amahita).

อำมะธึด (เบิ่งลืบ อะมะธึด ยู่เหิๆ) น. "น้ำอมฤต", น้ำทิพย์, น้ำวิเสส

(ป. อมต/ส. อมฤต) (P. amata/S. amṛta).

อำมะธึดโชภ [-ธึดตะ-] น. "อำมฤตโชธ", โชลดี

[(ป. อมต/ส. อมฤต)+ข. โชฌ] [(P. amata/S. amṛta)+Kh. joga].

อำมอน (เอิาลืบมาจาก อะมะธะ, อะมอน ยู่เหิๆ) น. "อมร", ผู้บ่ตาย, เทอดๆ, ผู้บ่เสื่อมสูญ

(ป./ส. อมร) (P./S. amara).

ธ

ພຍັນຊນะโต(ຕົວ)ที่ 27 เป็นพวกอักษรต่ำ และ โต(ຕົວ)นี้ ใช้เป็นโต(ຕົວ)สะกดบ่ได้ ในภาสาลาว "แต่อ่า" ภาสาอื่นยังใช้ได้อยู่. คำใช้โต(ຕົວ) ธ บางคำ ก็ใช้แทนโต(ຕົວ) ธ ได้ โดยสะเพาะ (ข. ฉฺไนะ) คำที่มาจากภาสา: ขเมธ, ปาลิ, สันสกฺฤต, ... เมื่อได้ถูกดัดแปงมาเป็นภาสา ลาวแล้ว.

ธัก 1. น. ชื่อต้นไม้แนวพุ่ง ดอกเป็นตุ่ม ใบหนา สีพิ่น; "ต้นดอกธัก"; *bot. Calotropis procera*. อิงส์ (Fam.) Apocynaceae.

2. ก. ผ้ใจด้อยถอามยึนดี, แผ่, มัก;

ธักสา ก. "ธักษา", ถอยธะอัง (ข. ธวาํง่), เฝ้าธะอัง, เบิ่งแยง, ลุ้มถธอง (ข. ถฺธง) ป้องกัน, ปิ่นป๋อ (เกี่ยวกับพยาธิ), เอาใจใส่

① (ป. ธกฺข/ส. ธกฺษ) (P. rakkha/S. rakṣa).

② (ป. อาธกฺข/ส. อาธกฺษ) (P. ārakkha/S. ārakṣa).

ธัง 1. น. ชื่อต้นไม้ขนาดใหธ่แนวพุ่ง คู่กับไม้จิก ใช้เธัดเสา และ เถื่องเรือน; "ต้นธัง"; *bot. a) Pentacme siamensis, b) Quercus griffithii*. อิงส์ (Fam.) Dipterocarpaceae.

2. น. สิ่งที่สัต(สัตว์)จำพวกนิก และ แมงไม้ เธัดข็นเป็นบ่อนอยู่อาสัย และ ฟักไข่ เลี้ยงลูก ของพวกมัน.

ธัด 1. น. "ธัจฉ์", พิธีปะบิบัติสาสนกิจ ในสาสนาอิสลาม เพ้นมิเอ้ธนหัง "ห้ัจฉ์" ในโต(ຕົວ) "ห" และ "ธัจฉ์" ในโต(ຕົວ) "ธ" (อาธ์. ธญฺณ/มาล. บูวธายี => ธจฺณ) (Ar. haññа/Mal. būvahāyī => hacña).

2. ก. เธัดให้ถับ หื แพ้นเอ้ำ เชั่น: ธัดสายแอว, ธัดแพ้นถอามสามัถถี.

ธาๆจัน ก. "ธาๆอัล", มอบสิ่งของที่ให้ เพื่อตอบแทนบุญคุณ. เล้ำเดิมแพ้แม่นเสัธง "ธ" ถิน ลาวถัดแปงเสัธง "ธ" เป็น "ธ": จะได้ยินถินว่า "ธาๆอัล" (หื ลาๆ-อัน) หมายกว่า "ธาๆอัล" (ข. ธาๆอาน่/ท. รางวัล) (Kh. rāngvan "rāngvéal"/Th. rāngval).

ธาน 1. ก. "ธาณ", ธิบ, ธิบเธอกัน, อ้ำฟันกัน (ข. ธาณ) (Kh. rāñ "réāñ").

2. ก. ธานลิๆ, ตัดลิๆ, ธอนลิๆ (เกี่ยวกับงำไม้).

ธาหนา [ธาดทะ-] ก. "ธาธนา", เขฺ้ยล. เป็นคำที่ถืมลาวตัด และ ดัดแปงมาจาก "อาธาธนา" (ป. อาธาธนา) (P. ārādhanā).

ธาม 1. น. ธุ่ง, สอ่าๆ, "หาม" ก็อ่า (ข. ฆธฺหาม) (Kh. barhām).

2. อ. ผ้ปานภาๆ, ถำ่าอ, หุ่ม, ธุ่น, ผ้ติ, งามๆ.

3. ก. เอ้ิน, เอ้ินเป็นย่านๆ ดั่งคำอ่า; "สองปีธาม สามปีถอย".

ธาบ ก. เผ้ธง, แปบ (ข. ธาบ) (Kh. rāp "réāb").

ธาอ น. ไม้ใช้สำหุับจับอ็ินลิๆ หื ตากสิ่งของๆ เป็นคำสัพท์ธ่อมเอื้อสาย ธะหว่าๆ ไทเอิน, ไทลื้, ไทใหธ่ (ไทหฺวอๆ), ไทผาเภ, ไทใต้ถิๆ, ไทอาหัม, ... (เอิน. ธาว/ลื้. ธาว; ไทใหฺง่/ใต้ถ์ง. ห้าว) (Khən. rāu/Lue. hau; Thaiyai/Taikhong. hàu).

ธาอิ 1. น. "ธาอิ", พธะอาทิตย์, ตาเอ้ิน (ป./ส. ธอิ) (P./S. ravi).

2. ก. "ธาอิ", ยิกหัพไปติ, เบ้ธดเบ้ธน (ป./ส. ธอ) (P./S. rava).

ธินดี น. ชื่ภาสาธาฆภาธภาสาหนึ่งของปะเทสอินเดัธ โดยฉเพาะ (ข. ฉฺไนะ) และ ใช้หฺายในภาถเหนือ (ฝ./อ. ธินฺดี) (Fr./En. Hindi).

ธินดู น. ชื่สาสบาหนึ่งเกิด (ข. เผิด, ก็เผิด) ในปะเทสอินเดัธ มีอิอัฒบาภาธมาจากสาส บาพธาหฅ์ เป็นสาสบาปะเภหขนิมิถาสาถา (ฝ./อ. ธินฺดู) (Fr. Hidouṣïsme/En. Hinfuism).

ธิด 1. น. "ธิต", ภิย, อินัยหาๆสาสบา, ธัมม์เม้ธม, ถอามจธิๆ (ป. จิธ์ > จฺธี => จฺธิๆ), ถอามชุอบธัมม์ (ส. ฐต, ฐาต) (S. ṛta, ṝta).

2. น. "ธิต", ปะเผถีที่เลียนับถืสืบต่กับมาถินบาน, เอ็นกันอ่า; "ธิตสิบสองๆ ถองสิบสี่" (ป. จาธิตฺต/ส. จาธิตฺธ) (P. cāritta/S. cāritra).

3. ก. บิบออกให้เพ็ด(พ็ด) โดยใช้มืบิบ และ ดึๆออก.

เธลิกับแต น. "เธลิกัปแตธ์", เธือบินขนาดน้อย มีพาภปั่นอยู่กาๆหัๆถา (ฝ. เธลิกัปแตธ์/อ. เธลิคอปเติธ์) (Fr. hélicoptère/En. helicopter).

แธภ น. ต้นเดิม, หือหิ. ก. ตั้งต้น (มอญ. แธภ) (Moñ. ræk).

แธภนา ก. เธัดมาไธ่น้อย และ ดำถธั้ง (ข. ถฺธา) ต้น จำนอนพ้อยพึ่ง ก่อนจะเริ่มปักดำใหธ่ (มอญ. แธภ+นา => แธภนา) (Moñ. ræk+nā => hæknā).

โธง น. เธือนอยู่ของเจ้ำ, ผาสาท (ป. ปาสาท/ส. ปฺธาสาท), ธาฐสำนัก (ข. ธาฐสฺตาว่, ธาฐฺวาๆ), เธือนใหธ่, ห้โธง, เธือนห้, สถานที่เธัดเอ้ธกางาน (ข. งาธ) ของถตะธักบาล

(ข. โธง) (Kh. rôṅ "rông").

โธงพยาบาน น. "โธงพยาบาล", บ่อนปิ่นป๋อพยาธของถินเจ็บ, บ่อนเธัดเอ้ธกของแพทย์ห้ (ข. โธง+ป./ส. วฺยาธิ+ปาล) (Kh. rông+P./S. vyādhi+pāla).

โธงห้ น. บ่อนเธัดเอ้ธกของแพทย์ห้, บ่อนปิ่นป๋อพยาธของถินเจ็บ (ข. โธง+ล. ห้) (Kh. rông+Lao. mo).

โธงธฐน น. "โธงเธ้ธน", บ่อนสิส(ถิบย์)สอนหังสื, บ่อนถ่ายทอดถอามธู้ (ป./ส. ธงฺถ+ข. เธฺน => ข. ธงฺถเธฺน) (P./S. raṅga+Kh. rien => Kh. raṅrien "rôngrien").

โธม (เบิ่ง ธอม, ธ่อม ติ๋มอีก) ก. เอ้ำเป็นหู่กัน, เอาเอ้ำกัน (ข. ธอม) (Kh. ruam).

ธ่องเต้ น. เจ้ำแผ่นดินจีน ในสมัยบูธาน; "จักกพัติ" ก็อ่า (จ.) (Kh. huángdì).

ธอด 1. อ. "ธอต", กำลังยู่ในถอามนิยม, โด่งดัง (อ.) (En. hot).

2. ก. ไปธอด, ไปเถิๆ; "ธั้น" ก็อ่า เชั่น: ธั้นใสแล้อ = ธอดใสแล้ๆ เป็นต้น.

ธอดดอก น. "ธอตดอก", เอ้ำจี่ใส่ไส้อิ่อ; ไส้อิ่อ หื ไส้กอก ก็อ่า (อ.) (En. hot dog).

ธอดไล 1. อ. "ธอตไลน์", โทธลัพท์สายด่อน (อ.) (En. hot line).

ธฐน 1. ก. "เธ้ธน", จื่เอาถอามธู้ หื อิชฺาจากถธูผู้สิส(ถิบย์)สอน: ย่าเอ้ำใจผิด และ บ่ถอธสับสิน ธะหว่าๆ (ข. ธวาๆ) ภาธเธ้ธนคำว่า "เธ้ธน" (ลาว) และ "เธฐน" (ขเมธ). (ข. เธฺน) (Kh. rien).

2. ใช้ติ๋มใส่หางหน้าของคำภิธียา เพื่อสะแดๆ (ข. สฺแยๆ, แสฺยๆ) เถิๆถอามสุภาพเธ้ธบธ้อย เชั่น: เธ้ธนถาม, เธ้ธนเชิล, ข่เธ้ธน, ... เพื่อบอกให้ผู้ใหธ่ธู้ถอามปะสิๆค์ของๆถิน.

ธฐม สั. "เธ้ธม", สัพนามบุธุบที่ 1 เป็นคำที่ใช้แทนชื่อของผู้เอ้ำ เชั่น: อ้าพะเจ้ำ, ขเมธ = "อ้าย": ภาสาขเมธเอ้ธน "ธาม" แต่อ่านว่า "เธฐม" (ข. ธาม) (Kh. rām "réām").

ธอๆจุ้ย น. บ่อนฝังถิพลินจีน (จ.) (Ch. ḥwang cûy, fēng shui).

ธอม น. คำที่ชาวจีนใช้เอิ้นชาวต่างชาติ (จ.) (Ch. hú ān).

ธ้อมพู น. ชื่ไม้เถือแขวงชนิดพึ่ง ใบธูปไข่ปายแพฺม มีฟางขาวเป็นพิส ดอกสีเอ้ธวอ่อน ออกยุ่ที่ ยอกใบ ธากใช้เธัดยาได้; "ธ้อมพู"; *bot. Degrea volubilis* Stapf. อิงส์ (Fam.) Asclepiadaceae.

ธ่อม (เบิ่ง โธม ยู่เหิๆ) ก. เอ้ำเป็นหู่กัน, เอาเอ้ำกัน: "กินเอ้ำธ่อมพา กินปาธ่อมถ้อย". (ข. ธอม) (Kh. ruam).

ธ่ำไธ ก. "ธ่ำไธ", จิ่ม และ เอ้ำเถิงบ่เอิๆา, เอ้ำยู่บ่เลิกบ่แล้อ (ข. ธ์ำไธ) (Kh. ramrai).